

Джон
М. О'БРА

ДЕЦА НА ЗЕМЯТА

АЙЛА
ПРЕЗ РАВНИНАТА

Джийн М. Оел

Айла през равнината

На ЛЕНОР, която последна се завърна у дома и чиято
съименница се появява в тази книга,
и на МАЙКЪЛ, който споделя нетърпеливото ѝ очакване,
и на ДЪСТИН ДЖОЙС и УЕНДИ
с обич.

БЛАГОДАРНОСТИ

Всяка от книгите от тази поредица, озаглавена „Деца на земята“, представляваше отделно и уникално предизвикателство, но от самото начало, когато се зароди идеята за бъдещия роман в 6 части, четвъртият том (в българския превод книги 7, 8 и 9 от поредицата – б. пр.), „книгата за пътешествието“, беше както най-трудната, така и най-интересната от гледна точка на изследователската и писателската работа. „The Plains of Passage“ (в българския превод – „Айла през равнината“ и „Дългият път на север“ – б. пр.) наложиха допълнително пътешествие и от страна на авторката, включващо повторно посещение на Чехословакия, както и пътуване до Унгария, Австрия и Германия за проследяване на част от поречието на Дунав (Великата майка река). Но за да се пренесе действието в ледниковата епоха, беше необходимо още повече библиотечно време за изследвания.

Отново съм задължена на д-р Ян Йелинек, заслужил директор на „Антропос институт“ в Бърно, Чехословакия. За неговата любезност, за помощта и за уместните му бележки и тълкувания, свързани с артефактите от късния палеолит, намерени в региона.

Благодарна съм и на д-р Бохуслав Клима, „Archeologicky Ustav CSAV“, за чудесната дегустация в неговата изба на вина от лозята му край Долни Вестонице и още повече, затова че така щедро сподели с мен събираните през целия му живот знания и информация за обстановката през най-важния ранен период.

Бих искала да изразя благодарността си и към д-р Иржи Свобода, „Archeologicky Ustav CSAV“, за информацията му във връзка с удивителните му нови открития, които значително обогатяват познанията ни за далечните предци на съвременното човечество, живели преди повече от 250 века, когато една четвърт от земното кълбо е била покрита с лед.

На д-р Олга Софър, водещия американски експерт по отношение на народите от Централна и Източна Европа от късния палеолит, съм благодарна и признателна за това, че ме уведомяваше за най-новите събития и ми предоставяше последните вестници, включително резултатите от ново проучване върху най-ранното грънчарско изкуство в човешката история.

Искам да изразя благодарността си и към д-р Милфърд Уолпоф от Мичиганския университет за полезните му забележки по време на дискусията ни за разпределението на населението от северните континенти по време на последната ледникова епоха, когато прадедите на

съвременното ни човечество се концентрирали в някои благоприятни области, докато по-голямата, част от земята, макар и богата на животински видове, оставала безлюдна.

Намирането на парченцата от мозайката, необходими за създаването на този измислен свят от праисторическото минало, бе истинско предизвикателство; не по-малко предизвикателство бе и тяхното сглобяване. Дори и след като проучих наличните материали относно глетчерите и заобикалящата ги среда, все още нямах достатъчно ясна представа за всички северни земи, за да мога да придвижвам моите герои през техния свят. Имаше въпроси, противоречиви теории – някои от които не изглеждаха много добре обмислени – парчета, които не пасваха.

Накрая с голямо облекчение и нарастващ възторг открих едно ясно обяснено и внимателно конструирано проучване, което разсея мъглата, забулила света през ледниковата епоха. То даде отговор на възникналите въпроси и ми даде възможност да намеря правилното място на останалата информация, почерпена от други източници, както и на моите собствени размишления, така че да мога да изградя една логическа атмосфера. Изключително съм признателна на Р. Дейл Гутрие за статията му „Бозайниците от Мамутската степ като индикатори за палеосредата“ (Mammals of the Mammoth Steppe as Paleoenvironmental Indicators), стр. 307 – 326 от „Палеоекология на Берингия“ (Paleoecology of Beringia) под редакцията на Дейвид М. Хопкинс, Джон В. Матеус – младши, Чарлз Е. Суигър и Стивън Б. Янг, Academic Press, 1982 г. Повече от която и да било друга отделна творба тази статия спомогна за превръщането на тази книга в единно, всеобхватно и разбираемо цяло.

Тъй като рунтавите мамути символизират ледниковата епоха, бяха положени значителни усилия за съживяването на тези дебелокожи праисторически животни. Част от изследванията ми се състояха в това, да издира всичко, което можех да намеря по отношение на мамутите и на съвременните слонове, тъй като те са така тясно свързани. Сред тази литература най-ярко изпъква „Спомени за слонове – тринадесет години от живота на семейство слонове“ (Elephant Memories: Thirteen Years in the Life of an Elephant Family) от д-р Синтия Мос (William Morrow amp; Co, Inc., 1988). Задължена съм на д-р Мос за дългогодишните ѝ изследвания и за интелигентно написаната ѝ и лека за четене книга.

Освен изследователския материал за една писателка е от значение и словесното съзвучие и качеството на завършената ѝ творба. Вечно ще бъде признателна на Лори Спарк, изпълнителен и управителен редактор на издателската група „Краун“, която се погрижи завършеният ръкопис

да се превърне в добре оформена и отпечатана книга. Благодарна съм и на Бети А. Прашкър, главен редактор, вицепрезидент и още по-важно – изключителен редактор, под чието ръководство ръкописът се превърна в завършена творба.

Не по-малка благодарност изпитвам и към Джийн В. Нагар – посредничка от световна класа, заемаща първо място и носителка на златен медал в Литературната олимпиада!

И накрая за Рей Оел – любов и признателност, за които не достигат слова.

ГЛАВА 1

Жената успя да долови някакво движение през прашната завеса и се зачуди дали не е вълкът, който преди тичаше на подскоци пред тях.

Хвърли поглед към спътника си с намръщено от тревога лице, сетне отново подири вълка, напрягайки очи.

– Джондалар! Виж! – възкликна тя и посочи напред. Вляво от нея, през сухия, стелещ се прах, едва се забелязваха очертанията на няколко конични шатри.

Вълкът дебнеше някакви двуноги същества, чиито силуети постепенно придобиваха плътност. Те държаха копия, насочени право срещу него.

– Изглежда, че сме стигнали до реката, Айла, но ми се струва, че не сме единствените желаещи да разположат бивака си тук – отбеляза мъжът, като дърпаше юздата да удържи коня си.

Жената притисна бедра към коня си, за да го накара да спре.

До Айла достигна застрашителното ръмжене на вълка и тя забеляза, че от отбранителна, позата му се бе превърнала в нападателна. Беше готов да се нахвърли върху хората. Айла изсвири остро, подобно на птица, макар и такава, каквато никой не бе чувал. Вълкът изостави дебненето и се понесе към жената, яхнала коня.

– Вълчо, до мен! – заповяда тя, като същевременно му даде знак с ръка.

Вълкът заситни край светлокафявата кобила, докато ездачите бавно приближаваха хората, застанали пред шатрите.

Поривистият, променлив вятър, който разнасяше фини частици льосова почва, се завихри край тях и скри от погледа им фигурите с копия в ръце. Айла праметна крак и скочи от гърба на коня. Коленичи до вълка, постави едната си ръка върху гърба му, а с другата го обгърна през гърдите, за да го успокои и задържи, ако се наложи. Долавяше сподавеното ръмжене в гърлото му и усещаше стегнатите мускули на готовото му за отскок тяло. Тя вдигна поглед към Джондалар. Прах покриваше раменете и дългата, светлоруса коса на високия мъж и променяше цвета на тъмнокафявия му жребец в по-светъл оттенък, какъвто се срещаше по-често сред тази порода яки коне. По същия начин изглеждаха Айла и Уини. Макар че лятото едва беше започнало, силните ветрове, духащи откъм разположения на север масивен глетчер, вече изсушаваха

широката степна ивица на юг от леда.

Усети с ръката си как мускулите на вълка се стегнаха и той цял се напрегна, когато иззад копиеносците се появи нова фигура с маска, от която стърчаха рога на зубър, и с одежди, каквито Мамут би могъл да облече при важна церемония – боядисани и украсени с тайнствени символи.

Жрецът-мамут енергично размаха жезъл към тях и извика:

– Махнете се, зли духове! Вървете си оттук!

На Айла ѝ се стори, че гласът, който долиташе изпод маската, е женски, но не беше съвсем сигурна; думите обаче бяха от езика на Мамутоите. Мамутът се спусна към тях, като отново размаха жезъла, и тя трябваше да удържи вълка. Тогава маскираната фигура започна да издава напевни звуци и поде танц, като разклащаше жезъла и бързо пристъпяше към тях с високо вдигнат крак, а сетне отстъпваше, сякаш се опитваше да ги сплши или прокуди. Имаше известен успех – конете се подплашиха.

Айла се изненада от готовността на Вълчо да нападне непознатите; вълците рядко заплашваха хора. Но като си спомни поведението на глутници, намери обяснение. Докато се учеше да ловува, Айла често бе наблюдавала вълци и знаеше, че са привързани и лоялни към своята глутница. Но те бързо прогонваха непознатите от територията си; известно бе, че защитавайки своето, те можеха да сдвоят дори други вълци.

За, малкото вълче, което тя бе намерила и отнесла в землянката на Мамутоите, неговата глутница се състоеше от обитателите на Лъвския бивак; вероятно за него другите хора бяха като непознати вълци. Още като малко вълче беше посрещал с ръмжене непознатите човешки същества, които ги навестяваха. Сега, озовал се на друга територия, вероятно територията на друга глутница, той естествено заемаше отбранителна позиция, усещайки присъствието на непознати същества, при това враждебно настроени, с копия в ръце. Защо ли хората от този бивак бяха посегнали към копията?

На Айла ѝ се стори, че напевът ѝ е познат; после изведнъж осъзна смисъла му. Словата принадлежаха към свещения древен език, разбираем само за мамутите. Тя не разбираше всичко – когато пое на път, Мамут едва бе започнал да я учи на този език, но схвана, че смисълът на високото и монотонно песнопение по същество съвпаднаше с този на предхождащите го кресливи слова, макар че звучеше повече като придумване. Мамутът увещаваше странните духове на вълка и на конетечовеци да си вървят и да ги оставят на мира, да се завърнат в света на

духовете, към които принадлежат.

Айла обясни на Джондалар какво нареждаше жреца, като говореше на езика на Зеландониите, за да не разберат хората от бивака.

– Значи ни взимат за духове? Ами да! – възкликна той. – Трябваше да се сетя. Страхуват се от нас. Затова ни заплашват с копия. Знаеш ли, Айла, може би това ще се случва всеки път, когато срещнем хора по пътя си. Ние вече сме свикнали с животните, но за повечето хора конете и вълците никога не са били нещо повече от храна и кожи.

– В началото на Лятната среща Мамутоите също бяха объркани. Трябваше да мине известно време, докато свикнат с мисълта, че конете и вълкът могат да живеят заедно с тях, но после ги приеха – спомни си тя.

– Когато за пръв път отворих очи в твоята пещера в долината и видях как помагаш на Уини да роди Рейсър, и аз си помислих, че лъвът ме е убил и съм се събудил в света на духовете – отвърна Джондалар. – Май и аз трябва да слеза, та да им покажа, че съм човек, и ние с Рейсър не сме едно цяло като някакъв дух на човек-кон.

Той скочи на земята, но не отпусна въжето, прикрепено към изработения от него оглавник. Рейсър отмяташе глава в стремежа си да отбегне настъпващия мамут, който все още размахваше жезъла и редеше напева си със силен глас. Уини стоеше зад коленичилата жена и я докосваше с наведената си глава. Айла не използваше нито въжета, нито оглавници, за да управлява коня си. Достатъчно бе да притисне кобилата с крака или да заеме определена поза, за да я насочи в желаната посока.

Доловил няколко думи от странния език, на който разговаряха духовете, и проследил движението на Джондалар, шаманът усили песнопението си, умолявайки духовете да си вървят, като им обещавахе церемонии и се опитваше да ги предразположи, предлагайки им дарове.

– Струва ми се, че трябва да им кажеш кои сме – предложи Айла. – Този мамут е много разтревожен.

Джондалар хвана въжето близо до главата на жребеца. Рейсър беше изплашен и се опитваше да се вдигне на задните си крака, а крещящият мамут с жезъла съвсем не облекчаваше положението. Дори Уини бе неспокойна, макар че обикновено кобилата бе по-уравновесена от чедото си, което лесно се възбуждаше.

– Ние не сме духове – извика Джондалар, когато мамутът спря, за да си поеме дъх. – Аз съм пришълец, пътешественик, а тя – посочи той към Айла – е от Мамутоите, от Мамутското огнище.

Хората се спогледаха, сякаш се съмняваха в думите му, а мамутът престана да крещи и да танцува, но докато ги изучаваше, все още от време на време размахваше жезъла. Възможно бе да са духове, които им погаждат номера, но поне ги бяха накарали да говорят на разбираем за всички език. Най-после мамутът заговори:

– Защо трябва да ви вярваме? Откъде да знаем дали не се опитвате да ни измамите? Казваш, че тя е от Мамутското огнище, но къде ѝ е знакът? Лицето ѝ не е татуирано.

– Той не каза, че съм мамут – обади се Айла. – Каза, че съм от Мамутското огнище. Преди да тръгнем, старият Мамут от Лъвския бивак ме обучаваше, но все още не съм усвоила всичко.

Мамутът размени няколко слова с един мъж и една жена, а после отново се обърна към тях.

– Този човек – посочи той с глава към Джондалар – е такъв, за каквото се представя – пришълец. Макар че владее езика доста добре, говори като чужденец. Ти казваш, че си от Мамутоите, но има нещо в говора ти, което не е като при Мамутоите.

Джондалар затаи дъх. В говора на Айла действително имаше нещо необичайно. Определени звуци тя не можеше да възпроизведе добре и от нейната уста звучаха по чудноват и неповторим начин. Съвсем ясно бе какво иска да каже и речта ѝ не беше неприятна – на него дори му харесваше – но се забелязваше. Не беше точно като акцент на човек, говорещ друг език; беше нещо по-различно. И все пак това беше именно акцент, но породен от език, който повечето хора не бяха чували. Айла произнасяше звуците с акцента на човек, говорещ трудния, гърлен, звуково ограничен език на народа, който я бе прибрал като малко сираче и я бе отгледал.

– Не съм по рождение от Мамутоите – изрече тя, като продължаваше да възпира Вълчо, макар че бе престанал да ръмжи. – Бях осиновена от Мамутското огнище, от самия Мамут.

Последва възбудена размяна на реплики сред хората и нов разговор насаме между мамута, жената и мъжа.

– Щом не сте от света на духовете, защо вълкът ви се подчинява, а конете ви носят на гръб? – попита мамутът.

– Не е трудно да се приучат да го правят, ако човек ги намери, докато са малки – обясни Айла.

– Звучи прекалено просто. Сигурно има и нещо друго. Тази жена не можеше да заблуди един мамут, който също принадлежеше към Мамутското огнище.

– Аз присъствах, когато тя донесе вълчето в землянката? – опита се да обясни и Джондалар. – Беше толкова мъничко, че още сучеше, и бях сигурен, че няма да оживее. Но тя го хранеше с накълцано на ситно месо и с бульон и ставаше да го наглежда нощем, както правят майките с бебетата. За всеобща изненада мъничкото оцеля и започна да расте, но това беше само началото. После тя го приучи да прави онова, което тя иска – да не ходи по голяма и малка нужда в землянката, да не хапе децата дори когато му причиняват болка. Ако не бях там, нямаше да повярвам, че един вълк може да научи и да разбере толкова много неща. Вярно е, че не е достатъчно човек да намери животинчето като малко. Тя се грижеше за него като за дете. Тя е като майка за това същество, за това то върши това, което тя поиска.

– Ами конете? – запита мъжът, който стоеше до шамана и внимателно наблюдаваше буйния жребец и високия мъж, който го управляваше.

– И с конете е същото. Можеш да ги обучиш, ако ги намериш, когато са малки и започнеш да се грижиш за тях. Нужно е доста време и търпение, но и те се приучват.

Хората бяха престанали да ги държат на прицел с копията си и слушаха с голям интерес. Не бяха чували за духове, които говорят на обикновен език, макар че всички тия приказки за майчински грижи към животните много приличаха на странните разкази, с които бяха известни духовете – словата на пришълците само привидно съвпадаха с познатите на копиеносците думи.

Тогава в разговора се включи жената от бивака:

– Не знам дали жена може да бъде като майка за животни, но със сигурност знам, че Мамутското огнище не осиновява чужденци и не ги прави Мамутои. То не е обикновено огнище. Към него принадлежат Онези, Които Служат на Майката. Хората или сами избират Мамутското огнище, или стават негови избраници. Имам роднини в Лъвския бивак. Мамут е много стар – може би най-възрастният сред живите. Защо ще иска да осиновява когото и да било? А ми се струва, че и Люти не би го позволила. Много е трудно да се повярва на думите ти и не съм убедена, че трябва да ги приемаме за истина.

Айла долови нещо в начина, по който говореше жената, или по-скоро в изтънчената превзетост, която съпровождаше словата ѝ: скованият гръб, напрегнатите рамене, пресилено смръщеното лице. Сякаш очакваше нещо неприятно. И Айла разбра, че неправилно произнесеното име не беше неволна грешка на езика; думите на жената съдържаха

преднамерено лъжливо твърдение, а във въпроса ѝ се таеше уловка. Но за нея уловката беше съвсем прозрачна и това се дължеше на необикновеното ѝ минало.

Хората, които я бяха отгледали, известни като плоскоглавци, но наричащи се Кланът, общуваха помежду си чрез смислово наситени понятия и с помощта на повече възприятия, при това словата не бяха от първостепенно значение. Малцина разбираха, че те имат език. Способността им да образуват думи беше ограничена и към тях често се отправяха хули, че не са човешки същества, че са животни, които не могат да говорят. Служеха си с езика на жестовете и знаците, които не бе по-малко сложен от словесния.

Сравнително малкото думи, произнасяни от хората на Клана – които Джондалар толкова трудно възпроизвеждаше, така както и тя не произнасяше съвсем добре някои звуци на езика на Зеландониите или на Мамутоите – се открояваха с особената си вокализация и обикновено се използваха при наблягане или като названия на хора и предмети. Нюансите и смисловите оттенъци се предаваха чрез цялостното поведение, чрез позата на тялото или чрез мимика, което придаваше дълбочина и разнообразие на езика, подобно на интонацията и окончанията в словесния език. Но при такъв открит начин на общуване бе почти невъзможно да се изрече неистина.

Айла бе усвоила уменията да долавя и разбира сигналите, предавани чрез движението на тялото и изражението на лицето още когато се учеше да говори със знаци; то бе необходимо за воденето на пълноценен разговор. Когато си възвръщаше способността да използва словесен език с помощта на Джондалар и когато усъвършенстваше езика на Мамутоите, Айла откри, че улавя непреднамерените сигнали на променящия се израз на лицето и позата на тялото дори на хора, които разговаряха с думи, макар че тези жестове не бяха осъзнати езикови средства.

Тя откри, че разбира не само словата, въпреки че в началото това предизвика у нея известно объркване и ѝ причини страдание, тъй като думите не винаги съответстваха на сигналите, а тя не знаеше какво е лъжа. От познатите ѝ състояния най-близко до неистината бе въздържанието от общуване.

По-късно узна, че някои малки лъжи бяха изричани от учтивост. Но едва когато проумя какво е хумор – при който обикновено се казва едно нещо, а се има предвид друго – тя изведнъж осъзна характера на словесния език и започна да разбира хората, които си служеха с него. Тогава способността ѝ да тълкува несъзнателно подадените сигнали придаде

неочаквано измерение на нейните развиващи се езикови умения: почти свръхестествено възприемане на истинския замисъл на хората. Това й даваше необичайно предимство. Макар че самата тя не умееше да лъже, ако не се брои премълчаването, обикновено разбираше кога другите спестяват истината.

– В Лъвския бивак нямаше човек на име Люти, когато аз бях там – реши да бъде пряма Айла. – Водачката се нарича Тюли, а нейният брат Талут е водачът.

Жената кимна едва доловимо, а тя продължи:

– Знам, че човек обикновено се посвещава на Мамутското огнище, а не се осиновява от него. Поканата ми беше отправена от Талут и Нези; Талут дори разшири землянката, за да направи специален зимен заслон за конете, но старият Мамут изненада всички ни. По време на церемонията той ме осинови. Каза, че аз принадлежа към Мамутското огнище, че съм негова дъщеря по рождение.

– Ясно ми е защо старият Мамут е могъл да каже такова нещо, щом си се появила в Лъвския бивак с тези коне – обади се мъжът.

Жената го погледна с раздражение и изрече няколко думи полугласно. Сетне тримата отново започнаха да си разменят реплики. Мъжът беше стигнал до заключението, че пришълците най-вероятно са хора, а не преструващи се духове – или ако са такива, не са пакостливи – но не вярваше, че са точно такива, за каквито се представят. Обяснението на високия мъж за поведението на животните беше прекалено просто, но пробуди интереса му. Конете и вълкът го заинтригуваха. Според жената те се изразяваха с прекалена лекота, позволяваха си прекалено много, бяха прекалено учтиви и тя беше убедена, че никой от тях не казва цялата истина. Не им вярваше и не искаше да има нищо общо с тях.

Започна да ги възприема като човешки същества едва когато я осени друга мисъл, която за човек, разбиращ от тези неща, обясняваше необикновеното поведение на животните много по-убедително. Тя беше сигурна, че русата жена е могъщ Викач и че старият Мамут вероятно е знаел, че тя по рождение притежава тайнствената способност да управлява животните. Вероятно същото се отнасяше и за мъжа. Когато по-късно техният Бивак се присъединеше към останалите на Лятната среща, щеше да е интересно да поговорят с Лъвския бивак, а и мамутите-жреци със сигурност щяха да споделят някои мисли за тази двойка. Полесно бе да се повярва в магия, отколкото в нелепото твърдение, че животните могат да бъдат опитомявани.

Тримата не успяха да постигнат съгласие. Чужденците тревожеха

жената. Ако се беше замислила, вероятно би признала, че се страхува. Не ѝ се нравеше близостта на така явно демонстрирана окултна сила, но нейното мнение не беше зачетено. Мъжът се обърна към тях:

– Тук, където реките се сливат, е удобно за лагеруване. Наскоро имахме успешен лов, а сега насам приближава стадо огромни елени. Би трябвало да са тук след няколко дни. Няма да имаме нищо против, ако решите да разположите лагера си наблизко и да се включите в лова.

– Благодарни сме ви за поканата – отвърна Джондалар. – Вероятно ще разположим лагера си наблизко, за да пренощуваме, но на сутринта трябва да продължим пътя си.

Предложението беше предпазливо, но твърде подобно на посрещането, оказвано им често от непознати, когато двамата с брат му пътешестваха пеша. Официалният поздрав, отправян в името на Майката, предлагаше нещо повече от гостоприемство. Той се смяташе като покана да се присъединят към тях, да се настанят и живеят сред тях за известно време. Частичната покана, с която мъжът се обръщаше към тях, издаваше тяхната несигурност, но поне вече не ги заплашваха с копия.

– Тогава в името на Мут поне споделете с нас вечерята и сутрешната ни храна.

Очевидно водачът можеше да си позволи да бъде гостоприемен в известни граници, но Джондалар усети, че домакинът би искал да им предложи и нещо повече.

– В името на Великата Майка Земя с радост ще разделим храната ви тази вечер, след като разположим лагера си – съгласи се Джондалар, – но сутринта трябва да тръгнем рано.

– Закъде бързате толкова?

Типичната за Мамутоите прямота продължаваше да предизвиква изненада у него дори след всичкото време, което бе прекарал сред тях, особено, когато се проявяваше от непознат. Хората от народа на Джондалар биха съзрели известна неучтивост във въпроса на водача; не че биха го възприели като твърде недискретен – само като знак за липса на зрялост, за неразбиране на по-изтънчената и обиграна реч, с която си служат възрастните.

Но Джондалар беше узнал, че искреността и прямотата бяха пристоини качества за Мамутоите, а липсата на откритост будеше подозрения, макар че нравите им не бяха така безрезервно открити, както изглеждаше на пръв поглед.

Въпросът беше в това как човек дава израз на прямотата си, как се възприема тя и какво остава неизречено. Но за Мамутоите откровеното

любопитство на водача на този бивак беше съвсем естествено.

– Аз си отивам у дома – отвърна Джондалар – и вода тази жена със себе си.

– Какво толкова ще стане, ако се забавите ден-два?

– Моят дом е далеч на запад. Заминах преди... – запресмята наум – четири години и ще ни трябва още една година, докато се приберем, ако имаме късмет. По пътя ни има някои опасни за пресичане места – реки и заледени местности, и не бих искал да стигнем до тях в неподходящ сезон.

– На запад ли каза? Струва ми се, че пътувате на юг.

– Да. Запътили сме се към Беранско море и Великата Майка Река. Ще следваме нейното русло срещу течението.

– И братовчед ми беше на запад да търгува преди няколко години. Каза, че някои от тамошните хора живеели край река, която също наричали Великата Майка – рече мъжът. – Според него това е същата река. Те поеха на запад оттук. Зависи докъде искате да стигнете нагоре по течението, но има един път на юг от Големия лед и на север от планините, който води на запад. Можете значително да скъсите Пътешествието си, ако тръгнете по него.

– Талут ми разказа за северния път, но, изглежда, никой не е сигурен, че става въпрос за същата река. Ако е друга, може да загубим повече време, докато открием истинската. Аз дойдох по южния път и го познавам. Освен това имам роднини сред Речните хора. Стопанката на брат ми беше от народа Шарамудои и аз съм живял с тях. Ще ми се да ги навестя още веднъж. Едва ли някога ще ги видя отново.

– Ние търгуваме с Речните хора... Май наистина говореха за някакви чужденци, които преди година-две са живели заедно с една от групите, към която се била присъединила и една жена от Мамутоите. Сега се сещам, че ставаше въпрос за двама братя. Традицията на бракосъчетаване е различна при Шарамудоите, но си спомням, че жената и партньорът ѝ се канеха да свържат съдбата си с друга двойка – нещо като осиновяване предполагам. Бяха поканили всички роднини Мамутои, които искаха да присъстват. Неколцина отидоха и един-двама вече се върнаха.

– Това беше брат ми Тонолан – рече Джондалар, доволен, че разказът потвърждава неговата история, макар ще все още не можеше да признае името на брат си, без да изпитва болка. – Бракосъчетанието беше между него и Джетамио, а тяхна противостояща двойка станаха Маркено и Толи. Именно Толи започна да ме учи на езика на Мамутоите.

– Толи ми е далечна братовчедка, а ти си брат на един от

партньорите й? – Мъжът се обърна към сестра си. – Тюри, този човек ни е роднина. Мисля, че трябва да ги посрещнем както подобава. – И без да дочака отговор, той изрече: – Аз съм Рутан, водач на Соколовия бивак. В името на Мут, Великата Майка, вие сте добре дошли.

Жената нямаше избор. Тя не би поставила брат си в неудобно положение, отказвайки да приветства чужденците заедно с него, въпреки че й минаха през ума няколко внимателно подбрани думи, които искаше да му каже насаме.

– Аз съм Тюри, водачка на Соколовия бивак. В името на Майката, ти си добре дошъл тук. През лятото се наричаме Бивакът на перестата трева.

Това не беше най-сърдечното приветствие, с което някога го бяха удостоявали. Джондалар долови определена резервираност и очертаване на граница. Тя го приветстваше с „добре дошъл“ „тук“, конкретно на това място, но то бе техен временен дом. Той знаеше, че „Бивак на перестата трева“ се нарича всяко място за лагеруване по време на летен лов. Мамутоите водеха заседнал начин на живот през зимата и тази група, подобно на останалите, населяваше постоянен лагер или съставляваше общност, обитаваща едно-две големи или няколко по-малки полу подземни жилища, които наричаха Соколовия бивак. Тя не беше го приветствала с „добре дошъл“ там.

– Аз съм Джондалар от Зеландониите, приветствам ви в името на Великата Земя Майка, която ние наричаме Дони.

– Ние действително разполагаме със свободни места за спане в шатрата на мамута – продължи Тюри, – само че не знам как ще стане с... животните.

– Ако нямате нищо против – отвърна Джондалар, едва ли не само от учтивост, – ще ни бъде по-лесно да разположим наш собствен лагер наблизко, отколкото да отседнем във вашия бивак. Благодарни сме ви за гостоприемството, но конете трябва да попасат, а те познават нашата шатра и ще се върнат при нея. Възможно е да са неспокойни във вашия бивак.

– Разбира се – съгласи се с облекчение Тюри.

И тя не би била спокойна в тяхно присъствие.

Айла разбираше, че също трябва да вземе участие в размяната на приветствия. Вълчо се беше поуспокоил и тя внимателно го пусна. „Не мога през цялото време да седя тук и да държа Вълчо“ – помисли си Айла. Когато се изправи, той започна да подскача нагоре към нея, но тя му направи знак да стои долу.

Без да протяга ръце за поздрав или да прави опит да се приближи до нея, Рутан я приветства с „добре дошла“ в неговия бивак. Тя отвърна на поздрава му по същия начин.

– Аз съм Айла от Мамутоите – изрече тя, а сетне добави: – от Мамутското огнище. Приветствам те в името на Мут.

Тюри прибави своето приветствие, като предпазливо го ограничи в рамките само на сегашното им местопребиваване, както бе сторила с Джондалар. Айла ѝ отговори официално. Щеше ѝ се домакините да са по-дружелюбни, но не можеше да ги вини. Идеята, че има животни, които по собствено желание пътуват с хора, действително можеше да събуди страх. Не всеки би приел странното нововъведение така лесно, както Талут, осъзна тя и отново изпита мъка от раздялата си с хората от Лъвския бивак, които обичаше. Обърна се към Джондалар:

– Вълчо вече се поуспокои. Мисля, че ще ме слуша, но трябва да имам нещо, с което да го удържам, докато е в близост до този бивак, а и за по-късно – да мога да го възпирам, в случай че срещнем други хора – рече тя на езика на Зеландониите, тъй като не можеше да се отпусне и да говори свободно в този бивак на Мамутои, макар да ѝ се искаше. – Може би нещо като този повод от въже, който направи за Рейсър, Джондалар. На дъното на един от пътническите ми кошове има дълго въже и каиши. Ще трябва да го приуча да не ръмжи така срещу непознати хора, и да стои там, където му кажа.

Вълчо вероятно бе разбрал, че вдигането на копие е застрашителен жест. Тя едва ли би могла да го вини, загдето се бе хвърлил да защити хората и конете, образуващи странната му глутница. От тази гледна точка поведението му беше съвсем разбираемо. Обаче не можеше да възприема всички хора, на които сяха да се натъкнат по време на пътешествието си като непознати вълци. Тя трябваше да го накара да промени държанието си, да бъде по-сдържан при среща с непознати хора. Докато в главата ѝ се въртяха такива мисли, тя се питаше дали има други хора, които разбират, че е възможно вълк да откликва на желанията на жена и кон да позволява на човек да го язди.

– Остани при него. Аз ще донеса въжето – предложи Джондалар.

Без да пуска повода на Рейсър, макар че жребецът се бе успокоил, той затърси въжето в пътническите кошове, които Уини носеше. Враждебността на Бивака беше понамаляла, хората не изглеждаха по-предпазливи, отколкото при среща с други непознати. Наблюдаваха ги така, сякаш страхът им беше отстъпил място на любопитството.

Уини също се беше умирила. Говорейки, ѝ ласкаво, Джондалар я

чешеше и милваше, докато тършуваше из пътническите кошове. Беше привързан към силната кобила и макар че буйният нрав на Рейсър му се нравеше, той се възхищаваше на тихото търпение на Уини. Тя действуваше успокоително на жребца. Мъжът завърза повода му за кайша, който придържаше пътническите кошове на гърба на майка му. На Джондалар често му се искаше да може да управлява Рейсър така, както Айла насочваше Уини – без оглавник или повод. И яздейки коня, той бе започнал да открива удивителната чувствителност на неговата кожа, беше си изработил добра стойка и беше започнал да го управлява с притискане и поза.

Айла мина от другата страна на кобилата заедно с Вълчо. Докато й подаваше въжето, Джондалар й каза тихо:

– Не е нужно да отсядаме тук, Айла. Все още е рано. Можем да намерим друго място, край тази или друга река.

– Мисля, че е добре Вълчо да започне да свиква с хора, особено с непознати и макар че не са твърде дружелюбни, нямам нищо против да ги посетим. Те са Мамутои, Джондалар, от моя народ. Може би това ще са последните Мамутои, които някога ще видя. Питам се дали са се запътили към Лятната среща? По тях можем да пратим вест на Лъвския бивак.

Двамата разположиха лагера си недалеч от Бивака на перестата трева, нагоре по течението на големия приток. Разтовариха конете и ги пуснаха да пасат, Айла изпита известна тревога, докато наблюдаваше как те изчезват в навяваната от вятъра прашна мъгла, отдалечавайки се от лагера им.

Жената и мъжът бяха пътували по десния бряг, но малко встрани от голяма река. Макар че, общо взето, реката течеше на юг, тя лъкатушеше през ширналата се равнина, като се виеше и обръщаше, прорязвайки дълбок жлеб. Придържайки се към степите, разположени над речната долина, пътниците можеха да се движат по-напряко, но така биха били изложени на неумолимия вятър и на слънцето и дъжда.

– Това ли е реката, за която говореше Талут? – попита Айла, докато разгъваше спалните си кожи.

Мъжът се пресегна към един от двата пътнически коша и измъкна от него доста дълго и плоско парче от мамутски бивник с издълбани по него знаци. Вдигна поглед към онази част от мрачното небе, от която струеше непоносимо ярка, но разсеяна светлина, а сетне се взря в замъгления пейзаж. Беше късен следобед – това можеше да прецени, но почти нищо повече.

– Няма как да разберем, Айла – отвърна Джондалар и върна картата на предишното ѝ място. – Не виждам никакви отличителни знаци, пък и свикнал съм да меря разстоянието със собствените си крачки. Рейсър се движи с различна скорост.

– Наистина ли ще ти е нужна цяла година, за да стигнеш при своите? – попита жената.

– Трудно е да се определи със сигурност. Зависи на какво ще се натъкнем по пътя, колко трудности ще възникнат, колко често ще спираме. Ако имаме късмет, ще стигнем земята на Зеландониите догодина по това време. Още не сме излезли на Беранско море, където свършва Великата Майка Река, а ще трябва да изминем целия път покрай руслото ѝ до ледника, където са изворите ѝ, и да продължим отвъд него – обясни Джондалар.

В очите му – необичайно наситено синьо – се таеше тревога, а прорязаното от бръчка чело допълваше познатия ѝ израз на загриженост.

– Ще се наложи да пресечем няколко големи реки, Айла, но най-много ме притеснява ледникът. Трябва да го прекосим, когато ледът е твърд, което значи да сме там преди настъпването на пролетта, а то никога не може да се предвиди. По тези места духа силен южен вятър, който може да надвие и най-лютия студ и за един ден да предизвика топене. Тогава горният слой от сняг и лед се размеква и се рони като гнило дърво. Зейват широки процепи, а снежните мостове над тях се сриват в пропастта; от разтопения лед рукват потоци, даже цели реки, които понякога пропадат в дълбоки ями. Тогава е много опасно, а това може да се случи съвсем внезапно. Сега е лято, но макар да ни се струва, че зимата е далеч, дотогава трябва да изминем много повече път, отколкото вероятно предполагаш.

Жената кимна. Нямаше смисъл дори да мислят за това, колко дълго ще продължи Пътешествието или какво ще се случи, когато пристигнат. По-добре да мислят ден за ден и да правят планове само за един-два дни напред. Нямаше смисъл да се притеснява, гадайки какви са близките на Джондалар и дали ще я приемат като своя, както я бяха приели Мамутоите.

– Как ми се иска този вятър да спре – сподели тя.

– И на мен ми омръзна да ям пясък – призна Джондалар. – Защо да не идем на гости на съседите и да се опитаме да хапнем нещо по-вкусно.

Когато отново се запътиха към Бивака на перестата трева, взеха и Вълчо, но Айла го държеше близо да себе си. Приближиха една група, скупчена край огън, на който се печеше нанизан на шиш бут.

Разговорът потръгна трудно, но не след дълго любопитството прерасна в жив интерес и боязливата сдържаност отстъпи място на оживена размяна на реплики. Шепата хора, обитаващи край ледниковата степ, рядко имаха възможност да се срещнат с непознати и вълнението от тази случайна среща щеше дълго да подхранва разговорите и да допълва разказите, които се предаваха от уста на уста в Соколовия бивак. Айла се сприятели с няколко души и особено с една млада жена, чиято дъщеричка тъкмо се бе научила да седи без чужда помощ и да се смее с глас. Бетето плени всички, но най-очарован беше Вълчо.

Младата майка беше много притеснена, когато животното избра нейното дете за обект на нежно внимание, но щом топлият език на Вълчо накара малкото момиченце да се разкикоти от удоволствие, а самият той хрисимо се въздържаше дори когато мъничето впиваше ръчички в козината му и дърпаше, всички се изненадаха.

Другите деца изгаряха от желание да го докоснат и не след дълго Вълчо се заигра с тях. Айла обясни, че той е израснал с децата от Лъвския бивак и че сигурно му липсва тяхната компания. Винаги беше проявявал особена нежност към най-малките или към слабите и, изглежда, различаваше непреднамереното твърде силно стискане на някое прождащо човече от нарочното издърпване на опашката или ухото от някое по-голямо дете. Към първия пакостник се отнасяше с търпение и му прощаваше, а втория възнаграждаваше с предупредително ръмжене или с леко ухапване, което не оставяше рана, но показваше, че това не е изключено.

Джондалар спомена, че са поели на път скоро, от мястото на Лятната среща, а Рутан им каза, че и те са щели да присъстват, но са се забавили, защото се налагало да поправят землянката си. Разпита Джондалар за пътешествията му и за Рейсър пред множество слушатели. Сякаш по-неохотно задаваха въпроси на Айла, а и тя не бе особено словоохотлива и макар на жрицата-мамут да ѝ се искаше да я дръпне настрана, за да обсъдят насаме някои забулени в тайнственост теми, тя предпочете да не се отделя от Бивака. Дори водачката изглеждаше по-спокойна и дружелюбна, когато гостите поеха към собствения си лагер и Айла я помоли да предаде специални поздравии на Лъвския бивак, когато стигнат до мястото на Лятната среща.

Тази нощ Айла дълго лежа будна, потънала в размисъл. Радваше се, че не се бе поддала на естествено възникналото колебание и бе посетила недружелюбния бивак. След като преодоляха страха си от странното и неизвестното, неговите обитатели проявиха интерес и желание да

научат нещо ново. Срещата бе поучителна и за нея – разбра, че необичайните им спътници вероятно щяха да плашат всеки срещнат. Нямахше представа какво ги очаква, но несъмнено това Пътешествие щеше да е изпълнено с много повече предизвикателства, отколкото бе предполагала.

ГЛАВА 2

Джондалар искаше да тръгнат рано на следващата сутрин, но Айла пожела отново да посети новите си познати от Бивака на перестата трева, преди да поемат на път, и докато Джондалар губеше търпение, тя се сбогува с тях, без да бърза. Когато най-сетне тръгнаха, приближаваше пладне.

Откритата затревена степ с ниски заоблени хълмове и необозрими далнини, през която пътуваха, откакто напуснаха Лятната среща, започна да се издига. Бързото течение на извиращия от високо речен приток предизвикваше по-силно вълнение от това на лъкатушешото централно русло и той прорязваше дълбок жлеб със стръмни брегове през брулената от вятъра лъсоча почва. Макар че желанието на Джондалар беше да се движат на юг, бяха принудени да пътуват на запад, а сетне да завият на северозапад, докато търсеха удобно място да преминат на отсрещния бряг.

Колкото повече се отклоняваха от маршрута си, толкова по-различителен и нетърпелив ставаше Джондалар. Бе започнал да се съмнява в правотата на решението си да следват по-дългия южен път, а не северозападния, за който бяха чували, и то неведнъж и на който реката сякаш бе решила да ги изведе. Вярно, че не го познаваше, но ако наистина бе по-пряк, може би трябваше да поемат по него. Помисли си, че би го сторил, ако знаеше със сигурност, че преди настъпването на пролетта ще достигнат западните части на ледниковото било и изворите на Великата Майка Река.

Това би означавало да се откаже от последната си възможност да се види с Шарамудоите, но толкова ли беше важно това? Трябваше да признае, че наистина му се иска да ги види. Дори очакваше срещата с нетърпение. Джондалар не беше сигурен дали решението му да тръгнат на запад действително бе продиктувано от желанието му да преведе Айла по познатия му, а следователно и по-безопасен път до дома, или от желанието му да се види със своите роднини. Мисълта за последиците от един неправилен избор не му даваше мира.

Айла прекъсна самовглъбението му.

– Джондалар, мисля, че тук можем да прекосим реката – предложи тя. – Струва ми се, че лесно ще се изкачим по отсрещния бряг.

Бяха стигнали до един завой на реката и спряха, за да прочат

положението. Сменяйки посоката си, вихреният и бърз поток се бе врязал дълбоко в брега откъм външната страна на извивката, където стояха те, образувайки висок, стръмен склон. Но отсрещният бряг, откъм вътрешната страна на завоя, беше полегат и тесен, покрит със сбита сивокафява почва и обрамчен с шубрак.

– Дали конете ще могат да слязат по този бряг?

– Мисля, че ще могат. Най-дълбоката част на реката трябва да е от тази страна, там, където се врязва в брега. Трудно е да се каже колко е дълбоко и дали конете ще трябва да плуват. Може би ще е по-добре и ние да слезем и да преплуваме – предложи Айла, но като забеляза недоволното изражение на Джондалар, добави: – Но ако не е прекалено дълбоко, можем да прекосим яздейки. Ще ми бъде неприятно, ако дрехите ми се намокрят, но пък и не ми се ще да плувам без тях.

Насочиха конете към стръмния склон. Копитата им се подхлъзнаха и те се свлякоха надолу по разпрашената почва на брега. Цопнаха във водата, бързото течение ги подхвана и ги повлече надолу. Беше по-дълбоко, отколкото Айла си беше представяла. След моментна уплаха, конете свикнаха с новата среда и заплуваха срещу течението към отсрещния бряг. Когато се заизкачваха по полегатия склон откъм вътрешната страна на извивката, тя се огледа за Вълчо. Обърна се и видя, че той е все още на високия бряг. Скимтеше, виеше и се мятеше напред-назад.

– Страх го е да скочи във водата – каза Джондалар.

– Насам, Вълчо! Хайде – подвикна му Айла. – Можеш да плуваш.

Но вълчето скимтеше жално и подвиваше опашка между краката си.

– Какво му става? Не пресича река за пръв път – обади се мъжът, раздразнен от поредното забавяне.

Беше се надявал този ден да изминат по-дълъг път, но сякаш всичко беше против тях.

Закъсняха с тръгването, сетне трябваше да свърнат на северозапад – посока, която не му се щеше да следва, а сега и Вълчо не искаше да премине реката. Освен това знаеше, че трябва да спрат и да проверят дали не се е намокрил багажът в кошовете, въпреки че те бяха плътно увити и по същество непромокаеми. Раздразнението на Джондалар се подхранваше и от факта, че самият той беше вир-вода, а и денят преваляше. Вече усещаше хладния повей на вятъра и разбираше, че трябва да се преоблекат и да изсушат дрехите си. Летните дни бяха топли, но в стениците нощни ветрове продължаваше да се долавя студеният дъх на ледника. Въздействието на масивния глетчер, притиснал северните земи

с планини от лед, се усещаше във всяко кътче на планетата, но най-силно – в разположените в близост студени степи.

Ако денят не беше напреднал толкова, можеха да продължат, без да свалят мокрите си дрехи – вятърът и слънцето щяха да ги изсушат, докато яздат. Изкушаваше се да поеме на запад, само и само да изминат някакво разстояние... да тръгнат отново.

– Реката е по-буйна от онези, с които е свикнал, и той не може да навлезе в нея постепенно. Трябва да скочи във водата, а не го е правил никога – обясни Айла.

– Какво смяташ да правиш?

– Щом не мога да го накарам да скочи, ще трябва да отида да го взема – отвърна тя.

– Айла, сигурен съм, че ако продължим да яздим, той ще се гмурне в реката и ще те последва. Ако изобщо възнамеряваме да изминем някакво разстояние днес, трябва да тръгваме.

Смразяващият поглед и смаяното и гневно изражение, появило се на лицето ѝ, го накараха да съжали за думите си.

– Ти би ли искал да те зарежат, защото те е страх? Бои се да скочи в реката, защото досега не е правил подобно нещо. Какво друго очакваш?

– Исках само да кажа..., че той е просто вълк, Айла. Вълците непрекъснато преминават реки. Трябва му само причина, за да скочи във водата. Ако не ни настигне, ще се върнем за него! Нямах предвид, че трябва да го оставим тук.

– Няма защо да се тревожиш, че ще трябва да се връщаш за него. Аз ще го пренеса още сега – отсече Айла, като му обърна гръб и пришпори Уини към водата.

Младият вълк продължаваше да скимти, да души разрозената от конските копита земя и да следи с поглед хората и конете отвъд водното препятствие. Когато кобилата навлезе в буйните води, Айла отново го повика. Почти бяха стигнали средата на реката, когато Уини започна да губи почва под краката си. Изцвили уплашено, търсейки нещо твърдо, на което да стъпи.

– Вълчо! Ела тук, Вълчо! Това е само вода. Хайде, Вълчо! Скачай! – викаше жената, опитвайки се да примами стъписаното животно във вихрещите се води.

Смъкна се от гърба на Уини, решила да преплува останалото разстояние до стръмния бряг. Най-сетне Вълчо събра кураж и скочи. Цамбурна във водата и заплува към нея.

– Ето това е! Браво, Вълчо!

Уини обръщаше посоката, продължавайки да търси опора под краката си, а Айла, прегърнала вълка, се опитваше да стигне до кобилата. Джондалар беше вече там – потопен до гърди във водата. Той успокои кобилата, а после понечи да помогне и на Айла. Така всички заедно стигнаха до другия бряг.

– Ще трябва да побързаме, ако искаме днес да отхвърлим от пътя – рече Айла с все още искрящи от гняв очи и тръгна да се качва на кобилата.

– Не – задържа я Джондалар. – Никъде няма да вървим, докато не свалиш тези мокри дрехи. Мисля, че трябва да разтрием конете, за да изсъхнат, а може би и вълка. Стига за днес. Можем да пренощуваме тук. За да дойда дотук, ми бяха нужни четири години. Не ме е грижа дали ще минат още четири години, докато се върна, стига да те заведе дотам жива и здрава, Айла.

Тя вдигна поглед към него. Тревогата и любовта, които съзря в яркосините му очи, прокудиха и последните остатъци от гнева ѝ. Устреми се към него, а когато той наклони глава към нея, тя изпита същото невероятно удивление, обзело я при първото докосване на устните им, когато той ѝ бе показал какво е целувка, както ѝ неопишуема радост, породена от мисълта, че наистина пътува с него, че заедно приближават неговия дом. Не би могла да изрази любовта си към него, бликнала с нова сила след дългата зима, когато си мислеше, че той не я обича и ще замине без нея.

Когато тя повторно влезе в реката, той се бе изплашил за нея и сега я държеше в прегръдките си и я притискаше към себе си. Обичаше я с чувство по-силно от онова, на което смяташе, че е способен. Преди да срещне Айла, не знаеше, че може да изпитва такава силна обич. Веднъж едва не я загуби. Тогава беше сигурен, че тя ще остане при тъмнокожия мъж със закачливия поглед, и сега не можеше да понесе мисълта, че може отново да я загуби.

Съпроводен от два коня и вълк в свят, който не бе и подозирал, че те могат да бъдат опитомени, един мъж стоеше сам с жената, която обичаше, сред безкрайната студена степ, гъмжаща от разнообразни животински видове, но с малко хора, и си мислеше за Пътешествието, при което щяха да прекосят цял континент. Въпреки това имаше моменти, когато самата мисъл, че може да я сполети някаква беда, пораждаше у него такъв страх, че дъхът му секваше. В такива мигове му се искаше да я задържи в прегръдките си завинаги.

Джондалар усети топлината на тялото ѝ, тръпнещите ѝ устни,

притиснати към неговите, и желанието му се пробуди. Но то можеше да почака. Тя бе измръзнала и мокра; имаше нужда от сухи дрехи и огън. Брегът на тази река беше не по-лошо място за лагеруване от който и да било друг терен, а това, че беше още рано за спиране, беше донякъде добре дошло – така щяха да имат време да изсушат дрехите си, а на следващия ден можеха да потеглят рано.

– Вълчо! Веднага го пусни! – извика Айла и се спусна към младото животно, за да му отнеме обвития в кожа пакет.

Когато се опита да го издърпа, той впи още по-силно зъби в него, заклати игриво глава и заръмжа. Тя пусна пакета и сложи край на играта.

– Остави го долу! – заповяда му строго.

Замахна с ръка, сякаш се канеше да го удари по носа, после рязко спря. Разбрал сигнала и командата, той подви опашка, дотича гузно при нея и пусна пакета в краката ѝ, скимтейки.

– За втори път го хващам да се давичка с тези неща – обясни Айла, докато вдигаше пакета и събираше няколко други вещи, които Вълчо беше дъвкал. – Знае, че не бива да го прави, но, изглежда, не може да устои на изкушението на кожените предмети.

Джондалар дойде да ѝ помогне.

– Не знам какво да кажа. Оставя ги, щом му заповядаш, но ако не си там, не можеш да му заповядаш, а и не можеш да го наблюдаваш през цялото време... Какво е това? Не си спомням да съм го виждал преди – попита той, разглеждайки озадачено един, вързоп, обвит в мека кожа и завързан здраво.

Жената се изчерви леко и бързо взе вързопата от него.

– Това е едно нещо, което взех със себе си... нещо... от Лъвския бивак – отвърна тя и го постави на дъното на един от кошете за багаж.

Действията ѝ озадачиха Джондалар. И двамата бяха свели до минимум личните си принадлежности и онова, което им беше нужно за из път, взимайки съвсем малко неща, които не бяха от първа необходимост. Пакетът не беше голям, но не беше и малък. Мястото, което той заемаше, вероятно би ѝ стигнало за още един кат дрехи. Какво ли беше взела със себе си?

– Вълчо! Престани!

Джондалар се загледа след Айла, която отново се втурна след младия вълк, и не можа да съдържи усмивката си. Не беше сигурен, че е точно така, но му се струваше, че Вълчо нарочно се държи не така, както трябва, за да подразни Айла и да я накара да го подгони, за да си

поиграят. Беше намерил единия от чифт нейни пантофи – меки, подобни на мокасини обувки, които тя понякога обуваше, докато лагеруваха, за да ѝ отпочиват краката, особено, ако почвата беше замръзнала или влажна и студена и тя искаше да проветри по-тежките ботуши, които обикновено носеше.

– Не знам какво да правя с него! – възкликна Айла гневно, докато се приближаваше до мъжа.

Тя държеше обекта на последната лудория, вперила суров поглед в злодея. Вълчо се тътреше подире ѝ привидно разкаян и жално скимтеше в отговор на нейното неодобрение; но сред нещастните звуци, които издаваше, се долавяше палава нотка. Знаеше, че тя го обича и че щом я умилостиви, ще може отново да се увърта около нея и да квичи радостно, готов за нови игри.

Макар че на ръст бе колкото възрастно животно, Вълчо бе още почти кутре. Беше роден през зимата, по никое време, от самотна вълчица, чийто мъжкар беше загинал.

Козината му беше обагрена в обичайния сиво-бежов цвят – резултат от ивиците бяло, червено, кафяво и черно, с които беше оцветен всеки косъм от външния пласт и които образуват неопределена шарка, позволяваща на вълците да се сливат с естествения пейзаж на необятната пустош от храсталаци, трева, земна маса, камънак и сняг – но майка му беше черна.

Необикновената ѝ окраска беше пробудила първичното у останалите женски от глутницата, които я бяха дразнили безпощадно, а накрая я бяха прогонили. В продължение на един сезон тя се скиташе сама и усвояваше уменията да оцелява в пространството между териториите на отделните глутници, докато накрая намери и самец – един стар мъжкар, който беше напуснал глутницата си, защото вече нямаше сили да я следва. В началото и беше провървяло. Тя бе по-силният ловец, но той бе по-опитен; дори бяха започнали да определят и бранят своя собствена малка територия. Дали благодарение на по-силната храна, която двамата заедно успяваха да си осигурят, или поради общуването и близостта с дружелюбния мъжкар и собствената ѝ генетическа предразположеност, но тя се разгони в необичаен сезон. По-възрастният ѝ партньор, който бе без конкуренция, имаше както желание, така и възможност да откликне.

Печално бе, че скованите му стари кости не можаха да устоят на поредната сурова зима в край ледниковата степ. Не живя дълго след началото на студения сезон. Неговата загуба бе жестока за черната

женска, която трябваше да роди малките си сама, при това през зимата. Природата не е особено толерантна към по-слабите животни и сезонните цикли оказват своето въздействие. Едно черно животно, ловуващо сред жълтеникаво-кафяви треви на фона на сиво-кафява земя и носен от вятъра сняг твърде лесно се забелязва от предпазливите, малобройни през зимата жертви. Останала без партньор и лишена от присъствието на дружелюбни лели, чичовци, братовчеди и по-възрастни братя и сестри, които да изхранват и да се грижат за майката-кърмачка и за новородените ѝ малки, черната вълчица отслабна, а кутретата започнаха да умират едно подир друго, докато накрая остана едно-единствено.

Айла познаваше вълците. Беше ги наблюдавала и беше изучавала поведението им още по времето, когато бе започнала да ловува, но нямаше как да знае, че черната вълчица, която се опита да открадне белката, убита от нея с прашка, е гладуваща кърмачка; през този сезон не се раждаха малки. Когато се опита да си върне животното, чиято кожа ѝ беше нужна, а вълчицата я нападна – нещо нетипично – жената я уби при самозащита. След това забеляза в какво състояние беше животното и осъзна, че вероятно е била самка. Чувствайки странно родство с вълчицата, която със сигурност бе прокудена от глутницата си, тя реши да открие останалите без майка малки, лишени от близки, които да ги отгледа. Тръгна по следата на вълчицата, намери леговището, пропъзля вътре и откри последното вълче – кърмаче с полуотворени очи. Взе го със себе си и го занесе в Лъвския бивак.

Всички се изненадаха, когато Айла им показа мъничкото вълче, но тя бе пристигнала при тях с коне, които ѝ се подчиняваха. Хората от бивака бяха свикнали с тях и с жената, която бе особено привързана към животните, и бяха любопитни да видят как ще се държи вълчето и какво ще направи тя с него. Мнозина възприемаха като чудо това, че тя можа да го отгледа и да го обучи. Джондалар все още се учудваше на интелигентността на животното – интелигентност, която силно наподобяваше човешката.

– Струва ми се, че той си играе с теб, Айла – отбеляза мъжът.

Тя обърна поглед към Вълчо и не можа да съдържи усмивката си, която го накара да вдигне глава и да заудря очаквателно с опашка.

– Май си прав, но това няма да ми помогне да го отуча да дъвче всичко, което му попадне – отвърна тя, взирайки се в разпарцаливения пантоф. – Защо ли не му го оставя? И без това вече го е съсипал, а и може би известно време няма да проявява такъв жив интерес към останалите ни вещи.

Тя му го хвърли, а той скочи и го улови във въздуха. Джондалар бе почти сигурен, че го видя да оголва зъби по вълчи.

– По-добре да стегнем багажа – рече той, като си спомни, че предишния ден не бяха се придвижили много.

Айла се огледа, като пазеше очите си от яркото слънце на изток, току-що започнало възходящия си път по небето. Когато забеляза Уини и Рейсър в тучната ливада отвъд гъсто обрастия с дървета заоблен участък, край който реката правеше завой, тя изсвири по отчетливо призивен начин. Сигналът бе подобен на изсвирването, предназначено за Вълчо, но не беше същият. Тъмножълтата кобила вдигна глава, изцвили, а сетне се впусна в галоп право към жената. Жребецът я последва.

Събраха нещата за лагеруване, натовариха багажа на конете и бяха почти готови да тръгнат, когато Джондалар реши да пренареди прътите от палатката, като ги сложи в един кош, а в друг натъкми копията си за уравнивяване на тежестта. Докато го чакаше, Айла се облегна на Уини. Позата бе удобна и позната и за двете и бе израз на близостта им още от времето, когато младата кобилка бе единствената ѝ дружка в богатата, но усамотена долина.

Айла бе убила майката и на Уини. По това време вече бе ловувала години наред, но само с прашката си. Беше се научила да използва лесно скриващото се ловно оръжие, а благовидната причина за това, че нарушаваше табуто на Клана беше, че ходи на лов главно за хищници, които си съперничеха с хората по отношение на храната и понякога им крадяха месото. Но конят беше първото голямо животно, което беше убила заради месото, и тогава за пръв път бе използвала копие за тази цел.

В Клана това би се броило за първия ѝ ловен трофей, ако беше момче и ако ловуваше с копие; но тъй като беше момиче, ако си служеше с копие, не биха я оставили жива. Но тя трябваше да убие коня, за да оцее, макар да бе чиста случайност, че в изкопаната от нея яма бе попаднала кобила, чието жребче не беше още отбито. Когато за пръв път забеляза кобилката, тя я съжали, защото знаеше, че ще загине без майка, но дори не ѝ мина през ум да я отгледа сама. А и нямаше как да я осени подобна мисъл; никой не бе правил подобно нещо преди.

Но когато изплашеното конче беше нападнато от хиени, тя си спомни хиената, която се бе опитала да отвлече бебето на Ога. Айла мразеше хиените, може би заради мъките, които трябваше да изтърпи, когато уби хищника, нападнал момченцето, и така разкри тайната си. Хиените не бяха по-лоши от останалите хищници и лешояди, сътворени от

природата, но за Айла те се бяха превърнали в олицетворение на всичко жестоко, злостно и грешно. Реакцията ѝ в този момент беше също така спонтанна, както и първия път, и бързите камъни, хвърлени с прашка, постигнаха същия ефект. Уби единия от нападателите, разгони останалите и спаси безпомощното животно, но този път вместо с терзание бе възградена с дружка, която разсейваше самотата ѝ, и с радост от необичайната връзка, която се породи помежду им.

Айла обичаше вълчето така, както би обичала будно и очарователно дете, но чувствата ѝ към кобилата бяха по-различни. Уини бе споделила с нея времето на изолация; двете бяха постигнали възможно най-голямата близост, която би могла да се породи между две толкова различни същества. Познаваха се, разбираха се и си вярваха. За Айла сламеножълтата кобилка беше не само животно, което ѝ помага с присъствието си, или домашен любимец, или дори обично детенце. В продължение на няколко години Уини бе нейна единствена спътница и приятелка.

Но когато Айла за пръв път се качи на гърба ѝ и се понесе вихрено напред, тя действуваше импулсивно, дори неразумно. Желанието ѝ да изпита отново вълнението от ездата я накара да я повтори. В началото не полагаше усилия да управлява кобилата, но двете се бяха сближили до такава степен, че с всяка следваща езда се разбираха все по-добре.

Докато чакаше Джондалар да привърши приготовленията си, Айла наблюдаваше как Вълчо се играе с пантофа ѝ, като го гризе и дъвче, и се чудеше как да го отучи от разрушителния му навик. Погледът ѝ неволно попадна върху растителността, покарала върху крайречния бряг, където бяха лагерували. Заграден от три страни от реката, която правеше остър завой на това място и чийто противоположен бряг беше висок, по-ниският участък земя от тяхната страна биваше наводняван всяка година, поради което се отличаваше с плодородна глинеста почва, върху която вирееха разнообразни храсти, билки, дори малки дръвчета, отвъд които се ширеше тучно пасище. Тя винаги забелязваше растенията около себе си. Беше ѝ станало втора природа да се вглежда във всеки стрък, мислено да го сортира и да тълкува свойствата му с придобитата вещина, която бе станала почти инстинктивна.

Забеляза храст с мечи боровинки – нисък, вечнозелен пирен с малки, тъмнозелени листа, наподобяващи кожа, и множество дребни и кръгли цветове в бяло и розово, които обещаваха богата реколта от червени зърнести плодове. Макар да бяха кисели и твърде стипчиви, когато се сготвеха с други продукти, те бяха приятни на вкус. Нещо повече – Айла знаеше, че сокът на тези боровинки помага за облекчаване на

парещата болка, която можеше да се получи понякога при уриниране, особено, когато течността беше въз розова и примесена с кръв.

Наблизо растеше хрян с малки бели цветчета на стъбълца, отрупали клонки с тесни листенца; до растението, направо от земята се издигаха други дълги, островърхи и лъскави тъмнозелени листа. Айла знаеше, че коренът му е дебел и доста дълъг, с остър мирис и силно лютив вкус. В много малки количества придаваше приятен вкус на месните блюда, но тя бе много по-заинтригувана от медицинските му свойства като стимулатор на стомашната активност и отделителната дейност и от приложението му при компреси на възпалени и подути стави. Подвоуми се дали да не извади няколко корена и да ги вземе със себе си, но после реши, че не бива да се бавят повече.

Но когато зърна антилопската острица, без колебание посегна към пръчката за копаене. Коренът на това растение бе една от съставките на специалния ѝ сутрешен чай, който пиеше по време на ежемесечното си кървене. В останалото време приготвяше чая си от други растения, най-често от златна нишка, която растеше по другите растения и често ги убиваше. Преди много време Иза ѝ бе разказала за чудодейните растения, които даваха сила на духа на нейния тотем, за победи духа на всеки мъжки тотем, така че в утробата ѝ да не се зароди бебе. Иза винаги я бе предупреждавала да не казва на никого, особено на мъж.

Айла не беше сигурна дали появата на бебетата е свързана с духовете. Мислеше си, че това по-скоро се дължи на самия мъж, но каквато и да беше причината тайнствените растения даваха резултат. Откакто пиеше специалните чайове, в тялото ѝ не се бе зараждал нов живот, независимо от това, дали наблизо имаше мъж или не. Не че би имала нещо против, ако се бяха установили на едно място. Но Джондалар ѝ беше обяснил съвсем ясно, че поради предстоящото им дълго Пътешествие би било рисковано тя да забременее.

Когато изтръгна корена на антилопската острица и го отупа от пръстта, Айла забеляза сърцевидните листа и издължените жълти тръбовидни цветове на змийския корен, който се даваше против помятане. С известна тъга си спомни как Иза бе ходила да ѝ търси същото това растение. Когато се изправи и отиде да постави току-що изровените корени в специална кошница, прикрепена малко под ръба на единия от кошчетата за багаж, забеляза, че докато пасе, Уини подбира само върховете на дивия овес. Айла си помисли, че и тя обича семената му, особено когато са сготвени, а умът ѝ продължи механично да изброява лечебните му свойства, като добави информацията, че цветовете и стеблата

подпомагат храносмилането.

Тя видя изпразненятия на кобилата, около които бръмчаха мухи. Помисли си, че понякога насекомите са ужасни, и реши да потърси растения, прогонващи насекомите. Кой знае през какви местности щеше да им се наложи да преминат.

Докато разглеждаше околната растителност, забеляза бодлив храст, за който знаеше, че е разновидност на пелина с горчив вкус и силна миризма на камфор. Помисли си, че не е прогонващо насекомите растение, но може да се използва в други случаи. Наблизо се забелязваха различни видове див здравец с назъбени листа и червеникаво-розови цветове с по пет венчелистчета, от които се образуваха плодовете, наподобяващи човки на жерави. Изсушените и стрити на прах листа спомагаха за спиране на кръвотечение и ускоряваха заздравяването на рани; със сварения от него чай се лекуваха възпаления на устната кухина и обриви; корените пък помагаха при разстройство и други стомашни проблеми. На вкус беше горчив и остър, но действието му беше достатъчно благотворно, за да се използва при деца и възрастни хора. Когато отново обърна поглед към Джондалар, Айла пак забеляза Вълчо, който продължаваше да дъвче обувката ѝ. Изведнъж вниманието ѝ отново се насочи към последните растения, които беше забелязала. Защо погледът ѝ се беше спрял на тях? Нещо във връзка с тях сякаш беше от особено значение. Тя бързо посегна към пръчката си за копаене и започна да разравя пръстта около горчивия пелин със силна миризма на камфор, а после и около острия, стипчив, но сравнително безвреден здравец.

Джондалар, яхнал жребеца и готов да потегли, се обърна към нея:

– Айла, защо събираш растения? Трябва да тръгваме. Наистина ли ти трябват точно сега?

– Да, ей сега ще свърша – отвърна тя и посегна към корените на дългия, гъст хрян с изгарящо лют вкус. – Мисля, че измислих начин да го отучим да дъвче вещите ни, каза Айла и посочи младото зверче, което игриво ръфаше остатъците от кожата ѝ пантоф. – Ще направя „смес за прогонване на Вълчо“.

Поеха на югоизток от мястото, където бяха лагерували, за да се върнат при реката, която бяха следвали. През нощта вятърът бе утихнал и през чистия, прозрачен въздух се виждаше небето чак до далечния, затъмнен преди хоризонт. Докато яздеха, навсякъде край тях, от единия край на земята до другия, от изток до запад и от север до юг се простираше разлюляна, вълниста, постоянно движеща се трева – обширна, всеобхватна степ. Оскъдният брой дървета, които растяха край реките и

потоците, само подчертаваха преобладаващия тип растителност. Но тревистите равнини бяха по-обширни, отколкото те предполагаха.

На север се простираха масивни ледени плоскости с дебелина две, три до пет мили, които задушаваша земната повърхност, разчупваха каменистата покривка на континента и с неимоверната си тежест причиняваха слягане на най-дълбоките земни слоеве. На юг от леда се бяха ширнали степите – студени и сухи тревисти местности по протежението на целия континент, простиращи се от разположения на запад океан до източното море. Всички земи, граничещи с ледовете, бяха равни и покрити с трева. Докъдето стигаше погледът – от закътаните долини до брулените от вятъра хълмове – се виждаше трева. Преобладаващият през ледената епоха тревист пейзаж се разнообразяваше единствено от планините, реките, езерата и моретата, които осигуряваха достатъчно влага за дървесата.

Айла и Джондалар усетиха как равната досега земя започна да се накланя и снишава към по-голямата река, макар че все още бяха на известно разстояние от водата. Не след дълго се озоваха сред висока трева. Изпънала тяло, Айла се опитваше да разбере какво има отвъд високата почти два метра и половина растителност, но не виждаше почти нищо друго освен главата и раменете на Джондалар сред перестите върхове и люлеещите се стъбла на дребни златисти цветчета с червеникав оттенък, увенчаващи тънки синьо-зелени дръжки. От време на време зърваше тъмнокафявия му кон, но разпознаваше Рейсър само защото знаеше, че той е там. Радваше се на изгодното положение, в което се намираха благодарение на височината на конете. Съзнаваше, че ако вървяха пеша, сега щеше да им се струва, че пътуват през гъста гора от високи зелени тревни, люшкащи се под напора на вятъра.

Високата трева не представляваше бариера и лесно се разтваряше пред ездачите, но погледът им не проникваше далеч отвъд най-близките стъбла, а когато отминаха, тревата отново се затваряше и след тях не оставаше почти никаква следа. Хоризонтът им беше стеснен и обхващаше само непосредствено заобикалящата ги среда, сякаш се движеха заедно с пространството, в което се намираха. Ако за ориентир им служеха само огненото светило, което следваше познатия си път през ясната дълбока синева над тях, и навеждащите се стъбла, показващи посоката на преобладаващия вятър, щеше да им бъде по-трудно да следват правилния път и много лесно можеха да се разделят.

Докато яздеше, Айла долавяше свиренето на вятъра и силното жужене на комарите, прелитащи бързо край ушите ѝ. Сред гъстата

растителност беше горещо и задушно. Макар да виждаше люлеещата се висока трева, тя почти не усещаше полъха на вятъра. Бръмченето на мухи и миризмата на пресен животински тор ѝ подсказаха, че Рейсър скоро е изхвърлил изпражнения. Дори ако младият жребец не се движеше само на няколко крачки пред нея, тя би разбрала, че той е минал оттам. Познаваше миризмата му така добре, както тази на кобилата, която сама яздеше, и своята собствена миризма. От всички страни се долавяше дъх на земя, на зеленина, на напъпили и цъфнали растения. Айла не делеше уханията на добри и лоши; служеше си с носа така, както с очите и ушите си – лесно разграничаваше уханията и това ѝ помагаше да изучи и анализира осезаемия свят.

След известно време еднаквият пейзаж, поредицата от дълги зелени стъбла, ритмичната походка на коня и горещото Слънце, застанало едва ли не точно над нея, я доведоха до Състояние на летаргия – хем беше будна, хем се унасяше. Повтарящата се гледка на дългите, тънки и свързани тревни стебла се сляха в размито петно, което тя вече не забелязваше. Вместо това започна да различава всякакви други растения. Освен тревата там имаше и разнообразна друга растителност и както обикновено, този факт се запечата в съзнанието ѝ без, тя съзнателно да мисли за него. Просто това беше начинът, по който възприемаше заобикалящата я среда.

Ето там, помисли си Айла, където растенията са смачкани. – навярно от някое търкалящо се животно – се вижда сладка трева, така я наричаше Нези. Подобна бе на щира, близо да пещерата на Клана. Би трябвало да набера малко, разсъждаваше тя, но не понечи да го стори. Онова растение с жълтите цветове и увитите около стеблото листа е диво зеле. И от него става хубава вечеря. Подмина и него. А онези синьо-лилави цветове с малките листа са фий, а той има много шушулки. Интересно дали са готови? Сигурно не са. Там, напред, едрото бяло цвете – леко закръглено и розово в средата – това е див морков. Струва ми се, че Рейсър гази листата му. Трябва да извадя копачката си, но ей там има още. Изглежда, има доста от него. Мога да почакам, пък и толкова е горещо. Тя се опита да смачка две мухи, които бръмчаха около мократа ѝ от пот коса. Известно време не съм виждала Вълчо. Къде ли е отишъл?

Обърна се и потърси с поглед вълка. Видя, че върви непосредствено след кобилата и души земята. После спря, вдигна глава, за да улови друга миризма, и изчезна сред тревите вляво от нея. Айла видя голямо, синьо водно конче с крила на точки, което, обезпокоено от преминаването на вълка през гъстия рояк от насекоми, закръжи над напуснатото

от него място, сякаш го маркираше. Малко след това се дочу грачене и плясък на криле, сетне внезапно се появи огромна дропла, която започна да набира височина. Жената посегна към прашката си, увита около главата ѝ през челото. Беше ѝ много удобно да я държи там, защото при нужда можеше бързо да я свали, а и държеше косата ѝ отметната назад.

Но огромната дропла, тежаща над десет килограма – най-тежката птица в степта – летеше бързо въпреки размерите си и излезе извън обсега ѝ, преди Айла да успее да извади камък от торбичката си. Тя се загледа в отлитащата пъстра птица, чиито бели крила завършваха с тъмни връхчета и която набираше скорост с опъната напред глава и изопнати назад крака. Ако знаеше какво е надушил Вълчо, от дроплата щеше да стане чудесна гозба и за трима им, а и доста щеше да остане за другия ден.

– Жалко, че не бяхме по-бързи – каза Джондалар.

Айла забеляза, че той прибира обратно копиемета си заедно с една лека стрела в коша с багаж. Тя кимна и отново уви кожената прашка около главата си.

– Де да можех да хвърлям пръчка като Бреки. Тогава всичко става толкова по-бързо! По време на лова за мамути, когато спряхме край блатото, където гнездяха всички онези птици, ми се струваше невероятно, че тя може да си служи с нея така бързо. А и с едно хвърляне улучваше повече от една птица.

– Добра беше. Но сигурно и тя се е упражнявала с пръчката толкова, колкото и ти с прашката. Според мен такава умение не се придобива за един сезон.

– Но ако тази трева не беше толкова висока, може би щях да видя какво преследва Вълчо и навреме да извадя прашката и камъните. Помислих си, че сигурно е полевка.

– Трябва да си отваряме очите, защото той може да подплаши и друг дивеч – отбеляза Джондалар.

– Аз си отварям очите, но просто нищо не виждам! – отвърна Айла.

Тя вдигна поглед към небето, за да провери къде се намира слънце-то, а после се протегна, опитвайки се да надзърне над тревата.

– Но ти си прав. Няма да ни навреди, ако помислим как да се сдобием с прясно месо за довечера. Забелязах най-различни растения, които стават за ядене. Канех се да спра и да понабера малко, но, изглежда, че ги има навсякъде; затова по-добре да го направя по-късно, за да са пресни, иначе ще увяхнат от силното слънце. Все още имаме малко от печеното бизонско месо, което взехме от Бивака на перестата трева, но то ще

стигне само за още едно ядене, пък и няма защо да хабим сушеното месо по това време на годината, когато наоколо има много прясна храна. Колко време остава до следващото спиране?

– Мисля, че не сме далеч от реката – захладя, а и такава висока трева обикновено расте в крайречни низини. Щом се покаже водата, можем да започнем да търсим място за лагеруване по поречието – обясни Джондалар и отново пое напред.

Буйната, висока трева се простираше чак на реката, макар че, в близост до влажния бряг сред нея растяха и дървета. Спряха, за да напоят конете, а и самите те слязоха да утолят жаждата си с помощта на малка, плътно изплетена кошница, която използваша и като черпак, и като чаша. Скоро и Вълчо изскочи от тревата, налочи се шумно, а сетне се плюсна на земята, вперил поглед в Айла и дишаш тежко с изплезен език.

Тя се усмихна.

– И на Вълчо му е горещо. Мисля, че е ходил да изследва околността. Ще ми се да знам какво е открил. Той вижда много по-добре от нас в тази висока трева.

– А на мен ми се иска да излезем от нея, преди да е станало време за лагеруване. Свикнал съм да виждам по-надалеч, а така се чувствавам като в затворено пространство. Не знам какво има навън, а обичам да съм наясно какво ме заобикаля – рече Джондалар и посегна към коня си.

Държейки се за гърба на Рейсър, точно под твърдата му, стърчаща грива, мъжът отскочи енергично, прехвърли крак и подпирайки се на ръце, с лекота яхна якия жребец. Насочи коня към твърдата почва встрани от калния бряг, а после – покрай реката.

Великата степ съвсем не беше еднообразна тревна площ с грациозно полюшващи се стебла. Високата трева растеше в отделни, много влажни местности, където имаше и голямо разнообразие от други растения. Сред морето на високата над два метра трева, достигаша на места и до пет метра, се забелязваха високи, закръглени растения със синкави стебла, перести треви и туфи власатка; сред пъстрите ливади растяха всевъзможни цветя и широколисти билки: богородички и подбел; жълти лековити растения от семейство многоцветни и големите бели рога на татула; фъстъци и диви моркови, ряпа и зеле; хрян, синап и ситен лук; перуника, крем и лютиче; френско грозде и ягоди; малини и къпини.

В полусухите райони със слаби валежи растеше ниска трева, не по-висока от 45 сантиметра. Впила здраво корени в почвата, подобно на пониските растения край нея, тя буйно пускаше филизи, особено по време

на суша. Делеше земята с шубраци, най-вече с пелин и градински чай.

Между тези две крайности се намираха средните по височина треви, запълващи нишите, които бяха твърде студени за ниската трева и твърде сухи за високата. И тези ливади с умерена влажност можеха да бъдат пъстроцветни, с множество цъфтящи растения, размесени сред тревистата земна покривка от див овес, класица, ечемик и най-вече по склоновете и високите места – треви със синкави стебла. Тревите с дебели като връв стебла растяха в по-влажни местности, а иглостеблените треви вирееха на по-хладни места с бедна, камениста почва. Имаше и много острици – цветната дръжка на острицата беше плътна и прикрепена там, където от тревното стебло се разклоняваха листата – както и пушица, най-вече в тундрата и в по-влажните райони. Блатата изобилстваха с високи тръстики, хвощ и папур.

Край реката бе по-хладно и когато денят преваля и настъпи вечерта, Айла се почувствува раздвоена. Хем ѝ се искаше да пришпори кобилата, за да стигне до края на задушавачата я висока трева, хем ѝ се щеше да спре и да набере от зеленчуците, които бе видяла по пътя, за да приготви вечеря. В обзелото я напрежение започна да се оформя известен ритъм; да, ще спре, не, няма да спре, звучеше в главата ѝ.

Не след дълго ритъмът изпразни от съдържание думите и едно безшумно пулсиране, което сякаш трябваше да бъде придружено от силен звук, я изпълни със страх. Тревожеше я това чувство за плътен и силен звук, който тя не можеше да чуе добре. Неприятното усещане се подсилваше и от високата трева, която я обгръщаше отвсякъде и през която можеше да вижда, но не достатъчно надалеч. Беше свикнала пред погледа ѝ да се разкриват далечни разстояния, просторни гледки, най-малкото изгледи, ширещи се отвъд пелената от непосредствено заобикалящи я тревни стебла. С всяка следваща крачка чувството се изостряше, сякаш източникът на безшумния звук се приближаваше или те вървяха към него.

Айла забеляза, че на няколко места почвата изглежда прясно разровена, и сбърчи нос, опитвайки се да разпознае силната, остра мускусна миризма, която долавяше. Тогавя от гърлото на Вълчо се изтръгна тихо ръмжене.

– Джондалар! – извика тя и видя, че той е спрял и с вдигната ръка ѝ дава сигнал да спре.

Пред тях определено имаше нещо. Изведнъж силен, тръбен рев разцепи въздуха.

ГЛАВА 3

– Вълчо! Стой тук! – заповяда Айла на младия звяр, който се прокраваше напред.

Тя се смъкна от гърба на Уини и последва Джондалар, който също беше слязъл от коня и предпазливо вървеше през оредяващата трева по посока на пронизителните писъци и силното ръмжене. Тя стигна до него и той спря. Разгърнаха последните високи стебла, за да надникнат. Айла коленичи, за да задържи Вълчо, докато гледа, и очите ѝ се заковаха в сцената на празното място.

Там се трупаше възбудено стадо мамути – празното място във високата трева се беше образувало от опасаното от тях; на един голям мамут му трябват над триста килограма дневно, а едно цяло стадо беше в състояние бързо да оголи значителен район. В него имаше животни от всякакви възрасти и с всякакви размери, включително и няколко, които едва ли бяха на повече от няколко седмици. Това означаваше, че в основата си това стадо се състоеше от женски животни в родствена връзка: майки, дъщери, лели и техните деца – една голяма фамилия, предвождана от мъдра и предпазлива водачка, която се открояваше сред останалите с едрия си ръст.

На пръв поглед мамутите изглеждаха червеникавокафяви, но когато човек се вгледаше по-внимателно в тях, различаваше множество нюанси на основния им цвят. Някои бяха по-червеникави, други – по-кафяви, при трети се забелязваше тенденция към жълто или златисто, а имаше няколко, които от разстояние изглеждаха почти черни. Дебелите им двуслойни козини ги покриваха изцяло, от широките им торсове и изключително малките уши до късите им опашки, завършващи с тъмни кичури, и късите им крака с широки копита. За нюансите в оцветяването им допринасяха двуслойните козини.

Макар че бяха сменили повечето от долния слой топла, гъста и удивително мека като коприна козина в началото на лятото, вече беше започнала да израства козината за следващата година, която беше по-светла от мъхнатия, макар и по-груб външен слой, предпазващ от вятъра, като му придаваше дълбочина и петнисти оттенъци. По-тъмните външни косми с различни дължини, някои достигащи до метър, висяха по хълбоците им като женска пола и бяха доста гъсти по коремите и гушите им – провисналите места на кожата им по врата и гръдния кош – и им

служеха за добра изолация, когато лежаха на замръзналата земя.

Айла беше очарована от два млади близнака с разкошна червеникаво-златиста козина, изпъстрена с остри черни външни косми. Те надничаха иззад яките крака и дългите поли с цвят на охра на майка им, която се извисяваше пред тях. Тъмнокафявата козина на водачката беше изпъстрена със сиви оттенъци. Успя да забележи и белите птици, които бяха постоянни спътници на мамутите. Големите животни ги търпяха или не им обръщаха внимание, независимо дали те бяха кацнали на рунтавите им темета или пъргаво избягваха масивните им копита, докато пируваха с буболечките, разтревожени от тежките им стъпки.

Вълчо с неспокойно скимтене изразяваше силното си желание да проучи по-отблизо интересните животни, но Айла не го пусна, докато Джондалар извади от коша на Уини въжето, с което го връзваха. Прошарената водачка ги изгледа продължително – те забелязаха, че единият от дългите й бивни беше счупен – и после насочи вниманието си към по-важна дейност.

Само съвсем малките мъжкарчета се задържаха при женските животни, но след като станеха на дванадесет години, пубертетната възраст, те обикновено напускаха стадото, в което се бяха родили, но в това имаше няколко млади ергени, а даже и неколцина по-възрастни. Те бяха привлечени от една женска с козина в цвят на тъмен кестен. Тя беше разгонена и това бе причината за врявата, която Айла и Джондалар бяха чули. Една женска, която е в кулминацията на разгонването си, периода, в който женските са способни да заченат, привличаше всички мъжкари, понякога даже повече, отколкото това й харесваше.

Кестенявата женска току-що се беше присъединила отново към семейството си, след като беше изпреварила трима млади мъжкари по на двадесетина години, които я бяха преследвали. Те временно се бяха отказали от преследването и стояха настрана от почиващата група животни, докато женската търсеше успокоение от лудориите си сред възбудените женски. Едно двугодишно малко се втурна към обекта на вниманието на мъжкарите, тя го приветства с нежно докосване с хобота си и то намери една от цицките между предните й крака и започна да бозае, докато женската проточи глава към туфа трева. Мъжкарите я бяха преследвали и разигравали цял ден и тя почти не беше имала възможност да нахрани малкото си, нито дори самата тя да яде и пие. Но и сега не й беше писано да има възможност да го стори.

Един средно голям мъжкар дойде при групата и започна да побутва с хобота си между задните им крака доста ниско под опашките им, като

душеше и проучваше доколко са готови. Тъй като мамутите продължават да растат до края на живота си, неговият ръст показваше, че е по-възрастен от тримата, които досега бяха преследвали обкръжената женска. Вероятно беше на около тридесет години. Като наближи женската с кестенявата козина, тя се отдалечи с бързи стъпки. Той моментално заряза другите и тръгна след нея. Айла изхълца изненадано, когато той извади огромния си полов орган, който започна да набъбва и да добива формата на дълга буква S.

Младият мъж до нея чу внезапното секване на дъха ѝ и я погледна. Тя се обърна към него и погледите им, пълни с удивление и възхищение, се кръстосаха. Макар че и двамата бяха ходили на лов за мамути, никой от тях не беше наблюдавал огромните животни така отблизо, нито ги бяха виждали да се съвокупляват. Джондалар усети тръпка в слабините си, докато наблюдаваше Айла. Тя беше възбудена, почервеняла, устата ѝ беше полуотворена, дишаше на пресекулки, а в широко отворените ѝ очи проблясваха искри на любопитство. Завладени от впечатляващата сцена, в която двете едри животни се канеха да почетат Великата Майка Земя, както Тя изискваше от всички Нейни рожби, те бързо се отдръпнаха назад.

Но женската препусна далеч пред по-едрия мамут, докато отново се присъедини към семейството си, макар че това почти не променяше нещата. След малко отново започнаха да я преследват. Един мъжкар я настигна и успя да ѝ се качи, но тя се съпротивляваше и се отскубна от него, макар че той беше разкراчил задните ѝ крака. От време на време малкото ѝ се опитваше да я следва и тя успя още няколко пъти да се измъкне от преследвачите си, преди то окончателно да реши да остане при другите женски. Джондалар се зачуди защо тя така упорито се стреми да избягва мъжкарите, които проявяваха интерес към нея. Нима Майката не очаква да бъде почетена и от женски мамути?

Сякаш достигнали до общо решение да спрат и да пасат, за известно време настъпи тишина, в която мамутите бавно се придвижваха през високата трева и ритмично откъсваха стрък подир стрък. В този миг на спокойствие след юркането на мъжкарите кестенявата женска беше све-ла глава и имаше много кротък вид, докато се опитваше да пасе.

Мамутите прекарваха по-голямата част и от деня, и от нощта в прехранване. Те ядяха дори ивици кора, която съдираха с бивните си. Мамутите се нуждаеха от огромни количества от влакнестата храна, за да поддържат живота си. В ежедневните няколкостотин килограма груба храна, която преминаваше през телата им за дванадесет часа, влизаше

и малко, макар и необходимо допълнение от сочни, широколистни, похранителни растения, а понякога и деликатесни листа на върба, бреза или елша, които са много по-хранителни от грубата висока трева и острица, но в големи количества са отровни за мамутите.

Когато огромните животни се поотдалечиха, Айла върза въжето-повод на младия вълк, който може би проявяваше повече любопитство и от тях двамата. Той не спираше да се опитва да се приближи до тях, но тя не искаше да смути или раздразни стадото. Айла беше почувствувала, че водачката им беше позволила да останат, но само ако се държаха на разстояние. Водейки конете, които проявяваха известно безпокойство и възбуда, те заобиколиха през високата трева и последваха стадото. Макар че доста време го наблюдаваха, още не им се искаше да си тръгнат. Около мамутите витаеше усещането, че предстои да се случи нещо. Може би това беше просто привилегията, почти поканата да наблюдават съвокупляването.

Докато следваха бавно стадото, и двамата изучаваха отблизо огромните животни, но всеки от своя собствена гледна точка. Айла беше станала ловец от малка и често беше наблюдавала животните, но плячката ѝ обикновено беше доста по-малка. Обикновено отделни хора не ходеха на лов за мамути; това се правеше от големи, организирани групи с добра координация между членовете им. На нея в действителност беше ѝ се случвало да е близо до мамути и по-рано, когато беше ходила на лов за тях с Мамутоите. Но по време на лов остава много малко време за наблюдение и изучаване и тя не знаеше кога пак би имала възможността да огледа така добре както женските, така и мъжките.

Макар че имаше представа за отличителните им форми, сега тя имаше възможност да ги огледа по-добре. Главата на мамута беше едра, имаше големи синусни кухини. Те бяха подчертани от буца тлъстина и кичури корави тъмни косми. Точно под главата имаше дълбоко хлътваане на основата на късия врат и втора буца тлъстина високо над плешките. Оттам нататък гърбът се спускаше стръмно към малкия таз и хълбоците. Тя знаеше, че сланината от втората буца беше по-различна от осемсантиметровия слой мазнина, който беше под кожата, дебела около три сантиметра. Тя беше по-крехка и по-вкусна.

Мамутите имаха крака, които бяха сравнително по-къси за размерите им, което донякъде улесняваше достигането до тревата, с която се хранеха. Главата на мамута беше високо над земята, освен това беше прекомерно голяма и тежка заради огромните бивни и се крепеше на дълъг врат, така че да може да достига до храна и вода по същия начин

както конете или елените. Еволюцията на хобота беше решила проблема за вкарването на храна и вода в устата.

С извитата си зурла-хобот мамутът можеше да изтръгне дърво или да грабне тежка буца лед и да я разтроши на по-усвоими парчета за вода през зимата, както и да избере и откъсне единично листо. Тя също беше пригодена да скубе трева. На края си имаше две предпазни средства. Придатък, подобен на пръст на горната си страна, който зурлата-хобот лесно управляваше, и един по-широк, сплескан, много гъвкав елемент на долната страна, почти като ръка, но без кости и отделни пръсти.

Джондалар беше удивен от сръчността и силата на хобота, докато гледаше как един мамут увива долния мускулест издатък около туфа висока трева, после я държи здраво, докато горният издатък набира още растящи наблизостъбла в хватката, докато се образува добър сноп. Стягайки здраво с горния издатък като притискащ палец, хоботът изскубна всичката трева заедно с корените от земята. След като изтръска част от пръстта, мамутът я напъха в устата си и докато я дъвчеше, посегна за нова.

Опустошението, което едно стадо оставяше зад себе си през дългото му мигриране през степите, беше значително, или поне така изглеждаше. Но това беше от полза за степта и останалите животни. Отстраняването на високата трева от дървесни стъбла и малките дървета разчистваше място за по-богати форми на растения и израстването на нова трева, които бяха от основно значение за някои от другите обитатели на степта.

Айла изведнъж потрепери и странно усещане я прониза до костите. Видя, че мамутите спряха да пасат. Няколко от тях вдигнаха глави и ги обърнаха на юг, мъхнатите им уши щръкнаха, като поклащаха главите си напред и назад. Джондалар забеляза промяна в тъмно червеникавата женска, която беше преследвана от всички мъжкарари. Увереният ѝ вид изчезна – вместо него тя като че ли очакваше нещо да се случи. Изведнъж тя изрева дълбоко и вибриращо. Айла го усети как отекна в главата ѝ и я полазиха тръпки, когато от югозапад долетя отговор като нисък грохот на далечна гръмотевица.

– Джондалар, погледни нататък!

Той погледна натам, където тя беше посочила. Сред облаци от прах като че ли вдигнати от вихрушка, към тях препускаше огромен червеникавокафяв мамут с фантастични огромни, извити нагоре бивни. Само високата му глава и плешки се виждаха над високата трева. В основата си на горната челюст бивните му бяха огромни. Разтваряха се настрани

в извивката си надолу, после се извиваха нагоре и спираловидно навътре, като постепенно изтъняваха в очукани върхове. Ако не ги счупеше някъде, биха образували голяма окръжност при пресичането на заострените върхове отпред.

Покритите с дебело руно слонове от Ледниковия период бяха сравнително неголеми, рядко надхвърляха три и половина метра при плешките, но бивните им израстваха неимоверно, което беше най-забележителната гледка от всички видове слонове. Когато един мъжки мамут достигнеше седемдесет години, огромните извити прътове слонова кост можеха да достигнат пет метра дължина и единично тегло до тридесет килограма.

Много преди пристигането на червеникавокафявия мамут ги лъхна силна, остра, мускусна миризма, която хвърли женските в дива възбуда. Когато той достигна празното място, те се втурнаха към него, облъхвайки го с миризмата си чрез мощни изхвърляния на урина, пищевойки, тръбейки и изревавайки приветствията си. Заобиколиха го и се притискаха в него, като се опитаха да го докоснат с хоботите си. Той ги привличаше, а също и очароваше. Мъжкарите обаче се оттеглиха в края на стадото.

Когато той приближи достатъчно близо, така че Айла и Джондалар можеха да го огледат добре, те се слисаха. Той беше вирнал високо сводестата си глава показвайки гордо и възможно най-добре спиралите си от слонова кост. Надхвърляйки далеч дължината и диаметра на по-малките и по-прави бивници на женските, пред неговите дори на мъжкарите изглеждаха хилави. Малките му рунтави разветви уши, тъмната, твърда, щръкнала качулка, светлата му червеникавокафява козина и дългите кичури, разветви от вятъра, го правеха да изглежда по-едър. Извисявайки се повече от половин метър над най-големите мамути и два пъти по-тежък от женските, той несъмнено беше най-гигантският представител на тези животни, който някога бяха виждали и двамата. Преживял трудни времена и надхвърлил четиридесет и пет години, той беше в разцвета на силите си и изглеждаше великолепно.

Не само големината му караше другите мъжкари да се отдръпнат назад. Айла забеляза, че слепоочията му бяха силно изпъкнали и по средата между очите и ушите му гъстата червеникавокафява козина беше набраздена от черни ивици мускусна мазна течност, която постоянно се стичаше. От устата му течаха лиги и от време на време изхвърляше зловонна урина, която цапаше със зеленикава пяна козината на краката му и торбичката на половия му орган. Тя се запита дали не е болен.

Но изпъкналите слепоочни жлези и други признаци не бяха болест. Сред мамутите не само женските се разгонваха. Всяка година напълно съзрелите мъжкар изпадаха в период на похот, на повишена сексуална готовност, наричана мъстх. Макар че мъжкият мамут достигаше зрялост на около дванадесет години, той не изпадеше в мъстх, докато не наближеше тридесетте и тогава това му се случваше за около една седмица. Но към края на четиридесетте си години и в разцвета на зрелостта си, ако беше в отлично състояние, можеше да изпадне в мъстх три-четири месеца всяка година. Независимо че всеки мъжкар може да се съвокуплява с разгонена женска, те постигаха много по-голям успех, когато изпадаха в мъстх.

Големият червеникавокафяв мамут не само превъзхождаше останалите, но беше разгонен и пристигнал по зова на женската, за да се съвокуплява с нея.

Мъжките мамути разбират кога женските са готови да заченат по миризмата им като всички останали четириноги животни. Но мамутите кръстосваха огромни територии и си бяха изработили и допълнителен начин за комуникация, когато бяха готови за съвокупляване. Когато една женска е разгонена или мъжкарят е в мъстх, височината на гласовете им се понижава. Но както високите, така и ниските боботещи звуци, които те тогава издаваха, се носеха на много километри по обширните равнини.

Джондалар и Айла чуваха ниското боботене на разгонената женска, но мъжкарят в мъстх издаваше такива тихи звуци, че те едва ги долавяха. Дори при обикновени обстоятелства мамутите често общуваха помежду си чрез ниско боботене и повиквания, които повечето хора не възприемаха. Но зовът на мамут в мъстх в действителност представлява изключително силни ниски, резове – тези на разгонената женска са още по-силни. Макар че много малко хора могат да усетят звуковите вибрации на ниските тонове, повечето елементи на звуците са с толкова ниска височина, че са извън диапазона на човешкия слух.

Кестенявата женска устояваше на натиска на групата млади животни, които бяха привлечени от нейните предизвикателни аромати и плътното боботене на ниския тон на призивите ѝ, което другите мамути чуваха на голямо разстояние, за разлика от хората. Но тя желаше някой по-възрастен, властен мъжкар, който да стане бащата на нейната рожба. Искаше да бъде такъв, чиято възраст вече е доказала инстинкта му за оцеляване и е достатъчно потентен, за да стане баща – с други думи, някой, който е в мъстх. Тя не го мислеше точно така, но тялото ѝ го

чувствуваше.

Сега, когато той вече беше тук, тя беше готова. С развяващи се ресни на висящата ѝ козина при всяка стъпка кестенявата женска се втурна към огромния мамут с плътно тръбене, размахвайки малките си рунтави уши. Плисна урината си, протегна хобота си към дългия му S-образен полов орган и помириша и опита урината му. С гръмотевичен рев тя се завъртя и се натисна в него със задните си части, вдигнала високо глава.

Огромният мамут положи хобота си на гърба ѝ, като я милваше и успокояваше, огромният му полов орган почти докосваше земята. После се отдръпна и ѝ се качи, поставяйки двата си предни крака на гърба ѝ. Беше почти два пъти по-голям от нея, но поемаше по-голямата част от тежестта си на задните си крака. Намери отпуснатия ѝ отвор със закривения край на синусоидния си, изключително подвижен орган, надигна се и го напъха дълбоко в нея. Отвори уста и изрева.

Ниското боботене, което Джондалар чу, звучеше приглушено и отдалечено, но въпреки това изпита пулсиращо усещане. Айла чу рева малко по-силно, но се разтресе от силната вибрация, която я преряза. Кестенявата женска и червеникавокафявият мъжкар останаха в тази поза дълго време. Дългите червеникави кичури на козината му потрепваха по цялото му тяло от силата на напъгането, макар че се движеше леко. След това той слезе от нея, бликайки, докато се отдръпваше. Тя се премести напред и нададе нисък и продължителен тръбен звук, от който по гърба ни Айла преминаха силни тръпки и кожата ѝ настръхна.

Цялото стадо се втурна към тъмночервената женска, тръбейки и боботейки, докосвайки устата и мокрия ѝ отвор с хоботите си, изхвърляйки изпражнения и урина в пристъп на възбуда. Червеникавокафявият мъжкар като че ли беше безразличен към радостната врява и почиваше с отпусната глава. Най-сетне животните се успокоиха и започнаха да се разпръскват, за да пасат. До нея остана само малкото ѝ. Кестенявата женска отново изрева ниско, после потри глава в червеникавокафявия хълбок.

Никой от другите мъжкар не се приближи до женските, докато там беше големият мамут, макар че кестенявата продължаваше да представлява изкушение. Освен че мъстхът очароваше неустойимо женските, той придаваше една властност на мъжките, като ги правеше агресивни дори към по-едрите екземпляри сред тях, освен ако те не бяха във същото възбудено състояние. Останалите мъжки мамути се отдръпваха, знаейки, че червеникавокафявият лесно може да се раздразни. Само друг, изпаднал в мъстх, би се опитал да се изправи пред него, и то само ако

беше близък до неговите размери. И тогава, ако и двамата бяха привлечени от една и съща женска и бяха близо един до друг, те неизбежно щяха да се бият, което щеше да доведе до сериозни наранявания, а дори и смърт.

Като че ли знаеха последствията, те много упорито се отбягваха, предотвратявайки боевете. Ниските резове и следите от смърдяща урина на мъжкар в мъстх вършеха повече работа, отколкото да показват на женските къде се намират. Само три-четири други мамута бяха едновременно в мъстх, докато траеше шест-седеммесечният период на разгонването на женските, но беше малко вероятно някой от мъжкарите да предизвика червено кафявия мамут, който си беше избрал разгонената женска. Той беше властелинът сред останалите, независимо дали е в мъстх или не, и те знаеха това.

Докато продължаваха да гледат, Айла забеляза, че дори когато тъмночервената женска и по-светлият мъжкар започнаха да се хранят, те продължаваха да се придържат близо един до друг. В един момент женската се отклони на няколко метра, за да похапне едни особено крехки треви. Един млад мамут, едва излязъл от пубертета, се опита да се промъкне до нея, но тя изтича обратно при компанията си, а той замахна към младия мамут, надавайки ръмжаш рев. Острият, отблъскващ мирис и характерният нисък рев направиха впечатление на младия мъжкар. Той бързо се отдалечи, сведе глава и застана на безопасно разстояние. Докато се придържаше към мамута в мъстх, кестенявата женска можеше да почива и да се храни, без да бъде преследвана.

Жената и мъжът някак си не можеха да се наканят веднага да тръгнат, макар да знаеха, че всичко е свършило. Те се чувстваха омагьосани и почетени, че им е била оказана честта да наблюдават съвокупляването на мамутите. Нещо повече, те се бяха почувствували част от една трогателна и важна церемония. На Айла също ѝ се искаше да изтича и да докосне животните, да изрази благодарността си, да сподели радостта им.

Преди да тръгнат, тя забеляза, че тук има много от хранителните растения, които беше срещала по пътя, и реши да събере известно количество, като използва пръчката си за копаене на корени и един специален нож, доста дебел, но здрав, за рязане на стъбла и листа. Джондалар коленичи до нея, за да ѝ помага, макар че трябваше да я пита, за да му посочва какво точно иска.

Неговата готовност не преставаха да я изненадва. Докато живееше в Лъвския бивак, тя беше научила обичаите и начините на работа на Мамутоите, които бяха различни от тези на Клана. Но дори там тя често

работеше с Диджи и Нези или много хора работеха заедно, и тя беше забравила за неговата готовност да върши работа, която мъжете от Клана биха сметнали за присъща на жените. И въпреки това още от първите дни в нейната долина Джондалар никога не беше се колебал да прави всичко, което върши и тя, и се изненадваше, че тя не очаква от него да вземе участие в работата, която трябваше да се свърши.

Когато най-сетне потеглиха, те яздиха известно време мълчаливо. Айла продължаваше да мисли за мамутите – просто не можеше да ги пропъди от съзнанието си. Мислеше също, и за Мамутоите, които ѝ бяха дали дом и родина, когато те ѝ липсваха. Те се наричаха Ловци на мамути, макар че ходеха на лов и за много други животни, ѝ отреждаха на рунтавите животни особено почетно място дори когато ги преследваха. Ловът на мамути, освен, че им осигуряваше толкова много неща, необходими за тяхното съществуване – месо, мазнина, кожи, вълна – имаше и дълбок духовен смисъл за тях.

Сега тя се чувствуваше още повече принадлежаща към Мамутоите, макар че ги напускаше. Усещаше, че не случайно са попаднали на стадото. Беше сигурна, че за това има причина, и се чудеше дали Мут, Земята-майка, или може би нейният тотем не се опитва да ѝ каже нещо. Напоследък често се хващаше, че мисли за духа на Големия пещерен лъв, който беше тотемът, даден ѝ от Креб, питайки се дали той все още я пазеше, макар че тя вече не беше от Клана, и какво би било мястото на едни тотем от Клана в новия ѝ живот с Джондалар.

Високата трева най-сетне оредя и те се приближиха към реката, търсейки място за бивак. Джондалар хвърли поглед към слънцето, което се спускаше на запад, и реши, че е твърде късно за лов тази вечер. Не съжаляваше, че са се забавили, докато гледаха мамутите, но се беше надявал чрез лов да се сдобие с месо не само за вечерята им, но и за следващите няколко дни. Не искаше да използват сушената храна за пътуването, която носеха, освен в случай на крайна необходимост. Значи ще трябва да ходят на лов сутринта.

Долината с разкошната си крайречна низина се беше променила, а с нея и растителността. Заедно с извисяването на бреговете на бързата река се беше променил и характерът на тревата и за успокоение на Джондалар тя беше станала по-ниска. Сега тя едва достигаше коремите на конете. Той предпочиташе да може да вижда накъде вървят. Там, където земята се изравняваше близо до върха на билото, околността започна да му изглежда позната. Не че по-рано бяха минавали точно през тази местност, тя просто приличаше на района около Лъвския бивак с високите

брегове и ерозирани оврази, водещи към реката.

Изкачиха едно малко възвишение и Джондалар установи, че пътят на реката се отклонява леко наляво, на изток. Беше време да изоставят тази артерия с течност, поддържаща живота, която се виеше бавно на юг с постепенно изместване на запад. Спря се, за да направи справка с картата, която Талут беше изгравирал за него на плочка от слонова кост. Когато вдигна очи, видя, че Айла беше слязла от коня и стоеше на ръба на брега, гледайки оттатък реката. Нещо в позата ѝ го накара да помисли, че е разтревожена и нещастна.

Преметна крак, слезе от коня и застана до нея на брега. Видя онова нещо отвъд реката, което я беше накарало да се приближи до брега. Сгъшена на склона на една тераса на половината височина на отсрещната страна имаше голяма, дълга могила с туфи трева по стените. Изглеждаше част от самия бряг, но сводестият вход, закрит със завеса от неощавена мамутска кожа, разкриваше истинската ѝ природа. Беше землянка, като тези, които в Лъвския бивак се наричаха домове, където те бяха живели предишната зима.

Докато гледаше втренчено познатото съоръжение, Айла си спомни вътрешната обстановка на землянката в Лъвския бивак. Просторното подземно жилище беше солидно и изградено така, че да съществува много години. Подът беше изсечен във фината льосова почва на речния бряг и беше под нивото на земната повърхност. Стените и заобленият покрив от чимове, покрити с речна глина, се крепяха здраво на съоръжение от повече от един тон големи мамутски кости, преплетени и скрепени на тавана с еленови рога, а между костите и чимове имаше дебел слой трева и тръстика. Покрай стените бяха наредени пейки от пръст, които бяха топли легла, а в замръзналата земя бяха изкопани ями за складиране на провизии. Входът се образуваше от два големи извити мамутски бивника с основи, забити в земята, и събрани един в друг върхове. Това изобщо не беше временно съоръжение, а постоянна обител под общ покрив, достатъчно обширна, за да приюти няколко големи фамилии. Тя беше сигурна, че обитателите на това жилище ще се върнат при всички случаи, също както това правеше Лъвският бивак всяка зима.

– Сигурно са на Лятната среща – каза Айла. – Интересно на кой ли Бивак е този дом?

– Може би е на Бивака на перестата трева – предположи Джондалар.

– Възможно е – каза тя и се загледа мълчаливо оттатък бурната

река. – Изглежда празен – добави след известно време. – Хич не ми мина през ума, когато тръгнахме, че никога вече няма да видя Лъвския бивак. Спомням си, че когато избирах какво да взема със себе си на Срещата, оставих няколко неща. Да знаех, че няма да се върна, щях да ги взема със себе си.

– Айла, ти съжаляваш ли, че замина? – загрижеността му се прояви както винаги в разтревожените бръчки по челото му. – Аз ти бях казал, че бих останал и бих приел да стана Мамутои, ако пожелаеш. Знаем, че ти намери свой дом при тях и беше щастлива. Още не е късно. Все още можем да поемем по обратния път.

– Не, просто ми е тъжно, че заминахме, но не съжалявам. Искам да съм с теб. Това беше единственото ми желание от самото начало. Но знам, че ти искаш да се върнеш в родината си, Джондалар. Ти искаш това още откакто те срещнах за първи път. Може и да свикнеш да живееш тук, но никога няма да бъдеш щастлив. Винаги ще ти липсва твоят народ, фамилията ти, тези, сред които си бил роден. Това за мен не е чак толкова важно. Никога няма да разбере в кой народ съм била родена. Моят народ беше Кланът.

Айла потъна в мислите си и Джондалар видя как лицето ѝ се озари от нежна усмивка.

– Иза щеше да се радва много за мен, ако можеше да узнае, че заминавам с теб. Тя щеше да те хареса. Много преди да напусна, ми беше казала, че не съм от Клана, макар че аз не мога да си спомня нищо друго освен това, че съм живяла с тях. Иза беше моята майка, единствената, която съм познавала, но тя искаше да напусна Клана. Тя се боеше за мен. Преди да умре ми каза: „Намери своя народ, намери своя другар в живота.“ Не мъж от Клана, мъж като мен – някой, когото да обичам и който да милее за мен. Аз прекарах толкова дълго време сама в долината, че не предполагам, че ще си намеря някого. И тогава се появи ти. Иза беше права. Колкото и да ми беше трудно да замина, трябваше да намеря своя народ. Да не беше Дърк, почти щях да съм благодарна на Брод, че ме принуди да сторя това. Ако не бях напуснала Клана, никога нямаше да намеря мъж, който да ме обича, или някого, за когото толкова да милея.

– Айла, ние с теб малко се различаваме един от друг. Аз също не мислех, че някога ще намеря жена, която да обичам, макар че познавах много жени сред Зеландониите и срещнахме още много по време на нашето Пътешествие. Тонолан лесно се сприятеляваше с хората, дори с непознати и това ме улесняваше. – Той за миг притвори очи,

припомняйки си с болка миналото, и през лицето му премина сянка на дълбока тъга. Болката все още беше силна. Айла я виждаше винаги, когато той говореше за брат си.

Тя огледа Джондалар, неговото високо, мускулесто тяло, дългата му права руса коса, привързана на тила му, фините му пропорционални черти. След като го беше наблюдавала на Лятната среща, тя доста се съмняваше, че се е нуждаел от помощта на брат си, за да се сприятелява с хората, особено с жените, и й беше ясно защо е така. Не само физиката и красивото му лице, а именно очите му, изненадващо искрящи и изразителни, които като че ли разкриваха самата вътрешна дълбочина на този много затворен мъж, му придаваха магнетизъм и присъствие, което беше така завладяващо, че почти никой не можеше да устои на чара му.

Ето начинът, по който я гледаше сега – очите му се изпълваха с топлина и желание. Тя усещаше как тялото ѝ реагира просто на докосването на неговия поглед. Спомни си за кестенявия женски мамут, очакващ приближаването на големия червеникавокафяв мъжкар, нетърпението ѝ, но това предусещане носеше и удоволствие.

Тя обичаше да го гледа, очите ѝ жадно го поглъщаха. Въпреки че нямаше с кого да го сравни, още от първия миг, когато го видя, реши, че е много красив. Оттогава беше разбрала, че другите жени също обичаха да го гледат, смятаха го за изключително привлекателен, а той се смущаваше, когато му го кажеха. Красотата му беше донесла колкото болка, толкова и радост. Това обаче бе дар от Майката, а не резултат от негови усилия.

Но Великата Земя Майка не беше се задоволила само с външния му вид. Беше го надарила с богата интелигентност, която го правеше чувствителен, както и с природна сръчност. Подтикнат от обучението на мъжа, с който майка му се беше свързала, когато се бе родил, а той беше признат за един от най-добрите в своята професия, Джондалар беше станал изкусен каменоделец и беше усъвършенствал занаята си по време на Пътешествието, научавайки нови техники от други майстори на камъка.

Но за Айла той беше красавец, не просто, защото беше изключително привлекателен според разбиранията на неговия народ, а защото беше първият човек, приличащ на нея, когото беше видяла. Той беше мъж от Другите, а не от Клана. Когато дойде за пръв път в долината, тя внимателно изучаваше лицето му, даже явно, дори когато той спеше. Беше такава радост да види лице с изражение, което да напомня нейното, след толкова много години обкръжение на лица с тежки вежди и полегати чела или с големи остри носове на изпъкнали лица без очертани брадички.

Подобно на нейното, челото на Джондалар беше право и гладко, без гъсти вежди. Носът и зъбите му бяха сравнително малки и имаше костна издатина под устата си, брадичка, същата както при нея. След като го беше видяла, тя проумя защо в Клана считаха, че има плоско лице и изпъкнало чело. Беше видяла отражението си в неподвижна вода и повярва на това, което ѝ бяха казали. Джондалар се извисяваше над нея така, както тя над тях. Макар че вече не един мъж ѝ беше казвал, че е хубава, докато го среща, тя се мислеше за грозна.

Но понеже той беше мъж, поради което имаше по-груби и изсечени черти, за Айла неговата прилика с Клана беше по-голяма, отколкото нейната. Те бяха народът, с който тя беше израснала, те бяха нейният еталон и за разлика от останалите тя ги възприемаше като доста красиви хора. И тъй като Джондалар приличаше на хората от Клана, за нея той беше красив мъж.

Челото на Джондалар се разглади и той се усмихна.

– Радвам се, че смяташ, че тя би ме одобрила. Ех, да бях познавал тази твоя Иза – каза той, – останалите от твоя Клан. Но първо трябваше да се запозная с теб, иначе никога нямаше да разбере, че те са хора и че мога да се запозная с тях. От това, което разправяш за Клана, оставам с впечатлението, че са добри хора. Бих искал някога да се запозная с тях.

– Много народи са добри. Кланът ме приюти след земетресението, когато бях малка. След като Брод ме прокуди от Клана, няхах никого друго. Аз бях Айла от Ничий народ, докато не ме прие Лъвският бивак, направи ме една от тях, Айла от Мамутоите.

– Мамутоите и Зеландониите не са много различни. Мисля, че ще ти се понрави моят народ, а и те ще те харесат.

– Не винаги си бил толкова сигурен в това – каза Айла. – Спомням си, когато се опасяваше, че те може да не ме приемат, защото съм израснала в Клана и заради Дърк.

Джондалар усети, че се изчервява от смущение.

– Те биха нарекли сина ми изчадие, дете, родено от смесени духове, полуживотно – ти самият го нарече така веднъж. И понеже аз съм го родила, биха помислили още по-лошо за мен.

– Айла, преди да напуснем Лятната среща, ти ме накара да обещава да ти казвам истината и да не укривам нищо от теб. Вярно е, че в началото се тревожех. Искях да дойдеш с мен, но да не разправяш на хората за себе си. Искях да скриеш детството си, да лъжеш за него, макар че мразя лъжите – а и ти никога не се научи да лъжеш. Боях се, че няма да те приемат. Знаем какво е и не исках да бъдеш наскърбена по такъв

начин. Но се боях и за себе си. Боя се, че ще отхвърлят и мен за това, че съм те довел, и не исках да се подлагам отново на такова нещо. И въпреки това не можех да се примиря с мисълта да живея без теб. Не знаех какво да правя.

Айла си спомни много ярко собственото си объркване и отчаяние от агонията на неговата неспособност да вземе решение. Колкото беше щастлива с Мамутоите, толкова се чувствуваше и нещастна заради Джондалар.

– Сега вече знам, макар че едва не те загубих, преди да го разбере – продължи Джондалар. – Никой не е по-важен за мен от теб, Айла. Искам да бъдеш такава, каквата си, да говориш и правиш това, което мислиш, че е необходимо, защото именно това обожавам при теб и сега вярвам, че мнозинството от народа ще те приеме добре. Виждал съм това и преди. Научих нещо важно от Лъвския бивак и Мамутоите. Не всички хора мислят еднакво и мненията им могат да се променят. Има хора, които ще застанат на твоя страна, понякога това са най-малко тези, които очакваш, и има хора, които са изпълнени с достатъчно съчувствие, за да обикнат и отгледат едно дете, което другите наричат изчадие.

– Не ми се понрави как се отнесоха с Ридаг на Лятната среща – каза Айла. – Някои от тях дори не пожелаха да му се устрои подходящо погребение.

Джондалар усети гнева в гласа ѝ, но долови и мъка в него.

– И на мен не ми се понрави. Има хора, които не могат да се променят. Те не искат да си отворят очите и да видят това, което е очевидно. Трябва им много време. Не мога да ти обещаая, че Зеландониите ще те приемат, Айла, но ако не те приемат, ще намерим някое друго място. Да, искам да се върна. Искам да се завърна при моя народ, да видя семейството си, приятелите си. Искам да разкажа на мама за Тонолан и да помоля Зеландони да потърси духа му, ако той още не си е намерил пътя в отвъдния свят. Надявам се, че ще си намерим място сред Зеландониите. Но и да не стане, това вече не е важно за мен. Ето, това е другото нещо, което научих. Затова ти казах, че бих останал тук с теб, ако ти пожелаеш това. Истината ти казвам.

Той я беше хванал с двете си ръце за раменете и я гледаше право в очите с отчаяна решимост, искайки да се увери, че тя го е разбрала. Тя видя неговата убеденост, любовта му и сега се замисли дали е трябвало да заминават.

– Ако твоят народ не ни иска, къде ще отидем?

Той ѝ се усмихна.

– Ще намерим друго място, ако се наложи, но не мисля, че ще трябва да го правим. Казах ти, че Зеландониите не са много различни от Мапутоите. Те ще те обикнат също така, както и аз те обичам. Това даже вече не ме тревожи. Не мога да разбера защо изобщо ме е тревожело.

Айла му се усмихна, доволна от неговата сигурност, че народът му ще я приеме. Искаше ѝ се само да споделя неговата увереност. Може би е забравил, или изобщо не е разбрал какво силно и дълготрайно впечатление ѝ беше направила първоначалната му реакция, когато беше разбрал за сина ѝ и нейния произход. Той беше подскочил настрана и я бе изгледал с такова отвращение, което тя никога нямаше да забрави. Просто като че ли беше някаква мръсна, воняща хиена.

Когато се отправиха отново на път, Айла продължи да мисли какво я очаква в края на Пътешествието. Вярно е, хората се променят. Джондалар се беше променил напълно. Тя знаеше, че у него не е останало нищо от онази погнуса, но какво да мисли за хората, от които беше научил на нея? Такава внезапна, силна непосредствена реакция трябва да е била възпитавана у него от народа му, докато е растял сред него. А защо те да реагират по-различно от него? Колкото и да ѝ се искаше да бъде с Джондалар, колкото и да се радваше, че той иска да я заведе в родината си, тя вече не очакваше с такова нетърпение срещата със Зеландониите.

ГЛАВА 4

Придържаха се близо до реката по пътя си. Джондалар беше почти сигурен, че реката прави завой на изток. Ако водният път променяше посоката си, тук те би трябвало да го изоставят заедно със сигурността да се следва една точно определена посока и да тръгнат напреко през равнината, а той искаше да е сигурен, че точно това е мястото.

Имаше няколко места, където можеха да спрат за през нощта, но поглеждайки често картата, Джондалар търсеше мястото за бивак, което му беше посочил Талут. То беше използвано редовно и той се надяваше, че е някъде наблизко, но на картата бяха отбелязани само общите посоки и знаци и тя, меко казано, не беше точна. Мястото за бивак беше набързо надраскано на плочката от слонова кост по време на обясненията, който беше получил, за да му напомня за тях, и не беше точно обозначение на маршрута им.

Когато брегът продължи да се издига и разстила, те се придържаха към високата част на терена заради широкия изглед, който се откриваше от него, макар че се отдалечаваха от реката. Долу, близо до реката, едно езеро се превръщаше в тресавище. Беше се образувало като странично ухо на реката, която лъкатушеше наляво и надясно, както се получаваше при всяка течаща вода, когато преминава през открита местност. Ухото се затваряше и се пълнеше с вода, като образуваше малко езеро, което се откъсваше от реката, когато тя променяше посоката си. Поради прекъсването на притока на вода то беше започнало да пресъхва. След време зеленото блато щеше да се превърне в тучна ливада.

Джондалар понечи да вземе едно копие, когато от горичката изскочи лос и навлезе във водата, но животното беше извън обсега дори на копиехвъргача му, а и щеше да е трудно да го измъкнат от тресавището. Айла наблюдаваше как спокойното животно с огромните рога навлиза в блатото.

То вдигаше високо дългите си крака, шляпаше с широките си копита, които го предпазваха да не затъне в тинестото дъно, докато водата достигна хълбоците му. После потопа главата си и я издигна над водата, с уста, пълна с водна леща и водорасли. Водните птици, сгъшени в тръстиката, не му обърнаха никакво внимание.

Извън блатото сухи склонове с оврази и изсечени брегове осигуряваха скрити кътчета за такива растения като сладка трева, коприва и

туфи мъхнати бурени с листа като миши уши и малки бели цветчета. Айла развърза прашката си и приготви няколко обли камъка. Подобно място имаше в далечния край на нейната долина, където тя често беше наблюдавала и ловувала огромните земни степни къртици. С една-две от тях ставаше добра манджа.

Тяхната любима среда беше насеченият терен, водещ към открити поляни. Богатството от семена от близките ливади, скрити на сигурни места под земята, докато къртиците спяха зимен сън, им служеха за прехрана през пролетта, когато се размножаваха, така че с появяването на новите растения те раждаха своите малки. Богатите на белтъчини запаси бяха от основно значение за израстването на малките, преди да е дошла зимата. Обаче къртиците не обичаха да се появяват, когато преминаваха хора, а Вълчо, изглежда, не беше способен или не желаше да ги изкарва от дупките им.

С напредването им на юг огромната гранитна платформа под широката равнина, която се простираше далеч на изток, се снижаваше и се превръщаше в редуващи се хълмове. Някога, преди много епохи, територията, през която преминаваха, се е състояла от планини, които отдавна се бяха разрушили. Основите им бяха солиден скален щит, който беше устоял. Върху древния масив се беше образувала нова скала, но седиментният пласт все още биваше пробиван от зъбери на първоначалните планини.

През периода, в който мамутите пасяха из степта, тревите и билките, подобно на животните в тази древна земя, не само обилно избуяваха, но поразяваха с многообразието си и неочакваните съчетания. За разлика от по-късните степи тези не бяха подредени по широки пояси с определени ограничени видове растителност според температурата и климата. Вместо това те представляваха сложна мозайка от богато разнообразие на растения, в което влизаха много разновидности трева, билки и храсти.

Добре напоявана долинка, високопланинска ливада, било или малък овраг, всички предразполагаха към богата растителност. На южен склон можеше да се приютят растения, типични за топлия климат, които бяха изненадващо различни от пригодилата се към студа растителност по северния склон на същия хълм.

Почвата на набразденото плато, което пресичаха, беше бедна и тревната покривка рядка и ниска. Вятърът беше издълбал по-дълбоки, оврази, а пътят на реката се беше превърнал в сухи пясъчни дюни.

Пеещите полевки и безопашатите зайци, които през по-късните

епохи се срещаха само във високопланински райони, събираха храна за зимата. Тъй като не изпадаха в зимен сън, те изграждаха тунели и гнезда под снежните преспи, които се образуваха в процепите и празнините на подветрените страни на скалите, и се изхранваха със складираната там храна. Вълчо проследи дребните гризачи и ги подгони, но Айла не си направи труд да изважда прашката. Те бяха твърде малки, за да послужат за храна на хората, освен ако бъдат убити в голямо количество.

Арктическите билки, които вирееха добре в по-влажната северна земя на блата и тресавища, се радваха на допълнителната влага от топящите се преспи през пролетта и израстваха в необичайно съчетание с малките твърди алпийски храсти на оголени скали и обрулени от вятъра върхове. Арктическият бял очеболец беше намерил подслон от вятъра в същите тези дупки и ниши, предпочитани от без опашатите зайци, докато по откритите повърхности възглавнички от мъх с пурпурни или розови цветчета образуваха плетеници от разлистени стъбла под ударите на студените сухи ветрове. До тях планински омайничета се бяха вкопчили в скалистите зъбери и хълмове на тази обрулена падина също както по планинските склонове. Ниските им, вечнозелени клончета с дребни листа и единични жълти цветове се бяха пръснали на гъсти туфи.

Айла усети финия аромат на розовата мухоловка, която току-що беше разцъфнала. Това ѝ даде да разбере, че става късно, и тя хвърли поглед към слънцето, което се снижаваше на запад, за да се увери в това, което обонянието ѝ установи.

Лепкавите цветове се отваряха през нощта, за да станат рай за насекомите – нощни пеперуди и мухи, които в замяна на това разнасяха цветния им прашец. Те имаха малка стойност като храна или лекарства, но приятният аромат на цветовете я радваше и на нея ѝ мина през ума да понабере от тях. Но вече се свечеряваше и тя не искаше да спира. Скоро трябваше да направят бивак, помисли си тя, особено, ако иска да приготви яденето, преди да се е стъмнило.

Тя видя синьо-моравите същински съсънки, изправени и красиви. Всяко цвете се извисяваше от разстлани листа, покрити с фини косъмчета и без да иска се замисли за лечебните му свойства – изсушеното растение помагаше срещу главоболие и родилни спазми, но тя се радваше на красотата му не по-малко, отколкото на полезността му. Когато пред погледа ѝ попаднаха алпийски богородички с дълги тънки венчелистчета в жълто и виолетово, показващи се от розетки копринени листа, покрити с мъх, тя изпита желание да набере от тях и от други цветя просто така, за да им се радва. Но къде ще ги сложи?

Джондалар вече се чудеше дали не са подминали отбелязаната площадка за бивак, или дали не са по-далеч от нея, отколкото предполагаше. С неохота стигаше до заключението, че скоро ще трябва да направят бивак, а площадката ще я търсят утре. С това и необходимостта да ловуват сигурно ще загубят още един ден, а той не мислеше, че могат да си позволят да загубят толкова много дни. Беше потънал в мислите си, все още се тревожеше дали са взели правилното решение, като са продължили на юг, представяше си какво може да им докара това на главите и не обръщаше внимание на врявата на един хълм вдясно от тях. Беше забелязал само, че вероятно глутница хиени бяха докопали плячка.

Независимо че често ядяха мърша и когато бяха гладни се задоволяваха с най-разложените трупове, големите хиени със силните си челюсти, трошачи кости, бяха и опитни ловци. Бяха убили едногодишно бизонче. Липсата му на опит с хищниците му беше струвало живота. Наблизо се навъртаха още няколко бизони, явно в безопасност, след като един беше принесен в жертва, и миризмата на кръв ги караше да мучат неспокойно.

За разлика от мамутите и степните коне, които не бяха особено големи представители на родовете си, бизоните бяха гиганти. Този, който беше наблизо, достигаше повече от два метра, имаше широк гръден кош и плещи, макар че хълбоците му, бяха почти грациозни. Копитата му бяха малки, пригодени да бягат много бързо по твърда суха земя и той избягваше тресавище, където можеше да затъне. Голямата му глава беше защитена от масивни дълги черни рога, които достигаха почти два метра широчина и се извиваха навън, след това нагоре. Тъмнокафявата му козина беше плътна и тежка, особено на гърдите и плещите. Бизоните имаха навика да се изправят лице с лице срещу мразовитите ветрове и бяха по-добре защитени отпред, където козината им падаше на ресни, дълги почти осемдесет сантиметра, но дори и късите им опашки бяха покрити с козина.

Макар че са тревопасни, отделните видове не ядат една и съща храна. Те имат различни храносмилателни системи или различни навици. Наситените с целулоза стъбла, с които се прехранват конете и мамутите, не са достатъчни за бизоните и другите преживни. Те се нуждаят от дълги стръкове трева и листа, които са по-богати на протеини, а бизоните предпочитат късата, по-хранителна трева на сухите райони. Те навлизат в степните областите със средно висока и висока трева, когато търсят свежа, което става през пролетта, когато тя избуява заедно с билките, а това е периодът, когато растат костите и рогата им. Дългата, влажна

зелена пролет на пред ледниковата степ дава на бизоните, както и на няколко други животни, дълъг годишен период за растеж, в резултат, на който те достигат внушителните си пропорции.

Джондалар беше потънал в мрачни мисли и му трябваша няколко мига, докато оцени възможностите, които му даваше сцената на хълма. Айла посегна да вземе копиехвъргача и късо копие с намерението да убие бизон, но после реши да предприеме нещо по-различно.

– Хей! Хей! Махайте се! Хайде, изчезвайте, мръсни животни! Да ви няма! – викаше тя, препускайки с Уини към тях и изстрелвайки камъни с прашката си. Вълчо беше плътно до нея с много, доволен вид и виеше по отстъпващата глутница.

Няколко болезнени изквичавания показаха, че камъните на Айла са стигнали целта си, макар че тя контролираше силата на оръжието си и се целеше там, където нямаше опасност за живота на хиените. Да беше поискала, камъните можеха да бъдат смъртоносни – щеше да убие хиена за първи път, но нямаше такова намерение.

– Айла, какво правиш? – попита Джондалар, препускайки към нея, докато тя се връщаше при бизона, който хиените бяха разкъсали.

– Прогонвам тези мръсни, гадни хиени – отговори тя, макар че това беше очевидно.

– Но защо?

– Защото имаха намерението да си поделят с нас този бизон – отговори тя.

– Аз току-що се канех да напада един от онези, които са наблизо – каза Джондалар.

– Не ни трябва цял бизон, освен, ако не възнамеряваме да изсушим месото, а този е млад и месото му е крехко. Другите наоколо са предимно стари животни с жилаво месо – каза тя и се смъкна от Уини, за да прогони Вълчо от проснатото животно.

Джондалар разгледа по-внимателно гигантските бизони, които също се бяха отдръпнали от подвикванията на Айла, ѝ после проснатото младо животно.

– Права си. Това е мъжко стадо и малкото, изглежда, че скоро е напуснало майчиното си стадо и се е присъединило към мъжкото. Тепърва е имало още какво да усвоява.

– Скоро са го нападнали – заяви Айла, след като го проучи. – Разкъсали са само врата, корема и малко от хълбока. Можем да вземем каквото ни трябва и да им оставим останалото. Така няма да си губим времето в преследване на някой от другите бизони. Те бягат бързо и могат да

се измъкнат. Стори ми се, че видях едно място надолу по реката, което може да е било бивак. Ако е този, който търсим, ще има достатъчно време да приготвя нещо вкусно от всичката храна, която сме събрали, и това месо.

Тя вече разрязваше кожата от стомаха нагоре към хълбока, преди още Джондалар да беше осъзнал думите ѝ. Всичко беше станало много бързо, но изведнъж тревогите му, че ще загубят още един ден в лов и търсене на бивака, изчезнаха.

– Айла, ти си чудесна! – каза той, усмихвайки се, докато слизаше от младия жребец. Измъкна остър кремъчен нож, набит в дръжка от бивник, от твърда кания от необработена кожа, прикрепена към колана му, и се зае да ѝ помага в изрязването на частите, които им трябваша. – Ето, точно това обожавам у теб. Винаги си пълна с изненади, които се превръщат в добри идеи. Я да изрежем и езика. Е, жалко, че са докопали черния дроб, ама какво да се прави, в края на краищата това си е тяхна плячка.

– Не ме интересува дали е тяхна – каза тя, – стига да с прясна. Достатъчно са ме грабили и нямам нищо против да си го върна на тези досадни животни. Мразя хиените!

– Така ли? Никога не съм те чул да говориш така за други животни, дори за лакомците, а те налитат на мърша и са по-злобни и миришат още по-лошо.

Глутницата хиени се прокрадваше към бизона, с който смяташе да си устрои пиршество, като изразяваше със зъбене и виене яда си. Айла отново им метна няколко камъка, за да ги прогони. Една от хиените изви, после няколко други се изкискаха така, че кожата ѝ настръхна. Докато хиените се опитваха отново да проверят възможностите на прашката на Айла, тя и Джондалар вече бяха взели това, което им трябваше.

Тръгнаха с конете надолу по един овраг към реката. Напред яздеше жената. Хиените незабавно се върнаха при изоставения труп и започнаха отново да го разкъсват.

Знаците, които тя беше видяла, не бяха самият бивак, а маркировка, показваща пътя. В купчините камъни бяха скрити дажби суха храна в случай на неотложна нужда, няколко сечива, дъска с дупка и пръчка за запалване на огън и суха трева и една доста втвърдена кожа, от която бяха изпадали ивици козина. Тя все още можеше да бъде някаква защита срещу студа, но трябваше да бъде подменена. Към върха на пирамидата здраво беше затиснат с камъни счупен бивник, чийто връх сочеше към голям валун, наполовина потопен в средата на реката. На него беше

изрисувана с червена боя хоризонтална диамантена форма с двойно изрисуван V-образен ъгъл в десния край, образуващ фигура, сочеща надолу по течението.

След като оставиха всичко точно така, както го намериха, те тръгнаха по течението на реката, докато откриха втора пирамида от камъни с малък бивник, сочещ навътре към земята към малка поляна заобиколена от брези и елши, примесени с няколко борчета. От там видяха трета каменна пирамида и когато стигнаха при нея, откриха малък извор с бистра искряща вода. Вътре в тази пирамида също бяха оставени хранителни дажби и сечива и голямо кожено покривало, също кораво, но от него можеше да се направи палатка или навес. Зад пирамидата, до кръг от камъни, които ограждаха черно плитко огнище, имаше купчина пръчки и дървени отломъци, събрани от реката, докато тя ги е влачила.

– Добре е човек да знае за това място – каза Джондалар. – Радвам се, че няма да се налага да използваме запасите си, но ако живееш в този район и трябваше да ги използваме, щеше да ми е спокойно, като знам за това тук.

– Да, това е много добре – каза Айла, радвайки се на предвидливостта на онези, които бяха устроили бивака.

Те бързо свалиха кошниците и юздите от конете, навиха каишите и дебелите въжета, които ги крепяха, и пуснаха животните да пасат и да почиват. Усмихнаха се, като видяха как Рейсър моментално се търкулна по гръб на тревата като че ли нещо го сърби и не може да се стърпи да не се почеше.

– И на мен ми е горещо и ме сърби – каза Айла, като развърза каишките от горната страна на обувките си, събу ги и ги хвърли настрана. Разхлаби колана си, на който бяха закачени кания за нож и кесийки, свали една огърлица от мъниста от слонова кост, на която беше закачена украсена торбичка, свали туниката и покривалата на краката си и се втурна към водата, а Вълчо подскачаше зад нея.

– Идваш ли?

– По-късно – отговори Джондалар. – Предпочитам да изчакам, докато се оправя с дървата, за да не замъкна прах и кора в леглото със себе си.

Айла скоро се върна, облече туниката и покривалата, които носеше вечер, но си сложи колана и огърлицата. Джондалар беше разопаковал багажа и тя се присъедини към него, за да направят бивака. Вече си бяха изработили модел на съвместна работа, в който постигаха пълен синхрон без излишни умувания. Вдигнаха шатрата, като разстлаха овално

покривало на земята, забиха тънки дървени колчета, които трябваше да крепят платнище от няколко съшити кожи. Коничната шатра имаше заоблени страни и отвор в горния край, през който да излиза димът, ако трябваше да палят огън вътре, макар че рядко го правеха.

Отвътре беше пришито допълнително платнище, с което да затварят дупката за дима, ако поискат.

Към дъното на шатрата имаше завързани въжета, за да я държат за колчетата в земята. При силен вятър подът на шатрата можеше да се завързва за покривалото с допълнителни въжета, входното покривало също здраво се завързваше. Носеха със себе си втори покрив, за да правят по-добре изолирана двустенна шатра, макар че това рядко им се налагаше засега.

Разстлаха спалните си козини, като ги разположиха по дължината на овала, което оставяше точно толкова място, колкото им беше необходимо да наместят покрай стените пътническите кошници и други принадлежности и Вълчо да се свие в краката им, ако времето беше лошо. Отначало ползваха две отделни завивки, но бързо успяха да ги съчетаят в една, за да спят заедно. Щом шатрата стана готова, Джондалар отиде да събере дърва, които да остави вместо тези, които щяха да изгорят, а Айла се зае да приготвя яденето.

Макар че знаеше как да запали огън с приспособлението за запалване в пирамидата, като върти между дланите си пръчката, опряна в дъсчицата, за да се получи искра, Айла знаеше и друг начин за палене на огън. Докато живееше сама в своята долина, тя беше направила едно откритие. Случайно беше взела парче железен пирит от камъните, разхвърлени покрай потока, и го беше използвала като чук, когато си правеше нови сечива от кремък. Ударът на железния пирит по кремъка беше произвел продължителна искра, която обгори крака ѝ, но тя, която често беше палила огън, веднага разбра ползата от това.

Отначало трябваше да направи няколко опита, но отдавна вече беше овладяла най-добрия начин за използване на железния пирит. Сега вече можеше да запали огън по-бързо от когото и да е с пръчка и дъсчица. Когато Джондалар видя това за първи път, той просто не можеше да повярва на очите си. Това истинско чудо допринесе за приемането ѝ в Лъвския бивак, когато Талут поиска от него да я осинови.

Хората от Лъвския бивак помислиха, че е използвала магия. Айла също мислеше, че е станала магия, но вярваше, че тя е в железния пирит, а не в нея. Преди да напуснат за последен път долината, тя и Джондалар събраха колкото можаха сиво жълтеникавите металозирани

камъни, защото не знаеха дали ще ги намерят другаде. Дадоха една част на Лъвския бивак, а друга на Мамутоите, но им останаха много. Джондалар искаше да ги раздели със своя народ. Способността да палиш огън бързо може да е изключително полезна за много цели.

В пръстена от камъни младата жена натрупа малка купчинка сухи парчета от кора и мъх за прахан, а до нея направи друга купчинка съчки и трески за подпалки. Наблизо имаше суха шума от отрупаните дърва. Като клекна много близо до праханта, Айла хвана парче железен пирит под ъгъл, за който знаеше, че ще даде най-добър резултат, после удари магическия жълтеникав камък по средата, където се беше образувал жлеб от честа употреба, с парче кремък. От камъка изскочи ярка, продължителна искра и се лепна за праханта, която започна да пуши. Тя бързо я обгърна с ръка и започна леко да духа. Грейна червено въгленче, от което изскачаха искри като слънчева светлина. Едно второ подухване роди малък пламък. Тя прибави клонки и трески и когато пламъкът потръгна, сложи един сух клон.

Когато Джондалар се върна, Айла вече беше поставила в огъня да се нагорещяват няколко заоблени камъка, събрани от сухо дърво край реката, на пламъците се печеше хубаво парче бизонско месо и външният му слой сланина цвърчеше. Беше измила корени на хвоц и ги режеше заедно с друг бял, наситен със скорбяла корен с тъмнокафява кожа, който тя наричаше земна ядка. Приготвяше ги да ги сложи в плътно изплетена водонепромокаема кошница, наполовина пълна с вода, където ги очакваше богатият на мазнина бизонски език. До нея имаше малка купчинка диви моркови. Високият мъж постави дървата на земята.

– Ммм, че хубаво мирише! – каза той. – Какво приготвяш?

– Пека бизонското месо, но то ще е повече за пътуването. Лесно е за ядене по пътя. За вечеря и за закуска приготвям супа от езика и зеленчуци и малкото парче, което ни остана от лагера на Перестата трева.

Тя измъкна горещия камък от огъня с една пръчка и избърса пепелта с разлистено клонче. След това взе втора пръчка и като използваше двете като маша, повдигна камъка и го пусна във водата с езика. Той зацвърча и започна да изпуска пара, докато отдаваше топлината си на водата. Тя бързо пусна още няколко камъка в кошницата-гърне, прибави няколко листа, които беше нарязала, и я захлупи с капак.

– А какво слагаш в супата?

Айла се усмихна. Той винаги искаше да знае подробностите в нейното готвене, дори билките, които използваше, когато правеше чай. Това беше още една от характерните му черти, която я удивяваше, защото

нямаше мъж в Клана, който да проявява такъв интерес, дори и да е любопитен, към това, което знаят жените.

– Освен тези корени ще прибавя зеленото на хвоща, грудките, листата и цветчетата на онзи зелен лук, резенчета обелени стъбла на паламида, грахчета от шушулките млечен фий, а току-що поставих малко листа от градински чай и мащерка за аромат. Освен това може би ще сложа малко подбел, защото той придава особен киселичък вкус. Ако се приближим към Беранско море, може да успеем да се сдобием със сол. Винаги я имахме, когато живеехме с Клана – подметна тя. – Мисля да чукам малко от хряна, който намерих тази сутрин, за печеното. Научих се на това на Лятната среща. Той е лютив и се слага по малко, но придава на месото пикантен вкус. Сигурно ще ти хареса.

– А тези листа за какво са? – попита той, посочвайки една връзка, която тя беше набрала, но не спомена. Той искаше да знае какво използваше тя, когато приготвя храната. Харесваше готвенето ѝ, но то беше необичайно. Ястията ѝ имаха някои вкусове и аромати, които съвсем не бяха като вкусовете и ароматите, с които беше израснал.

– Това е сладка трева, с която ще увия печеното, когато го извадя от огъня. Когато изтине в нея, става вкусно. – Тя помълча замислено. – Може да поръся печеното с малко дървесна пепел – и тя придава малко солен вкус. После може да поставя малко от печеното в супата за цвят и вкус. За утре сутринта ще бъде добре да сваря малко от зърната, които донесохме. Ще остане и от езика, но ще го увия в листа и ще го поставя в съда за съхраняване на месо за по-нататък. В него има достатъчно място, нищо че там е суровото месо, включително това, което е за Вълчо. Докато нощите са студени, то ще се запази доста време.

– Приготвила си много вкусни неща. Просто нямам търпение да ги опитам – каза Джондалар, усмихвайки се с очакване и още нещо, както си помисли Айла. – Между другото, имаш ли свободна кошница, която мога да използвам?

– Да, но за какво?

– Ще ти кажа, като се върна – отговори той, усмихвайки се на тайната си.

Айла обърна печеното, после махна камъните и прибави други горещи към супата. Докато се приготвяше храната, тя отдели билките за „прогонване на Вълчо“ от онези, които бяха за нея. Чука част от хряна за яденето, а останалият започна да стрива заедно с други груби остри билки със силна миризма, които беше събрала тази сутрин, като се опитваше да получи най-гадната комбинация, която можеше да си

представи. Мислеше, че хрянът ще има най-силен ефект, но и силният аромат на пелина можеше да свърши работа.

В мислите ѝ постоянно се въртеше едно от растенията, които беше отделила. „Радвам се, че го намерих – каза си тя. – Нямам достатъчно от билките, които ми трябва за сутрешния чай до края на Пътешествието. Ще трябва да потърся още по пътя, за да съм сигурна, че няма да забременея, особено като съм толкова често с Джондалар.“

Тя се усмихна при тази мисъл.

„Сигурна съм, че така се зачеват бебетата, независимо какво говорят хората за духове. Мисля, че за това мъжете искат да пххат органа си в това място, откъдето излизат бебетата и затова и жените искат това. И затова Майката е направила това Своя Дар на Удоволствията. Дарът на живота също е от Нея и Тя иска на нейните деца да им е приятно, когато правят нов живот, още повече че раждането не е лесно. Жените може да не поискат да раждат, ако Майката не им е създала Дара на Удоволствията. Бебетата са чудесни, но жената не го знае, докато не роди.“ Айла не споделяше с никого своите мисли за зачеването на живота, докато научаваше за Мут, Великата Земя Майка, от Мамут, стария учител на Лъвския бивак.

„Но Брод не беше удоволствие за мен – спомни си тя. – Беше ми противно, когато ме насили, но сега съм сигурна, че Дърк е бил заченат по този начин. Никой не вярваше, че някога ще родя. Мислеха, че тотемът ми на Пещерен лъв е твърде силен, за да бъде преодолян от тотема на мъжки дух. Всички бяха изненадани. Но това стана едва след като Брод започна да ме насилва и аз видях в лицето на бебето ми неговите черти. Само той е бил този, който е накарал Дърк да се развие вътре в мен. Моят тотем знаеше колко много искам да си имам дете – може би и Майката е знаела. Може би това е бил единственият начин. Мамут казваше, че знаем, че Удоволствията са Дар от Майката, защото те са много мощни. Много е трудно да им се съпротивяваш. Той казваше, че за мъжете това даже е още по-трудно, отколкото за жените.

Ето как стана с онзи тъмночервен женски мамут. Всички мъжкарки я искаха, но тя не ги желаше. Искаше да дочака своя голям мъжкар. Затова ли Брод не ме оставяше? Макар и да ме е мразил, Дарът на Удоволствията от Майката е бил по-силен от омразата му?

Може и да е така, но не мисля, че го е направил само заради Удоволствията. Могъл е да ги получи от собствената си другарка или от която и да е жена, която пожелае. Мисля, че е знаел колко ненавиждам това и това е увеличило още Удоволствията му. Брод може да е заченал

бебе в мен – или може би Пещерният лъв е позволил да бъде победен, защото е знаел колко силно съм искала да имам бебе – но Брод можеше да ми даде само своя орган. Той не можеше да ми даде Дара на Удоволствията от Майката. Само Джондалар може това.

В Нейния Дар сигурна има нещо повече освен Удоволствията. Ако Тя е искала само да даде на Своите деца Дара на Удоволствията, защо би го сложила в това място, откъдето се раждат децата? Едно място на Удоволствията би могло да бъде където и да е. Моите не са там, където са тези на Джондалар. Неговите Удоволствия идват, когато той е вътре в мен, но моето е в онова друго място. Когато той ми прави Удоволствие там, всичко е прекрасно, вътре в мен и навсякъде. Тогава искам да го чувствам вътре в мен. Не бих искала да имам вътре място на Удоволствие. Когато съм много чувствителна, Джондалар трябва да е много нежен, иначе може да ме заболи, а раждането не е никак нежно. Ако мястото на Удоволствие на жената е вътре в нея, тогава раждането ще стане още по-трудно, а то и без това е достатъчно трудно.

Как така Джондалар винаги знае какво точно да направи? Той знаеше как да ми прави Удоволствия, преди аз да знам какво са те. Мисля, че и онзи голям мамут е знаел как да прави Удоволствия на хубавичката червеникава женска.

Струва ми се, че тя издаде онзи силен нисък звук, защото той я е накарал да ги почувствува и затова цялата ѝ фамилия толкова се радваше за нея.“

Мислите на Айла ѝ причиниха гъделичкания и затопляне.

Тя хвърли поглед към дръвчетата, където Джондалар се беше скрил, чудейки се кога ли ще се върне.

„Но едно бебе не се зачева всеки път, когато се започнат Удоволствия. Може би наистина са необходими и духовете. Дали са тотемните духове на мъжете от Клана или същността на мъжкия дух, който Майката взима и дава на жената, всичко си започва от момента, в който мъжът вкара своя орган и остави вътре семето си. Ето така Тя дава дете на жената, не с духове, а с Нейния Дар за Удоволствие. Но Тя е тази, която решава кое мъжко семе ще зачене нов живот и кога той ще започне.

Но ако Майката е решила, защо тогава лекарството на Иза предпазва жената от забременяване? Може би то не пропуска семето на мъжа или неговият дух да се смеси с женския. Иза не знаеше как действува то, но то, изглежда, наистина е ефикасно повечето пъти.

Би ми се искало да се зачене бебе, когато Джондалар споделя Удоволствия с мен. Много ми се иска да имам бебе и то такова, което да е

част от него. От неговото семе или от неговия дух. Но той е прав. Трябва да изчакаме. Толкова ми беше трудно да родя Дърк. Ако я нямаше Иза, какво ли щях да правя? Би ми се искало около мен да има хора, които да знаят как да ми помогнат.

Ще продължавам да пия чая на Иза всяка сутрин и нищо няма да казвам. Тя беше права. И не бива да разправам много-много, че бебетата се заченат от мъжкия орган. Джондалар толкова се разтревожи, когато му споменах за това, та реши, че трябва да спрем за споделяме Удоволствия. Ако поне още не мога да имам бебе, то искам да споделям Удоволствия с него.

Както го правеха онези мамути. Това ли правеше големият мамут? Правеше бебе на тъмночервената женска. Толкова беше чудесно да споделяш Удоволствия със стадото. Много се радвам, че останахме да гледаме. Чудех се защо тя все бяга от останалите мъжкари, но тя не се е интересувала от тях. Искала е да избере своя партньор, а не да се пусне на някой, който просто я желае. Чакала е този голям светлокафяв мамут и щом той се появи, е разбрала, че това е нейният партньор. Достатъчно го беше чакала. Знам какво е чувствала.“

Вълчо изскочи на полянката, захапал гордо един стар кокал, за да ѝ го покаже. Пусна го в краката ѝ и я загледа очаквателно.

– Уффф! Ама, че смрад! Къде го намери, бе, Вълчо? Сигурно някъде, където е бил погребан някой. Знам, че обожаваш разваленото. Май сега е моментът да видим дали ти харесва нещо лютиво и силно – каза тя и взе кокала. Намаза част от сместа, която беше приготвила, по трофея на Вълчо. После хвърли кокала в средата на полянката.

Младият звяр се хвърли за него, но изпитателно го помириса, преди да го ухапе. Все още ухаеше на чудесното развалено, което той обожаваше, но не беше сигурен за другата странна миризма. Най-сетне го захапа. Но много бързо го пусна и започна да сумти, киха и тресе глава. Айла не можа да се сдържи да не прихне от реакциите му. Вълчо помириса кокала още веднъж и изсумтя с много разочарован вид, после хукна към потока.

– Май не ти хареса, а, Вълчо? Добре! Не бива да ти харесва – каза тя, усещайки как смехът напирва в нея, докато го гледаше. Водата не му помогна кой знае колко. Вдигна лапа и потри с нея муцуната си, като че ли искаше да се отърве от лошия вкус. Продължаваше да сумти и да киха, когато разтресе глава и хукна към горичката.

Джондалар пресече пътеката и като стигна полянката, видя Айла, която се смееше толкова силно, че на очите ѝ се бяха появили сълзи.

– Какво толкова смешно има? – попита той.

– Само да беше го видял – каза тя, все още кикотейки се. – Бедният Вълчо толкова се гордееше с изгнилия стар кокал, който беше намерил. Не разбра какво стана с него и се опита да премахне лошия вкус от устата си. Джондалар, ако мислиш, че можеш да понесеш миризмата на хрян и камфор, да знаеш, че съм намерила начин Вълчо да не бърника в нещата ни. – Тя протегна към него дървената раница, която беше използвала, за да смеси съставките. – Ето, за отблъскване на Вълчо!

– Радвам се, че действа – каза Джондалар. И той се усмихваше, но пламъчето в очите му не се дължеше на Вълчо. Айла най-сетне забеляза, че ръцете му бяха скрити зад гърба му.

– Какво криеш зад гърба си? – попита тя, внезапно обзета от любопитство.

– Ами, случи се така, че като търсех дърва, попаднах на нещо. Ако обещаеш да си послушна, може и да ти дам от него.

– Какво е то?

Той извади пред себе си пълната кошница.

– Големи, сочни, червени малини!

Очите на Айла светнаха.

– О, обожавам малини.

– Мислиш, че не знам ли? А какво ще получа в замяна? – попита той със закачливо пламъче в очите.

Айла го изгледа отдолу нагоре и тръгна към него усмихната, очите ѝ грееха, изпълнени с любов към него.

– Мисля, че току-що го получих – каза той и въздъхна. – О, Майко, ти си красива, когато се смееш. Винаги си красива, но особено, когато се смееш.

Гледаше я очарован. Дългата ѝ, гъста, тъмно руса коса, проблясваша там, където слънцето я докосваше, беше прихваната назад с каишка, за да не ѝ пречи. Но изпод каишката изскачаха отделни кичури и вълни, които обрамчваха загорялото ѝ лице – един беше паднал на очите ѝ. Искаше му се да протегне ръка и да го отметне настрани. Тя беше висока, добре подхождаше на неговите сто и осемдесет сантиметра, здравите ѝ, гъвкави мускули, издаващи истинска физическа сила, се открояваха на дългите ѝ ръце и крака. Беше една от най-силните жени, които беше срещал – малко мъже имаха нейната физическа сила. Народът и който беше я отгледал, беше надарен със значително по-голяма телесна сила, отколкото високите, но по-слаби хора, сред които се беше родила и макар че на Айла не се гледаше като особено силна в Клана, тя беше

развила много физическата си сила, за да не отстъпва на останалите. Годините на дирене, проследяване и завардване като ловец бяха придали на тялото ѝ гъвкавост и движенията ѝ излъчваха необикновена грация.

Кожената туника без ръкави, която тя носеше, препасана с колан, ѝ стоеше добре, но не скриваше стегнатите ѝ, пълни гърди, нито женствените ѝ хълбоци, които се извиваха в добре заоблени и стегнати задни части. Връзките в долния край на покривалата на краката ѝ бяха развързани и тя беше боса. На шията ѝ висеше малка, изкусно избродирана кожена кесийка, украсена с пера от жерав по долния ръб, които показваха издутините на загадъчните предмети в нея. На колана ѝ висеше кания на нож, направена от корава необработена кожа на животно, която беше почистена и изстъргана, но необработена по някакъв друг начин, така че беше изсъхнала до втвърдяване във формата, която се беше получила, макар че, ако се наикиснеше добре във вода, можеше отново да омекне. Беше затъкнала прашката си в дясната страна на колана, до една кесия, в която имаше няколко камъка. Отляво висеше някакъв доста странен, подобен на торбичка предмет. Макар стара и износена, беше очевидно, че е била направена от цяла външна кожа с краката, опашката и главата. Гърлото е било прерязано и през него са били извадени вътрешностите, после е било прекарано въженце през процепите и стегнато. Сплеснатата глава е станала капак. Това беше нейната лечителска чанта, тази, която беше донесла със себе си от Клана, същата, която ѝ беше дала Иза.

Лицето ѝ не беше като на жена от Зеландониите, мислеше си Джондалар, чужденката веднага се познаваше, но красотата ѝ беше неоспорима. Големите ѝ очи бяха сиво-сини – цветът на красив кремък, помисли си той – широко поставени, очертани с мигли, малко по-тъмни от косата ѝ; веждите ѝ бяха по-светли, нещо средно между двата цвята. Лицето ѝ имаше формата на сърце, доста широко с високи скули, добре очертана челюст и тясна брадичка. Носът ѝ беше прав и фино очертан, а пълните ѝ устни, извиващи се в ъглите, се усмихваха. Усмивката ѝ показваше зъбите ѝ, озаряваше очите ѝ.

Макар че усмивките и смехът ѝ веднъж я бяха докарали до положението да я считат различна от другите и тя трябваше да ги съдържа, Джондалар обожаваше да я гледа, като се смее, а нейната радост от неговия смях, шег и закачливост магически преобразяваха и без това приятните черти на лицето ѝ – тя ставаше още по-красива. Той изведнъж се прехласна от вида ѝ и любовта си към нея и безмълвно благодари още веднъж на Майката за това, че отново му върна Айла.

– Каж ми какво искаш да ти дам за малините? – попита Айла. –

Само ми кажи и е твое.

– Искам теб, Айла – каза той, като гласът му внезапно потрепери. – Остави кошницата и веднага я прегърна и страстно я целуна. – Обичам те. Не искам никога да те изгубя – каза той с дрезгав шепот и отново я целуна.

Усети топлина и му отвърна със същото силно чувство.

– И аз те обичам – каза тя, – и те желая, но може ли първо да извадя месото от огъня? Не искам да загоря, докато сме... заети.

Джондалар за миг я изгледа като че ли не беше разбрал думите ѝ, после се отпусна, гушна я и отстъпи назад, усмихвайки се неловко.

– Не исках да бъда толкова нападателен. Толкова много те обичам, че понякога ми е трудно да се сдържа. Може да почакаме за по-късно.

Тя вече не беше сигурна, че иска да спре. Стана ѝ малко неприятно за думите ѝ, които бяха прекъснали момента.

– Не е речено, че трябва да вадя месото от огъня.

Джондалар се засмя.

– Айла, ти си невероятна жена – каза той, клатейки усмихнатото глава. – Ти винаги си готова за мен, всякога когато те пожелаея. И винаги си била. Не просто ей така, искаш или не, а веднага, готова да прекъснеш всичко, ако аз искам това.

– Но и аз те желая, винаги, когато и ти мен.

– Нямах представа колко необикновено е това. Повечето жени се нуждаят от известно убеждаване, а ако са заети с нещо, не желаят да го прекъсват.

– Жените, с които израснах, винаги бяха готови, винаги, когато някой мъж им дадеше знак. Ти ми даде знак, целуна ме и ми показа, че ме желаяш.

– Може би ще съжалявам, че го казах, но нали знаеш, можеш да ми откажеш. – Челото му се набърчи от усилието да ѝ обясни. – Надявам се, не смяташ, че си длъжна винаги да си готова, когато аз искам. Ти вече не живееш с Клана.

– Ти не разбираш – каза Айла, клатейки глава, опитвайки се да го накара да проумее. – Не смятам, че съм длъжна да съм готова. Когато ти ми подадеш знак, аз съм готова. Може би наистина, защото жените от Клана винаги така са се държали. Може би, защото ти си този, който ме научи колко е прекрасно да се споделят Удоволствията. Може би, защото аз толкова много те обичам, но когато ти ми дадеш знак, аз не мисля за това, чувствавам го вътре в себе си. Твоят знак, твоята целувка ми говорят, че ме желаяш, карат ме и аз да те желая.

Той отново се усмихна от успокоение и удоволствие.

– И ти ме караш да те желая. Само като те погледна. Наведе глава към нея, а тя се протегна към него и се сля с тялото му, когато той я притисна до себе си.

Бе доволен, че все така силно я желае. Някои жени му бяха омръзвали още след първото изживяване, но с Айла всеки път беше като ново. Усещаше стегнатото ѝ силно тяло, притиснато към своето, и ръцете ѝ, обгърнали врата му. Премести ръцете си напред и обгърна с тях гърдите ѝ, като се наведе, за да целуне извивката на шията ѝ.

Айла свали ръцете си от врата му, започна да развързва колана си и го пусна на земята заедно с всички неща, окачени по него. Джондалар бръкна под туниката ѝ, вдигна я и напипа заоблените гърди с твърдите вирнати зърна. Повдигна още нагоре туниката, оголвайки тъмно розовите петна около вирнатите и чувствителни зърна. Ръцете му се напълниха с топлата тежест на гърдите ѝ, докосна зърното с език, после го налага и засмука.

Горещи пламъци препуснаха и стигнаха до мястото дълбоко вътре в нея, а от устните ѝ излезе стон. Просто не можеше да повярва колко готова беше за него. Като тъмночервения женски мамут тя усети, че сякаш го е чакала цял ден и вече не издържа. За миг си представи големия червеникавокафяв мамут с дългия извит орган. Джондалар я пусна и тя хвана яката на туниката и я издърпа през главата си с едно плавно движение.

Дъхът му спря, като я видя. Погали гладката кожа и хвана двете пълни гърди. Заигра с едното зърно, като го стискаше и разтриваше, докато смучеше и хапеше леко другото. Айла усети приятни приливи на възбуда, затвори очи и им се отдаде. Когато той спря омайващите милувки, тя продължи да стои със затворени очи и усети целувката му. Отвори устата си, за да проникне в нея опипващият търсец език. Когато го прегърна през врата, усети грапавините на кожената му туника по все още възбудените си зърна.

Той прокара ръцете си по гладката кожа на гърба ѝ и усети как се раздвижиха твърдите ѝ мускули. Незабавната ѝ реакция разпали още повече желанието му и твърдата му, изправена мъжественост напъна дрехите му.

– О! – изпъшка той. – Как те искам.

– И аз.

– Само да смъкна тези дрехи – каза той.

Развърза колана си и измъкна туниката през главата си.

Айла видя напъващата изпъкналост, помилва я и започна да развързва връвта на покривалата на краката му, а той нейните. Свалиха ги и се притиснаха един в друг с дълга страстна целувка. Джондалар бързо огледа полянката, търсейки място, но Айла застана на ръце и колене, извърна глава и го погледна със закачлива усмивка.

– Е, козината ти е жълтеникава, а не светлокафява, но аз съм те избрала – каза тя.

Той се усмихна и се отпусна зад нея.

– И твоят цвят не е наситено червен, а на зряло сено, но в него има нещо, което е като червено цвете е много венчелистчета. И аз нямам влакнест хобот, с който да те докосна. Но ще използвам нещо друго – каза той.

Той леко я избута напред, разтвори задните ѝ части, за да разкрие влажния отвор на женствеността ѝ, после се наведе, за да вкуси топлата соленост. Напица с език твърдата пъпка, заровена в гънките ѝ. Тя изхълца и се раздвижи, за да му помогне. Той се потопи дълбоко в мамещия отвор. Обожаваше вкуса ѝ.

Айла не изпитваше нищо друго освен горещи импулси, които я прерязваха. Беше с изострени сетива и навсякъде, където той я докоснеше или целунеше, през нея преминаваха пламъци на желание, които достигаха до най-съкровеното място в нея. Когато дишането ѝ се ускори и започна да стене, Джондалар се поизправи зад нея, приближи се и напица мамещия отвор с изгарящата си от желание набъбнала мъжественост. Щом започна да прониква в нея, тя се заклати назад, натискайки се в него, докато го пое целия. Той извика от невероятното топло посрещане и като обгърна с ръка ханша ѝ, напица изпъкналостта на удоволствието ѝ и я помилва, докато тя се натискаше. Усещането му почти достигна връхната си точка. Той се отдръпна назад още веднъж и усещайки нейната готовност, започна да я милва по-бързо и по-силно, докато проникна докрай в нея. Тя извика и неговият глас се присъедини към нейния.

Айла лежеше просната по лице на тревата под приятната тежест на Джондалар и усещаше дъха му на лявата страна на гърба си. Отвори очи и без да има никакво желание да помръдне, се загледа в една мравка, която обикаляше по земята около едно стръкче. Усети, че мъжът се размърда и претърколи настрана, като остави ръката си под кръста ѝ.

– Джондалар, ти си невероятен мъж. – каза Айла.

– Дали не съм чувал тези думи преди? Струва ми се, че аз ти ги казах същите – каза той.

– Но те важат за теб. Как ме познаваш толкова добре? Аз самата чезна вътре в себе си само като чувствавам какво ми правиш.

– Помислих, че си готова.

– Вярно е. Винаги е чудесно, но този път просто не знам какво стана. Може би мамутите. Цял ден мисля за онази хубава червена женска и нейния великолепен мъжкар – и за теб.

– Ами може би ще трябва пак да си поиграем на мамути – каза той с широка усмивка, като легна по гръб.

Айла седна.

– Добре, но аз веднага отивам да се потопя в реката, преди да се е стъмнило. – Тя се наведе, целуна го и усети собствения си вкус по него. – Най-напред ще проверя какво става с яденето.

Тя изтича при огнището, отново обърна печеното бизонско, извади готварските камъни и прибави още два от догарящия огън, докато са горещи, хвърли малко дърва в пламъците и хукна към реката. Скочи в студената вода, но това не ѝ направи впечатление. Беше свикнала. Джондалар скоро се присъедини към нея, носейки голяма мека кожа. Остави я на земята и влезе по-внимателно във водата. Най-сетне пое дълбоко дъх и се гмурна в нея. Изскочи над повърхността и отметна косата от очите си.

– Брей че студ!

– Тя се приближи зад него и с дяволита усмивка го изпръска с вода. Той ѝ отговори и се разрази шумна водна битка. С последен удар по водата Айла изскочи от реката, грабна меката кожа и започна да се бърше. Подаде я на Джондалар, когато той изскочи от водата, понесе се към бивака и бързо се облече. Докато Джондалар се връщаше от реката, тя вече разливаше супата в паниците.

ГЛАВА 5

Лятното слънце бавно потъваше зад възвишенията на запад и хвърляше последните си отблясъци през клоните на дърветата. Айла се усмихна на Джондалар, пресегна се към купичката си, взе последната узряла малина и я лапна. После стана да почисти и да подготви всичко за заминаването им на сутринта.

Даде на Вълчо остатъците от вечерята им и сложи в топлатата супа счукани сушени зърна – див ечемик, жито и семена от сладка трева, които Нези ѝ беше дала на тръгване. Прибра печеното бизонско месо и език, останали от яденето им в торбата от необработена кожа, където обикновено държаха храната. Сгъна огромния плик от твърда кожа, върза го със здрави въжета и го окачи в средата на триножник от дълги пръти, за да го предпазва от нощните зверове. Заострените пръти бяха издялани от цели дървета – високи, тънки и прави. Бяха им обелили кората и клоните и Айла ги носеше в специални калъфи, които стърчаха от двете кошници за багаж на Уини, а Джондалар носеше по-късите пръти за шатрата. Понякога използваша дългите пръти, за да си правят шейна-носилка, която можеше да се тегли от конете и да превозва тежки и обемисти товари. Те носеха със себе си тези дълги дървени колове, защото в степта рядко се срещаша дървета, подходящи за тази цел. Дори и покрай реките в повечето случаи имаше само заплетени храсталаци.

Мракът се сгъсти, Джондалар прибави още дърва в огъня, взе плочката от слонова кост с изрязаната върху нея карта и отново започна да я изучава на светлината на огъня. Когато Айла приключи и седна до него, той изглеждаше разсеян и имаше оня угрижен вид, който често бе забелязвала през последните няколко дни. Тя постоя загледана известно време в него, после сложи няколко камъка в огъня, за да стопли вода за обичайния вечерен чай. Но вместо ароматните и безвредни треви, тя извади няколко пакетчета от лечебната торба от видрова кожа. Нещо успокоително вероятно щеше да помогне – може би хризантема партения или корен от аквилегия в чай от лазаркия, мислеше тя, макар че би предпочела да знае какво го мъчи. Искаше ѝ се да го попита, но не бе сигурна дали трябва. Най-сетне се реши.

– Джондалар, помниш ли как миналата зима ти не беше уверен в моите чувства, а и аз не знаех какво изпитваш ти към мен? – попита Айла.

Той така дълбоко бе потънал в мислите си, че минаха няколко мига, докато схване въпроса ѝ.

– Разбира се, че си спомням. Ти не се съмняваш в моята любов, нали? И аз не се съмнявам в твоите чувства към мен.

– Не, нямам никакви съмнения в това отношение, но неразбирателството може да се появи по много причини, а не само за това, дали се обичаме. И не бих искала онова, което стана миналата зима, да се случи отново. Струва ми се, че няма да понеса още неприятности само защото сме си мълчали. Преди да напуснем Летния Събор, ми обеща, че ако нещо те притеснява, ще го споделиш с мен. Джондалар, виждам, че нещо те мъчи, и искам да ми кажеш какво е то.

– Нищо, Айла. Няма защо да се тревожиш.

– Но все пак е нещо, за което се безпокоиш? Ако нещо те тормози, не смяташ ли, че и аз трябва да знам какво е? – попита тя.

От един кош, изработен от раката, в който държаха различни съдове и прибори, Айла извади две малки купички за чай, изплетени като ситна цедка от нацепени тръстикови стъбла. Поспря за момент, помисли, след това подбра за Джондалар изсушените листа от хризантема партения и лазаркиня и ги смеси с лайката, а за себе си сложи само лайка и напълни купичките.

– Ако засяга теб, тогава значи засяга и мен. Нали пътуваме заедно?

– Е, да, но именно аз взех решението и не искам да те разстройвам без нужда – каза Джондалар и стана да вземе меха за вода, който висеше на един прът до входа на шатрата, на няколко крачки от огнището. Наля малко течност в един малък съд за готвене и сложи горещите камъни.

– Не знам дали е необходимо или не, но ти вече ме притесняваш. Защо не ми кажеш причината? – Тя постави купичките за чай в дървени-те им чашки, наля гореща вода в тях и ги остави настрана, за да се запари чаят.

Джондалар вдигна гравирания бивник от мамут и го огледа. Искаше му се той да му подсказе какво го чака и дали взема правилно решение. Когато бяха само той и брат му, нямаше голямо значение. Те бяха предприели Пътуване – едно приключение, и каквото и да се случеше, то беше част от него. Тогава той не беше сигурен дали някога ще се върнат; дори не беше сигурен дали действително искаше да се върнат. Жената, която му бе забранено да обича, беше избрала път, който водеше още по-далеч, а онази, с която очакваха да се събере... не беше жената, която желаше. А сега това пътуване беше нещо друго. Този път беше с жена, която обичаше повече от самия живот. Той не само искаше да се

върне в дома си, но желаше да заведе там и нея, и то благополучно. Колкото повече мислеше за опасностите, с които можеха да се сблъскат, толкова по-големи опасности се явяваха във въображението му. Но тези смътни тревоги бяха нещо, което трудно можеше да се обясни.

– Просто се безпокоя колко ли време ще ни отнеме това Пътуване. Трябва да стигнем оня ледник преди края на зимата – рече той.

– Това вече си ми го казвал – отвърна Айла. – Но защо? Какво ще стане, ако не стигнем до тогава?

– Ледът започва да се топи през пролетта и става твърде опасно да се опитваме да го прекосим.

– Е, щом е толкова опасно, тогава няма да се опитваме. Но какво ще правим, ако не преминем през него? – Въпросът ѝ го накара да се замисли за други възможности, които беше избягвал до този момент. – Може ли да се мине по някакъв друг път?

– Не съм сигурен. Ледът, който трябва да пресечем е само едно малко ледниково плато, разположено на възвишение, северно от Великите планини. На север от него има земя, но никой не ходи натам. Ще ни отведе още по-далеч от нашата посока, пък и освен това е студено. Казват, че там северните ледове са по-близко и се спускат на юг. Земята между Високите планини на юг и Великия лед на север е най-студената. Там никога не става топло, дори и през лятото – обясни Джондалар.

– А не е ли студено на оня ледник, дето искаш да прекосим?

– Разбира се, на ледника също е студено, но пътят е по-кратък и от другата страна има само няколко дни до Пещерата на Даланар. – Джондалар остави картата, за да поеме чашата горещ чай, която Айла му подаде, и се загледа за момент в димящата течност. – Смятам, че можем да опитаме да тръгнем по северния маршрут покрай Високия ледник, ако е необходимо, но не бих искал. Това е земя на плоскоглавците все пак – опита се да обясни той.

– Искаш да кажеш, че хората от Клана живеят на север от ледника? – попита Айла и почувства странно усещане едновременно от страх и вълнение, докато изваждаше цедката с чая от чашата си.

– Извинявай. Сигурно трябва да ги наричам хората от Клана, но те не са същите като онези, които си познавала. Живеят много далеч оттук, дори не можеш да си представиш колко далече. Те изобщо не са същите.

– Напротив, Джондалар – каза тя и отпи глътка от горещата ароматна течност, – възможно е ежедневно им реч и навиците им да са различни, но всички хора от Клана имат едни и същи спомени – поне по-старите спомени. Дори на Събора на Клана всички знаеха древния език

на знаците, с които се обръщат към духовния свят, и те си говореха на този език.

– Но те не ни искат в тяхната територия – каза Джондалар, – вече ни дадох да разберем това, когато двамата с Тонолан бяхме от другата страна на реката.

– Сигурна съм, че е така. Хората от Клана не обичат да са близо до Другите. Значи – върна се Айла на първоначалния въпрос, – ако не можем да преминем през ледника, когато стигнем там и ако не можем да го заобиколим, тогава какво ще правим? Не може ли да почакаме, докато ледникът отново стане безопасен за прекосяване?

– Да, предполагам, че ще се наложи, но може да мине почти цяла година до следващата зима.

– Но ще успеем, ако изчакаме една година! Има ли място, където бихме могли да останем?

– Ами, да, има едни хора – Лозадуните винаги са били дружелюбен народ. Но аз искам да се прибера у дома, Айла – каза той с такава мъка в гласа, че тя веднага разбра колко важно бе това за него. – Искам да се установим на едно място.

– И аз желая същото, Джондалар, и мисля, че ще трябва да направим всичко, което е по силите ни, за да се опитаме да стигнем там, докато прекосяването на ледника е все още безопасно. Но ако стане твърде късно, това не означава, че няма да стигнем до твоя дом, а само че ще чакаме по-дълго. И все пак ще сме заедно.

– Вярно е – отвърна Джондалар примирено, но тъжно, – мисля, че няма да е чак толкова лошо, ако закъснеем, но не ми се ще да чакам цяла година. – После смръщено му лице се оживи. – А може би ще стигнем навреме, ако тръгнем по другия път. Все още не е късно.

– Има ли друг път?

– Да, Талут ми каза, че можем да минем откъм северната страна на планината, до която ще стигнем. А Рутан от Бивака на перестата трева рече, че пътят е на северозапад оттук. Мислех си, че трябваше да тръгнем по този път, но се надяха да срещна Шарамудоите още веднъж. Ако не ги видя сега, страхувам се, че никога няма да се видим, а те живеят някъде на южната страна на планината, покрай Великата Река Майка – обясни Джондалар.

Айла кимна и си помисли: „Сега всичко ми е ясно.“

– Шарамудоите са народът, сред който си живял известно време. Брат ти е взел жена от този народ, така ли е?

– Да, те са ми като семейство.

– Тогава, разбира се, ще трябва да вървим на юг, за да можеш да ги посетиш още веднъж за последен път. Те са хора, които обичаш. Ако това означава, че може да не достигнем ледника навреме, тогава ще чакаме следващия сезон, за да го прекосим. Дори ако се наложи да чакаме още една година, докато се доберем до твоя дом, не смяташ ли, че това си струва, щом като отново ще видиш другото си семейство? Може би едната причина, поради която искаш да се прибереш, е да разкажеш на майка си за брат си. Но не смяташ ли, че и Шарамудоите ще искат да знаят какво му се е случило? Те са били и негово семейство.

Джондалар се намръщи, но после лицето му просветна.

– Права си Айла. Те ще искат да знаят за Тонолан. Толкова се безпокоях дали съм взел правилно решение, просто не бях го обмислил достатъчно – усмихна се той облекчено.

Джондалар гледаше как пламъците танцуват върху почернелите съчки, как подскочат и лудуват в краткотрайната си радост и отблъскват нахлулия мрак. Той отпиваше от чая и продължаваше да мисли за дългото Пътуване, което им предстоеше, но вече не се чувстваше толкова притеснен. След това погледна към Айла.

– Добре, че се сети да обсъдим този въпрос. Аз май не съм свикнал да има някой край мен, с когото да си говоря за... всичко. И мисля, че ще успеем да стигнем навреме, иначе едва ли щях да реша да тръгнем по този път. Пътуването ще трае по-дълго, но поне познавам маршрута. А северният път ми е непознат.

– Мисля, че си взел правилно решение, Джондалар. Ако можеш, ако над мен не тегнеше смъртно проклетие, щях да посетя Клана на Брун – рече Айла, а после добави толкова тихо, че той едва я чу. – О, да можеш, само да можеш, щях да отида да видя Дърк за последен път – отчаяните, безнадеждни нотки в гласа ѝ, той разбра, че чак сега тя бе почувствувала загубата така остро.

– Искаш ли да се опиташ да го намериш, Айла?

– Да, разбира се, че искам, но не мога. Това само ще причини нещастия на всички. Аз бях прокълнатата. Ако ме видят, ще си помислят, че съм някакъв зъл демон. За тях аз съм мъртва каквото и да направя или кажа, нищо не може да ги убеди, че съм жива. – Погледът на Айла сякаш се бе зареял някъде надалеч, но всъщност бе обърнат навътре към представите ѝ, към един спомен. – Освен това Дърк вече не е бебето, което оставих. Той скоро ще стане мъж, макар че за жена от Клана, аз достигнах своята зряла възраст доста късно. Той е мой син и също може да изостане от другите момчета. Но Ура скоро ще дойде да живее в Клана

на Брун – не, не, сега това е Кланът на Брод – намръщи се Айла. – Това е лялото на Събора на Клановете, така че Ура ще напусне нейния Клан и ще отиде да живее при Брун и Ебра и когато пораснат достатъчно, тя ще стане стопанка на Дърк. – Айла замълча и после добави: – Иска ми се да съм там да я посрещна, но само ще я уплаша и сигурно ще я накарам да си мисли, че Дърк е нещастен, щом като духът на неговата странна майка не стои в отвъдния свят, на който принадлежи.

– Сигурна ли си Айла? Сериозно говоря, ще отделим малко време да ги потърсим, ако искаш – каза Джондалар.

– Дори и да исках да го открия – отвърна Айла, – не знам къде да го търся. Не знам къде е новата им пещера, нито пък къде е Съборът на Клана. Не ми е писано да видя Дърк. Той вече не ми е син. Дадох го на Уба. Сега той е син на Уба. – Вдигна поглед към Джондалар. Той забеляза, че в очите ѝ напираха сълзи.

– Когато Ридаг умря, разбрах, че вече никога няма да видя Дърк. Погребях Ридаг в плаща, в който носех Дърк, онзи, който взех със себе си, когато напуснах Клана, и в същото време в сърцето си аз погребях и Дърк. Знам, че никога вече няма да го видя. За него съм мъртва и ще е най-добре, ако и той е мъртъв за мен.

Сълзите мокреха бузите ѝ, макар че тя сякаш не ги забелязваше и не чувствуваше как се стичат по лицето ѝ.

– Знаеш ли, аз наистина имам късмет, само си помисли за Нези. Ридаг ѝ беше като син, тя го отгледа, въпреки че не го беше родила, и знаеше, че ще го загуби. Тя дори знаеше, че колкото и дълго да живее, той никога няма да води нормален живот. Другите майки, които изгубват синовете си, могат само да си ги представят в един друг свят, където живеят с духове, а аз мога да си представя Дърк само тук, винаги здрав и читав, винаги щастлив. Мога да си мисля как живее с Ура и имат деца и собствен дом... дори ако никога не ги видя. – Тя изхълца и мъката ѝ се отприщи.

Джондалар я прегърна и притисна към себе си. Той също се натъжаваше, когато мислеше за Ридаг. Нези нищо не можеше да направи, макар всички да знаеха, и Айла беше опитала. Той беше слабо дете. Нези казваше, че винаги е бил такъв. Но Айла му бе дала нещо, което никой друг не можеше. След като тя пристигна и започна да учи и него, и останалите от Лъвския бивак да говорят с езика на знаците като хората от Клана, той беше по-щастлив от всякога. През целия си кратък живот той за пръв път можеше да общува с хората, които обича. Можеше да изрази своите нужди и желания и да каже на хората как се чувства, и

особено на Нези, която се бе грижила за него, откакто майка му бе умряла при раждането. Най-после можеше да ѝ каже, че я обича.

Това беше изненада и за членовете на Лъвския бивак, но щом като осъзнаха, че той не е само едно доста разумно животно, лишено от способността да говори, а просто е човек от друг вид, тогава те започнаха да разбират, че е умен, и да го възприемат като личност. Не по-малка беше и изненадата на Джондалар, въпреки че тя се бе опитала да му обясни, когато той започна да я учи да говори отново с думи. Той бе научил знаците наравно с другите и бе започнал да оценява тънкия хумор и дълбочината на мислите на малкото момче от древната раса.

В своя изблик на скръб Айла се разтърсваше от тежки ридания, а Джондалар притискаше любимата жена към себе си. Той разбираше, че тя бе съдържала мъката си след смъртта на детето, което наполовина принадлежеше на Клана и което Нези бе осиновила. То ѝ напомняше за собствения ѝ син и Джондалар съзнаваше, че тя скърби и за него.

Но имаше нещо повече от Ридаг и Дърк. Айла тъгуваше за всичките си загуби: за онези от преди много време, любимите същества от Клана, както и за загубата на самия Клан. Кланът на Брун беше нейното семейство, Иза и Креб я бяха отгледали, бяха се грижили за нея и макар да бе различна, имаше моменти, в които се смяташе за част от Клана. Тя бе избрала да замине с Джондалар, защото го обичаше и искаше да бъде с него, и все пак от разговорите им бе разбрала колко далече живее той; беше необходима цяла година, а може би дори две години, за да се стигне дотам. Чак сега Айла напълно осъзна какво означаваше всичко това – тя никога нямаше да се върне.

Не само се отказваше от новия си живот при Мамутоите, които я бяха приели сред тях, но сега дори се отказваше и от най-слабата надежда отново да срещне хората от своя Клан или сина, който бе оставила при тях. Твърде дълго бе живяла със старата си мъка и сега тя се беше поутоложила. Но Ридаг беше умрял малко преди да напуснат Летния Събор. Смъртта му бе съвсем скорошна, мъката – още съвсем жива. Тази болка ѝ бе припомнила болката от предишните загуби и мисълта за разстоянието, което вече щеше да ги разделя, я накара да разбере, че надеждата да върне тази част от своето минало, също ще трябва да умре. Айла вече бе изгубила спомена за ранния си живот; нямаше никаква представа коя беше истинската ѝ майка или кой беше нейният народ – народът, сред който се беше родила. Ако не се смятат някои смътни спомени – те бяха по-скоро чувства, отколкото нещо друго – тя не можеше да си припомни нищо от времето преди земетресението, нито пък

хората от периода преди Клана. Но Кланът я беше прогонил; Брод бе произнесъл смъртното проклятие над нея. За тях тя беше мъртва и сега напълно осъзна, че е изгубила тази част от живота си още когато я пропъдиха. От онзи момент нататък тя вече никога няма да знае откъде е, никога няма да срещне приятел от детството си, няма да познава никого – дори и Джондалар, който бе готов да я приеме такава, каквата е.

Айла се бе примирила със загубата на своето минало. Остана ѝ само една малка частичка в съзнанието и сърцето и тя продължаваше да скърби и се чудеше какво ли я чакаше в края на това Пътуване. Каквото и да бе то какъвто и да бе неговият народ, тя нямаше да има нищо друго; само спомените си... и бъдещето.

На поляната сред дърветата цареше пълен мрак. Не се различаваше никакъв силует или по-тъмна сянка на околния фон, ако не се смятаха бледата червенина на тлеещите въглени в огнището и божественият блясък на звездите. Само лек ветрец проникваше в закътаната поляна и затова бяха преместили кожените си завивки извън шатрата. Айла лежеше будна под осеяното със звезди небе, вираше се в плетеница от съзвездия и слушаше звуците на нощта: шумоленето на вятъра в клоните, тихия ромон на реката, свиренето на шурците, рязкото квакане на жабите. Дочу шумно цопване и плясък, после далечен зловещ писък на кукумявка, мощен рев на лъв и гръмко мучене на мамут.

Малко преди това Вълчо бе чул виенето на други вълци и избяга разтреперан от възбуда. Не след дълго до слуха ѝ отново достигна вълча песен и по-наблизо – отведен вой. Тя зачака животното да се завърне. После се поуспокои, като чу запъхтяното му дишане. „Сигурно е тичал“ – помисли си тя и усети, че то се сгушва в краката ѝ.

Тъкмо бе задрямала и изведнъж се събуди. Лежеше неподвижно – напрегната и нащрек. Опитваше се да установи какво я бе разбудило. Отначало усети сподадено, почти беззвучно ръмжене и слабо потрепване на завивките откъм топлата купчинка в краката си. После долови неясно сумтене. При тях в бивака имаше нещо.

– Джондалар? – прошепна тя.

– Мисля, че месото е подмамило някое животно. Може да е мечка, но по-вероятно е да е някой лакомец или хиена – отвърна Джондалар едва чуто.

– Не искам нещо да отнесе месото ни. Какво ще правим?

– Засега нищо. Каквото и да е, то може да не успее да го достигне.

Нека изчакаме.

Но Вълчо много добре знаеше какво е онова, което души наоколо, и

нямаше никакво намерение да чака. Където и да си направеха бивак, той решаваше, че това е негова територия и се нагърбваше със задачата да го защитава. Айла усети, че той тръгна и само миг по-късно чу заплашителното му ръмжене. Ревът, който дойде в отговор, звучеше съвсем различно и като че ли идваше от по-високо. Тя седна в постелята си и се пресегна за прашката, но Джондалар вече беше скочил на крака и бе положил дългото острие на копието си върху копиехвъргача в готовност.

– Мечка е – каза той. – Струва ми се, че се е изправила на задните си крака, но не виждам нищичко.

Някъде между огнището и коловете, на които бе окачено месото, дойде звук от тътрене на крака, нещо шаваше. После чуха предупредителното ръмжене на животните насреща. Изведнъж от другата страна Уини изцвили, а след нея Рейсър още по-силно изрази безпокойствието си. В тъмнината се понесоха още звуци от движение. После Айла чу особеното възбудено гърлено ръмжене, което бе знак, че Вълчо се готви да атакува.

– Вълчо! – Тя се опита да предотврати опасната среща. Изведнъж над яростното ръмжене проехтя плътно ниско мучене и след това – вик на болка. В същия миг множество ярки искри се разхвърчаха около неясните очертания на някаква огромна фигура, паднала в огнището. Айла чу свистенето на някакъв предмет, профучал във въздуха край нея. Едно силно „туп“, последвано от вой и после нещо бързо се отдалечи с трясък между дърветата. Тя подсвирна на Вълчо да се върне – не искаше той да последва животното.

Когато младият вълк дойде при нея, тя коленичи и го прегърна с облекчение. Джондалар отново стъкми огъня. На светлината на пламъка Айла забеляза следа от кръв, оставена от избягалия звяр.

– Сигурен бях, че копието ми е улучило тая мечка – рече Джондалар, – но не можах да видя къде я удари. Най-добре ще е да я проследя утре сутринта. Ранената мечка става опасна, а не знаем кой след нас може да използва това място за бивак.

Жената отиде да разгледа следите.

– Мисля, че ще изгуби доста кръв. Едва ли ще стигне много надалече – каза тя. – Притеснявах се за Вълчо. Това беше голямо животно. Можеше да го нарани.

– Не знам дали Вълчо трябваше да напада така. Можеше да накара мечката да тръгне след някой друг, но все пак беше смело от негова страна и се радвам, че е готов да те защити. Мисля си какво ли би направил, ако някой някога се опита да ти навреди – рече Джондалар.

– Не знам. Но ми се струва, че Уини и Рейсър доста се разтревожиха от мечката и затова ще отида да видя как са.

Джондалар също искаше да ги нагледа. Установиха, че конете се бяха приближили до огъня. Уини отдавна бе научила, че накладеният от хората огън означава сигурност, а Рейсър се учеше от собствения си опит и от своята майка. След успокоителните думи и близостта на хората, на които имаха доверие, те, изглежда, се поотпуснаха, но Айла все още се чувствуваше разтревожена и знаеше, че трудно ще заспи отново. Реши да си направи успокояващ чай и отиде в шатрата да вземе лечебната торба от видрова кожа.

Докато камъните за готвене се сгорещяваха, тя поглади косъма на вече протритата си чанта и си спомни кога Иза ѝ я беше дала. Припомни си живота в Клана и особено последния ден. Защо ли му трябваше на Креб да се връща отново в пещерата? Сега можеше още да е жив, макар че вече остаряваше и силите му го напускаха. Но той не беше слаб по време на онази последна церемония предишната вечер, когато направи Гуув новия Мог-ър. Той отново беше силен; той беше Мог-ърът също както преди. Гуув никога няма да бъде толкова могъщ като Креб.

Джондалар забеляза замисленото лице и усети настроението ѝ. Предположи, че все още мисли за мъртвото дете и за сина, когото никога вече нямаше да види, и просто не знаеше какво да каже. – Искаше му се да помогне, но без да се натрапва. Те седяха близо до огъня и пиеха чая си. Айла случайно погледна към небето и дъхът ѝ секна.

– Виж, Джондалар. Небето. Червено е като огън, но е някъде високо и далече. Какво е това?

– Леден огън; – отвърна той. – Когато е толкова червено, го наричаме така или понякога му казваме Огньовете на Севера.

Известно време те наблюдаваха яркото сияние – светлините от север се извиваха и обгръщаха небето като ефирни завеси, развявани от космичен вятър.

– Има бели ивици – каза Айла – и се движи като струйки пушек или сякаш бяла варовита вода плиска вълните си в него. Има и други цветове.

– Звезден пушек – каза Джондалар. Така го наричат някои хора. Или Звездни облаци, когато е бяло. Има различни имена. Което и да използваш, повечето хора разбират за какво става дума.

– Чудно, защо преди не съм виждала тази светлина в небето? – рече тя със страхопочитание.

– Може би си живяла доста на юг. Затова го наричат още Огньовете

на Севера. И аз също не съм го виждал много често, пък и не е било толкова ярко и червено, но хората, които са пътували на север, твърдят, че колкото по на север отиваш, толкова повече се вижда.

– Но на север може да се върви само до ледената стена.

– Ако пътуваш по вода, можеш да минеш и отвъд леда. На запад от родното ми място, на няколко дни път в зависимост от сезона земята свършва накрая на Великите Води. Те са много солени и никога не замръзват, макар че понякога се срещат големи ледени късове. Говори се, че хора са пътували и отвъд ледената стена с лодки, когато ходели на лов за водни животни – обясни Джондалар.

– Имаш предвид лодки като онези кръглите, във формата на купа, с които Мамутои преминават реките?

– Да, предполагам такива, но по-големи и по-здрави. Никога не съм ги виждал и май не вярвах на тия истории, докато не срещнах Шарамудоите и не видях лодките, които те правят. Покрай Майката Река растат много дървета, огромни дървета има покрай техния Бивак. Те правят лодки от тях. Почакай само да ги срещнем. Няма да повярваш, Айла. Те не само прекосяват реката, дори пътуват по нея с тия лодки, и нагоре, и надолу по течението.

Забеляза въодушевлянето му. Той наистина гореше от нетърпение да ги види отново, след като вече бе взел решението си. Но тя не смяташе да се среща с другия народ на Джондалар. Странната светлина в небето я плашеше. Не знаеше точно защо. Въпреки че беше доста обезпокояваща, все пак не я изпълваше с такъв страх, както движението на земните пластове. Тя се ужасяваше от всяко движение на земята, особено от трусове, не само защото разтърсването на онова, което би трябвало да е твърда, земя е страшно само по себе си, а защото то винаги бе знак за драстични, коренни промени в живота ѝ.

Земетресение я бе откъснало от собствения ѝ народ и ѝ бе донесло едно напълно чуждо за нея детство. И пак земетресение бе довело до отлъчването ѝ от Клана или най-малкото, бе дало повод на Брод за това. Дори изригването на вулкана, далеч на югоизток, което ги бе обсипало с пепел, сякаш бе предвещавало раздялата ѝ с Мамутоите, макар че тогава тя направи избора и никой не я бе принуждавал. Но знаците от небето бяха непонятни за нея и дори не разбираше дали това наистина са някакви знаци.

– Сигурно Креб би помислил, че едно такова небе е поличба за нещо – каза Айла. – Той бе най-могъщият Мог-ър на всички Кланове и едно такова явление би го накарало да мисли, докато разбере значението

му. Смятам, че Мамут би го приел за някакво знамение. Какво мислиш, Джондалар? Дали е знак за нещо? Може би нещо... недобро?

– Не... не знам, Айла. – Джондалар не смееше да й каже за поверието сред неговите люде, че когато северната светлина е червена, обикновено това се смята за някакво предупреждение, но не винаги. Понякога то просто предсказва важно събитие. – Аз не съм Човек, който служи на Майката. Може и да е знамение за нещо добро.

– Но този Леден огън е явен признак на нещо, нали?

– Да, обикновено е така. Или поне така мислят повечето хора.

Айла смеси малко пелин и корени от аквилегия с лайката и си приготви силен успокояващ чай, но въпреки това беше напрегната след появата на мечката в бивака им и странното сияние в небето. Независимо от приспивателното пиене чувстваше, че сънят ѝ бяга. Обръщаше се неспокойно – първо на една страна, после по гръб, след това на другата страна и даже по корем. Беше сигурна, че притеснява и Джондалар с това. А когато най-сетне се унесе, сънят ѝ бе неспокоен, нарушаван от ярки видения.

Яростен рев разтърси тишината и наблюдаващите хора отскочиха уплашено назад. Огромната пещерна мечка бутна вратата на клетката и тя с трясък се стовари на земята. Побеснялата мечка беше на свобода! Брод беше върху гръба ѝ, други двама мъже я държаха за козината. Внезапно единият от тях се оказа здраво стиснат в лапите на чудовищния звяр, но мъчителният му вик пресекна – мечката го притисна силно и прекърши гръбнака му. Мог-ърите вдигнаха тялото и тържествено го внесоха в една пещера. Креб куцукаше най-отпред, наметнал плащ от мечешка кожа.

Наблюдаваше някаква бяла течност, която се плискаше в пукната дървена купа. Течността стана кървавочервена, сгъсти се и се появиха искрящи бели ивици, които бавно се движеха на леки вълни из нея. Сърцето ѝ се сви тревожно – беше направила нещо лошо. В купата не трябваше да е останала никаква течност. Тя я вдигна към устните си и я пресуши.

Тогава започна да вижда нещата от друг ъгъл. Бялата светлина вече беше в нея и Айла сякаш започна да нараства и да гледа някъде високо отгоре към звезди, чертаещи огнена пътека. Звездите се превърнаха в малки мъждукащи светлини, които водеха през дълга безкрайна пещера. После една червена светлина в края се уголеми, изпълни ползрението ѝ и тя, обзета от чувството, че припада и ѝ прилошава, видя Мог-ърите да седят в кръг, полу скрити от сталактитни стълбове.

Вцепенена от страх, тя потъваше все по-дълбоко в черна бездна. Сиянието още беше в нея. Изведнъж Креб се оказа там – помагаше ѝ, подкрепяше я, разсейваше страховете ѝ. Той я поведе на някакво странно пътуване към тяхното общо начало, през солени води и болезнени глътки въздух, буци пръст и високи дървета. После отново бяха на земята, вървяха изправени на два крака, изминаваха огромни разстояния, движеха се на запад към огромното солено море. Стигнаха до стръмна стена срещу река и равно поле с дълбока вдлъбнатина под огромна нависнала скала. Това беше пещерата на един негов древен предшественик. Но когато приближиха пещерата, Креб започна да чезне и да я изоставя.

Картината стана мъглява, образът на Креб избледняваше все по-бързо, вече почти изчезваше. Обзе я паника.

– Креб! Не си отивай! – извика тя. Огледа се наоколо. Търсеше го отчаяно. Тогава го видя на върха на скалата над пещерата на неговия праотец, край една огромна канара – дълъг, леко сплескан каменен стълб, малко наклонен над ръба, сякаш замръзнал тъкмо преди да падне. Тя отново извика, но той беше изчезнал в скалата. Айла беше отчаяна – нямаше го Креб и тя беше сама, разкъсвана от мъка. Щеше ѝ се да има някаква малка частица от него за спомен, нещо, което да докосва, да държи. Но бе останала само смазващата мъка. Изведнъж тя вече тичаше – тичаше с всички сили, трябваше да се махне от там, трябваше да избяга.

– Айла! Айла! Събуди се! – разтърсваше я Джондалар.

– Джондалар – рече тя и седна. После все още обхваната от отчаяние се вкопчи в него и заплака. – Той си отиде... О, Джондалар.

– Няма нищо – прегърна я той. - Сигурно е било някакъв ужасен сън. Ти викаше и плачеше. Дали ще се успокоиш, ако ми разкажеш?

– Беше Креб. Сънувах Креб и онзи път при Събора на Клана, когато влязох в пещерата и се случиха ония странни неща. Дълго след това той ми беше много сърдит. После тъкмо когато най-сетне пак се събрахме, той умря, преди да успее да поговоря с него. Каза ми, че Дърк е син на Клана. Така и не можах да разбера какво искаше да каже. Толкова много неща ми се ще да бяхме обсъдили. За толкова неща бих искала да го попитам сега. Някои хора мислеха за него като за могъщия Мог-ър, а липсващото око и ръка му придаваха грозен и още по-страшен вид. Но те не го познаваха. Креб беше мъдър и добър. Той разбираше света на духовете, но разбираше също така и хората. В моя сън исках да говоря с него и ми се стори, че и той искаше да говори с мен.

– Възможно е. Никога не съм можел да тълкувам сънищата – рече Джондалар. – Сега по-добре ли си?

– Добре съм – отговори Айла, – но ми се иска да знам повече за сънищата.

– Смятам, че не е редно да ходиш сам да търсиш онази мечка – каза Айла след закуската, – Нали точно ти казваше, че ранените мечки са опасни.

– Ще внимавам.

– Ако тръгна с теб, двамата ще бъдем нащрек, а оставането в бивака едва ли ще е по-безопасно. Мечката може да дойде, докато те няма.

– Така е. Добре, идвай тогава.

Тръгнаха през гората по дирята на мечката. Вълчо реши да я проследи и се втурнаха право напред през храсталака. Бяха изминали по-малко от километър, когато чуха някаква суматоха – ръмжене и рев. Избързаха напред и видяха Вълчо, с настръхнала козина и подвита опашка, а в гърлото му напираше глухо ръмжене. Той бе застанал на разстояние от една малка глутница вълци, които бяха над тъмнокафявия труп на мечката.

– Поне няма да се притесняваме, че наблизно се навърта опасна ранена мечка – каза Айла и подготви копието и прашката си.

– Е, да, има просто една глутница опасни вълци. – Джондалар също стоеше готов да метне копието си. – Искаш ли мечешко месо?

– Не, имаме си достатъчно. Нямаме къде да съхраним повече. По-добре да оставим тази мечка на тях.

– Не ме интересува месото, но не бих се отказал от ноктите и големите зъби – рече той.

– Защо не си ги вземеш. Те ти се полагат по право. Ти уби мечката. Мога да прогоня вълците с прашката си, докато ги вземеш.

Джондалар знаеше, че не би предприел такова нещо, ако беше сам. Да се прогонят вълци от месо, което те смятат за свое, изглеждаше доста опасно начинание, но си спомни какво бе направила Айла предишния ден, когато изгони хиените.

– Давай – подкани я той и извади острия си нож.

Когато тя започна да мята камъни, за да пропъди глутницата, Вълчо много се въодушеви и застана на стража край трупа, докато Джондалар бързо отрязваше ноктите. Малко по-трудно беше да откърти зъбите от челюстите, но скоро успя да се сдобие с трофеите си. Айла наблюдаваше Вълчо и се усмихваше. Веднага след като неговата „глутница“

изгони дивата глутница, цялото му държане и стойка се промениха. Сега беше изправил глава, изпънал опашка назад, в позата на вълк, който ги превъзхожда, а ръмженето му стана по-агресивно. Водачът на глутницата го наблюдаваше съсредоточено и изглеждаше готов да го предизвика.

След като отново оставиха мечешкия труп на глутницата, водачът отметна глава назад и нададе дълбок и мощен вой. Вълчо също вдигна глава и му отвърна, но неговият глас не притежаваше такава дълбочина. Той беше по-млад, дори не беше израсъл напълно и това се познаваше по воя му.

– Хайде, Вълчо. Този е по-голям от тебе, да не говорим, че е по-стар и по-умен. Само за миг ще те повали по гръб – каза Айла, но Вълчо отново зави, този път не предизвикателно, а защото се намираше сред същества от собствения си вид.

Останалите зверове от глутницата се присъединиха и Джондалар се оказа сред хор от лай и вой. Изведнъж на Айла просто ѝ се прииска да се присъедини към тях – тя вдигна глава и започна да вие. Джондалар настръхна, тръпки го полазиха. За неговия слух това беше една съвършена имитация на вълците. Дори Вълчо наклони глава към нея, а сетне нададе един продължителен вой, който звучеше още по-уверено. Другите му отговориха по същия начин и скоро гората отново се изпълни с прекрасна вълнуваща вълча песен.

Когато се върнаха в бивака, Джондалар почисти ноктите и кучешките зъби, а Айла натовари Уини. Айла бе приключила, Джондалар все още събираше багажа си и не бе напълно готов за заминаване. Тя се бе облегнала на кобилата, разсеяно я чешеше, успокоена от присъствието ѝ, когато забеляза, че Вълчо пак беше намерил някакъв стар прогнил кокал. Този път той стоеше в най-отдалечения край на поляната, игриво ръмжеше над вонящата си плячка, не сваляше очи от Айла, но не правеше никакъв опит да ѝ го донесе.

– Вълчо! Ела тук, Вълчо! – извика тя. Той пусна кокала и отиде при нея. – Мисля, че е време да започна да те уча на нещо ново.

Искаше да го научи да стои на едно място, когато му заповяда, дори и ако тя се отдалечи оттам. Според нея това беше важна команда, която той трябваше да знае, но се страхуваше, че това ще отнеме много време. Като съдеше по начина, по който ги приемаха други хора до този момент, и по реакцията на Вълчо, тя се страхуваше, че той може да тръгне след непознати от друга човешка „глутница“.

Преди време Айла бе обещала на Талут, че тя лично ще убие вълка,

ако той причини зло на някого от Лъвския Бивак. И все още смяташе, че е нейно задължение да следи хищното животно, което бе приобщила към хората, да не навреди на някого. Но освен това се тревожеше и за неговата безопасност. Заплашителното му приближаване веднага предизвикваше отбранителна реакция и тя се страхуваше, че някой изплашен ловец може да се опита да убие непознатия вълк, който според него застрашава Бивака му, преди тя да успее да предотврати това.

Реши да започне, като го върже за някое дърво и му каже да стои там, а тя да се отдалечи. Но въжето около врата му бе твърде хлабаво и той се измъкваше от него. Следващия път го завърза по-здраво, но се безпокоеше, че може да се задуши. Както и предполагаше, той започна да скимти и да вие и се опита да я последва. Стоеше на няколко ярда от него, казваше му да не мърда от мястото си и му правеше знаци с ръка.

Когато най-сетне той седна долу, тя се върна при него и го похвали. Направиха още няколко такива опита. След това Айла видя, че Джондалар е готов, и пусна Вълчо. За този ден упражненията стигаха. Айла се помъчи да развърже възела, който Вълчо беше затегнал при дърпането си. Въжето около врата му не й хареса. Първо, трябваше да го нагласи съвсем точно – нито много стегнато, нито много хлабаво, а после установи, че е трудно да се развържат възлите. За в бъдеще трябваше да се помисли и по този въпрос.

– Мислиш ли, че ще успееш да го научиш да не се плаши от непознатите? – попита Джондалар, след като бе наблюдавал първите явно неуспешни опити. – Нали ми казваше, че за вълците е съвсем естествено да са недоверчиви към другите? Как може да се надяваш, че ще го научиш да върши нещо против собствената му природа? – Той възседна Рейсър, докато Айла сваляше въжето.

После тя се метна на гърба на Уини.

– А да не би да е в природата на тоя кон да те остави да яздиш върху гърба му? – попита тя.

– Мисля, че това са различни неща, Айла – каза Джондалар, когато подкараха един до друг конете. – Конете ядат трева, не се хранят с месо и смятам, че те по природа са склонни да избягват неприятностите. Когато видят непознати или нещо, което ги заплашва, те искат да избягат. Случва се понякога един жребец да се бие с друг или нещо, което го заплашва пряко, но Рейсър и Уини предпочитат да не се замесват в такива необичайни ситуации. А Вълчо е готов да се брани и да се бие.

– Той също би избягал, Джондалар, ако ние хукнем да бягаме. Той е готов да се брани, защото защитава нас. А, да, той е месояден и би

могъл да нападне човек, но не го прави. Мисля, че не би постъпил така, освен ако реши, че някой от нас е застрашен. Животните могат да се учат също като хората. Не е в природата му да смята хората и конете за своя „глутница“. Дори и Уини научи някои неща, които не би усвоила, ако живееше сред други коне. Нормално ли е един кон да смята един вълк за свой приятел. Тя дори се бе сприятелила с пещерен лъв. Това естествена предразположеност ли е?

– Може и да не е – рече Джондалар, – но не мога да ти опиша колко се изплаших, когато Бебчо се появи на Летния Събор, а ти яздеше Уини направо срещу него. Откъде да знаеш дали той те помни? Или пък Уини? Или че Уини ще го познае?

– Те израснаха заедно, Беби... Искам да кажа Бебчо... Думата, която тя използваше, означаваше „бебе“, но имаше особено звучене и интонация, различни от другите езици, които тя и Джондалар обикновено говореха – звучеше някак дрезгаво, сякаш излизаше от гърлото. Той не можеше да го възпроизведе, дори едва можеше да произнесе приблизително същия звук. Това бе една от думите, които се употребяваха сравнително рядко в Клана. Макар че Айла я бе изговаряла достатъчно често и той я разпознаваше, тя бе свикнала веднага да превежда всяка дума на Клана, която използваше, за да се разбират по-лесно. Когато Джондалар имаше предвид лъва, който Айла бе отгледала от бебе, използваше преводната дума на измисленото от нея име, но винаги му се струваше не-лепо един гигантски мъжки пещерен лъв да се нарича „Бебчо“.

– Бебчо беше... мъничко животинче, когато го намерих, беше още бебе. Дори още не се беше отбил от майка си. Беше ударен в главата от бягащ елен, мисля, и беше полумъртъв. Затова лъвицата го бе изоставила. Той и за Уини беше като бебе. Тя ми помагаше да се грижим за него – толкова бяха смешни, когато започнеха да си играят, особено, когато Бебчо се промъкваше и се опитваше да хване Уини за опашката. Знам, че понякога тя дори нарочно я размахваше пред него, или пък понякога грабваша някоя кожа от двата края и всеки се опитваше да я издърпа от другия. Доста кожи се похабиха оная година, но те толкова ме размиваха. Лицето на Айла доби замислен вид. – Чак тогава наистина се научих да се смея. Хората от Клана не се смееха с глас. Те не обичаха излишен шум, а силните звуци обикновено се използваха за предупреждение. А този израз на лицето, когато зъбите се показват и който ти харесваш? Ние наричаме усмивка, а за тях означава, че са неспокойни или се готвят за защита и отбрана, или придружен от знак с ръка изразява заплаха. За тях това не бе признак на радост и не харесваха моя смях, когато бях

малка. Затова се научих да не се усмихвам много често.

Те яздиха още малко покрай реката и стигнаха една равна широка ивица, покрита с чакъл.

– Много хора се смеят, когато са притеснени или когато срещнат непознати – допълни Джондалар. – И въпреки това те не искат да покажат, че се готвят да се отбраняват или да нападнат. Според мен усмивката показва, че не се страхуваш.

Движеха се напред един зад друг. Айла се наклони на една страна, за да накара коня да заобиколи храстите, израсли покрай едно поточе, което лъкатушеше към реката. Откакто Джондалар бе измислил приспособлението за спиране на конете и направляваше с него Рейсър, Айла също започна да го употребява понякога, когато водеше Уини или за да я връзва да стои на едно място. Но при езда, тя никога не го използваше, дори и ако беше сложено на коня. Когато за пръв път се качи на гърба на кобилата, изобщо нямаше намерение да дресира животното, но между тях започна един взаимен процес на обучение, който беше постепенен, а в началото дори несъзнателен. Щом като разбра какво става Айла наистина нарочно научи коня да върши някои неща, но тя винаги правеше това в рамките на дълбокото разбирателство, което се бе установило между тях.

– Но ако усмивката показва, че не се страхуваш, това не значи ли, че ти мислиш, че няма от какво да се страхуваш? Че се чувствуваш силен и не се плашиш от нищо? – попита Айла, когато отново подкараха конете един до друг.

– Не съм се замислял за това преди. Тонолан винаги се усмихваше и изглеждаше уверен, когато срещнеше непознати, но не винаги бе толкова уверен, колкото изглеждаше. Той се опитваше да накара хората да мислят, че не го е страх. Така че предполагам ти ще кажеш, че това е отбранителен жест – начин да кажеш: „Аз съм толкова силен, че няма защо да се страхувам от вас.“

– А да показваш силата си, не е ли начин за заплаха? Когато Вълчо показва зъбите си на непознати, не показва ли всъщност силата си? – настояваше Айла.

– Може и да имат нещо общо тези неща, но все пак разликата между усмивка и поздрав е много голяма, а Вълчо ръмжи, когато оголва зъбите си.

– Да, така е – съгласи се тя. – Усмивката те кара да се чувстваш щастлив.

– Или поне спокоен. Ако срещнеш непознат и той ти отвърне с

усмивка, това обикновено значи, че си добре дошъл и разбираш в какво положение се намираш. Не всички усмивки са предназначени непременно да те направят щастлив.

– А може би чувството за спокойствие е началото на чувството за щастие – предположи Айла.

Известно време те яздиha, без да продумат; после Айла продължи:

– Според мен има нещо много сходно във всички усмивки – когато човек се чувства неспокоен сред непознати и се усмихва за поздрав; оня жест в езика на хората от клана, когато си показват зъбите, за да изразят безпокойство или закана; а също и Вълчо, когато се зъби на непознати – той ги заплашва, защото се чувства неспокоен и иска да се защити.

– В такъв случай, когато показва зъбите си на нас, – на собствената си глутница, това означава, че се смее – предположи Джондалар. – Понякога съм убеден, че той се усмихва, и знам, че те закача. Сигурен съм, че те обича, но бедата е там, че за него е съвсем естествено да показва зъби и да плаши хората, които не познава. Щом като той те защитава, как ще го обучиш да стои там, където ти му наредиш, ако не си и ти на същото място? Как ще го научиш да не напада непознати, ако той реши, че иска?

Джондалар бе сериозно загрижен. Той не беше убеден, че е било много разумно да вземат Вълчо със себе си. Можеше да им създаде доста проблеми.

– Не забравяй, че вълците нападат, за да се сдобият с храна; така ги е създала Майката. Вълчо е ловуващо животно. Можеш да го научиш на много неща, но как ще научиш едно ловуващо животно да не бъде такава? И да не напада непознати?

– Ти беше непознат, когато пристигна в моята долина, Джондалар. Спомняш ли си онзи път, когато Беччо дойде да ме навести и те завари там? – запита Айла. Те отново се бяха разделили и се движеха един зад друг, за да излязат от едно дeре, което водеше от реката към хълмовете.

Джондалар усети, че го залива гореща вълна – не точно смущение, а спомен за силните чувства при тази среща. Никога през живота си не бе изпитвал такъв страх; беше сигурен, че ще умре.

Още малко време им отне придвижването през плитката клисура, покрай скали, които водата отмиваше по време на пролетните наводнения, покрай черно стeблените храсти на артемизията, които се съживяваха от дъждовете и след тях отново се превръщаха в сухи клонки, сякаш бяха мъртви. Джондалар размишляваше за времето, когато Беччо се

бе върнал на мястото, където Айла го бе отгледала, и бе открил един непознат на широката площадка пред малката ѝ пещера.

Всички лъвове бяха едри животни, но Бебчо беше най-големият пещерен лъв, който беше виждал – висок почти колкото Уини, но по-внушителен от нея. Джондалар все още се съвземаше след удара, нанесен му преди това от същия този лъв или негов другар, когато той и брат му безразсъдно се бяха вмъкнали в леговището им. Това беше последното нещо, което Тонолан извърши. Когато пещерният лъв изрева и се подготви за скок, Джондалар беше сигурен, че са настъпили последните мигове от живота му. В този момент Айла се оказа между тях и с вдигната ръка му правеше знак да спре. И лъвът наистина спря! Ако мъжът не беше така вцепенен, сигурно щеше да му се стори смешно, че огромният звяр се закова на място и се изви, за да не се блъсне в нея. След малко тя вече галеше гигантската котка и си играеше с нея.

– Да, спомням си – каза той, когато стигнаха хълмовете и отново язدهа един до друг. – Още не мога да разбера как го накара да спре по средата на нападението му върху мен.

– Когато Бебчо беше малко зверче, той си играеше с мен, като ме нападеше, но като започна да расте, стана твърде голям, за да играе по такъв начин с мен. Беше прекалено буен. Трябваше да го науча да спира – обясни Айла. – А сега трябва да науча Вълчо да не напада непознати и да стои там, където му кажа. Така ще го предпазя не само той да не наранява хора, а също и хората да не го нараняват.

– Ако някой изобщо може да го научи, Айла, това си ти – каза Джондалар. Тя бе наложила мнението си и ако можеше да го постигне, това щеше да улесни пътуването заедно с Вълчо, но той все още се чудеше колко ли неприятности можеше да им докара вълкът. Заради него бяха отложили преминаването на реката и освен това беше им пролял със зъби нещата. Но Айла явно се бе справила и с този проблем. Не че той не обичаше животното. Напротив. Беше вълнуващо да наблюдава вълк толкова отблизо. Джондалар с изненада установяваше колко дружелюбен и предан беше Вълчо, но все пак трябваше да му се отделят време и провизии. Конете също отнемаха време, но Рейсър бе много отзивчив към него. И те действително им помагаша. Обратното пътуване щеше да бъде достатъчно трудно; затова нямаша нужда допълнително да се обременяват с едно животно, което създаваше почти толкова грижи, колкото и едно дете.

„Дете. Това може да се окаже друг проблем – мислеше си Джондалар, докато яздеше. – Само се надявам Великата Майка Земя да не дари

Айла с рожба, преди да се върнем. Ако вече сме там и сме се установили, ще е съвсем друго. Тогава ще можем да помислим за деца. Разбира се, не можем да направим нищо друго, освен да се помолим на Майката. Чудя се какво ли е да си имаш малко детенце?

Ами ако Айла е права? Ами ако децата се създават от Удоволствията? Но от известно време ние сме заедно, а още няма никакви изгледи? Сигурно Дони слага бебетата в жените, но какво би станало, ако Майката реши да не дари Айла с чедо? Наистина, тя вече имаше едно, макар че то беше смесено. Щом като Дони даде едно, тя обикновено дава още. Може би това съм аз. Чудя се дали е възможно Айла да има бебе, което да произлезе от моя дух? Дали изобщо някоя жена ще може?

Аз съм споделял Удоволствия и съм удостоявал Дони с тях много пъти. Дали някоя от тях е имала бебе, заченато от мен? Как един мъж узнава това? Ранек знаеше. Той имаше толкова силен цвят на кожата и толкова необикновени черти, че човек виждаше самия него в много от децата на летния Бивак. Аз нямам такъв силен цвят на кожата и такива черти... а дали наистина нямам?

Ами оня път, когато ловците на Хадумаи ни спряха по пътя за насам? Онази стара Хадума искаше Нория да има бебе със сини очи като моите и след Първите Обреди Нория ми каза, че ще има син от моя дух, с моите сини очи. Хадума ѝ била казала така. Чудно дали е добила такава бебе?

Тя си мислеше, че може да е бременна, когато си тръгнах. Дали е имала дете със сини очи и цвят като моя. Серенио имаше един син, но след това не бе имала други деца, а Дарво бе вече почти мъж. Чудя се какво ли ще си помисли тя за Айла и какво ли ще си помисли Айла за нея.

А може и да не е била бременна. Сигурно Майката още не е забравила какво съм сторил и това е Нейният начин да ми каже, че не заслужавам дете край моето огнище. Но тя ми върна Айла. Зеландони винаги ми казваше, че Дони никога не би ми отказала нещо, ако я помоля, но ме предупреждаваше да внимавам какво ще искам, защото наистина ще го получа. Ето защо тя ме накара да обещаая, че няма да моля Майката за нея, когато тя все още беше Золеня.

Че защо човек ще се моли за нещо, ако не го иска? Така и не можах да разбера ония, които разговарят със Света на духовете. Винаги има нещо тъмно в техния език. Говореше се, че Тонолан е любимец на Дони, когато станеше дума за неговата способност да се разбира с хората. Но освен това казват да внимаваме с благоволенията на Майката. Ако Тя е

прекалено благосклонна, не иска да бъдеш далеч от Нея задълго. Затова ли Тонолан умря? Дали Великата Майка Земя не го прибра при себе си? И какво ли точно значи Дони да е благосклонна към някого?

Не знам дали Тя ме покровителства или не. Но сега знам, че Золената направи верния избор, когато реши да стане Зеландони. Това беше правилно и за мен. А аз постъпих неправилно, но никога нямаше да осъществя пътуването с Тонолан, ако тя не беше станала Зеландони и никога нямаше да открия Айла. Може би Тя е благосклонна към мен, поне мъничко, но ми се иска да се възползувам от добрината на Дони към мен. Вече я помолих да ни осигури благополучно завръщане. Не мога да я моля да даде на Айла дете от моя дух, поне не сега. Но се питам дали тя изобщо ще има дете?“

ГЛАВА 6

Айла и Джондалар се отклониха от реката, покрай която вървяха досега и макар че пътят им беше на юг, те завиха на запад и тръгнаха напред през местността. Стигнаха до долината на друга голяма река, която течеше на изток и малко по-нататък се вливаше в предишната. Долината ѝ беше широка, с лек наклон, обрасъл с треви, който водеше към бързия поток, препускащ по средата на равна площ, осеяна с различни по големина камъни – от огромни морени до ситен пясъчлив чакъл. Тази скалиста земя, заливана от водите, беше гола. Само тук-там се забелязваше по някоя туфа трева или цъфнали билки. Пролетните поройни дъждове бяха отмили растителността напълно.

Няколко дънера – цели дървета без листа и кора, се бяха проснали върху каменистата земя, а по края надвисваха заплетени елшови храсталаци със сивкави мъхести листа. Едно малко стадо гигантски елени пасеше меките филизи на върбите, скупчени във влажната низина край водата. Пищните разклонени рога на елените сякаш смаляваха едрите им тела. Вълчо беше много радостен и се стрелваше под и около краката на конете и особено на Рейсър. Уини, изглежда, успяваше да не обръща внимание на неговото въодушевление, но жребецът се вълнуваше полесно. Айла си мислеше, че младото конче би отговорило по същия начин на игривостта на Вълчо, ако му разрешиха, но тъй като Джондалар направляваше движението му, лудориите на вълка само го разсейваха. Джондалар не одобряваше това, защото се налагаше още повече да възпира коня. Раздразнението му нарастваше и той си мислеше дали да не накара Айла да задържи вълка по-далеч от Рейсър.

Изведнъж, за негово облекчение, Вълчо побягна. Беше надушил стадото и хукна да разузнае. Щом зърна дългите крака на гигантските елени, Вълчо не можа да устои – беше решил, че това са още едни високи четириноги, с които може да си поиграе. Но мъжкарят, към който се бе приближил, наведе глава, за да отблъсне нападащото животно. Тогава Вълчо спря. Прекрасните клонести рога на мощния елен бяха дълги по три-четири метра! Огромният звяр щипеше широколистните треви пред краката си. Той усещаше месоядното, но се отнасяше с пълно безразличие към присъствието му, сякаш знаеше, че няма защо да се страхува от вълк единак. Айла наблюдаваше и се усмихваше.

– Погледни го, Джондалар. Вълчо си помисли, че мегацеросът е

още един кон, който може да закача.

Джондалар също се усмихна.

– Наистина. Изглежда изненадан. Тия рога са нещо повече, отколкото е очаквал.

Те бавно яздеха към водата – и без думи се разбраха, че не искат да плашат едрите животни. И двамата изпитваха някакво страхопочитание пред огромните същества, които се издигаха над тях, дори когато бяха възседнали конете. Те се приближаваха, а елените, без да се плашат, но все пак предпазливо, отстъпваха назад с величествена грациозност, като хрупкаха крехките върбови листа по пътя си.

– Те са нещо повече, отколкото предполагах и аз – каза Айла. – Никога преди не съм се доближавала толкова много.

Макар в действителност да бяха само малко по-едри от лосове, гигантските елени с великолепните си и натруфени рога, разперени в страни и нагоре върху главите им, изглеждаха неимоверно големи. Всяка година тези удивителни израстъци падаха. Новите, които се появяваха на тяхно място, достигаха още по-голяма дължина и сложност – при някои възрастни мъжкари понякога до повече от три-четири метра само за един сезон. Но дори и когато главите им бяха голи, най-големият член на стадото изглеждаше огромен в сравнение с всички други от неговия вид. Рошавата козина и мощните мускули на врата и плешките, които се бяха развили, за да крепят тежестта на грамадните рога, допринасяха още повече за застрашителния им вид. Гигантските елени обитаваха равнините. Тези изумителни украшения бяха по-скоро бреме в горите и те избягваха всякакви дървета по-високи от храсти; имало е случаи, когато елени са умирали от глад, след като са били хванати в капан от собствените си удивителни рога, заплетени в клоните на някое дърво.

Когато стигнаха до реката, Айла и Джондалар спряха и огледаха водата и околността, за да определят най-подходящото място за преминаване. Реката беше широка, а течението – бързо. На места големи наъбени камъни образуваха бързеи. Огледаха и нагоре, и надолу по течението, но реката, изглежда, бе еднаква навсякъде. Накрая решиха да я прекосят на едно място, където като че ли имаше сравнително малко скали.

И двамата слязоха от конете, привързаха страничните кошници за багаж върху техните гърбове и поставиха вътре нозебраните и топлите горни дрехи, които бяха намъкнали при утринния хлад. Джондалар свали ризата си без ръкави, а Айла смяташе да съблече всичко, та да няма после грижата да суши дрехите си. Но след като провери температурата на водата с крак, тя промени решението си. Беше свикнала със

студената вода, но този бърз поток беше почти толкова леден, колкото и водата, която бе оставила предната вечер навън и на сутринта бе хванала тънка ледена корица. Дори и мокри, меката туника от еленова кожа и гамаши щяха да осигурят малко топлинка.

Конете бяха разтревожени. Отдръпваха се от мократа ивица, като подскачаха, пръхтяха, цвилеха и мятаха глави. Айла сложи на Уини оглавника и въжето, за да може да води коня през водата. После, като усети, че кобилата става неспокойна, тя я прегърна през шията и започна да говори на она успокояващ, само техен език, който беше измислила, докато живееха сами в долината.

Тя го бе създала несъзнателно, като постепенно развиваше по-сложните знаци, заимствувани от езика на Клана. Беше прибавила и монотонните звуци, които тя и синът ѝ бяха започнали да използват и на които бе придала някакво значение. Този говор включваше също и конски звуци, на които бе разбрала смисъла и се бе научила да ги имитира, както и ръмжене на лъв и дори подсвиркване на някои птици. Джондалар се обърна да слуша. Той бе свикнал с нейното говорене на конете по този начин, но нямаше никаква представа какво казва. Тя притежаваше необичайната способност да възпроизвежда животинските звуци – бе научила езика им, когато е живяла сама, преди той отново да я научи да говори с думи, и Джондалар смяташе, че тази реч има доста странно неземно звучене.

Рейсър пристъпи от крак на крак, отметна глава и изцвили тревожно. Джондалар му заговори нежно и започна да го гали и чеше. Айла ги наблюдаваше. Тя забеляза, че чувствителните ръце на мъжа имаха почти мигновен ефект върху плашливия кон. Радваше се на близостта, установена между тях. После мислите ѝ за миг се отклониха – представи си какво предизвиква допирът на ръцете му до нея и леко се изчерви. Този допир не я успокояваше.

Не само конете бяха нервни. Вълчо знаеше какво ще последва и не очакваше с голямо задоволство къпането в студената вода. Скимтеше и ситнеше напред-назад по брега. Накрая седна на задни крака, вдигна муцуна нагоре и изрази недоволството си с тъжен вой.

– Ела тук, Вълчо – подкани го Айла и се наведе да го прегърне. – И ти ли си малко изплашен?

– Той пак ли ще ни създава проблеми, докато минаваме през реката – намуси се Джондалар, все още сърдит на вълка, които преди малко беше досаждал на него и на Рейсър.

– Това за мен не е проблем. Той само е малко обезпокоен, също

като конете. – Не разбираше защо Джондалар се дразнеше от напълно понятния страх на Вълчо, а в същото време бе така внимателен към младия жребец.

Водата бе студена, но конете бяха добри плувци. Щом като веднъж ги придумаха да влязат вътре, вече не беше трудно да достигнат до другия бряг и те самите поведоха хората. Дори Вълчо не им създаде никакви грижи. Подскачаше и скимтеше на брега, ту настъпваше към водата, ту се отдръпваше и най-накрая се хвърли в нея. Енергично заплува с вирната нагоре муцуна, като следваше натоварените с пакети и вързопи коне, а хората плуваха край тях.

Щом стигнаха на другия бряг, те спряха да се преоблекат и да изсушат животните. После продължиха по пътя си. Айла си спомни как преди бе преминавала през реки при самостоятелното си пътуване, след като напусна Клана. Сега тя бе благодарна, че имаше яки коне. Винаги е било трудно да се премине река. Когато човек пътува пеша, това означава най-малкото да се измокри. Но с конете те биха могли да прекосят множество рекички и поточета и най-многого леко да се изпръскат. А дори и големите реки представляваха далеч по-незначителни препятствия.

Продължиха на юг. Местността стана по-различна. С приближаването към западната верига възвишенията постепенно преминаваха в предпланини, прорязани от тесните долини на реки, които трябваше да прекосяват. Имаше дни, в които на Джондалар му се струваше, че губят толкова много време да се изкачват и да слизат, че почти не напредваха. Но за сметка на това долините предлагаха тихи, закътани местенца за бивак, а реките им осигуряваха нужната вода в тези земи, които иначе бяха доста сухи.

Спряха на върха на едно възвишение, намиращо се по средата на високите хълмисти равнини, които се простираха успоредно на реките. Пред очите им се откри просторна гледка във всички посоки. Ако не се смятаха неясните сиви очертания на планините далеч на север, нищо друго не нарушаваше обширния изглед.

Макар и обветрената неплодна земя да не бе по-различна, степите, които се простираха пред двамата ездачи с безкрайното еднообразие на разлюляна трева, разстлана върху ниските заоблени хълмове, им напомняше морето с неговата безлична равномерност. Приликата отиваше още по-далеч, защото независимо от еднообразието, древните пасища, накъдрени на малки вълнички от вятъра, бяха измамно богати и разнообразни и също като морето криеха в себе си изобилие на екзотичен

живот. Неземни същества, показващи разцвет на биологически ценни украшения във формата на разкошни разклонени рога, кожи, гриви и гърбици съжителстваха във великата степ с други животни, израсли до величествени размери.

Влакнестите гиганти – мамути и носорози – с великолепието на своите гъсти двойни козини от дълги надиплени влакна върху топлите пухкави пластове отдолу и с дебелия си слой мазнини гордо размахваха огромни бивници и издължени рога на носовете. Гигантски елени, украсени с внушителни корони от грамадни длановидни рога, пасяха заедно със зубри – прекрасните диви предшественици на стадата крогък домашен добитък, но те бяха големи почти колкото едрите бизони, окичени със също такива огромни рога. Дори и дребните животни достигаха по-големи размери в резултат на плодородието на степите: имаше гризачи, хамстери и земни катерици, които биха измежду най-едрите за своя вид.

Обширните пасища поддържаха и изобилие от други животни, много от тях със забележителни размери – коне, магарета и катъри си поделяха пространството и храната в низините; диви овце, антилопи и кози делеяха по-високите местности. Антилопи сайга препускаха из равнините. Горите покрай речните долини или езерата и вировете, както и туктам обраслите с дървета степи и тундра даваха подслон на всякакви видове елени – от светлокафяви петнисти и изящни сърни до лосове, червени елени и северни елени, наричани северни лосове, марали и карибони, когато те мигрираха към други територии. Диви и земеровни зайци, мишки и полевки, мармоти, земни катерици и леминги изобилстваха по тези места; крастави и обикновени жаби, змии и гущери се срещаха навсякъде. Птици от всякакъв вид и големина – от огромни жерави до мънички тъкачи, прибавяха своите гласове и окраски към пейзажа. Дори и насекомите си имаха своето място в този свят.

Месоядните подбираха и дебнеха жертвите си измежду огромните стада тревопасни, както и между животните, които се хранеха с клонки и семена. Хищниците, които по-лесно се приспособяваха към различната околна среда и можеха да живеят там, където е плячката им, също достигаха неимоверна големина поради изобилието и качеството на хранителните им запаси. Гигантски пещерни лъвове, почти два пъти по-големи от техните южни потомци, преследваха и младите, и старите дори от най-едрите тревопасни, въпреки че един влакнест мамут в разцвета на силите си едва ли имаше от какво да се страхува. Огромните котки обикновено избираха плячката си измежду големите бизони, зубри и елени, а глутниците хиени, вълци и чакали подбираха дивеч със средни

размери. Те споделяха обилната плячка с рисовете, леопардите и дребните диви котки.

Чудовищни пещерни мечки, които се хранеха предимно с растителност и само понякога ловуваха, бяха два пъти по-тежки от по-малките кафяви и черни мечки, които също предпочитаха да ядат всичко – дори понякога и трева, макар че белите мечки от ледените брегове се препитаваха с месо от морето. Зли лакомци и степни порове вземаха своите жертви измежду по-малките животинки – огромният брой и разнообразието на гризачи, както и пъргавите самури, невестулки, видри, белки, норки и сибирски белки, – които се превръщаха в хермелини на снега. Някои лисици също ставаха бели или добиваха наситено сив, почти син цвят, за да се сливат със зимния пейзаж и да ловуват незабелязано. Светлокафяви и златисти орли, ястреби, соколи, гарвани и бухали улавяха неподозиращи или злощастни птички в полет, а лешоядите и черната каня разчистваха останките от другите върху земята.

Многообразието и размерите на животните, които живееха в тези древни степи, и техните допълнения от прекомерно увеличени израсъци можеха да съществуват единствено в среда с изключителни качества. И все пак това бе една студена, изсъхнала, неплодна земя, обградена от високи като планини ледени блокове и мрачния океан от замръзнали води. Сякаш съществуваше някакво противоречие – как тази сурова природа би могла да осигури необходимото изобилие от храна за един такъв разцвет на животинския свят. Но всъщност тя бе напълно подходяща за тях. Хладният сух климат благоприятстваше развитието на треви и задържаше растежа на дърветата.

Дъбовете и смърчовете представляват буйна растителност, но е необходимо много време и влага, докато се развият напълно. Горите могат да хранят и закрилят множество други растения и животни, но на дърветата са необходими запаси, за да се поддържат, и те не създават благоприятни условия за живот на голям брой едри зверове. Някои животни може да се хранят с орехи и плодове, други хрупат листа или дори връччета на клонки от дърветата, но кората и дървесината обикновено не можеха да се ядат, а веднъж унищожени, те трудно се възстановяват. Същата енергия и хранителни вещества от почвата, потребни за поникването на равно количество трева, биха изхранили много повече същества, освен това тревата постоянно се възстановява. Горите може и да са същински пример за буйна, плодovита растителност, но всъщност тревата е онази, която поражда необикновения изобилен животински свят и именно пасищата го изхранват и поддържат.

Кой знае защо, Айла се чувствуваше неловко. Не беше нещо определено – просто някакво странно чувство на напрежение. Преди да тръгнат надолу по високия хълм, те бяха наблюдавали как над планините на запад се събират буреносни облаци; бяха видели проблясването на разпръснати светкавици и бяха чули далечен гръм. Небето над тях обаче беше ясно и яркосиньо, слънцето все още бе високо, макар и превалило зенита си. Нямаше изгледи да завали наблизно, но тя не обичаше гръмотевиците. Дълбокият боботещ тътен винаги ѝ напомняше земетресения.

„Може би просто моят лунарен месец ще започне след ден-два – мислеше си Айла, като се опитваше да се отърси от това чувство. – Най-добре ще е да подготвя кожените си презрамки и муфлонската вълна, която Нези ми даде, та да са ми под ръка. Тя ми каза, че това са най-хубавите превръзки при пътуване, и излезе права. Кръвта веднага се изпиря със студена вода.“

Айла не бе виждала преди това диви магарета и както бе потънала в мисли, не им обръщаше никакво внимание, докато слизаха надолу по склона. Тя взе животните в далечината за коне. Но започна да забелязва разликата, когато се приближиха. Те бяха малко по-дребни, ушите им – по-дълги, а опашките им не представляваха буйни кичури косми. Бяха по-къси и приличаха на тънка пръчка обрасла със същата козина както по телата им. Накрая завършваха с един по-тъмен пискюл. И едните, и другите животни имаха щръкнали гриви, но магарешките бяха по-неравни. Козината на животните от малкото стадо беше светло червеникава – кафява на гърба и отстрани и много по-светла по корема, и дори по краката и муцуните, но имаха една тъмна ивица по гръбнака и още една напреко по плешките, както и няколко по-тъмни пръстена по краката.

Айла ги сравняваше с обичайната окраска на конете. Козината на нейния кон бе малко по-светла от обикновената, с наситен жълто златист нюанс, но все пак повечето степни коне имаха същия неутрален сиво-кафяв цвят и, общо взето, приличаха на Уини. Тъмнокафявото на Рейсър бе необичайно за неговата порода. Твърдата гъста грива на кобилата беше тъмносива и същият цвят се разпростираше надолу през средата на гърба ѝ към дългата свободно висяща опашка. Отдолу краката ѝ също бяха тъмни, почти черни, а по-нагоре бяха опасани от едва забележими ивици. Цветът на червено-кафявия жребец беше твърде тъмен, за да изпъква черната линия по гръбнака, но черната му грива, опашка и краката бяха като на всички останали.

За всеки човек, запознат с външния вид на конете, животните насреща изглеждаха различно и все пак те приличаха на коне. Айла

забеляза, че дори Уини при вида на другите същества прояви по-голям интерес от обикновено, а и стадото бе спряло да пасе и ги гледаше. Вълчо също бе заинтригуван и бе заел дебнеща поза, готов да се втурне след тях, но Айла му даде знак да не мърда. Тя искаше да ги разгледа. Едно от магаретата изведнъж издаде звук и Айла откри нова разлика. Това не бе цвилене или пръхтене, а по-скоро някакъв остър пронизващ рев.

Рейсър отметна глава и изцвили в отговор, а после предпазливо протегна врат напред, за да подуши една голяма купчина изпражнения. Айла усети миризмата им. Отблизо, когато се изравни с Джондалар и Рейсър, те изглеждаха като конски. Уини също изцвили и подуши купчинката. След като вдъхна малко по-дълго тази миризма, Айла усети нещо по-различно в нея – може би се дължеше на различните предпочитания към храната.

– Това коне ли са? – попита тя.

– Не точно коне. Приличат на тях, така както си приличат лосовете и северните елени или северните елени и гигантските елени. Тези се наричат диви магарета – хемиони – обясни Джондалар.

– Интересно защо не съм виждала досега.

– Не знам, но на тях явно им харесва тази страна – каза Джондалар и посочи с глава скалистите хълмове и оскъдната растителност на безплодните, полу-пустинни високи равнини, през които яздеха. Хемионите не бяха кръстоска между коне и магарета, макар да изглеждаха точно така – по-скоро бяха уникален жизнеспособен вид с някои характерни черти и на двете животни и бяха много издръжливи. Те можеха да се прехранват дори с по-груба храна от тази на конете, включително кора на дървета, листа и корени.

Когато се приближиха до стадата, Айла забеляза две млади магарета и не можа да сдържи усмивката си. Те ѝ напомнях за Уини, когато беше по-малка. В този момент вълкът нададе вой, за да привлече вниманието ѝ.

– Добре, Вълчо. Ако искаш да гониш тия... хемиони – тя изрече необичайната за нея дума бавно, като се опитваше да свикне със звученето ѝ, – бягай тогава.

Жената бе доволна от напредъка, който бе постигнала в неговото обучение, но той все още не обичаше да стои дълго на едно място. Вълчо бе изпълнен с въодушевлението и любопитството на малко кутре. Започна да вие и се втурна след стадото. Магаретата се стреснаха и хукнаха с равномерно темпо, при което младият им преследвач скоро изоста на. После той настигна Айла и Джондалар чак когато те наближиха една

широка долина.

Долините на реките, които влачеха наноси от бавно ерозиращите планини, на места отново пресичаха пътя им, но тук земята вече постепенно се спускаше към басейна на делтата на Великата Река Майка и Беранско море. Колкото по на юг отиваха, толкова повече навлизаха в пояса, където беше лято и топлите ветрове, причинени от преминаващите над морето атмосферни депресии, спомагаха още повече за покачването на температурите и климатичните аномалии.

Двамата пътници вече не носеха връхните си дрехи, дори и след събуждане. Айла смяташе, че хладният въздух на ранните утрини е най-хубавото време от деня. Но късно следобед ставаше горещо, по-горещо от обикновено, мислеше си тя, и си мечтаеше за някой хубав студен поток, където да се изкъпе. Поглеждаше мъжа, който яздеше на няколко крачки пред нея. Той беше гол до кръста и бос, носеше само едно парче около бедрата. Дългата му руса коса, събрана с една каишка на тила, бе просветляла на места от слънцето, а мокрите от потта кичури изглеждаха по-тъмни.

Понякога тя зърваше гладко избръснатото му лице и се радваше, че може да види силната му челюст и добре оформената брадичка, макар че все още ѝ се струваше странно един зрял мъж да няма брада. Веднъж той ѝ бе обяснил, че му харесва да си оставя брада само през зимата, за да му топли лицето, но през лятото винаги беше без брада, защото така му било по-хладно. За да се бръсне всяка сутрин, той използваше специално острие от наточен кремък, което сам бе издялал, и го сменяше от време на време.

Айла също се бе разсъблякла. Тя носеше къса дреха, подобна на парчето на Джондалар. И двете представляваха лента от мека кожа, поставена между краката, която се придържаше с въже за кръста. Свободният край, който бе отзад на неговата препаска, беше напъхан вътре, а предният бе оставен да виси като капак. Нейната препаска също се крепеше около кръста с въженце, но започваше с едно по-дълго парче, двата края бяха навън и се събираха отстрани, а после се спускаха като престилка отзад и отпред. Така се получаваше къса пола, разтворена от двете страни. Докато седяха върху тази мека пореста кожа, продължителното яздене върху гърбовете на запотените коне беше по-удобно, а и еленовата кожа, метната върху животните, също ги улесняваше.

От високия хълм Джондалар беше определил местонахождението им. Беше доволен, че са напреднали, и се чувствуваше по-спокоен за Пътуването. Айла забеляза, че се бе отпуснал. Отчасти това се дължеше

на факта, че той все по-умело водеше младия си жребец. И преди беше яздил често, но пътуването на кон му осигуряваше непрекъснат контакт и така той все по-добре разбираше характера на Рейсър, предпочитанията и навиците му, а и конят можеше да научи неговите. Мускулите на Джондалар бяха свикнали да се приспособяват към движенията на животното. Седенето върху коня вече беше по-удобно и за него, и за жребеца.

Но Айла мислеше, че спокойната и плавна езда на Джондалар издава нещо повече от по-голямо удобство. Сега той не беше напрегнат, което показваше, че грижите са му намалели. Не виждаше лицето му, но предполагаше, че тревожният му израз е изчезнал вече и може би е настроен да се смее. Харесваше го засмян и развеселен. Наблюдаваше мърдането на мускулите под загорялата кожа, докато се поклащаше в такт с хода на коня и тогава я обливаше някаква топлина, за която съвсем не бе виновна горещината... Усмиваше се на себе си. Обичаше да го наблюдава.

На запад в далечината все още се виждаха синкавите планини, покрити с бляскавата белота, пронизала тъмните надвиснали облаци. Рядко виждаха заснежените върхове и Джондалар изпитваше радост, когато ги зърнеха. Най-често те бяха забулени в мъгла, която като мека бяла кожа обгръщаше искрящите им тайни и се разтваряше съвсем леко, за да разкрие примамливата гледка и да ги направят още по-желани.

На Джондалар също му беше топло и му се искаше да са по-близо до снежните върхове или поне да наближат жилищата на Шарамудоите. Но когато забеляза отблясъците на вода долу в долината и погледна към небето, за да определи положението на слънцето, той реши, че макар да бе твърде рано, биха могли да спрат и да си направят бивак. Движеха се с добро темпо и пътуваха по-бързо, отколкото бе планирал, пък и не знаеше след колко ли време щяха да стигнат до следващия водоизточник.

По склона растеше буйна трева, предимно перести треви, власатка и билки, примесени с най-различни бързо прецъфтяващи едногодишни растения. Тучните льосови подпочвени слоеве, покрити с черна плодородна глина, която поради разлагането на растенията бе богата на хумус, даваше възможност тук да растат дори дървета. С изключение на случайно срещащите се нискостеблени борове, които едва стигнаха подпочвените води, дърветата бяха рядкост в степите по тези места. Заедно с тях надолу по склона се спускаше една рехавата смесена гора от брези, лиственици и ели, чийто иглички скапваха през зимата, а още по-ниско

растяха елши и върби. В подножието, където земята се изравняваше с бълбукащия поток, Айла с учудване забеляза няколко ниски дъба, бука и липи, израснали на откритите места. Не бе виждала много широколистни дървета, откакто напусна пещерата на Клана на Брун на влажния южен край на полуострова, който се връзваше в Беранско море.

Рекичката лъкатушеше и криволичеше покрай шубраци през равната долина. Една от извивките ѝ минаваше точно покрай няколко тънки високи върби, които бяха продължение на обраслия с дървета склон от другата страна. Обикновено те обичаха да прекосяват реките, преди да си направят бивак, за да не се намокрят още при тръгването на следващата сутрин, и сега решиха да пренощуват край върбите. Тръгнаха надолу по течението да търсят брод и откриха едно широко, каменисто, лесно проходимо място. После се върнаха при върбите по другия бряг.

Докато издигаха шатрата си, Джондалар усети, че се е загледал в Айла. Наблюдаваше загорялото ѝ тяло и си мислеше колко е щастлив. Тя бе не само красива – нейната сила, гъвкавата ѝ грациозна фигура, уверените ѝ движения – всичко това му харесваше. Но тя беше и много добър спътник и еднакво допринасяше за тяхното благополучие. Той се чувствуваше отговорен за нейната безопасност и искаше да я пази от всяко зло, но в същото време присъствието и го успокояваше и знаеше, че може да разчита на нея. Пътуването с Айла някак си приличаше на пътуването с брат му. И към Тонолан бе изпитвал същите чувства – беше му като закрила. Беше му в кръвта да се грижи за хората, които обича.

Но само в известно отношение. Когато жената вдигна ръце, за да изтърси постелята, той забеляза, че кожата под закръглените ѝ гърди беше по-светла и му се прииска да сравни този цвят с цвета на почернелите от слънцето ръце. Не съзнаваше, че я зяпа, и се усети чак когато тя спря работата си и се обърна към него. Като срещна погледа му, устните ѝ бавно се разтегнаха в усмивка.

Изведнъж му се дощя не само да сравни цвета на кожата, а да направи нещо по-различно. Беше му приятно, като знаеше, че ако поиска да сподели Удоволствията с нея в този момент, тя щеше да се отзове с готовност. Това също му действуваше успокоително. Но не беше нужно да се възползува от всяка възможност. Чувството бе силно, но не и желанието, а понякога изчакването правеше всичко по-приятно. Можеше да си мисли за него и да се радва на предчувствията. Джондалар ѝ отговори с усмивка.

След като построиха бивака, Айла реши да разучи долината. Беше

необичайно да открият такава гъсто залесена земя наред степта и тя бе любопитна да узнае какво има наоколо. От години не бе виждала такава растителност.

Джондалар също искаше да проучи всичко. След случката с мечката при предишния им бивак, сега той искаше да провери дали в околността няма стъпки или други следи от зверове. Айла взе прашката си и една кошница, а Джондалар – копиехвъргача и няколко копия и двамата се отправиха към върбалака. Оставиха конете да пасат, но Вълчо пожела да ги придружи. И за него горите бяха тайнствено място, изпълнено с всякакви прекрасни миризми.

По-нататък от водата върбите отстъпваха място на елши, а после следваха бреси и лиственици, както и по някой доста голям бор. Като разбра, че това са кедри, Айла нетърпеливо откъсна няколко шишарки заради техните едри и вкусни ядки. Но по-необичайни ѝ се струваха широколистните дървета, поникнали тук-там. На едно място в долината, близо до подножието на склона, имаше истинска букова горичка.

Тя внимателно ги разгледа и ги сравни със спомените си за подобни дървета, израсли край пещерата, в която живееше като дете. Кората им беше сива и гладка, а листата – закръглени, меки и бели отдолу. Те се стесняваха и заостряха отпред, а по края бяха леко назъбени, с остри връхчета. Малките кафяви жълъди, обвити в мъхнатите си черупки, още не бяха узрели, но нападалите по земята плодове от предишния сезон показваха изобилна родитба. Тя си спомни, че буквите жълъди се чупят трудно. Дърветата не бяха чак толкова големи като ония, които помнеше, но все пак бяха внушителни. Тогава забеляза необикновените растения, поникнали под дърветата, и коленичи да ги разгледа по-отблизо.

– Да не мислиш да ги береш? – попита Джондалар. – Те изглеждат мъртви. По тях няма никакви листа.

– Не са мъртви. Просто са такива. Вземи, пипни да видиш колко са свежи – подкани го Айла и отчупи връхчето на гладкото стебло. То бе високо до глезена, без никакви листа, само крехки клонки стърчаха по цялата му дължина. Растението беше съвсем червено, без никаква зеленина по него – дори и цветните пъпки имаха блед червеникавокафяв цвят.

– Те израстват от корените на други растения – обясни тя, – също като онези, които Иза поставяше на очите ми, когато плачех, само че те бяха бели и малко лъскави. Някои хора се страхуваха от тях, защото смятаха, че цветът им прилича на кожата на мъртвец. Дори бяха наречени с някакво име... – тя се замисли за момент – нещо като „растението

на мъртвите“ или „растението на смъртта“.

Тя се загледа в пространството, а спомсчите отново нахлуха в главата ѝ.

– Иза си мислеше, че очите ми са слаби, защото се насълзявах. – Айла се усмихна. – Взимаше едно свежо бяло „растение на смъртта“ и изстискваше сока от стъблото му направо в очите ми. Ако бяха възпалени от много плач, те винаги се оправяха. – Помълча известно време, после леко поклати глава. – Не съм сигурна, че тези са полезни за очите. Иза ги използваше при дребни наранявания и за някои тумори.

– Как се казват?

– Мисля, че името им трябва да е... как наричате това дърво, Джондалар?

– Не знам точно. Струва ми се, че такива не растат близо до моя дом, но названието им на езика на Шарамудоите е „бук“.

– Тогава според мен те трябва да се казват „букови капки“ – отвърна тя, стана и изтърси ръцете си от праха.

Изведнъж Вълчо замръзна на място и насочи муцуната си към гъстата гора. Джондалар забеляза дебнештата поза, спомни си как вълкът беше надушил мечката и се пресегнала вземе едно копие. После то постави върху жлеба на копиехвъргача, който представляваше оформено парче дърво, дълго наполовината на копието, и се държеше в хоризонтално положение с дясната ръка. Джондалар намести вдлъбнатината от дебелия край на копието в издълбания прорез отзад на хвъргача. После мушна пръстите си в двете примки отпред на метателното оръжие, които достигаха малко преди средата на копието, за да го прикрепят неподвижно. Всичко това той извърши бързо, с плавни движения и застана леко приклепнал, готов за стрелба. Айла бе събрала камъни и приготвила прашката, но съжаляваше, че и тя не бе взела със себе си копиехвъргача.

Вълчо се придвижваше през редките храсталаци. Изведнъж се втурна към едно дърво. Нещо притича между буковите жълди, после някакво малко животинче се втурна по гладкия ствол. Изправен на задни крака, сякаш се готвеше да се изкатери, Вълчо залая по пухкавото същество.

Внезапно боричкане в клоните на дървото привлече вниманието им. Те съзряха разкошния черно-кафяв кожух и издължените гъвкави форми на белка, която преследваше една катерица. Катерицата цвърчеше силно и си мислеше, че е успяла да избяга нагоре по дървото. Вълчо не беше единственият, който смяташе, че тя заслужава внимание. Но

подобното на невестулка животно, дълго близо половин метър, с пухкава опашка, която добавяше още почти толкова към размерите му, имаше повече шансове да успее. Белката се катереше по високите клони и бе също толкова пъргава и подвижна като жертвата си.

– Тая катерица май е обезумяла от страх.

– Може и да успее да избяга.

– Едва ли. Не бих заложила и пукнат камък на това. Катерицата пишеше неистово. Крясъкът на една разтревожена сойка допълни суматохата. После синигер издаде присъствието си с пронизително пиукане. Вълчо не можа да се въздържа. Трябваше да се присъедини. Изпъна глава назад и нададе продължителен вой. Малката катеричка се изкачи на края на един клон, и тогава за изненада на двамата човеци тя скочи във въздуха. Опъна крака, разпери широки ципи от кожа отстрани на тялото, които свързваха предните и задните крака, и се извиси във въздуха.

Като видя как катерицата лети покрай клони и дървета, дъхът на Айла спря. Рунтавата опашка ѝ служеше за кормило. Като променяше положението на краката и опашката, се променяше натискът върху ципата и катерицата можеше да преминава покрай препятствия в своя полет. С дълга плавна извивка тя се спусна надолу. Беше се насочила към едно дърво и когато го наближи, повдигна тялото и опашката си, после кацна върху ствола му и бързо се закатери нагоре. Когато стигна до горните клони, рошавото зверче се обърна и се спусна отново надолу, с главата напред, като разперваше задните си лапички и забиваше нокти в кората, за да се задържа. Огледа се и изчезна в една малка дупка. Решителният скок и полетът я бяха спасили, но такива удивителни прояви не винаги завършваха с успех.

Вълчо все още стоеше до дървото, изправен на задните си крака и търсеше катерицата, която толкова лесно му бе избягала. След това стъпи на земята, започна да души из храсталака и се втурна да преследва нещо друго.

– Джондалар! Не знаех, че катериците могат да летят – усмихна се Айла учудено.

– Май трябваше да се обзаложа. Но и аз не бях виждал това преди, само бях чувал, че има летящи катерици. Тогава не вярвах. Хората все говореха, че са ги виждали да летят нощем, но аз мислех, че е бил някой прилеп, който те по грешка са взели за катерица. А това там със сигурност не беше прилеп. – Той се усмихна кисело. – Сега и аз ще съм един от ония, на които никой не вярва, като разправя, че е виждал летяща катерица.

– Все пак се радвам, че беше само катерица – рече Айла и внезапно почувствува хлад. Погледна нагоре и видя, че слънцето бе закрито от облаци. Усети, че я полазват тръпки, макар и да не беше много студено. – Не можах да разбера след какво хукна Вълчо този път.

Джондалар се почувства малко глупаво, че е реагирал така рязко на една мнима заплаха, и леко отпусна оръжието си.

– Помислих, че може да е някоя мечка – оправда се той. – Особено в тая гъста гора.

– Някои дървета винаги никнат покрай реките, но не бях виждала като тези, откакто напуснах Клана. Не е ли странно, че растат точно тук?

– Да, необичайно е. Това място ми напомня за земите на Шарамудои, но те са на юг от тук, дори на юг от планините, които се виждат на запад, и е близо до Донау – Великата Река Майка.

Изведнъж Айла се закова на място. Смушка Джондалар и без да продума, посочи нещо. Отначало той не видя какво бе привлякло вниманието ѝ. После забеляза леко движение на червеникава козина и тройното разклонение на рога на сърна. Суматохата и миризмата на вълк бяха накарали плашливата сърничка да замръзне на място. Тя бе стояла неподвижно, скрита в храстите, и бе чакала да разбере дали хищникът я заплашва по някакъв начин. Едва след като четириногийт ловец си бе отишъл, тя предпазливо бе започнала да се оттегля. Копието и оръжието на Джондалар бяха все още в дясната му ръка. Той бавно го вдигна, прицели се и метна копието към шията на животното. Опасността, от която сърната се страхуваше, дойде от неочаквана за нея посока. Изстреляно с всичка сила, копието попадна право в целта. Дори и ударена, сърната се опита да отскочи, но направи няколко несигурни крачки и се строполи на земята.

Полетът на катерицата и неудачният лов на белката скоро бяха забравени. Джондалар и Айла се озоваха до сърната. Тя обърна главата ѝ, а той коленичи до гърчещото се животно. После бързо преряза гърлото му с острия си нож, остави кръвта да изтече и се изправи.

– Сърничко, когато твоят дух се върне при Великата Майка Земя, благодари ѝ, че ни е дарила с твоето тяло, за да можем да се нахраним – изрече Джондалар тихо.

Застанала до него, Айла само кимна. След това се подготви да му помогне да одерат и нарежат месото за вечеря.

ГЛАВА 7

– Не обичам да изхвърлям кожата на сърните. Толкова мека става, като се обработи – отбеляза Айла, докато прибираше и последното парче месо в торбата. – А видя ли козината на оная белка?

– Нямаме време сега да обработваме кожи, пък и не можем да носим повече багаж – отвърна Джондалар. Той издигаше триножника от колчета, на който окачваха торбата с месото.

– Знам, но все пак не ми се иска да я оставя.

Закачиха торбата. Айла погледна към огнището и се замисли за яденето, което току-що беше сложила да готви, макар че там не се виждаше нищо. То се печеше в нещо като фурна в земята. Тя представляваше дупка, облицована със сгорещени камъни, в която бе поставила сърнешкото месо заедно с най-различни подправки, гъби, млади листенца от папрат и корени от хвощ. Всичко това бе обвито в листа от подбел. След това отгоре бе прибавила още сгорещени камъни и един слой пръст. Трябваше да се пече така известно време и затова тя беше довольна, че бяха спрели достатъчно рано и имаха късмет да намерят прясно месо почти веднага, за да могат да го сготвят така. Това беше един от любимите им начини за приготвяне на храна, тъй като тя ставаше крехка и ароматна.

– Топло ми е. Времето е тежко и влажно. Ще отида да се поразхладя – каза тя. – Дори ще си измия косата. Видях, че покрай реката расте сапунен корен. Ще дойдеш ли да поплуваме?

– Да, ще дойда. Дори може да си измия косата, ако успееш да намериш достатъчно корени и за мен. – Джондалар присви засмяно сините си очи и вдигна тънък кичур мазна руса коса, паднал върху челото му.

Тръгнаха един до друг по широкия пясъчен бряг на реката. Вълчо подскачаше след тях, мотаеше се из храстите и изучаваше новите миризи. После хукна напред и изчезна зад един завой.

Джондалар забеляза следите от конски копита и вълчи лапи, които бяха оставили преди това.

– Какво ли би си помислил някой за една такава дия? – ухили се той.

– А ти какво би си помислил? – попита Айла.

– Ако следите на Вълчо бяха по-ясни, щях да предположа, че някой вълк е преследвал два коня, но на места е очевидно, че конските

отпечатъци са върху вълчите, следователно не може да е вървял зад тях. Движел се е заедно с тях. Това би объркало всеки преследвач.

– Но дори и отпечатъците от Вълчо да бяха ясни, пак бих се учудила защо един вълк ще преследва точно тези два коня. Следите показват, че са здрави и силни. Освен това виж колко дълбоко са се врязали копитата. Човек би помислил, че са носили някакъв товар.

– Това също би объркало всеки.

– О, ето ги – посочи Айла, като високите пълзящи растения със светлорозови цветчета и копиевидни листа, които бе забелязала преди малко. С пръчката за копаене тя бързо разрови няколко коренчета и ги измъкна.

На връщане потърси твърд плосък камък или парче дърво и още един закръглен камък, за да смачка корените и да получи сапунин. Той се разтваряше във водата и се превръщаше в лека почистваща пяна. При един завой нагоре по течението не много далеч от бивака им малката речичка бе изкопала дълбок до кръста вир. Водата бе хладна и освежаваща и след като се изкъпаха, те разучиха каменистата река, като плуваха или газеха срещу течението, докато най-накрая пътят им не бе пресечен от пенест водопад и бързеите, образувани там, където полегатите брегове се стесняваха и ставаха по-стръмни.

Този пейзаж напомняше на Айла за ручея в нейната долина с буйния пенлив водопад, който препречваше пътя му нагоре, макар че всичко останало й навяваше мисли за планинските склонове около пещерата, където бе израсла. И там имаше водопад – по-спокоен, покрит с мъх, който я водеше към една малка пещера. Тя я беше обявила за своя собственост и неведнъж бе намирала подслон в нея.

Те се оставиха на течението да ги върне обратно. По целия път се пръскаха с вода и се смееха. Айла харесваше смеха на Джондалар. Той често се усмихваше, но рядко се смееше с глас. Предпочиташе да се държи сериозно. И всеки път смехът му – толкова силен, сърдечен и жизнерадостен – я удивляваше.

Беше все още топло, когато излязоха от водата и се изсушиха. Тъмният облак, който Айла бе видяла преди, се беше разнесъл от небето над тях, но слънцето вече клонеше към черната мрачна грамада, чезнеща на запад, а мудното ѝ движение се подчертаваше от струящата изпод нея светлина. Щом като огнената топка се спуснеше зад навъсените облаци и кацнеше над западния хребет, щеше бързо да захладнее. Айла потърси с очи конете и ги видя в една открита ливада на склона, недалеч от бивака – ако им подсвирнеше, щяха да я чуят. Вълчо не се виждаше никъде.

Тя предположи, че още разужнава местността.

Извади гребена от слонова кост с дълги зъби и четка от твърда макутова четина, която Диги й бе дала. После донесе постелята от шатрата и я разстла на земята, седна и започна да реше косата си. Джондалар седна до нея и също започна да се реше с един тризъб гребен, като се мъчеше и едва оправяше заплетените кичури.

– Дай да ти помогна, Джондалар – предложи тя, изправи се на колене зад него и разреся възлите. Косата му беше дълга, права, руса – малко по-светла от нейната. Айла се възхищаваше от цвета й – когато беше малка, нейната коса беше почти бяла, но сега бе потъмняла и със златистите си отънъци приличаше на козината на Уини.

Докато тя се занимаваше с косата му, Джондалар притвори очи, но усещаше топлината на присъствието й зад гърба си, когато голата й кожа от време на време докосваше неговата. И след като тя приключи, той вече чувстваше топлина, която съвсем не се дължеше само на слънцето.

– Сега е мой ред да разреся косата ти – каза той и се изправи зад нея. – За миг тя понечи да откаже. Не беше нужно да прави това само защото тя му бе помогнала, но когато той вдигна гъстата й коса и я разпиля между пръстите си, сякаш я галеше, Айла се съгласи.

Косата й беше леко чуплива и лесно се заплиташе, но Джондалар пипаше много внимателно и оправяше всеки възел със съвсем леко дърпане. После продължи да я реше, докато стана гладка и почти суха. Айла притвори очи – изпитваше някаква особена трепетна наслада. Когато бе малко момиченце, Иза бе разресвала косата й, внимателно бе издърпвала разбърканите кичури с дългата, гладка и заострена пръчица. Но никой мъж не бе правил това до този момент и сега тя изпитваше силното чувство, че е обичана. Джондалар усети, че това се харесва на Айла. Тъмно златистият цвят му напомняше сухи треви, макар на места да имаше просветлели от слънцето, почти бели кичури. Беше красива, гъста и мека. Допирът до нея бе толкова чувствена наслада, че събуждаше у него желание за още. Когато свърши, той остави четката, после вдигна все още влажните коси и се наведе да целуне раменете и шията й.

Айла остана с притворени очи, тръпнеща от топлината на дъха му и меките устни, които едва докосваха кожата й. Джондалар нежно захапа шията й, а ръцете му се плъзнаха от раменете към едрите й гърди, после ги обгърна с длани и усети приятната им тежест и твърдите изпъкнали зърна.

Целуна шията й отпред. Айла повдигна глава и леко се извърна. Тогава почувствува твърдото му възбудено копие, опряно в гърба й.

Завъртя се и го взе в ръце – харесваше й допира до нежната му кожа. Тя постави ръцете си плътно една до друга и започна да ги движи нагоре-надолу, а Джондалар усети как у него се надига желанието, но когато топлата й влажна уста го обгърна, това чувство нарасна безмерно.

Той въздъхна шумно и се отдаде на блаженството. После премрежи очи, за да гледа, и протегна ръка към красивата мека коса, изпълнила скута му. Когато тя го пое още по-навътре, за миг той си помисли, че няма да може да се въздържа и ще свърши веднага. Страшно му се искаше да изчака, желяеше да изпита върховната наслада, когато я дарява с Удоволствието. Харесваше му да прави това и бе щастлив, че умее да й доставя радост. Може би беше готов да се откаже от собственото си Удоволствие заради нейното Удоволствие... може би.

Айла не усети как се озова по гръб върху постелята, а Джондалар изтегнат до нея я целуваше. Разтвори устни само колкото езикът му да проникне вътре, и обви ръце около Джондалар. Обичаше да чувства устните му здраво притиснати към нейните, а езикът му внимателно да я изучава.

Той се отдръпна от нея и я погледна.

– Айла, можеш ли да си представиш колко те обичам?

Тя знаеше, че това е истина. Разбираше го по погледа му, по тези искрящи, живи, невероятни, сини очи, които я милваха с поглед и дори от разстояние я караха да тръпне. Те изразяваха чувствата, които той толкова силно се опитваше да владее.

– Знам колко много аз те обичам – промълви Айла.

– Все още не мога да повярвам, че ти си тук с мен, а не си в Летния Събор, и Ранек е твой стопанин. – Като си помисли, че едва не я изгуби заради очарователния, тъмнокож резбар на слонова кост, той изведнъж я притисна силно към себе си, обладан от страстна любов.

Айла също го прегърна, доволна, че дългата зима на тяхното неразбирателство беше свършила. Искрено бе обичала Ранек – той бе добър човек и щеше да бъде добър стопанин, но не беше като Джондалар, а любовта й към високия мъж, взел я в обятията си, не можеше да се опише с думи.

Сега топлината на тялото й до неговото разсея силния страх, че ще я изгуби, и го замени с пламенно желание да я притежава. Започна да целува шията, раменете, гърдите й, сякаш не можеше да й се насити.

После спря и дълбоко пое дъх. Искеше това да продължи и да използва цялото си умение, за да й даде колкото може повече от себе си – а той наистина беше способен в това отношение. Беше го учила много

опитна жена, силно влюбена в него. Бе искал тя да е доволна и затова учеше с готовност. Бе достигнал до такава вещина, че хората от неговия народ често се шегуваха, като говореха, че е специалист в две неща; второто бе да прави отлични сечива от кремък.

Джондалар я погледна. Наблюдаваше я как диша, възхищаваше се на налетите ѝ женски форми и бе щастлив заради самия факт, че тя съществува. Сянката му падна върху нея и закри топлината на слънцето. Айла отвори очи и погледна нагоре. Блестящото огнено кълбо зад него огряваше русата му коса и ограждаше засенченото му лице със златист ореол. Желаше го, беше готова да му се отдаде, но когато той се усмихна и се наведе да целуне корема ѝ, отново притвори очи и се предаде – знаеше какво иска той; познаваше Удоволствията, които щеше да я накара да изпита.

Джондалар хвана гърдите ѝ, после ръката му бавно премина от извивката на талията и пищната закръгленост на ханша надолу към бедрото. Айла потръпна от допира. Той прокара ръка отново нагоре от вътрешната страна на бедрото и докосна необикновено нежната плът и меките къдри върху нейния хълм. После погали корема, наведе се и целуна пъпа, преди отново да се протегне към гърдите ѝ и да целуне двете зърна. Ръцете му бяха като приятен огън, топли и прекрасни, и я караха да гори от възбуда. Той я погали отново, а кожата ѝ запазваше спомена за всяко местенце, докоснато от него.

Джондалар я целуна по устните, бавно и внимателно замишва очите, бузите, брадичката ѝ. Тя усети дъха му в ухото си. Езикът му откри вдлъбнатината на шията и продължи надолу между гърдите. Взе ги в две ръце и ги приближи една до друга – наслаждаваше се на пълнотата им, на леко соления ѝ вкус, на усещането от допира до кожата ѝ и възбудата му нарастваше. Езикът му погъделичка първо едното зърно после другото. Засмука го и тя почувствува, че в нея се надига огромна пулсираща вълна. Езикът го опипваше, притискаше го, дърпаше го, хапеше го леко. После се премести на другото.

Айла се притисна към него, потъна в усещанията на тялото си и насочи цялото си внимание към центъра на Насладата дълбоко в нея. Горещият език отново откри пъпа ѝ, обиколи го и се спусна надолу към меката къдравина върху хълма, после за миг към топлата цепка и твърдия връх на Удоволствието. Тя се притисна към него и извика.

Джондалар се настани между краката ѝ и я разтвори с ръце, за да погледа топлото ѝ розово цветче от листа и гънки. Потопи се дълбоко, за да вкуси от нея. Познаваше този вкус и го харесваше. После не можа

да се въздържи повече и изцяло се отдаде на внимателното й изучаване. Езикът му откриваше познатите места, навлизаше в дълбокия кладенец и после отново се връщаше към малкия твърд връх. Играеше отгоре, смучеше го, хапеше го, а Айла отново и отново викаше, дъхът й се ускоряваше, възбудата й нарастваше. Джондалар разбра, че скоро ще свърши, и макар че вече едва се съдържаше, забави движенията и се отдръпна, като се надяваше да удължи играта, но тя се протегна към него, изгаряща от нетърпение. Когато блаженството наближи, страстта й нарасна още повече, тя се напрегна в очакване и застана от удоволствие.

Изведнъж се разтърси от мощните талози на облекчението, нададе конвулсивен вик и екстазът я връхлетя. Избухна в спазми и с тях дойде неопикуемото желание да почувствува неговата мъжественост в утробата си. Протегна се към него и се опита да го придърпа към себе си.

Джондалар усети влагата, избликнала от нея, и разбра, че го желае, повдигна се и хвана нетърпеливото си копие, за да го насочи към дълбокия изгарящ от копнежа кладенец. Айла почувствува, че влиза, и когато той се потопи в нея, се надигна да го приеме. Горещите й гънки го прегърнаха и притиснаха и той проникна дълбоко, без страх, че неговите размери са по-големи, отколкото тя може да поеме. Това беше част от нейната прелест – напълно му подходеше.

Джондалар излизаше, изпитвайки изключително блаженство от това движение, и после в пълна забрава отново навлизаше дълбоко, а тя се повдигаше и плътното прилепваше към него. Той почти достигна своя връх, но силата му леко отслабна и тогава пак излезе, след това се втурна напред отново, и отново, и отново, и с всеки тласък възбудата му нарастваше. Пулсираща от усещанията, събудени от тези тласъци, тя се чувствуваше цялата изпълнена от него – той се отдръпваше и после отново я изпълваше и тя вече не усещаше нищо друго.

Чуваше единствено учестеното дишане и на двамата, после викове им се сляха. Джондалар извика името й, тя се надигна да го посрещне и в един преливащ изблик двамата изпитаха облекчение. По своя блясък и плам то можеше да се сравни единствено с огненото слънце, което хвърляше последните си ярки лъчи над долината и се спускаше зад тъмните провлачени облаци с искрящи златисти очертания.

След още няколко тласъка той се отпусна върху закръглените й форми. Айла винаги обичаше този момент с него, когато чувствуваше цялата му тежест върху себе си. Това беше приятен натиск и близост, които я стопляха, докато си почиваха.

Изведнъж един топъл език близна лицето й и някаква хладна

муцуна започна да ги души.

– Махни се, Вълчо – заповяда Айла и отблъсна животното. – Хайде, махай се оттук.

– Вълчо, махай се! – рязко извика Джондалар и бутна студената влажна муцуна, но настроението вече беше развалено. Когато се отместе от Айла и се изтърколи на една страна, изпита леко раздразнение, но не се разгневи – чувствуваше се твърде добре, за да може наистина да се разсърди. Изправи се на лакът и погледна животното. То се беше отдръпнало на няколко крачки, наблюдаваше ги с изплезен език и дишаше тежко. Джондалар се усмихна на любимата жена – можеше да се закълне, че Вълчо им се хили.

– Ти го учеше да стои. А мислиш ли, че ще можеш да го научиш да си отива, когато му наредиш?

– Смятам да опитам.

– Доста работа създава един вълк – отбеляза Джондалар.

– Е, да, нужни са малко усилия, особено след като той е толкова млад. И конете се нуждаят от грижи, но си заслужава. Харесва ми да имам коне. Те са като някакви необикновени приятели.

Поне, мислеше си Джондалар, конете се отплащаха по някакъв начин. Уини и Рейсър носеха и тях, и багажа им; благодарение на тях Пътуването им може би нямаше да трае дълго. А Вълчо май не им помагаше кой знае колко, освен дето от време на време подплашваше някое животно. Все пак мъжът реши да не споделя мислите си.

Когато слънцето се скри зад навъсените облаци, носещи се плавно в небето, и ги обагри в синьо-червено и мораво сияние, сякаш натъртени от удряне и блъскане, в гористата долина скоро захладна. Айла стана и се потопи отново в реката. Джондалар я последва. На времето, когато Айла все още израстваше, Иза – знахарката на Клана, я бе научила как да изпълнява пречистващите женски ритуали. Тогава Иза се съмняваше, че нейната странна, дори според нея грозна осиновена дъщеря някога ще има нужда от тях. Въпреки всичко тя се чувствуваше задължена да ѝ обясни и между другото ѝ бе показала как да се погрижи за себе си, след като е била с мъж. Тя подчертаваше, че винаги, когато е възможно, прочистването с вода е от особена важност за женския Тотем на Духа. Измиването с вода, колкото и студена да бе тя, беше ритуал, който Айла никога не забравяше.

Двамата се изсушиха и се облякоха, прибраха в шатрата спалните кожи и разпалиха огъня. Айла махна пръстта и камъните от фурната в земята и извади яденето с дървените щипци. По-късно, докато

Джондалар пренареждаше багажа, тя направи необходимото за заминаване на другия ден. Подготви закуска от храната, останала след вечеря, която изяждаха студена с горещ билков чай. После постави готварските камъни да се загреят, за да кипне вода; Айла често правеше чай с най-различни съставки в зависимост от вкуса и нуждите им.

Когато последните лъчи на залязващото слънце обагриха небето, конете се върнаха при тях. Обикновено те се хранеха до късно вечер, тъй като през деня пътуваха твърде дълго и имаха нужда от големи количества прясна степна трева, за да издържат. Но тревата на ливадата беше изключително хранителна и свежа, а конете обичаха да стоят край огъня през нощта.

Докато чакаше камъните да се нагреят, Айла съзерцаваше долината на светлината на последните отблясъци преди здрачаване и прибавяше към наблюденията си знанията, придобити през нощта: стръмно спускащите се склонове, които рязко преминаваха в широкото плоско дъно с малката лъкатушеща рекичка по средата. Долината беше богата, напомняше ѝ за детството в Клана, но въпреки това не ѝ харесваше. Имаше нещо, което я правеше неспокойна и това чувство се изостри с настъпването на мрака. Изпитваше и някаква пълнота и слаба болка в кръста. Отдаваше тази напрегнатост на леките неразположения, които понякога се явяваха малко преди лунния ѝ период. Искаше ѝ се да се поразходи, защото движението обикновено помагаше, но вече беше много тъмно.

Слушаше вятъра, който стенеше в разлюлените клони на върбите, очертани на фона на сребристи облаци. Грейналата луна, оградена от ясен ореол, ту се скриваше, ту отново ярко осветяваше спокойното небе. Айла реши, че малко чай от кора на върба може да подтисне неразположението ѝ и бързо стана да отреже, накърши и малко гъвкави върбови клонки.

Когато вечерният им чай бе готов и Джондалар се присъедини към нея, нощният въздух вече бе станал влажен и студен, достатъчно студен, за да облекат връхни дрехи. Седяха близо до огъня и пиеха чая с удоволствие. Цяла вечер Вълчо се бе навъртал покрай Айла, и следваше всяка нейна стъпка и сега, изглежда, бе доволен, че може да се свие до краката ѝ и край топлината на пламъците. За днес проучването на околността беше достатъчно. Жената взе дългите тънички върбови пръчки и започна да плете.

– Какво правиш? – попита Джондалар.

– Покривало за глава, да се предпазваме от слънцето. По пладне става много горещо – обясни тя, замълча за миг и после добави: –

Смятам, че ще ти е от полза.

– За мен ли го правиш? – усмихна се той. – Как позна, че си мечтаех точно за такова нещо днес?

– Всяка жена от Клана се научава да предугажда нуждите на своя стопанин – засмя се Айла. – А ти си мой стопанин, нали?

Джондалар й отвърна с усмивка:

– Без съмнение, скъпа моя. Нали си жена от Клана. И ще съобщим на всички Зеландонии на Брачната церемония при първия Летен Събор, на който ще отидем. Но как можеш да предугаждаш нуждите? И защо жените от Клана трябва да се учат на това?

– Не е трудно. Просто трябва да мислиш за някого. Днес беше горещо и ми дойде наум да направя покривало за глава за себе си и така се сетих, че сигурно и на теб ти е топло – обясни тя и взе още една върбова пръчица, за да я вплете в широката конусовидна шапка, която вече бе започнала да се оформя.

– Мъжете от Клана не обичат да искат нищо, особено, когато се отнася до техните собствени удобства. Смята се, че да мислят за удобства, не е признак на мъжественост. Затова жената сама трябва да се досеща от какво се нуждае един мъж. Той я закриля от бедни; а това е нейният начин да го закриля – като му осигурява подходящи дрехи и добра храна. Тя не иска да му се случи нищо лошо. Иначе кой после ще пази нея и децата й?

– Ти това ли правиш сега? Пазиш ме, та и аз да те пазя? – ухили се той. – И твоите деца? – На светлината на огъня сините му очи изглеждат тъмновиолетови и искряха от щастие.

– Е, не е точно така – смутолеви Айла и сведе поглед към ръцете си. – Мисля, че всъщност това е начинът, по който жената от Клана казва на своя стопанин колко много го обича, независимо дали има деца или не.

Айла следеше чевръстите движения на ръцете си, но на Джондалар му се струваше, че тя можеше да върши тази работа и без да гледа. Можеше да изработи тази шапка дори и на тъмно. Тя взе още една дълга клонка и го погледна право в очите.

– Все пак искам да имам още едно дете, преди да остаряя.

– До тогава има доста време – рече Джондалар и хвърли едно дърво в огъня. – Още си млада.

– Не, започвам да остарявам. Вече съм на... – тя притвори очи, за да се съсредоточи, притисна пръсти към крака си и започна да си казва цифрите, на които той я бе научил, за да се увери, че е намерила

правилната дума за броя на своите години – ... осемнадесет години.

– Толкова стара! – засмя се Джондалар. – А пък аз съм живял двадесет и две. Всъщност аз съм стар.

– Ако прекараме една година в пътуване, когато стигнем до твоя дом, ще съм на деветнадесет. В Клана щях да съм прекалено възрастна, за да раждам деца.

– Много жени от Зеландонии имат деца на тези години. Може би не първо, но второ и трето дете. Здрава и силна си. Не смятам, че си много стара, за да раждаш. Но ще ти кажа нещо – понякога очите ти изглеждат много мъдри, сякаш си живяла няколко живота през своите осемнадесет години.

Бе необичайно Джондалар да каже подобно нещо – тя прекъсна работата си и го погледна. Чувството, което събуждаше у него, бе така силно, че чак го плашеше. Бе толкова красива на светлината на огъня и я обичаше толкова много, че не знаеше какво би правил, ако нещо се случеше с нея. Захласнат от любов, той отмести поглед. И после, за да разведри обстановката, се опита да заговори за нещо по-весело.

– Би трябвало аз да се тревожа за възрастта си. Готов съм да се обзаложа, че ще бъда най-старият мъж в Брачните церемонии – засмя се той. – Двадесет и три години са много за човек, който се задомява за първи път. Повечето мъже на моята възраст имат по няколко деца край огнищата си.

Погледна я и Айла отново забеляза онзи израз на непреодолима любов и страх в очите му.

– Айла, и аз искам да имаш дете, но не и докато пътуваме. Не и преди да пристигнем благополучно. Още не.

– Не, още не – повтори тя.

След това продължи да работи мълчаливо, замислена за детето, оставено при Уба, и за Ридаг, който в много отношения ѝ беше като син. Бе загубила и двамата. Дори Беччо, който по някакъв необясним начин чувствуваше като своя рожба – или поне той беше първото мъжко животно, което бе намерила и обичала – дори и той я бе напуснал. Никога вече нямаше да го види. Погледна Вълчо и изведнъж изпита страх, че може да загуби и него. „Не разбирам – мислеше тя, – защо моят тотем ми отнема всичките рожби? Може би нямам късмет със синовете?“

– Джондалар, у твоя народ съществуват ли някакви специални предпочитания, когато искат деца? За жените от Клана винаги се предпочепа, че искат синове.

– Не, не. Всъщност струва ми се, че мъжете искат жената да ги дари

със синове, но жените май предпочитат да имат първо дъщери.

– А ти какви искаш да имаш? Някой ден?

Джондалар се обърна и я загледа изпитателно на светлината на огъня. Вероятно нещо я тормозеше.

– Айла, за мен това няма значение. Каквото ти поискаш или с каквото те дари Майката.

Сега беше неин ред да го погледне внимателно. Искаше да е сигурна, че той наистина мисли така.

– Тогава струва ми се, бих си пожелала дъщеря. Не ми се ще да губя повече деца.

Джондалар не можа да разбере какво иска да му каже и не знаеше как да реагира.

– И аз също не искам да загубиш други деца.

Седяха смълчани, а Айла плетеше слънчобраните. Внезапно той попита:

– Айла, ами ако ти си права? Ами ако децата не се дават от Дони? Ами ако се зачеват, когато се споделя Удоволствието? Може в този момент в теб да се заражда бебе и ти дори да не знаеш за това.

– Не, Джондалар. Мисля, че не е така. Мисля, че приближава лунарният ми период, а това означава, че никакво бебе не е заченато.

Айла обикновено не обичаше да споделя такива лични неща с мъже, но Джондалар винаги беше около нея в такива моменти и я утешаваше, а не като мъжете от Клана. Всяка жена от Клана трябваше особено много да внимава да не поглежда нито един мъж, когато се намира в периода на своето женско проклятие. А сега, когато бяха на път, дори и да искаше, Айла не можеше да се усамоти или да избягва Джондалар. Чувствуваше, че трябва да го успокои. За момент се подвоуми дали да не му каже за тайното лекарство на Иза, което взимаше, за да се предпази от оплодителните сили, но не можеше да му го каже. Айла, също като Иза, не можеше да лъже, но тъй като въпросът не беше поставен пряко, би могла да се въздържа и просто да не споменава за лекарството. Ако сама не заговореше за това, едва ли един мъж би се сетил да пита дали тя прави нещо, за да се предпази от бременност. Повечето хора дори не биха повярвали, че съществува подобна могъща магия.

– Сигурна ли си? – попита той.

– Да, сигурна съм – отвърна Айла. – Не съм бременна. В мен не расте никакво бебе.

Чак тогава Джондалар се успокои.

Тя почти завършваше слънчевите шапки, когато усети дъждовни

капчици. Побърза да приключи работата си. Внесоха всичко в шатрата и оставиха само торбата с месото, провиснала на колчетата. Дори мокрият Вълчо изглеждаше щастлив, че може да се сгуши краката ѝ. Жената остави отворен входния капак на шатрата, за да може вълкът да влиза и излиза, но закриха димоотвода, когато заваля по-силно. Отначало се свиха един до друг, после се обърнаха – и двамата не можеха да заспят.

Айла беше неспокойна, всичко я болеше, но се стареше да не се мята и върти прекалено много, за да не пречи на Джондалар. Вслуша се в барабаненето на дъжда върху шатрата, но и това не я приспа като друг път и не след дълго, вече ѝ се щеше да съмне, за да стане и излезе.

След всичките си тревоги и след като Айла го бе уверила, че не е благословена от Дони, Джондалар потъна отново в размисли. Този път се питаше дали пък имаше нещо, което да не е наред. Лежеше и се чудеше дали неговият дух – или каквато там „същност“ вземаше Дони от него – е достатъчно силен и дали Майката му е простила младежките неблагоприятности и ще позволи да има деца.

Може би причината беше у нея. Тя каза, че иска дете. Но ако след всичкото време, прекарано заедно, не е забременяла, възможно бе тя да не може да има деца. Серенио не успя да си роди други... освен ако не очакваше, когато той замина... Заслушан в дъжда, Джондалар се взираше в мрака на шатрата и се чудеше дали някоя от жените, които е познавал, бе родила и дали някои от бебетата са имали неговите сини очи.

Айла се катереше... катереше се по една стръмна каменна стена, също като стръмната пътека към нейната пещера в долината, но много по-дълга, а тя трябваше да бърза. Погледна надолу към реката и водовъртежа при завоя, но това не беше река. Беше водопад, който се спускаше в широка струя от издадени скали, обрасли с дебел зелен мъх.

Погледна нагоре. Креб беше там! Махаше ѝ и ѝ правеше знак да побърза. Обърна се и също се заизкачва, като тежко се подпираше на тоягата си. Водеше я нагоре по стръмна, но проходима пътека покрай водопада към малка пещера в скалата, притаена зад лескови храсти. Над пещерата, на върха на една скала имаше огромен сплескан каменен къс, наклонен над ръба, готов да падне всеки момент.

Внезапно тя се оказа навътре в пещерата и вървеше през дълъг тесен проход. Появи се светлина! Една факла с примамливия си пламък, после още една, и после – ужасен тътен на земетресение. Чу се вой на вълк. Тя почувствува замайване, световъртеж и после дочу гласа на Креб. „Излизай! – заповяда той. – Бързо! Излизай веднага!“

Тя стресната скочи, отметна кожените си завивки и се втурна към изхода на шатрата.

– Айла! Какво има! – извика Джондалар и я сграбчи.

Изведнъж през кожата на шатрата проблесна ярка светкавица и очерта бляскави петна около шевовете на капака на димоотвода и процепа при входа, оставен отворен заради Вълчо. Почти мигновено последва силен трясък. Айла изпищя, а Вълчо зави отвън пред шатрата.

– Айла, Айла. Няма нищо – нареждаше Джондалар и я прегръщаше. – Това са само светкавици и гръмотевици.

– Трябва да се махаме оттук! Той каза да побързаме. Излизай веднага – извика тя, докато навличаше дрехите си.

– Кой е казал? Не можем да излезем навън. Тъмно е и вали.

– Креб. В моя сън. Пак сънувах она сън с Креб. Той заповяда така. Хайде, Джондалар! Трябва да побързаме.

– Айла, успокой се. Това е било само сън. А може би е заради бурята. Вслушай се. Сякаш навън има водопад. Ти не искаш да излезеш в тоя дъжд. Да почакаме до сутринта.

– Джондалар! Аз трябва да тръгвам. Креб ми каза така и освен това не мога да понасям това място. Моля те, Джондалар! Побързай! – Сълзи се стичаха по лицето ѝ, но тя не ги забелязваше и бързо тъпчеше разни неща в кошниците за багаж.

Джондалар се съгласи. Беше очевидно, че тя няма да чака до сутринта, а той едва ли щеше да заспи отново. Пресегна се за дрехите си, докато Айла отвързваше покривалото на входа. Дъждът се изсипа вътре, сякаш някой го бе излял от мех. Тя излезе и извири високо и продължително. Последва още един вълчи вой. Жената почака малко и свирна отново, после започна да измъква колчетата на шатрата.

Чу тропота на конските копита и като видя животните, заплака от радост, но солта на сълзите ѝ се разми в изсипващия се порой. Пресегна се към Уини – приятелката, която ѝ се бе притекла на помощ, и прегърна яката шия на прогизналата от дъжда кобила. Усети, че подплашеното животно трепери. То размахваше опашка и подскачаше в кръг; в същото време въртеше глава и мърдаше ушите си и се опитваше да разбере откъде идва безпокойството ѝ. Уплахата на коня помогна на Айла да овладее собствения си ужас. Уини имаше нужда от нея. Тя ѝ заговори с нежен глас, започна да я гали и успокоява. После усети, че и Рейсър се е облегал на тях, още по-уплашен от майка си.

Айла се опита да го укроти, но жребецът скоро се отдръпна и заподскача ситно. Остави животните и забърза към шатрата да вземе

хамутите и кошниците. Джондалар беше навил кожените постели и ги бе сложил в своя багаж, преди да чуе тропота на копитата. После бе приготвил хамутите и юздата на Рейсър.

– Конете са много уплашени, Джондалар – каза тя, като влезе в шатрата. – Струва ми се, че Рейсър всеки момент ще побегне. Уини до някъде го успокоява, но той я изнервя още повече.

Джондалар взе юздата и излезе. Дъждът се изливаше като из ведро, вятърът го шибаше – едва не го събори на земята. Толкова силно валееше, направо имаше чувството, че е застанал под водопад. Положението беше по-лошо, отколкото предполагаше. Не след дълго шатрата щеше да се наводни, а подът и завивките им да се намокрят. Джондалар беше доволен, задето Айла настоя да станат и да се махнат отгук. Проблесна нова светкавица и той я видя, че се мъчи да върже кошниците върху Уини. Червеникавокафявият жребец беше до тях.

– Рейсър! Рейсър, ела тук. Хайде, Рейсър – повика го той. Силен грохот разцепи въздуха, сякаш самото небе се разкъсваше на парчета. Младият жребец се изправи на задните си крака и изцвили, после заподскача и започна да се върти в кръг. Облеци се и обели очи, ноздрите му горяха; размахваше бясно опашка; мърдаше уши във всички посоки и се опитваше да се съсредоточи върху източника на страха си, но той бе необясним и навсякъде около него, а това бе ужасяващо.

Джондалар се пресегна към коня. Искаше да обгърне шията му, да му поговори, да го умири. Между тях се бе изградила здрава връзка и доверие и познатите ръце и глас му действаха успокоително. Мъжът успя да му постави оглавника, после взе ремъците на хамута и се молеше следващите раздиращи светкавици и гръмотевици да се забавят малко.

Айла отиде да вземе последните вещи от шатрата. Вълкът беше зад нея. Когато се беше върнала от конусовидния кожен заслон, не го беше забелязала. Вълчо нададе вой, затича към върбовата горичка, после се върна обратно и отново започна да вие към Айла.

– Заминаваме, Вълчо – успокои го тя и се обърна към Джондалар. – Празна е! Бързо!

Втурна се към Уини и изгърси нещата, които носеше, в една от кошниците. Беше му предала своята тревога и Джондалар се страхуваше, че Рейсър няма да стои мирно много дълго. С прибирането на шатрата се справи бързо. Изтръгна подпорите през дупката на димоотвода, като разкъса капака, после ги прибра в една от кошниците, събра на вързоп тежките прогизнали кожи и ги натъпка отгоре.

Подплашеният кон завъртя очи и отстъпи назад, когато Джондалар

се хвана за гривата му, за да се качи. Макар че подскочи малко неумело, все пак успя да го възседне, но Рейсър се изправи на задните си крака и без малко да го хвърли на земята. Мъжът обгърна с две ръце шията на жребеца и успя да се задържи.

Докато се качваше на гърба на Уини, Айла дочу вълчи вой и някакъв особен далечен грохот. Обърна се и видя Джондалар, хванат здраво за изправения жребец. Щом Рейсър стъпи обратно на земята, тя се наведе напред и смушка Уини. Кобилата се спусна в бърз галоп, сякаш нямаше търпение да се махне, също като Айла. Вълчо се носеше пред тях направо през храстите, а Рейсър и Джондалар плътно ги следваха. Заплашителният тътен се усили.

Уини полетя през гората по равното дъно на долината, като заобикаляше дървета и прескачаше препятствия. Айла я остави сама да си намери пътя. Вкопчи се здраво в шията ѝ и наведе ниско глава. В тъмнината и дъжда тя не виждаше нищо, но усещаше, че се насочват към склона, който водеше нагоре към степите. Изведнъж проблесна нова светкавица и за миг долината се озари. Бяха стигнали до буковата гора и склонът не бе далеч. Погледна назад към Джондалар и ахна. Дърветата зад него се движеха! Преди светлината да угасне, тя видя, че няколко бора се наклониха едва-едва, после стана тъмно. Ослуша се да чуе шум от стромолясането им и чак тогава осъзна, че тътенът се бе усилил и звукът от падането им бе заглушен от страхотно боботене. Дори трясъкът на гръмотевицата сякаш се стопи в ечащия бумтеж. Вече бяха на склона. По промяната в хода на Уини тя позна, че се изкачват, но все още не виждаше нищо. Трябваше да се довери единствено на инстинкта на животното. Усети, че то се подхлъзна, после отново стъпи здраво на крака. След това излязоха от гората и се озоваха на открито. Дори през дъжда Айла успя да види облаци, които се влачеха по небето. Сигурно бяха на оная поляна върху склона, където конете бяха пасли, мислеше си тя. Рейсър и Джондалар се изравниха с тях. Той също се бе прегърбил над врата на коня. Беше твърде тъмно, за да види нещо повече от силуета им – две черни сенки една върху друга.

Уини намали ход. Айла чуваше тежкото ѝ дишане. Горичката от другата страна на ливадата беше по-рехава и Уини вече не препускаше безумно покрай дърветата. Айла се поизправи, но все още стискаше кобилата за врата. Рейсър бе избързал малко по-напред, но скоро забави крачка и Уини го настигна. Дъждът стихваше. Дърветата отстъпваха на храсти, треви и накрая склонът премина в равнина, а пред тях се откриха степите, обгърнати от мрак, който слабо се смекчаваше от облаци,

осветени през дъждовната завеса от невидимата луна.

Спряха и Айла слезе от коня, за да остави Уини да си почине. Джондалар отиде при нея. Застанали един до друг, те се взираха в тъмнината под тях. Проблесна светкавица, но по-надалеч и гърмът се чу по-късно като ниско ръмжене. Стояха като замаяни, вторачени в черната бездна на долината, и макар да не виждаха нищо, се досещаха, че там става нещо страшно. Разбираха, че бяха избегнали на косъм едно ужасно бедствие, но все още не можеха да осъзнаят размерите му.

Айла усети, че кожата на главата ѝ настръхва, и чу леко изпукване. Сбърчи нос от острата миризма на озон – тя беше особена, като на изгоряло, но не от огън, нито нещо друго така земно. Изведнъж се сети, че това сигурно е миризмата на струящия в небето огън. Отвори очи, учудена и изплашена, и обзета от паника, се вкопчи в Джондалар. Един висок бор долу на склона, скрит от режещите ветрове зад гола скала, който се извисяваше над степта, гореше с тайнствена синя светлина.

Джондалар я прегърна, уж да я защити, но и самият той изпитваше същите чувства, същите страхове и знаеше, че тези свръхестествени огньовете са извън неговата власт. Можеше единствено да притисне Айла към себе си. Точно в този миг една назъбена мълния изпраща и се изви над пламналите облаци, разпиля се като мрежа от огнени стрели, спусна се надолу с ослепителен блясък, прониза високия бор и огря долината и степта като в ясен ден. Жената трепна при рязкото пукане – толкова силно, че чак ушите и писнаха, и се сви, когато бумтящият грохот прокънтя в небето. В мига на заревото те видяха разрушението, от което едва бяха успели да се измъкнат.

Зелената долина беше опустошена. Цялото равно дъно се бе превърнало в мрачен водовъртеж. На отсрещния склон една лавина от кал бе натрупала камара от камъни и паднали дървета, препречили буйните води, които бяха иззовили ивица червеникава пръст.

Причината за това яростно нахлуване на пороя бяха ред съвсем обикновени обстоятелства. Всичко бе започнало в планините на запад с атмосферни смущения над вътрешното море; топъл, натежал от влага въздух се бе завъртял нагоре, бе се сгъстил и образувал бухлати облаци с бели, брулени от вятъра върхове, които бяха надвиснали неподвижно над скалистите хълмове. В топлия въздух бе нахлула студена вълна и сблъсъкът на тези явления бе предизвикал гръмотевична буря с необикновена сила.

Дъждът се бе излял над падини и долини, от които руковаха реки; бе се разпръснал върху скали; нахлул в потоци, които бяха прелели почти

мигновено. Разбушувалата се вода бе набрала скорост и подпомагана от непрекъснатия порой, вилнееше надолу по стръмните хълмове, избликваше нагоре, когато срещнеше препятствие, блъскаше се в други потоци и всичко се сливаше във водна стена с побесняла, унищожителна мощ.

Когато пороят достигна зелената долина, той изригна над водопада с нечуван грохот и я погълна напълно, но тучната, злачна падина криеше изненади за разпенените води. По време на цялата ера земните движения, обхванали обширни площи, бяха повдигали цели пластовете и издигнали нивото на малкото вътрешно море на юг. Така се бе открило пространство за едно по-голямо море още по на юг. През последните десетилетия промените в земната кора бяха затворили долината и оформили плитък басейн, който се бе изпълнил от реката и се бе образувало малко езерце зад естествен бент. Но преди няколко години се бе отприщило изворче. Малкият водоем се бе пресушил, но бе останала достатъчно живителна влага за съществуването на гориста долина на сред сушите степи.

Още една кална лавина наново бе препречила извора по-надолу по реката. Тя бе спряла буйните води на наводнението в долината и предизвикала обратно течение. Джондалар си мислеше, че гледката пред него е сигурно от някакъв кошмар. Не можеше да повярва на очите си. Цялата долина представляваше една дива, развълнувана, бушуваща каша от кал и камъни, която се плискаше напред-назад, а из нея се блъскаха храсти и цели дървета, изтръгнати от корените им и нацепени от жестоките удари.

Жива душа не би оцеляла там и Джондалар потрепери, като си помисли какво щеше да стане, ако Айла не беше се събудила и не бе настояла да тръгнат, а освен това се съмняваше, че щяха да се спасят, ако не бяха на коне. Той се огледа – и двата коня стояха с наведени глави и изглеждаха ужасно изморени. Вълчо беше до Айла и като видя, че Джондалар гледа към него, вдигна глава право нагоре и започна да вие. Тогаво мъжът смътно си спомни, че някакъв вълчи вой бе нарушил съня му точно преди Айла да се събуди.

Нова светкавица се появи в небето и той усети как Айла се разтрепери в ръцете му при звука от гърма. Още не бяха избегнали опасността. Бяха мокри и премръзнали, всичко бе прогизнало и както бяха на сред открито поле в такава гръмотевична буря, той нямаше никаква представа къде биха могли да намерят подслон.

ГЛАВА 8

Високият бор, поразен от светкавицата, бе обхванат от пламъци, но горещата смола, която подхранваше пожара, трябваше да се бори с проливния дъжд, затова пращият огън хвърляше слаба светлина. Все пак тя бе достатъчна, за да очертае в общи линии контурите на пейзажа наоколо. В това голо поле нямаше почти никакъв заслон освен малкото ниски храсти, израсли покрай един наводнен канал, който през по-голямата част на годината бе пресъхнал.

Айла се взираше в мрака към долината, сякаш омагьосана от гледката. Докато седеше там, дъждът отново се усили, заливаше ги и мокреше вече просмуканите от вода дрехи. Накрая потопа победи съпротивляващия се огън на дървото.

– Хайде, Айла – подкани я Джондалар, – трябва да намерим подслон и да се скрием от този дъжд. Замръзнала си. И на двамата ни е студено и сме мокри.

Тя остана вторачена още за миг, после потрепери.

– Ние бяхме там долу – погледна го тя. – Джондалар, щяхме да умрем, ако бурята ни бе сварила там.

– Но успяхме да избягаме навреме. Сега трябва да намерим къде да се скрием. Ако не открием някое местенце, където да се постошим, няма да има никакво значение, че сме се измъкнали от долината.

Той взе поводите на Рейсър и се отправи към храстите. Айла даде знак на Уини и го последва, а Вълчо тичаше до нея. Когато стигнаха канала, забелязаха, че ниските храсти водят към по-гъсти и по-високи, почти колкото малки дръвчета, които растяха в степта още по-назад от долината, и те тръгнаха натам.

Проправяха си път през гъста растителност от иви. Земята около крехката разклонена основа на сребристо зелените върби бе мокра и дъждът все още се процеждаше през тесните листа, но вече не с такава сила. Разчистиха стъбла и клони от една малка дупка в шубрака и свалиха кошниците от конете. Джондалар извади тежкия вързоп с мократа шатра и я изгърси. Айла грабна колчетата и ги подреди около вътрешността на навеса от храсти, после му помогна да опъне върху тях кожите на шатрата, които все още бяха вързани към дъното ѝ. Направиха я как да е, но за момента просто им трябваше заслон от дъжда.

Внесоха кошниците за багаж и останалите вещи във временното си

убежище, нахъсаха листа от дърветата, за да постелят влажната земя и разпънаха кожените си завивки. Вълчо влезе, разтърси се енергично и опръска навсякъде, но всичко беше така прогизнало, че вече нямаше никакво значение. Степните коне с гъстите си рошави козини предпочитат студените сухи зими пред дъждовните летни бури, но бяха свикнали да живеят навън. Те стояха долепени един до друг край гъсталака и се оставяха дъждът да ги облива.

Вътре във влажното скривалище Айла и Джондалар, увити в тежки-те кожи, също се сгушиха един до друг. Бяха толкова мокри, че дори не помисляха за огън. Вълчо се сви на кълбо върху завивките им, притисна се до тях и накрая общата топлина от телата им успя да ги сгрее. Мъжът и жената позадряха, но не можах да заспят. Чак призори дъждът отслабна и те потънаха в дълбок сън.

Преди да отвори очи, Айла се послуша и се усмихна. Сред хора от птичи гласове, които я бяха събудили, тя успя да различи тънките сложни трели на тъкач. После чу мелодичното чуруликане, което непрекъснато се усилваше. Опита се да открие източника на тази вълнуваща песен. Огледа се внимателно и чак тогава видя една незабележима кафява, невзрачна чучулига, която в този момент кацаше на земята. Айла се обърна на една страна да я погледа.

Чучулигата тръгна по земята леко и бързо – големите задни нокти ѝ помагаша да пази равновесие. После накриви качулатата си глава и се приближи. В човката си носеше гъсеница. С бързи резки стъпки тя се втурна към едно оголено място до стъблото на върбовия храст, където стояха скрити няколко пухкави пиленца. Те се оживиха и отвориха човчици – всяко искаше да получи вкусната хапка. Скоро се появи друга птица с подобна окраска, само че още по-невзрачна и почти невидима на фона на сиво-кафявата степ. Носеше някакво крилато насекомо. Докато го натъпкваше в една от отворените човки, първата птичка литна, извиси се и се изгуби от погледа ѝ. Но присъствието ѝ остана. Тя бе изчезнала в спирала с невероятно великолепен песен.

Айла засвири тихо мелодичните звуци, като повтаряше тоновете с такава точност, че птицата-майка спря да рови в земята за храна и се обърна към нея. Жената подсвири отново, щеше се ѝ да има малко зрънца, за да ѝ даде, така както бе правила в своята долина, когато за пръв път започна да имитира птичите гласове. След като се бе усъвършенствала, птиците идваха при нея дори и когато не им предлагаше зрънца и ѝ правеха компания през самотните дни. Чучулигата се приближи. Търсеше птицата, навлязла в нейната територия, но след като не

откри друга чучулига, се върна обратно да храни малките си.

Интересът на Айла се засили още повече, като чу свиренето на повтарящи се фрази, завършващи с кудкудякане накрая. Яребиците бяха достатъчно големи, за да се приготви едно ядене, мислеше си тя, като се огледа да види тлъстичките птици, подобни по големина и форма на кафявите яребици. В по-ниските клони забеляза едно естествено гнездо от вейки с три яйца, а после зърна един закръглен гълъб с малка глава и човка и къси крачета. Меката, гъста перушина беше светлокафява, почти розова, а силно нашареният му гръб и крила блестяха с цветовете на дъгата.

Джондалар се обърна и Айла се завъртя да погледне мъжа, който лежеше до нея и дишаше дълбоко и равномерно в съня си. После усети, че има нужда да стане и да се облекчи. Страхуваше се, че ако помръдне, ще го събуди, а тя не обичаше да го безпокои. Но колкото повече се мъчеше да не мисли за това, толкова по-неотложна ставаше нуждата ѝ. Може би трябва да се измъкне бавно и внимателно от влажните кожи. Джондалар изсумтя, изпуктя и отново се обърна, докато тя се измъкваше, но точно тогава протегна ръка към мястото до себе си, откри, че е празно, и се събуди.

– Айла? А, ето къде си – промърмори той.

– Спи, Джондалар. Още е рано да ставаш – отговори му Айла, докато изпълзяваше навън от подслона им в хрусталака.

Беше ярко, свежо утро. Небето беше ясносино, без следа от облак. Вълчо го нямаше – сигурно ловува или разузнава местността – предположи Айла. Конете също се бяха отдалечили – видя ги да пасат накрая на долината. Макар че слънцето беше все още ниско, от мократа земя се вдигаше пара и като приклепна, тя почувства влагата. Тогава забеляза червените петна от вътрешната страна на краката си. Лунният ми период, помисли си тя. Очакваше го. Ще трябва да се изкъпе и да изпере долните си дрехи, но първо трябваше да вземе вълната от муфлон.

Вадичката, по която се оттичаше водата, бе само наполовина пълна, но бистра. Айла се надвеси и изплакна ръцете си, изпи няколко шепи от хладната течност и после бързо се върна на мястото, където бяха преспали. Джондалар беше станал и се усмихна, когато тя се промъкна и взе една от своите кошници. Издърпа я на открито и започна да рови в нея. Той извади и своите две кошници и се върна за останалите неща. Искаше да види какви щети са нанесени от проливния дъжд. Точно тогава Вълчо се домъкна при тях и отиде право при Айла.

– Изглеждаш доволен от себе си – обърна се към него тя и разроши

козината на врата му – толкова гъста и буйна беше, че приличаше на грива. Когато спря да го гали, той скочи върху нея и постави калните си лапи върху гърдите ѝ, почти на нивото на раменете. Това я изненада и едва не се прекатури, но успя да запази равновесие.

– Вълчо? Я, виж колко си кален – извика тя, но той протегна врат, близна шията и лицето ѝ, после с глухо ръмжене отвори уста и захапа челюстта ѝ. Но независимо от големите си зъби извърши това толкова сдържано и нежно, сякаш я милваше малко пале. Зъбите му не нараниха кожата ѝ – дори не оставиха отпечатък. Айла зарови ръцете си в козината му, отмести главата му назад и погледна преданите му вълчи очи със същата привързаност, каквато той показваше към нея. После сграбчи неговата челюст в зъбите си и му отвърна със същото ръмжене и нежно ухапване.

– Хайде, слизай Вълчо! Я виж как ме изцапа. Сега ще трябва и това да пера. – Тя изгърси широката си кожена туника без ръкави, която носеше върху късите панталонки, използвани за долна дреха.

– Ако не ви познавах така добре, направо щях да се изплаша за теб, Айла – каза Джондалар. – Станал е толкова голям и освен това е ловец. Може да убие някого.

– Не трябва да се тревожиш, когато Вълчо постъпва така. Това е начинът, по който вълците се поздравяват и изразяват любовта си. Мисля, че и той се радва, защото се събудихме навреме и се магнахме от долината.

– Поглеждала ли си надолу?

– Още не... Вълчо, махни се оттам! – заповяда му тя, когато той започна да души между краката ѝ. – Дошло е лунното ми време. – Погледна встрани и леко се изчерви. – Дойдох да си взема вълната и още не съм имала възможност да погледна.

Айла се изми, изпра дрехите си в малкия ручей и върза каишките, които прикрепяха вълната на място, после потърси да облече нещо друго. В това време Джондалар отиде към края на долината да пусне вода и да види какво е станало долу. Нямаше и следа от бивак или място, където би могъл да направи бивак. Естественният басейн на долината бе отчасти пълен с вода, а дънерите на дърветата и другите плаващи неща изкачаха и отново потъваха в развълнуваната вода, която продължаваше да бушува. Рекичката, която го охраняваше, все още бе преградена при извора и се образуваше обратно течение, макар и да не се плискаше вече напред-назад със същата сила, както предната нощ.

Айла тихо приближи до Джондалар, който стоеше замислен и се

взираше в долината. Като усети присъствието ѝ, той вдигна поглед.

– Тази долина сигурно се стеснява надолу по течението и нещо препречва реката – каза. – Възможно е да са скали или свлачище от кал, което задържа водата вътре. Вероятно, затова беше толкова зелено долу – защото и друг път се е случвало същото.

– Пороят беше достатъчен да ни отнесе, ако ни беше заварил там – отбеляза тя. – Моята долина се наводняваше всяка пролет, и то доста лошо, но това тук... – не можа да намери думи да изкаже мислите си и несъзнателно довърши изречението си с жестовете от езика на Клана, които според нея предаваха по-изразително и точно ужаса и облекчението.

Джондалар разбра. Той също нямаше думи и споделяше вълненията ѝ. Дватамата стояха мълчаливи и наблюдаваха движението долу. Айла забеляза, че челото му се сбърчи загрижено и умислено. Накрая той рече:

– Ако калното свлачище или каквото има там, се отмие много бързо, водата, която тече надолу, ще стане много опасна. Надявам се, че няма хора по тези места.

– Няма да е по-опасна, отколкото миналата нощ, нали? – запита Айла.

– Снощи валеше дъжд и хората можеха да очакват наводнение, но ако водата пробие без никаква предупредителна буря, ще изненада хората и ще ги унищожи – обясни Джондалар.

Тя поклати глава:

– Но ако хората използват тази река, дали няма да забележат, че е спряла да тече, и да се опитат да открият причината?

Той се обърна към нея.

– Ами ние, Айла? Ние пътуваме и нямаше как да знаем, че една река е спряла да тече. Някога може да се окажем по течението на нещо подобно и няма да имаме никакъв знак за предупреждение.

Айла се обърна да погледне водата в долината и не отговори веднага.

– Прав си Джондалар – каза тя след това. – Може да ни застигне някой друг порой без предупреждение. Или гръмотевицата можеше да удари нас вместо онова дърво. Или някое земетресение може да отвори пукнатина в земята и да погълне всички с изключение на едно малко момиченце и да го остави сам-само на света. Или пък някой може да се разболеет или да се роди с някакъв дефект или недъг. Мамут казваше, че никой не може да знае кога Майката ще реши да извика някое от своите деца при себе си. Нищо няма да постигнем, ако се тревожим за такива

неща. Нищо не можем да направим срещу тях. Това го решава Тя.

Джондалар слушаше все още угрижено сбърчил чело, после се отпусна и обви ръце около нея.

– Аз не се притеснявам твърде много. Тонолан казваше така. Просто започнах да си мисля какво ли щеше да се случи, ако бяхме в долината, и си спомних миналата нощ. После си помислих, че можех да те изгубя и... – Той я притисна силно към себе си. – Айла, не знам какво бих направил, ако някога те загубя – рече изведнъж разпалено, като я държеше в объятията си. – Едва ли ще ми се иска да живея след това.

Тя почувствува лека тревога при тази силна реакция.

– Надявам се да продължиш да живееш, Джондалар, и да намериш някоя друга, която да обичаш. Ако някога се случи нещо с теб, частица от мен, от моя дух ще си отиде заедно теб, защото те обичам, но ще продължа да живея и част от твоя дух завинаги ще остане да живее в мен.

– Няма да е лесно да намеря друга, която да обичам. Никога не съм си представял, че ще те открия. Не знам дали изобщо ще искам да търся – отговори Джондалар.

Тръгнаха обратно един до друг. Айла, замислена, помълча известно време, после рече:

– Чудя се дали става точно така, когато двама души се обичат – дали те разменят частици от своя дух. Може би затова боли толкова много, когато изгубиш любимото същество. То е също, както при мъжете от Клана. Те са братя, когато ходят на лов и си разменят частици от своите духове, особено, когато някой спаси живота на другия. Не е лесно да продължиш да живееш, когато част от душата ти липсва, а всеки ловец знае, че част от него ще отиде в другия свят, ако неговият брат отиде там, затова той ще го пази и закриля и ще е готов на всичко, за да спаси живота му. – Тя замълча и го погледна. – Смяташ ли, че ние с теб сме разменили частици от нашите духове, Джондалар? Ние сме ловни побратими, нали?

– И ти веднъж ми спаси живота, но ние сме нещо повече от ловни другари, – Усмихна се той при тази мисъл. – Аз те обичам. Сега разбирам защо Тонолан не искаше да живее повече след смъртта на Джетамиио. Понякога си мисля, че той търсеше път към другия свят, за да намери Джетамиио и бебето, което не можа да се роди.

– Но ако някога стане нещо с мен, не бих искала да ме последваш в някакъв духовен свят. Бих желала да останеш тук и да намериш някой друг – отбеляза Айла уверено. Тя не обичаше всички тия приказки за други светове. Не знаеше какво може да представлява някой друг свят

след този, а дори дълбоко в сърцето си не бе убедена дали изобщо съществува такъв свят. Единствено знаеше, че за да се отиде там, човек трябваше да умре тук, на земята, а не искаше и да чуе, че Джондалар може да умре – нито преди, нито след нея.

Мислите за света на душите я наведоха на други.

– Може би така става, когато човек остарее – предположи тя. – Ако размениш части от своя дух с хората, които обичаш, после, като загубиш повечето от тях, толкова много части от духа ти отиват в другия свят, че не остава достатъчно, за да те поддържат жив на този свят. То е като някаква дупка в самия теб, която се увеличава непрекъснато и накрая пожелавах да отидеш в другия свят, където е по-голямата част от душата ти и всичките ти любими хора.

– Откъде знаеш толкова много? – попита Джондалар леко усмихнат. – Тя не познаваше добре света на духовете, но нейните наивни спонтанни разсъждения му изглеждаха смислени и показваха една непресторена дълбока интелигентност, макар че той нямаше как да узнае дали мислите ѝ имат някакво основание. Ако Зеландони беше там, той можеше да попита нея, мислеше Джондалар. После изведнъж се сети, че отиваха към неговия дом и ще може да я попита, някой ден съвсем скоро.

– Аз изгубих части от моя дух, когато бях малка. Хората, при които се бях родила, ми бяха отнети от земетресение. После Иза отнесе частица, когато умря, и Креб също, и Ридаг. А дори и Дърк, макар че не е умрял, е взел частица от мен, от душата ми, която никога вече няма да видя. Твоят брат също отнесе част от теб със себе си, нали?

– Да – потвърди Джондалар, – така е. Той винаги ще ми липсва и ще ми е мъчно за него. Понякога все още си мисля, че вината беше моя и бях готов на всичко, за да го спася.

– Не смятам, че можеше да направиш нещо повече, Джондалар. Майката го поиска, именно тя решава – никой не може сам да търси пътя към отвъдния свят.

Когато се върнаха при високите върбови храсти, където бяха прекарали нощта, те започнаха да преглеждат вещите си. Почти всичко беше най-малкото влажно, а много от нещата все още съвсем мокри. Развързаха възлите, които продължаваха да крепят пода на шатрата към горната ѝ част. Хващаха парчетата от двата края и започваха да ги извиват в обратни посоки, за да ги изцедят. Но прекалено силното извиване обтягаше шевовете. Когато решиха да издигнат шатрата, за да започне да се суши, установиха, че са изгубили някои от колчетата.

Проснаха дъното ѝ върху храста. После провериха връхните си дре- хи. Те също бяха доста мокри. Нещата, които са били в кошницата и през нощта, бяха в по-добро състояние. Доста от тях бяха влажни, но си- гурно скоро щяха да изсъхнат, ако имаше някое топло и сухо място, за да ги проветрят. През деня за това щеше да е подходяща голата степ, но тогава те трябваше да пътуват, а през нощта земята можеше да стане пак влажна и студена. Никак не им се искаше да спят в мокра шатра.

– Струва ми се, че е време за горещ чай – рече Айла нерешително. Времето за чай дори беше минало. Тя запали огън, сложи в него камъни да се загреят и се замисли за закуската. Чак тогава се сети, че я няма храната, останала предишния ден от вечерята.

– О, Джондалар, няма нищо за ядене тази сутрин – завайка се тя. – То остана там, в долината. Бях оставила житото в здравия съд за готвене край горещите въглени на огнището. Отнесено е от наводнението заед- но с кошницата. Имам и други, разбира се, но тази беше хубава. Добре, че поне лечебната торба е тук – успокои се тя, когато я откри. – И вид- ровата кожа все още не пропуска вода, макар че е толкова стара. Всичко в нея е сухо. Поне ще мога да направя чай, имам някои вкусни билки. Ще донеса вода – продължи тя и се огледа. – Но къде е купичката, в коя- то правя чай? И нея ли съм изгубила? Мисля, че я внесох в шатрата, ко- гато започна да вали. Сигурно е паднала по пътя, когато бързахме да избягаме.

– Забравихме и още нещо, което надали ще те зарадва много.

– Какво? – погледна разтревожено Айла.

– Твоята кожена торба и дългите колчета.

Тя стисна очи и поклати глава ужасено.

– О, не! Беше много подходяща за съхраняване на месо. И беше пълна със сърнешко. Пък и колчетата. Бяха съвсем точни на дължина. Трудно ще намерим такива. По-добре да видя дали не сме изгубили още нещо и да проверя дали хранителните ни запаси са се запазили.

Пресегна се към кошницата, в която държеше малкото си лични ве- щи, дрехите и нещата, които не използваше всеки ден. Макар че всички кошници бяха мокри и провиснали, допълнителните колчета и въжета на дъното бяха запазили съдържанието на кошницата сравнително сухо и неповредено; резервният пакет с храна за из път под тях стоеше все още добре увит и сух. Реши, че сега е моментът да прегледа всичките им запаси, за да се увери, че нищо не се е развалило, и да прецени за колко време ще им стигне храната.

Извади различните видове изсушени и консервирани храни и ги

подреди върху завивката им. Имаха всякакви дребни плодове – къпини, малини, боровинки, плод от бъз, червени боровинки, ягоди – поотделно или смесени, които бяха смачкани на пюре и след това изсушени във формата на питки. Другите сладкиши бяха сготвени, после изсушени, докато станат жилави и твърди, понякога към тях бяха прибавени малки парченца ябълки – кисели и с тръпчив вкус, но с голямо съдържание на пектин. Дребни плодове, диви ябълки, круши и сливи бяха нарязани или оставени цели и станали по-сладки след изсушаването на слънце. Можеха да се ядат направо или накиснати и сготвени във вода, а често ги използваша като подправки за супи и месо. Имаше също така и семена, и жито – някои от тях сварени и леко запечени; малко обелени и опечени лешници, както и кедровите шишарки, пълни с хранителни ядки, които тя беше събрала предишния ден в долината.

Зеленчуците бяха също сушени – стъбла, пъпки и особено корени с много скорбяла, като например хвощ, паламида, женска папрат и най-различни грудки от крем и лилии. Някои от тях бяха задушени на пара в земни фурни, преди да бъдат изсушени, и веднага нанизани, но други бяха направо изкопани, обелени и веднага нанизани на връвчици, направени от ликото на някои растения или от сухожилията от гръбнака и краката на разни животни. Гъбите също бяха нанизани и сушени на пушек, за да добият приятен аромат, а някои ядливи лишен се задушаваша и изсушаваша на плътни хранителни питки. Провизиите им се допълваха от богат избор веяно месо и риба, а в специален резервен пакет имаше смляно сушено месо, топена мазнина и сушени плодове – всичко смесено и оформено на малки калъпчета.

Сушената храна беше трайна и не заемаше много място. Някои от нещата бяха правени преди една година – още от миналогодишната зима. Но количествата бяха доста ограничени. Нези ги бе събираща за тях от приятели и роднини, донесли ги на Летния Събор. Айла бе използвала запасите пестеливо, през повечето време се бяха изхранвали от природата. Беше сезонът на богатата растителност. Ако не можеха да преживеят от обилните плодове на Великата Майка Земя, когато нейните дарове бяха толкова много, те едва ли щяха да преживеят пътуване в по-бедни времена.

Айла отново прибра всичко. Нямаше никакво намерение да разчитат на сухата храна за из път, за да приготви закуска, макар че в степите нямаше много тлъсти птици. Две яребици паднаха, поразени от прашката ѝ, и бяха опечени на шиш; няколко гълъбови яйца, които никога нямаше да се излюпят, бяха леко разчупени ѝ поставени направо върху

огъня заедно с черупките. Към питателната храна се прибавиха и тайните провизии на един мармот – прекрасни пролетни луковици, които имаха късмет да намерят в една дупка в земята точно под постелите им. Тя бе пълна с тези сладки, богати на скорбяла зеленчуци, които малкото животинче бе събирало, когато са били най-узрели. Сготвиха ги с хранителните кедрови ядки, събрани от Айла предния ден, които отделиха от черупките, като ги поставиха в огъня и после ги начупиха с камък. Пресни зрели къпини допълваха закуската.

След като напуснаха наводнената долина, Айла и Джондалар продължиха на юг, отклониха се малко на запад и се приближиха до планинската верига. Макар и да не бяха от най-високите, върховете на планината стояха заснежени през цялата година и често бяха обгърнати от мъгла и облаци.

Намираха се в южната част на студения континент и тревистите земи бяха по-различни. Не само изобилието от треви и билки бе причина за разнообразния животински свят в студените равнини. Самите животни се бяха ориентирали към различна храна и начин на живот, бяха си поделили територията и сезоните на обитаване и всичко това допринасяше за разнообразието им. Както и в по-късни времена в огромните екваториални равнини далеч на юг – единственото място, което можеше да съперничи на изключителното богатство на степите от Ледниковата епоха, така и сега огромното количество и разновидности от животни споделяха плодородната земя в едно сложно съжителство и взаимна търпимост и подкрепа.

Някои привикваха да ядат определени растения, други – определени части от растение; някои пасяха едни и същ растения на различен етап от развитието им; едни се хранех на места, където други животни не ходеха или отиваха по-късно, или се преселваха по различен начин. Многообразието се поддържаше, защото навиците на живот и хранене на един вид се вместиаха в или около навиците на друг вид и така се допълваха взаимно.

Вълнестите мамути се нуждаеха от големи количества целулоза – жилави треви, стъбла и острици, и тъй като лесно загъваха в дълбок сняг, блата и торфени ливади, те се придържаха към твърдата, брулена от ветрове земя, близо до ледниците. Извършваха продължителни миграции покрай ледената стена и се придвижваха на юг само през пролетта и лятото.

Степните коне също имаха потребност от обемиста храна; подобно

на мамутите те бързо смилала груби тревни стъбла, но ги подбираща повече, като предпочиташа сред по високите видове. Можеха да рият снежната покривка, за да намират храна, но това изискваше повече енергия, отколкото те притежаваха и им бе трудно да се движат в преспи. Те можеха да преживяват в дълбоки снегове, затова предпочиташа твърдата земя на ветровитите равнини.

За разлика от мамутите и конете бизоните имаха нужда от листа и стръкчета трева заради по-високото съдържание на протеин и обикновено избираха ниски тревы. Използваха земите с високи и средно високи тревы само когато те бяха обрасли с млада растителност, обикновено през пролетта. През лятото обаче се осъществяваше едно важно, макар и непреднамерено сътрудничество. Конете прегриваша слабите стръкове. След като те преминеха и прережеха стъблата по този начин, гъсто израслата трева пускаше нови листенца. Няколко дни по-късно обикновено идваша гигантските бизони, които с радост посрещаша младите филизи.

През зимата бизоните се преместваха към южните райони с променлив климат и повече сняг, където листата на нискостеблените тревы бяха по-крехки и свежи, отколко в сухите северни равнини. Те умело разчистваха снега с муцуни, за да намерят любимата си храна, но снежните степи на юга криеха и някои опасности.

Гъстата козина на бизоните и другите животни с дълъг косъм, които през зимата мигрираха на юг, ги топлеше в сравнително сухия студ, а дори и по на юг, където падаше повече сняг. Но тя можеше да е опасна, дори фатална, когато климатът станеше студен и влажен с честа смяна на замръзване и топене. Ако козините им прогизнеха от вода по време на топене, те ставаха изложени на пагубно измръзване при едно следващо заледяване, особено, ако рязкото застудяване ги свареше, докато си почиват на земята. После, ако дългият косъм замръзнеше бързо, те не можеха да станат. Изключително дълбокият сняг и ледената кора върху него също можеха да се окажат гибелни, както и снежните бури, пропадането през тънкия лед в езера или наводняването на речните долини.

Муфлоните и антилопите сайга също се препитаваха, като избираха растенията, приспособени към много сух климат – дребни тревички и пълзящи растения, но за разлика от бизоните сайга трудно преживяваха в неравни местности или дълбок сняг и не можеха да скачат добре. Те бяха много бързи бегачи на дълги разстояния и можеха да надбягат своите хищни преследвачи единствено по твърдата равна повърхност на ветровитите степи. Дивите овце, муфлоните, от друга страна, бяха

отлични катерачи и използваха стръмните терени, за да се спасяват, но не можеха да ровят натрупалия сняг. Затова предпочитаха обветрените високи скалисти местности.

Животните от семейство кози, сродни на муфлоните, дивите антилопи и ибексите делеяха районите на разпространение според надморската височина или според различия в пейзажа. Дивите кози – антилопи и ибексите, заемаха най-високите области с най-стръмни чукари, следвани в по-ниските места от по-дребните и пъргави диви антилопи, а в най-ниското живеяха муфлоните. Но всички те се срещаха и по неравните терени на най-ниските части на безводните степи, тъй като се бяха приспособили към студа, стига той да е сух.

Мускусните бикове също бяха от семейство кози, но по-едри и гъстото им двойно руно, което приличаше на козината на мамутите и влакнестите носорози, ги правеше още по-големи и подобни на говеда. Те непрекъснато хрупаха ниски храсти и острици и се бяха приспособили предимно към по-студените райони – скованите от мраз ветровити голи полета близо до ледниците. Макар че долният пласт вълна се сменяше през лятото, мускусните бикове трудно понасяха рязкото затопляне на времето.

Гигантските и северните елени се придържаха към незащитените местности и живеяха на стада. Повечето други видове елени се хранеха с листата на дърветата. Самотните горски лосове бяха рядкост. Те обичаха листата на широколистните дървета през лятото, сочните бурени от вировете и водните растения от блатата и езерата, а с широките си копита и дългите си крака можеха да преодоляват мочурливите дъна. През зимата се хранеха с по-трудно смилаема трева или клонки от високи върбови дървета, които растяха по ниските места на речните долини, а правите им дълги крака лесно ги пренасяха през снега, който вятърът навяваше и натрупваше там.

Северните елени обичаха зимата, хранеха се с лишеите по неплодните почви и скали. Подушваха любимите си растения от голямо разстояние дори и през снега, а копитата им се бяха пригодили да копаят дълбок сняг, ако се наложеше. През лятото ядяха и трева, и листата на храсти.

Лосовите и северните елени предпочитаха високопланинските ливади или тревистите плата през пролетта и лятото, но живеяха по-ниско от овцете и ядяха повече трева, отколкото храсти. Магаретата и хемионите обитаваха предимно сухите високи хълмове, които в по-ниските части бяха населени от бизони, макар че те се изкачваха, общо взето,

по-високо от конете, които пък имаха по-широк избор на места за живеене, отколкото мамутите и носорозите.

Тези девствени равнини със своите сложни, многообразни и обрасли с трева площи даваха подслон на най-различни животни. Нито едно кътче на земята в по-късни времена не би могло поне отчасти да повтори това изобилие. Сухите области на високите планини не биха могли да се сравнят, макар да съществуваха някои прилики. Овцете, козите и антилопите, обитаващи в онези времена планините, разширяваха своите ареали, но големи стада равнинни животни не можеха да оцелеят по стръмните скалисти местности на високите планини след промените на климата в низините.

Влажните северни блата не бяха същите. Бяха твърде мокри, за да може в тях да расте много трева, а поради бедните кисели почви в растенията се развиваха токсини и така огромните количества животни не можеха да ги пасат и да унищожават тази крехка, бавно растяща флора. Разнообразието на видове бе ограничено и предлагаше оскъдни количества хранителни вещества за множеството едри стадни животни. Храната беше недостатъчна. И само онези, които имаха големи плоски копита, като северните елени, можеха да живеят там. Исполински същества, изключително тежки, с къси дебели крака или бързи бегачи с тесни изящни копита затъваха в меката мокра земя. Те имаха нужда от твърди, сухи и стабилни терени.

По-късно тревистите равнини в районите с по-топъл и умерен климат са обособили ясно изразени пояси с по-ограничена растителност, която се е контролирала от температурата и климата. Те предлагали слабо разнообразие през лятото и твърде много сняг през зимата. Животните, свикнали да се движат по твърда земя, затъвали също така и в снега, а за много от тях било трудно да го разравят, за да търсят храна. Елениите можели да живеят в горите, където снегът бил дълбок, но само, защото хрупкали листата и младите клонки, поникнали над снега; северните елени можели да рият снега, за да достигнат лишеите, с които се прехранвали през зимата. Бизоните и зубрите продължавали да съществуват, но били по-дребни и вече не достигали предишната си големина. Други животни, като например конете, станали по-малобройни, когато предпочитаната от тях среда ограничила размерите си.

Именно уникалното съчетание на всички елементи на степите от Ледниковата епоха е благоприятствало за процъфтяването на това великолепно множество и всяка една природна сила е била от съществено значение – в това число и суровият студ, унищожителните ветрове и

самият лед. А когато обширните ледници се изместили към полюсите и освободили по-ниските географски дължини, с тях са си отишли и огромните стада, а гигантските животни се смалили или напълно изчезнали от променената земя – земя, която вече не можела да ги храни.

Двамата пътуваха, а загубата на кожената торба и колчетата тревожеше Айла. Те бяха изключително полезни и можеше да им потрябват по време на дългия път, който все още беше пред тях. Тя искаше да ги замени с нови, но това означаваше да спрат за повече от един ден, а Джондалар беше нетърпелив.

Фактът, че шатрата им е мокра, никак не радваше Джондалар, нито пък мисълта, че ще трябва да разчитат на нея за подслон. Освен това не беше правилно мокрите кожи да се съгват и натъпкват в багажа така плътно една до друга – можеха да изгният. Трябваше да се прострат да съхнат, като в същото време може би трябваше да се обработват независимо от опушването, на което са били подложени първоначално, за да си останат все така еластични. Сигурен беше, че това ще отнеме повече от един ден.

След обедата те наближиха дълбоката клисура на друга голяма река, която отделяше равнината от планината. От своето удобно място върху платото на откритите степи над широката долина с бързата река по средата те можеха да огледат местността от другата страна. Пред планините отвъд реката бяха набраздени от множество сухи дерета, проломи, следи от наводнения, а също и още много притоци. Това беше главна река, която отвеждаше голяма част от отточните води на източната страна на планината към вътрешното море.

Ездачите прехвърлиха степното плато и подкараха конете надолу по склона. Гледката напомняше на Айла местността около Лъвския Бивак, макар че пейзажът отвъд реката беше различен. Но от тази страна тя видя същите дълбоко врязани дерета, издълбани в лъсовите почви от дъждовете и топящите се снегове, и същата висока трева, която съхнеше и се превръщаше в неокосено сено. Долу в заливаната от водите равнина между разлистени шубраци бяха пръснати отделни борчета и лиственици, а хвощове, висока тръстика и папур очертаваха бреговете на реката.

Като стигнаха до нея, те спряха. Това беше една от главните реки – широка, дълбока и пълноводна след последните дъждове. Нямаха никаква представа как ще я преминат.

– Жалко, че нямаме лодка – каза Айла, като се сети за кръглите, покрити с кожи лодки, които хората от Лъвския бивак използваша за

прекосяване на реката, течаща в близост до техните жилища.

– Права си. Мисля, че ще ни трябва нещо като лодка, за да преми-нем отсреща, без да намокрим още веднъж всичко. Не знам защо, но до-колкото си спомням, когато пътувахме с Тонолан, никога не сме имали толкова проблеми при прекосяване на реки. Просто натрупвахме багажа си върху няколко дървета и плувахме до отсрещния бряг – зачуди се Джондалар. – Но май нямахме толкова много неща, а само по един са-мар на гръб. Толкова можехме да носим. Сега когато имаме коне, мо-жем да вземем много повече, но така имаме и повече неща, за които се грижим.

Продължиха да яздят надолу по течението и да обмислят положе-нието. Айла забеляза брезите, израсли край водата. Мястото изглежда-ше толкова познато, че тя сякаш очакваше да зърне дългите полу под-земни жилища от Лъвския бивак, вкопани отстрани на склона зад една речна тераса – с тревата по края, със закръгления покрив и напълно си-метричните сводести входове, които толкова я бяха изненадали първия път. Но когато тя действително видя такъв свод, усети как я побиват тръпки и остана като поразена от тайнствена сила.

– Джондалар! Виж!

Той погледна нагоре по склона, накъдето сочеше тя, и видя не един, а няколко абсолютно симетрични свода, всеки, от които представляваше вход към кръгла постройка с формата на купол. И двамата слязоха от конете, намериха пътеката от реката нагоре и се заизкачваха към бивака.

Айла установи с изненада, че няма търпение да се срещне с обита-телите на тези домове, и чак сега осъзна колко дълго е бяха виждали и чували други хора. Но мястото беше пусто, а в земята между два извити мамутски бивни, чийто върхове се съединяваха отгоре и оформяха сво-дестия вход на едно от жилищата, беше забодена малка издялана от сло-нова кост фигурка на жена с пищни бедра и гърди.

– Сигурно са отишли някъде – каза Джондалар. – Оставили са по един дони да пази всяко от жилищата.

– Вероятно са на лов или на Летен Събор, или пък на гости – пред-положи Айла, разочарована, че няма никакви хора. – Много лошо. Така се надявах да срещнем някого.

Тя се обърна да си тръгне.

– Чакай, Айла. Къде отиваш?

– При реката. – Тя го погледна озадачена.

– Но тук е идеално. Можем да останем.

– Те са оставили мутои – дони, за да пазят жилищата им. Духът на Майката ги закриля. Не можем да останем тук и да безпокоим нейния дух. Това ще ни донесе лош късмет – рече тя напълно убедена, че и той знае това.

– Можем да останем, ако имаме нужда. Просто няма да взимаме нищо, което не ни трябва. Това се разбира от само себе си. Айла, необходим ни е подслон. Шатрата ни е мокра. Трябва да я оставим да изсъхне. Докато чакаме, можем да отидем на лов. Ако намерим подходящо животно, ще използваме кожата му да си направим лодка и да преинем реката.

Неодобрението, изписано по лицето на Айла, постепенно изчезна и се смени с разбираща усмивка, след като схвана значението и осъзна какво имаше предвид той. Наистина им трябваха няколко дни почивка, за да се съвземат след преживяното и да възстановят част от загубите си.

– А можем да намерим достатъчно кожа, та да си направим нова торба за месо – отбеляза тя. – Щом като се почисти и се свали косъмът на суровата кожа, не й трябва много време за да стане готова – не повече, отколкото да се изсуши месо. Само трябва да се изпъне и да се остави да се втвърди. – Погледна надолу към реката. – Я виж ония брезички. Мисля, че ще мога да направя хубави колчета от тях. Джондалар, прав си. Трябва да останем тук няколко дни. И ако имаме късмет в лова, можем да оставим малко сушено месо за хората, които живеят тук, та да им благодарим, задето сме използвали Бивака им. В кое жилище ще се настаним?

– В Огнището на Мамут. Обикновено там отседат гостите.

– Смяташ ли, че тук има Огнище на Мамут? Искам да кажа, мислиш ли, че това е Бивак на Мамутои? – попита Айла.

– Не знам. Това не е голям дом, в който да живеят всички, както в Лъвския Бивак – отговори Джондалар и огледа групичката от седем кръгли жилища, покрити със загладен слой втвърдена пръст и речна глина. Вместо една голяма дълга къща за много семейства, като онази, в която бяха прекарали миналата зима, тук имаше няколко по-малки жилища, скупчени заедно, но целта беше същата. Това беше селище за общност от семейства, свързани с някакви роднински връзки.

– Не прилича на Вълчия Бивак, където беше Летният Събор – каза Айла, като спря пред един от входовете. Все още се колебаеше дали да отмести тежката завеса и да влезе в дома на непознати, без да е поканена, независимо от общоприетото правило за взаимна помощ в името на

оцеляването в критични моменти.

– Някои от по-младите в Летния Събор смятаха, че големите къщи са старомодни – подхвърли Джондалар. – Харесваше им да има отделно жилище само за едно или две семейства.

– Искаш да кажеш, че са предпочитали да живеят сами? Само едно жилище с едно или две семейства да представлява Зимен Бивак? – зачу-ди се Айла.

– Не – отвърна Джондалар, – никой не иска да живее сам цяла зима. Никога няма да видиш една самотна малка къщичка – винаги има поне пет-шест, понякога и повече. Това е идеята. Хората, с които говорих, смятаха, че е по-лесно да се построи малко жилище за едно-две нови семейства, отколкото да се тъпчат в едно голямо, докато се наложи да построят ново. Но те искаха да строят близо до семействата си, да останат в своите Биваци, да се включват в дейностите на другите и да делят с тях храната, която всички заедно събират и трупат за зимата.

Айла отметна тежката кожена завеса от съединените бивни, които оформяха входа, наведе се и пристъпи вътре. После се отдръпна и задържа завесата вдигната, за да влезе светлина.

– Как мислиш, Айла? Прилича ли ти на жилище на Мамутои?

– Възможно е да е точно такава. Трудно е да се каже. Помниш ли Слънчевия Бивак, в който се отбихме по пътя за Летния Събор? Не беше много по-различен от бивак на Мамутои. Обичаите им може и да не са съвсем същите, но те приличаха на ловците на Мамут в много отношения. Мамут казваше, че дори и погребалната им церемония е подобна. Той смяташе, че някога са били роднини с Мамутои. И все пак забелязах, че моделите на техните украшения не са същите. – Тя се замисли за други различия. – И някои от дрехите им – като онова красиво наметало от вълна на мамути и други животни, с което беше покрито мъртвото момиче. Но дори отделните Биваци на Мамутоите са различни. Нези винаги познаваше кой човек от кой бивак е само по малките промени в стила и формата на шарките върху техните туники, дори и когато аз изобщо не виждах никаква разлика.

Основната крепяща конструкция се виждаше лесно на дневната светлина, която проникваше през входа. Къщата нямаше дървени подпори, въпреки че няколко брезови клончета бяха поставени на най-важните места. Всъщност тя беше построена от кости на мамут. Огромните яки кокали на гигантските зверове бяха най-достъпният строителен материал, който се намираще в най-големи количества из голите обезлесени степи.

Повечето мамутски кости не бяха от животни, специално убивани с цел да се добие строителен материал. Те бяха взети от животни, умрели от естествена смърт, събирани из степта направо от там, където мамути-те са паднали. Но най-често се взимаха от купчини, които придошли реки бяха натрупали при завой или препятствия, носени като плавен по реката. Постоянните зимни заслони са се строяли често по речните тера-си близо до такива камари, тъй като мамутските кости и бивни са тежки.

Понякога, за да се вдигне само един кокал, са били нужни няколко души и никой не е искал да го носи много далече; общото тегло на мамутските кости, използвани за построяването на едно малко жилище е било хиляда-хиляда и петстотин килограма, че и повече. Строежът не се е извършвал само от едно семейство. Необходими са били общите усилия на всички, направлявани от човек със знания и опит, и организирани от друг, който е имал способността да убеждава хората, че трябва да си помагат.

Мястото, което те нарекоха Бивак, всъщност беше постоянно селище и хората, които го обитаваха не бяха номади, следващи преселението на дивеча, а по същество водеха заседнал живот и се препитаваха с лов и събиране на растителна храна. Бивакът може би беше изоставен за малко през летния сезон, докато жителите му ловуваха или събираха плодове, които после донасяха и съхраняваха някъде наблизко в специални ями за складиране; може би бяха отишли да навестят някое семейство или приятели от други селища и да разменят новини и предмети; но по всичко личеше, че това е един постоянен дом.

– Не мисля, че това е Мамутското Огнище, или знам ли как го наричат тук – отбеляза Джондалар и остави завесата да падне зад него. Вдигна се облак прах.

Айла закрепил женската фигурка. Ходилата ѝ нарочно бяха само загатнати, а краката – оставени във формата на клинове, забодени в земята, за да стои като страж пред входа. После тя последва Джондалар към съседното жилище.

– Това вероятно е къщата на вожда или Мамута, а може би и двете – обясни Джондалар.

Айла кимна в знак на съгласие, като забеляза, че землянката беше малко по-голяма, а женската фигура отпред като че ли по-сложна.

– Да, мисля, че е на Мамут, ако са Мамутои или хора като тях. Дори вождът и стопанката му в Лъвския Бивак имаха огнища по-малки от огнището на Мамут, но неговото се използваше за гости и събираня.

Застанаха при входа, вдигнаха завесата и почакаха очите им да се

приспособят към сумрака вътре. Но две малки светлинки продължаваха да блещят. Вълчо изръмжа, а Айла усети някаква особена миризма, която я разтревожи.

– Не влизай Джондалар! Вълчо! Стой тук! – изкомандува тя и направи знак с ръка да не мърдат.

– Какво има Айла? – попита Джондалар.

– Не ти ли мирише на нещо? Там вътре има животно, което изпуска много силна миризма, сигурно е борсук и ако го уплашим може да пусне страхотна воня, която остава задълго. Няма да можем да използваме това жилище, пък и хората, които живеят тук, трудно ще се извадят от нея. Може би то само ще си излезе, ако подържиш завесата. Те изравят дупки в земята и не обичат много светлината, макар че понякога ловуват денем.

Вълчо започна тихо да ръмжи. Беше очевидно, че едва се съдържа да не се спусне към привлекателното същество. Но като повечето животни от семейство невестулки борсукът можеше да отблъсне нападателя си с много силния и остър мирис, съдържащ се в ананните му жлези. Последното нещо, което Айла желаше, бе до нея да има вълк, който да смърди на тази тежка мускусна миризма, но не беше сигурна колко време можеше да удържа Вълчо. Ако зверчето не излезеше скоро, щеше да се наложи да използва по-груб начин, за да освободи къщата от него.

Борсукът не виждаше добре с малките си очички, но наблюдаваше осветения процеп с неотклонно внимание. Когато стана ясно, че няма да излезе, Айла се пресегна за прашката си, завързана около главата ѝ, и бръкна в торбичката за камъни, повесена на кръста ѝ. Постави един камък в широката част на прашката, прицели се към двете светещи точки и с бързо изкусно завъртане, за да набере сила, метна камъка. Чу се тупване и двете малки светлинки угаснаха.

– Май, че го уцели, Айла! – похвали я Джондалар и двамата изчакаха още малко, за да се уверят, че вътре няма никакво движение.

Като влязоха, останаха със зяпнала уста. Доста едрото животно – три стъпки от върха на муцуната до края на опашката – бе проснато на земята с кръвяща рана на главата. Очевидно, то беше прекарало известно време в жилището. И докато бе разучавало къде какво има, бе унищожило всичко, попаднало пред него. Цялото помещение бе обърнато наопаки! Утъпканият пръстен под бе издраскан, навсякъде бяха изровени дупки, някои от тях бяха пълни с неговите изпражнения. Плетените розозки по пода бяха на парчета, както и множеството плетени съдове. Кожите върху повдигнатите над земята нарове бяха изгризани и

изпокъсани, а пълнежът от пера, вълна или трева в дюшеците бе разпръснат из цялото помещение. Дори част от плътно изградената стена бе подкопана – борсукут си бе направил свой отделен вход.

– Погледни само! Не бих се зарадвала, ако се прибера и заваря подобно нещо в дома си – каза Айла.

– Винаги има такава опасност, когато оставиш едно жилище празно. Майката не предпазва от другите нейни същества. Нейните деца трябва да се молят направо на Духа на Животното и сами да се оправят със зверовете в този свят – допълни Джондалар. – Сигурно ще можем да поизчистим къщата на тия хора, дори и да не успеем да поправим нанесените поражения.

– Ще отида да одера борсука и да им го оставя, та да знаят каква е причината. Сигурно ще могат да използват поне кожата. – Айла вдигна животното за опашката, за да го изнесе навън.

На по-ярката светлина тя забеляза сивия гръб с твърда козина, потъмния корем и характерната муцуна на бели и черни линии, което доказваше, че това наистина е борсук. Прерязва гърлото му с остър кремъчен нож и остави кръвта да изтече. После се върна в землянката. Преди да влезе, поспря за момент и огледа останалите куполовидни жилища. Опита се да си представи как биха изглеждали, ако имаше хора, и я обзе силно съжаление, че бяха заминали. Щеше да бъде много пусто и самотно. Изведнъж изпита радост и благодарност, че Джондалар е с нея и за миг се почувства преизпълнена от любов към него.

Тя докосна амулета на врата си, напипа успокоителните предмети в украсената кожена торбичка и се замисли за своя Тотем. Вече не мислеше за своя пазител – духа на Пещерния Лъв, толкова много както преди. Той беше дух на Клана, макар Мамут да бе казал, че нейният Тотем ще бъде винаги с нея. Джондалар все споменаваше Великата Земя Майка, когато говореше за духовния свят, и сега, след като бе преминала през обучението на Мамут, тя мислеше за Майката повече, но дълбоко в сърцето си бе убедена, че именно нейният Пещерен Лъв бе довел Джондалар при нея и нещо я подтикваше да разговаря със своя тотемен дух.

Притвори очи и насочи всичките си мисли към своя Тотем. Използваше древния свещен език на безмълвни жестове. Той се употребяваше, когато се обръщаха към духовния свят или когато общуваха с други Кланове, чийто ежедневни думи и знаци с ръце бяха различни.

– Велик Дух на Пещерния Лъв – направи тя знак, – тази жена е благодарна, че я удостои със своето присъствие; благодарна е, че е избрана от могъщия Пещерен Лъв. Мог-ърът винаги казваше на тази жена, че е

трудно да се живее с могъщ дух, но че винаги си е заслужавало. Мог-ърът беше прав. Макар изпитанията да са били трудни, даровете бяха равни на трудностите. Тази жена ти отправя върховна благодарност за знанията и проникновението, с което я дари. Тази жена ти благодари също и за мъжа, който великият тотемен дух изпрати при нея и който сега я отвежда със себе си в своя дом. Мъжът не познава Духовете на Клана и не разбира напълно, че той също е избран от Духа на Великия Пещерен Лъв, но тази жена е благодарна, че той също се оказа достоен.

Тъкмо щеше да отвори очи, но ѝ хрумна друга мисъл.

– Велик Дух на Пещерния Лъв – продължи на ум на своя безсловесен език, – Мог-ърът каза на тази жена, че Тотемните духове винаги търсят дом, място, където да се връщат, където да останат и да бъдат добре дошли. Това пътуване ще завърши, но народът на този мъж не познава духовете на тотемите на Клана. Новият дом на тази жена няма да е същият, но мъжът почита духа-животно на всеки човек и народът на мъжа трябва да познава и почита Духа на Пещерния Лъв. Тази жена ще им каже, че Великият Дух на Пещерния Лъв ще бъде винаги добре дошъл и ще намира своето място там, където тази жена е добре дошла.

Когато отвори очи, Айла видя, че Джондалар я наблюдава.

– Изглеждаше... заета с нещо – каза той. – Не исках да те безпокоя.

– Аз... си мислех си за... моя тотем, моя Пещерен Лъв – отговори тя, – и за твоя дом. Надявам се, че... той ще бъде приет добре там.

– Духовете животни винаги се чувстват добре близо до Дони. Великата Майка Земя е създала и родила всички тях. Легендите разказват за това – успокои я Джондалар.

– Легендите? Истории за минали времена?

– Да, може да се нарекат истории, но те се разказват по определен начин.

– Съществуват и легенди на Клана. Харесваше ми как Дорв ги разправяше. Мог-ър нарече сина ми на един от моите любими герои – легендата за Дърк – каза Айла.

За момент Джондалар бе изненадан и прие с недоверие мисълта, че хората от Клана – плоскоглавците, може да имат легенди и разкази. Все още му беше трудно да преодолее някои вкоренени идеи, с които беше израсъл, но вече беше осъзнал, че те са много по-интелигентни, отколкото можеше да си представи; защо тогава да нямат легенди и разкази?

– Знаеш ли някои легенди за Земята Майка? – попита Айла.

– Да, мисля, че си спомням част от една. Те се разказват по специален начин, та да се запомнят по-лесно, но само определени Зеландони ги

знаят целите. – Джондалар замълча, помисли, после занарежда монотонно:

И рукнаха родилните води, изпълниха реките и моретата,
залаха Майката-Земя и появиха се дърветата.

От всяка капчица разляна поникнаха тревички и лисия.

Напъпиха зелените растения, покриха цялата земя.

Айла се усмихна.

– Прекрасно е, Джондалар! Историята се разказва с много хубаво чувство и звучи добре. Прилича на ритъма от песните на Мамутои. Много е лесно да се запомни.

– Това понякога се пее. Различните хора измислят различна мелодия, но думите остават същите. Някои могат да изпеят цялата история с всичките легенди.

– Знаеш ли още?

– Малко. Чувал съм я цялата и в общи линии знам за какво се разказва, но стиховете са дълги, трябва много да се помни. Първата част е за Дони, която е самотна и ражда слънцето Бали – „На Мама сладкото момче, с ярко грейнало лице“. После се казва как тя го изгубва и отново остава самотна. Луната е нейният любим Луми, но е създала и него. Този разказ е по-скоро легенда за жената; за лунните периоди и за това как се става жена. Има и други легенди за Нея – как ражда всички духове на животни и духовете на мъжа и жената и всички Деца на земята.

В този момент Вълчо изляя. Лаеше като кутре, което иска да привлече вниманието, и като установи, че е постигнал целта си, това го окуражи. И двамата погледнаха към него и видяха причината за възбудата му. Долу в обраслата с трева и рехави дървета равнина, край голямата река, се бе разпръснало малко стадо зубри. Дивите говеда бяха огромни, с масивни рога и рошава козина. Повечето от тях имаха червен цвят, така наситен, че изглеждаха черни. Но сред стадото имаше няколко животни с големи бели петна, предимно около муцуните и отпред – леки генетични отклонения, които се проявяваха понякога, особено при зубрите.

Почти едновременно Айла и Джондалар се спогледаха, кимнаха си разбиращо и извикаха конете. Бързо свалиха кошниците с багажа, внесоха ги в жилището грабнаха копиехвъргачите и копията, метнаха се на конете и препуснаха към реката. Като приближиха пасящото стадо, Джондалар спря, за да разучи обстановката и да реши откъде ще е най-

удобно да ги нападне. Айла също спря и го последва. Тя познаваше месоядните животни, особено по-дребните. Понякога дори големи животни като рисове и мощни пещерни хиени са ставали нейна плячка; на времето дори бе живяла с лъв, а сега и с вълк, но тя не бе така добре запозната с тревопасните, които обикновено се преследваха заради месото им. Макар че, когато живееше сама, бе намирала начини да ловува, Джондалар имаше много повече опит в това отношение, защото бе израсъл с лова на такива животни.

Може би, защото бе настроена за общуване с нейния Тотем и света на духовете, Айла бе в особено състояние, докато наблюдаваше стадото. Изглеждаше твърде голямо съвпадение, че стадо зубри се появи изведнъж тъкмо когато бяха решили, че Майката няма нищо против, ако останат няколко дни, за да възстановят щетите си и да отидат на лов за животни с яка кожа и много месо. Чудеше се дали фактът, че са се насочили насам, не е знак от Майката или може би от нейния тотем.

Това обаче не беше чак толкова необичайно. През цялата година, особено през по-топлите сезони, разни животни на стада или поотделно мигрираха през горите и тучните пасища в долините на големите реки. Беше съвсем естествено почти навсякъде покрай главните реки поне през няколко дни да се виждат най-различни бродещи животни, а през някои сезони ежедневно преминаваха цели процесии. Този път съвсем случайно това беше стадо диви говеда – точно каквото им трябваше.

– Айла, виждаш ли женската, хей там отсреща – попита Джондалар.
– Онази с бялото по муцуната и лявата плешка?

– Да.

– В нея трябва да се целим. Тя е напълно израсла, но ако се съди по големината на рогата, не изглежда да е много стара и освен това малко се е отделила от стадото.

Ледени тръпки побиха Айла – тя разбра! Сега бе убедена, че това е знак. Джондалар бе избрал необикновеното животно! Животното с белите петна. Винаги, когато се бе изправяла пред труден избор в живота си и когато след дълъг размисъл в края на краищата бе намирала път към разумно решение, нейният Тотем бе доказвал, че то е правилно, като ѝ бе давал някакъв знак, изпращал бе нещо необичайно. Като момиче Креб ѝ бе обяснил тези знаци и ѝ бе казал да ги съхранява за късмет. Повечето дребни предмети, които носеше в украсената торбичка на врата си, бяха знаци от Нейния Тотем. Внезапното появяване на стадо зубри, след като бяха решили да останат, както и изборът на Джондалар да преследват белязаното животно странно наподобяваха знаците от

нейния тотем.

Решението да останат в Бивака не беше лично, но беше важно и изискваше сериозно обмисляне. Това беше постоянният зимен дом на група хора, които бяха отправили молба към Майката да го пази по време на отсъствието им. Вярно е, че необходимостта за оцеляване разрешаваше на минаващият странник да го използва, ако се наложи, но за това трябваше да има законно основание. Не беше лесно да понесеш гнева на Майката.

Земята бе гъсто населена с живи същества. По своя път те бяха срещали неизброимо многообразие от животни, но много малко хора. В един свят с толкова малко човеци имаше утеха в мисълта, че царство от невидими духове съзнава тяхното съществуване, грижи се за техните дела и може би направлява стъпките им. Дори строгият и враждебен дух, който се налага да бъде умилюстивяван, е за предпочитане пред безсърдечното пренебрежение на един груб, безразличен свят, в който животът им е изцяло в техни ръце, без да има към кого да се обърнат в случай на нужда, макар и само мислено.

Айла бе стигнала до извода, че ако ловът им се окаже успешен, това ще значи, че е правилно да използват Бивака, но ако се провалят, ще трябва да си тръгнат. Беше им даден Знак – необикновеното животно – и за да сполучат, трябва да запазят частица от него. Ако не могат, ако не успеят, това ще значи лош късмет – знак, че Майката не желае те да останат тук и тогава ще трябва незабавно да заминат. Младата жена се зачуди какъв ли ще бъде изходът.

ГЛАВА 9

Джондалар внимателно разгледа разположението на стадото зубри покрай реката. Говедата се бяха разпръснали между подножието на склона и края на брега по полянки с тучна трева, изпъстрени с храсти и дървета. Петнистата женска беше сама в една малка ливада с гъста брезава горичка и елшови храсти в единия край, които я отделяха от останалите зубри. Гъсталакът продължаваше покрай полите на склона, а по-нататък в ниската и влажна земя на другия край, отстъпваха на туфи острици и тръстики с остри стъбла. Оттам се отиваше към блатисто заливче, задръстено от висока тръстика и хвош.

Той се обърна към Айла и посочи блатото.

– Ти ще яздиш покрай реката и ония тръстики и хвошове. Аз ще я приближа откъм елшовите храсти. Така ще я заклешим между нас и ще я подгоним надолу.

Айла прецени ситуацията и кимна одобрително. После слезе от коня.

– Искам да завържа копиехвъргача си, преди да започнем – каза тя и привърза дългия калъф от сурова кожа с форма на тръба към ремъците, които придържаха наметката на коня, направена от мека еленова кожа. В твърдия калъф имаше няколко добре изработени изящни копия с тънки загладени върхове от кост, силно заострени и излъскани, разцепени в основата си, където се прикрепяха към дългата пръчка. Всяко копие имаше на задния край две прави пера и една резка върху дръжката.

Докато Айла завързваше калъфа, Джондалар се пресегна да вземе копие от своя калъф, праметнат на гърба с кожен ремък през гърдите му. Беше свикнал да го носи така, когато ловуваше пеша, макар че когато пътуваше преди на двата си крака и носеше самар на гърба си, тогава държеше копията в специален калъф, провесен от страни. Той постави копието в копиехвъргача, за да е готово.

Джондалар бе изобретил копиехвъргача през лятото, когато живееше с Айла в нейната долина. Това бе една поразителна новост, вдъхновено творение на истински гении, което се бе родило от естествените му технически наклонности, интуицията, вродения му усет към физичните закони, които щяха да бъдат дефинирани и записани хиляди векове по-късно. Идеята беше много находчива, макар че самият копиехвъргач наглед бе съвсем прост.

Беше издялан от цяло дърво, дълъг около стъпка и половина, широк един-два пръста, като към предния край се стесняваше. Държеше се хоризонтално и в средата имаше жлеб, където се поставяше копието. Една проста кукичка, изрязана отзад на хвъргача, съвсем точно влизаше във вдлъбнатината върху дръжката на копието. Тя действуваше като предпазител и задържаше копието на мястото му, докато се изхвърляше. Това допринасяше за точността на ловното оръжие. А в предната част на копиехвъргача на Джондалар имаше прикрепена по една примка от мека еленова кожа от двете страни.

При използване копието се поставяше с дебелия край към кукичката. Палецът и показалецът се промушваха през кожените примки отпред, които достигаха малко по-назад от средата на дългото копие в една подходяща равновесна точка и леко го придържаха на мястото му. Но когато копието се изхвърляше, те имаха много по-важна функция. Предницата на хвъргача се държеше здраво, докато копието се мяташе и това караше задният му край да се повдигне, при което се получаваше нещо като удължение на ръката. По-голямата дължина увеличаваше силата и действаше като лост, което от своя страна увеличаваше силата и дължината на полета на копието.

Мятането на копие с копиехвъргач приличаше на хвърлянето му с ръка; разликата беше само в крайния резултат. С помощта на това изобретение, дългата пръчка с остър връх можеше да се изтласка напред два пъти по-далеч, отколкото с ръка, и то с многократно умножена сила.

Приспособлението на Джондалар използваше механичното предимство за предаване и увеличаване на мускулната мощ, но то не беше първото устройство, при което се прилагаха тези принципи. Неговият народ имаше традиции в създаването на новости и бяха използвали подобни хрумвания по друг начин. Например остро парче кремък, хванато в ръка, беше полезен режещ инструмент, но ако се прикрепеше и дръжка към него, тя му придаваше неимоверно по-голяма сила и удобство. Наглед простата идея да се поставят дръжки на предметите – ножове, брадви, тесли и други сечива за дълбаене, рязане и пробиване; по-дълги дръжки за лопатите и греблата и дори нещо като подвижни дръжки за хвърляне на копия – увеличаваше многократно ползата от тях. Това не беше само проста идея, а важно изобретение, което правеше работата по-лесна и увеличаваше възможностите за оцеляване.

Техните предшественици продължително време бяха разработвали и подобрявали най-различни сечива и оръдия, но именно хора като Джондалар и Айла бяха едни от първите с такова богато въображение и

изобретателност. Те можеха да разсъждават абстрактно. Бяха способни да раждат идеи и да планират тяхното прилагане. Започваха с обикновени предмети, направени по прогресивни принципи, които усещаха интуитивно, после вадеха заключения, които прилагаха при други обстоятелства. Постигаха нещо повече от създаване на полезни инструменти – те творяха наука. Именно от този извор на творчество, от способността им за абстрактно мислене идеше и различният им светоглед. Те умееха да възприемат света около себе си във вид на символи, можеха да извличат същността му и да я възпроизвеждат – те поставяха началото на изкуството.

Айла завърза калъфа за копия и отново яхна коня. После видя, че Джондалар е подготвил копиехвъргача, и също се приготви за стрелба. Тръгна в посоката, която той ѝ бе показал. Дивите говеда се движеха бавно покрай реката и поспираха да пасат. Юницата, която бяха набелязали, вече не беше на същото място и не беше така отделена от останалите. Едно младо биче и още една женска бяха съвсем наблизко. Айла следваше реката и насочваше Уини с колене, бедра и движения на тялото. Когато наближи плячката отвъд зелената полянка, тя видя високият мъж да язди през пролуката между храстите. Трите зубъра бяха между тях.

Джондалар вдигна ръката, в която държеше копието, като се надяваше, че Айла ще приеме това като знак да изчака. Може би преди да се разделят, трябваше да ѝ обясни тактиката по-подробно, но беше трудно тя да се планира с абсолютна точност. Много зависеше от ситуацията в момента и от поведението на плячката. Другите две животни, които сега пасяха край петнистата юница, усложняваха ситуацията, но нямаше защо да се бърза. Животните не изглеждаха уплашени от тяхното присъствие и той искаше да измисли някакъв план, преди да се втурнат към полянката.

Изведнъж зубрите вдигнаха глави и самодоволното им безразличие се превърна в страх и безпокойство. Джондалар погледна зад животните. Обзе го истински гняв. Вълчо беше дошъл и вървеше към говедата с провесен език, като успяваше да си придаде едновременно заплашителен и закачлив вид. Айла още не го беше забелязала и Джондалар едва се съдържа да не ѝ изкрещи да го махне оттам. Но един вик щеше само да подплаши зубрите и може би да ги накара да хукнат, затова когато махна с ръка и привлече вниманието ѝ, той посочи вълка с копието си.

Тогава Айла забеляза Вълчо, но от движенията на Джондалар не можа да разбере точно какво иска той и се опита с жестовете на Клана

да го накара да ѝ обясни. Макар че той горе-долу владееше езика на Клана, точно в този момент не възприемаше жестовете като език и не можа да разпознае знаците, които тя му правеше. Беше се съсредоточил върху мисълта как да спасява положението. Животните бяха започнали да мучат и изглеждаха готови да побягнат. Идеалните до преди малко условия за лесен лов, бързо се превръщаха в безполезни усилия.

Преди да бе станало още по-лошо, Джондалар смушка Рейсър да тръгне напред и точно в този момент червеникавата самка хукна да бяга, уплашена от приближаващия се кон и ездач към дърветата и храстите. Врещящото теле я последва. Айла изчака само колкото да види към кое животно се е насочил Джондалар, след което и тя препусна след петнистата. Вече приближаваха зубрите, които все още стояха напред ливадата, гледаха ги и мучаха тревожно, когато белязаното животно премина в тръст и се насочи право към блатото. Продължиха да го гонят, но когато настигнаха юницата, тя изведнъж се отскубна, преви се и се стрелна между двата коня към дърветата на отсрещния край на ливадата.

Айла промени тежестта на тялото си върху коня, Уини я разбра веднага и смени посоката. Кобилата беше свикнала с бързите промени. И друг път Айла бе ходила на лов с коня, макар че по-често преследваха малки животни, които тя поваляше с прашката си. Джондалар беше затруднен малко повече, дръпването на юздите не беше толкова бърза команда, колкото смяната на тежестта на ездача, а мъжът и младият жребец нямаха толкова голям опит в съвместния лов. Все пак след известно колебание в първия миг те също се спуснаха след зубъра с белите петна.

Животното препускаше като бясно към гъсталака и горичката пред него. Ако успееше да се скрие, трудно щяха да го последват и имаше прекрасната възможност да избяга. Айла и Уини, а зад тях Джондалар и Рейсър скъсяваха разстоянието до зубрите, но те, както и всички тревопасни, разчитаха на бързината си, когато трябваше да се спасяват от нападатели – дивите говеда бяха почти толкова бързоноги колкото конете, когато се окажеха в опасно положение.

Джондалар сръчка Рейсър и той се хвърли с всички сили напред. Намести копието си, за да се опита да стреля по бягащото животно, и се изравни с Айла, но после я задмина. Един неуловим сигнал от Айла обаче накара кобилата да продължи със същия ход. Жената също държеше копието си, готова да го запрати. Дори и в галоп, тя яздеше без никакво усилие, леко и грациозно, което се дължеше на дългата практика и предварителното ѝ несъзнателно обучение на коня. Чувствуваше, че много

от сигналите, които дава на кобилата, бяха по-скоро продължение на мисълта ѝ, отколкото целенасочено направляване на животното. Само трябваше да си помисли как и накъде желае да тръгне, и Уини веднага се подчиняваше. Толкова добре се разбираха, че Айла дори не съзнаваше как едва доловимите движения на тялото, които придружаваха мисълта, бяха насочили чувствителното и умно животно.

Докато Айла се прицелваше с копието, Вълчо изведнъж префуча покрай бягащата самка. Тя се обърка от този по-познат за нея нападател, забави ход и свърна встрани. Вълчо скочи към нея, а тя се обърна и насочи рогата си към четириногия хищник. Вълкът отстъпи назад, после скочи отново и като се опитваше да намери някое уязвимо място, впи острите си зъби и стисна в яката си челюст меката оголена муцуна на зубъра. Едрата женска измуча, отметна глава, вдигна Вълчо над себе си и започна да го разтърсва, като се мъчеше да се отърве от причинителя на болката ѝ. Зашеметеният звяр висеше като празен кожен мех, но продължаваше да стиска зъби.

Джондалар начаса беше забелязал промяната в хода на зубъра и бе готов да се възползува от това. Препусна в галоп към борещите се животни с всичка сила и запрати копието си съвсем отблизо. Острият костен връх прониза издутата страна на самката и потъна дълбоко между ребрата към вътрешните органи. Айла беше точно зад него и нейното копие улучи целта само миг по-късно. То прободе животното косо от другата страна точно зад гръдния кош и проникна дълбоко. Вълчо остана да виси на муцуната на самката, докато тя не падна на земята. Неговата тежест я дърпаше надолу, тя се строполи на една страна и прекърши копието на Джондалар.

– И все пак той помогна – успя да спре зубъра, преди да стигне до дърветата – настояваше Айла, докато двамата се напъваха да преобърнат огромната си плячка, като газеха в локвата кръв под гърлото на животното – Джондалар бе направил дълбок разрез, за да изтече.

– Да, но ако не беше тръгнал да я гони точно тогава, тя сигурно нямаше да побегне, преди да я бяхме сгасчили, и щяхме да я убием много по-лесно – противопостави се той. После вдигна пръчката на счупеното си копие. Мислеше си, че то щеше да е здраво, ако Вълчо не беше връхлетял и съборил зубъра върху него. Не беше лесно да се направи хубаво копие – трябваше доста да поработи.

– Не можеш да си съвсем уверен в това. Тая женска без малко да ни се изплъзне, пък и бягаше много бързо.

– Да, но тя изобщо не се плашеше от нас, докато не се появи Вълчо.

Опитах се да ти кажа да го повикаш при себе си, но не исках да крещя и да пропъдя животните.

– Аз пък не разбрах какво искаш. Защо не ми каза със знаците на Клана? Попитах те, а ти не ми обърна никакво внимание – оправдаваше се Айла.

Знаците на Клана? Джондалар се замисли. Изобщо не беше се сетил, че е използвала знаците на Клана. Това би бил чудесен начин за предаване на съобщение в такива случаи. Но после поклати глава.

– Съмнявам се, че това щеше да помогне. Едва ли щеше да спре, дори и да бе опитала да го повикаш.

– Възможно е да си прав, но все пак смятам, че Вълчо може да се научи да ни съдейства. Той вече ми помага, като изкарва по-дребния дивеч от скривалищата. Бебчо също се беше научил да ловува с мен. Добър партньор беше. Щом като един пещерен лъв може да се научи да ловува с хората, значи, че и Вълчо може – опита се да го защити тя. В края на краищата нали бяха убили зубъра, и то благодарение на Вълчо.

Според Джондалар Айла не разсъждаваше реалистично по отношение на уменията, които един вълк може да придобие, но нямаше смисъл да спори с нея. Тя се отнасяше към животното като към дете и това само щеше да я накара още повече да се застъпи за него.

– Е, хайде, няма да е зле да изкорвим тоя зубър, преди да започне да се подува. И ще трябва да го одерем и нарежем на парчета, та да го отнесем в Бивака – каза Джондалар, но веднага му дойде на ум един друг проблем. – Ами какво ще правим с тоя вълк?

– Как така „каково ще правим“? – попита Айла.

– Ако нарежем зубъра на парчета и занесем част от месото горе в Бивака, той ще може да яде от това, което ще остане тук – обясняваше Джондалар, а раздразнението му растеше, – и като се върнем да вземем още, той ще може да докопа месото, което сме пренесли там. Значи един от нас трябва да стои тук да пази, а другият да стои там. Тогава как ще пренесем другото месо горе? Ще трябва да си направим шатра тук, за да изсушим месото на място, вместо да използваме жилищата. И всичко това само заради Вълчо.

Джондалар се беше разгневил от трудностите, които си въобразяваше, че вълкът им създава, затова не разсъждаваше съвсем ясно.

Но той разсърди и Айла. Възможно бе Вълчо да яде от месото, ако тя не е там, но нямаше да го докосне, докато бе с него. Просто трябваше да го вземе със себе си. Той не представляваше чак такава пречка. Защо Джондалар се бе зайл с него? Тя отвори уста да му отговори, но

изведнъж промени решението си и подсвирна на Уини. Плавно възседна коня и после се обърна към Джондалар.

– Не бери грижа за тая работа. Аз ще отнеса зубъра в Бивака – заяви тя, извика Вълчо и се отдалечи.

Изкачи енергично височинката до земянките, скочи от коня и се втурна вътре. След малко се появи с каменна брадва с къса дръжка, която Джондалар бе направил за нея. После отново скочи на коня и подкара Уини към брезовата горичка.

Той я наблюдаваше как язди нагоре, после пак надолу, видя я да влиза между дърветата и се чудеше какво ли е намислила. Бе започнал да разрязва корема, за да извади червата и стомаха на зубъра. Смесени чувства го обзеха, докато работеше. Наистина вярваше, че има основание за своите опасения относно младия вълк, но съжаляваше, че ги е изказал пред Айла. Знаеше какво изпитва тя към животното. Неговите оплаквания нямаше да променят нищо, пък и трябваше да признае – в обучението на Вълчо тя бе постигнала доста повече, отколкото му се струваше, че е възможно.

Като чу, че тя сече дърво, веднага се досети какво бе решила да прави. Той също се отправи към горичката. Завари я да излива гнева си върху една висока права бреза в средата на рехавата горичка, като ожесточено блъскаше с брадвата по ствола ѝ.

Вълчо не е толкова лош, колкото Джондалар казва, мислеше си тя. Той май наистина уплаши онези зубри, но после им помогна много. Айла спря за миг да почине и се намръщи. Ами ако не бяха успели да я убият – нямаше ли това да значи, че не са добре дошли? Че духът на Майката не желае те да останат в Бивака? Ако Вълчо бе провалил лова, тя нямаше сега да мисли как да пренесе тази юница, защото щяха да си тръгват. Но ако е било предопределено да останат, тогава той не би могъл да провали лова им, нали? – Отново започна да сече. Всичко ставаше прекалено сложно. Бяха убили белязаното животно, макар и с намесата на Вълчо – и с неговата помощ, разбира се. Следователно беше правилно да използват жилищата. Може би те всъщност са били специално изпратени на това място – разсъждаваше тя.

Изведнъж се появи Джондалар. Опита се да вземе брадвата от ръцете ѝ.

– Върви да потърсиш друго дърво, дай на мен да довърша това – рече той.

Айла вече не беше толкова ядосана, но му отказа:

– Нали ти казах, че ще пренеса зубъра в Бивака. Мога да се оправя

и без теб.

– Знам, че можеш, така както можа да ме пренесеш до твоята пещера в долината. Но ако работим и двамата, ще се сдобиеш с колчета много по-бързо – отвърна й Джондалар и след малко добави: – Е, да, трябва да призная, че си права. Вълчо наистина помогна.

Айла замръзна с ръка във въздуха, преди да нанесе следващия удар, и вдигна очи към него. Лицето му издаваше сериозна загриженост, но изразителните му сини очи показваха смесени чувства. Тя не разбираше опасенията му относно Вълчо, но в погледа му прочете силна любов към нея. Изведнъж почувствува огромната притегателна сила на тези очи, усети мъжкото му обаяние при тази близост, чара, който той може би не съзнаваше напълно, че притежава, и полека-лека съпротивата ѝ я напусна.

– Но ти също си прав – призна тя с известно разкаяние, – той наистина ги накара да хукнат, преди да се бяхме приготвили, и можеше да провали целия лов.

Намръщената физиономия на Джондалар се смени с усмивка на облекчение.

– Значи и двамата сме прави – заключи той.

Айла отвърна на усмивката му и в следващия миг се намериха в обятията си, а устните му се долепиха до нейните. Стояха вкопчени един в друг, доволни, че спорът им е приключил, и с тази физическа близост искаха да унищожат отчуждението, което се бе появило между тях.

След като така пламенно бяха изразили радостта си, те останаха прегърнати още малко и Айла рече:

– Все пак мисля, че Вълчо може да се научи да помага в лова. Само ще трябва да му покажем какво да прави.

– Не знам. Сигурно ще може. Пък и след като ще пътува с нас, смятам, че трябва да го обучиш колкото може повече. Ако не на друго, то поне да не се бърка, когато ловуваме.

– Но и ти трябва да помагаш, за да се подчинява и на двама ни.

– Съмнявам се, че ще ми обърне внимание – продължи Джондалар, но като видя, че тя се готви да възрази, додаде: – Е, ако много настояваш, ще опитам. – Той взе каменната брадва от ръцете ѝ и заговори за другата идея, която тя му беше дала.

– Ти спомена нещо за използване на знаците на Клана, когато не искаме да викаме. Това може да се окаже полезно.

Айла се усмихна и тръгна да търси друго дърво с подходяща форма

и големина.

Джондалар разгледа дървото, с което тя се бе мъчила досега, за да види още колко ще трябва да го сече. Трудно беше да се пререже дърво с каменна брадва. Острието, направено от трошлив камък, бе доста дебело, за да не се чупи много лесно от силата на удара, така че то не се връзваше достатъчно дълбоко, а само дялкаше и нащърбяваше ствола. Дървото изглеждаше по-скоро сякаш някой го бе гризал, а не рязал. Айла се вслуша в ритмичния звук от кремъка върху дървото, докато внимателно разглеждаше горичката. Намери едно подходящо дърво, беляза го с резка върху кората и продължи да търси друго.

Когато отсякоха необходимите им дървета, те ги замъкнаха до полянката и окършиха клоните с ножовете и брадвата, после ги подредиха на земята. Айла ги премери на око, отбеляза нужната дължина и ги отрязаха, за да станат еднакви. Докато Джондалар вадеше вътрешностите на зубъра, тя отиде до жилището за въжета и едно приспособление, което бе направила от завързани и преплетени кожени ремъци и каишки. Донесе и една от скъсаните рогозки, после повика Уини и ѝ наядна специалния хамут.

Като използва само двете колчета – третото беше необходимо за триножника, на който закачаше храната, за да я държи далеч от зверовете – тя прикрепил по-тесния им край към хамута на коня и ги кръстоса зад гърба му. По-тежките краища се влачеха по земята от двете страни на кобилата. С въжетата завързаха рогозката към раздалечените колчета на шейната-носилка близо до земята и прикрепиха допълнителни въжета, с които да привържат зубъра.

Когато погледна огромното животно, Айла се зачуди дали пък тежестта му няма да се окаже твърде голяма дори за яките степни коне. И двамата с Джондалар трябваше доста да напрегнат сили, докато качат зубъра върху приспособлението. Рогозката не беше много стабилна опора, но като вързаха животното направо върху прътите, то не се влачеше по земята. След тези усилия Айла още повече се притесни, че товарът ще се окаже твърде голям за Уини, и едва не промени решението си. Джондалар вече беше изкормил животното и извадил стомаха и другите вътрешности; може би трябваше да го одерат на самото място и да го нарежат на парчета с по-приемливо тегло. Вече нямаше нужда да доказва, че може и сама да прекара плячката до Бивака, но щом като я бяха натоварили, Айла реши да остави Уини да опита.

Наистина се изненада, когато конят помъкна тежкия товар по неравния терен, но учудването на Джондалар беше двойно по-голямо.

Зубърът бе по-обемист и по-тежък от Уини и бяха нужни немалко усилия, но товарът се оказа по силите на кобилата, тъй като самарът опираше само в две точки, а по-голямата част от теглото падаше върху колчетата, които опираха о земята. Изкачването на склона беше по-трудно, но здравият степен кон успя да преодолее и тази трудност. Шейната-носилка се оказа най-ефикасното средство за превозване на товари по неравна повърхност.

Това приспособление бе изобретено от Айла благодарение на нуждата, подходящия момент и вътрешния импулс. Докато живееше сама, тя често бе изправяна пред необходимостта да премества разни твърде тежки за нея неща – като например цяло животно – и ѝ се налагаше да ги разрязва на по-малки парчета. А после пък трябваше да мисли как да опази останената част от диви зверове. Животът ѝ бе предоставил уникалната възможност да отгледа кобила и да използва конската сила в някои случаи. Но най-голямото ѝ предимство бе умът, способен да открива нови възможности и да измисля съответни средства.

Щом като се доближиха до землянката, Айла и Джондалар развързаха зубъра и след множество похвални думи и благодарствени прегръдки поведоха обратно коня, за да приберат вътрешностите на животното, защото те също вършеха работа. Като стигнаха до сечището, Джондалар вдигна счупеното си копие. Предният край на пръчката се бе прекършил, а върха още не бяха извадили от трупа, но задната дълга и права част беше цяла. Може би щеше да намери за какво да го ползува, помисли той и го взе със себе си.

Като се върнаха в Бивака, свалиха хамута на Уини. Вълчо започна да души карантията – много обичаше черва. Айла се поколеба за момент. Ако имаше нужда, би могла да ги използва за няколко неща – от съд за съхраняване на мазнини до материал за подплатяване – но не бе възможно да носят повече багаж, отколкото вече имаха.

Сякаш само защото имаха коне да мъкнат багажа, нуждите им все се увеличаваха. Спомняше си, че когато напусна Клана и пътуваше пеша, носеше всичко необходимо само в една кошница на гръб. Вярно, че сега шатрата им беше много по-удобна от ниската кожена колиба, която използваше преди, а освен това имаха резервни дрехи и дрехи за зимата, които не обличаха, и повече храна и съдове, и... – в никакъв случай не биха могли да носят всичко това в една кошница, разбира се.

Тя хвърли на Вълчо ненужните в момента черва и двамата с Джондалар се заловиха да разрязват дивото говеждо месо. Направиха разрези на няколко важни места и започнаха да издърпват кожата – това бе

много по-ефикасен начин за смъкване на кожата, отколкото дрането с нож. Със съвсем малко усилия се отделяше ципата между кожата и мускулите и когато свършиха, единствено двете дупки от върховете на копията нарушаваха целостта на кожата. Навиха я, за да не изсъхне много бързо, и заделиха главата. Езикът и мозъкът бяха хранителни и крехки и смятаха да изядат тези деликатеси още същата вечер. Черепата с големите рога обаче решиха да оставят за Бивака. За някои може би той притежаваше особено значение, ако ли не – по него имаше множество полезни части.

После Айла занесе стомаха и мехура до малкия поток край Бивака, за да ги измие, а Джондалар отиде до реката да намери храсти и тънки жилави пръчки, които да огъне и от тях да направи кръгла рамка за малка лодка. Потърсиха също сухи съчки и плавеи – за да предпазят месото от зверове и насекоми, трябваше през цялата нощ да поддържат няколко огъня навън, както и един огън вътре в землянката да ги топли.

Работиха почти до тъмно. Първо разделиха животното на едри късове, после нарязаха месото на тънки филийки и го поставиха върху импровизирани стойки от клони, но имаше още работа. Внесоха стойките в къщата за през нощта. Шатрата им беше мокра, но я сгънаха и също я прибраха вътре. Щяха да я разпънат и да изнесат месото навън чак на другия ден, за да се доизсушат на вятъра и слънцето.

На сутринта довършиха рязането на месото и Джондалар започна да строи лодката. Като използваше сгорещени камъни, той огъна дърветата за рамката. Айла бе много заинтригувана и го попита откъде е научил всичко това.

– Моят брат Тонолан. Той беше майстор на копия – обясни Джондалар, докато натискаше края на едно малко право дърво, което бе оформил като дъга, а тя го завързваше към друга извита част с връвчица, направена от сухожилията на зубъра.

– Но какво общо има правенето на копия с правенето на лодки?

– Тонолан умееше да изработи съвсем права и гладка пръчка за копие. Но за да се научиш как да изправиш едно криво дърво, първо трябва да знаеш как да изкривиш дървото, а той можеше да прави и това също толкова добре. Беше по-голям майстор от мен в тая работа. Имаше истински усет към нея. Може да се каже, че занаятът му не бе само да прави копия, а да оформя дървото. Той изработваше най-хубавите снегоходки, а това значи да вземеш едно дърво и да го извиеш така, че да стане съвсем кръгло. Може би затова се чувствуваше така добре сред Шарамудоите. Те бяха отлични майстори дърводелци. Използваха

гореща вода и пара, за да огъват своите канута до желаната от тях форма.

– Какво е това кану?

– Това е лодка, издълбана от един дънер. Предната част е оформена като тънък ръб, задният край – също и тя се плъзга по водата така лесно и гладко, сякаш я разрязва с остър нож. Много красиви лодки са. Тази нашата е тромава в сравнение с тях, но тук наблизко няма достатъчно големи дървета. Ще видиш кану, когато стигнем при Шарамудои.

– Още колко остава, докато стигнем там?

– Далече е. Отвъд онези планини – обясни той, като гледаше през ляпнатата мараня към високите неясни очертания на върховете на запад.

– О, – въздъхна Айла разочаровано, – надявах се да е по-близо. Хубаво е да срещнем хора. Искаше ми се и тук в Бивака да бяхме заварили някого. Може да се върнат, преди да тръгнем.

Джондалар долови тъга в гласа й.

– Самотна ли се чувствуваш без други хора? Толкова време си прекарала сам-самичка в твоята долина, мислех, че вече си свикнала.

– А може би именно затова. Била съм предостатъчно сама. Известно време това, не ми пречи, дори понякога ми харесва, но толкова дълго не сме виждали никакви хора... Просто реших, че ще е приятно да си поговорим с някого. – Тя вдигна поглед към него. – Толкова съм щастлива, че си при мен Джондалар. Щях да съм много самотна без теб.

– И аз съм щастлив, Айла. Не мога да ти опиша колко се радвам, че дойде с мен и че не се наложи да пътувам сам. Аз също горя от нетърпение да срещнем хора. Когато стигнем до Великата Река Майка, там би трябвало да има някакви люде. Досега пътувахме през полета и гори, а хората обикновено се заселват покрай прясна вода – реки, езера, а не на сред голото поле.

Айла кимна и хвана края на друга тънка пръчица, която се бе сгорещила върху топлите камъни и пара, а Джондалар внимателно я огъна в кръг, после тя му помогна да я привържат към останалите. Като погледна рамката, прецени, че ще отиде цялата кожа на зубъра, за да я покрият. Щяха да останат не повече от няколко парченца, съвсем недостатъчни, за да направи нова кожена торба за месо на мястото на онази, която изгубиха в наводнението. Но лодката им беше необходима, за да прекосят реката. Значи трябваше да се измисли нещо друго. Може би кошница щеше да свърши същата работа, ако е гъсто изплетена, плоска, дълга и с капак отгоре. Наоколо бе пълно с хвоц, тръстика, върби – идеален материал за кошници, но дали тя щеше да е подходяща да държат

месото в нея?

Неприятното беше, че когато се носи прясно месо, то продължава да пуска кръв и колкото и плътно да е изплетена, една кошница може да започне да пропуска през дупчиците. Ето защо дебелията и здрава необработена кожа беше най-удобният материал за такъв съд – тя също попиваше кръвта, но много бавно; не пропускаше и след като бъде използвана известно време, можеше да се изпере и изсуши. Нуждаеше се от нещо, което да върши същата работа. Трябваше да помисли по този въпрос.

Мисълта за нова торба не я напусна и когато рамката беше готова и я оставиха да изсъхне, докато сухожилията се втвърдят. Айла се отправи към реката да събере материал за кошници. Джондалар я придружи, но само до брезовите дръвчета. Тъй като се бе заел с дърводелска работа, той реши да възстанови счупените и изгубените копия, като направи няколко нови.

Уимез му бе дал малко хубав кремък, преди да заминат, оформен съвсем грубо, така че от него лесно да се издялат нови върхове. Бе му показал как се правят копия с костен връх, преди да тръгнат за Летния Събор. Те бяха типичното оръжие за неговия народ, но се бе научил как се правят и копия с кремъчен връх, използвани от Мамутоите. И тъй като беше голям майстор в обработването на кремък, за него беше по-лесно и бързо да направи от тях, отколкото да оформя и изглажда кости.

След пладне Айла се зае да плете специална кошница за месо. Когато живееше в долината, тя бе прекарала множество дълги зимни нощи в плетене на кошници и рогозки, за да разсее самотата, и беше станала много бърза и изкусна плетачка. Можеше да изработи кошница почти, без да гледа, така че новият съд за месо беше готов преди здрач. Бе обмислила добре формата и размера, материалите и гъстотата на плетката. Кошницата беше хубава, но тя не бе съвсем доволна.

Излезе навън по тъмно, за да смени вълнената си превръзка и да я изпере в малкото поточе. После я постави край огъня да се изсуши, но така че Джондалар да не я вижда. После, като се стараяше да не го поглежда, си легна в спалните кожи до него. Жените от Клана бяха научени да избягват мъжете, когато кървят, доколкото това е възможно, и никога да не ги гледат право в очите. Мъжете от Клана ужасно се изнервяха, ако са край жените в такива моменти. Чудеше се как може Джондалар да няма такива скрупули в това отношение, но тя самата все още се чувствуваше неудобно и полагаше големи усилия да оправя тоалета си съвсем дискретно.

Джондалар винаги се отнасяше с голямо внимание през лунните й периоди, защото усещаше безпокойството й. Но щом като си легнаха, той се наведе и я целуна. Тя му отвърна сърдечно, макар че държеше очите си затворени. После той отново се обърна по гръб. Дватама лежах един до друг, загледи в отблясъците на огъня, играещи по тавана и стените. Разговаряха, но тя през цялото време внимаваше да не го погледне.

– Иска ми се да замажа с нещо тази кожа, след като я окача на рамката – каза той. – Ако варя дълго време във вода копитата, остатъците от кожата и малко кокали, ще се получи много гъсто и лепкаво тесто, което се втвърдява, като изсъхне. Имаме ли някакъв съд, в който мога да го приготвя?

– Сигурна съм, че ще намерим нещо. Дълго ли трябва да се вари?

– Да, трябва хубавичко да се сгъсти.

– Тогава ще е най-добре да го сложиш направо върху огъня, като супа... може би парче кожа. Ще трябва да го наглеждаме и да добавяме вода, няма да изгори, докато е мокро... чакай. Какво ще кажеш за търбуха на зубъра? Налях го с вода, за да не изсъхне, но от него може да излезе много хубав готварски съд – предложи Айла.

– Не съм съгласен – отвърна Джондалар. – Няма защо да прибавяме вода, нали искаме да се сгъсти.

– Тогава, предполагам, най-подходяща ще бъде една не пропускаща кошница и сгорещени камъни. Ще я направя още сутринта.

Айла лежеше умълчана, но сънят не я хвашаше – все си мислеше, че има и по-добър начин да се свари такава смес. Просто в момента не й идваше на ум. Беше почти задрямала, когато изведнъж й хрумна нещо.

– Джондалар! Сетих се!

Той също заспиваше, но се сепна и отвори очи.

– Ъхъ! Какво има?

– Нищо лошо. Просто си спомних как Нези топеше мазнина и смятам, че това ще е най-добрият начин да приготвиш гъстата смес. Изкопаваш плитка дупка в земята във формата на купа и я постилаш с парче кожа – трябва да е останало някое достатъчно голямо. Натрошаваш малко кости и ги разпръскваш по дъното. После слагаш вътре водата и копитата и каквото друго искаш. Можеш да ги вариш много дълго, като пускаме горещи камъни, а кокалите няма да позволяват на камъните да се допират до кожата и няма да я изгорят.

– Добре, Айла. Точно така ще направим – промърмори сънено Джондалар, обърна се на другата страна и скоро захърка.

Но в главата на Айла все още се въртеше нещо и не ѝ даваше мира. Беше решила да остави стомаха на зубъра на хората от Бивака да го използват като мех за вода, но той трябваше постоянно да е мокър, иначе щеше да се втвърди и после да не си възвърне предишното гъвкаво, водонепропускливо състояние. Дори и да го оставеше пълен с вода, тя можеше случайно да изтече от някъде или да се изпари – кой знае кога щяха да се върнат тези хора.

Изведнъж я осени идея. Едва не извика отново, но успя навреме да сподави радостния възглас – Джондалар спеше и не искаше пак да го събужда. Щеше да остави стомаха да изсъхне и да го използва за подплатяване на новия съд за месо, но още докато е мокър, ще го оформи, така че да прилепне плътно към кошницата. В тъмното помещение сънят я унесе. Заспа доволна, че е измислила начин да се сдобие отново с тази толкова необходима вещ.

През следващите няколко дни докато месото съхнеше и двамата работеха усилено. Довършиха лодката и я покриха с пласт от лепилото, което Джондалар приготви, като свари копитата, кокалите и късчетата кожа. Докато и тя съхнеше, Айла правеше кошници – за месото, което щяха да оставят като подарък на хората от Бивака; за готвене, за да подмени изгубените съдове; за събиране на разни неща. Някои от тях смяташе да остави там. През деня събираше растителна храна и лечебни билки и ги сушеше, за да ги вземат със себе си.

Един ден Джондалар я придружи, за да потърси нещо, от което да направи гребла за лодката. Малко след като тръгнаха, той със задоволство откри черепа на един гигантски елен, умрял преди огромните му рога да са паднали, така че Джондалар се сдобил с два еднакви по големина рога. Беше още рано и той остана с Айла до обед. Покрай нея се учеше да разпознава някои храни и тогава разбра колко много знаеше тя. Имаше невероятно богати познания за растенията и помнеше кое за какво се използва. Когато се върнаха в бивака, Джондалар подряза върховете на широките рога и ги прикрепил към яки, къси колчета. Така направи едни напълно пригодни за гребане лопатки.

На другия ден намисли да изпробва приспособлението си за оформяне на дърво, което беше направил заради рамката на лодката. С него щеше да изправи пръчки за нови копия. Оформянето и изглаждането им му отне следващите един-два дни, макар и да си служеше със специалните инструменти, които носеше увити в една кожа и вързани с връвчици. Но докато работеше, всеки път щом преминаше покрай землянката, където бе захвърлил старото прекършено копие, го обземаше прилив на

раздразнение. Колко жалко, че нямаше начин да спаси тази права пръчка и да направи от нея едно по-късо копие. Всяко от копията, които правеше сега и влагаше толкова много труд, можеше да се счупи също толкова лесно.

Когато се увери, че копията летят съвсем правилно, той взе един друг инструмент – тесен кремъчен резец с връх във форма на длето, закрепен за дръжка от еленов рог – и започна да изрязва дълбоки жлеbove в по-дебелия край на пръчките. После от предварително подготвените парчета кремък издяла нови остриета, прикрепи ги към дръжките на копията с гъстото лепило, което беше сварил за замазване на лодката, и ги върза с връвчици от сухожилия. Жилавите сухожилия се свиваха, след като изсъхнат, и правеха много здрава и стабилна свързка. Накрая забодде по две дълги пера от многобройните орли, соколи и черна каня, които живееха наоколо и се хранеха със земни катерици и други дребни гризачи. Беше ги събрал покрай реката.

С Айла си бяха направили мишена от един дебел дюшек, натъпкан с трева, който борсукът бе разкъсал и вече не ставаше за нищо. Бяха го позакърпили с кожички от зубъра. Тази мишена поглъщаше силата на удара, без копието да се повреди. И двамата се упражняваха по малко всеки ден. Айла просто поддържаше формата си, но Джондалар експериментираше с различни дължини на копията и размери на върховете им, за да види кое е най-ефикасно при стрелба с копиехвъргача.

Когато новите копия бяха готови и изсъхнали, те ги занесоха при мишената да ги изпробват с копиехвъргача и всеки си избра по няколко. Макар и двамата да боравеха много изкусно с ловното оръжие, някои от пробните изхвърляния неизбежно отиваха встрани от целта, без да улучат меката мишена, но обикновено падаха невредими на земята. Обаче Джондалар метна едно от новите копия много силно, не уцели и удари един голям мамутски кокал, използван като пейка. То се огъна и отскочи назад. Чу се изпращяване и Джондалар се сепна. Разбра, че дървената дръжка се е пречупила в една слаба точка на около стъпка от върха.

Приблужи се да го разгледа и забеляза, че крехкият кремъчен връх също се е разбил – голямо парче се бе откъртило от единия му край. Сега върхът беше крив и не можеше да се поправи. Ужасно се ядоса на себе си, задето бе похабил копието – толкова време и усилия беше вложил, докато го направи, а не можа да го използва за нищо полезно. Във внезапен пристъп на гняв той прекърши негодното копие о коляното си и го захвърли.

Но като вдигна поглед, видя, Айла го наблюдава. Обърна се,

изчервен от срам заради този изблик на ярост, после се наведе и вдигна строшените парчета с намерението да се отърве от тях незабелязано. Като погледна отново нагоре, видя, че Айла се готвеше да метне още едно копие, сякаш нищо не се е случило. Той отиде до земянката и хвърли парчетата при копието, счупено по време на лова. После се загледа в тях и се почувствува глугово. Нелепо беше да се ядосва толкова много заради някакво си копие.

И все пак се иска доста работа, за да се направи ново, мислеше той и гледаше дългата пръчка с откършен край и оная част от другото копие със счупения кремъчен връх все още прикрепен към нея, които лежах една до друга на земята пред него. Жалко, че двете не можеха да се съединят и да се получи едно цяло.

Но докато стоеше така загледан в тях, той започна да се чуди дали пък наистина не би могъл да ги свърже, отново вдигна двете парчета и внимателно разгледа краищата им. Намести ги едно в друго и за момент двата разтрошени края останаха съединени, после пак се разпаднаха. Погледът му се спря на издълбания жлеб в по-дебелата част на пръчката, където влизаше кукичката на копиехвъргача, а после отново се отмести върху откършения край.

„Ако издялкам по-дълбока дупка отсам – мислеше той – и подостря пръчката с нащърбения връх, а после ги долепя, дали ще се задържат?“ Изпълнен с ентузиазъм, Джондалар отиде в къщата и извади връзката с инструменти. Седна на земята и разгъна кожата с най-различни кремъчни сечива. После взе длетото, разгледа счупената пръчка, извади кремъчния нож от канията в колана си и започна да изрязва треските, докато хубаво го заглади.

Айла бе приключила с упражненията по стрелба и бе прибрала копиехвъргача и копията в калъфа, който бе приспособила да носи на гръб, праметнат през едното рамо, така както правеше Джондалар. Тя се връщаше към жилището с някакви растения в ръце. Той се завтече към нея, ухилен до уши.

– Виж, Айла – извика й, като държеше копието. Парчето със счупения връх беше прикрепено в горния край на счупената пръчка. – Поправих го. Сега ще проверя дали е годно!

Тя го последва при мишената. Наблюдаваше го как поставя копието в хвъргача, издърпва го, прицелва се и после го изстрелва с всичка сила. То улучи мишената и отскочи. А когато Джондалар отиде да провери, установи, че предната част се бе забила здраво в целта. От удара дългата задна част се бе отделила и отскочила назад, но беше невредима.

Двойното сглобяемо копие можеше да се използва.

– Айла! Разбираш ли какво значи това? – Джондалар направо крещеше от радост.

– Не съвсем – отвърна тя.

– Гледай – върхът попадна в целта и после се отдели от пръчката, без да се счупи. Това значи, че следващия път ще трябва да направя сам един нов връх и да го прикача към една къса пръчка като тази. Не се налага да правя цяла дълга пръчка за копие. Мога да направя два такива върха... всъщност няколко... и само две-три дълги пръчки. Ще можем да носим много повече къси пръчки с върхове, отколкото цели дълги копия, а ако загубим някое, ще можем да го възстановим много по-лесно. Вземи, пробвай и ти – предложи ѝ той и извади върха от мишената.

Айла го разгледа внимателно.

– Не съм голям майстор на дългите прави пръчки за копия, пък и върховете, които правя, не са чак толкова хубави като твоите – рече тя, – но смятам, че дори и аз бих могла да изработя едно такова. – Айла беше също толкова развълнувана, колкото и Джондалар.

В деня, определен за заминаване, те провериха всичко, което бяха поправили след щетите, нанесени от борсука, поставиха кожата му на видно място, за да разберат обитателите каква е причината за поразите, и извадиха приготвените за тях дарове. Кошницата със сушеното месо провесиха на една греда от мамутски кокал, за да не може да я достигне някое хищно животно. Айла подреди още няколко кошници и окачи връзки сушени лечебни треви, както и някои ядливи растения, особено такива, които най-често се използват от Мамутоите. Джондалар остави на собственика на жилището едно изключително добре изработено копие.

После набучиха полуизсъхналия череп на зубъра с големите рога на един кол пред землянката, за да я предпазят от зверове. Рогата и другите костни образувания по него можеха да се използват за нещо, пък и това беше начин да се обясни на хората какво е месото в кошницата.

Младият вълк и конете като че ли усетиха приближаващата промяна. Вълчо подскочаше възбудено около тях, конете също бяха неспокойни. В този момент името на Рейсър наистина му подходеше – той се стрелваше стремително напред и пак бързо се връщаше, а Уини стоеше близо до Бивака, гледаше за Айла и изцвилваше леко, когато я видеше.

Преди да си легнат, опаковаха всичко с изключение на завивките си и закуската. Прибраха и шатрата, макар че не беше много лесно да я сгънат и напъхат в коша за багаж. Кожите бяха опушени предварително,

за да останат достатъчно гъвкави дори и ако напълно се намокрят, но въпреки това се бяха втвърдили. Шатрата щеше да омекне при по-продължителна употреба.

През последната нощ в удобната къща Айла съзерцаваше мъждукащите светлинки на гаснещия огън, които играеха по стените на стабилното жилище и усещаше как чувствата трепкаха и играеха в съзнанието ѝ подобно на огъня – ту светли, ту по-мрачни. Нямаше търпение да тръгнат отново, но ѝ бе мъчно, че напуска едно такова място, което през краткия им престой бе започнала да възприема като дом – само дето нямаше други хора. През последните няколко дни се улавяше, че поглежда към върха на хълма с надеждата да зърне обитателите на Бивака да се връщат, преди те да са го напуснали.

Все още искаше те да се завърнат неочаквано, но вече не се надяваше много, а чакаше с нетърпение деня, в който ще стигнат до Великата Река Майка. Имаше вероятност да срещнат хора някъде по течението ѝ. Обичаше Джондалар, но се чувствуваше самотна без други хора – жени, деца и по-възрастни, липсваха ѝ смехът и разговорите и съвместният живот с други от нейния вид. Но не искаше да мисли за твърде далечното бъдеще – за утрешния ден или следващия населен Бивак. Не искаше да мисли за народа на Джондалар или колко още трябва да пътуват до неговия дом, нито пък ѝ се мислеше за това как ще прекосят тази широка и бърза река само с една малка кръгла лодка.

Джондалар също лежеше буден, загрижен за Пътуването им, нетърпелив да тръгнат отново, макар наистина да смяташе, че престоят им тук бе много полезен. Шатрата им бе суха, бяха попълнили запасите си от месо и възстановили изгубените и повредени при наводнението вещи, а освен това се радваше, че е измислил сглобяемото копие. Доволен бе, че имат кръгла лодка, но се притесняваше как дори и с нея ще преминат отвъд. Реката беше голяма, широка и бърза. Сигурно не бяха много далеч от морето и затова нямаше изгледи да се стесни. Всичко можеше да се случи. Щеше да е щастлив, когато стигнат до другия бряг.

ГЛАВА 10

През нощта Айла често се будеше и вече бе отворила очи, когато първите лъчи на зората се процедиха през димоотвода и изпратиха едва доловимите си светли пръсти в тъмните кътчета на стаята, за да разпръснат мрака и да изведат неясните форми от прикритието на сенките. Когато нощта се оттегли и отстъпи мястото си на бледото зарево на утрото, тя беше съвсем будна.

Измъкна се безшумно от топлото място край Джондалар и излезе навън. Сутрешният хлад обгърна голата ѝ кожа и мразовитият полъх откъм обширните пластове лед на север я накара да настръхне. Погледна отвъд мъгливата речна долина и на фона на сияйното небе видя смътните очертания на брега отсреща. Ех, да бяха вече там!

Груба топла козина докосна леко крака ѝ и тя разсеяно потупа вълка, който изскочи някъде до нея. Той подуши въздуха и като долови нещо интересно, се втурна надолу по склона. Айла се огледа за конете и различни жълтеникавата козина на кобилата. Тя пасеше в една ливада близо до водата. Тъмнокафявият кон не се виждаше, но тя беше сигурна, че е наблизо.

Айла тръгна трепереща през росната трева към поточето. Усети изгрева на слънцето на изток, като гледаше как западното небе прелива от сребристо сиво към пастелено-синьо с разпръснати розови облачета, отразили блясъка на утринното слънце, скрито зад гребени на хълма.

Изкушаваше се да се изкачи и да погледне изгряващото слънце, но я спря възхитителното зарево откъм другата страна. Прорязаните от дърета склонове отвъд реката все още бяха обгърнати от сивкав мрак, но планините на запад се къпеха в ярката светлина на новия ден и се открояваха, сякаш бяха гравирани до най-малката подробност върху небето – да протегнеш ръка, ще ги пипнеш. А ниската верига на юг се увенчаваше с пищния венец на искрящите ледени върхове. Айла съзерцаваше с удивление бавноменящите се цветове, запленена от великолепието на обратната страна на изгрева.

Докато стигне малкия бистър поток, който препускаше и подскачаше по склона, сутрешният хлад вече се беше стопил. Остави меха за вода, който бе взела от жилището, и провери вълнената си превръзка. Зарадва се, като видя, че лунарният ѝ период вече приключва. Развърза кашиките си, свали амулета и пристъпи в едно плитко вирче да се измие.

Като свърши, тя напълни меха от пенестото водопадче, което се изливаше шумно в падината на вирчето, после излезе. Сложи си амулета, взе изпраната вълна и ремъците и забърза към Бивака.

Джондалар тъкмо връзваше една от каишките на спалните им кожи, когато тя влезе в землянката. Той вдигна поглед и се усмихна. Като забеляза, че вече не носи ремъците, усмивката му стана похотлива.

– Май не трябваше да избързвам с прибирането на постелята – рече той.

Айла се изчерви – беше се досетил, че лунарния ѝ период е минал. Тогава го погледна право в очите, а те искряха закачливо, изпълнени с любов и нарастващо желание. Тя също се усмихна.

– Винаги можеш да ги разгънеш отново.

– Провалиха ми се плановете да тръгнем рано – рече Джондалар и дръпна единия край на каишката, за да развърже възела на навитите спални кожи. Постла ги и се изправи, а тя пристъпи към него.

След закуска набързо опаковаха останалия багаж. Взеха всичките си вещи, лодката и заедно със своите спътници – животните, се спуснаха към реката. Не беше никак лесно да се реши къде да я прекосят. Загледаха необятното водно пространство пред себе си, толкова широко, че трудно можеха да различат подробности на отвъдния бряг. Бързото течение, образуваше невидими водовъртежи и само леки вълнички къдреха повърхността. Но по-скоро шумът на реката, отколкото видът ѝ, показваше нейната истинска същност. Тя демонстрираше своята мощ с приглушен, клокочещ тътен.

Докато майстореше кръглия плавателен съд, Джондалар често се сещаше за реката и мислеше как ще го използват, за да я преминат. Дотогава не бе правил купообразна лодка и само няколко пъти се бе возил в такава. Когато живееше при Шарамудоите, се бе научил много изкусно да управлява гладките издълбани канута, но веднъж при Мамутоите се бе опитал да кара обла лодка, подобна на купа, и установи, че е доста тромава. Тя се задържаше много добре на повърхността, не се преобръщаше, но се управляваше трудно.

Двата народа не само имаха различни материали под ръка за строење на плавателните си съдове, но освен това използваша лодките за различни цели. Мамутоите се занимаваха предимно с лов в откритите степи; риболовът беше за тях само една случайна, допълнителна дейност. Изработваха лодките си само за превозване на самите тях и вещите им през водни басейни – малки притоци или реки, които се спускаха надолу през целия континент от ледниците на север до вътрешните морета

на юг.

Рамудоите, Речните Люде, които бяха част от Шарамудоите, ловяха риба във Великата Река Майка – макар че те дори и това наричаха ловуване, особено, когато преследваха дългите тридесет стъпки есетри. А другата половина от народа – Шарамудоите – гонеха диви антилопи и други животни по високите чукари и планини, надвиснали над реката, както и около дома си, в границите на една голяма клисура. Рамудоите живееха край реката през топлите сезони и се възползуваха докрай от всичко, което природата им предоставяше, включително и големите зимни дъбове покрай бреговете, от които дълбаеха своите красиви и маневрени лодки.

– Ами, смятам, че ще е най-добре да сложим всичко вътре – каза Джондалар и вдигна една от своите кошници за багаж. Остави я и взе другата. – Няма да е зле да поставя по-тежките на дъното, а в тази са моите сечива и кремъкът.

Айла кимна. Тя също бе мислила как да прекосят реката, така че багажът им да остане невредим. Беше се опитала да предвиди някои от възможните неприятности, като си спомняше пътуванията с лодките на Лъвския Бивак.

– Трябва да оставим място за нас в две срещуположни страни, за да уравниравняваме лодката. Вълчо ще седне до мен.

Джондалар се чудеше как ли ще се държи вълкът в нестабилната плаваща купа, но се въздържаха да говори по този въпрос. Айла забеляза, че се мръщи, но също си замълча.

– Всеки трябва да има по едно гребло – каза Джондалар и ѝ го подаде.

– С този багаж се надявам да се сместим някак – допълни Айла и постави шатрата в лодката, като смяташе да я използва за сядане.

Успяха да натъпчат всичко с изключение на колчетата.

– Ще се наложи да ги зарежем. Няма място за тях – ядоса се Джондалар. Тъкмо си бяха набавили нови, след като изгубиха предишните.

Айла се усмихна ѝ извади малко въженце.

– Няма да ги оставяме. Ще плуват по водата. Само трябва да ги зарежем за лодката, за да не ги отнесе течението.

На Джондалар това не му хареса много и се канеше да възрази, но следващият въпрос на Айла отвлече вниманието му.

– А какво ще правим с конете?

– Защо? Те могат да плуват, нали?

– Да, но знаеш колко неспокойни стават, особено, когато правят

нещо за първи път. Ами ако се изплашат от нещо във водата и решат да се върнат? Няма да се опитат да пресекат реката отново. Дори няма да знаят, че сме на другия бряг. Ще трябва да се върнем и да ги преведем. Няма ли да е по-добре първо да ги преведем отсреща?

Айла беше права. Конете сигурно щяха да станат неспокойни и наистина да се върнат обратно, мислеше Джондалар, но как щяха да ги водят, след като те ще са в лодката? Положението се усложняваше – да управляваш лодка бе достатъчно трудно и без да се мъчиш да водиш подплашени коне на всичко отгоре. Джондалар започваше да се тревожи все повече и повече за прекосяването на реката.

– Ще им поставим оглавниците и юздите и ще ги вържем за лодката – предложи Айла.

– Не знам... Това май не е най-добрият начин. Ще трябва да помислим.

– Какво толкова има да му мислим? – отвърна тя, докато увиваше въженцето около трите колчета. После отмери едно парче и го привърза към лодката.

– Нали ти искаше да тръгнем? – добави тя и постави оглавника на Уини, прикрепи към него юздата и го върза към лодката от другия край на колчетата. – Готова съм – обърна се тя към Джондалар, застанала край лодката с поводите в ръка.

Той се поколеба, после кимна, решен да я последва.

– Добре – каза Джондалар, извади поводите на Рейсър от кошница-та си и извика коня. Отначало, като се опита да му надене оглавника, младият жребец вдигна глава изцвили, но след като Джондалар му поговори и го погали по врата и муцуната, той се успокои и се съгласи. Мъжът върза въжето за лодката и се обърна към Айла.

– Да тръгваме.

Айла даде знак на Вълчо да се качи в лодката. После, без да изпускат поводите, те бутнаха лодката във водата и скочиха в нея.

Още от самото начало ги сполетя беда. Бързото течение пое лодката и я понесе, но конете не бяха готови да навлязат в широката река. Отстъпиха назад, когато лодката се отдели от брега, и я разтресоха така силно, че тя едва не се преобърна. Вълчо се запрепъва, за да запази равновесие, като разтревожено се озърташе. Но товарът беше толкова тежък, че скоро лодката се оправи, макар да плаваше доста ниско във водата. Колчетата се бяха раздалечили отпред, следвайки силното течение.

Мощната река тласкаше лодката навътре и теглеше конете, а Айла и Джондалар нетърпеливо ги подканваха и накрая упорстващите

животни бяха убедени да влязат във водата. Първо Уини плахо потопа копито и опипа дъното, Рейсър я последва и накрая, усетили непрекъснатото дърпане, скочиха вътре. Брегът се спускаше рязко надолу и скоро те вече плуваха. Айла и Джондалар нямаха друг избор, освен да се оставят на течението да ги влачи, докато цялата тази необичайна комбинация от три дълги пръта, следвани от кръгла тежко натоварена лодка с мъж, жена и един много стреснат вълк в нея, завършваща с два коня отзад, най-сетне успя да се стабилизира на повърхността.

После пуснаха поводите, всеки грабна по едно весло и се опитаха да насочат лодката напреко на течението. Айла беше седнала с лице към отсрещния бряг. Тя нямаше никаква представа как се гребе. Докато успее да схване, трябваше да опита няколко пъти, като Джондалар постоянно я напътстваше и накрая двамата заедно успяха да подкарат лодката. Но дори и тогава тя се движеше бавно с дългите пръчки отпред и двата коня зад нея, облещили очи от страх, докато течението ги влачеше противно на волята им.

И накрая започнаха едва-едва да се придвижват напреко на реката, макар че бързеят ги отнасяше надолу с по-голяма скорост. Но по-нататък обширната река, която в своя път към морето бушуваше по плавния наклон, правеше рязък завой на изток. Обратното течение образуваше водовъртеж при една подводна пясъчна ивица, издадена напред откъм близкия бряг, и улови прътите, които се носеха пред лодката.

Дългите брезови пръчки, които бяха привързани само с въженцата, се преобърнаха и удариха кожата на лодката точно до Джондалар. Чу се силен тъп звук и той се уплаши, че може да се е пробила. Всички се разтресоха, кръглото кожено корито се завъртя и поводите на конете се обтегнаха. Животните зацвилеха ужасени и нагълтаха вода. Отчаяно се опитваха да плуват, но неумолимото течение дърпаше лодката и ги влечеше след нея.

Но усилията им не бяха напразни. Малката лодка се блъсна назад, завъртя се, дръпна колове и те отново се удариха в нея. Водовъртежът подмяташе претоварения плавателен съд, той се друсаше, блъскаше и подскачаше, а водата се плискаше вътре и прибавяше още повече към теглото му. Имаше опасност да потъне.

Изплашеният вълк, застанал с подвита опашка, трепереше върху сгънатата шатра до Айла. А тя самата като обезумяла се мъчеше да уравни лодката с греблото, което не знаеше как да използва, докато Джондалар крещеше наставления, които тя не знаеше как да изпълни. Цвиленето на конете привлече вниманието ѝ към тях и като видя колко

са подплашени, разбра, че трябва да пререже въжетата и да ги освободи. Хвърли греблото на дъното на лодката и извади ножа от канията си на кръста. Знаеше, че Рейсър по-лесно се плаши, затова първо се зае с неговото въже и без много усилия го отряза с острия кремъчен нож.

Като го освободи, лодката се раздруса и се завъртя още по-силно. Вълчо не можа да издържи и скочи във водата. Айла го видя как плува отчаяно, бързо срязва въжето на Уини и се хвърли след него.

– Айла! – изкрещя Джондалар, но лодката отведнъж беше олекнала и започна отново да се върти, тресе и блъска в прътите. Когато вдигна очи, той видя как Айла се бори с водата и окуражава Вълчо, който плуваше към нея. Уини и Рейсър се бяха отправили към отсрещния бряг. А течението отнасяше Джондалар с още по-голяма бързина надолу, далеч от Айла.

Тя хвърли поглед назад и за последен път зърна Джондалар и лодката, преди да се спуснат зад завоя. За миг сърцето ѝ спря да бие от ужас, че никога вече няма да го види. Прониза я мисълта, че изобщо не трябваше да напуска лодката, но в този момент нямаше време за разсъждения. Вълкът се бореше с течението и се приближаваше към нея. Тя загреба още няколко пъти, достигна го, а той постави лапи на раменете ѝ, облиза лицето ѝ и от радост я потопа във водата. Тя изскочи на повърхността, хвърляйки пръски, прегърна го с едната ръка и се огледа за конете.

Кобилата плуваше към брега и се отдалечаваше от нея. Айла пое дълбоко въздух и свирна високо и продължително. Конят наостри уши и се обърна по посока на звука. Тя подсвирна още веднъж, конят смени посоката и се опита да заплува към нея, а и тя напредваше с всички сили към Уини. Айла бе добър плувец, но не бе лесно да се добере до мокро животно, тъй като се движеше напреко на течението. А когато стигна до него, въздъхна облекчено. Скоро и вълкът ги настигна, но продължи нататък.

Айла се хвана за врата на Уини и за миг се отпусна да почине. Чак тогава усети колко студена бе водата. Забеляза въжето, прикрепено към оглавника на Уини. То се влачеше по повърхността и изведнъж и мина през ума колко опасно може да се окаже за коня, ако то се заплете в клоци и наноси. Опита се да развърже възела, но той бе набъбнал, а пръстите ѝ бяха вкочанени от студа. Пое дълбоко въздух и заплува отново с надеждата, че ще се постопли, пък и така нямаше да пречи на коня.

Когато най-сетне се добраха до брега, Айла, препъвайки се, излезе от водата изтощена и трепереща и се строполи на брега. Вълкът и конят

не бяха по-добре от нея. Те разтърсиха козини и навсякъде се разхвърчаха пръски. После Вълчо се смъкна запъхтян на земята. Рунтавата козина на Уини беше тежка дори и през лятото, макар че когато през зимата израснеше долният слой косми, ставаше дори още по-дебела. Кобилата стоеше треперееща с разтворени крака, повесена глава и клепнали уши.

Но лятното слънце бе високо, денят се бе позатоплил и щом отпочина малко, Айла престана да трепери. Изправи се и потърси с поглед Рейсър. Беше сигурна, че след като те са успели да преминат, значи и той се е справил. Извири първо своя сигнал за Уини, защото обикновено и той идваше винаги, когато повикаше майка му. После имитира начина, по който Джондалар го викаше, и изведнъж я прониза ужасна тревога за мъжа. Дали бе преминал реката с тази нестабилна лодчица? И ако е така, къде ли беше сега? Айла подсвирна отново с надеждата, че човекът ще я чуе и ще ѝ отговори. Зарадва се, когато тъмнокафявият жребец се появи все още с оглавника и част от въжето на него.

– Рейсър – извика тя, – ти успя. Знаех си аз.

Уини го приветства с радостно изцивилване, а Вълчо въодушевено се разляя – отначало като малко кученце, но постепенно този лай премина в силен вой. Рейсър им отвърна с шумно цвилене, в което Айла долови нотки на облекчение, задето е успял да намери приятелите си. Като стигна при тях, жребецът и Вълчо потъркаха муцуни, а после конят застана до майка си и долепи глава до шията ѝ, сякаш черпеше успокоение след ужасяващото прежедие.

Айла се присъедини към тях и ги прегърна, после потупа и погали Рейсър, преди да му свали юздите. Той така бе свикнал с тях, че те изобщо не го притесняваха и не му пречеха да пасе, но Айла си помисли, че провисналото въже може да създаде неприятности, и знаеше, че той не би искал да го носи през цялото време. Тогава свали и оглавника на Уини и натъпка всичко в колана си. Чудеше се дали да съблече мокрите си дрехи, но трябваше да бърза и ги остави да изсъхнат върху нея.

– Е, намерихме Рейсър. Сега остава да потърсим Джондалар – изрече тя на глас. Вълкът я погледна с очакване и тя се обърна към него. – Хайде, Вълчо! Да намерим Джондалар! – Тя се метна на Уини и всички тръгнаха надолу по реката.

След дълго въртене, блъскане и подмятане малката покрита с кожа кръгла лодка се понесе спокойно по течението. Джондалар я направляваше. Този път трите пръта се влачеха отзад. С единственото си гребло и с не малко усилия той започна да тласка малкия плавателен съд

напреки на широката река. Установи, че прътите урівновесяват лодката, спират въртенето ѝ и че това улеснява управлението ѝ.

През цялото време, докато се придвижваше към отсрещния бряг, той мислено се упрекваше, задето не е скочил в реката след Айла. Но всичко стана толкова бързо. Докато се усети, тя вече не беше в лодката, а бързеят го отнасяше далеч от нея. След като се изгуби от погледа му, вече нямаше никакъв смисъл да скача във водата. Едва ли щеше да доплува обратно при нея срещу течението, а на всичкото отгоре щяха да изгубят лодката и всичко в нея.

Опита се да се успокои с мисълта, че тя е добър плувец, но загрижеността му го накара да удвои усилията си и да прекоси реката. Когато най-накрая достигна отсрещния бряг, някъде надолу по течението, далече от мястото на тръгване и почувства, че дъното стърже каменистия бряг, владен в реката при един завой, той въздъхна тежко. После изскочи и издърпа на брега тежко натоварената лодка.

Отпусна се на земята и се предаде на умората. Но след няколко мига тръгна обратно по реката да търси Айла.

Вървеше покрай водата и като стигна един малък приток, бързо го прецапа. Но малко по-късно пред него се изпречи друга река с по-внушителни размери и той се поколеба. Това не беше плитка вода, която можеше да се прегази, а ако се опита да я преплува толкова близо до устието, тя щеше да го отнесе към голямата река. Значи трябваше да върви нагоре по течението ѝ, докато открие брод.

Не след дълго Айла, яхнала Уини, стигна до същата река и също извървя известно разстояние срещу течението ѝ. Но да се премине отсреща на кон беше съвсем друго нещо и тя обърна животното към водата, преди да бе изминала нагоре толкова път, колкото Джондалар. Рейсър и Вълчо я последваха и като поплуваха съвсем малко само в средата, всички скоро стъпиха на отсрещния бряг. Айла се отправи надолу към голямата река, но като се обърна назад, видя, че Вълчо тръгва в обратната посока.

– Хайде, Вълчо! Насам! – подвикна му тя. Подсвирна нетърпеливо и даде знак на Уини да продължи. Кучето се поколеба, втурна се към нея, после пак се върна и най-накрая я последва. Когато стигнаха голямата река, тя зави по течението и подкара кобилата в галоп.

Сърцето ѝ заби по-силно, когато в далечината върху скалистия бряг съзря някакъв кръгъл, подобен на купа предмет.

– Джондалар! Джондалар! – развика се тя и препусна с всички сили натам. Скочи от коня, преди той да бе спрял, и се спусна към лодката.

Погледна вътре, огледа брега – всичко като че ли си беше на мястото, дори и трите пръта. Само Джондалар го нямаше.

– Ето я лодката, но не мога да намеря Джондалар – изрече тя на глас. Вълчо заскимтя, сякаш искаше да ѝ отговори. – Защо не намирам Джондалар? Къде ли е? Дали лодката е доплавала сама дотук? – продължи да се пита тя, после внезапно се сети. – Сигурно е тръгнал да ме търси. Но щом като аз вървах надолу покрай реката, а той нагоре – как тогава сме се разминали?...

– Реката! – почти викна тя. Вълчо отново заскимтя. Тя си спомни колебанието му, когато преминаваха големия поток. – Вълчо!

Едрото четириногло се втурна към нея, подскочи и постави лапи на раменете ѝ. Тя сграбчи дебелата козина на врата му с две ръце, погледна дългата муцуна и умните очи и си спомни малкото, слабичко момченце, което толкова много приличаше на сина ѝ. Веднъж Ридаг бе изпратил Вълчо да я потърси и той бе изминал доста дълго разстояние, докато я открие. Айла знаеше, че той може да проследи Джондалар. Само трябваше да го накара да разбере какво иска от него.

– Вълчо! Намери Джондалар! – заповяда тя. Вълкът скочи на земята и започна да души лодката, после тръгна обратно по пътя, по който бяха дошли – нагоре срещу течението.

Джондалар бе нагазил до кръста във водата и внимателно опипваше дъното пред краката си, когато му се стори, че чува тихо подсвирване на птица, което звучеше някак познато и... нетърпеливо. Той спря и притвори очи, опита се да си спомни къде го е чувал, но после поклати глава – дори не беше сигурен, че действително го е имало – и продължи нататък. Като премина на другия бряг и тръгна надолу към главната река си мислеше все за това. Накрая безпокойството му за Айла и тревогата, дали ще я открие, надделяха, но този звук продължаваше да човърка съзнанието му.

Повървя така с мокрите си дрехи. Знаеше, че и Айла е мокра. Изведнъж през главата му мина мисълта, че може би трябваше да вземе със себе си шатрата или нещо друго за заслон. Ставаше късно и кой знае какво се бе случило с нея. Може дори да е ранена, укоряваше се той и внимателно разгледа водата, брега и околната растителност.

Изведнъж отново чу същото подсвирване. Този път много по-силно и по-близо. То беше последвано от продължително джафкане и накрая от ясен вълчи вой и тропот на копита. Обърна се и по лицето му се разля широка радостна усмивка, като видя вълка, устремил се право към него. Рейсър крачеше отзад, а накрая за щастие се появи Айла, яхнала Уини.

Вълчо се хвърли върху мъжа, постави огромните си лапи на гърдите му и се протегна да оближе лицето му. Джондалар го сграбчи, както бе виждал да прави Айла и прегърна четириногия звяр. Айла препусна с коня и когато се доближи, скочи на земята и изтича към него, а той отмести вълка от себе си и я грабна в обятията си.

– Джондалар! Джондалар! – повтаряше тя.

– Айла! О, моя Айла! – притискаше я той към гърдите си.

Вълчо подскочи и близна лицата им, но този път никой не го отблъсна.

Широката река, която двамата ездаци и вълкът току-що бяха прекосили, се отгичаше в соленото затворено море; Мамутоите го наричаха Беранско море и то се намиреше на север от огромната делта на Великата Река Майка. Колкото повече пътниците приближаваха към многобройните разклонения накрая на този воден път, виещ се в продължение на около три хиляди километра през континента, толкова по-полегат ставаше наклонът.

Айла и Джондалар бяха поразени от великолепните пасища на равнинния южен район. Изобилна свежа растителност – нещо неприсъщо за края на сезона – беше поникнала навсякъде. Тази зеленина се дължеше на силната гръмотевична буря с поройни дъждове, която се бе разразила в необичайно време и бе обхванала обширни площи. Тя бе донесла пролетно съживяване в степите не само на тревите, но и на пъстрите цветя: дребни перуники, обагрени в пурпурно и жълто, тъмночервени китни божури, петнисти розови лилии и секирчета в най-разнообразни цветове – от жълто и оранжево до червено и мораво.

Силно подсвиркване и крякане привлече вниманието на Айла към кресливите птички в черно и розово, които кръжаха, спускаха се, разделяха се и се събираха на огромни ята и извършваха едно непрестанно и безредно движение. Струпването на шумните розови скорци недалеч от тях малко обезпокои младата жена. Наистина те живееха в колонии, хранеха се на ята и спяха заедно нощем, но въпреки това тя не помнеше някога да е виждала толкова много, скупчени едновременно на едно място.

Забеляза, че също така се събираха керкенеци и други видове птици. Шумът се усилваше. Глъчката стана оглушителна, изпълнена с напрежение и очакване. И тогава Айла забеляза един-единствен тъмен облак в иначе ясното синьо небе. Той се приближаваше, сякаш духан от вятъра. Неочаквано огромното ято скорци се оживи още повече.

– Джондалар – викна: тя. Мъжът беше избързал пред нея. – Видж

какъв странен облак.

Той погледна и спря, когато Айла се изравни с него. Докато се виждаха в небето, облакът видимо се увеличи или може би се приближи.

– Не ми прилича на дъждоносен облак – обади се той.

– И аз така смятам, но какъв би могъл да бъде? – чудеше се тя и изпита неопишуемо желание да потърсят някакъв подслон. – Как мислиш, трябва ли да опънем шатрата и да го изчакаме?

– Смятам, че по-скоро трябва да продължим. Може да го изпреварим, ако побързаме – отвърна Джондалар.

Смушкаха конете и препуснаха през зеленото поле, но и птиците, и странният облак се движеха по-бързо от тях. Пронизителното бръмчене се усили и дори надви крясъците на скорците. Внезапно Айла усети, че нещо я удари по ръката.

– Какво беше това? – но още преди да изрече думите, нещо я удари отново и отново. Друго падна върху Уини и отскочи. Появиха се още. Като погледна Джондалар, тя видя още много от същите летящи и подскачащи неща. Едно от тях тупна точно пред нея и тя го затисна с ръка, преди да избяга.

После внимателно го вдигна, за да го разгледа по-отблизо. Беше насекомо, дълго почти колкото среден пръст, с дебело тяло и дълги задни крака. Приличаше на едър скакалец, но не беше сиво-зелен на цвят, та лесно да се слива с околния фон като онези, които бе виждала да подскачат из сухите треви. Това насекомо се забелязваше отдалеч с ярките си черни, жълти и оранжеви линии.

Тази промяна бе причинена от дъждовете. По време на обикновено сухия сезон те са били сиви скакалци – не плодовити и самотни същества, които можели да изтърпят други от своя вид само толкова, колкото да се съвокупляват. Но след силната буря и дъждовете бе настъпила забележителна промяна. Поникнала бе млада крехка трева, женските се възползували от изобилната храна и започнали да снасят много повече яйца и много повече ларви оцелявали. Броят на скакалците нараснал и с тях станали удивителни промени. Младите скакалци добили нова изумителна окраска и започнали да търсят съжителство със себеподобните си. Това вече не били безобидните сиви скакалци – превърнали се във акриди.

Скоро големи групи ярко оцветени акриди започнали да се обединяват и когато се изчерпали местните хранителни запаси, те се понасяли във въздуха на големи ята. Рояци от по пет милиона били обичайно явление. Покривали площ от осемдесет квадратни километра и само за

една нощ изяхдали осемдесет хиляди тона растителност.

Предният край на облака започна да се спуска към свежата трева. Айла и Джондалар бяха погълнати от рояка насекоми, навсякъде около тях гъмжеше от пъстри скакалци, които се удряха и отскачаха от тях и конете им. Не беше трудно да подкарат Уини и Рейсър в галоп, по-трудно щеше да бъде да ги удържат. Те препуснаха колкото ги държаха краката, шибани от пороя от скакалци. Айла се огледа за Вълчо, но въздухът бе гъсто изпълнен с летящи, подскачащи и отскачащи насекоми. Изсвири с всичка сила, като се надяваше, че ще я чуе през невероятното жужене.

Тя едва не се блъсна в един розов скорец, който се спусна надолу и улови един скакалец почти пред носа ѝ. Чак тогава се сети защо се бяха събрали толкова много птици. Те бяха привлечени от неимоверното количество храна, чиято ярка окраска се забелязваше лесно. Но резките контрастни цветове, които привличаха птиците, даваха възможност на скакалците да откриват останалите от своя вид, когато трябваше да прелитат към други земи. А пък многочислените ята птици не допринасяха много за намаляването на броя им, докато имаше достатъчно растителна храна да поддържа новите поколения. Едва след спирането на дъждовете, когато пасищата щяха да възвърнат нормалното си сухо състояние и когато храната щеше да стига за по-малко насекоми, тези вредители отново щяха да се превърнат в добре замаскираните сиво-зелени скакалци.

Вълкът ги откри малко след като избягаха от рояка. Когато лакомите насекоми кацнаха на земята да пренощуват, Айла и Джондалар вече бяха направили бивак далеч от онова място. На другата сутрин се отправиха на североизток към високия хълм над равнината, откъдето се откриваше обширна гледка и можеха да се ориентират колко път им остава до Великата Река Майка. Точно зад гребена на хълма забелязаха края на територията, която бе нападната от облака скакалци – жужащата маса, носена от силните ветрове към морето. Бяха поразени от невероятното опустошение.

Красивата пролетна природа, изпъстрена с ярки цветя и свежа трева я нямаше вече. Всичко беше изчезнало. Земята беше гола, докъдето погледът им стигаше. Ни листенце, ни стръкче трева, ни едно зелено петънце. И най-дребното растение бе погълнато от ненаситната папlach. Единствените признаци на живот бяха малко скорци, търсещи последните изостанали скакалци. Земята бе опустошена, простираше се незащитена, неприлично изложена на показ. Но тя щеше да се възстанови след това унижение, причинено ѝ от нейните собствени творения и тяхното

естествено развитие. От скрити корени, от семена, довявани от ветровете, тя отново щеше да се облече в зелената си премяна.

Когато мъжът и жената погледнаха на другата страна, оттам се откри съвсем друга гледка – картина, от която сърцата им забиха по-силно. На изток на слънцето бе блеснала огромна водна шир – това беше Беранско море.

Докато го съзерцаваше, Айла изведнъж осъзна, че това е същото море от детството ѝ. В южния край на полуострова, който се вдаваше на север в необятната водна шир, се намираще пещерата, където бе живяла като малка с Клана на Брун. Животът ѝ с хората от Клана често беше труден. И въпреки това имаше много щастливи спомени от детството си. Все пак мисълта за сина, когото бе принудена да изостави, неминуемо я натъжаваше. Знаеше, че никога вече нямаше да е толкова близко до него и едва ли някога щеше да го види отново.

За него беше най-добре да живее в Клана. Уба щеше да му е майка, а старият Брун щеше да го учи да ловува с копие, с ласо и прашка, да го възпитава като човек от Клана. Така Дърк щеше да е обичан и другите да го приемат като свой, а не да го ругаят и да му се присмиват като на Ридаг. Но Айла не можеше да не мисли за него. Дали неговият Клан все още живееше на полуострова или са се преместили някъде по-близо до други Кланове на континента или във високите източни планини.

– Айла! Погледни там долу. Това е Делтата, вижда се и Донау или поне част от нея. Виждаш ли онази кафява мътна вода, хей там от другата страна на големия остров? Мисля, че това е главният северен ръкав. Ето го – това е краят на Великата Река Майка! – каза Джондалар с развълнуван глас.

Той също бе завладян от спомени, навяващи малко тъга. Когато за последен път видя тази река, той беше с брат си, а сега Тонолан бе в света на духовете. Внезапно се сети за камъка, хвърлящ слаби мътни отблясъци, който бе взел от мястото, където Айла бе погребала брат му. Тя каза, че той съдържа същността на духа на Тонолан, и Джондалар бе решил да го даде на майка си и на Зеландони, когато се върне. Беше прибран в кошницата му. Може би трябваше да го извади и да го носи със себе си, помисли той.

– О, Джондалар! Ей онова край реката, пушек ли е? Живеят ли хора край реката? – запита Айла обнадеждено.

– Възможно е да има – отвърна Джондалар.

– Да побързаме тогава. – Тя тръгна надолу по хълма, Джондалар яздеше до нея. – Кой може да е? – продължи тя. – Някой народ, който

познаваш?

– Може би. Понякога Шарамудоите идват чак дотук с лодките си, за да търгуват. Ето така се срещнаха Мариено и Толи. Тя беше в един от биваците на Мамутоите. Бяха дошли за сол и раковини – той спря и се огледа. Взря се в делтата и острова отвъд тесния канал; после разгледа земята надолу по течението. – Всъщност, струва ми се, че не сме много далеч от мястото, където Бреси бе направила Върбовия Бивак... миналото лято. Наистина ли бе едва миналото лято? Тя ни доведе тук след като нейният Бивак спаси Тонолан и мен от плаващия пясък...

Джондалар притвори очи, но мъката му не убягна от Айла.

– Това бяха последните хора, които Тонолан видя..., без да броя себе си. Ние пътувахме заедно още малко след това. Все се надявах, че той ще преживее скръбта си, но той просто не пожела да живее без Джетамио. Искаше Майката да го прибере при себе си – говореше Джондалар. После сведе поглед и добави. – И тогава срещнахме Бебчо.

Той погледна Айла. Изражението му се промени. По лицето му все още се четеше мъка. Тя разпозна и онзи особен израз, който показваше неописуемата му любов към нея, толкова силна, че той едва можеше да я понесе. Но този път имаше и нещо друго, нещо, което я изплаши.

– Така и не разбрах защо Тонолан пожела да умре... точно тогава. – Джондалар се обърна, подкара Рейсър в галоп и извика: – Хайде! Нали каза, че трябва да побързаме.

Айла даде сигнал на Уини да хукне след бягащия жребец, който се бе отправил към реката. Ездата ги ободри и разсея особеното тъжно настроение, което това място бе създадо и у двамата. Вълкът, възбуден от това препускаване, припикаше покрай тях и когато накрая стигнаха до водата и спряха, той вдигна глава и започна своята провлачена вълча песен. Айла и Джондалар се спогледаха и се усмихнаха. И двамата си помислиха, че това е много подходящ начин да известят пристигането си край реката, която щеше да им бъде спътница почти до края на Пътуването.

– Това тя ли е? Стигнахме ли Великата Река Майка? – попита тя с блеснали очи.

– Да. Това е – отговори той и погледна на запад нагоре срещу течението. Не му се искаше да я обезсърчава, но добре знаеше колко много път ги чакаше оттук насетне.

Трябваше да се върнат по стъпките му и да прекосят целия континент до ледниковото плато върху високите планини близо до притоците в горната част на дългата река и после да преминат отвъд, далеч на

запад, почти до Великата Вода на края на земята. По своя криволичещ път дълъг две хиляди километра, Донау – реката на Дони Великата Майка Земя на Зеландониите – се изпълваше от водите на повече от триста притока, ледниковите води на две планински вериги се оттичаха в нея и тя влачеше товара на наносите.

Докато лъкатушеше през равнините, често се разделяше на множество ръкави. Огромният воден път пренасяше обилно натрупаната тиня и утайките, които се носеха из буйните води. Но преди да стигне края на своя път, ситните пясъчни частици се уталожваха и образуваха едно огромно ветрилообразно находище, едно необятно покрито с кал пространство с ниски островчета и брегове, заобиколени с плитки езерца и виещи се поточета, сякаш Великата Майка на реките бе толкова изтощена от дългото си пътуване, че бе хвърлила тежкия си товар малко преди да достигне целта си и сега едва-едва се влачеше към морето.

Обширната делта пред тях – два пъти широка отколко дълга – започваше на много километри преди морето. Реката бе прекалено пълноводна, за да се задържи само едно-единствено корито в тази равна низина, разположена между древния скален масив, издигащ се на изток, и полегатите заоблени хълмове на запад. Тя се разклоняваше на четири ръкава и всеки тръгваше в различна посока. Отделни разклонения се преплитаха, свързваха тези ръкави и образуваха лабиринт от криволичещи поточета, които се разливаха и създаваха многочислени езера и лагуни. Широки площи обрасли с тръстика, ограждаха твърдата земя – като се започне от дългите пясъчливи ивици суша и се стигне до просторните острови, покрити с гори и степи, населени със зубри, елени и хищници-те, които ги преследваха.

– Откъде идваше онзи пушек? – попита Айла. – Сигурно наблизно има Бивак.

– Мисля, че може да е от големия остров, който видяхме по-надолу отвъд канала – отговори Джондалар и посочи някъде натам.

Айла погледна, но отначало видя само стена от високи фрагмитни тръстики. Пухкавите им морави върхове се поклащаха от лекия ветрец на повече от дванадесет стъпки над просмуканата от вода земя, в която растяха. После забеляза красивите сребристо зелени листа на ивите, простиращи се зад тях. Миг по-късно зърна нещо друго, което я озадачи. Ивите бяха всъщност храсти, растящи толкова близо до водата, че тя често заливаше корените им през влажния сезон. Приличаха на върби, но никога не израстваха на височина като дървета. Възможно ли бе да греша? Дали това не бяха върби? Тя рядко правеше подобни грешки.

Тръгнаха надолу по течението и като стигнаха срещу острова и навлязоха в канала, Айла се обърна да види дали колчетата на влекачката, които се тътреха отзад заедно с лодката, завързана между тях, не се закачаха някъде; после провери дали кръстосаните им предни краища се движат свободно, докато задните плаваха зад кобилата. Когато пренареждаха багажа си и се подготвиха да задминат голямата река, първоначално бяха решили да зарежат лодката. Тя си беше изпълнила задачата да ги пренесе заедно с нещата им през реката, но тъй като бяха вложили толкова много труд, за да я направят, им беше жал просто така да я изоставят, независимо че преминаването на реката не бе станало точно така, както го бяха предвиждали.

Айла се сети да я вържат за прътите. Това означаваше, че Уини трябваше да носи хамута си и да я влачи непрекъснато, но Джондалар настоя, защото съзнаваше, че лодката много щеше да ги улесни при преминаване на други реки. Можеха да товарят всичките си вещи на нея и така да ги запазват сухи. Само не трябваше да завързват конете за лодката и да се опитват да ги направляват, а да ги оставят да плуват сами. При следващата изпречила се на пътя им река те дори установиха, че няма нужда да свалят хамута на Уини.

Течението носеше лодката и прътите. Това разтревожи Айла, особено след онзи случай, когато Уини и Рейсър се бяха изплашили, и след всичко, което им се бе случило при прекосяването на другата река. Тя реши да размести кожените ремъци на хамута по такъв начин, че да може моментално да ги пререже, щом усети, че кобилата я грози някаква опасност. Но животното успя да противодейства на силата на течението и повлече товара без особени затруднения. Айла бе оставила коня да свикне с това нововъведение. Уини се доверяваше на жената и приемаше да дърпа влекачката.

Широката купообразна лодка обаче беше много удобен съд за най-различни неща. Отначало започнаха да пренасят с нея дърва, сух тор и други материали за вечерния огън, които събираха по пътя си; понякога след преминаване през река, оставяха кошниците с багажа в лодката. Бяха се натъквали на няколко реки с различна големина, които водеха към вътрешното море, и Джондалар знаеше, че още много притоци ще пресекат пътя им в дългото пътуване покрай Великата Река Майка.

Когато нагазиха в бистрата вода на външния ръкав на делтата, жребецът се подплаши и зацвила неспокойно. След ужасното им прежедие Рейсър винаги много се вълнуваше, когато стигнеха река, но Джондалар го направляваше с голямо търпение през по-малките ручеи по

пътя им и конят постепенно започна да превъзможва този страх. Мъжът бе доволен, тъй като им предстоеше прекосяване на още много реки, докато стигнеха дома му.

Водата се движеше бавно, но бе толкова прозрачна, че виждаха рибите, плуващи между водораслите. Проправиха си път между високата тръстика и се добраха до дългия тесен остров. Вълчо скочи пръв на сушата. Енергично се разтърси и затича нагоре по полегатия бряг от сбит мокър пясък, примесен с глина, който водеше към дългата горичка от красиви сребристо зелени иви, високи като дървета.

– Знаех си – рече Айла.

– Какво си знаела? – усмихна се Джондалар на довольния ѝ вид.

– Тези дървета са също като ония храсти, под които спяхме след бурята. Мислех, че са иви, но досега не бях виждала големи като дървета. Ивите обикновено са храсти, но това може и да са върби.

Слязоха от конете и ги поведоха навътре в прохладната гора. Вървяха мълчаливо, лекият ветрец люлееше листата и сенките им изпъстряха с петна богатата, окъпана от слънце земя, покрита с трева. През рехавите дървета забелязаха в далечината стадо зубри, които кротко пасяха. Вятърът духаше откъм Айла и Джондалар и дивите говеда се отдалечиха бързо, когато усетиха мириса им. Сигурно вече са били преследвани от хора, помисли си Джондалар.

Конете също хрупкаха от зеленината наоколо, докато се движеха из приятната гориста местност, и Айла бе принудена да спре и да започне да развързва хамута на Уини.

– Защо спираш тук?

– Конете искат да пасат. Мислех, че можем да поспрем за малко.

Джондалар изглеждаше обезпокоен.

– Аз пък смятам, че трябва да отидем малко по-нататък. Сигурен съм, че на този остров има хора, и ми се ще най-напред да разбера кои са те.

Айла се усмихна.

– Правилно! Нали каза, че пушекът идва оттук. Но е толкова красиво, че забравих.

Навлизаха навътре в острова, а теренът постепенно ставаше по-висок. Тук-там между ивите започнаха да се срещат елши, тополи и бели върби, които разнообразяваха светлия сиво-зелен цвят на храстите. Малко по-нататък няколко ели и праисторически борове, които съществуват в този район от образуването на самите планини, изпъстряха мозайката на пейзажа с още по-тъмнозелени петна. А листвениците

добавяха по-светъл нюанс и всичко това се открояваше на фона на златисто зелените туфи от прецъфтяващи степни треви, които се полюшваха от вятъра. Бръшлян се виеше по стволите на дърветата, а от клоните като плътен балдахин се спускаха лиани. В облените от слънчева светлина долчинки се простираха шубраци от мъхести дъбове и по-високи лескови храсти и с играта на своите багри оживяваха още повече природната картина.

Островът се издигаше на не повече от осем метра над водата, после се изравняваше и преминаваше в дълго поле. То представляваше една миниатюрна степ, осеяна с власатки и перести треви, които жълтееха на слънцето. Айла и Джондалар прекосиха тесния остров и се озоваха върху един много по-стръмен склон от пясъчни дюни, обрасъл е крайбрежни бурени бодлива морска зеленика и крамбе. Песъчливият склон водеше към дълбоко врязано заливче, очертано от висока тръстика с морави върхове, примесена с хвоц, папур и най-различни по-дребни водни растения. Заливът бе така гъсто осеян с разцъфнали водни лилии, че водата почти не се виждаше, а върху тях бяха накацали безброй чапли.

Отвъд залива имаше широк мътен канал – най-северния ръкав на огромната река. Близо до края на острова едно поточе с бистра вода се вливаше в главния канал и Айла с учудване забеляза как една до друга течаха две струйки, ясно разграничени по цвят – едната напълно прозрачна, а другата кафява от наносите. Но, общо взето, преобладаваше тъмната вода, тъй като главният канал размътваше чистия поток.

– Виж това, Джондалар – показва тя рязката разлика на водата.

– Ето по това познаваш, че си при Великата Река Майка. Това е ръкавът, който ще те отведе право при морето – обясни той. – Но погледни натам.

Отвъд горичката, встрани от залива, тънка струйка дим се издигаше към небето. Айла се усмихна, изпълнена с очакване, но Джондалар имаше известни опасения, когато се отправиха към пушека. Ако това беше пушек от огнище, защо още не бяха срещнали никого? Хората трябва вече да са ги забелязали. Защо не са излезли да ги посрещнат? Той скъси въжето, с което водеше Рейсър, и го потупа окуражително по врата.

Когато зърнаха очертанятия на конусовидна шатра, Айла разбра, че са пристигнали в Бивак, и се замисли какви ли хора го обитават. Може дори да са Мамугои, разсъждаваше тя и даде знак на Уини да я следва плътно. После видя, че Вълчо бе заел отбранителна позиция, и тя изсвири сигнала за повикване, на който го бе научила. Той тръгна до нея. Всички заедно навлязоха в малкия Бивак.

ГЛАВА 11

Уини вървеше точно зад Айла. Навлязоха в Бивака и се насочиха се към огнището, което все още изпускаше тънка трепкаща струйка дим. Имаше пет заслона, подредени в полукръг, а огнището, леко вкопано в земята, беше точно пред средния. Огънят гореше буйно – очевидно някой бе използвал Бивака съвсем скоро, но никой не се появи да ги поздрави. Айла се огледа, надзърна и в отворените жилища, но не видя нищо. Озадачена, тя започна да разглежда внимателно шатрите и Бивака, така че да научи нещо повече за хората и да разбере какво ги е накарало да си тръгнат.

Главната част на всяка от постройките приличаше на конусовидната шатра, каквато Мамутоите използваха за своите летни Биваци, но имаше и съществени различия. Ловците на мамути често разширяваха площта на домовете си, като към основната част на заслона прикрепяха полукръгли странични шатри от кожи и използваха допълнителен прът, за да ги подпират. А шатрите на този Бивак имаха и допълнения от тръстика и блатни треви. Някои от тях представляваха просто наклонени покриви върху тънки колчета, други бяха напълно затворени кръгли градежи от слама и плетени рогозки, закрепени към главното жилище.

Точно до входа на най-близката от тях Айла видя купчина кафяви корени от хвоц върху рогозка от тръстика, а до нея две кошници. Едната бе гъсто изплетена и в нея имаше малко мътна вода, а другата беше наполовина пълна с лъскави, бели, току-що обелени корени. Тя се приближи и взе един – още беше мокър, сигурно беше сложен там само преди миг.

Като го остави обратно, забеляза някакъв странен предмет на земята. Беше изработен от хвоцови листа и наподобяваше човек – две ръце отстрани, два крака надолу и парче мека кожа го загръщаше като туника. С въглен бяха нарисувани две чергички за очи и още една във формата на засмяна уста. Няколко китки переста трева върху главата служеше за коса.

Хората, сред които Айла бе израсла, не правеха идоли, а само някои обикновени тотемни знаци като белезите върху краката ѝ. Когато бе малко момиченце един пещерен лъв бе забил ноктите си дълбоко в лявото ѝ бедро и бе оставил четири прави резки по него. Кланът използваше подобен знак за изобразяване на Тотема на Пещерния Лъв. Ето

затова Креб беше толкова сигурен, че нейният Тотем е Пещерен Лъв, макар обикновено да го считаха за мъжки Тотем. Духът на Пещерния Лъв я бе избрал и белязал лично, следователно щеше да я закриля.

Другите Тотемни на Клана също се обозначаваха по подобен начин – с прости знаци, които често бяха заимствани от движенията и жестовете на езика им. За пръв път тя видя действително реалистичен образ, когато Джондалар нахвърля в общи линии рисунка на животно върху кожата, която използваша за мишена. Затова предметът на земята отначало я смути. После внезапно се сети нещо и проумя какво е това. Като малка никога не бе имала кукла, но бе виждала, че децата на Мамутои си играят с подобни неща, и разбра, че това е детска играчка.

Веднага ѝ стана ясно, че до преди малко тук бе седяла жена с дете-то си. Сега я нямаше и трябва да е избягала много бързо, щом като е зарязала и храната, и дори играчката на момиченцето си. Защо ли бе напуснала мястото с такава бързина?

Айла се обърна и видя, че Джондалар още държеше въжето на Рейсър, приклепнал на коляно между разпръснати кремъчни отломъци и внимателно изследваше едно парченце. Той вдигна очи.

– Някой е съсипал един много хубав връх, като е нанесъл последния си удар неправилно. Трябвало е само леко да го чукне, но е ударил малко встрани, и то доста силно... сякаш майсторът е бил внезапно прекъснат. А, ето го каменният чук! Просто е бил изгърван.

Нащърбените ръбове на твърдия овален камък показваха продължителна употреба и опитният каменар трудно можеше да си представи, че някой ще изпусне и зареже едно толкова ценно и почитано сечиво.

Айла отново се огледа и видя, че на една окачалка се сушеше риба, а по земята до нея бяха изоставени цели риби. Едната бе изкормена и захвърлена. Имаше много доказателства, че работата е била прекъсната внезапно, но нямаше никаква следа от човек.

– Джондалар, тук е имало хора съвсем наскоро, но панически са избягали. Дори и огънят все още гори. Къде са всички?

– Не знам, но ти си права. Избягали са много бързо. Просто са захвърлили всичко и... са хукнали. Сякаш са били... подплашени.

– Но защо? – попита Айла и се озърна. – Не виждам нищо страшно наоколо.

Джондалар поклати глава, после забеляза, че Вълчо душеше из напуснатия Бивак – пъхаше муцуна пред входовете на шатрите и около изоставените вещи. После вниманието на мъжа беше привлечено от жълтеникавата кобила, която пасеше наблизко, влачеше шейната-

носилка с кръглата лодка върху нея и изглеждаше странно безразлична и към хората, и към вълка. Джондалар се обърна към младия тъмнокафяв жребец, който го следваше с такава готовност. Животното беше на товарено с кошници, покрито с чул за яздене, и стоеше край него, завързано само с едно въже през главата.

– Сигурно точно това е проблемът – че ние не виждаме нищо страшно – продума той.

Изведнъж Вълчо спря да души, настойчиво се вторачи в горичката, после се втурна в нея.

– Вълчо! – извика Джондалар. Животното спря, погледна мъжа и размаха опашка. – Айла, по-добре го накарай да се върне, иначе ще намери хората от този Бивак и ще ги изплаши още повече.

Тя изсвири и вълкът дотича при нея. Погали врата му, но се намръщи на Джондалар.

– Да не искаш да кажеш, че ние ги плашим? И че са избягали заради нас?

– Помниш ли Бивака на Перестите Треви? И какво направиха хората, като ни видяха? Само си помисли как ли им изглеждаме, като ни срещнат за първи път, Айла. Пътуваме с два коня и един вълк. Животните обикновено не се движат заедно с хора, дори в повечето случаи бягат от тях. Даже на Мамутоите от Летния Събор им трябваше време, за да свикнат с нас, хем пристигнахме заедно с Лъвския бивак. Като се замислиш, ще видиш, че само Талут постъпи смело, когато още при първата ни среща ни покани заедно с конете в своя Бивак.

– Тогава какво да правим?

– Смятам, че ще трябва да си тръгнем. Хората от този Бивак сигурно са се скрили в гората, наблюдават ни и си мислят, че идваме от някое странно място, като Света на Духовете например. И аз щях да си помисля същото, ако видя такива хора като нас да се приближават без предупреждение.

– О, Джондалар! – проплака Айла, внезапно обзета от разочарование и самота, така както си стоеше наред празния Бивак. – Толкова ми се искаше да погостуваме на някой народ – тя отново обходи с поглед Бивака, после примирено поклати глава. – Прав си. Ако хората са избягали и не искат да ни посрещнат, най-добре ще е да си вървим. Как ми се ще да бях срещнала поне жената с детето, изоставило тук играчката си, и да бях поговорила с нея – Тя тръгна към Уини, която пасеше зад Бивака. – Не искам хората да се страхуват от мен, Джондалар. Дали ще успеем да поговорим с някого по време на това Пътуване?

– Не мога да кажа нищо за непознатите, но съм сигурен, че ще можем да поостанем при Шарамудоите. Отначало може да са малко нащрек, но те ме познават. Знаеш какви са хората – след като преодолееят първоначалния си страх, започват веднага да се интересуват от конете.

– Съжалявам, че изплашихме тия люде. Бихме могли да им оставим някакъв подарък, макар че не се показаха много гостоприемни – предложи Айла и започна да рови в кошницата. – Смятам, че ще е подходящо да оставим храна, може би малко месо.

– Да, много добра идея. Аз пък имам няколко резервни върха за копия. Ще оставя едно на мястото на онова, което майсторът на сечива е повредил. Няма по-голямо разочарование от това да развалиш един хубав инструмент малко преди да си го завършил – допълни той.

Докато бъркаше в багажа си за комплекта сечива, увити в кожа, Джондалар си спомни, че докато пътуваше с брат си, срещаша много хора. Те обикновено ги приемаха радушно и често им помагаша. Дори имаше няколко случая, в които животът им бе спасяван от непознати. Но ако хората винаги щяха да се плашат от тях заради техните спътници – животни, какво би станало, ако някога с Айла се окажеха в беда и имаха нужда от помощ?

Напуснаха Бивака и обратно по пясъчните дюни се изкачиха на равното поле върху дългия тесен остров. Като стигнаха тревата, спряха и погледнаха надолу към тънкия стълб дим откъм Бивака и кафявата мътна река, устремена към необятната синя шир на Беранско море. С мълчаливо съгласие те яхнаха конете и се отправиха на изток, за да видят по-добре за последен път огромното вътрешно море. Достигнаха източния край на острова. Все още се намираха на брега на реката, но бяха толкова близо до развълнуваните води на морето, че можеха да видят вълните, които плискаха солената си пяна по пясъка. Айла обърна поглед към водата и й се стори, че вижда очертанията на полуостров. Пещерата на Клана на Брун – мястото, където беше израсла се намираше на северния край. Именно там бе родила своя син и там бе принудена да го изостави, когато я изгониха.

„Колко ли е пораснал вече? Сигурна съм, че е по-висок от всички други момчета на неговата възраст. Дали е силен? И здрав? И щастлив? И дали ме помни? Кой знае? Само да можех да го видя поне още веднъж“ – мислеше си тя и тогава осъзна, че ако наистина бе решила да го търси, това беше последният ѝ шанс. Джондалар планираше оттук да завият на запад. Никога вече нямаше да е толкова близо до Клана и до Дърк. Защо ли пък да не тръгнат на изток? Просто да направят едно

малко извънредно Пътешествие, преди да продължат. Ако заобиколят по северното крайбрежие, може да стигнат полуострова за няколко дни. Джондалар съвсем сериозно беше заявил, че ще я придружи с готовност, ако пожелае да търси Дърк.

– Виж, Айла! Не знаех, че в Беранско море има тюлени! От малък не съм виждал такива животни, когато веднъж ходих на едно дълго Пътуване с Виломар – гласът му бе изпълнен с вълнение и копнеж. – Той ни заведе двамата с Тонолан да видим Великата Вода и тогава хората, които живееха близо до края на земята, ни возиха с лодка на север. Ти виждала ли си тюлени преди?

Айла погледна към морето, но по-близо до брега, където той ѝ сочеше. Няколко тъмни, гладки и лъскави същества, с издължени закръглени тела и светлосиви коремчета се клатушкаха тромаво по един пясъчен нанос, образувал се зад почти потънали във водата скали. Докато наблюдаваха, повечето от тюлените се гмурнаха във водата и подгониха ято риби. Главите им изскачаха от време на време. Скоро и последните от тях – най-малките и младите – се мушнаха под водата и изчезнаха така бързо, както бяха дошли.

– Само отдалече – отговори Айла, – през студения сезон. Те обичат плаващите ледове в морето. Кланът на Брун не ги ловеше. Никой не можеше да ги хване. Само един път Брун разправяше как видял няколко върху скалите край една морска пещера. Хората ги мислеха за зимни водни духове, а не за животни, но веднъж видях малките им върху леда и знаех, че водните духове нямат бебета. Но няхах представа къде отиват през лятото. Сигурно са идвали тук.

– Като се приберем у дома, ще те заведе да видиш Великата Вода, Айла. Няма да повярваш на очите си. Това тук е огромно море, много по-голямо от всички езера, които съм виждал. Казват, че било солено. Но то е нищо в сравнение с Великата Вода. Тя е като небето. Никой още не е минавал отвъд, на другата страна.

Айла долови нетърпението в гласа на Джондалар и усети копнежа му по родния дом. Знаеше, че той не би се поколебал да отиде с нея да потърсят Клана на Брун и сина ѝ, ако тя го помолеше. Защото я обичаше. Но тя също го обичаше и бе сигурна, че това забавяне няма да му хареса. Тя огледа огромното водно пространство, затвори очи и се помъчи да преглътне сълзите си.

И без това не знаеше къде точно да търси Клана, мислеше тя. Пък и това вече не бе Кланът на Брун. Това беше Кланът на Брод и тя нямаше да е добре дошла. Брод бе произнесъл смъртно проклетие над нея; за тях

тя беше мъртва, беше само един дух. Ако двамата с Джондалар бяха уплашили народа на този остров заради своите животни и привидно свръхестествените си способности да ги контролират, то тогава кой знае как щяха да хвърлят в ужас хората от Клана? Включително и Уба, и Дърк? Според тях тя щеше да е човек, завърнал се от Света на Духовете, а животните щяха да са само още едно доказателство за това. А те вярваха, че духът, който се завръща от страната на мъртвите, идва при тях, за да им навреди.

Но веднъж тръгнаха ли на изток, нямаше връщане назад. От този момент насетне чак до края на живота й Дърк щеше да е само един спомен, без никаква надежда да го види отново. Тя трябваше да направи своя избор. Мислеше, че го е направила отдавна, но не предполагаше, че все още страда толкова много. Очите й се наляха със сълзи, докато се вираше в тъмносинята водна шир. Извърна глава, за да не забележи Джондалар, че плаче, и за сетен път мълчаливо се сбогува със своя син. Болката я прониза с нова сила и тя разбра, че тази мъка ще остане в сърцето й завинаги.

Айла и Джондалар се обърнаха с гръб към морето и тръгнаха през високите до кръста степни треви на обширния остров, като оставяха конете да си почиват и пасат. Слънцето светеше ярко високо в небето. Беше горещо. Над прашната земя трептеше мараня и довяваше жаркия аромат на пръст и растения. Вървяха през голото поле върху дългата тясна ивица земя в сянката на своите сламени шапки. Но въздухът бе влажен от изпаренията на околните речни ръкави и по прашната им кожа се стичаха вадички пот. Бяха доволни, че от време на време откъм морето полъхваше прохлада – лек бриз, наситен със силния мирис на живота в дълбоките води.

Айла спря, развърза кожената прашка от главата си и я напъха в колана – не искаше да се намокри много. Вместо нея през челото си върза едно навито парче мека кожа, подобно на онова, което носеше Джондалар, за да попива потта.

Продължиха нататък. Тя видя един сиво-зелен скакалец, който подскочи нагоре, после пак се спусна и се скри някъде със защитната си окраска. След малко съзря още един. Още, заскачаха оттук и оттам и й напомниха за рояка скакалци вредители. Но тези тук бяха само един от многото видове насекоми като пеперудите, които пърхаха и танцуваха с ярките си багри покрай върховете на власатките, и като безвредния търтей, подобен на жилещите медоносни пчели, който кръжеше над едно лютиче.

Макар че високото поле бе много по-малко, то създаваше същото познато чувство, което ги завладяваше в сухите степи. Но когато стигнаха другия край на острова и се огледаха, те останаха поразени от огромния непознат воден свят на широката делта. Отдясно на север беше континентът, а отвъд речните храсти се простираше пасище в бледо златисто зелено. На юг и на запад до хоризонта се разстиляше блатистото устие на великата река, а в далечината повърхността му изглеждаше здрава и солидна като сушата. Това бе обширна площ, покрита с яркозелени тръстики, които се поклащаха като море от волния ритъм на вятъра и само на места сянката на някое самотно дърво се издигаше над зелените тръстикови вълни и криволичещия път на откритите водни ръкави.

Айла и Джондалар се спускаха по склона през рехавата горичка. Тя наблюдаваше птиците – имаше повече видове, отколкото бе срещала досега на едно място, някои от тях дори бяха непознати за нея. Гарвани, кукувици, скорци и гургулици и всяка зовеше своите с различен глас. Една лястовица, подгонена от сокол, се стрелна надолу, направи завой и се скри в тръстиките. Черни кани, издигащи се високо в небето, и блатарите, прехвърчащи ниско до земята, търсеха умрели или умиращи риби. Мъничките коприварчета и сивите мухоловки прелитаха от гъсталака към високите дървета, а дребничките свраки и червено опашки се стрелваха от клон на клон. Гларуси се носеха по въздушното течение, без да помръднат дори перце, а замислени пеликани се плъзгаха плавно над тях, размахали величествено широките си мощни криле.

Когато стигнаха до вода, двамата се озоваха в друга част на реката, близо до китка върбови храсти, населена със смесена колония от блатни птици: нощни сиви чапли, малки бели чапли, пурпурни рибари, корморани и предимно лъскави ибиси – всички те виеха гнезда на едно място. Много често сламеният дом на един вид се намираще на едно и също дърво с гнездото на съвсем различен вид и ги делеше само един клон или вейка. В няколко от тях имаше яйца или малки пиленца. Птиците се отнасяха със същото безразличие към хората и животните, както и към различните от тях хвъркати обитатели на бреговете.

Това оживено място, кипящо от непрекъсната деятелност обаче, бе така привлекателно за младия вълк, че той не можеше да му устои – приближи се бавно, като се промъкваше крадешком, но направо се обърка от безбройните примамки. Накрая се спусна към едно дръвче. Птиците наоколо се вдигнаха във въздуха с шумно крякане и пляскане на криле. Веднага ги последваха други, които бяха забелязали

опасността. После още и още полетяха нагоре и небето започна да се изпълва с блатни птици, докато повече от десет хиляди от няколко различни вида закръжиха в тревожен полет.

Вълчо хукна с подвита опашка обратно към горичката, като виеше и скимтеше, стреснат от бъркотията, която беше създал. Подплашените коне допълниха суматохата, като се изправиха на задни крака, зацвилиха неспокойно и препуснаха в галоп към водата.

Шейната-носилка подейства като спирачка на кобилата, която и без това имаше по-кротък нрав. Тя скоро се усмири, но Джондалар доста се затрудни с младия жребец. Той побягна през водата след коня, а като стана по-дълбоко, заплува и скоро изчезна от поглед. Айла успя да прекара Уини през канала обратно към брега. След като успокои кобилата, тя отвърза влачещите се пръти и свали хамута ѝ, за да я освободи и да я остави да си почине на воля. После подсвирна на Вълчо. Наложил се да изсвири още няколко пъти, докато той се появи, и то от съвсем друга посока, далеч от гнездата на птиците.

Айла свали мокрите си дрехи, взе сухи от кошницата за багаж и ги облече, после събра дърва да стъкне огъня, докато чака Джондалар. Той също трябваше да се преоблече и за щастие неговата кошница беше в лодката, където всичко се запазваше сухо. Мина време, докато намери пътя към огъня на Айла, но не след дълго се зададе откъм запад. Рейсър бе отишъл далеч нагоре по течението, докато Джондалар успя да го настигне.

Мъжът все още се сърдеше на Вълчо и това бе ясно не само на Айла, но и на животното. Вълкът изчака, докато Джондалар смени дрехите си и седне с чаша горещ чай в ръка. Чак тогава се приближи, приклекна на предните си крака, размахна опашка като кутре, което иска да си играе и заскимтя умоляващо. Като отиде достатъчно близо, той понечи да близне лицето, но мъжът отначало го отблъсна. А когато допусна упорствашото животно по-близо до себе си, Вълчо изглеждаше толкова доволен, че Джондалар отстъпи.

– Сякаш иска да се извини, но не ми се вярва. Как е възможно? Та той е само едно животно, Айла. Може ли Вълчо да разбира, че се е държал лошо и сега да съжалява за това?

Айла не бе изненадана. Бе виждала подобно поведение, когато се учеше да ловува и наблюдаваше месоядните, които бе набелязвала за своя плячка. Сега държането на Вълчо към човека бе същото, както на младите вълчета към водача на глутницата.

– Нямам представа какво разбира той и какво си мисли – отвърна

тя. – Мога само да съдя по действията му. Но не ли същото с хората? Никога не можеш да знаеш какво наистина мисли другият. И трябва да преценяваш само по делата му, нали?

Джондалар кимна, но продължаваше да се двоуми. Айла не се съмняваше, че Вълчо се разкайва, но не смяташе, че това има кой знае какво значение. Вълкът се държеше с нея по същия начин, когато тя го учеше да стои настрана от кожените нозебрани на хората от Лъвския Бивак. Трябваше да мине доста време, докато успее да го научи да не ги закача, а сега знаеше, че не е готов да се откаже от преследването на птици точно в този момент.

Слънцето едва докосваше високите зъбери в южната част на дългата планинска верига на запад и хвърляше ярките си отблясъци по ледените им страни. По на север скалистите върхове се снишаваха, остриите чукари се заглаждаха и преминаваха в заоблени хребети, наметнати с искряща нежна плащеница. А на северозапад планинските върхове чезнеха зад завесата на облаците.

Айла зави към една примамлива пролука в дърветата край делтата и спря. Джондалар я следваше. Малката, обрасла с трева полянка се намираще на сред рехавата ивица на дървета, които водеха право към една спокойна лагуна.

Основните ръкави на делтата бяха изпълнени с кални наноси, но сложната мрежа от канали и допълнителни поточета, които се виеха между тръстиките, беше чиста и годна за пиене. Тук-там каналите се разширяваха в езера и лагуни, често покрити с водни лилии и заобиколени от най-различни тръстики, папур, острица и други водни растения. Яките листа на лилиите предлагаха място за почивка на чапли и огромно количество жаби.

– Това място изглежда подходящо – отбеляза Джондалар, праметна крак през гърба на Рейсър и пъргаво скочи на земята. Свали кошницата с багажа, покривалото за яздене, оглавника и пусна коня. Той се спусна към водата, а миг по-късно и Уини се присъедини към него.

Кобилата нагази първа във водата и започна да пие. След малко започна да удря с копито и да плиска вода по гърдите си и по жребца, който също пиеше наблизко. Тя приведе глава и наострила уши, подуши водата. После сгъна крака, като приклепна напред, смъкна се още пониско и се извъргна на една страна. Накрая легна по гръб. С изправена глава, Уини размахваше крака из въздуха и пръхтеше от удоволствие, като потриваше тялото си о дъното на лагуната. След това се претърколи на другата страна. Рейсър, който бе наблюдавал майка си как се

въргала в хладната вода, не можа да издържи на изкушението и по същия начин се потопи в плитчината край брега.

– Мислех си, че им е дошло до гуша от вода днес – приближи се Айла към Джондалар.

Той се обърна, все още развеселен от гледката.

– Много обичат да се въргялят във вода, да не говорим за кал и прах. Не предполагам, че на конете това им харесва чак толкова.

– Нали знаеш колко обичат да ги чешем. Сигурно по този начин се чешат сами. Понякога се чешат взаимно и дори си казват къде ги сърби.

– Как могат да си кажат, Айла. Понякога говориш, сякаш си въобразяваш, че конете са хора.

– Не. Не са хора. Те са си коне, но само ги погледай някой път, когато застанат обърнати един към друг с главата към опашката. Единият почесва другия със зъби и после чака да бъде почесан на същото място – каза тя. – Ще трябва хубавичко да разчеша Уини със сухата лугачка. Сигурно ѝ е горещо и я сърби под кожените ремъци, вързани цял ден около нея. Понякога ми се ще да изоставим тази лодка... но тя върши работа.

– И на мен ми е горещо и ме сърби. Ще взема да поплувам. Този път без дрехи – реши Джондалар.

– И аз, само че първо искам да разопаковам. Дрехите, дето се измокриха, са все още влажни. Трябва да ги окача на онези храсти да изсъхнат. – Тя извади един влажен вързоп от кошницата си и започна да простира дрехите по клоните на близкия елшов храст. – Не съжалявам, че се измокриха – продължи тя и оправя едно от кожените парчета, които носеха на бедрата. – Докато те чаках намерих малко сапунени корени и изпрах моите дрехи.

Джондалар изтърси една от одеждите, за да ѝ помогне в простирането, и установи, че това беше неговата туника. Вдигна я и ѝ я показа.

– Ти май каза, че си изпрала своите дрехи, докато си ме чакала.

– Изпрах и твоите, след като се преоблече. Потта разяжда кожата, а твоите бяха започнали да се захабяват – обясни тя.

Когато пътуваше с брат си, не помнеше някога да се бе тревожил чак толкова заради потта и петната по дрехите, но сега беше доволен, че Айла мислеше и за това.

Докато се подготвиха да влязат в реката, Уини вече излизаше. Тя застана с разкочени крака на брега, после започна да разтърсва глава и това силно разтърсване се разпростря назад по цялото ѝ тяло, чак до опашката. Джондалар вдигна ръце да се предпази от пръските. Айла се

втурна във водата, като се смееше, загребваше с две ръце и блискаше, докато той газеше навътре. Щом водата стигна коленете му, той ѝ отвърна със същото. Рейсър бе приключил с къпането и стоеше наблизко, но напръскаха и него, затова той отстъпи назад и се отправи към брега – обичаше водата, но само, когато сам бе решил да се потопи. След като се измориха да играят и да плуват, Айла започна да мисли какво биха могли да вечерят. Над водата се показваха издължени листа и бели цветчета с три реда листенца, които към средата потъмняваха до мораво. Тя знаеше, че богатите на скорбяла грудки на това растение бяха вкусни и хранителни. С пръстите на краката си първо изрови няколко от тинята по дъното; стъбълцата бяха много крехки и лесно се прекършваха още преди да ги бе извадила. Докато шляпаше през водата към брега, събра и малко речен живовляк, за да го сготви, и пикантен пореч, който се ядеше суров. Вниманието ѝ бе привлечено от малки широки листа, излизащи от една точка, които се носеха по повърхността.

– Джондалар, внимавай да не настъпиш тия водни кестени – предупреди тя и показа разпръснатите по пясъчливия бряг покрити с шипчета семена.

Джондалар вдигна едно и го огледа по-отблизо. Четирите остри шипа бяха разположени, така че един от тях винаги се забива в земята, а останалите стърчат нагоре. Той поклати глава и го захвърли, но Айла се наведе и го взе заедно с още няколко.

– Лошо е, ако ги настъпиш, но стават за ядене.

На брега, в сянката край водата, тя забеляза едно познато растение със синьо-зелен цвят. Огледа се наоколо да намери някое достатъчно голямо листо, с което да хваща стъблата, докато бере, защото знаеше, че докато е прясна, копривата трябва да се пипа много внимателно, но парливите ѝ листа ставаха много вкусни, след като се сготвят. До самата вода растеше лапад, висок почти колкото човек, и листата му бяха доста широки, така че според нея щяха да свършат работа, а освен това ставаха и за ядене. Наблизо имаше и подбел, и няколко вида папрат с ароматни корени. Делтата предлагаше изобилие от храна.

Навътре в лагуната Айла видя островче от високи тръстики оградени с хвощ. Изглежда, хвощът щеше да си остане основна част от тяхното меню. Това бе много разпространено растение и повечето от неговите части се консумираха: след като се счукаха, за да отделят нишките от скорбялата, старите корени се използваша за замесване на тесто или за застроявка на супи; младите корени се ядяха сурови или готвени заедно с долната част на дръжките на цветовете, да не говорим за голямото

количество Polen, от който също можеше да се приготвя хляб, и всичко това имаше много приятен вкус. При младите растения цветовете бяха скупчени на края на високото стъбло, като пухкава котешка опашка. Те също бяха вкусни.

Останалите части се употребяваха за други неща: от листата плетяха кошници и рогозки, а след процъфтяването от пухчетата на семената ставаха хубави попиващи подпльнки или отличен прахан. Айла знаеше, че след като има кремък от железен пирит, едва ли ще се наложи да ги ползува, но сухите дървесни стъбла, останали от миналата година, се възпламеняваха много лесно с търкане между дланите и можеше да се добие огън или пък просто можеха да се използват като материал за горене.

– Джондалар, хайде да вземем лодката, да отидем до онова островче и да наберем хвоц – предложи тя. – Във водата растат и много други неща, които стават за ядене. Например шушулките на водните лилии, а също и корените, както и ризомите на тръстиките. Вярно е, че са под водата, но след като и без това сме мокри, защо да не си наберем. Можем да натоварим всичко в лодката и да го докараме тук.

– Никога преди не си била по тези места. Откъде знаеш, че тези растения се ядат? – попита Джондалар, докато отвързваше лодката от шейната.

Айла се засмя.

– Недалеч от нашата пещера на полуострова имаше подобни бластисти места. Разбира се, не толкова обширни като това, но и там ставаше топло през лятото също както тук. А Иза познаваше растенията и знаеше къде да ги търси. За някои други ми разказа Нези.

– Ти май познаваш всички растения, които съществуват?

– Е, не чак всички, но съм виждала доста. Все пак ми се ще да имаше кого да питам. Жената от големия остров, която бе избягала, докато е чистила корени, сигурно знае. Жалко, че не можахме да им погостуваме.

Разочарованието ѝ беше очевидно и Джондалар разбираше колко самотна се чувствава. На него също му липсваха други хора и му се искаше да срещнат някого.

Занесоха лодката до водата и скочиха в нея. Течението беше бавно, но се усещаше по-силно в лекия кръгъл плавателен съд и трябваше веднага да започнат да използват греблата, за да не ги отнесе по-надолу. Далеч от брега и вълнението, което бяха предизвикали с къпането си, водата беше толкова бистра, че се виждаха ята риби как се стрелват

покрай подводните растения. Някои бяха доста едри и Айла реши да си наловят по-късно.

Спряха на едно място, така гъсто обрасло с водни лилии, че едва се виждаше повърхността на лагуната. Айла се измъкна навън и се спусна в реката. Джондалар с мъка успяваше да задържи лодката на едно място. Като се опитваше да гребе в обратна посока, тя започваше да се върти, но Айла се държеше за ръба и плавателният съд се закрепил неподвижно едва когато тя напипа дъното с краката си. Жената се ориентираше по стъблата, спускаше надолу крак и напипваше корените, после с пръсти ги изкопаваше от меката тиня; те изплуваха на повърхността заедно с облак мътилка и тя ги събираше.

Айла изпълзя обратно в лодката и тя отново се завъртя, но тогава и двамата с Джондалар хванаха греблата и бързо я насочиха към тръстиковото островче. Като се приближиха, Айла установи, че това бе една дребна разновидност на хвощ, която растеше по края заедно с върбови храсти, някои от тях високи като дървета. Проправяха път с греблата между гъстата растителност и търсеха някакъв бряг или пясъчна плитчина. Но като разгръщаха тръстиката, не можеха да открият твърда земя, нито някой подводен пясъчен нанос, а след тях високите стъбла отново бързо се събираха и затваряха направената пътечка. Насред тази тръстикова джунгла, заобиколила ги от всички страни, у Айла се загнезди едно неопределено лошо предчувствие, а Джондалар бе обзет от зловещото усещане, че са пленници на нечие невидимо присъствие. Пред тях по права линия летяха пеликани, но се създаваше замайващото впечатление, че кръжат над главите им. Като погледнаха назад между големите тревисти стъбла, отсрещният бряг, откъдето бяха дошли, сякаш бавно се завърташе около тях.

– Айла, ние се движим! Въртим се! – извика Джондалар, изведнъж осъзнал, че всъщност не земята срещу тях, а те самите се въртяха, тъй като криволичесният поток люлееше и завърташе и лодката, и целия остров.

– Да се махаме оттук – викна тя и се пресегна за греблото.

Островите в делтата бяха непостоянни и винаги подвластни на капризите на Великата Майка на реките. Течението можеше да подкопае и отмие дори и онези, които бяха плътно покрити с тръстики, а понякога растителността, появила се на някоя плитчина, ставаше толкова гъста, че разпростираше обърканите си кълба по повърхността на водата.

По незначителни причини корените на плаващите тръстики се преплитаха и се създаваха подходящи условия за наслаждане на разлагачи се

организми и водорасли, които още повече подхранваха бързия растеж на нови тръстики. С течение на времето те се превръщаха в плаващи острови, които поддържаха развитието на най-различни други растения. Тръстика, шавар, един по-дребен вид хвощ, папур, папрати и върбови храсти, които понякога израстваха като дървета – всички те се срещаха покрай водата, но основният вид бяха тревистите тръстики, достигащи понякога до дванадесет стъпки на височина. Тези тресавища се превръщаха в движещи се острови, които със своята сложна зелена плетеница създаваха измамното впечатление, че са стабилни и постоянни.

С малките си гребла те положиха немалко усилия, за да избутат кръглата лодка от това място. Но като се добраха края на мочурището, установиха, че не се намират срещу сушата. Бяха се озовали пред просторните води на едно езеро, а гледката отвъд него бе така поразяваща, че дъхът им спря. На фона на тъмнозеления пейзаж се открояваха безброй бели пеликани; стотици хиляди се бяха струпали там – изправени или легнали в гнезда от плаващи тръстики. В небето над тях се извисяваха на различни нива още членове на пеликанската колония, сякаш земята бе претъпкана от птици и те, разперили огромни криле, кръжаха в очакване да се освободи място и за тях.

Пеликаните бяха огромни, почти целите бели, с лек розов оттенък и малко тъмносиво по крайчеца на крилето. Имаха дълги човки с провиснали торби. Грижеха се за цели ята пухкави малки пеликанчета. По-младите съскаха и сумтяха, възрастните отговаряха с дрезгаво гърлено грачене и цялото това множество създаваше невъобразим оглушителен шум.

Прикрити зад тръстиките, Айла и Джондалар ги гледаха като омагьосани. Чуха глух крясък, погледнаха нагоре и видяха как един пеликан с широки около десет стъпки криле прелита ниско над главите им и се готви да кацне. Той стигна към средата на езерото, сгъна криле, цопна тромаво и непохватно като камък и плисна вода наоколо. Недалеч друг пеликан с разперени криле се засилваше през голата водна шир и се мъчеше да се издигне в полет. Сега Айла започна да разбира защо гнездяха около езерото – беше им необходимо пространство, за да излетят, но щом успееш да се извисят, те политаха грациозно и изкусно.

Джондалар я потупа по ръката и посочи плитчината край острова, където няколко птици бавно плуваха една до друга.

Айла ги погледа известно време, после се усмихна на Джондалар – през няколко секунди цялата редица пеликани едновременно потапяха глави и после сякаш по даден сигнал ги вдигаха, а наоколо капеше вода

от големите им дълги човки. Няколко от тях, но не всички, улавяха рибата, която преследваха. Следващия път други успяваха, но всички продължаваха да се движат и потапят в пълен синхрон с останалите.

Покрай огромната колония гнездяха отделни двойки от друга разновидност пеликани с малко по-различно оперение, както и по-рано излюпени и пораснали малки. В и около това плътно струпуване на пернати имаше и други видове: корморани, гмурци, най-различни патици, включително и червено глави потайници с бели очи и обикновени зелено глави патици. Мочурището гъмжеше от птици, които ловяха и ядяха безброй многото риби.

Цялата обширна делта представляваше тържество на пищността и изобилието на природата; богатият живот процъфтяваше без никакъв свян. Великата Майка Земя, все още здрава и непокътната, управлявана единствено от собствените си закони и подчинена само на собствената си воля и на огромната празнота, от която се раждаше, с радост създаваше и поддържаше живота в цялото му разточително многообразие. Но безжалостното плякосване, грубото похитяване на нейните ресурси, опустошението ѝ вследствие на необуздало замърсяване, жестокото оскверняване и издевателствата над нея можеха да погубят нейната плодовитост и способност да ражда и храни.

Но макар и станала безплодна от пагубно поробване, макар великата ѝ съзидателна сила постепенно да се изчерпваше, тя имаше право на последна дума. Защото дори и оголена, ялова и пуста, Майката притежаваше мощта да унищожава сътвореното от нея. Властта над нея не може да се наложи насила; богатствата ѝ не могат да се изтръгват, без да се потърси нейното съгласие, да се спечели нейното благоразположение и без да се уважат потребностите ѝ. Нейната воля за живот не може да се подтисне, без накрая да се изтърпи наказанието. Без своята Майка животът – тази нейна самонадеяна рожба – не би могъл да оцелее.

Айла щеше да продължи да съзерцава пеликаните, но тъй като бяха дошли заради хвоща, тя най-сетне започна да скубе стеблата и да ги хвърля в лодката. После започнаха да гребат обратно покрай плаващите тръстики. Когато отново зърнаха суша, вече бяха доста по-близо до бивака си. Щом се появиха, ги посрещна провлачен вой, изпълнен с безпокойство. След своя ловен набег Вълчо ги бе проследил по миризмата и открил Бивака много лесно, но като не ги бе намерил там, се бе разтревожил.

Жената му отговори с подсвирване, за да го успокои. Той изтича до водата, вдигна глава и зави отново. После спря, подуши следите им,

затича напред-назад по брега, хвърли се в реката и заплува към тях. Като ги наближи, се отклони от лодката и се устреми право към плаващите тръстики, които погрешно бе взел за остров.

Вълчо се опита да стигне несъществуващия бряг също както Айла и Джондалар, но като не откри твърда земя, започна да цапа и да се бори с водата между тръстиките. Накрая доплува обратно при лодката. Мъжът и жената с мъка сграбчиха прогизналата козина на животното и го вдигнаха в кожената лодка. Вълчо бе толкова развълнуван, но и успокоен, че скочи върху Айла и облиза лицето ѝ, а после направи същото и с Джондалар. Когато най-сетне миряса, застана в средата, разтърси се и нададе вой.

За своя изненада те чуха отведен вой, после още няколко проскимвания. След малко воят на вълци проехтя от всички страни, този път по-близо. Айла и Джондалар се втренчиха един в друг. Побиха ги тръпки на безпокойство. Седяха голи в малката лодка и слушаха воя на глутницата, който не идеше откъм отсрещния бряг, а от плаващия остров!

– Как е възможно там да има вълци? – зачуди се Джондалар. – Та това не е остров – няма никаква суша, нито дори пясъчен нанос. – Той потрепера. Може би това изобщо не са вълци. Може би бяха... нещо друго.

Тя се вгледа внимателно между стеблата на тръстиките по посока на последния вълчи зов и съзря козина и две жълти очи, които я наблюдаваха. После някакво движение по-нагоре привлече вниманието ѝ. Вдигна очи – на едно дърво, прикрит между листата стоеше вълк и ги гледаше с провиснал език.

Но вълците не се катерят по дървета! Поне досега не бе виждала такива. Тя побутна Джондалар и му го посочи.

Дъхът му спря, като го видя. Приличаше на съвсем истински вълк, но как ли се бе покачил на дървото?

– Джондалар – прошепна Айла, – хайде да се махаме. Не ми харесва тоя остров, който не е никакъв остров, както и тия вълци, дето се катерят по дървета и ходят по земя, там, където изобщо няма такава.

Мъжът също се почувствува напрегнат. Започнаха да гребат с пълна сила обратно през канала. Като наближиха брега, Вълчо изскочи от лодката, а те също се измъкнаха навън, бързо издърпаха малкия плавателен съд на сушата и извадиха копията и копиemetите. Двата коня се бяха обърнали по посока на плаващия остров с наострени уши и цялата им стойка издаваше нервност и безпокойство. В повечето случаи вълците бяха плашливи и не ги закачаха, особено след като смесеният мирис

на коне, хора и още един вълк представляваше за тях нещо непознато. Но те не знаеха що за зверове имат насреща си. Дали бяха най-обикновени истински вълци... или нещо необичайно и чудовищно.

Ако тяхната привидно свръхестествена власт над животните не бе уплашила и пропъдила жителите на големия остров, Айла и Джондалар може би щяха да научат от хората, запознати с животинския свят в тресавището, че странните вълци бяха също такава чудато явление, като самите тях. Мократа земя на огромната делта беше дом на много животни, включително и на блатни вълци. Те обитаваха предимно горите на островите, но в течение на хилядолетията така добре се бяха приспособили към водната среда, че можеха лесно да се придвижват през плаваща тръстикова растителност. Дори се бяха научили да се катерят по дърветата и тази тяхна способност им осигуряваше голямо предимство, когато по време на наводнения биваха откъсвани от сушата.

Фактът, че вълците живееха в една почти водна среда, бе доказателство за изключителната им приспособимост. Това бе същото качество, което им позволяваше да привикват да живеят с хора, и то така добре, че с течение на времето, макар техните диви предци да продължаваха да съществуват, те се бяха опитомили до такава степен, че бяха заприличали на някакъв нов вид и много от тях вече изобщо не наподобяваха вълци.

На плаващия остров отвъд канала се виждаха няколко. Два от тях се бяха качили на дървото. Изпълнен с очакване, Вълчо поглеждаше ту Айла, ту Джондалар, готов да изпълни нарежданията на водачите на неговата глутница. Един от блатните вълци започна да вие; после към него се присъединиха и останалите. Тръпки побиха Айла. Звукът ѝ се струваше по-различен от вълчата песен, с която беше свикнала, макар да не можеше да определи защо. Възможно бе водата да отразява и променя тона, но това ѝ навяваше още по-тревожни мисли за загадъчните вълци.

Изведнъж те изчезнаха така безшумно, както се бяха появили. В един миг мъжът и жената с копиетите в ръце и Вълчо до тях стояха пред глутницата странни вълци отвъд откритото пространство на канала, а в следващия момент зверовете вече си бяха отишли. Айла и Джондалар, все още стиснали оръжията, сезираха напрегнато в безобидните тръстики и хвощове, и се чувстваха малко глупаво и неловко.

Полъхна хладен бриз. Голата им кожа настръхна и чак сега забелязаха, че слънцето се бе спуснало зад планината на запад и нощта приближаваше. Положиха оръжията на земята, чевръсто надянаха дрехите,

после набързо стъкнаха огън и построиха Бивака си. Но настроението им се бе променило. Айла се улови, че честичко наглежда конете, и бе доволна, че те бяха избрали да пасат в зеленото поле, където се готвеха да пренощуват.

Мракът обгърна златистия блясък на огъня им. Двамата стояха смълчани, вслушани във вечерните шумове на делтата, изпълнили простора. Крякащите нощни чапли се раздвижваха на здрачаване, а след тях и свирещите шурци. Някъде печално се обади бухал. Айла дочу сумтене наблизко в гората и помисли, че е глиган. Сепна я далечен кикот на пещерна хиена, после по-наблизко – отчаяния писък на огромна котка, изпуснала плячката си. Зачуди се дали това бе рис или снежен леопард; продължи да се ослушва за вой, но вълците не се обаждаха.

Каdifената тъмнина поглъщаше сенки и очертания и заедно с това от всеки канал и бряг, от всяко езерце и покрита с лилии лагуна чуваше жабешки хор, който изнасяше концерт пред невидимата си публика. Дълбоките плътни гласове на блатните и ядливите жаби разгръщаха мелодията, а краставите жабоци с огнени кореми добавяха своите звънки тонове. Контрапунктът се създаваше от тънките трели на най-разнообразни сухи жабчета, примесени с мекото напяване на ципести жаби, а целият този земноводен оркестър се подчиняваше на ритъма на отсеченото „квак-квак-квак“ на дървесните жаби.

Докато Айла и Джондалар се мушнат под завивките си, неспирната жабешка песен постепенно се бе сляла с фона от познати звуци, а когато най-сетне някъде в далечината се чу очакваният вълчи вой, той отново накара жената да потръпне. Вълчо се надигна и отвърна на техния зов.

– Интересно дали му липсва вълча глутница? – зачуди се Джондалар и прегърна Айла. Тя се сгуши в него, доволна от топлината и близостта му.

– Не знам, но понякога се притеснявам. Бебчо ме изостави, за да си намери партньорка, но мъжките лъвове винаги напускат своята родна земя, за да се чифтосват в друго котило.

– Мислиш ли, че Рейсър ще поиска да ни напусне? – попита Джондалар.

– Уни постъпи точно така и поживя известно време с едно стадо. Не знам как са я приели другите кобили, но след като нейният жребец умря, тя се върна при мен. Не всички мъжкари живеят с женските стада. Всяко от тях си избира по един, а после той трябва да отбива набезите на останалите. Младите, пък и по-старите жребци обикновено си живеят заедно в своето собствено стадо, но по време на любовния период

изпитват влечение към кобилите. Сигурна съм, че и с Рейсър ще стане така, но ще трябва да се пребори с избрания жребец – обясни Айла.

– Може би ще трябва да го държа вързан през това време – предположи той.

Айла продължи:

– Смятам, че е още рано да се тревожиш. Конете обикновено споделят Удоволствията през пролетта, Малко след като се ожребят. Повече ме безпокоят хората, които бихме могли да срещнем до края на Пътуването ни. Те не разбират, че Уини и Рейсър са по-особени. Някой може да се опита да ги нарани. А освен това като че ли хората нямат голямо желание да приемат и нас самите.

Айла лежеше в прегръдките на Джондалар и се питаше; Какво ли ще си помислят за нея хората от неговия народ. Като забеляза, че се бе умълчала и натъжила, той я целуна, но не получи отговор както обикновено. Сигурно е изморена, предположи Джондалар, денят бе изпълнен с преживявания. Той самият също бе изморен. Заслуша се в жабешкия хор, унесе се и заспа. Събудиха го виковете и мятането на жената в обятията му.

– Айла! Айла! Събуди се! Всичко е наред.

– Джондалар! О, Джондалар! – проплака тя и се вкопчи в него. – Сънувах... Клана. Креб се опитваше да ми каже нещо важно, но ние бяхме навътре в една пещера и беше много тъмно. Не успях да разбера какво ми казва.

– Вероятно днес си мислила много за тях. Спомена ги, когато бяхме на големия остров и гледахме морето. Стори ми се, че беше разстроена. Мислеше си за това, че се разделяте завинаги, нали?

Тя притвори очи и поклати глава, защото се страхуваше, че ако се опита да каже нещо, ще се разплаче. А освен това не се решаваше да сподели своите опасения относно неговия народ – дали щяха да приемат не само нея, но и конете, и Вълчо. За нея Кланът и синът ѝ бяха напълно изгубени. Обаче не искаше да изгуби и своето семейство от животни, ако успееша благополучно да пристигнат в родината на Джондалар заедно с тях. Ех, само да знаеше какво Креб искаше да ѝ каже в съня!

Джондалар я прегръщаше, успокояваше я с топлината и любовта си, разбираше мъката ѝ, но не знаеше какво да каже, достатъчна бе само близостта му.

ГЛАВА 12

Северният ръкав на Великата Майка Река с мрежата си от лъкатушещи канали беше виещата се горна граница на обширната делта. Близо до брега на реката тук-там често се срещаха дървета и храсти, но отвъд тази тясна гранична ивица, вече настрана от непосредствения източник на влага, горската растителност отстъпваше на степната трева. Яздейки на запад през сухата трева на степите близо до гористата ивица, но избягвайки виенето на реката, Айла и Джондалар се придвижваха по левия бряг по течението ѝ.

Често им се налагаше да навлизат в мочурища, обикновено правеха бивак близо до реката и оставаха удивени от разнообразието, на което попадаха. Обширното устие на реката изглеждаше толкова еднообразно, когато го разглеждаха далеч от големия остров, но отблизо се разкриваха различни релефи и растителност – от пясък до гъста гора.

Един ден през цялото време яздиха през полета от хвоц с кафяви цветове, групирани като наденици, покрити отгоре със стръкове, отрупани с жълт цветен прашец. След това обширни пространства с тръстика, висока два пъти повече от ръста на Джондалар, растяща заедно с пониски видове – стройните растения растяха близо до водата и нагъсто.

Островите, образувани от отлаганията на тиня, които обикновено представляваха дълги ивици суша, изградена от пясък и глина, се миеха от водите на прииждащата река и насрещните морски течения. Резултатът от това беше една мозайка от тръстикови групи, мочури, степи и гори в различни стадии на развитие, всичките подложени на бързи промени и пълни с изненади. Това променливо разнообразие се простираше дори отвъд границата на речната делта. Пътешествениците неочаквано попаднаха на езерца, напълно откъснати от делтата между брегове, които са представлявали острови тиня в реката.

Повечето острови са се стабилизирани първоначално от крайбрежни растения и гигантска трева, достигаща почти сто и осемдесет сантиметра височина, която конете обожаваха – високото ѝ съдържание на сол привличаше и много други тревопасни животни. Но релефът се променяше така бързо, че понякога откриваха острови в рамките на затворените пространства на огромното устие на реката, чиито крайбрежни растения още вирееха по дюни във вътрешността им наред със стари гори, обвити във виещи се лиани.

Докато мъжът и жената пътуваха покрай Великата Река, те често трябваше да пресичат малки притоци, които едва се забелязваха, и конете шляпаха през тях, а малките реки не бяха трудни за преминаване. Но мочурливите терени на бавно пресъхващите вади, променили посоката си, бяха съвсем друго нещо. Джондалар обикновено ги заобикаляше. Остро осъзнаваше опасността от тресавища и меката глинеста почва, която често се образуваше в такива места, спомняйки си горчивия опит, който имаше с брат си, когато бяха минавали оттук по-рано. Но не познаваше опасностите, които понякога триеше тучната зеленина.

Прекараха един дълъг и горещ ден, търсейки място за нощуване. Джондалар и Айла се насочиха към реката и видяха една такава възможност. Тръгнаха надолу по един склон към високи иви, хвърлящи сянка на една възхитително зелена полянка. Изведнъж на отсрещната страна изскочи голям кафяв заек. Айла пришпори Уини и посегна за прашката на колана си, но като тръгнаха през зеленината, кобилата забави ход, защото твърдата почва под копитата ѝ стана мека като гъба.

Жената веднага усети това и за щастие прие инстинктивно реакцията на кобилата, макар че мислите ѝ бяха заети с осигуряването на вечерята. Тя рязко спря точно когато до нея изтопурка Рейсър с Джондалар. Жребецът също усети меката земя, но ускорението му беше по-голямо, затова продължи още няколко стъпки напред.

Мъжът едва не изхвърча от седлото, когато предните крака на Рейсър потънаха дълбоко в гъстата тиня, но успя да скочи от коня. С остро цвилене и рязко дръпване младият жребец, чиито задни крака бяха останали на твърда земя, успя да измъкне единия си крак от тресавището. Като се дръпна назад и намери по-здрава опора, Рейсър се опъна, докато и другият му крак изскочи от тресавището със звучно „шльооп“.

Младият кон се разтрепери и мъжът положи успокояваща ръка на извития му врат, после откъсна един клон от близкия храст и провери почвата напред. Когато тинята го погълна, той взе третия дълъг прът, който не се използваше за плаз, и направи проверка с него. Макар и покрит с тръстики и острица, малкият участък се оказа дълбоко тресавище с размекната глина и тиня. Пъргавото дръпване на конете беше предотвратило възможна злополука, но отсега нататък започнаха да се приближават до Великата Майка Река с повече предпазливост. Нейното капризно разнообразие можеше да крие враждебни изненади.

Птиците продължаваха да бъдат преобладаващата фауна в делтата, особено няколко разновидности чапли, егрети и патици, много пеликани, лебеди, гъски, жерави, малко черни щъркели и шарени блестящи

ибиси, мътещи в дърветата. Сезонът на мътене беше различен за различните видове, но всички се размножаваха през по-топлия период на годината. Пътешествениците събраха яйца от различни птици, за да имат бърза и лесна храна – дори Вълчо се научи как да чупи черупките им и му се усладиха някои от разновидностите с привкус на риба.

След известно време свикнаха с птиците в делтата. Когато започнаха да научават какво може да очакват, изненадите станаха по-малко, но една вечер, докато яздеха близо до гората от сребърни върби покрай реката, попаднаха на зашеметяваща гледка. Дърветата се разтваряха и се показва широка лагуна, почти езеро, макар че отначало те помислиха, че е по-твърд терен, защото беше напълно покрит с водни лилии. Гледката, която прикова вниманието им, представляваше стотици дребни чапли с извити като буква S шии и дълги човки да кълват риба, накацали на широките зелени листа около всеки разцъфтял бял цвят.

Очаровани, те ги гледаха известно време, после решиха да се махнат, защото се опасяваха, че Вълчо може да се юрне и да подплаши птиците. Правеха бивака си недалеч от това място, когато видяха как стотици дългошии чапли се издигат във въздуха. Джондалар и Айла спря и се загледаха в птиците, пляскащи с големи криле, как се превръщат в тъмни силуети на фона на розовите облаци по небето на изток. Тогава в бивака се появи с подскоци Вълчо и Айла предположи, че той ги е подплашил. Макар че той не правеше никакви опити да ги лови, така се забавляваше да подплашва ятата блатни птици, че тя се чудеше дали не го прави заради удоволствието да гледа как се издигат в небето. Тя самата се прехласваше от гледката.

На следващата сутрин Айла се събуди, защото ѝ беше горещо и лепнеше от пот. Жегата вече се усилваше, на нея не ѝ се ставаше. Искаше ѝ се поне един ден да починат. Не че толкова беше изморена, просто ѝ беше втръснало да пътува. „Дори конете се нуждаят от почивка“ – помисли си тя. Джондалар все даваше зор да не спират и тя усещаше какво го кара да прави така, но ако пресекат ледника, за който той постоянно говореше, един ден по-късно, това едва ли щеше да се отрази на закъснението, което вече бяха натрупали. Ще им трябва повече от един ден добро време, за да са сигурни, че пътешествието ще е безопасно. Но когато той стана и започна да събира багажа, тя го последва.

С напредването на утрото жегата и влагата дори в откритата равнина започнаха още повече да тегнат и когато Джондалар предложи да спрат, за да поплуват, Айла моментално се съгласи. Завиха към реката и се зарадваха на сенчестата полянка, която допираше до водата. Беше се

образувал един поток, който все още беше малко тинест и пълен с гнили листа, но имаше малък вир, заобиколен от борове и върби. Водеше към тинестия бараж, но отвъд него, при един завой на реката имаше чакълест тесен бряг, врязан в спокоен басейн, а през надвисналите върби проблясваха слънчеви петна.

– Това е идеално място! – възкликна Айла, широко усмихната.

Тя започна да отвързва плаза, но Джондалар я попита:

– Необходимо ли е? Няма да стоим дълго.

– Конете също трябва да починат и може да им се прииска да се овъргаят или поплуват – каза тя, сваляйки кошниците и одеалото-седло от Уини. – Освен това искам да дочакам Вълчо да ни настигне. Не съм го виждала цялата сутрин. Сигурно е подушил нещо, което го е накарало да се впусне в преследване.

– Добре – каза Джондалар и започна да развързва каишите на кошниците върху гърба на Рейсър. Постави ги в пирогата до тези на Айла и тупна приятелски жребца по задницата, за да му покаже, че може да се присъедини към майка си.

Младата жена бързо свали малкото си дрехи и зашляпа в басейна, докато Джондалар спря по малка нужда. Погледна към нея и остана като прикован. Тя беше до колене в проблясващата вода, огряна от слънчев лъч, проникващ през дърветата, къпеща се в светлината му в златен ореол, загорялата кожа на гъвкавото ѝ тяло блестеше.

Джондалар я гледаше отново, поразен от красотата ѝ. За миг силните му чувства към нея го завладяха и като че ли нещо заседна в гърлото му. Тя се наведе, за да загребе вода с шепи и да я плисне върху себе си, което откри заоблеността на задните ѝ части и оголи по-светлата кожа на вътрешната страна на бедрата ѝ, което предизвика прилив на желанието у него.

Тя го погледна, когато той започна да навлиза във водата, видя усмивката му и познатия, покоряващ израз в магнетичните му сини очи, после забеляза, че формата на мъжествеността му се променя. В отговор на това през нея премина дълбока тръпка, после тя се отпусна и напрежението, което не съзнаваше, я напусна. Днес нямаше да пътуват повече. И двамата имаха нужда сменят ритъма, едно малка, приятна промяна.

Той беше видял как тя го погледна надолу в определен момент усети желанието ѝ и леката промяна на позата ѝ. Стойката ѝ стана някак си по-подканваща. Реакцията му беше очевидна. И да искаше, не можеше да я прикрие.

– Водата е чудесна – каза тя. – Добре, че ти хрумна да поплуваме. Стана толкова горещо.

– Да, усещам горещината – каза той с лукава усмивка и се придвижи към нея. – Не знам как го постигаш, но като съм край теб, не мога да се контролирам.

– А и защо ти е? И аз съм така, като съм край теб. Само като ме погледнеш ей така и съм готова за теб.

Тя се усмихна с широката си красива усмивка, която той обожаваше.

– Ах, ти – въздъхна той и я пое в прегръдките си.

Тя се протегна към него, докато той се наведе и целуна меките ѝ устни силно и бавно. Прокара ръце по гърба ѝ, опипвайки затоплената от слънцето кожа. Тя обожаваше допира му и отговори на милувката с внезапно и изненадващо желание.

Той пусна надолу ръце и обхвана гладките ѝ заоблени задни части и я придърпа към себе си. Тя усети цялата дължина на топлата му мъжественост на корема си, но движението наруши равновесието ѝ. Опита се да го запази, но един камък под крака ѝ се катурна. Тя се вкопчи в него, търсейки опора, наруши равновесието му и той се подхлъзна. Двамата цапбурнаха с плясък във водата, после седнаха и се засмяха.

– Нали не си се ударила? – попита Джондалар.

– Не, но водата е студена, а аз се опитвах постепенно да се отпусна в нея. Е, сега, като съм мокра, мисля, че мога да поплувам. Нали затова дойдохме тук?

– Да, но това не означава, че не можем да правим и други работи – каза той.

Видя, че водата стига до под мишниците ѝ и едрите ѝ гърди плаваха, напомняйки му извити носове на лодки с твърди розови върхове. Наведе се и погъделичка едното зърно с езика си, усещайки топлината ѝ в студената вода.

Тя потрепери и отметна глава назад, за да изпита усещането с цялото си тяло. Той обхвана другата ѝ гърд, после плъзна ръката си зад нея и я придърпа. Тя се почувствува много възбудена само от натиска на ръката му, преминаваща по твърдото ѝ зърно, което предизвика нови приливи на удоволствие в тялото ѝ. Той засмука другото зърно, после го пусна и започна да я целува по гърдите, шията и врата. Духна лекичко в ухото ѝ и намери устните ѝ. Тя леко ги отвори и усети езика му, след това и целувката му.

– Хайде – каза той, когато се разделиха, изправи се и и подаде ръка,

за да ѝ помогне да стане. – Да плуваме.

Потопи я до кръста в басейна, после отново я притисна до себе си и я целуна. Тя усети ръката му между бедрата си, хладината на водата, когато разтвори срамните ѝ устни, и изпита още по-силно усещане, когато напипа твърдата малка пъпка и я разтри.

Остави се на усещането. И тогава си помисли: „Много бързо се развиват нещата. Аз съм почти готова.“ Пое дълбоко дъх, измъкна се от прегръдката му и смеейки се, го изпръска с вода.

– Струва ми се, че трябва да плуваме – каза тя и направи няколко удара с ръце. Басейнчето беше малко, на отсрещната страна се затваряше от подводен остров, покрит с гъста тръстика. Стъпила на него, тя се изправи и се обърна с лице към него. Той се усмихна и тя усети силата на магнетизма му, на желанието му, на любовта му и го пожела. Той я последва, когато тя заплува към брега.

Там, където водата стана плитка, той се изправи и каза:

– Добре, значи си поплувахме.

Подаде ѝ ръка и я изведе от водата на брега. Целуна я отново и усети, че тя се притиска към него и се разтапя в ръцете му, докато гърдите и коремът ѝ се притискат в тялото му.

– А сега е време за други неща – каза той.

Дъхът спря в гърлото ѝ и той видя как очите, ѝ се разшириха. Глазът ѝ леко потрепери, когато тя понечи да проговори.

– Какви други неща? – попита тя, като направи опит да се усмихне присмехулно.

Той се отпусна на покривалото на земята и протегна ръка към нея.

– Ела да ти покажа.

Тя седна до него. Той я положи по гръб, целувайки я и след това, без други предисловия, легна върху нея, разтвори краката ѝ и прокара език по хладните ѝ мокри срамни устни. Очите ѝ моментално се отвориха широко и тя потрепери от внезапния пламък, който премина пулсиращо през нея. После изпита сладост от устните му, които смучеха мястото ѝ на Удоволствията.

Той искаше да я вкуси, да я изпие и знаеше, че тя е готова. Възбудата му нарасна, като усети нейната, слабните му се напрягаха от желание и голямата му леко извита мъжественост се наду до пълната си големина. Той триеше нос, хапеше леко, смучеше, обработваше я с езика си, опита я навътре. Колкото и да я желаше, искаше това да продължи вечно. Обожаваше да ѝ прави Удоволствие.

Тя усети как възбудата пламва вътре в нея и застана, после извика,

когато усети приближаването на върховния момент.

Ако той поискаше, можеше да я освободи, без дори да ѝ го вкарва, но той обожаваше това усещане, когато беше вътре в нея. А искаше, ако има начин, да ѝ направи всичко наведнъж.

Тя се надигна да го поеме заедно с бурята, която се надигна в нея, после почти без предупреждение внезапно избухна. Той усети влагата и топлината ѝ, надигна се, придвижи се напред, намери приканващия отвор и със силно рязко движение нахлу целия в нея. Жадната му мъжественост беше така готова, че не знаеше още колко може да чака.

Тя извика името му, сграбчи го, изви се към него. Той отново нахлу в нея и усети, че тя го обгърна отвсякъде. Тогава тресейки се и стенойки той се отдръпна, усещайки разкошното теглене в слабините си. Чувствителният му орган изпращаше дълбоки възбуждащи сигнали в него. И изведнъж усети, че му идва, вече не можеше да се сдържа, усети как го обзе избликът на Удоволствията. Тя извика заедно с него и потъна в страхотно удоволствие.

Той направи още няколко последни движения, после се отпусна върху нея. Дватамата отдъхваха от напрежението на натрупалата се възбуда и бурното освобождаване. След малко той вдигна главата си и тя се протегна да го целуне, усещайки собствената си миризма и вкус, която винаги ѝ напомняше за невероятните чувства, които той беше способен да събуди в нея.

– Мислех да го направя по-бавно, да бъде по-трайно, но бях готова за теб.

– Това не означава, че не може да трае дълго – каза той и видя как усмивка бавно озари лицето ѝ.

Джондалар се търколи настрана, после седна.

– Този каменист плаж не е много удобен – каза той. – Ти защо не ми каза това?

– Не бях забелязала, но сега, след като ми каза, усещам, че в ханша ми се е забил един камък, а друг под рамото ми. Мисля, че трябва да намерим по-меко място... на което да можеш да лежиш – каза тя с лукава усмивка и пламъче в очите. – Но първо искам добре да си поплувам. Може би наблизо има по-дълбок проток.

Тя зашляпаха обратно в реката, преплуваха късия вир и продължиха срещу течението, пресичайки плитките тинести тръстики. От другата страна водата стана внезапно по-студена, земята под краката им се спусна надолу и те се озоваха в отворен приток, който се виеше между тръстиките.

Айла заплува по-бързо и мина пред Джондалар, но той положи усилия и се изравни с нея. И двамата бяха силни плувци и скоро започнаха приятелско състезание, препускайки през открития проток, който се виеше през високите тръстици. Бяха с толкова равни сили, че ту единият, ту другият водеше. Айла се беше озовала напред, когато ръкавът се раздели на два, който така остро завиваха в две различни посоки, че когато Джондалар погледна, тя не се виждаше.

– Айла! Айла! Къде си? – извика той.

Не последва никакъв отговор. Отново извика и се втурна по единия от ръкавите. Той се виеше насам-натам и Джондалар виждаше само тръстици – навсякъде, където се обърнеше, имаше само стени от тръстици. Обзет от внезапна паника, той отново извика:

– Айла, в името на студения подземен свят на Майката, къде си?

Изведнъж чу изсвирване, това, което Айла използваше за Вълчо. Обля го вълна на успокоение, но то прозвуча по-далеч, отколкото предполагаше, че тя може да бъде. Той отговори с изсвирване, чу отговора ѝ и заплува обратно по ръкава. Стигна мястото, където ръкавите се разделяха, и пое по другия.

Той също правеше завой назад в друг канал. Джондалар усети, че го поема силно течение, и изведнъж се насочи надолу по течението. Видя, че Айла плува със силни движения срещу течението и се втурна към нея. Тя продължаваше да напредва, когато той се срещна с нея, защото се боеше течението отново да не я прати в погрешния ръкав, ако спре да плува. Той се завъртя и заплува до нея срещу течението. Когато стигнаха разклонението, спряха да починат.

– Айла! Ама ти какво си мислиш? Защо не провери дали знам какъде отиваш? – скара ѝ се Джондалар с висок глас.

Тя му се усмихна, защото сега знаеше, че гневът му се дължи на осбобождаването му от страха и безпокойството.

– Просто гледах да те изпреваря. Не знаех, че този ръкав ще се завърти обратно толкова бързо, нито, че течението ще е така бързо. Течението ме отнесе надолу, преди да разбера. Защо е толкова бързо?

Напрежението му се изпари и понеже се успокои, че тя е в безопасност, гневът на Джондалар бързо изчезна.

– Не ми е ясно. Много е странно. Може би сме близко до главния ръкав или земята под водата тук се спуска рязко надолу.

– Е, да се връщаме. Тази вода е студена и ми се иска да съм на онзи слънчев плаж – каза Айла.

Отпускайки се на течението, те заплуваха назад по-мързеливо.

Макар че не беше така силно като в другия ръкав, то ги понесе. Айла се обърна по гръб и се загледа в преминаващите зелени тръстики и синия небесен свод. Слънцето все още беше на изток, но се беше издигнало високо.

– Спомняш ли си къде се отклонихме в този ръкав? – попита Джондалар. – Всичко изглежда еднакво.

– На речния бряг имаше три високи бора, като средният беше по-висок. Бяха зад едни плачещи върби – каза тя и отново се обърна да плува по корем.

– Тук покрай водата има много борове. Може би е най-добре да се насочим към брега. Може да сме ги подминали – каза той.

– Не мисля така. Борът от страната надолу по течението на големия ръкав имаше смешна извита форма. Още не ми се е мярнал. Почакай... ей там напред... ето го, видя ли го? – каза тя, насочвайки се към тръстиковата група.

– Права си – каза Джондалар. – Ето тук се отклонихме. Тръстиките са огънати.

Прецапаха през тръстиките в малкия вир, който сега им се видя топъл. Излязоха на малката ивица камениста суша с чувството, че са се прибрали вкъщи.

– Ще взема да запаля огън и да направя чай – каза Айла като прокара ръце по раменете си, за да отцеди водата. Събра косата си и изцеди водата от нея, после тръгна към кошниците с провизиите, като събираше съчки по пътя си.

– Искаш ли си дрехите? – попита Джондалар, прибавяйки още дърва.

– По-добре да поизсъхна първо – отговори тя, забелязвайки, че конете пасат наблизко в степта, но никъде не видя Вълчо. За миг се разтревожи, но на него не му беше за първи път да изчезва за половин ден. – Защо не постелеш покривалото за земя на онова слънчево петно на тревата. Ще си починеш, докато правя чая.

Айла разпали добър огън, докато Джондалар донесе вода. След това тя внимателно подбра изсушени билки от тези, които съхраняваше. Реши, че е добре да приготви чай от люцерна, защото той беше общо стимулиращ и освежителен, като прибави малко цветчета и листа от пореч, което го правеше тонизиращ, и кичест карамфил за сладост и лека пикантност. Освен това за Джондалар подбра малко мъжки „котенца“ от елши, крило беше събрала през много ранната пролет. Спомни си, че ги бра със смесени чувства, мислейки си да се събере с Ранек, но през

цялото време ѝ се искаше това да е Джондалар. Почувствува прилив на щастие, когато прибави „котенцата“ в неговата чаша.

Когато чаят стана готов, тя занесе двете чаши на полянката, където той почиваше. Част от покривалото за земята, което беше разстлал, вече беше на сянка, но радостта не я напускате. Топлината на деня вече беше премахнала част от измръзването от плуването. Тя му подаде една чаша и седна до него. Почиваха си, отпивайки от освежителните питиета, почти не разговаряха и гледаха конете как бяха застанали глава до задница, като помахваха с опашките си мухите един на друг.

Когато изпи чая си, Джондалар се отпусна по гръб с ръце под главата си. Айла се радваше да го гледа как си почива, вместо да бърза да тръгват веднага. Остави чашата си, изтегна се до него и постави главата си на рамото му, а ръката си на гърдите му. Затвори очи, вдъхвайки мъжкия му аромат, и усети как той я прегърна и несъзнателно прокара нежно ръка по ханша ѝ.

Тя обърна глава и целуна топлата му кожа, после издиша във врата му. Той леко потрепери и затвори очи. Тя отново го целуна, после покри рамото и врата му с много малки хапещи целувки. Едва изтърпя гъдела от целувките ѝ, но това така силно го възбуждаше, че той се постара да остане неподвижен.

Тя целуна врата, шията, брадичката му, опипвайки бакенбардите му с устните си, след това се надигна, за да достигне устата му и покри устните му с нежните си устни. Когато стигна другия им край, тя се отдръпна и го изгледа. Очите му бяха затворени, но видът му говореше, че му е приятно. Най-сетне той отвори очи, тя се беше надвесила над него с усмивка, косата ѝ беше все още влажна и праметната през едното и рамо. Прииска му се да я сграбчи и притисне в себе си, но само отговори на усмивката ѝ.

Тя се наведе и започна да опипва устата му с езика си толкова леко, че той едва го усещаше, но дъхът през влажността му причиняваше невероятни тръпки. Най-сетне, когато той мислеше, че вече няма да издържи, тя го целуна силно. Той усети как езикът ѝ търси да проникне и отвори уста, за да ѝ отговори. Тя бавно изследваше вътрешната страна на устните му, под езика му и небцето му, опитваше, докосваше, гъделичкаше, после лекичко докосна устните му, докато той вече не можеше да издържи. Надигна се, сграбчи главата ѝ и я целуна силно и страстно.

Когато отпусна главата си назад и я пусна, тя закачливо му се усмихваше. Тя беше успяла да го накара да реагира и двамата знаеха това. Гледаше колко е доволна от себе си, но и той беше доволен. Тя се

чувствуваше озарена, игрива и той се чудеше какви други удоволствия му е приготвила. Докато мислеше за това, през него премина тръпка на възбуда. Това може да се окаже интересно. Усмихна се и зачака, гледайки я със зашеметяващите си дълбоки сини очи.

Тя отново се наведе към него и го целуна по устата, после по врата, раменете и гърдите, след това по зърната им. Внезапно застана на колене отстрани до него, наведе се на другата страна и хвана увеличението му орган. Налапа го, докдето можа, с топлата си уста, усети върху му с влажното си гърло и още по-дълбоко. Отдръпна се бавно назад и го усети как се напъва с всичките фибри на тялото си. Той затвори очи и се остави на нарастващото удоволствие, докато тя движеше ръцете си и топлата си засмукваща уста нагоре и надолу по дългия му прът.

Побутна лекичко връхчето с опипващия си език, после направи няколко бързи кръга по него и той започна неудържимо да я желае. Тя хвана нежно меката торбичка под члена му – той ѝ беше казал да пипа там много нежно – и опипа двете загадъчни, меки, заоблени речни камъни в нея. Тя се чудеше за какво са те и усети, че са важни в някакво отношение. Когато топлите ѝ ръце обгърнаха нежната му торбичка, той изпита нещо по-различно, приятно, но с лека доза загриженост за това нежно място, което като че ли го стимулираше по друг начин.

Тя се отдръпна и се взря в него. Силното му удоволствие от нейните действия се изписа на лицето му и той ѝ се усмихна с очи, подканвайки я да продължи. Тя се наслаждаваше да му доставя Удоволствия. Това я стимулираше по различен, но дълбок и възбуждащ начин и тя разбираше защо той обожаваше да ѝ доставя Удоволствие. Целуна го дълго, после праметна крака си през него и го яхна с лице към стъпалата му.

Седнала на гърдите му, тя се наведе и хвана с двете си ръце, една над друга, пулсиращия му член. Макар и твърд и удължен, кожата му беше мека и когато тя го обхвана с устни, усети, че е гладък и топъл. Започна да го целува. Когато стигна основата му, продължи към торбичката, обви я нежно с устни, усещайки меките заоблености в нея.

Той потрепери от пристъпите на неочаквано Удоволствие, което преминаваше на вълни през него. Беше почти непоносимо. Не само бурните усещания, които изпитваше, но и това, че я виждаше. Тя се беше понадигнала и както го беше яхнала, той виждаше влажните и розови срамни външни и вътрешни устни, че даже и разкошният ѝ отвор. Тя пусна торбичката му и отново лапна и засмука пулсиращата му мъжественост, когато изведнъж усети, че той я отмести малко назад. И тогава, в пристъп на възбуда, езикът му намери срамните ѝ устни и мястото на

Удоволствията ѝ.

Ровеше се в нея с ръце и уста, смучеше, опипваше, изживяваше радостта да ѝ доставя Удоволствие и в същото време да изпитва възбудата, която тя му причиняваше, докато триеше члена му напред и назад, смучейки го.

Тя бързо стигна върха на възбудата си и не можеше да се сдържа, но той се опитваше и напрягаше да се сдържи. Можеше лесно да се отдаде, но искаше още, така че когато тя спря, достигнала върха, извивайки се назад и викайки, той беше радостен. Усети влагата ѝ, но стисна зъби, за да се сдържи. Ако не бяха правили Удоволствия по-рано, нямаше да може, но сега се сдържаше и достигна една степен преди върха.

– Айла, обърни се! Искам те цялата.

Тя кимна. И понеже и тя го искаше целия, надигна се, завъртя се и го яхна с лице към него. Поизправи се и вкара члена му в себе си, после се отпусна. Той стенеше и не спираше да произнася името ѝ, усещайки как потъва в дълбокия топъл кладенец. Тя усещаше вибрации в различни чувствителни места, докато се движеше нагоре и надолу, направлявайки твърдата му мъжественост вътре в себе си. На платото на Удоволствието, което беше достигнал, необходимостта му да достигне края не беше така завладяваща. Можеше да изчака известно време. Тя се наведе напред в малко по-различна поза. Той я придърпа по-близо, за да хване съблазнителните ѝ гърди, лапна едната и силно я засмука, после посегна към другата, накрая ги хвана и двете. Както винаги, когато смучеше гърдите, усещаше как възбудата дълбоко я обхваща някъде много навътре.

Тя усети, че отново се устремява към върха на Удоволствието, и започна да се движи нагоре и надолу върху него. Той се издигаше над платото, усещаше, че го обхващат по-силни импулси, и когато тя се отпуснаше, той хващаше ханша ѝ и ѝ помагаше да се движи, като я избутваше и придърпваше. Когато тя се надигна, той усети прилив и изведнъж достигна върха. Тя се отпусна върху него и той извика от разтърсващото удоволствие на изригването от слабините му, а тя изстена и се разтреса от взрива, който я омаломощи.

Джондалар още няколко пъти я повдигна и отпусна, после я придърпа към себе си и целуна зърната ѝ. Айла потрепери още веднъж и се отпусна върху него. Лежаха неподвижно и дишаха тежко.

Айла вече започваше да диша по-равномерно, когато усети нещо мокро на бузата си. За миг помисли, че е, Джондалар, но то беше студено и мокро и някак си по-различно, макар и с познат мирис. Отвори очи и видя зяпналата уста на един вълк. Той отново я подуши и я близна

между очите.

– Вълчо! Я изчезвай! – каза тя и избута настрани студения му нос, за да се отстрани от вълчия му дъх, после се претърколи настрана до мъжа. Протегна се и зарови ръка в козината на Вълчо. – Много се радвам, че те виждам. Къде беше цял ден? Започнах да се тревожа за теб. – Тя седна и прегърна главата му в двете си ръце, допря чело до неговото, после се обърна към мъжа. – Чудя се от колко време е тук.

– Радвам се, че си го научила да не ни пречи. Ако беше ни попречил по време на тази работа, не знам какво щях да го направя – каза Джондалар.

Изправи се и помогна и на нея да стане. Прегърна я и я огледа.

– Айла, това беше, как да кажа? Не мога да намеря думи.

Тя видя толкова любов и обожание в очите му, че едва сдържа сълзите си.

– Джондалар, не знам какво да кажа, но не знам и никакви знаци на Клана, с които да ти покажа какво чувствавам. Не знам дали изобщо съществуват такива.

– Айла, ти току-що ми показва истински, с много повече от думи. Показваш ми го всеки ден, по толкова много начини. – Внезапно той я притисна до себе си и гърлото му се сви. – Моята жена, моята Айла. Ако някога те загубя...

Тя усети страха в думите му, но само го притисна още по-силно.

– Джондалар, как винаги знаеш какво наистина искам? – попита Айла.

Седяха, огрени от златистите отблясъци от огъня, пиеха чай и гледаха как смолистите борови дърва прашяха и хвърляха снопове искри в нощния въздух.

Джондалар се чувствуваше по-отпочинал, доволен и спокоен, отколкото преди. Следобедът бяха ловили риба – Айла му показва как да подмами с ръце една риба от водата – после намери сапунин и те се изкъпаха и измиха косите си. Той току-що беше свършил с чудесното рибно ястие, придружено от яйца на блатни птици с лек вкус на риба, разнообразни зеленчуци, мек тестен хвощов десерт, опечен на горещи камъни, и малко сладки малини и ягоди.

Усмихна й се.

– Просто обръщам внимание на това, което ми казваш – отговори той.

– Но, Джондалар, първия път мислех, че искам още да продължи, но ти знаеше по-добре какво действително исках. А по-късно ти разбра,

че искам да ти направя Удоволствие, и ми даде, докато отново бях готова за теб. И знаеше кога съм готова за теб. – Но аз не ти казах.

– Каза ми. Само че не с думи. Ти ме научи как да говоря като Клана със знаци и движения, а не с думи. И аз просто се опитвам да разбера другите ти знаци.

– Но аз не съм те научила на такива знаци. В действителност не знам такива. А ти знаеше как да ми правиш Удоволствия още преди да научиш езика на Клана. – Тя се мръщеше от усилията, които правеше, за да разбере, което предизвика усмивка на лицето му.

– Така е. Но сред хората съществува език без думи, на който те често говорят.

– Да, забелязала съм това – каза Айла, като си мислеше какви големи способности притежава да разбира хората само като обръща внимание на знаците, които правят, без да съзнават това.

– И понякога се научаваш как... да правиш някои неща само защото искаш това и за това обръщаш внимание – отвърна той.

Той се взираше в очите ѝ, търсейки там любовта, която чувствува-ше към нея, и радостта, която изживяваше от нейните въпроси. Тя забележа замечания му поглед, когато говореше. Той се загледа в пространството като че ли виждаше нещо много надалеч, и тя разбра, че мисли за някой друг.

– Особено, когато това лице, от което си искал да научиш много, е имало желание да те научи – каза Айла. – Золен добре те е обучила.

Джондалар се изчерви, втренчи изненадано очи в нея, после ги отмести с разстроено вид.

– И аз научих много от теб – добави тя, разбирайки, че подмятането ѝ го е жегнало.

Той като че ли не можеше да я погледне в очите. Когато най-сетне успя, челото му се беше сбърчило.

– Айла, как разбра за какво мисля? Искам да кажа, знам, че притежаваш специални Дарове. Точно затова Мамут те взе в Огнището на Мамута, когато беше приета в неговия народ, но понякога знаеш мислите ми. Ти от главата ли ми ги взимаш?

Усещаше загрижеността му, а и нещо по-обезпокоително, почти страх от нея. Беше се сблъскала с подобен страх от страна на някои от мамутоите на Лятната среща, когато те мислеха, че притежава тайнствени способности, но повечето се оказа недоразумение. Например това, че притежава специална власт над животните, а просто ги беше намерила като малки и ги беше отгледала като свои собствени деца.

Но след Събирането на Клана нещо се промени. Тя не си беше поставяла за цел да пие от онази специална отвара от корени, която беше направила за мог-ърите, но не можа да се въздържи, нямаше намерение да попадне в онази пещера с мог-ърите, просто така се случи. Когато ги видя да седят в кръг в нишата дълбоко в пещерата и... изпадна в черната пустота, която беше вътре в нея, тя си помисли, че е безвъзвратно изгубена и никога няма да намери пътя за връщане. И тогава по някакъв начин Креб се добра до нея вътре и започна да ѝ говори. Оттогава насам имаше моменти, когато тя наистина научаваше някои неща, които не можеше да обясни. Като например, когато Мамут я взе със себе си, тогава той Търсеше и тя почувствува, че се издига и го следва по степените. Но като погледна Джондалар и видя как странно я гледа, у нея се зароди един особен страх, че може да го загуби.

Тя го огледа на светлината на огъня, после сведе очи. Не може да има никакви неистини... никакви лъжи между тях. Не можеше дори преднамерено да каже нещо, което не е вярно, нито дори да вземе поза на „въздържане от говорене“, която Кланът допускаше, за да запази човек уединението си. Дори с риск да го загуби, трябваше да му каже истината и да се опита да разбере какво го тревожи. Тогава тя го изгледа право в очите, опитвайки се да намери подходящите думи.

– Джондалар, аз не знаех мислите ти, но можах да ги отгатна. Та не говорехме ли току-що за безмълвните знаци, които правят хората, когато говорят с думи? И ти ги правиш, ти знаеш това, и аз... ги търся и много пъти разбирам какво означават те. Може би, защото те обичам толкова много и искам да те опозная, те наблюдавам през цялото време. – Тя извърна очи за момент и добави: – Жените от Клана са обучени на това.

Изгледа го. Изражението му издаваше известно успокоение, а също и любопитство, и тя продължи:

– Не става въпрос само за теб. Аз не съм отгледана... от моя народ и съм свикнала да откривам смисъл в знаците и жестовите, които хората правят. Това ми помага на науча нещо за хората, които срещам, макар че отначало беше много объркващо, защото хората, които говорят с думи, често казват едно, а безмълвните им жестове говорят друго. Когато най-сетне разбрах добре това, започнах да научавам повече, отколкото говорех думите на хората. Точно затова Крози не пожела повече да се обзалага с мен, когато играхме играта с ашици. Винаги разбирах в коя ръка крие белязаната кост по начина, по който я държеше.

– Аз се чудех за това. Нея я считат за много добра в тази игра.

– Вярно е.

– Но ти как разбра... как разбра, че мисля за Золена. Тя сега е от Зеландониите. Аз обикновено мисля за нея като такава, а не с името, което е имала като млада.

– Аз те наблюдавах и очите ти говореха, че ме обичаш и че си щастлив с мен, и на мен ми беше радостно. Но когато говореше, че искаш да научиш някои неща, в един момент ти не ме виждаше. Сякаш гледаше някъде много надалеч. Ти ми беше разправял по-рано за Золена, жената, която те е научила... твоята способност... на начина да ти се разкрива жената. Точно за това бяхме говорили и аз разбрах, че именно за нея си мислил в този момент.

– Айла, това е забележително! – възкликна той с широка усмивка на облекчение. – Напомняй ми никога да не се опитвам да крия нещо от теб.

– А има и още нещо, което би трябвало да знаеш – каза тя.

Джондалар отново се намръщи.

– Какво?

– Понякога ми се струва, че може би имам... някакъв Дар. Нещо стана с мен на Събирането на Клана, когато отидох в клана на Брун, когато Дърк беше бебе. Направих нещо, което не ми беше разрешено. Без да искам изпих течността, която бях направила за могърите, и така ги открих в една пещера. Не съм ги търсила. Даже не разбрах как попаднах в тази пещера. Те бяха... – Тя потрепери и не можа да довърши. – Нещо стана с мен. Загубих се в тъмнината... Не в пещерата, а в тъмнина вътре в мен. Мислех, че ще умра, но Креб ми помогна. Той постави своите мисли в моята глава...

– Той какво?

– Просто не знам как по друг начин да го обясня. Той постави своите мисли в моята глава и от тогава досега... понякога... като че ли промени нещо в мен. Понякога ми се струва, че може би притежавам някакъв... вид Дар. Стават някои неща, които не разбирам и не мога да обясня. Мисля, че Мамут знае за това.

Джондалар помълча известно време.

– Значи с право те е осиновил в Огнището на Мамута, а не само за лечителските ти умения.

Тя кимна.

– Вероятно. Струва ми се, че е така.

– Но сега точно не знаеш мислите ми?

– Не. Дарът не е точно такъв. Той е нещо повече от придружаване

на Мамут в Търсенето му. Повече е като отиване в дълбоки и далечни места.

– В световите на духовете?

– Не знам.

Джондалар се загледа над нея, преценявайки последствията от това. После поклати с глава и, я погледна с мрачна усмивка.

– Мисля, че Майката си е направила шега с мен – каза той. – Първата жена, която обичах, беше призвана да и Служи и аз помислих, че вече никога няма да се влюбя. И сега, когато имам жена, която обичам, се оказва, че и тя е предопределена да Служи на Нея. И теб ли ще загубя?

– Защо да ме загубиш? Аз не знам дали съм предопределена да и Служа. Не искам да Служа на когото и да било. Просто искам да бъда с теб, да споделям твоето огнище и да имам деца от теб – извика тя.

– Да имаш деца от мен? – Джондалар беше изненадан от думите ѝ. – Как можеш да имаш деца от мен? Аз не мога да имам деца, мъжете нямат деца. Великата Майка дава децата на жените. Може да използва мъжки дух, за да ги създава, но те не са на мъжа. Той само се грижи за тях, когато другарката му ги роди. Така те са деца на неговото огнище.

Айла беше говорила за това и преди, че мъжете зачеват новия живот, съзряващ у жената, но тогава той не беше осъзнал напълно, че тя наистина е дъщеря на Огнището на Мамута. Че може да посещава света на духовете и може да е предопределена да Служи на Дони. Може би тя наистина знаеше нещо.

– Джондалар, ти можеш да наричаш моите бебета деца на твоето огнище. Аз искам моите рожби да са деца на твоето огнище. Просто искам винаги да съм с теб.

– И аз искам това. Айла. Аз съм искал теб, твоите деца още преди да те срещна. Просто не знаех, че ще те намеря. Само се надявам Майката да не започне да ги отглежда в теб, докато не се приберем.

– Знам, Джондалар – каза Айла. – И аз бих предпочела да изчакам.

Тя събра чашите и ги изми, после се приготви за ранното тръгване на другия ден, докато Джондалар събра всичко с изключение на спалните им козини. Стушиха се един в друг приятно уморени. Мъжът от Зеландониите гледаше жената как диша равномерно до него, но сънят му не идваше.

„Моите деца – помисли си той. – Айла каза, че нейните деца ще са мои деца. Дали не заченахме живот днес, когато правехме Удоволствия? Ако от тях започне някакъв нов живот, то той трябва да бъде много специален, защото тези Удоволствия бяха... по-хубави от всички... други

пъти... Защо бяха по-хубави? Не че преди не съм правил такива неща, но с Айла е различно... Тя никога не ме уморява... кара ме да искам все повече и повече... Само като се сетя за нея и ми се иска да я имам... и тя мисли, че знам как да ѝ правя Удоволствие...

Ами ако забременее? Още не е... може би не може. Някои жени не могат да имат деца. Но тя наистина има син. А от мен би ли могла да има?

Живях дълго време със Серенио. Но тя не забременя, а вече имаше дете. Може би щях да остана с Шарамудоите, ако тя беше имала деца... струва ми се. Малко преди да замина, тя каза, че предполага, че е бременна. Защо не останах? Тя каза, че не иска да се събира с мен, независимо че ме обича, защото аз не я обичам по същия начин. Каза, че обичам брат си повече, отколкото някоя жена. Но аз бях привързан към нея, може би не така, както обичам Айла, но ако наистина бях поискал, тя щеше да се събере с мен. И тогава аз знаех това. Дали не го използвах за извинение да замина? Защо заминах? Защото Тонолан замина и аз се разтревожих за него? Това ли беше единствената причина?

Ако Серенио е била забременяла, когато заминах, ако е родила още едно дете, то дали е било заченато от семето на моята мъжественост? Дали би било... мое дете? Това е, което би казала Айла. Не, не е възможно. Мъжете нямат деца, освен, ако Великата Майка не използва мъжки дух да създаде дете. Значи тогава от моя дух?

И когато стигнем там, поне ще знам дали тя е родила. Как ли ще се чувства Айла, ако Серенио има дете, което по някакъв начин може да е от мен? Чудя се какво би помислила Серенио, когато види Айла? И какво би помислила Айла за нея?"

ГЛАВА 13

На следващото утро на Айла много ѝ се искаше веднага да станат и да тръгнат, макар че времето беше също така мрачно като предишния ден. Докато чаткаше с кремъка, ѝ се прииска да не палят огън. Храната и водата, които беше отделила предишната вечер, щяха да им стигнат за сутрешното ядене, а като си спомни за Удоволствията, които бяха споделили с Джондалар, ѝ се прииска да забрави за магическото лекарство на Иза. Ако не пие специалния чай, може би ще разбере дали са заченали бебе. Но Джондалар така се разтревожи от мисълта, че тя може да забременее по време на това Пътешествие, че тя трябваше да си изпие чая.

Младата жена нямаше представа как действа лекарството. Тя просто знаеше, че ако изпива по две горчиви глътки от силната отвара от сърма всяка сутрин преди лунарния ѝ период и малка паничка от отвара от корен на пелин всеки ден, когато кърви, нямаше да забременее.

Нямаше да е толкова трудно да се грижи за бебе, докато пътуват, но не искаше да е сама, когато ражда. Не знаеше дали ще оцелее при раждането на Дърк, ако Иза не беше при нея.

Айла цапна един комар на рамото си, после провери запаса си от билки, докато водата се загреваше. Имаше достатъчно от съставките за сутрешния чай, за да ѝ стигнат за доста време, което беше добре, защото беше забелязала, че тези растения не виреят в мочурищата. Те харесваха по-големи височини и сух климат. След като провери торбичките и пакетчетата в лекарствената си чанта от износена кожа, тя реши, че има достатъчни количества от повечето билки, които ѝ трябват при спешни случаи, макар че би ѝ се искало да замени някои от миналогодишните растения с по-нови. За щастие досега не беше ѝ се налагало често да използва билките си.

Малко след като се отправиха отново на запад, стигнаха до сравнително голям и бърз поток. Джондалар развърза кошовите с провизиите, които висяха ниско на хълбоците на Рейсър, и ги разтовари в пирогата, качена на плазовете, след което проучи реките. Малката река се вливаше във Великата Майка под остър ъгъл срещу течението ѝ.

– Айла, забелязваш ли как този приток се влива във Великата Майка? Мисля, че точно на това се дължи онова бързо течение, в което попаднахме вчера.

– Мисля, че си прав – каза тя, разбирайки го какво иска да каже. После му се усмихна. – Ти обичаш да намираш причините за нещата, нали?

– Ами водата не започва изведнъж да тече без никаква причина за това. Реших, че трябва да има някакво обяснение.

– Ти го намери.

Айла си помисли, не Джондалар е в много добро настроение, след като пресякоха реката, и това я зарадва. Вълчо стоеше близо до тях, вместо да скита, и това също я радваше. Даже конете изглеждаха с пободър дух. Почивката им се беше отразила добре. Тя също се чувствуваше бодра и отпочинала, може би, защото току-що беше проверила лековете си и беше много наясно с подробностите от флората и фауната на устието на Великата Майка и прилежащите му ливади, през които се движеха. Беше забелязала някои трудно уловими промени.

Около тях преобладаваха птиците. Най-често се срещаха чаплите, но имаше и много други птици. Над главите им прелитаха големи ята пеликани и красиви неми лебеди, много видове грабливи птици, включително черни кани и орли с бели опашки, мишелови и ястребо подобни соколи орко. Виждаше малки птици да подскачат, прелитат, пеят и да привличат с различни цветове: славеи и коприварчета, черноглави коприварчета, белогуши коприварчета, червено-гърди мухоловки, златни косове и още много други видове.

Малките битерни бяха типични за делтата, но тези криещи се, добре замаскирани блатни птици повече се чуваха, отколкото се виждаха. Пееха характерните си, доста глухи, грухтящи песни по цял ден, което се засилваше с идването на вечерта. Но когато някой приближеше към тях, те вирваха дългите си човки и така добре се сливаха с тръстиките, където свиваха гнезда, сякаш изчезваха напълно. Обаче тя забелязваше много от тях как прелитат над водата, търсейки риба. Битерните добре се виждаха, когато летят. Перата им по предницата на крилете и основата на опашката бяха светли и контрастираха силно с тъмните им гърбове и задна част на крилата.

Но в блатистите местности също живееха много животни, които се нуждаеха от различни среди: сърни и глигани в горите; зайци, гигантски хамстери и гигантски елени. Докато двамата яздеха, срещаха много същества, които не бяха виждали от доста време, и ги посочваха един на друг: антилопи сайга, които препускаха покрай тътрещи се зубъри, малка, петниста дива котка, дебнешца птица, семейство лисици с малките, двойка тлъсти язовци и няколко необикновени пора с козини на бели,

жълти и кафяви петна. Виждаха видри във водата, бобри и тяхната любима храна – ондатрите.

Гъмжеше от насекоми. Покрай тях се виеха големи, жълти водни кончета, а нежните пеперуди с блестящи сини и зелени цветове, украсяващи сивите стъбла на живовляка, бяха красиво изключение от досадните гъмжила, които внезапно се появяваха. Всичко се появяваше сякаш за един ден. Първите облаци дребни комари се бяха появили сутринта и висяха над водата, но още не бяха нахлули в местата с изсъхнала трева, и те скоро ги забравиха.

Но като се свечери, беше невъзможно да не им обръщат внимание. Комарите се впираха в натежалите, пропити с пот покривала на конете, свиреха около очите им и се завираха в устата и ноздрите им. Бедните животни просто подлудяваха от милионите насекоми. Те дори се завираха в косата на хората и двамата пътешественици постоянно плюеха и триеха очите си, за да се освободят от гадинките, докато язدهа. Облаци комари бяха по-гъсти към делтата и те започнаха да се чудят къде да вдигнат бивак за нощува.

Джондалар откри един затревен хълм от дясната им страна и реши, че от възвишението ще имат по-голяма видимост. Изкачиха се на върха му и пред тях проблесна водата на елипсовидно езеро. В него липсваха буйната растителност на делтата и застоялите води, подхранващи появяващите се имаго, но покрай брега му имаше няколко дървета и храсти, ограждащи широк и мамещ плаж.

Вълчо хукна надолу и конете го последваха без подканване. Единственото, което мъжът и жената можаха да направят, бе да ги спрат, за да свалят кошчетата и да откачат плаза на Уини. Хвърлиха се в бистрата вода с такъв устрем, че единственото нещо, което им оказа съпротива, беше водата. Дори неспокойният Вълчо, който не обичаше да пресича реки, без колебание зашляпа в езерото.

– Мислиш ли, че вече започва да му харесва да се топи във водата? – попита Айла.

– Надявам се да е така. Чакаат ни още много реки за пресичане.

Конете потопиха глави, за да се напият, изпръхтяха, после се върнаха в плитчините. Отпуснаха се на тинестото дъно, за да се овъргаят и начешат, и Айла не се съдържа да не се засмее, като ги видя какви гримаси правят и как въртят очи от истинско удоволствие. Когато се изправиха, бяха покрити с кал, но щом тя изсъхна, потта, мъртвата кожа, личинките и други причини за сърбеж опадаха с нея.

Те направиха бивак на брега на езерото и на другия ден потеглиха

рано. Към вечерта им се прииска да намерят пак такова приятно място за бивак. След комарите идваха вълни от папатаци, които им причиняваха червени, сърбящи подутини, които принудиха Айла и Джондалар да навлекат по-дебело облекло, макар че се чувстваха неудобно в него, свикнали да бъдат полуголи. Никой от двамата не можеше да разбере кога точно се появяваха насекомите. Около тях винаги се навъртаха няколко конски мухи, но сега изведнъж се увеличиха дребните папатаци. Макар че нощта беше топла, те се пъгнаха рано в спалните си козини, само и само да се скрият от летящите орди.

Не вдигнаха бивака до късно следващата сутрин, докато Айла не откри билките, които могат да се използват за облекчаване на ухапаниите места и отблъскване на насекомите. Намери кафявото растение със странните си разперени кафяви цветя в едно влажно и сенчесто място край водата и набра много от него, за да направи промивка. Когато видя големите листа на живовляка, набра и от тях, за да ги прибави в сместа – те бяха отлично средство за зарастване на всичко от ухапвания до циреи, че дори тежки язви и рани. От по-сухите места в степите набра цветчета пелин, за да ги прибави като общо противоотровно средство.

Много се зарадва, че намери яркожълти невени заради прочистващите им свойства и способността им бързо да затварят рани и защото бяха много ефикасни срещу насекоми. А на слънчевия край на горичката намери див риган, който не само, че отблъсква насекомите, когато се прилага външно като отвара, но като се пие като чай, придава на човешката пот остър мирис, който е неприятен за комари мушици и папатаци. Тя даже се опита да накара конете и Вълчо да пият от него, макар че не беше сигурна дали е постигнала успех.

Джондалар я гледеше какво прави, задаваше въпроси и изслушваше обясненията ѝ с интерес. Когато дразнещите го ухапвания преминаха и той се почувствува по-добре, през ума му мина, че е късметлия да пътува с човек, който може да направи нещо срещу насекомите. Ако беше сам, просто трябваше да се примири с тях.

Отново бяха на път и промените, които Айла беше забелязала порано, се увеличиха драматично. Вече виждаха много по-малко благи места и повече вода, а островите намаляваха. Северното рамо на делтата вече преставаше да бъде мрежа от лъкатушещи потоци и стана един воден път. И ето, че изведнъж, почти без никакво предупреждение, северното разклонение и едно от средните на огромната речна делта се сляха и се получи огромен обем течаща вода. Малко по-нататък реката отново нарасна, когато южното разклонение се свърза с другия главен ръкав и

съчетано с останалите, всичките четири ръкава образуваха един дълбок.

Големият воден път беше погълнал стотици притоци и оттока на две планински вериги, обвити в лед. Носеше се през континента, но гранитните зъбери на древните планини бяха блокирали пътя му по-нататък на юг. Накрая те се бяха разтворили под неудържимия натиск на прииждащата река и земята неохотно бе направила път на водата. Великата Майка, вкарана в тесния пролом, събира водите си за кратко, преди да направи остър завой, за да се влее през масивното устие в очакващото я море.

Айла бе впечатлена от огромната река, а Джондалар, макар и да е бил тук по-рано, я видя по различен начин. Бяха зашеметени и грабнати от гледката. Страховитата водна шир приличаше повече на течащо море, отколкото на река, разпенената повърхност наемкваше за огромната мощ, скрита в дълбините ѝ.

Айла забеляза отчупен клон, който се движеше към тях, малко по-голям от пръчка, носена от дълбокото пъргаво течение, но нещо в нея привлече вниманието ѝ. Дървото ги достигна по-бавно, отколкото тя очакваше, и когато ги наближи, дъхът ѝ секна от изненада. Не беше клон, а цяло дърво! Докато то спокойно преминаваше покрай тях, тя с удивление видя, че това е най-голямото дърво, което ѝ се беше изпречвало на пътя.

– Такава е Великата Майка-река – каза Джондалар. По-рано беше пропътувал по цялата ѝ дължина и знаеше разстоянието, което тя преминава, терена, който пресича, и Пътешествието, което все още им предстоеше. Макар че на Айла не всичко ѝ беше ясно, тя наистина осъзнаваше, че след като е събрала всичките си води най-сетне в едно място, в края на своето дълго Пътуване, Майката-река тук беше Най-велика.

Продължиха срещу течението покрай пълноводната река, оставяйки зад себе си пенестото речно устие и заедно с него многото насекоми, които ги тормозеха. Установиха, че напускат и откритите степи. Широките тревни терени и блатисти местности отстъпиха на редуващи се хълмове, покрити с обширни гори с разпръснати сред тях ливади.

Под сенките на разлистените дървета беше по-хладно. Това беше толкова приятна промяна, че когато стигнаха при едно езеро, оградено от дървета и в близост до разкошна зелена ливада, те се изкушиха да спрат и да издигнат бивак, макар че беше само ранен следобед. Тръгнаха покрай рекичката към един пясъчен бряг, но като наближиха, Вълчо започна да ръмжи, козината му настръхна и той зае отбранителна поза. Айла и Джондалар огледаха внимателно района, опитвайки се да

разберат какво е разтревожило животното.

– Не виждам нищо лошо – каза Айла, – но тук има нещо, което не се нрави на Вълчо.

Джондалар още веднъж разгледа мамещото езеро.

– Все пак е рано за бивак. Да продължаваме да вървим – каза той и насочи Рейсър назад към реката.

Вълчо изостана за известно време, после ги догони.

Яздеха през приятните гористи местности и Джондалар бе доволен, че не спряха при езерото. До вечерта преминаха покрай още няколко езера – бяха в изобилия в областта. Той си помисли, че е трябвало да се сети за това от предишното си преминаване покрай реката, но си спомни, че двамата с Тонолан се бяха спуснали по течението в лодка на Рамудоите, като рядко спираха край брега на реката.

Освен това той знаеше, че в такава идеална местност би трябвало да живеят хора, и се опита да си спомни дали някой от Рамудоите е говорил за Речен народ, който да живее надолу по течението на реката. Но не сподели мислите си с Айла. Щом няма признаци за такива хора, значи те не искат да ги видят. Все пак непрекъснато се чудеше какво накара Вълчо да реагира така. Дали някаква миризма на хора? Нещо враждебно?

Когато слънцето започна да се спуска зад планините, които се издигаха в далечината пред тях, те спряха край едно по-малко езеро, което беше водосбор на няколко ручейчета, идващи от по-високи места. То се вливаше пряко в реката и в него срещу течението бяха проникнали едра пъстърва и речна съомга.

Откакто стигнаха реката и рибата започна редовно да участва в менюто им, Айла започна да плете мрежа, подобна на тези, които кланът на Брун използваше, за да лови риба от морето. Трябваше първо да изработи кордата и тя опита няколко вида растения, които имаха жилави и влакнести части. Конопът и ленът, изглежда, вършеха отлична работа, макар че конопът беше по-груб.

Тя реши, че е изплела достатъчно мрежа, за да я опита в езерото. Докато Джондалар държеше единия край на мрежата, а тя другия, те навлязоха на известно разстояние навътре, а после се върнаха към брега, теглейки мрежата след себе си. Когато извадиха две по-едри пъстърви, Джондалар прояви по-голям интерес и се запита дали няма начин да се прикрепят дръжка към мрежата, така че един човек да може да лови риба, без да навлиза във водата. Тази мисъл го зачовърка.

На сутринта се отправиха през една местност, покрита с рядка гора,

но съставена от разнообразни дървета, към насрещната планинска верига. Дърветата бяха широколистни и иглолистни и подобно на растенията в степите се разпределяха като мозайка от отделни гори, разделени от ливади и езера, а в някои низини – от торфени мочурища или тресавища. Определени дървета растяха на самостоятелни групи или смесени с други видове или по-ниска растителност в зависимост от незначителните колебания в климата, височината, наличието на вода или от почвата, която беше най-различна.

Вечнозелените дървета предпочитаха северните склонове и по-песчливи почви и там, където влагата беше достатъчна, достигаха голяма височина. Гъста гора от смърчове, извисяващи се до петдесет метра, беше заела един по-нисък склон и се съчетаваше с борове, които като че ли достигаха същата височина, но макар и над четиридесет метра, растяха на по-високия терен точно над този склон. Групички високи ели отстъпваха място на горички от високи, дебели, белокори брези... Даже върбите достигаха повече от двадесет и три метра.

Там, където хълмовете бяха обърнати на юг и почвата беше влажна и плодородна, широколистни дървета с твърда дървесина също достигаха удивителна височина. Гигантски дъбове с идеално прави стволове и без излишни клони настрани, освен корона зелени листа на върха, се извисяваха над четиридесет и два метра. Огромни липи и ясени достигаха почти същата височина, а разкошните явори не им отстъпваха.

В далечината напред пътешествениците можеха да видят сребристите листа на бели тополи, редуващи се с дъбове, оживени от лястовичите гнезда. Айла дори откри гнезда на лястовици, пълни с яйца и новоизлюпени птичета вътре в гнездата на свраки и ястреби. В горите имаше и много червеношийки, но техните малки вече можеха да летят.

По полегатите склонове на хълмовете, където пролуките в плетеницата от листа позволяваха повече слънчева светлина да достигне земята, ниската растителност беше буйна; цъфнал клематис и други лиани често се спускаха от високите клони на широколистните корони. Ездачите приближиха до група брястове и бели върби, покрити с лозя, виещи се по стволовете им, и висящи растения. Там откриха гнездата на много петнисти орли и черни щъркели. Минаха покрай трепетлики, люлеещи се над едри къпини и дебели иви край един поток. Смесена гора от величествени брястове, елегантни брези и благоуханни липи, напредващи нагоре по склона, засенчваха гъсталак от плодове. Те се спряха да си наберат малини, коприва, недоузрели лешници, точно както Айла ги обичаше, и няколко пинии с твърди шишарки.

По-нататък група габъри изтласкваше букове, които после взимаха тяхното място. Паднал гигантски габър, покрит с жълто оранжеви медни гъби, привлякоха Айла. Мъжът се присъедини към нея в събирането на гъби, които тя намираще. Джондалар беше този, който откри дървото с меда. С помощта на факла и секирата си той се изкачи по самоделна стълба, направена от паднал ствол на ела, чиито стъпала бяха остатъци от клонове, и устоя на ужилванията, за да вземе няколко медни пити. Започнаха да си похапват от меда, смеейки се като деца на изцапаните си лица и ръце.

Тези южни райони отдавна са били естествени резервати на дървета от умерения климат, растения и животни, изтласквани от сухите, студени климатични условия на останалата част на континента. Някои иглолистни видове бяха толкова древни, че бяха свидетели на възникването на планините. Те съществуваха в малки области, благоприятни за оцеляването им, така че когато климатът отново се променеше, да се разпрострат в земите, отварящи се пред тях.

Мъжът и жената с двата коня и вълка продължиха на запад покрай широката река по посока към планините. Промените ставаха по-отчетливи, само снежните хребети постоянно бяха пред погледите им. От време на време се изкачваха по хълмовете на гористите местности на север, които се оказваха насечени и стръмни, но през повечето време се придържаха към плоската равнина близо до руслото на реката. Терените бяха различни, но в гористите местности имаше много растения и дървета, каквито се срещаха в планините.

Пътешествениците стигнаха до голям приток, който бурно се спускаше от високите плата. Прекосиха го с пирогата, но скоро след това стигнаха до друга бърза река точно когато правеха завой на юг, откъдето идваше Великата Майка Река, след като беше обиколила по-ниския край на планинската верига. Понеже не бе успяла да се изкатери до северните високи плата, реката беше направила остър завой и бе пробила планинската верига, за да достигне морето.

Пирогата се оказа безполезна, когато пресичаха втория приток, макар че трябваше да пътуват срещу течението. Точно след завоя още няколко по-малки реки се вливаха в Майката река. След това, придържайки се към левия бряг, пътешествениците се понесоха на запад и завиха още веднъж назад. Макар че голямата река беше все още от лявата им страна, те вече не бяха с лице към планините. Планинската верига сега им беше отдясно и те гледаха точно на юг към откритите степи. На хоризонта се мерзелееха пурпурни възвишения.

Айла не спираше да наблюдава реката, докато пътуваха срещу течението ѝ. Знаеше, че всички притоци се вливат надолу по течението и че сега голямата река не е вече така пълноводна както преди. Водната шир не изглеждаше по-различна, но въпреки това тя усещаше, че водата във Великата Майка Река вече е понамаляла.

Не след дълго обаче видът на огромната река наистина се промени. Дълбоко под плодородната льосова почва, която се беше образувала от скала, стрита на прах от огромните глетчери и блъскана от вятъра и глината, пясъка и чакъла, отлагани с хилядолетия от течащата вода, лежеше древният масив.

Скритият масив се простираше под реката, но един оголен хребет, ерозиран с времето, но все още достатъчно висок, за да препречи на изливането на реката в морето, беше я принудил да промени посоката си на север в търсенето на излаз. Най-сетне неподатливата скала неохотно беше отворила тесен пролом, но преди да нахлуе в теснината, отново беше текла успоредно на морето през равнината, разделила се кротко на два ръкава, свързани помежду ей с лъкатушещи канали.

Гората остана назад, когато Айла и Джондалар се насочиха на юг през равнинна местност, сменяща се с ниски, полегати хълмове, покрити с трева, в непосредствена близост до огромно мочурище край реката. Околността напомняше откритите степи край делтата, но тук беше погорещо, земята по-суха, пясъчни дюни. Растяха жилави, устойчиви на сушата треви и дърветата, които бяха малко дори край водата. Преобладаваха храсталаци като пелин и ухаещ пелин, които се опитваха да виреят в сухата почва, като понякога избутваха разкривените борове-джуджета и върби.

Блатистата местност, често наводняваният район между ръкавите на реката, отстъпваше по големина само на огромната делта и беше също така богата на тръстика, блата и водни растения. Ниски острови с дървета и малки зелени ливади бяха оградени от канали с кална жълта вода или поточета бистра вода, пълни с необикновено големи риби.

Яздеха през открит ливада доста близо до водата, когато Джондалар спря Рейсър с опъване на юздите. Айла го настигна и спря до него. Той отговори с усмивка на озадачения израз на лицето ѝ, но преди тя да успее да проговори, ѝ даде знак с пръст, допрян до устните си, да мълчи и посочи към един бистър басейн. Виждаше се как се поклащат подводните растения, движени от невидими течения. Отначало тя не забеляза нищо необикновено, но после видя как от зелените дълбочини се появи огромен и красив златист шаран. Друг път видяха няколко есетри в една

лагуна – гигантските риби достигаха цели девет метра дължина. Това припомни на Джондалар неприятен случай с такава огромна риба. Помисли дали да го разправи на Айла, но се отказа.

Тръстиките, езерцата и лагуните покрай лъкатушещия път на река-та примамваха птиците да свиват гнезда. Големи ята пеликани се плъзгаха по издигащите се топли въздушни течения, като едва припляскаха с широките си крила. Жаби, годни за ядене, пееха вечерния си хор, а понякога осигуряваха и вечерята. Пътешествениците не обръщаха внимание на малките гущери, притичващи по калните брегове, и избягваха змиите.

В тези води като че ли имаше повече пиявици, което ги караше да внимават къде избират места за плуване, макар че Айла беше заинтригувана от странните същества, които се лепваха и смучеха кръв, без хората да усещат това. Най-неприятни бяха най-малките. В блатистата местност наоколо беше пълно и с насекоми, като че ли повече от преди, които понякога принуждаваха хората и животните да влизат в реката, търсейки облекчение от тях.

Планините на запад се отдръпнаха назад, когато пътешествениците наближиха южния край на планинската верига, отваряйки по-широки равнини между Великата река, към която те се придържаха, и линията на насечените хребети, които се появяваха от лявата им страна на юг. Покритата със сняг планинска верига завърши с рязък завой, където друго разклонение на веригата по посока от изток на запад и очертаващо южната ѝ граница се събираше с разклонението до тях. Два високи върха се извисяваха над останалите близо до най-далечния югоизточен тъгъл.

Движейки се на юг покрай реката и отдалечавайки се от главната планинска верига, те добиха представа за разстоянието. Поглеждайки назад, започнаха да виждат цялото протежение на дългата редица високи била, отиващи на запад. По най-високите места блестеше лед, а склоновете им бяха покрити със сняг, както и побелелите съседни хребети – едно постоянно напомняне, че краткото горещо лято в южните равнини е само къса прелюдия в една земя, където властва ледът.

След като оставиха планините зад себе си, пред очите им на запад се разкри безкрайна суха степ. Дните минаваха неусетно, докато се движеха на юг по левия бряг на реката, където се простираше еднообразна местност, лишена от гористи хълмове или остри върхове.

Но преди да изтече денят, Великата Майка-Река отново се разпротря. Следвайки я, двамата продължиха на юг, завивайки едва

забележимо на запад. Далечните пурпурни хълмове се приближиха и започнаха да изявяват характера си. За разлика от острите северни върхове южните планини, макар и да достигаха височини, които задържаха снега до късно през лятото, бяха заоблени, създавайки впечатление за възвишения.

Планините на юг променяха течението на реката. Когато пътниците ги приближиха, се увериха в тази промяна. Лъкатушешките потоци се събираха и се вливаха в течението. Обраслите с тръстики острови изчезнаха при завоя на голямата река.

Джондалар и Айла следваха завоя на реката, докато отново се обърнаха на запад към слънцето, което залязваше в дълбоката мараня на червеното небе. Джондалар не виждаше никакви облаци и се чудеше на какво се дължи вибриращият равномерен цвят, който отразяваше начупените хребети на север, насечените високи хребети от татък реката и придаваше на пенестата вода окраска на кръв.

Продължиха срещу течението по левия бряг, търсейки добро място за бивак. Айла се усети, че отново изучава реката, заинтригувана от грандиозното ѝ течение. Лъкатушешките потоци се сливаха. Сега Айла видя, че Великата Майка Река е по-малка спрямо обема на всяка от реките, които бяха преминали, но беше толкова широка, че все още беше трудно да се забележи някакво намаляване на огромния ѝ обем. Въпреки това младата жена чувствуваше това някъде дълбоко вътре в себе си.

Айла се събуди преди зазоряване. Обичаше хладните утрини. Направи си противозачатъчното питие с горчив вкус, после приготви чаша чай от пелин и градински чай за спящия мъж и друга за себе си. Изпи я, наблюдавайки пробуждащото се слънце на север в планините. Първо се забеляза розов оттенък, на фона на който се очертаха двата ледени върха. После се показа розово зарево на изток. Внезапно, още преди блестящата огнена топка да бе изпратила опипващ лъч над хоризонта, блестящите планински била приветстваха идването му.

Когато мъжът и жената тръгнаха отново на път, те очакваха голямата река да се е разпростряла, затова се изненадаха, като видяха само едно-единствено русло. В широкото течение се бяха образували няколко острова, покрити с храсталаци, но тя не се беше разделила на няколко водни пътя. Те така бяха свикнали да я виждат да лъкатуши през тревистите равнини по широк път, че сега им се виждаше странно огромното течение да е само в едно русло. Но Великата Майка Река неизбежно беше поела най-ниския път, докато се виеше около и между високите планини през континента. Реката течеше на изток през най-южните

равнини на дългото си пътешествие. Низината беше в полите на ерозирани планини, които ограничаваха и определяха десния бряг на реката.

По левия бряг, между реката и рязко очертаните блестящи хребети от гранит и слюда на север, се простираше варовикова област, покрита с лъсоча обвивка. Беше груба и напукана земя. Силни черни ветрове от юг я пресушаваха през лятото; високото налягане над северния глетчер хвърляше мразовити въздушни течения в откритото пространство през зимата; от изток често я нападаха жестоки бури от морето. Проливните дъждове, силните изсушаващи ветрове и големите разлики в температурите бяха напукали варовика под лъсочата почва, което беше създавало стръмни оголености на равни открити плата.

В сухия, обрулен от ветровете ландшафт бяха оцелели жилави треви, но дървета почти нямаше. Само някои видове храсти устояваха както на суха жега, така и на пронизващ студ. Можеше да се види тук-там някой тънкостеблен вечозелен храст с перестите си листа и стъбла с розови цветове или зърнаст с черни плодове и остри бодли, че дори и малки къпинови храсталаци. Преобладаваха няколко вида артемизия, включително вид пелин, който Айла не познаваше. Черните му стъбла изглеждаха голи и мъртви, но когато тя накъса от тях, като мислеше да ги използва за гориво, откри, че те не са сухи и чупливи, а зелени и живи. След една кратка дъждовна буря от стъблата израснаха отделни листа със сребриста лъскавина по гладката долна страна и по страничните клонки се появиха многобройни малки жълти цветчета като свити ядра на маргаритки. Като се изключат по-тъмните му стъбла, храстът приличаше на по-познатите видове със светли цветове, които често растяха покрай власатка и переста трева, докато вятърът и слънцето изсушат равнините. Тогава той отново ставаше безжизнен и мъртъв.

С разнообразието си на треви и храсти южните равнини примамваха животните. Не бяха по-различни от тези, които бяха виждали по далечните северни степи, само някои от по-студолюбивите видове като мускусния бик никога не се осмеляваха да отидат толкова на юг. От друга страна, Айла никога досега не беше виждала толкова много антилопи сайга на едно място. Те бяха широко разпространени, срещаша се навсякъде в откритите равнини, но обикновено не бяха многобройни.

Айла спря и започна да наблюдава едно стадо от странните тромави животни. Джондалар беше отишъл да проучи едно заустване в реката с тънки дървени трупи, забити в брега, които изглеждаха неестествено. От тази страна на реката нямаше дървета и това изглеждаше като направено нарочно. Когато той стигна при нея, тя се бе загледала в

далечината.

– Не съм сигурен – каза той. – Тези дървета може да са поставени там от някой Речен народ, някой може да си завързва лодката там. Но може и да са довлечени от течението.

Айла кимна и посочи към сухите степи.

– Виж тези сайги.

Отначало Джондалар не ги видя. Те бяха с цвета на земята. После забеляза очертанията на правите им рога, леко завити към краищата.

– Напомнят ми за Иза. Духът на Сайга беше нейният тотем – каза жената, усмихвайки се.

Антилопите сайга винаги я караха да се усмихва. Имаха дълги провиснали муцуни и особена походка, което не пречеше на бързината им, както беше забелязала тя. Вълчо обичаше да ги преследва, но рядко успяваше да се доближи до тях, и то не за дълго време.

Тези сайги, изглежда, много обичаха пелина с черни стъбла, защото се събираха на много по-големи стада. Обичайно явление бяха стадата от десет до петнадесет животни, обикновено женски, с едно-две малки – някои от самите майки не бяха на повече от година. Но в тези райони стадата наброяваха повече от петдесет животни. Айла се чудеше къде са мъжките. Единственият път, когато видя много от тях, беше през сезона на разгонването им, когато всеки мъжкар се опитваше да направи Удоволствие на максимален брой женски много пъти. След това се намираха доста трупове на мъжкари. Те сякаш се съсипваха от Удоволствия и обикновено оставяха оскъдната храна през останалото време на годината на женските и малките.

В равнините също се срещаха и малко диви кози, които често предпочитаха да се придържат към оголените стръмни скатове, по които дивите кози и овце леко се катереха. Срещаха се и големи стада зубри, повечето с тъмно червено-черна плътна козина, но изненадващ брой отделни животни имаха бели петна, някои от които доста големи. Двамата видяха също сърни с бели петна, благородни елени и бизони и много диви азиатски магарета. Уини и Рейсър познаваха повечето от четириногите тревопасни, но дивите азиатски магарета привлякоха вниманието им. Те наблюдаваха табуните коне подобни магарета и дълго душеха изпражненията им, подобни на техните.

Присъстваха и обичайните дребни обитатели на ливадите: суслик, мармоти, пустинни гризачи, хамстери, зайци и един вид бодливо прасе с гребен, който беше непознат за жената. Броят им се контролираше от животни, които се изхранваха с тях. Хората срещаха малки диви котки,

по-едри рисове и огромни пещерни лъвове, чуваха кикота на хйени.

През следващите дни голямата река често променяше вида и посоката си. Докато ландшафтът на левия бряг, по който пътуваха, оставяше почти непроменен – полегати тревисти хълмове и равнини с оголени скатове с остри ръбове и назъбени планини – те видяха, че отсрещният бряг стана по-насечен и разнообразен. Притоци бяха изрязали дълбоки долини, по ерозираните планини се извисяваха дървета, като понякога покриваха цял склон чак до ръба на водата. Назъбените основи на хълмовете и неравният терен, които очертаваха южния бряг, допринасяха за широките криви във всички посоки, даже и назад, но като цяло реката се насочваше на изток към морето.

В рамките на големите завои и криволичения мощното течение на реката, носещо се към тях, се разпростираше и разделяше на отделни ръкави, но не се превръщаше в блатиста местност като делтата. Това си беше просто една огромна река или през по-равна земя – лъкатушещи големи успоредни потоци с хрусталаци и зелена трева близо до водата.

Независимо че понякога я дразнеше, на Айла ѝ липсваше хорът на блатните жаби, макар че флейтовите трели на различните по-дребни жаби продължаваха да се дочуват в нощта. Появиха се гущери и степни влечуги и заедно с тях отличаващите се с красотата си моминарски жерави, които се изхранваха от влечуги, както и от насекоми. Айла с радост гледаше как една двойка от дългокраките птици, синьо-сиви, с черни глави и бели пера зад всяко око хранеха малките си.

Не ѝ липсваха обаче комарите. При липсата на блатистата местност за тяхното развъждане тези досадни хапещи насекоми почти бяха изчезнали.

– Айла! Виж! – каза Джондалар и посочи едно просто съоръжение от дървени трупи и греди на брега на реката. – Това е пристан за лодки. Направен е от Речния народ.

Макар че тя не знаеше какво е пристан за лодки, беше очевидно, че това не е случайно струпване на материал. Беше нарочно изградено съоръжение, което имаше някакво предназначение за хората. Жената усети прилив на вълнение.

– Това означава ли, че наблизко има хора?

– Може би не точно тук – няма лодка, вързана за пристана – но сигурно не са далеч. Това е място, което често се използва. Не може да са отишли надалеч. Не биха си правили труда да изграждат пристан, ако не го използват често, а не биха се спрели на това място, ако често са далеч от него.

Джондалар се зае да проучи пристана после се загледа нагоре срещу течението и отвъд реката.

– Не съм сигурен, но бих казал, че тези, които са изградили това съоръжение, живеят на другата страна на реката и излизат тук, когато я пресичат. Може би идват на този бряг да ловуват, да събират корени или за нещо друго.

Докато вървяха срещу течението, те продължиха да гледат на отсрещния бряг. Досега не бяха обръщали много внимание на територията на отсрещната страна и на Айла й мина през ума, че там може да има хора, които досега не са забелязали. Не бяха изминали много път, когато Джондалар забеляза някакво движение във водата малко по-нагоре. Спря, за да провери какво е.

– Айла, я виж ей там – каза той, когато тя спря до него. – Това може да е лодка на рамудои.

Тя погледна. Сритаха конете. Когато приближиха, Айла видя странна лодка. Тя познаваше само направените в мамутойски стил – пирога като паница, направена от рамка, покрита с кожи, като тази, която караха на плаза. А тази в реката беше от дърво и заострена отпред. В нея имаше няколко човека един зад друг. Като приближиха, Айла забеляза още хора на срещуположния бряг.

– Хола! – извика Джондалар, махайки с ръка за поздрав. Извика и още няколко думи на език, който не беше познат на Айла, макар че слабо напомняше мамутойския.

Хората от лодката не реагираха и Джондалар се зачуди дали са го чули, макар да знаеше, че са го видели. Извика отново и този път беше сигурен, че са го чули, но те не отговориха на махането. Вместо това започнаха да гребат бързо към срещуположния бряг.

Айла също разбра, че един от хората на срещуположния бряг ги видя. Той се затича към една друга група и им посочи отвъдния бряг, после заедно с няколко от тях бързо се отправиха нанякъде. Двама останаха, докато лодката стигна брега, после и те изчезнаха.

– Сигурно пак заради конете, нали? – попита тя.

На Джондалар му се стори, че видя сълза да проблясва в очите й.

– Въпреки всичко не би било добре да пресичаме реката точно тук. Там живеят хората от Пещерата на Шарамудоите, доколкото ми е известно.

– Сигурно е така – каза тя и даде знак на Уини да тръгва. – Но те можеха да пресекат с лодката си. Поне можеха да отговорят на поздравата ти.

– Айла, помисли само колко странни трябва да сме изглеждали, яхнали тези коне. Сигурно сме приличали на нещо от света на духовете с четири крака и две глави – каза той. – Не можеш да обвиняваш хората, че се плашат от нещо, което не познават.

Отвъд реката има просторна долина близо до мощен поток. Той течеше по средата ѝ и се вливаше във Великата Майка-Река, създаваше водовъртежи и в двете направления и я правеше още по-широка. Към играта на сблъскващите се течения точно зад притока се прибавяше и извивката на южния планински склон, който определяше десния бряг на реката.

На един склон те видяха няколко жилища, направени от дърво, очевидно беше селище. Около тях стояха хората, зяпнали към пътешествениците, преминаващи по откъснатата страна на реката.

– Джондалар, да слезем от конете.

– Защо?

– Ами поне за това тези хора да видят, че ние приличаме на хора, а конете са си просто коне и че не сме двуглави същества с четири крака – каза тя, като слезе от кобилата и тръгна пеша пред нея.

Джондалар кимна, праметна крак и скочи. Хвана поводата и я последва. Но точно когато жената тръгна пеша, вълкът изтича към нея и я приветства по обичайния си начин. Подскочи, постави лапите си на раменете ѝ, лизна я и потри нежно зъбите си в брадичката ѝ. Когато се спусна на земята, нещо, вероятно мирис, долетял през реката, го накара да усети хората, които гледаха. Той отиде на брега и започна да скимти, а после нададе сърцераздирателен вой.

– Защо прави така? – попита Джондалар.

– Не знам. Изглежда, защото и той не е виждал човек дълго време. Може би им се радва и иска да ги поздрави. И аз бих искала, но няма да ни е никак лесно да прекосим реката, а и те не искат да дойдат тук.

Още, откакто оставиха зад себе си дълбоката извивка на реката, която промени посоката на пътуването им спрямо залязващото слънце, пътешествениците постоянно се отклоняваха леко на юг. Но след долината, където планините оставаха назад, те определено се насочиха само на запад. Това беше най-южната точка от Пътешествието им и беше най-горещият период на годината.

През летните дни жегата беше много мъчителна в южните части на континента. Тя ставаше още по-неприятна от силния, горещ, непрекъснат вятър. Мъжът и жената, яздейки един до друг или вървейки пеша по изгорелите степи, за да могат конете да почиват, се придвижваха бавно.

Събудиха се с първите проблясъци на зората по високите планински върхове на север и след лека закуска с горещ чай и студена храна отново бяха на път, преди още денят да е настъпил напълно. Слънцето се издигна и с такава сила огря откритите степи, че от земята започнаха да се издигат вълни от трептяща горещина. По телата на хората блестеше пот. Езикът на вълка висеше от устата му и той се задъхваше от жегата. Нямаше никакво желание да се впуска в самостоятелни проучвания или лов, а ходеше в крак с Уини и Рейсър, които се влачеха с ниско отпуснати глави. Техните пътници се кандилкаха апатично, оставили конете сами да определят темпото си, и почти не разговаряха в задушаващата жегата.

Когато вече не можеха да я издържат, търсеха бистър вир или бавен ръкав на Великата Майка Река. Дори Вълчо вече беше престанал да се плаши от по-бавните течения, макар че все още не се чувствуваше уверен, когато покрай него се носеше бърза река. Когато човешките същества, с които пътуваше, се насочваха към реката, слизаха от конете и започваха да развързват кошовите им, той се втурваше и пръв цамбурваше във водата. Ако беше приток, те обикновено нахлуваха в хладната освежителна вода, преди да свалят кошовите с провизии или плаза.

След като се освежиха от пътуването, Айла и Джондалар се оглеждаха какво могат да хапнат, ако не ми беше останало достатъчно или не бяха намерили нещо по пътя. Храна се намираще в изобилие, само да знаеш къде и как да я търсиш.

Почти винаги успяваха да уловят риба, използвайки начина на Айла, този на Джондалар или комбинация от двата. Ако ситуацията го изискваше, използваша Айлината дълга мрежа, газейки във водата, като я държаха помежду си. Джондалар беше измайсторил нещо като дръжка за част от нейната мрежа, с което се получава мрежа за потапяне. Още не се чувствуваше много добре с нея, но тя беше полезна при определени обстоятелства. Той ловеше риба и с въдица и кукичка – кост, която беше изострил от двете страни и вързал по средата със здрава връв. На нея нанизваше парчета риба, месо или червеи за стръв. Щом рибата я погълнеше, бързото дръпване обикновено караше куката да се заби странично в гърлото ѝ с двете си остриета във всяка страна.

Понякога Джондалар хващаше някоя доста голяма риба на куката и след като веднъж загуби една, направи нещо средно между кука и харпун, за да си помага при прибирането на рибите. Започна с един раздвоен клон от дърво, отрязан точно под раздвоението. Използваше по-дългата част за дръжка, а на по-късата беше направил заострен зъб, който

използваше, за да закача и прибира рибата. Край реката имаше малки дървета и високи храсти и първите харпуни, които направи, вършеха работа, но така и никога не успя да намери достатъчно жилив раздвоен клон, който да трае дълго. Теглото и борбата на някоя голяма риба често го чупеха и той продължаваше да търси по-здраво дърво.

Мина покрай короната от рога, без да ѝ обърне внимание. След това внезапно си спомни насочения назад връх на рог и се върна да я вземе. Рогата на елените бяха твърди и здрави, много трудно се чупеха, а тези бяха с подходящата форма и размери. С малко подостряне щеше да стане отличен харпун.

Айла продължаваше да лови риба с ръка, както я беше учила Иза. Джондалар я наблюдаваше с удивление. Техниката е много проста, все си казваше той, но така и не можа да я усвои. Трябваша много упражнения и умения и най-вече търпение – безкрайно търпение. Айла търсеше корени, дървета, довлечени от течението, или скали, които надвисваха от брега, защото рибите обичаха да си почиват в такива места. Те винаги заставаха с глава срещу течението, като движеха плавателните си мускули и перки толкова, колкото да не ги отвлече течението.

Когато видеше пъстърва или малка съомга, тя влизаше във водата по-надолу по течението, потапяше ръката си във водата и бавно напредваше срещу течението. Забавяше движенията си още повече, когато приближеше до рибата, като внимаваше да не раздвижи тинята или водата, което може да накара отпочиващата плувкиня да се стрелне настрани. Тя внимателно промъкваше ръката си изотзад и под нея, което рибата не можеше да забележи. Когато стигнеше хрилете ѝ, сграбчваше я бързо и я изхвърляше на брега.

Айла също откриваше и сладководни миди, подобни на онези, които имаше в морето близо до пещерата на Клана на Брун. Търсеше растения като куча лобода, лобода и подбел, богати на естествена сол, за да попълни запасите им, наред с други корени, листа и семена, които бяха започнали да узряват. В откритите тревни терени и храсталаците до водата често се срещаша яребици на семейства, образуващи големи ята. Шишкавите птици бяха добра храна и не се ловяха трудно.

Почиваха през най-силната жегла, докато се готвеше главното им ястие. При наличието само на закърнели дървета край реката те правеха от палатката си навес, за да си осигурят малко сянка от изгарящата топлина на открития ландшафт. Късно следобед, когато започваше да захлажда, отново тръгваха на път. Докато яздеха с лице към залязващото слънце използваша конусообразните си шапки, изплетени от слама, за да

засенчват очите си. Започваха да търсят подходящо място за нощувка, когато яркото кълбо се скриеше зад хоризонта. Издигаха простия си бивак в здрач, а понякога, когато имаше пълнолуние и степите блестяха под студената лунна светлина, продължава да яздят през нощта.

Вечерното ядене беше сравнително леко. Често се състоеше от храната, останала от обяд с добавка от пресни зеленчуци, зърно или месо, ако са намерили такива по пътя си. Пригответяха за сутринта нещо, което можеше да се изяде бързо и студено. Вечер обикновено хранеха и Вълчо. Макар че той ходеше на лов през нощта, беше започнала да му харесва сготвена храна, че дори и зърна, и зеленчуци. Рядко издигаха палатката, но винаги използваша топлите спални завивки. Нощем бързо ставаше студено, а сутрин се появяваше влага.

Случайните летни бури и проливните дъждове бяха добре дошъл охлаждащ душ, макар че след тях атмосферата ставаше още по-мрачна, а Айла ненавиждаше гръмотевиците. Прекалено много ѝ напомняха на земетресенията. Светкавиците, раздиращи нощното небе, винаги ги изпълваха със страх, но Джондалар се безпокоеше от светкавица, която падаше наблизко. Ненавиждаше да е на открито, когато те падаха, и винаги му се искаше да се намъкне в спалните си завивки и да се покрие с палатката, макар че не го правеше и не го признаваше.

С течение на времето освен жегата най-много забелязваха насекомите. Пеперудите, пчелите, осите, дори мухите и комарите не бяха особено досадни. Най-много ги мъчеха най-дребните, облаците папатаци. А животните бяха направо нещастни. Досадните създания се завираха навсякъде – в очите, носовете, устата и потната кожа под парцаливите покривала.

През лятото степните коне обикновено мигрираха на север. Гъстата им козина и дребните им тела бяха пригодени към студа, докато вълците обитаваха южните равнини. Те бяха най-широко разпространеният хищник – Вълчо произхождаше от северна глутница. С течение на времето вълците, които обитаваха южните райони, се бяха адаптирали по няколко начина към големите температурни крайности на юга, горещите сухи лета и зимите, студени почти като в земите близо до глетчерите, когато често падаше дебел сняг. Така например те сваляха много повече козина, когато времето се затоплеше, и се охлаждаха по-добре, като държаха отворени устата си.

Айла правеше всичко възможно за страдащите животни, но дори ежедневните потапяния в реката и различните лекове не можеха да ги отърват напълно от дребните папатаци. Отворените им рани се пълнеха

с бързо узряващите им яйца и ставаха още по-големи въпреки лековете.

Конете и Вълчо сваляха цели шепи козина, оставяйки голи участъци, и дебелите им хубави козини оредяваха и се сплътстваха.

Докато правеше успокояваща промивка на една лепкава открита ра̀на до едното ухо на Уини Айла каза:

– Писна ми от това горещо време и тези ужасни насекоми! Няма ли пак да захладнее?

– Може пак да поискаш да е такава горещина, преди да свърши това пътешествие.

Постепенно, докато продължаваха да яздат срещу течението на голямата река, насечените високи земи и върхове на севера се приближаваха, а ерозираната планинска верига на юг стана по-висока. Всичките криволичения и завой на придвижването им на запад постепенно ги бяха отклонили леко на север. След това се насочиха пак на юг, а после започнаха остър завой, който ги поведе на северозапад, след това направиха дъга на север, накрая на юг в продължение на известно разстояние, след което в една точка завиха отново на северозапад.

Макар че не можеше точно да определи защо – липсваха теренни признаци, които можеше с положителност да разпознае – Джондалар започна да усеща, че ландшафтът му е познат. Придържането към реката щеше да ги изведе на северозапад. За първи път, откакто бяха стигнали голямата делта, той реши да остави сигурността на Великата Майка-Река и да яздат на север покрай един приток към полите на високите планини с остри върхове, които сега бяха много по-близо до реката. Посоката на притока постепенно се насочи на северозапад.

Пред тях планините се сливаха – един хребет от дългата арка северната верига, покрита с лед, се сливаше с ерозираните южни плата, които бяха станали по-тесни, по-високи и с повече лед, докато се разделиха само от една тясна клисура. Хребетът някога е опасвал дълбоко затворено море, обградено от високи планински вериги. Но през хилядолетията входът, през който е постъпвало ежегодното натрупване на вода, беше ерозирал варовика, пясъчника и глинестите шисти на планините. Нивото на вътрешния басейн бавно се е понижило, за да достигне височината на коридора, който се е издълбал в скалите, докато най-сетне морето се е източило, оставяйки равното дъно, което се превърнало в море от трева.

Тесният пролом се забиваше във Великата Майка Река с насечени стръмни стени от прозрачен гранит. А от двете страни се издигаха вулканични скали. Това беше дълга порта през планините към южните

равнини до Бераново море и Джондалар знаеше, че не може да се върви покрай реката, докато тя преминава през пролома. Трябваше да го заобиколят.

ГЛАВА 14

Теренът беше непроменен, но Айла се почувства загубена. Обширното протежение на Голямата Майка беше техен постоянен спътник толкова дълго време, че беше смущаващо да не виждат до себе си успокояващото ѝ присъствие, което им показваше и пътя. С напредването към подножието на хълмовете и растящата височина храстите ставаха по-гъсти, по-високи и многолистни и се простираха надалеч в равнините.

Отдалечаването от голямата река влияеше и на Джондалар. Дните се преливаха един в друг с успокоителна монотонност, докато пътуваха покрай плодовитите ѝ води в лятната топлина. Щедрото ѝ изобилие му беше подействало успокоително и беше прогонило тревогата му за безопасното прибиране на Айла у дома. След като се отклониха от щедрата Майка-река, загрижеността му се върна. Започна да прехвърля наум провизиите и да се чуди дали имат достатъчно храна със себе си. Не беше чак толкова сигурен, че в малкото потоци ще е лесно да хванат риба, а още по-малко разчиташе да намерят храна планините.

Джондалар не беше добре запознат с начина на живот в горите. Животните в откритите равнини обикновено се събираха на стада и можеха да бъдат видени отдалеч, но в гората те живееха самостоятелно, а имаше и дървета и храсти за криене. Когато той бе при племето Шарамудои, винаги ловуваше с някого, който е запознат с околността.

Половината от Шарамудоите обичаха да ловуват по острите скалисти хълмове за диви кози и знаеха навиците на мечката, глигана, горския бизон и другите животни в гората. Джондалар си спомни, че хората от Тондалар предпочитаха да ловуват с тях в планините. Племето Рамудои пък познаваха реката и ловяха там гигантската есетра. Джондалар се интересуваше повече от лодки и изучаваше реката. Макар че няколко пъти се беше изкачвал в планината с ловците на диви кози, тя не го привличаше.

Виждайки малко стадо благородни елени, той реши, че това е добър случай да осигури месо за следващите няколко дни, докато стигнат до Шарамудои, а дори и да вземат малко, за да се разпредели там. Айла прие предложението му с радост. Тя обичаше лова, а напоследък не бяха ловували много с изключение на няколко яребици и друг дребен дивеч, който тя убиваше с прашката си. Голямата Майка беше толкова

щедра към тях, че нямаше нужда да ловуват много.

Намериха място за лагер близо до една малка река, оставиха кошовете и вързопите и се насочиха към стадото с копията си и метателните приспособления. Вълчо беше възбуден – променях маршрута, а и копията, и приспособленията за хвърляне му говореха за намеренията им. Уини и Рейсър също изглеждаха по-игриви, дори и само затова че вече не носеха кошовете и плазовете.

Групата благородни елени бяха стадо самци, а рогата на стария лос бяха покрити с мъх. До есента – периода на разгонване, когато клонестите рога достигат цялата си големина за годината, покриващата ги мека кожа и кръвоносните съдове щяха да изсъхнат и да се навият на люспи, когато еленът ги трие в дървета или скали.

Жената и мъжът спряха, за да преценят ситуацията. Вълчо скимтеше нетърпеливо. Трябваше Айла да му нареди да стои мирно, за да не разпръсне стадото. Джондалар го изгледа доволно как застина и се възхити от начина, по който Айла го бе възпитала, а после се обърна отново да гледа стадото. Както седеше върху коня, той можеше да вижда на всички страни – предимство, което нямаше да има, ако беше на земята. Няколко от рогатите животни бяха спрели да се хранят, усетили присъствието на новодошлите, но конете не бяха заплаха. Те също бяха тревопасни, обикновено търпени или пренебрегвани, ако не излъчваха страх. Дори и от присъствието на куче и хора елените не бяха още толкова разтревожени, че да побягнат.

Като оглеждаше стадото, за да реши в кой елен да се прицели, Джондалар се изкуши да опита един прекрасен екземпляр, едър и властен, който се взираше право в него и като че ли на свой ред преценяваше човека. Може би ако бяха голяма група ловци, тръгнали за храна за цялата Пещера и искаха да покажат храброст, той щеше да опита с това фантастично животно. Но мъжът беше сигурен, че когато дойде есента, техният сезон на Удоволствието, много женски ще желаят да се присъединят към стадо с такъв водач. Джондалар не можеше да убие такова гордо и красиво животно само заради малко месо. Избра друг елен.

– Айла, погледни онзи до високия храст. В края на стадото. – Жената кимна. – Застанал е добре, така че лесно ще се откъсне от стадото. Да опитаме него.

Разбраха се как ще действуват и се разделиха. Вълчо гледаше неотклонно жената върху коня и при нейния сигнал скочи напред към посочения от нея елен. Айла върху кобилата го следваше отблизо. Джондалар идваше от другата страна с готово за хвърляне копие.

Еленът усети опасността, а и стадото също. Мятаха се във всички посоки. Избраният елен отскочи настрана от нападащия Вълчо и приближаващата се жена право към мъжа върху жребеца. Дойде толкова близо, че Рейсър се дръпна назад.

Джондалар беше готов с копието си, но бързото движение на жребеца го отвлече и той изпусна целта. Еленът смени посоката, като се опитваше да избегне коня и засадата на хората, но беше пресрещнат от голям вълк. В страха си подскочи настрана, далеч от ръмжация хищник, и се стрелна между Айла и Джондалар.

При следващия скок на елена Айла притисна леко коня, когато се прицели. Уини разбра сигнала и се втурна след него. Джондалар възстанови равновесието си и заби копието в бягачия елен точно когато и Айла пусна нейното.

Гордият елен потрепери веднъж, после отново. И двете копия се забиха с голяма сила, почти едновременно. Той се опита да подскочи отново, но беше късно. Копията настигнаха целта. Благородният елен залитна, после падна на половин крачка.

Равнините бяха пусти. Стадото беше изчезнало, но ловците не забелязаха, понеже бяха скочили от конете си до елена. Джондалар извади от ножницата своя нож с кокалена дръжка, отрязва кадифените рога, дръпна назад главата и преряза гърлото на едрия стар sameц. Стояха тихо и наблюдаваха как кръвта изтича около главата му. Сухата земя я попиваше.

– Когато се върнеш при Голямата Майка Земя, отдай ѝ нашата благодарност – каза той на мъртвия елен на земята.

Айла кимна в знак на съгласие. Тя беше свикнала с този негов ритуал. Джондалар казваше подобни неща всеки път, когато убиваха животното, дори и малко, но тя усещаше, че това не са просто думи. Имаше чувство и благоговение в неговите думи. Благодарността му беше искрена.

Ниските нагънати равнини преминаваха в стръмни хълмове, сред храстите се появиха брези, след това гори от габър и бук се смесваха с дъбовите. На по-ниските места областта напомняше гористите хълмове, които бяха край тях при делтата на Голямата Майка. С изкачването започнаха да виждат ели и смърчове, редки борики и борове сред огромните широколистни дървета.

Достигнаха до една просека под открит, кръгъл хълм, малко по-висок от околната гориста местност. Джондалар забави ход, за да се ориентира, но Айла беше пленена от гледката. Намираха се по-високо,

отколкото тя си представяше. На запад, през върховете на дърветата, успя да види в далечината Голямата Майка, всичките ѝ притоци отново се събираха, виейки се през дълбоко ждрело от отвесни скални стени. Сега тя разбра защо Джондалар беше завил, за да намери обиколен път.

– Пътувал съм с лодка през това място – каза той. – Нарича се Портата.

– Портата? Имаш предвид като порта, която правиш на ограда? За да затваряш отвора и вътре да ловиш животни? – попита Айла.

– Не зная. Не съм питал, но може би името идва оттам. Макар че по-скоро е като построената от двете страни ограда, която води към портата. Доста е дълга. Бих искал да те заведа там. – Той се усмихна. – И може би ще го направя.

Насочиха се на север към планината, после повървяха малко надолу от хълма, а след това отново се изкачиха. Пред тях като огромна стена се изправяха огромни дървета, с които започваше дълбока, гъста, смесена гора от широколистни дървета и вечнозелени растения. Щом прекрачиха в сянката на високия балдахин от листа, се озоваха в друг свят. Няколко мига бяха нужни на очите им, за да се пригледят от яркото слънце към тъмната, тиха сянка на предисторическата гора, но веднага усетиха хладния влажен въздух и усойното разточително богатство на аромати от растеж и гниене.

Гъст мъх покриваше земята в напластената зеленина и се катереше по заоблените речни камъни, пълзеше по заоблените древни дървета, паднали отдавна, и безучастно заобикаляше правите пънове и живите дървета. Големият вълк тичаше напред. Той скочи върху един покрит с мъх пън, пропадна през прогнилата му сърцевина, която бавно се разтваряше обратно в почвата, като обезпокои гърчещи се бели ларви, стреснати от дневната светлина. Мъжът и жената скоро слязоха от конете, за да намират пътя по-лесно в горската земя, покрита с останки от живот и прераждащото се негово поколение.

Млади стръкчета никнеха от мъхестите гниещи пънове, фиданки се стремяха към слънцето едно ударено от гръм дърво беше притиснало няколко от тях. Мухи бръмчаха около люшкащи се розови шипове на ароматична глаутерия в светлите лъчи, които се провираха през една пролука в зеления балдахин. Тишината беше неестествена и усилваше дори най-тихите звуци. Те шепнеха без причина.

Гъбите и плесените бяха буйни, накъдето и да погледнеха, виждаха растящи всякакви видове гъби. Навсякъде имаше треви без листа, като шир, горска майка и разнообразни орхидеи в ярки цветове, понякога

дори без зелени листа, излизаха от корените на другите живи растения или разлагащи се растителни остатъци. Когато Айла видя няколко малки, бледи, восъчни стебла без листа, с покращащи се главички, тя спря да си откъсне.

– Те ще облекчат очите на Вълчо и на конете – обясни тя и Джондалар забеляза една топла, тъжна усмивка по лицето ѝ. – Това растение се нарича Иза, използвам го за моите очи, когато плача.

Докато говореше, тя откъсна и няколко гъби, за които беше сигурна, че не са отровни. Айла никога не рискуваше. Много видове от тях бяха вкусни, много други – не но пък не бяха опасни, някои бяха добри за лекарство, други причиняваха леки неразположения, а малко видове помагаша на духа на човека, но имаше и няколко отровни вида. И едните лесно можеха да се объркат с другите.

Беше им трудно да прокарат плаза с дългите му пръти през гората. Непрекъснато се закачаше между сплетено растящите дървета. Когато Айла за първи път откри, че може да използва силата на Уини, за да изкачва до пещерата си тежки предмети, тя измисли начин конят да изкачва стръмната тясна пътека с по-близко прибрани пръти. Но понеже и лодката беше натоварена отгоре, те не можеха да мърдат дългите прътове, а беше трудно да придвижват нещата, като ги теглят. Плазът беше много удобен на равен терен, но не и на стръмен склон.

Те вървяха целия следобед. Най-после Джондалар развърза лодката и я повлече сам. Започнаха сериозно да се замислят дали да не я изоставят. Тя беше изключително удобна, когато пресичаха реките и малките притоци на Голямата Майка, но не бяха сигурни, че си заслужава усилията да я мъкнат със себе си през гъсто сплетените дървета. Дори и пред тях да имаше още много реки, сигурно щяха да могат да ги преминат без лодка, а сега тя ги забавяше.

Тъмнината ги завари още в гората. Направиха лагер за през нощта, но и двамата се чувстваха неспокойни и по-заstrasени, отколкото в средата на дивите степи. На открито, дори и в тъмнината, можеха да виждат нещо – облаци, звезди, движещи се силуети. В гъстата гора, с масивните дънери на високи дървета, които можеха да скрият дори големи същества, тъмнината беше пълна. Разпространялата се тишина, която изглеждаше тайнствена при влизането им в горския свят, беше ужасяваща през нощта в дълбоката гора, макар че те се опитваха да не се поддават на страха.

Конете също бяха напрегнати и се струпваха около познатото успокоение на огъня. Вълчо остана в лагера и подавайки му от тяхната

храна, Айла се радваше, като си мислеше, че със сигурност е по-добре да го държи по-наблизо. Дори Джондалар беше доволен – присъствието наблизо на голям, приятелски настроен вълк, действуваше окуражително. Той може да подушва и да усеща неща, които човек не може.

Във влажната гора нощта беше по-студена, с някаква лепкава, клисава влажност, толкова тежка, че беше почти като дъжд. Пъхнаха се в кожата за спане рано и макар да бяха уморени, говориха до късно, не съвсем готови да се доверят на съня.

– Не съм убеден, че трябва да продължаваме да се мъчим с тази лодка – заговори Джондалар. – Конете ще могат да преминават малките потоци, без да мокрят нещата. В дълбоките реки можем да вдигаме вързопите и кошовите на гърбовете им, вместо да висят надолу.

– Веднъж завързах нещата си на един пън. Когато напуснах Клана и търсех хора като мен, стигнах до широка река. Преплувах я, като бутях пъна – каза Айла.

– Трябва да е било трудно, или по-скоро опасно, със заети ръце.

– Беше трудно, но трябваше да премина, а не можах да измисля друг начин.

Тя замълча за малко. Мислеше. Мъжът, лежейки до нея, се чудеше дали е заспала. След малко тя се обади.

– Джондалар, сигурна съм, че вече сме изминали повече път, отколкото аз изминах, докато намеря моята долина. Доста вървахме, нали?

– Да, доста повървахме – отвърна той. Обърна се и се надигна на една ръка, за да я вижда. – Но все още остава доста път до къщи. Умо-ри ли се вече да пътуваш, Айла?

– Малко. Иска ми се да си почина. След това отново ще съм готова да пътувам. Докато съм с теб, не ме интересува колко далеч трябва да отидем. Просто не знаех, че светът е толкова голям. Има ли край изобщо?

– На запад от моя дом земята свършва при Големите Води. Никой не знае какво има зад тях. Познавам един човек, който казва, че е пътувал дори и по-далече и на изток видял големи води, макар че доста хора не му вярват. Повечето хора пътуват по малко, но малцина пътуват надалеч, затова им е трудно да повярват на разказите за дълги пътувания, освен, ако не видят нещо, което да ги убеди. Но винаги се намира някой, който да пътува надалеч. – Той се изкиска презрително. – Но не мисля, че аз ще бъда този. Уимез е пътувал покрай Северното море и е открил, че има още земя дори по на юг.

– Намерил и майката на Ранек и я върнал. Трудно е да не се вярва

на Уимез. Виждал ли си някога човек с кафява кожа като Ранек? – попита Айла. – Уимез трябва да е стигнал доста надалеч, за да намери такава жена.

Джондалар погледна лицето ѝ, осветено от огъня – изпитваше силна любов към жената до себе си, но и голяма тревога. Разговорът за дълги пътувания го караше да мисли за дългия път, който още им предстоеше.

– На север земята свършва с лед – продължи тя. – Никой не може да отиде отвъд ледниците.

– Освен с лодка – отвърна той. – Но са ми казвали, че намираш само лед и сняг. Там живеят бели мечки и има риба, голяма колкото мамут. Някои от хората от запад твърдят, че има достатъчно силни шамани, които могат да ги повикат в земята си. И след като веднъж отидат там, не могат да се върнат, но...

Внезапно нещо се счупи сред дърветата. Мъжът и жената едновременно скочиха уплашени, след това останаха неподвижни, без да издадат звук. Дори почти не дишаха. Вълкът издаде тихо, гъргорещо ръмжене, но Айла обви ръка около него и не го пускаше. Пак последва топуркане, а след него – тишина. После и Вълчо спря да ръмжи. Джондалар не беше сигурен, че ще успее да заспи тази нощ. Накрая стана да сложи един пън в огъня, като благодареше, че рано беше намерил няколко дълги счупени клона, които сега можеше да донасече на парчета с каменната си брадва с острие от слонова кост.

– Ледникът, който трябва да пресечем, не е на север, нали? – попита Айла, когато той се върна в леглото – умът ѝ бе още в Пътуванията.

– А-а-а... оттук е на север, но не чак при северната ледена стена. Има още една планинска верига на запад, а ледът, който трябва да прекосим, е в едно плато на север от нея.

– Трудно ли е да се прекоси ледът?

– Много е студено и може да има ужасни снежни бури. През пролетта и лятото малко се топи и омеква. Отварят се големи пукнатини. Ако паднеш в дълбока цепнатина, никой не може да те измъкне. През зимата повечето пукнатини се запълват с лед и сняг, но пак е опасно.

Айла изведнъж потрепери.

– Ти каза, че има обиколен път. Защо ще прекосяваме леда?

– Това е единственият път, по който можем да избегнем пло... страната Клан.

– Щеше да кажеш страната на плоскоглавците.

– Това е името, което винаги съм чувал, Айла – опита се да обясни

Джондалар. – Така я наричат всички. Ще трябва да свикнеш и ти с това име. Повечето хора така наричат жителите й.

Тя не коментира това, а продължи:

– Защо трябва да ги избегнем?

– Защото имаше известни проблеми. – Той се намръщи. – Дори не съм сигурен дали тези плоски глави са твоите хора от Клан. – Той спря, после пак продължи: – Но не те започнаха неприятностите. По пътя ни насам чух за една банда млади мъже, които... не ги оставяли на мира. Те са Лозадунаи – народът, който живее близо до платото с ледника.

– Те не са Лозадунаи... не всички. Не искат неприятности. Само бандата млади мъже. Струва ми, те мислят, че е забавно, или поне така започна.

Айла мислеше, че представата на някои хора за забавление не съвпаднаше много с нейната, но това, което не й излизаше от ума, беше тяхното Пътуване и колко далеч още трябва да вървят. От думите на Джондалар излизаше, че им предстои дълъг път. Тя реши, че може би е по-добре отсега да не мисли толкова занапред. Опита се да го изхвърли от ума си.

Тя се загледа в нощта и й се прииска да може да види небето през гъстите листа.

– Джондалар, мисля, че виждам звезди там горе. Виждаш ли ги?

– Къде? – погледна нагоре той.

– Ето там. Гледай право нагоре и малко назад. Видя ли ги?

– Да... Мисля, че да. Изобщо не прилича на Млечния път на Майката, но има няколко звезди – каза Джондалар.

– Какво е Млечният път на Майката?

– Това е друга част от историята за Майката и нейното дете – обясни той.

– Разкажи ми я.

– Не съм сигурен дали я помня... Май беше нещо такова... – Той започна да се люлее ритмично, после, започна от средата на стиховете:

„Кръвта и се съсири и попи в червената охра на почвата,
но лъчезарното дете придаваше смисъл на мъките.

Голямата радост на Майката.

Едно бляскаво, умно дете.

Планините се надигнаха, пламъци лумнаха от хребетите им,
тя кърмеше Своя син от планинската си гръд.

Той сучеше толкова силно, че пръски литнаха високо-високо,

и топлото мляко на Майката проправи пътека през небето.“

– Това е – спря той. – Зеландони би била доволна, че си го спомням.

– Прекрасно е, Джондалар. Харесват ми звуците, начина, по който се чувстваш, като ги слушаш. – Със затворени очи тя повтори стиховете на глас няколко пъти.

Джондалар слушаше и си мислеше колко бързо запомня тя. Повтаряше съвсем точно само след едно чуване. Искаше му се и неговата памет да е толкова силна и с такава лекота да учи езици.

– Това не е истина, нали? – попита Айла.

– Кое не е истина?

– Че звездите са млякото на Майката.

– Не мисля, че действително са мляко – отговори Джондалар, – но смятам, че има някаква истина в тази история. Цялата.

– А какъв смисъл носи тя?

– Разказва за началото на нещата, как сме започнали да съществуваме; че сме създадени от Голямата Майка Земя, излезли сме от Нейното собствено тяло; че Тя живее в същото място, където и слънцето, и луна-та, и е тяхната Голяма Майка Земя, както и на нас; и че звездите са част от техния свят.

Айла кимна.

– Може да има известна истина. – Харесваше ѝ това, което той говореше, и си мислеше, че може би някой ден ще пожелае да се срещне с тази Зеландони и ще я помоли да ѝ разкаже цялата история. – Креб ми каза, че звездите са сърцата на хора, които живеят в света на духовете. Всички хора, които са се върнали там, и онези, които още не са се родили. И домът на духовете на тотемите.

– В това може би също има истина – каза Джондалар. – Плоскоглавците сигурно действително са почти човешки същества. Никое животно не би могло да мисли така.

– Веднъж той ми показва дома на моя тотем, Големият Пещерен Лъв – каза Айла, подгискайки една прозявка, и легна на една страна.

Тя се опитваше да види пътя, но ѝ пречеха големи, обрасли с мъх пънове. Продължаваше да се катери, но не знаеше нито къде отива, нито защо, само ѝ се искаше да спре и да си почине. Беше толкова уморена. Ако можеше да поседне! Пънчето пред нея изглеждаше примамливо, но

винаги се оказваше, че още една крачка не ѝ достига до него. Накрая върху него, но то хлътна и пропадна сред гниещите дървета и личинки. Тя пропадеше през него, като дращеше земята и се опитваше да се изкатери обратно. След това гъстата гора свърши и се заизкачва на четири крака по стръмната страна на планината през рядка гора по една позната пътека. На върха имаше висока планинска ливада, където пасеше малко стадо сърни. Лешникови храсти растяха по скалистата планинска стена. Тя се страхуваше, а зад храстите беше безопасно, само че не можеше да намери пролука. Отворът беше запушен от лешникови храсти и те растяха, растяха, докато станаха колкото големи дървета с мъхести стволоче. Тя се опита да види нещо, но там имаше само дървета, а и ставаше тъмно. Страхуваше се. И тогава, в далечината видя, че някой върви в гъстата сянка.

Беше Креб. Той стоеше пред входа на малка пещера, като го затваряше, а знаците на колана му показваха, че тя не може да остане там. Това не беше нейният дом. Трябваше да си отива, да намери друго място – своето място. Той се опита да ѝ покаже пътя, но беше тъмно и тя не можеше да види ясно какво ѝ говори – само разбра, че ѝ казва да продължава да върви. После той протегна здравата си ръка и посочи.

Когато погледна напред, дърветата ги нямаше. Започна отново да се катери към входа на друга пещера. Макар да знаеше, че никога преди не я е виждала, пещерата ѝ беше странно позната, с особени заоблени камъни, издигащи се към небето. Когато погледна назад, Креб си отиваше.

– Креб! Креб! Помогни ми! Не си отивай!

– Айла! Събуди се! Ти сънуваш – каза Джондалар, като лекичко я буташе.

Тя отвори очи, но огънят беше изгаснал и беше тъмно. Притисна се до мъжа.

– О, Джондалар! Това беше Креб. Препречваше ми пътя и не ме пускаше вътре – не ми разреши да остана. Опитваше се да ми каже нещо, но беше тъмно и не видях какво. Сочеше една пещера и нещо в нея ми беше познато, но той си отиде. Джондалар усещаше как потреперват раменете ѝ, притискайки я в ръцете си, и я успокояваше с присъствието си. Внезапно тя седна.

– Пещерата! Това беше моята пещера, към нея ми препречваше пътя. Там отидох, когато се роди Дърк, и се страхувах, че няма да ми разрешат да го задържа.

– Трудно е да се разберат сънищата. Понякога една Зеландони

може да ти каже значението им. Може би все още се чувствуваш зле, че си изоставила сина си – каза мъжът.

– Може би – отвърна тя. Наистина се чувствуваше зле от това, че беше оставила Дърк, но ако това беше смисълът на съня, защо го сънуваше сега? Защо не когато стоеше ла острова, загледана към Беранско море. Опитваше се да види полуострова и плачеше, докато му казваше последно сбогом? Имаше някакво друго послание в този сън. Най-после се успокои и двамата дремнаха малко. Когато отново се събуди, беше ден, макар че все още бяха в сенчестия мрак на гората.

Сутринта Айла и Джондалар тръгнаха пеш на север, като събраха прътовете на плаза и ги завързаха през средата на лодката. Всеки държеше от единия край и така по-лесно вдигаха прътовете и лодката. Да заобикалят препятствия, беше много по-лесно, отколкото да се опитват да ги влачат зад коня. Така животните също си почиваха, като носеха само кошовите. Но след малко без водещата ръка на мъжа на гърба си Рейсър започна да се отклонява, за да откъсва зелени листа от млади дръвчета, понеже скоро не бяха пасли достатъчно. Той се обърна настрани и дори се върна, когато помириса тревата на една, малка полянка, където силният вятър беше съборил няколко дървета и грееше слънце.

Джондалар, уморен да върви след него, известно време се опитва да държи едновременно въжето на Рейсър и своя край от прътите, но му беше трудно. Искаше му се Рейсър да го следва без юзда или хамут, както Уини следваше Айла. Когато Джондалар случайно дръпна пръта и силно повлече Айла, тя предложи.

– Защо не завържеш въжето на Рейсър за Уини? Знаеш, че тя ме следва и гледа къде стъпва, така че той няма да се отклони, свикнал е да я следва. Тогава ще си спокоен за него, че няма да се мотае встрани или да попадне в беда, и ще можеш само да гледаш прътовете.

Той спря за момент, намръщи се, после внезапно се засмя.

– Защо аз не се сетих?

Макар че се бяха изкачвали бавно, когато наклонът започна да става видимо по-стръмен, гората се смени много рязко. Бързо изтъня и широколистните дървета останаха назад. Основни дървета наоколо станаха елата и смърчът, а широколистни имаше тук-там, и то по-малки.

Те стигнаха върха на билото и погледнаха отвъд него към широко плато, което поляка се спускаше надолу и после се запазваше равно на голямо разстояние. Преобладаваха тъмнозелени ели, смърчове и борове, с редки лиственици, чиито игли тук бяха златни. Осеяно беше с яркото зеленикаво златно на високопланински ливади, с разпръснати синьо-

бели планински езерца, които отразяваха чистото небе и облаците в далечината. Прорязваше го бърза река, охранявана от буйни потоци. Пред тях се извисяваше белоснежен връх, покрит с облаци.

Изглеждаше толкова близо, че на Айла ѝ се искаше да протегне ръка и да го докосне. Слънцето осветяваше планинските камъни; светлокафява скала се прокрадваше до бледосивите стени; почти бели повърхности контрастираха с тъмносивото на странно равномерните колони, които се бяха издигнали от сърцето на земята и се бяха охладили в ъгловати форми на своята кристална структура. Отгоре блещукаше синьо-зеленият истински ледник със замръзнал сняг по високите места. А докато гледаха, като по чудо, слънцето и дъждовните облаци сътвориха блестяща дъга и я извиха над планината.

Мъжът и жената се вираха учудени и попиваха красотата и спокойствието. Айла размишляваше дали дъгата трябва да им подсказе нещо, дори и само, че са добре дошли. Тя забеляза, че въздухът е приятно хладен и свеж, и задиша с облекчение след задушавашата горещина на равнините. След това внезапно осъзна, че досадните блатни комари ги няма. Що се отнасяше до нея, тя не би мръднала и крачка по-нататък от това плато. Би си направила дом точно тук!

Обърна се усмихната да погледне мъжа. Джондалар за миг беше поразен от силата на нейните чувства. Той я пожела в този миг и това се отрази в прекрасните му сини очи и погледа му, изпълнен с любов и копнеж.

Възседнали конете, те се гледаха един друг в очите, пронизвани от нещо, което не можеха да обяснят, но усещаха силата му: техните чувства; властта на очарованието, което всеки притежаваше, стремежа им един към друг; силата на взаимната им любов. Уни се спусна по хълма и Рейсър я последва. Движението върна мъжа и жената в реалността. Изпълнени с топлина и нежност, те се усмигнаха един на друг с поглед, пълен с обещание, и продължиха на северозапад по хълма.

Утрото, в което Джондалар мислеше, че може би ще стигнат селището Шарамудои, донесе хлад, предвестник на смяна на сезона, и Айла го прие с радост. Докато яздеха между гористите хълмове, тя почти повярва, че е била тук и преди. Развълнувано търсеше някакъв знак по земята. Всичко ѝ изглеждаше познато: дърветата, растенията, склоновете, релефа. Колкото повече гледаше, толкова повече се чувствуваше у дома.

Когато видя лешници, все още на дървото в своите къдрави обвивки, но почти узрели – точно както ги обичаше, тя спря да си откъсне. В мига, когато ги счупи със зъби, изведнъж осъзна защо се чувствуваше

като у дома – тази област ѝ напомняше планинската част в края на полуострова около пещерата на Клана на Брун. Беше израснала в място, много подобно на това.

Местността ставаше все по-позната за Джондалар. Когато се спусна по пътеката, водеща към ръба на скалата, той откри ясна следа и разбра, че вече не са далеч. Усещаше как вълнението му нараства. Когато Айла откри един голям бодлив къпинов храст с надвиснали зрели сочни плодове, той усети леко раздразнение, че тя забавя пристигането им.

– Джондалар. Спри! Къпини! – каза Айла, като се плъзна от Уини и се втурна към храста.

– Но ние почти пристигнахме!

– Можем да им занесем малко – отговори тя с пълна уста. – Не съм яла къпини като тези, откакто напуснах Клана. Опитай ги, Джондалар. Ял ли си някога толкова сочни и сладки? – Ръцете и устата ѝ бяха лилави от пълните шепи къпини, които беше лапнала наведнъж.

Като я гледаше, Джондалар внезапно се разсмя.

– Да можеше да се видиш! Изглеждаш като малко момиченце, цялото в петна от къпини и много развълнувано. – Той поклати глава, смейки се. Тя не отговори. Устата ѝ беше прекалено пълна.

Той си взе няколко, реши, че са сладки и вкусни, и си взе още. След още няколко шепи спря.

– Не каза ли, че ще им занесем малко. Нямаме обаче в какво да ги сложим.

Айла спря за момент, после се усмихна.

– Аз имам – каза тя, свали конусообразната си, с петна от пот шапка и затърси листа да ги постели вътре. – Свали си шапката.

Бяха напълнили шапките си почти три-четвърти, когато чуха Вълчо да ръмжи. Погледнаха нагоре и видяха висок младеж, който беше дошъл по останената следа, като се взираше с разширени от страх очи в тях и вълка, който беше прекалено близо.

– Дарво? Дарво, ти ли си? Аз съм Джондалар. Джондалар от Зеландониите – каза той, като тръгна към момчето.

Джондалар говореше език, който Айла не знаеше, макар че някои думи и звуци ѝ напомняха за Мамутоите. Тя гледаше как страхът на младия мъж се сменя с учудване, а после позна Джондалар.

– Джондалар? Джондалар! Какво правиш тук? Мислех, че си заминал и никога няма да се върнеш – каза Дарво.

Те се втурнаха един към друг и се хвърлиха в прегръдка, после мъжът се отдръпна и се вгледа в него, като го държеше за раменете.

– Я да те погледна! Не мога да повярвам колко си пораснал!

Айла се беше вторачила в младия мъж, привлечена от това да види друг човек, след като толкова дълго не бяха виждали никого.

Джондалар го притисна отново. Тя усещаше обичта помежду им. Обаче Дарво изглеждаше смутен след първоначалния изблик на чувства. Джондалар разбра внезапното му отдръпване. Сега Дарво в края на краищата вече беше мъж. Официалните прегръдки за поздрав бяха едно, а невъздържаните прояви на неприкрита обич, дори към мъжа, с когото известно време си бил до едно огнище – съвсем друго. Той погледна Айла. След това забеляза как жената държи вълка за врата и очите му отново се разшириха. После още по-учуден погледна конете, които тихо стояха наблизко, натоварени с кошовите и прътовете.

– По-добре да те представя на моите... приятели – каза Джондалар. – Дарво от Шарамудои, а това е Айла от Мамутоите.

Тя разбра, че я представят. Даде знак на Вълчо да стои на място, после тръгна към момчето с протегнати напред ръце, с дланите нагоре.

– Аз съм Дарвало от Шарамудоите – каза младият мъж, като пое ръцете ѝ – говореше на езика Мамутоите. – Приветствам те с добре дошла, Айла от Мамутоите.

– Добре те е научила Толи. Говориш Мамутоите, като че ти е роден език, Дарво. Или да те наричам Дарвало? – обади се Джондалар.

– Наречен съм Дарвало. Дарво е детско – отговори младежът. После внезапно се изчерви. – Но можеш да ме наричаш Дарво, ако искаш. Искам да кажа, ти ме знаеш с това име.

– Мисля, че Дарво е хубаво. Радвам се, че си продължил уроците си при Толи.

– Доландо смяташе, че трябва. Каза, че този език ще ми е нужен, когато следващата пролет започна да търгувам с Мамутоите.

– Може би искаш да се запознаеш с Вълчо, Дарвало? – попита Айла.

Младият мъж сбърчи вежди в колебание. През целия си живот не беше очаквал да застане очи в очи с вълк, а и не бе искал. Но Джондалар не се страхува от него, също и жената... тя е някак странна... и говори малко особено. Не неправилно, но не и като Толи.

– Ако протегнеш ръка, ето така и му дадеш да те подуши, Вълчо ще те познава – каза Айла.

Дарвало не беше сигурен дали иска ръката му да отиде толкова близо до зъбите на вълк, но и не виждаше начин да не го направи. Предпазливо протегна ръка. Вълчо я подуши, после внезапно го близна.

Езикът му беше топъл и влажен и със сигурност не го нарани. Всъщност дори беше приятно. Младежът погледна животното и жената. Тя беше сложила ръката си небрежно и успокоително около врата на вълка, а с другата потупваше главата му. Какво ли изпитваш, когато галиш вълк по главата, почувди се той.

– Искаш ли да пипнеш козината му? – попита Айла. – Дарвало я погледна изненадан, после поиска да докосне вълка, но се отдръпна, когато той понечи да го близне.

– Ето – взе ръката му жената и я постави върху главата на вълка – той обича да го чешат ето така – и му показа.

Вълчо внезапно усети бълха, или пък така му се стори от несмелото галене. Седна на хълбок и с рязко движение започна да се чеше с крак зад ухото. Дарвало се усмихна – никога не беше виждал вълк в толкова смешна поза да се чеше бързо и яростно.

– Казах ти, че обича да го чешат. Като конете – каза Айла, викайки Уини.

Дарвало погледна към Джондалар. Той стоеше и се усмихваше, сякаш нямаше нищо странно една жена да чеше вълци и коне.

– Дарвало от Шарамудоите, „уини“ е това – и Айла изрече името на Уини като меко изцвилване, както за първи път беше нарекла коня, от нея това прозвуча като истинско цвилене на кон. – Този звук е истинското й име, но понякога го изричаме като дума. За Джондалар е полесно да го казва така.

– Можеш ли да говориш с коне? – попита Дарвало.

– Всеки може да говори с конете, но те не слушат всекиго. Те първо трябва да се запознаят с човека. Затова Рейсър слуша Джондалар, Той познава Рейсър от бебе.

Дарвало се извърна да погледне мъжа и направи две крачки назад.

– Ти възсядаш този кон? – попита той.

– Да, възсядам го, защото ме познава, Дарво. Искам да кажа, разрешава ми да седя на гърба му дори когато тича, и така се движим бързо.

Младият мъж изглеждаше като че ли беше готов самият той да побегне, а Джондалар праметна крака си и слезе долу.

– За животните ти можеш много да ни помогнеш, Дарво – каза той. Момчето изглеждаше като вкаменено и готово да избяга. – Пътуваме от дълго време и аз съм нетърпелив да посетя Доландо и Рошарио, и всички, но повечето хора са напрегнати, като видят животни. Не са свикнали. Ще вървиш ли с нас, Дарвало? Мисля, че ако виждат как ти не се страхуваш от животните и те няма да се тревожат.

Младежът малко се отпусна. Не изглеждаше трудно. В края на краищата той вече стоеше до тях, но нямаше ли да се изненадат всички, като го видят да влиза с Джондалар заедно с животните? Особено Доландо и Рошарио...

– Почти забравих – продължи Дарвало. – Казах на Рошарио, че ще ѝ набера малко къпини, тъй като тя не може вече сама да бере.

– Ние сме набрали – каза Айла.

Джондалар попита:

– Защо не може да ги бере?

Дарвало погледна жената, после мъжа.

– Падна от острата скала на кея с лодките и си счупи ръката. Мисля, че няма да се оправя. Не е наместена добре.

– Защо? – попитаха и двамата.

– Нямахме кой да го направи.

– А къде е Шамуд? Или майка ти? – запита Джондалар.

– Шамуд умря миналата зима.

– О, колко жалко!

– И майка ми я няма. Един мъж от Мамутоите дойде да посети Толи малко след като ти замина. Той ни е роднина, братовчед. Мисля, че я хареса и я помоли да живее с него. Изненадващо за всички тя замина да живее с този Мамутоите. Той викаше и мен, но Доландо и Рошарио ме помолиха да остана с тях. И аз останах. Аз съм Шарамудоите, а не Мамутоите – обясни Дарвало. После погледна Айла и се изчерви. – Не че има нещо лошо да си Мамутоите – бързо добави.

– Естествено, че не – каза Джондалар с тревожна бръчка на лицето.

– Разбирам как се чувствуваш, Дарвало. Аз още съм Джондалар от Зеландониите. Преди колко време падна Рошарио?

– При Лятната Луна, мисля.

Айла отправи към Джондалар въпросителен поглед.

– Около тази фаза на последната луна – обясни той. – Мислиш ли, че е твърде късно?

– Не мога да кажа, преди да я видя – отвърна тя.

– Айла е лечителка, Дарвало. Много добра лечителка. Тя могла да помогне – каза Джондалар.

– Чудех се дали тя е Шамуд. С тези животни и всичко... Дарвало замълча за момент, като гледаше вълка и конете, после кимна. – Трябва да е добра лечителка. – Беше малко висок за тринадесетте си години. – Ще вляза с вас, за да не се страхуват хората от животните.

– Ще поносиш ли къпините вместо мен? За да мога да съм по-близо

Айла през равнината

до Вълчо и Уини. Понякога и те се боят от хората.

ГЛАВА 15

Дарвало ги преведе по една пътека надолу по хълма през открита гориста местност. В края на склона намериха друга, по-малко стръмна пътека и тръгнаха надясно по нея. Тя беше изгладена от обилни води от стопилите се снегове и дъждовете в дъждовния сезон, и макар и суха в края на лятото, беше скалиста и се вървеше трудно.

Уини и Рейсър, въпреки че бяха животни от равнината, стъпваха сигурно по планинския терен. Още в млада възраст се бяха научили да се погаждат със стръмната тясна пътека, която водеше до пещерата на Айла. Но тя все още се тревожеше конете да не си наранят краката по неравните пътеки, затова остана доволна, когато се отклониха по друга пътека, идваща някъде отдолу. Новият път беше доста утъпкан и достатъчно широк, на повечето места ако не за два коня, то поне за двама души един до друг.

След като прекосиха едната страна на стръмното надолнище и завиха надясно, достигнаха отвесна скала. Стръмният склон се стори познат на Айла. Беше виждала подобни натрупвания от скална маса в основата на стръмните планински склонове, където беше израснала. Забеляза дори големите бели цветове с форма на шипове на едно растение с назъбени листа. Жителите на селището Мамут, които беше срещала, наричаха неприятно миришещото растение бодлива ябълка заради, неговия покрит с игли зелен плод, но то събуждаше детските ѝ спомени. Това беше татул. И Креб, и Иза го използваша, но за различни цели.

На Джондалар мястото беше познато, понеже тук наблизо беше събирал чакъл, за да настила пътеки и огнища. Той усети прилив на нетърпение, когато видя, че са близо до целта на пътуването. След като пресякоха каменистия склон, стъпиха на пътека, заравнена със скални късчета, която се виеше около ниската част на стръмната планина. Можеха да съзрат небето през дърветата и храстите и Джондалар вече знаеше, че приближават края на стръмната скала.

– Айла, мисля, че тук трябва да свалим от конете кошовете и прътовете – каза той. – Пътеката върви по ръба на скалата и не е много широка. По-късно ще се върнем да ги вземем.

След като разговариха всичко, Айла следваше младия мъж по стената. Джондалар, който ги следваше отзад, за да ги пази, се усмихна, когато тя стигна до ръба на стръмната скала и погледна надолу, а след

това бързо отстъпи назад. Захващайки се за скалната стена, Айла усети зашеметяване, после се надвеси напред и отново се осмели да погледне. Устата ѝ се разтвори от учудване.

Ниско долу, под острата скала, беше същата Голяма Река Майка, която бяха следвали, но тя никога не я беше виждала от такъв ъгъл. Беше гледала всички ръкави на реката, събрани в един общ канал, но винаги от брега, не по-високо от самата вода. Гледката я привличаше неудържимо.

Тук широката, криволичеща река бе затворена между високи скални стени. Докато подводното течение се блъскаше в скалите, вълните на временно овладяната Голяма Река Майка плавно прииждаха. Преди да достигне делтата, още много притоци щяха да се вляят в нея. Дори и тук реката бе толкова пълноводна, че спадането на нивото ѝ не можеше да се забележи от тази височина.

Един връх от високи камъни се срина върху повърхността в средата на течението, набразди водата с къдри от пяна и докато тя гледаше, един пън, намерил пътя си отворен, се понесе по течението. Точно отдолу, близо до скалата имаше едва забележима купчинка дървета. Когато най-после се изправи, Айла огледа планините отсреща. Те бяха по-високи и по-стръмни, отколкото долу край течението, почти достигаха височината на върховете зад нея. Разделени само от реката, двете планински вериги са били едно, докато времето и течащите води успеят да прокарат водна пътека между тях.

Дарвало търпеливо чакаше Айла да обгърне с поглед драматична гледка пред себе си. Той винаги беше живял тук и беше свикнал с нея, но и друг път беше виждал реакцията на чужденци. Когато те бяха така поразени, той се чувствуваше горд и поглеждала по нов начин през техните очи.

Когато най-после жената се обърна, той се усмихна, после я поведе по ръба на планинския склон, по една пътека. По нея можеха да вървят двама души плътно един до друг и тогава можеше да се носят и дървета, убити животни и други необходими неща, а също ѝ коне да вървят.

Когато Джондалар се приближи към ръба на скалата, той усети познатото бодване отвътре както винаги, когато гледаше отвисоко над празно пространство, болката, която не беше успял да преодолее през всичкото време, докато живееше тук. Не беше толкова лошо, че не можеше да я контролира; истински се наслади на прекрасната гледка, както и на резултатите от положения труд за отместване дори на малко скали само с каменни секачи и тежки брадви; всичко това не промени

усещането, което неизменно се пораждаше у него. Във всеки случай то беше по-добро от другите привычни начини да влезеш в едно селище.

Държейки Вълчо близко до себе си, а Уини непосредствено отзад, Айла следваше младежа по стръмната пътека. От другата страна имаше равна площ с необичайна форма с внушителен размер. Някога, в далечното минало, когато големият басейн на запад е бил море и е започнал да се оттича през дефилето, нивото на водата е било доста по-високо и се е сформирал закрит залив. Сега той беше защитена вдатина високо над водата.

Зелена трева покриваше земята отпред и растеше съвсем на ръба на скалите. Малко по-назад гъсти храсти се бяха прилепили до стръмната скална стена и преминаваха в малки дървета по посока на отвесния склон отзад. Джондалар знаеше, че могат да се изкачат от обратната страна, въпреки че малко хора го правеха. Не беше удобно, затова рядко се използваше този заобиколен път. От близката страна в заобления завои отзад имаше надвиснал пясъчник, достатъчно голям, за да приюти безопасно няколко дървени къщи.

Отреща върху мъхесто-зелената далечна страна беше най-пленителното кътче. Поточе бистра вода извираше от скалите, разплискваше се по издатините и се разливаше по един по-малък пясъчник в дълъг водопад към малко езерце отдолу. После се спускаше по отсрещната стена към ръба на скалата и надолу чак до реката.

Няколко души бяха спрели работата си, когато видяха процесията, особено вълка и коня, да се приближава към стената. Джондалар забеляза тяхното недоумение.

– Дарво! Какво си ни довел? – чу се глас.

– Хола! – каза Джондалар, поздравявайки хората на родния им език. После, като видя Доландо, той подаде на Айла въжето на Рейсър, постави ръка на рамото на Дарвало и тръгна към главатаря на пещерата.

– Доландо! Това съм аз, Джондалар – каза той, докато се приближаваше.

– Джондалар? Наистина ли? – попита Доландо, разпознавайки мъжа, но все още се колебаеше. – Откъде идеш?

– От изток. Прекарах зимата с Мамутоите.

– Кои са те?

Джондалар знаеше, че мъжът трябва да се е разтревожил, задето пренебрегна обичайните форми на любезност.

– Тя се казва Айла, Айла от Мамутоите. Животните също пътуваха с нас. Те слушат и нея, и мен, и няма да сторят лошо на никого – каза

Джондалар.

– И вълкът ли? – попита Доландо.

– Аз пипнах главата на вълка и погалих козината му – каза Дарвало.

– Изобщо не се опита да ми стори нещо.

Доландо погледна младежа.

– Ти си го докоснал?

– Да. Тя казва, че трябва само да се запознаеш с тях.

– Той е прав, Доландо. Не бих дошъл тук с никого или нищо, което би причинило вреда. Ела да се запознаеш с Айла и животните и сам ще се убедиш.

Джондалар поведе мъжа. Няколко души ги последваха. Конете бяха започнали да пасат, но спряха при приближаването на групата. Уини отиде по-близо до жената и застана до Рейсър, чието вълче Айла държеше. Другата й ръка беше на главата на вълка. Огромният северен вълк стоеше до нея и гледаше отбранително, но не изглеждаше открито заплашителен.

– Как тя кара конете да не се боят от вълка? – попита Доландо.

– Те знаят, че няма защо да се страхуват от него. Познават го, от както е бил малко вълче – обясни Джондалар.

– А защо не бягат от нас? – попита след това мъжът, когато доближиха още.

– Винаги са били около хората. Аз присъствах, когато се роди жребчето. Бях лошо ранен и Айла ми спаси живота.

Доландо внезапно спря и погледна рязко мъжа.

– Тя шамуд ли е? – попита.

– Тя е член на общността Мамут.

Тогава се обади една ниска, доста пълна жена:

– Ако е от Мамут, къде й е татуировката?

– Тръгнахме, преди да завърши напълно обучението си, Толи – отговори Джондалар. Младата жена Мамутои никак не беше се променила. Беше все така пряма и открита, както винаги.

Доландо притвори очи и поклати глава.

– Това е много лошо – в очите му имаше отчаяние. – Рошарио падна и се удари зле.

– Дарво ми съобщи. Каза, че Шамуд е умрял.

– Да, миналата зима. Хубаво щеше да е, ако жената беше истинска лечителка. Ние изпратихме вестоносец до една друга пещера, но техният Шамуд заминал някъде на път. Вестоносецът отишъл и до друга пещера, нагоре по потока, но тя е много далеч и се боя, че когато успеят да

пристигнат, вече ще е късно за помощ.

– За лечител обучението й не е недостатъчно – тя е лечител, Доландо. И то добър. Тя е обучавана от... – внезапно Джондалар си спомни някои неща, с които Доландо не беше наясно – от жената, която я е отгледала, но повярвай на мен – тя е веща.

Бяха стигнали до Айла и животните и тя ги слушаше като внимателно гледаше Джондалар, докато той говореше. Имаше някаква прилика между езика, който използваше и този на Мамутоите, но това беше повече външна прилика, тя не схващаше значението на думите му и разбира само, че той се опитва да убеди в нещо другия мъж. Джондалар се обърна към нея.

– Айла от Мамутои, това е Доландо, водачът на Шамудои, половината от Шарамудои, която живее на сушата – каза Джондалар на езика на Мамутоите, а след това на езика на Доландо:

– Доландо от Шарамудои, това е Айла, Дъщеря на Общността Мамут от Мамутои.

Доландо се поколеба за миг, поглеждайки конете, после вълка. Той беше красиво животно, стоеше бдително и тихо до високата жена. Мъжът беше заинтригуван. Никога не беше се приближавал толкова до вълк, освен за да взима кожи. Не ходеха често на лов за вълци и той ги беше виждал само отдалеч или от прикритие. Вълкът го гледаше по начин, който караше Доландо да мисли, че също е бил преценен, после се обърна да огледа и останалите. Животното като че ли не носи заплаха, помисли Доландо, и може би жената, която има такава власт над животните, е опитна лечителка независимо от степента на обучението си. Той протегна към жената двете си ръце с отворени длани нагоре.

– В името на Великата Майка Мудо, те приветствам с добре дошла, Айла от Мамутои.

– В името на Мут, Великата Майка Земя, ти благодаря, Доландо от Шарамудои – отговори тя, като пое двете му ръце.

Жената има странен акцент, помисли Доландо. Говори Мамутои, но много особен. Не звучи точно като Толи. Може би е от друга област. Той знаеше достатъчно мамутои, за да го разбира. Беше пътувал няколко пъти до края на голямата река, за да търгува с Мамутои и беше помогнал при довеждането на Толи, жената от Мамутои. Това беше най-малкото, което можеше да направи за водача на Рамудои – да помогне на сина на равен на него по ранг да заживее с определената му жена. Толи направи така, че много хора да заговорят нейния език и това беше полезно по-нататък в търговията им.

Доландо беше приел Айла и това позволи на всички да посрещнат радушно Джондалар и да се запознаят с жената, която беше довел. Толи пристъпи напред и Джондалар ѝ се усмихна. Тя живееше с брат му – те бяха роднини и той я харесваше.

– Толи – каза, като се усмихваше широко и пое двете ѝ ръце в своите. – Не мога да изразя колко се радвам, че те виждам.

– И аз съм щастлива, че те виждам отново. Сигурно си научил Мамутои добре, Джондалар. Да си призная, чудех се дали някога ще успееш да го научиш достатъчно.

Тя пусна ръцете му и го прегърна. Той се наведе импулсивно, понеже се радваше на завръщането, я повдигна и я притисна до себе си. Леко смутена, тя се изчерви и си помисли, че високият, красив, понякога тъжен мъж, се е променил. Не си спомняше, че и в миналото той беше така импулсивен и спонтанно изразяваше чувствата си. Когато я пусна отново на земята, тя огледа него и жената, която беше довел, сигурна, че трябва да направи нещо.

– Айла от Лъвския бивак на Мамутои, запознай се с Толи от Шарамудои, а преди това от Мамутои.

– В името на Мут или Мудо, както и да Я наречем, добре дошла, Айла от Мамутои. – В името на Майката на Всичко, благодаря ти, Толи от Шарамудои и се радвам да се запознаем. Чувала съм много за теб. Нямах ли роднини в Лъвския бивак? Мисля, че Талут казваше, че сте рода, когато Джондалар те спомена – каза Айла. Тя усещаше, че жената я изучава. Ако Толи вече не знаеше, то скоро щеше да разбере, че Айла не е родена при Мамутоите.

– Да, роднини сме. Е, не много близки. Аз съм от Южния бивак. А Лъвският бивак е по на север. Познавам ги все пак. Всеки познава Талут. Трудно е да не го познаваш, а и сестра му Тули е много уважавана.

Това не е акцент на Мамутои, мислеше тя, а и Айла не е име на Мамутои. Дори не съм сигурна какъв акцент е, просто е странно произнасянето на някои думи. Все пак говори добре. Талут винаги прониква в хората и ги разбира. Той дори разбра онази нещастница, старата жена и дъщеря ѝ, която заживяла с мъж под нейното положение. Искане ми се да науча повече за тази Айла и животните ѝ, помисли си тя, после погледна Джондалар.

– Тонолан при Мамутои ли е? – попита Толи. Болката в очите му ѝ даде отговора, преди той да заговори.

– Тонолан е мъртъв.

– О, съжалявам! И Маркено ще умре един ден. Е, няма да е

неочаквано. Желанието му за живот угасна заедно с Джетамио. Някои хора могат да надживеят скръбта, други – не – каза тя. Айла хареса начина на говорене на тази жена. Не без чувство, а освен това прямо и открито. Все още беше истинска Мамутои.

Останалите от Пещерата, които бяха тук, също я приветстваха. Тя усети съдржаност, но и любопитство. Посрещаха Джондалар по-малко резервирано. Той беше един от тях; нямаше съмнение, че го смятат за член на своето семейство и топло го посрещаха при завръщането му у дома.

Дарвало все още държеше шапката с къпините, докато чакаше да свършат поздравленията. Подаде я на Доландо.

– Ето малко къпини за Рошарио.

Доландо забеляза, че шапката му е непозната – не беше направена по техния начин.

– Айла ми я даде – продължи Дарвало. – Те беряха къпини, когато ги срещнах. Вече бяха набрали тези.

Гледайки младия мъж, Джондалар внезапно се сети за майка му. Той не беше очаквал, че Серенио да замине, и сега изпита разочарование. Беше я обичал искрено и в този мит осъзна, че с нетърпение беше искал да я види. Дали е очаквала дете, когато е заминала? Дете на духа? Сигурно можеше да попита Рошарио. Тя трябва да знае.

– Хайде да ѝ ги занесем – каза Доландо, кимвайки на Айла за благодарност. – Сигурен съм, че ще ги хареса. Ако искаш да влезеш, Джондалар, ела – мисля, че е будна, а и зная, че ще се радва да те види. Доведи и Айла – ще иска да се запознаят. На нея ѝ е трудно напоследък. Знаеш как е. Винаги на крак и забързана, винаги първа да посрещне пристигащите.

Джондалар преведе на Айла и тя кимна в знак на съгласие. Конете останаха да пасат в полето, а Вълчо повикаха със себе си. Тя виждаше, че кръвожадността му още плаши хората. Питомните коне бяха странни, но не се смятаха за опасни. А вълкът е хищник, който може да напада.

– Джондалар, мисля, че ще е най-добре Вълчо засега да бъде с мен. Попитай, моля те, Доландо, дали може да го взема вътре. Кажи му, че е свикнал да бъде в затворено пространство – помоли Айла на Мамутои.

Джондалар повтори, макар че Доландо я беше разбрал, а като видя реакцията му, Айла беше сигурна в това. Щеше да го има предвид.

Минаха зад пясъчния навес, надолу покрай центъра на селището, където явно хората се събираха, докато стигнаха дървена постройка, която напомняше палатка с вертикални стени. Айла я беше забелязала още

докато идваха. Един прът беше забит в земята и подпираше друг хоризонтален. Върху тях бяха подпрени заострени орехови талпи, нацепени радиално от голям дънер. Когато приближиха, тя видя, че подредените по дължина талпи бяха завързани с тънки върбови пръчки, прокарани през пробити дупки.

Доландо повдигна една жълта кожа и я задържа, докато влязат. После я завърза настрана, за да влиза повече светлина. Между талпите тук-там се процеждаха слънчеви лъчи, но стените бяха покрити с животински кожи за предпазване от вятър, въпреки че заливът беше добре защитен от планината. Близо до входа имаше малка камина, от нея към покрива се издигаше комин без капак за дъжд – навесът предпазваше пещерата от него и от снега. До едната стена имаше легло, голяма дървена полица, покрита с щавени и нещавени кожи. На сумрачната светлина Айла едва успя да различи жената върху леглото.

Дарвало коленичи пред нея и ѝ поднесе къпините.

– Ето обещаните къпини, Рошарио. Но не са от мен. Айла ги набра.

Жената отвори очи. Тя не беше заспала, само се опитваше да почива, но не знаеше, че има посетители. Не разбра добре името, което Дарвало произнесе.

– Кой ги набра? – попита със слаб глас.

Доландо се приведе над леглото и постави ръка на челото ѝ.

– Рошарио, погледни кой е тук! Джондалар се върна.

– Джондалар? – повтори тя, гледайки коленичилият до Дарвало. Той почти се стресна от болката, която съзря в очите ѝ. – Ти ли си наистина? Понякога сънувам и мисля, че виждам сина си или Джетамио, а после разбирам, че не е истина. Ти ли си Джондалар или и това е само сън?

– Не е сън, Рош – каза Доландо. На Джондалар му се стори, че в очите ѝ има сълзи. – Той е тук наистина. Довел е със себе си и още един човек. Една жена Мамутои. Казва се Айла.

Айла махна с ръка на Вълчо да стои мирен и пристъпи към жената. Беше очевидно от пръв поглед, че тя изпитва силна болка. Очите ѝ имаха особен блясък, а кръговете около тях ги правеха по-дълбоки; лицето ѝ пламтеше от треска. Дори и от разстояние и при слабата светлина тя видя, че ръката ѝ между рамото и лакътя беше пречупена в непривичен ъгъл.

– Айла от Мамутои, това е Рошарио от Шарамудои – представи ги Джондалар.

Дарвало се отмести, за да се приближи Айла.

– В името на Майката, бъди добре дошла, Айла от Мамутои – каза

Рошарио, опитвайки се да се надигне, после се отказа и легна отново. – Съжалявам, че не мога да те посрещна както подобава.

– В името на Майката, благодаря ти – отвърна Айла. – Не е нужно да ставаш.

Джондалар преведе, но Толи беше включила всички, когато преподаваше родния си език Мамутои и основата им беше добра, за да могат да го разбират. Рошарио беше разбрала смисъла на казаното от Айла и кимна.

– Джондалар, тя има силни болки. Боя се, че е много зле. Искам да прегледам ръката ѝ – каза Айла, като говореше на Зеладонии, за да не разбере жената колко сериозно ѝ изглежда раняването, но не успя да прикрие тревогата в гласа си.

– Рошарио, Айла е лечителка, дъщеря на Мамут. Тя иска да погледне ръката ти, – каза Джондалар, после погледна Доландо, за да се увери, че той не възразява. Той беше съгласен да опитат всичко, ако и Рошарио иска.

– Лечителка ли? – попита жената. – Шамуд?

– Да, като шамуд. Може ли да те прегледа?

– Не зная дали не е късно, но нека погледне.

Айла откри ръката ѝ. Някой я беше намествал, а раната беше почиствена и заздравяваше, но имаше подутина и костта стърчеше над кожата под особен ъгъл. Попила ръката, като се опитваше да го направи възможно най-внимателно. Жената само потръпна, когато вдигнаха ръката ѝ, но не изохка. Айла знаеше, че прегледът е болезнен, но трябваше да усети костта под кожата. Тя погледна очите на Рошарио, подуши дъха ѝ, измери пулса ѝ на врата и китката, после седна на пети.

– Оздравява, но не е правилно наместена. Всъщност може да се оправи, но мисля, че няма да може да използва ръката си напълно и винаги ще ѝ причинява болка – каза тя на езика, който всички разбираха в някаква степен. Изчака Джондалар да преведе.

– Можеш ли нещо да направиш? – попита той.

– Мисля, че да. Може да е късно, но искам да се опитам да счупя ръката отново, там, където нараства лошо, и да я оправя. Проблемът е, че такова място обикновено е по-здравно от самата кост. Може да се счупи зле. И тогава тя ще има две счупвания и напразно ще изтърпи болката.

Джондалар преведе и настъпи тишина. Накрая Рошарио се обади:

– Ако се счупи зле, няма да е по-лошо от сега, нали? – Беше повече мнение; отколкото въпрос. – Искам да кажа, че и сега не ми служи, така

че още едно ступване няма да влоши много нещата.

Джондалар преведе, а Айла вече улавяше звуците и ритъма на езика Шарамудои и го свързваше с Мамутои. Тонът и изражението на жената й казваха още повече. Тя разбра същността на казаното от Рошарио.

– Но може, след като преминеш през големи болки, накрая да не получиш нищо в замяна – каза Айла, понеже се досети какво е решението на Рошарио и искаше тя да осъзнае напълно всички последици.

– Сега нямам нищо – отвърна жената, без да дочака превода. – Ако успееш да наместиш ръката ми, ще мога ли отново да я използвам?

Айла изчака Джондалар да преведе на езика, който знаеше добре, за да е сигурна в смисъла на казаното.

– Възможно е да не я използваш като съвсем здрава, но ще е повече от сега. Все пак никой не може да е напълно сигурен.

Рошарио не се поколеба.

– Щом има надежда да използвам ръката си отново, искам да го направя. Не ме плаши болката. Болката е нищо. Един Шарамудои се нуждае от две здрави ръце, за да се катери по пътеките към реката. За какво е една жена Шарамудои, ако дори не може да слезе до пристана Рамудои?

Айла изслуша превода на казаното. После, като я погледна в очите, каза:

– Джондалар, кажи й, че ще се опитам да й помогна, но й кажи още, че да има две здрави ръце, не е най-важното за един човек. Познавах мъж с една ръка и едно око, който живееше живота си много полезно и пълноценно, а народът му много го обичаше и уважаваше. Не мисля, че Рошарио ще остане по-долу. Така знам аз. Тя не е жена, която се предава лесно. Каквото и да бъде резултатът, животът й ще продължи да е пълноценен. Тя ще намери начина за това и винаги ще бъде обичана и уважавана.

Рошарио се взря в Айла, докато слушаше превода от Джондалар. После леко стисна устни и кимна. Пое дълбоко дъх и затвори очи.

Айла стоеше права и вече мислеше какво трябва да прави.

– Джондалар, донеси ми коша, десния. Кажи на Доландо, че ще ми трябват няколко тънки дървени летви за шини; също дърва за огъня и голям съд за вода, но някой, който може да се изхвърли после – няма да е добре пак да се готви в него. Ще трябва да приготвя силно лекарство за болките.

Мисълта й течеше стремглаво. Ще ми трябва нещо, за да я приспя,

докато отново счупя ръката ѝ, мислеше тя. Иза би използвала татул. Силен е, но е най-добър за болката, а и ще я приспи. Имам малко сушен, но е по-добре пресен... дали не видях тук някъде? Тя затвори очи, за да си спомни. Да! Има! – Джондалар, докато донесеш кошницата ми, аз ще отида за малко татул – видях по пътя за насам – каза тя, докато вървеше към вратата. – Вълчо, ела с мен. – И преди Джондалар да се обади, вече беше прекосила средата на полето.

Доландо стоеше на входа на жилището и гледаше Джондалар, жената и вълка. Макар и да не каза нищо, много се боеше от вълка. Забеляза, че той постоянно върви близо до жената, като се нагажда към нейния ход. Беше забелязал леките знаци, които Айла му правеше, когато се приближи до леглото, и как вълкът се отпусна на земята, макар че главата му остана изправена, а очите му – нашрек, като постоянно следяха жената. Когато тя излезе, при командата ѝ той стана, нетърпелив отново да я следва.

Той гледа, докато Айла и вълкът, който тя командваше с такава абсолютна увереност, завиха зад ъгъла на стената. После обърна поглед към жената в леглото. За първи път от оня ужасен момент, когато Рошарио се подхлъзна и падна, Доландо се осмели да изпита слаба надежда.

Когато Айла се върна с коша си и татула, измит в малкото езеро, тя намери квадратен дървен съд за готвене – реши, че по-късно трябва да го огледа внимателно – още един съд с вода, огънят в огнището запален, а около него се загаряваха няколко обли камъка за готвене, имаше и няколко дебели дъски. Тя кимна одобрително към Доландо. Прегледа съдържанието на коша и измъкна оттам няколко купички и своята стара медицинска торба от кожа на видра.

В една от купичките тя премери вода, сипа я в съда за готвене, добави татула заедно с корените, после капна няколко капки вода върху камъните за готвене. Остави огънят да ги загарява още, а тя изсипа съдържанието на медицинската си торба и избра няколко пакетчета. Докато прибираше останалото, влезе Джондалар.

– Конете са добре, Айла, наслаждават се на полската трева, но казах на всички да стоят по-далеч от тях. – Обърна се към Доландо: – Могат да се подплашат от непознати, а не искам да се случи някой да бъде ранен. По-нататък можем да ги накараме да свикнат с всички.

Доландо кимна. Нямаше какво да казва точно сега.

– Вълчо не изглежда много доволен навън, Айла, а някои хора се тревожат от присъствието му. Мисля, че е по-добре да го повикаш вътре.

– Щях да го взема тук, но не знаех дали Рошарио и Доландо не предпочитат да е навън.

– Нека да поговоря първо с Рошарио. Мисля, че тя ще иска той да е вътре – без да чака превод, каза Доландо, като говореше на смесица от Шарамудои и Мамутои, така че Айла да го разбере. Джондалар го изгледа изненадано, но жената просто продължи разговора.

– Трябва да й премеря шините – каза тя, като държеше малките парчета дърво, – а после искам да ги изстържеш, докато по тях не останат никакви тресчици, Доландо. – Тя вдигна едно парче от грапав камък, което беше близо до огнището. – Изстържи ги с този пясъчник, да станат съвсем гладки. Имаш ли някакви меки кожи, от които мога да отрежа?

Доландо се усмихна, макар и малко мрачно.

– Ние сме известни именно с тях, Айла. Използуваме кожата на дивата коза и никой не може да приготви по-меки кожи от Шарамудои.

Джондалар гледаше как разговарят и се разбират напълно, макар че езикът, на който говореха, не беше съвсем чист и правилен. Поклати глава; сигурно Айла е усетила, че Доландо разбира Мамутои, а и тя вече използваше малко Шарамудои – кога ли е научила думи като „дъски“ и „пясъчник“?

– Ще ти донеса след малко – каза Доландо.

Приблжиха се към леглото. Дватама обясниха на жената, че Айла е пътувала с вълка за другар – засега не искаха да споменават конете – и че иска да го доведе вътре.

– Тя го контролира – каза Доландо. – Той слуша всичките й команди и няма да нарани никого.

Джондалар отново го погледна изненадано. По някакъв начин между Доландо и Айла беше възникнало по-добро разбирателство, отколкото той бе очаквал.

Рошарио се съгласи бързо. Макар и тази жена да беше странна, никак не беше изненадващо, че умее да контролира един вълк. Това само още повече успокои страховете ѝ. Очевидно Джондалар беше довел един много силен Шамуд, който е знаел, че тя има нужда от помощ – точно както техният стар Шамуд преди много години знаеше, че братът на Джондалар, който беше разкъсан от носорог, има нужда от помощ. Тя не проумяваше как Тези, Които Служат на Майката, знаят такива неща; просто ги знаеха и това за нея беше достатъчно. Айла отиде при входа и повика Вълчо вътре, после го запозна с Рошарио.

– Името му е Вълчо.

Някак странно, когато погледна в очите на красивото диво животно, тя като че ли видя там, че то усеща нейните тревоги и ранимост. Вълкът вдигна едната си лапа и я постави на ръба на леглото. После сведе ушите си, придвижи глава напред така, че да не я уплаши, и близна лицето ѝ със скимтене като че ли усещаше болката ѝ. Айла внезапно си спомни Ридаг и близката връзка, която беше се породила между болното дете и малкото вълче. Дали този жизнен опит го беше научил да разбира човешките нужди и страдания?

Всички бяха изненадани от нежната реакция на вълка, а Рошарио беше запленена. Тя усещаше, че се е случило някакво чудо, което можеше да вещае само добро. Протегна към него здравата си ръка.

– Благодаря ти, Вълчо.

Айла постави парчетата дъска на леглото до Рошарио, отбеляза колко ѝ трябва и ги подаде на Доландо да ги отреже. Когато той излезе, тя заведе Вълчо в ъгъла, после провери камъните за готвене и реши, че са готови. Посегна с две пръчки да извади един камък от огъня, но Джондалар се появи с едно извито дърво точно за тази цел, с пружина, която здраво държи камъните, и ѝ показа как да го използва. След като сложи няколко горещи камъка в необичайния съд за готвене, тя внимателно го разгледа.

Никога не беше виждала такъв. Квадратната кутия беше направена от едно-единствено дърво, огънато около издълбани жлеbove по трите му страни, на четвъртата беше закован с дървени гвоздеи. Единият долен ръб беше скосен, за да е лесно да се навежда настрани съдът, по стените му бяха издълбани фигури, а капачето му пасваше точно на отвора.

Тези хора правеха толкова необикновени неща от дърво, Айла си помисли, че би било интересно да види как става това. В този момент Доландо се върна с няколко боядисани в жълто кожи и ѝ ги подаде.

– Ще стигнат ли? – попита той.

– Тези са прекалено фини – отговори му тя. – Трябват ни меки, попиващи кожи, но не е нужно да са най-добрите, които имате.

Двамата мъже се засмяха.

– Тези не са най-добрите – каза Доландо. – Никога не бихме ги предложили на пазара – имат много дефекти. За ежедневна употреба са.

Айла знаеше някои неща за обработката на кожи, а тези бяха еластични и гладки, извънредно меки и равномерно гладки на пипане. Тя беше силно впечатлена и искаше да научи повече, но сега не беше време за това. С ножа, който ѝ бе направил Джондалар – тънко острие от кремък с дръжка от бивник на мамут, тя нарязва на ленти кожата от дива

коза.

После отвори едно от пакетчетата и в малка купичка изсипа едър прах от изсушени корени от нард, чиито листа силно напомнях растението напръстник, но за разлика от него цветовете му бяха жълти като на глухарче. Доля малко гореща вода от съда за готвене. Понеже правеше лапа за по-бързо оправяне на костта, малко татул нямаше да навреди, а неговото вцепеняващо действие можеше и да помогне. Добави също и бял равнец заради обезболяващото му свойство и способността да ускорява заздравяването. После извади камъните и пусна няколко погорещи в съда, за да покъкри сместа, като по миризмата ѝ се опитваше да разбере дали е достатъчно силна.

Когато реши, че се е получила силна, колкото беше необходимо, тя гребна една купичка от нея и я остави да изстине, после я занесе на Рошарио. Доландо седеше до нея. Помоли Джондалар да превежда, за да няма недоразумения.

– Това лекарство едновременно ще успокои болката ти и ще те приспи – каза Айла, – но е много силно и е опасно. Някои хора не издържат такава силна доза. Ще отпусне мускулите ти, за да мога да усещам костите под тях, но може да изпуснеш урина или испражнения, тъй като се отпускат всички мускули. На някои хора спира дишането. Ако това стане и при теб, Рошарио, ще умреш.

Тя изчака Джондалар да повтори това изречение, после още малко, за да е сигурна, че всичко е разбрано ясно. Доландо явно беше разстроен.

– Трябва ли да го използваш? Не можеш ли да счупиш ръката ѝ без него? – попита той.

– Не, ще бъде твърде болезнено, а и мускулите ѝ са много стегнати. Ще оказват съпротива и ще бъде много трудно да счупя костта на правилното място. Нямам нищо друго, с което да успокои болката. Без него няма да мога да счупя и да наместя костта. А трябва да знаете за опасността. Ако не правя нищо, тя вероятно ще остане жива.

– Но ще бъде безполезна, ако продължа да живея с тази болка – каза Рошарио. – Това не е живот.

– Ще живееш в болка, но това не означава, че ще си безполезна. Има лекове за болката, макар и не съвсем безвредни. Например няма да можеш да мислиш толкова ясно – обясни Айла.

– Така че или ще бъде безполезна, или ще си загубя ума – заключи Рошарио. – А ако умра, безболезнено ли ще стане това?

– Ще заспиш непробудно, но никой не знае какво може да стане в

съня ти. Може да изпитваш голям страх или силна болка в съня. Може болката да те следва дори в другия свят.

– Вярваш ли, че болката може да премине с някого и в другия свят?
– попита Рошарио.

Айла поклати глава.

– Не, не мисля, но не зная как е.

– Смяташ ли, че ще умра, ако изпия това?

– Не бих ти го предлагала, ако мислех, че ще умреш. Но може да имаш странни сънища. Някои го използват, пригответо малко по-различно, за да се отнесат в други светове – на духа.

Макар че Джондалар превеждаше, двете се разбираха толкова добре, че той само доизясняваше на места. Айла и Рошарио усещаха, че разговарят директно една с друга.

– Може би не трябва да правиш този опит, Рошарио – каза Доландо.
– Не искам да те загубя.

Тя го погледна с любов и нежност.

– Майката ще повика при Себе си или единия, или другия от нас пръв. Или ти ще загубиш мен, или аз – теб. Нищо не може да попречи на това. Но ако Тя желае да ми остави повече време да бъда при теб, скъпи Доландо, не искам да бъде в болки и безполезност. Нали чу Айла – няма изгледи да умра. Дори и нищо да не се получи, така, не съм достатъчно добра, а иначе ще знам, че поне съм опитала, и ще имам сили да продължа.

Доландо седеше на леглото и държеше ръката на жената, с която беше споделил толкова голяма част от своя живот. Видя решимостта в очите ѝ. Най-после кимна. После погледна към Айла.

– Ти беше честна. Сега е мой ред да бъда честен. Няма да съм зле настроен към теб, ако не успееш да ѝ помогнеш, но ако тя умре, ще трябва да си заминеш оттук веднага. Не съм убеден, че ще успее да те защитя от обвиненията на хората, а не знам докъде могат да стигнат. Обмисли това, преди да започнеш.

Джондалар превеждаше, а мислеше за загубите, които Доландо беше изживял: синът на Рошарио – син на селището и дете на сърцето му, убит точно когато беше достигнал възрастта на мъжество; Джетамио, момичето, което беше на Рошарио като дъщеря и беше спечелило сърцето и на Доландо. Тя беше до тях, за да запълни загубата на родната си майка и празнотата, останала след смъртта на сина им. Опитите ѝ да проходи отново, да преодолее парализата, която беше поразила мнозина, бяха развили нейния характер така, че я правеха мила и скъпа на

всички, също и на Тонолан. Той би разбрал Доландо, ако отправя обвинения към Айла за смъртта на Рошарио, но по-скоро би го убил, отколкото да допусне той да направи нещо лошо на Айла. Чудеше се дали той проумяваше нещата в такава дълбочина.

– Айла, може би трябва пак да премислиш – каза той на Зеландонии.

– Рошарио страда от болки, Джондалар. Трябва да се опитам да ѝ помогна, ако тя желае това. Ако е настроена да поеме рисковете, аз нямам право да се откажа. Винаги съществува риск, но аз съм лечителка – такава съм! Не бих могла да направя нищо повече от това, което можеше да прави Иза.

Тя погледна към жената в легло.

– Аз съм готова, ако и ти си готова Рошарио.

ГЛАВА 16

Айла се надвеси над жената в леглото с купата изстиваща течност в ръце. Потопи малкия си пръст да провери температурата, после сложи съда на земята и изящно се отпусна на земята с кръстосани крака. Посе-
дя така няколко мига.

Мислите ѝ се върнаха обратно към живота ѝ в Клана, и по-точно към обучението, което беше получила от умелата и веща лечителка, която я беше възпитавала. Иза се грижеше за най-обикновени болести и малки наранявания, но когато трябваше да се занимава с някой сериозен проблем – голямо нараняване при лов или опасна за живота болест – тя молеше Креб в качеството му на Мог-ър да призове на помощ по-висшите сили. Иза беше лечителка, но в клана Креб беше заклинателят, свещеният човек – жрецът, който имаше достъп до света на духовете.

При Мамутои и при народа на Джондалар, функциите на лечителка и Мог-ър не бяха непременно разделени. Тези, които лекуваха, често се обръщаха към света на духа, макар че от Тези, Които Служеха на Майката, не всички бяха еднакво опитни в способностите, открити пред тях. Мамут от Лъвския бивак повече приличаше на Креб. Неговият интерес беше насочен към неща, свързани с духа и ума. Макар да владееше знания за лекарства и процедури, лечителските му способности бяха сравнително слабо развити и често се налагаше жената на Талут Неци да се справя с по-малки наранявания и болести в Лъвския бивак. А на Лятната Среща Айла се видя с много опитни лечители сред хората от Мамут и обмени знания с тях.

Но обучението ѝ имаше практическа насоченост. Тя, както, и Иза, беше лечителка, знахарка. Чувствуваше се незнаеща и неориентирана в начините от света на духа и в този момент щеше да е добре някой като Креб да беше до нея. Искаше и усещаше, че ѝ е нужна помощта на по-висши сили от самата нея, които да желаят да помогнат. Въпреки че Мамут беше започнал да ѝ преподава известно разбиране към царството на духа на Великата Майка, тя все още не беше много запозната със света на духа, с който беше израснала, и особено със своя тотем – духа на Великия Пещерен Лъв.

Макар че той беше дух на Клан, тя знаеше, че е силен, а Мамут беше казал, че духовете на всички животни са част от Великата Майка Земя. Той дори беше включил връзката с нейния предпазващ тотем

Пещерния Лъв, когато я осиновиха; оттогава тя знаеше как да иска помощ от него. Въпреки че самата тя не беше Клан, Айла се надяваше, че духът на нейния Пещерен Лъв би помогнал на Рошарио.

Затвори очи и започна да прави красивите плавни движения от най-древния, свещен, ням език на Клан – този, който знаеха всички кланове, използван, за да се обърнеш към света на духа.

– Велики Пещерен Лъв, тази жена, която беше избрана от мощния дух-тотем, е благодарна за избора. Тази жена е благодарна за дадените ѝ Дарове и най-благодарна е за вътрешните Дарове, за получените уроци и придобитото знание.

Велики Мощен Пазителю, който е известен с избора на достойни мъже, нуждаещи се от закрила, но избра тази жена и я беляза с тотемния знак, когато беше още момиче, тази жена е благодарна. Тази жена не само знае защо духът на Великия Пещерен Лъв от Клан е избрал момиче и човек от Другите, но тази жена е благодарна и за дадената ѝ от големия тотем защита.

Велики Тотем Дух, тази жена, която преди молеше да я ръководиш, сега моли за помощ. Великият Пещерен Лъв водеше тази жена към познание на уменията на лечителка. Тази жена познава лечителството. Тази жена знае цярове за болест и рана, знае чайове, отвари и лапи и други лекове от растения, тази жена знае как да цери и изцелява. Тази жена е благодарна за знанието и за, онова знание за лечението, което още има да получи от Духа Тотем. Но тази жена не знае начина да стигне до света на духа.

Велики Дух на Пещерния Лъв, който обитава звездите в света на духовете, жената, която лежи тук, не е Клан; тя е една от Другите, както и избраната от теб жена, но моля помощ за жената. Жената изпитва силни болки, но вътрешната ѝ болка е по-лоша. Жената ще изтърпи болката, но се страхува, че без двете си ръце ще бъде безполезна жена. Жената ще бъде добра, ще бъде полезна. Тази жена лечителка ще помогне на жената, но помощта може да бъде опасна. Тази жена моли за помощта на духа на Великия Пещерен Лъв и всички духове, които Великият Тотем избере, да направляват тази жена и да помогнат на жената, която лежи тук.

Рошарио, Доландо и Джондалар също като Айла мълчаха, докато тя извършваше тези необичайни движения. От тримата само Джондалар разбираше какво прави и се улови, че гледа към другите двама толкова, колкото и към Айла. Макар и знанието му за езика Клан да беше елементарно, той успя да разбере, че тя иска помощ от света на духа.

Джондалар съвсем не усещаше някои от по-фините нюанси на един метод за комуникиране, развит на изцяло различна от вербалния език основа. Беше невъзможно да превежда пълно. В най-добрия случай всеки превод чрез думи изглеждаше опростен, но при все това грациозните ѝ движения му изглеждаха красиви. Спомни си, че имаше време, когато можеше и той да бъде стъписан от действията ѝ, и се присмя на себе си за своята глуповатост, но му беше любопитно как Рошарио и Доландо ще възприемат поведението на Айла.

Доландо беше объркан и малко разтревожен, тъй като действията му бяха напълно непознати. Загрижеността му за Рошарио и всичко странно, дори и да имаше за цел добро, му се струваше страшничко. Когато Айла свърши, той погледна Джондалар въпросително, но мъжът само се усмихна.

Нараняването беше омаломощило Рошарио, тя бе слаба и с треска, не много силна, но я обезводняваше и я правеше обърквана и по-податлива на въздействия. Улови се, че е заковала поглед в непознатата жена и е развълнувана. Тя нямаше и най-малка представа какво означават движенията на Айла, но оцени като красиво нейното плавно изящество. Изглеждаше като че жената танцува с ръце, но и нещо повече – тя създаваше ефирна красота с тях. Раменете и ръцете ѝ, дори тялото ѝ изглеждаха неразделна част от китките, отговарящи на някакъв вътрешен ритъм, който имаше определена цел. Рошарио не разбираше това точно така, както не знаеше по какъв начин Айла е разбрала, че има нужда от помощ, но беше сигурно, че е нещо важно и има общо с повикване. Тя беше Шамуд, а това бе достатъчно. Имаше повече знания от обикновените хора, а всичко тайнствено допринасяше да ѝ се има повече доверие.

Айла вдигна купичката и коленичи до леглото. С малкия си пръст опита течността отново, после се усмихна на Рошарио.

– Нека Великата Майка на Всичко бди над теб, Рошарио – каза тя, като повдигна главата и раменете на жената така, че да пие удобно, и поднесе малката купичка към устата ѝ. Питието беше горчиво, доста гъсто и силно и Рошарио се намръщи, но Айла настоя да го изпие до дъно. После я положи обратно и ѝ се усмихна, за да я окуражи, но питието вече беше започнало да действа.

– Дай ми знак, когато започне да ти се спи – каза Айла, макар че това щеше да се потвърди и от други признаци, като например размера на зениците, дълбочината на дишането.

Лечителката не можеше да смята, че е приготвила и дала наркотик,

подтискащ нервната система и парализиращ нервните окончания, но можеше да разпознава признаците и имаше достатъчно опит да прецени дали те са съответните за случая. Когато Айла забеляза, че клепачите на Рошарио натежават за сън, прегледа с ръка стомаха и гърдите ѝ, за да проследи отпускането на гладките мускули на хранителния тракт, и внимателно следеше дишането, за да усети реакцията на белите дробове и бронхите. Когато се убеди, че жената спи спокойно и нямаше явна опасност, тя се изправи.

– Доландо, по-добре сега да излезеш. Джондалар ще остане да ми помага – каза тихо, но твърдо, с увереност и компетентност.

Водачът понечи да възрази, но си спомни, че един Шамуд никога не разрешава близки хора да стоят наоколо и не започва нищо, преди те да напуснат. Може би всички са такива, помисли Доландо, отпрати дълъг поглед към спящата и излезе от жилището.

Джондалар и преди беше виждал Айла да поема командването в подобни случаи. Забравяше за себе си, когато се грижеше за болния и без да мисли, караше другите да правят това, което трябва. Изобщо не ѝ идваше наум да поставя под въпрос правото си да помогне на някого.

– Въпреки че тя спи, не е лесно да гледаш как чупят костите на някого, когато обичаш – каза Айла на високия мъж, който обичаше нея.

Джондалар кимна и се почуди дали по тази причина Шамуд не му беше разрешил да остане, когато Тонолан беше прободен. Беше страшна рана, раззината, разкъсана дупка, от която на Джондалар почти му прилоша, когато я видя за пръв път и макар да си мислеше, че предпочита да остане, може би щеше да му е трудно да гледа как Шамуд прави нещата, които трябва. Не беше съвсем сигурен дори че иска да стои и да помага на Айла, но нямаше кой друг. Той пое дълбоко дъх. Щом тя можеше да върши нужното, той можеше поне да се опита да помага.

– Какво да правя? – попита.

Айла преглеждаше ръката на Рошарио, за да види колко може да се протяга и как реагира на манипулация. Тя нещо мърмореше и движеше главата си от една страна на друга, но това изглеждаше като насън или по вътрешен подтик, а не от болка. Тогава Айла притисна силно отпуснатия мускул, като се опитваше да определи къде е костта. Когато я намери, повика Джондалар да се приближи, гледайки как Вълчо напрегна то наблюдава от своето място в ъгъла.

– Най-напред искам да подпираш ръката ѝ при лакътя, докато се опитам да я счупя там, където не е наместена добре – каза тя. – След като я счупя, ще трябва да я изтегля силно, за да се изправи, и да я наместя

както трябва. Мускулите ѝ са много отпуснати, затова костите при ставата може да се раздалечат при лакътя или рамото, така че трябва да държиш здраво и може би да дърпаш в обратната посока.

– Разбирам – отвърна той; поне си мислеше, че разбира.

– Намести се удобно и стабилно, изправи ръката ѝ и подпирай лакътя горе-долу тук, а когато си готов, ми кажи – нареди Айла.

Той хвана ръката и се настани.

– Ето, готов съм.

Тя постави двете си ръце върху болната ръка на Рошарио и със силно натискане върху костта започна да ги придвижва нагоре към рамото, за да намери точно лошо зарасналото място, докато усети стърчащите кости под кожата и мускула. Ако беше напълно зараснало, изобщо нямаше да може да направи счупването с ръце, а щеше да се наложи да използва някакво друго по-неподатливо на контрол средство или дори можеше да не успее да счупи мястото както трябва. Надвесена над леглото, тя пое дълбоко дъх. Сетне с бързо, силно Движение натисна с две ръце.

Айла усети счупването. Джондалар чу страшния звук от него. Рошарио подскочи насън и после отново се отпусна. Айла напипа счупената кост. Покриващата костта тъкан все още не беше я скрепила съвсем здраво, може би поради неестественото положение – костта не беше наместена така, че да може лесно да зарасне. Този етап беше преминал. Тя попи потта от челото си с опакото на ръката си.

Джондалар я гледаше изумен. Макар и костта да не беше напълно зараснала, трябваша силни ръце, за да бъде счупена. Той винаги беше харесвал рязката ѝ сила – от първия миг, в който я беше усетил в долината. Осъзна, че тя наистина имаше нужда от сила, след като живееше сама и трябваше да се справя сама с всичко, а това винаги води до укрепване на мускулите; и все пак явно никога не беше осъзнавал действителната ѝ сила.

А силата на Айла идваше не само от това, че беше принудена да оцелява сама в долината; тя се беше развивала още от времето, когато беше осиновена от Иза. Обикновените задачи, които се очакваше тя да изпълнява, бяха станали фактор за приспособяването ѝ. Стремейки се да бъде поне на минималното необходимо ниво за жена от Клан, беше станала изключително силна жена от Другите.

– Дотук беше добре, Джондалар. Сега наново се намести удобно и дръж ръката ѝ при рамото, ето тук – показва му Айла. – Не трябва да ѝ позволяваш да мърда, но ако усетиш, че ти се изплъзва, веднага ми

кажи.

Айла разбираше, че ръката не е заздравявала поради лошото наместване и това беше улеснило повторното счупване, но мускулът и сухожилието бяха зараснали по-добре.

– Когато опъна ръката, мускулът ще се скъса точно както при първото счупване и сухожилието ще се опъне. Трудно се насилват мускули и сухожилие, и после там ще я боли, но трябва да се направи и това. Каж ми, когато си готов.

– Откъде знаеш всичко това, Айла?

– Иза ме е учила.

– Зная, че те е учила, но това за счупване на кост, която е започнала да заздравява?

– Веднъж Брун заведе ловците си доста надалеч. Нямаше ги много време – не помня колко. Един от ловците си счупил ръката скоро след като тръгнали. Завързал я до тялото си и ловувал с една ръка. Когато се върна, Иза трябваше да я оправи – обясни Айла бързо.

– Но как е могъл да постъпи така? Да продължи със счупената ръка? – невярващо попита Джондалар. – Болката не е ли била много силна?

– Разбира се, че е била, но така е! Мъжете от Клан по-скоро биха умрели, отколкото да отстъпят пред болката. Такива са; така са научени – каза Айла. – Готов ли си вече?

Той искаше да пита още, но сега не беше моментът.

– Да, готов съм.

Тя хвана здраво ръката на Рошарио над лакътя, а Джондалар я държеше при рамото. Бавно, но с постоянна сила, Айла започна да опъва назад не само направо, но и с въртене, за да се избегне стърженето на кост в кост и да не се натроши – това щеше да пречи на зарастването. На едно място леко я разпъна извън нормалното положение, за да я постави както трябва.

Джондалар не знаеше как тя успява да поддържа еднаква силата си, щом като той едва се справяше само да държи. Айла се напрегна от разтягането, по лицето ѝ течеше пот, но сега не можеше да спира. За да бъде наместена костта добре, трябваше движението да е гладко и равномерно. Най-после премина всички сухожилия, стигна до края на счупеното, ръката се установи в нормалното си положение, почти сама. Тя усети този миг, после внимателно отпусна ръката ла леглото.

Когато Джондалар я погледна, тя трепереше, очите ѝ бяха затворени, дишането – тежко. Най-трудната част беше да запазиш

самообладание под голямото напрежение, а сега тя се бореше да контролира собствените си мускули.

– Мисля, че ти успя! – каза той.

Тя пое дълбоко дъх още няколко пъти, после го погледна усмихната – щастливата усмивка на победата.

– Да, смятам, че успях! Сега трябва да сложа шините, за да може Рошарио да се движи, без да размести костта. Ако зарасне хубаво и ако не съм наранила ръката ѝ другаде, докато беше безчувствена, ще може отново да я използва... Попитай Доландо дали е готов с шините.

Когато Джондалар излезе от жилището, отпред видя много хора. На мястото за събиране в селището се бяха събрали всички – и Шамудои, и Рамудои; разбира се, и Доландо беше там.

– Айла иска шините, Доландо – каза той.

– Добре ли мина? – попита водачът на Шамудои, подавайки му изгладените дървени пръчки.

Джондалар помисли, че е по-добре да остави Айла да им каже, а сега само се усмихна. Доландо затвори очи, пое дълбок дъх и го изпусна с облекчение.

Жената постави шините, обви ги с лентите от кожа, стегна ги. Ръката щеше да се подуе и лапата трябваше после да се махне. Шините щяха да пазят пряното счупване при движенията на Рошарио. После, след спадането на отока, брезови кори, потопени в гореща вода, щяха да са полезни за ръката.

Провери дишането на жената, пулса на врата и китката, преслуша гърдите ѝ, повдигна клепачите; едва след това излезе пред входа на жилището.

– Доландо, вече можеш да дойдеш – каза.

– Тя добре ли е?

– Ела и виж сам.

Мъжът влезе и коленичи до спящата, като гледаше лицето ѝ. Първо се увери, че тя диша, и чак тогава погледна ръката. Под превръзките тя изглеждаше съвсем права и нормална.

– Изглежда чудесно! Ще може ли отново да ѝ служи?

– Направих всичко, което можех. С помощта на духовете и Великата Майка Земя тя ще може да я използва отново. Може би не напълно както преди, но ще си служи с нея. А сега трябва да спи.

– Аз ще остана при нея. – Доландо се опитваше да бъде убедителен с авторитета си на водач, макар да беше наясно, че ако тя не позволи, ще трябва да излезе.

– И аз предполагам, че ще искаш да останеш, но след като свършихме дотук, исках да те помоля за нещо.

– Казвай! Ще имаш всичко, което пожелаеш – каза той без колебание, но се чудеше какво може да поиска тя.

– Искам да се изкъпя. Може ли да се плува в езерото?

Не беше очаквал точно това и за миг се стресна. Чак сега забеляза, че лицето ѝ е изцапано със сок от къпини, ръцете ѝ са издрани от тръни, дрехите ѝ – износени и мръсни, а косата ѝ – разрошена. С разочарована, леко тъжна усмивка той каза:

– Рошарио никога няма да ми прости такава проява на негостоприемство. Никой не ти предложи дори глътка вода! Трябва да си изтощена след дългото пътуване. Ще извикам Толи. Всичко, което имаме, е на твое разположение!

Айла разтърка между пръстите си листата от сапуниче, докато се получи пяна, после я втри в косата си. Пяната им не беше толкова богата като тази на сапунокореничето, но все пак измиваше, а бледосините листенца оставяха приятен мек мирис. Местността и растенията наоколо ѝ бяха така познати, та Айла беше сигурна, че ще намери нещо за миене. Още по-приятно се изненада, когато откри и двете растения – и сапуничето, и сапунокореничето, докато пренасяха кошовите и плазовите от лодката. Бяха спрели да проверят конете и тя реши да поразреши Уини, за да прегледа кожата ѝ, а и малко да се разтовари от напрежението.

– Останаха ли някакви сапунени растения? – попита Джондалар.

– Ето там, на скалата до Вълчо – отвърна Айла. – Но това са последните. Можем да наберем другия път, и дори да изсушим малко за из път. – Тя се потопи във водата, за да се изплакне.

– Ето ти малко кожи от кози да се изтриеш – каза Толи, като идваше към езерцето. Носеше няколко меки жълти кожи.

Айла не беше я видяла да идва. Жената Мамутои се опитваше да стои възможно по-далеч от вълка, затова беше заобиколила. Малкото три-четиригодишно момиченце зад нея се вкопчи в крака на майка си и загледа непознатите с големите си очи и пръстче в устата.

– Вътре съм ти оставила закуска – каза Толи, оставяйки кожата.

За Джондалар и Айла бяха направили легло в жилището, което Маркено и тя използваша, когато бяха на сушата. Там бяха живели и Тонолан и Джетамьо, затова при първото си влизане Джондалар се почувствува малко зле, спомняйки си трагедията, накарала брат му да замине и накрая да умре.

– Но не си разваляй апетита – добави жената. – Тази вечер ще има

пиршество в чест на завръщането на Джондалар. Не каза обаче, че е и в чест на Айла, затова че е помогнала на Рошарио. Жената все още спеше и никой не искаше да предизвиква съдбата, като говори, преди да се е събудила и възстановила.

– Благодаря ти, Толи. За всичко! – каза Джондалар. После се усмихна на малкото момиченце. То свали ръчичка и се скри зад майка си, но продължи да го гледа оттам.

– Като че напълно е изчезнало червеното от изгарянето по лицето на Шамио. Не виждам и следа.

Толи вдигна момиченцето, за да може той да види по-добре.

– Ако погледнеш по-отблизо, малко се забелязва. Благодаря на Майката, че беше милостива към нея.

– Хубаво дете – каза Айла, като се усмихваше и гледаше момиченцето с неподправен копнеж. – Ти си щастлива! Искан ми се някой ден и аз да имам такава дъщеричка.

Излезе от езерцето. Беше освежително, но доста студено да се стои дълго вътре.

– Шамио ли каза, че е името ѝ?

– Да, и съм много щастлива, че я имам – каза младата майка, като слагаше детето на земята. Не можа да не се поддаде на комплимента и сега с топла усмивка гледаше хубавата, висока жена, която все пак не беше тази, за която се представяше. Беше решила да бъде въздържана и нащрек, докато разбере повече за нея.

Айла вдигна една от кожата и започна да се изтрива.

– Толкова е мека и приятна за бърсане – отбеляза и я обви около кръста си. После взе друга за косата си и уви и нея. Беше забелязала как Шамио гледа Вълчо – вкопчена в майка си, но явно любопитна. Вълкът също беше заинтригуван, скимтеше в очакване, но не мърдаше от мястото си. Тя го повика при себе си, после коленичи и обви с ръка врата му.

– Шамио иска ли да се запознае с Вълчо? – попита тя момиченцето. Когато то кимна, Айла погледна майката за съгласие. Толи внимателно изгледа огромното животно с остри зъби.

– Няма да ѝ стори нищо, Толи. Вълчо обича деца. Той израсна с децата на Лъвския бивак.

Шамио вече беше пуснала майка си и правеше колебливи крачки към тях, запленена от съществуването, което я гледаше също очаровано. Детето гледаше със сериозни очи, а вълкът скимтеше нетърпеливо. Най-после то направи още една крачка. Толи въздъхна, но звукът се загуби в

кикота на Шамио, когато точно в този момент Вълчо я близна. Тя отмести нетърпеливата му муцуна, сграбчи козината му, после загуби равновесие и падна върху него. Вълчо търпеливо я изчака да се изправи, после пак близна лицето ѝ и последва още смях.

– Тука, Вълчо, ела! – каза момиченцето, като хвана козината на врата му и го придърпа към себе си, вече приело го за жива играчка.

Вълчо погледна към Айла и излая кратко. Тя още не беше му дала свободно.

– Можеш да отидеш с Шамио, Вълчо – каза тя, като му даде знака, който той чакаше. Погледът му към нея ѝ се стори почти благодарен, а когато тръгна след момиченцето, доволството му беше явно. Дори Толи се усмихна.

Джондалар наблюдаваше сцената с интерес, докато се триеше. Взе дрехите си и тръгна с двете жени към жилището под пясъчника. Толи за всеки случай следеше с поглед Вълчо и Шамио, а и тя беше заинтригувана от опитоменото животно. Когато едно малко момченце се приближи към тях, беше посрещнато по същия нежен начин. После се присъединиха още две деца. Вълчо прие хвърлената от тях пръчка като знак, че искат да си играят. Изтича да намери пръчката, донесе я и я постави на земята пред тях, махайки с опашка, готов да продължи играта. Момчето я вдигна и пак я хвърли.

– Мисля, че си права – той си играе с тях; Сигурно обича децата – каза Толи. – Но защо обича да играе – нали е вълк?

– По някои неща вълците и хората си приличат – отвърна Айла. – Вълците обичат да си играят с малките. Вълчо нямаше братчета, когато го намерих, само той беше останал жив и едва си отваряше очите. Не е израснал в глутница, а с деца в игри.

– Да, но погледни го. Той е търпелив, дори нежен. Сигурна съм, че го боли, когато Шамио дърпа козината му. Защо не се дърпа? – питаше Толи, все още не разбрала всичко.

– За един вълк е естествено да бъде търпелив с малките в глутницата, така че не беше трудно да го научим на това, Толи. Особено с бебета и деца е много внимателен и всичко търпи от тях. Не съм го учила на това, просто си е такъв, Никога не е наранил никого, но може да се случи лекичко да стисне със зъби някое по-голямо дете, за да му напомни, че някои неща са болезнени.

– Трудно ми е да възприема как може на някого да му хрумне да дърпа козината на вълк... или поне до днес не можех – каза Толи. – Никога не бих повярвала, че един ден ще видя Шамио да играе с вълк.

Ти... накара някои хора да се замислят, Айла... Айла от Мамутои. – Толи искаше да продължи да задава въпроси, но не можеше да обвини жената в лъжа – не и след направеното от нея за Рошарио, или поне изглеждаше, че е направено... Никой не можеше още да знае със сигурност.

– Шамио е хубаво име, Толи, и необичайно. Звучи като име от Шарамудои, но и като от Мамутои – каза Айла. Майката се усмихна отново.

– Права си. Не всеки разбира, но точно това се опитах да постигна. Ако беше Мамутои, щяха да я наричат Шамие, макар че такова име едва ли има в някой от становете. Идва от езика Шарамудои, така че името ѝ е и в двата езика. Сега съм Шарамудои, макар че съм родена в стана Червената Сърна, горе по височините. Майка ми претендираше, че съм Добра Невеста пред народа на Макено, макар че той дори не беше Мамутои. Шамио може да е точно толкова горда с произхода си от Мамутои, колкото и от Шарамудои. Ето защо исках в името ѝ да личат и двата.

Толи замълча. Обърна се да погледне гостенката.

– Айла също е необичайно име. В кое огнище си родена? – попита, като си мислеше: „Ето, сега ще те накарам да обясняваш.“

– Не съм родена Мамутои, Толи. Бях осиновена в Мамутското огнище – отговори Айла доволна, че жената повдигна въпроса, който я тревожеше.

Толи беше сигурна, че е уловила Айла в лъжа.

– В Мамутското огнище не се осиновява. То е огнище на Мамута. Хората избират пътя си към духовете и могат да бъдат приети в това огнище, но не и осиновени.

– Да, по необичаен начин, Толи, но Айла е била осиновена там – намеси се Джондалар. Аз бях там. Талут щеше да я осинови в своето Лъвско огнище, но Мамут изненада всички, като я осинови в своето – в Мамутското огнище. Видял е нещо у нея – ясно е от начина, по който я обучаваше. Той твърдеше, че е родена в Мамутското огнище, независимо дали е Мамут или не.

– Осиновена в Мамутското огнище? Отвън? – изненада се Толи, но вярваше на Джондалар. В края на краищата познаваше го, но сега беше още по-заинтригувана. – Тогава каква си по рождение, Айла?

– Не зная, Толи. Народът ми загина при едно земетресение, когато бях почти на възрастта на Шамио. Отгледа ме Кланът.

Никога не беше чувала за народ с име Клан. Трябва да са от

източните племена, помисли си. Това би обяснило много неща. Несъмнено тя имаше странен акцент, макар че за външен човек доста добре говори езиците. Този Стар Мамут беше разумен и мъдър, стар мъж, явно винаги е бил стар. Дори когато тя беше малко момиче, всички вярваха на неговите вътрешни прозрения.

Толи се огледа наоколо за детето. Като съзря Вълчо, тя още веднъж си помисли колко беше странно, че един вълк има влечение към хора. След това погледна конете от другата страна – те кротко и доволно пасяха в полето близо до жилищата на хората. Беше не само изненадващо как Айла владее животните, но и интересно, понеже те изпитваха голяма привързаност към нея. А вълкът като че я обожаваше.

А Джондалар? Беше съвсем очевидно, че е запленил от тази красива руса жена, и Толи не мислеше, че това е само заради хубостта ѝ. Сериозно беше хубава, имаше и други красиви жени, които се бяха опитвали да привлекат сериозно вниманието му. Той беше близък с брат ѝ и тя си спомни, че се чудеше дали някоя жена някога ще достигне сърцето му; а тази беше успяла. Освен от очевидните ѝ лечителски способности тя явно имаше някакви други изключителни качества. Старият Мамут трябва да е бил прав. Вероятно нейната съдба беше да принадлежи на селището Мамут.

Вече в жилището Айла среса косата си, върза я отзад с мека кожа и облече чиста туника с къси панталони, които пазеше за срещи с хора, за да не се показва в дрехите си от пътуването. После отиде да нагледа Рошарио. Усмихна се на Дарвало, който неспокойно седеше отвън, и кимна на Доландо, когато влезе. Приблужи се до жената, за да се увери, че всичко е наред.

– Нормално ли е още да спи? – попита Доландо тревожно.

– Да, добре е. Ще спи още доста, – Айла погледна лечителската си чанта и реши, че няма да е лошо да посъбере свежи билки за възстановителен чай за Рошарио, когато тя излезе от упоителния сън. – Видях една липа наблизко. Ще набера цвят от нея и още няколко други треви. Ако Рошарио се събуди, преди да се върна, може да ѝ дадеш малко вода. Ще е малко объркана и унесена. Не ѝ давай да се движи много, въпреки че има шини.

– Ще се ориентираш ли лесно? – попита Доландо. – Защо не вземеш Дарво със себе си?

Айла беше сигурна, че няма да се обърка, но се съгласи да вземе и момчето. Сред всичките грижи около Рошарио то беше малко пренебрегнато, а както всички също се тревожеше за нея.

– Благодаря ти, така ще направя – отговори тя. Дарвало беше дочул разговора и вече стоеше, готов за тръгване – доволен, че може да бъде полезен.

– Мисля, че зная къде е липата – каза той. – По това време на годината около нея винаги има много пчели.

– Сега е най-доброто време за събиране на цвят – отвърна Айла, – когато мирише на мед. Знаеш ли къде има кошница?

– Рошарио държи кошниците ето тук отзад. – Той ѝ показа нещо като склад зад жилището. Избраха две кошници.

На тръгване Айла видя Вълчо, който я гледаше, и го повика. Все още не се чувствуваше спокойна да го остави сам с хората тук, макар че децата недоволстваха, че го взема. По-нататък, когато всички станат поблиски с животните, можеше да е различно.

Джондалар беше в полето с конете и двама мъже. Айла отиде да му каже къде отива. Вълчо изтича напред и всички се загледаха, когато той и Уини си потъркаха носовете за поздрав. После вълкът игриво размаха опашка и лавна към младото конче. Рейсър вдигна глава и удари с копито земята в отговор на закачката. После кобилата отиде при Айла и сложи глава на рамото ѝ. Жената обгърна шията ѝ и двете се наклониха една към друга в привична поза на успокоение и доверие. Рейсър пристъпи към тях и зарови муцуна между двете. Айла обгърна и него, понеже усети, че те всички заедно се радваха един на друг, заедно сред толкова много непознати наоколо.

– Да ви представя Айла – каза Джондалар.

Тя се обърна към двамата мъже. Единият беше висок почти колкото Джондалар, а другият – по-нисък и по-стар, но приликата помежду им беше очевидна. По-ниският пристъпи пръв с протегнати ръце.

– Айла от Мамутои, това е Карлоно, водачът на Рамудои от Шарамудои.

– В името на Мудо, Майката на Всички на сушата и във водата, бъди добре дошла, Айла от Мамутои – каза Карлоно, като пое двете ѝ ръце. Той говореше Мамутои по-добре дори от Доландо – беше ходил няколко пъти до устието на Голяма Майка Река, за да търгува, а се беше обучавал и при Толи.

– В името на Мут, благодаря ти за посрещането, Карлоно от Шарамудои – отговори тя.

– Трябва скоро да дойдеш и при нас долу – каза Карлоно, като си мислеше: „Колко странен е нейният акцент. Слушал съм говора на много хора, но не мисля, че съм чувал точно такъв.“ – Джондалар ми каза,

че ти е обещал да те повози на истинска лодка, а не като онези огромните от Мамутои.

– Ще ми бъде приятно – каза Айла с лъчезарна усмивка. Карлоно си помисли, че Джондалар е довел една наистина красива жена. Тя му подхожда, реши той.

– Джондалар ми каза и за твоите лодки, и как ловите пъстърва – продължи Айла.

Двамата мъже се засмяха като че ли тя беше казала шега, и погледнаха Джондалар, който също се усмихна, макар че леко се изчерви.

– Казвал ли ти е някога да е уловил и половин пъстърва? – попита високият млад мъж.

– Айла от Мамутои – намеси се Джондалар, – това е Маркено от Рамудои, синът на Карлоно и съпруг на Толи.

– Добре дошла, Айла от Мамутои – каза не толкова официално Маркено, понеже знаеше, че вече много пъти я бяха приветствали по ритуалния начин. – Запозна ли се с Толи? – Той владееше езика на съпругата си почти свършено.

– Да, запознах се, също и с Шамио. Тя е прекарсно момиченце!

Маркено засия.

– И аз така мисля, макар че човек не трябва да говори така за момиче от собственото си селище. – После се обърна към младежа:

– Как е Рошарио, Дарво?

– Айла оправи ръката й. Тя е лечителка.

– Джондалар ни каза, че е наместила счупеното – каза Карлоно предпазливо. Искаше да изчака резултата от лечението.

Айла забеляза реакцията на водача на Рамудои, но си помисли, че е съвсем разбираема при дадените обстоятелства. Независимо колко обичаха Джондалар, в края на краищата тя им беше чужда.

– С Дарвало отиваме да съберем някои треви, които видях наоколо – каза тя. – Рошарио още спи, но искам да й приготвя едно питие, когато се събуди. При нея е Доландо. Не ми харесва блясъкът в очите на Рейсър, но с него ще се занимавам после – не искам сега да губя време. Може да го полеее малко със студена вода – каза тя. После, като се усмихна на всички, даде знак на Вълчо, кимна на Дарвало и тръгнаха към края на заливчето.

Гледката от пътеката към края на скалата беше за нея не по-малко пленителна, отколкото първия път. Като погледна надолу, дъхът й отново секна. Остави Дарвало да води и се почувствува доволна от това, когато той й показа една известна за него пукнатина. Вълкът с

любопитство изследваше местността около пътеката за различните ѝ миризми. На няколко пъти изчезваше и се появяваше, като с това стряскаше младежа, но после и той свикна.

Голямата липа издаде присъствието си много преди да я видят – със силния си аромат, напомнящ мед, и жуженето на голям рояк пчели. Дървото се появи пред тях след един завой на пътеката – цветовете му бяха малки, златисто зелени, сред разкошни листа.

– Защо тези цветове да са толкова полезни за Рош? – попита Дарвало. – Хората винаги пият липов чай.

– Има хубав вкус, нали? Но и помага. Ако си разстроен или неспокоен, или дори ядосан, действа успокоително; ако си уморен, ободрява и повдига духа. Може да премахне главоболието или да успокои стомаха. Рошарио ще страда от всички тези неща като последица от упояващото питие, което ѝ дадох.

– Не съм предполагал, че може да помогне за всичко това – каза младежът, гледайки внушителното дърво с гладка тъмнокафява кора, впечатлен, че нещо толкова обикновено може да има такива неподозирани качества.

– Има и друго дърво, което искам да открия, Дарвало, но не зная името му на Мамутои. То е малко, понякога е като храст. Има бодли и листата му са като ръка с пръсти. В ранно лято цветовете му са бели, на снопчета, а по това време стават кръгли червени плодове.

– Да не би да е розов храст?

– Не, но си близо до отговора. Това, което ми трябва, е по-голямо от розов храст, но цветовете му са по-дребни и листата му са различни.

Дарвало се замисли, после се усмихна.

– Мисля, че зная за кое говориш – има едно наблизко. През пролетта късаме пъпките му и ги ядем.

– Като че ли е то. Ще ме заведеш ли?

Вълчо се бе отдалечил и Айла му свирна. Той се появи почти веднага, като я гледаше с очакване. Тя му даде знак да я следва. Повървяха малко и стигнаха до един глог.

– Точно това търся, Дарвало – каза Айла, – но не бях сигурна дали описанието ми е съвсем точно.

– А какво прави то? – попита той, докато беряха плодове и листа.

– Действа добре на сърцето – стимулира го и го укрепва, стабилизира биенето му. Но е за хора със здраво сърце – слабо е за такива с болно сърце – каза Айла, като се опитваше да намери думи, за да обясни на младежа това, което тя самата знаеше от опит и наблюдения. От Иза

се беше учила по един начин и език, които бяха трудни за превод. – Добре е също да се смесва с други лекарства. Подсилва действието им.

Дарвало започваше да мисли, че е много приятно да се събират билки с Айла. Тя знае всякакви неща, които никой друг не знае, и изобщо не ѝ беше неприятно да ги разказва. На връщане тя спря до един сух слънчев бряг и откъсна няколко лилави цвята исоп с приятен аромат.

– А това за какво е? – попита той.

– Прочиства гърдите, помага на дишането. А това – показва му няколко меки листенца от растението миши уши наблизко – действа сти-мулиращо на всичко. По-силно е, но не е толкова приятно на вкус, зато-ва от него ще взема малко. Искам да ѝ дам да пие нещо приятно, което да ѝ избистри съзнанието.

По пътя Айла се спря още веднъж да откъсне няколко листа шибой. Дарвало очакваше да чуе за други лечебни качества, но отговорът този път беше:

– Просто миришат приятно и леко сладникаво. От тях ще направя чай, а няколко ще сложа във вода до леглото ѝ, за да ѝ е хубаво. Жените обичат красиви неща с приятен аромат, особено, когато са болни, Дарвало.

Той си помисли, че също обича красиви неща с приятен аромат, ка-то Айла. Харесваше му начина, по който го наричаше – Дарвало, а не Дарво като всички останали. Не че се дразнеше, когато Джондалар и Доландо се обръщаха така към него, но му се нравеше, че тя използва името му на голям човек. Гласът ѝ също му звучеше приятно, дори кога-то произнасяше малко смешно някои думи. Това само привличаше вни-манието към казаното от нея.

Имаше време, когато най-много от всичко му се искаше Джондалар да заживее с майка му и да остане при Шарамудои. Мъжът на майка му беше починал, когато Дарвало беше малък, и оттогава с тях не беше жи-вял мъж, докато не дойде този висок човек от Зеландонии. Джондалар се беше държал като със син на своето племе – дори беше започнал да го учи да обработва кремък – и Дарвало се почувствува наранен, когато той замина.

Беше се надявал той да се върне, но не му се струваше вероятно. Когато майка му замина с мъжа от Мамутои, Гулек, не беше сигурен, че мъжът Зеландонии ще остане, ако се върне. Но той си дойде, и то с дру-га жена, и нямаше значение, че неговата майка не е тук. Всички обичаха Джондалар, а особено след като Рошарио се нарани, говореха колко много се нуждаят от лецител. Беше сигурен, че Айла е добра лецителка.

Защо ли не останат тук и двамата?

– Събуди се веднъж! – каза Доландо в мига, в който Айла влезе в жилището. – Поне така ми се струва. Може пък само да се стреснала в съня си. После се успокои и сега пак спи.

Мъжът с облекчение посрещна завръщането ѝ, макар че не искаше да го показва. За разлика от Талут, който беше открит и приятелски настроен и чието водачество беше основано на силата на характера му, желанието да слуша, да вижда различията и да търси компромиси... и достатъчно силния му глас, който привличаше вниманието на всички дори при разгорещени спорове, Доландо ѝ напомняше повече за Брун. Беше по-резервиран и въпреки че беше добър и внимателен слушател, не обичаше да показва чувствата си. Но Айла вече се беше научила да разбира прикритостите на този мъж.

Вълчо влезе с нея и направо отиде в своя ъгъл, без да чака знак. Тя остави кошницата с билките, погледна Рошарио и каза на разтревожения Доландо:

– Скоро ще се събуди, но ми трябва време да приготвя специалния чай.

Той беше усетил смесените аромати още при влизането на Айла, а димящата течност, от която тя поднесе и на двамата, имаше мирис на цветя.

– За какво е? – попита той.

– Приготвих го за Рошарио за ободряване след съня, но и ти можеш да пийнеш.

Той отпи малка глътка, като очакваше вкус на цветя, а изненадан усети сладост и богатство от различни видове аромати.

– Хубав е! Какво има вътре?

– Питай Дарвало. Ще му е драго той да ти обясни. Мъжът кимна, разбрал подтекста на предложението.

– Трябва да му обръщам повече внимание. Но бях толкова разтревожен за Рошарио, че за друго не можех да мисля. Сигурен съм, че и той се е безпокоял.

Айла се усмихна. Беше започнала да проумява кои негови качества го бяха направили водач на тази група хора. Тя бе забелязала бързината на ума му и започваше все повече да го харесва. Рошарио издаде звук и двамата бързо се обърнаха към нея.

– Доландо? – повика го тя със слаб глас.

– Тук съм! – От нежността в гласа му в гърлото на Айла заседна буца. – Как се чувствуваш?

– Малко сънлива, а сънувах и много странен сън – отговори тя.

– Ето ти да пийнеш нещо. – Жената направи гримаса, като си спомни последното питие, което ѝ бяха дали. – Този път е хубаво, ще ти хареса. Помириши само! – каза Айла и поднесе чашата към нея. Гримасата изчезна и Лечителката помогна на жената да доближи чашата до устните си.

– Хубаво е – каза Рошарио след няколко глътки, после продължи да пие. Накрая се отпусна назад в леглото със затворени очи. После бързо ги отвори: – Ръката ми! Как е ръката ми?

– Как я чувствуваш? – попита Айла. I – Малко ме боли, но не колкото преди и по различен начин – отговори тя. – Искам да погледна. – Изви се към ръката си, после се опита да седне.

– Ще ти помогна – подхвана я жената.

– Права е! Ръката ми изглежда както трябва! Ти си успяла! – ахна болната. После от очите ѝ се затъркаляха сълзи и тя се отпусна отново в леглото. – Сега вече няма да бъда една безполезна стара жена.

– Може би няма да използваш ръката си съвсем както преди – предупреди я Айла, но поне е наместена правилно и има надежда, че ще зарасне добре.

– Доландо, можеш ли да повярваш?! Сега всичко ще бъде наред! – изхлипа тя, но сълзите и бяха от радост и облекчение.

ГЛАВА 17

Внимателно – каза Айла, като помагаше на Рошарио да се изправи в леглото и да се опре на Джондалар и Маркено от двете страни. – Шината ще държи ръката ти неподвижна и близко до тялото.

– Сигурна ли си, че трябва да става толкова скоро? – попита Доландо намръщен.

– Аз съм сигурна – отговори му Рошарио. – Толкова дълго се залежах! Сега не искам да пропусна тържеството по случай завръщането на Джондалар.

– Засега ще трябва да не се преуморява, но може би ще й се отрази добре да поседи заедно с другите поне малко – беше отговорът на Айла. – Но не много! Почивката е най-доброто лечение.

– Само искам да видя хората радостни. Винаги, когато някой идва да ме види, изглеждат толкова натъжени от състоянието ми! Искам да знаят, че ще се оправя – говореше Рошарио, докато се изправяше.

– Дръжте я стабилно, внимавайте с шината – каза Айла. Рошарио сложи здравата си ръка през врата на Джондалар.

– Добре, сега двамата заедно, вдигайте я!

Двамата мъже се изправиха, като държаха жената помежду си. Бяха почти еднакво високи и не им беше трудно да я носят. Джондалар беше доста мускулист, но и Маркено изглеждаше силен младеж. Фигурата му беше малко слабовата, но лъжеше – от гребането на лодки и прехвърлянето на големи пъстърви неговите мускули бяха станали силни и вършеха добра работа.

– Как се чувствуваш? – попита Айла.

– В небесата! – усмихна се Рошарио на двамата мъже.

– Гледката отгук е съвсем различна.

– Е, готова ли си?

– Как изглеждам, Айла?

– Толи добре се постара над косата ти; мисля, че изглеждаш добре.

– От къпането се чувствавам още по-добре – благодаря и на двете. Преди изобщо не изпитвах желание да се мия или реша. А сега – това значи, че оздравявам.

– За това има роля и лекарството против болки, което ти дадох. Но трябва веднага да ми кажеш, ако болката ти се усили. Не проявявай смелост в това отношение. А също и когато се умориш – посъветва я Айла.

– Да, добре. Готова съм вече.

– Хей, вижте кой идва! Това е Рошарио! Значи е по-добре! – чува се гласове отвън при излизането на Рошарио.

– Сложете я да седне там. Направила съм й място – каза Толи.

Някога, преди много време, голямо парче пясъчник се беше отчупило и се беше търколило близо до мястото за събирания. Жената беше подпряла на него една пейка, покрита с кожи.

– Удобно ли ти е така? – попита Маркено.

– Да, да, добре ми е – отвърна Рошарио. Тя не беше свикнала много да ѝ се обръща внимание.

Вълкът ги беше последвал и веднага щом тя седна, той си намери удобно място и легна до нея. Рошарио се изненада, но когато видя погледа му и как гледа всички приближаващи се, усети, че той смята да я пази.

– Айла, защо този вълк се върти около Рошарио? По-добре му кажи да се махне – каза Доландо, чудейки се какво може да иска вълк от една толкова слаба и немощна жена. Знаеше, че глутниците често преследват старите, болни вълци.

– Не, не го пдетете – каза Рошарио и със здравата си ръка го потупа по главата. – Едва ли иска да ми стори нещо лошо, Доландо. Мисля, че просто ме пази.

– И аз така смятам, Рошарио – каза Айла. – В Лъвския Бивак имаше едно момче, слабо, болнаво, и Вълчо много се грижеше за него и го закриляше. Сигурно усеща, че си слаба, и затова стои до теб.

– Не се ли казваше Ридаг? – обади се Толи. – Момчето, което Нези осинови, дето... - тя млъкна за миг, като си спомни силните и необосновани вълнения на Доландо – беше отвън?

Айла разбра колебанието ѝ и осъзна, че не е казала точно това, което отначало е имала намерение. Чудеше се защо.

– То още ли е при тях? – запита Толи, чувствайки се неловко.

– Не – отговори Айла. – Той умря още в началото на сезона, на Лятната Среща. – Смъртта на Ридаг я беше разстроила и натъжила. Сега това отново се усети.

Толи искаше да задава още въпроси, но не беше моментът да пита точно за момчето.

– Няма ли гладни тук? Хайде да хапнем – каза тя.

Когато всички се нахраниха до насита, включително и Рошарио, която хапна малко, хората се събраха около огъня с чаши чай или слабо ферментирало вино от глухарчета. Дойде времето за разкази за минали

събития, приключения и особено да научат повече за пристигналите и техните необичайни спътници.

Всички от Шарамудои бяха тук с изключение на Шамудои – онези, които живееха по височините по това време на годината, и техните живеещи около реката роднини – Рамудои. През по-топлите сезони Речните хора живееха върху плаващи докове, но през зимата се установяваха на една висока тераса в жилища, церемониално свързани по сребрена линия. Съчетаните по двойки се считаха тясно свързани като заедно живеещи мъж и жена, а децата и на двата вида двойки се смятаха за техни потомци.

Това беше най-необичайният начин на свързване, познат на Джондалар, но за тях беше удачен заради роднинската им връзка и неповторимите взаимоотношения, основани на взаимна ползност. Между двете общности съществуваша много житейски и ритуални връзки, но най-вече Шамудои доставяха продукти, получени от земята, и сигурен подслон при лошо време, докато Рамудои даваха речни продукти и бяха опитни в превозването по вода.

Шарамудои приемаха Джондалар за роднина, но той им беше такъв само чрез своя брат. Когато Тонолан се влюби в жена от Шамудои, той избра да стане един от тях. Джондалар поживя достатъчно дълго при тях, за да се почувствува като член на семейството. Беше научил и приел техните обичаи, но досега не беше преминавал ритуала на свързване. В сърцето си той не можеше да се откаже от своя народ, нито да вземе окончателно решение да се пресели при тях завинаги. Въпреки че брат му стана Шарамудои, Джондалар си оставаше Зеландонии. Вечерните разговори започнаха естествено с разговор за брат му.

– Какво стана, след като заминахте оттук с Тонолан? – попита Маркено.

Колкото и болезнено да беше да говори за брат си, Джондалар смяташе, че той има право да знае. Маркено и Толи бяха свързани с Тонолан и Джетамио; Маркено също му беше близък роднина. Той разказа накратко как бяха пътували надолу по реката с лодката, дадена им от Карлоно, къде се бяха отбивали, срещата им с Бреки, водачката на Мамутоите от Върбовия Бивак.

– Ние имаме роднинска връзка с нея! – обади се Толи.

– Разбрах това по-късно, когато живяхме в Лъвския Бивак, но тя ни посрещна много любезно още преди да знае, че сме роднини – каза Джондалар. – Това подтикна Тонолан към решението да отиде на север и да посети и други биваци на Мамутои. Искаше да ходи с тях на лов за

мамути. Опитах се да го отклоня, да го убедя да се върне с мен. Бяхме стигнали края на Голямата Майка Река – там, докъдето той винаги е искал да стигне. – Високият мъж затвори очи, поклати глава като в отрицание на факта, после се сви. Хората наоколо чакаха, съпричастни към неговата болка. – Но не беше заради Мамутои. Това беше само обяснение. Той просто искаше да настигне Джетамио. Искаше да я последва в другия свят. Каза, че ще пътува, докато Майката го вземе. Говореше, че е готов, и толкова силно го искаше, че използваше всеки удобен случай. Ето, затова умря. А и аз не обърнах достатъчно внимание. Глупаво беше да го следвам, когато тръгна след лъвицата, която открадна елена. Ако не беше Айла, и аз щях да умра с него.

Последната забележка на Джондалар събуди любопитството на мнозина, но никой не искаше да задава въпроси, които биха усилили мъката му. Най-после Толи проговори:

– А как среща Айла? Близо до Лъвския Бивак ли?

Джондалар погледна към Толи, после към Айла. Беше говорил на Шарамудои и не беше сигурен дали тя е разбрала всичко. Искаше му се тя да знаеше по-добре езика, за да може тя да разкаже какво беше преживял. Нямаше да е лесно да обяснява, и то убедително. Колкото повече време минаваше, толкова по-нереално изглеждаше случилото се, дори на самия него, но когато Айла го разказваше като че ли по-лесно се възприемаше.

– Не. Тогава не знаех за Лъвския Бивак. Айла живееше сама в една долина на няколко дни път от Лъвския Бивак.

– Сама? – учуди се Рошарио.

– Е, не съвсем сама. В малката си пещера имаше за компания две животни.

– Искаш да кажеш още един вълк като този? – Посочи жената към животното до себе си.

– Не, тогава Вълчо го нямаше. Тя го прибра, когато живеехме в Лъвския Бивак. Тогава имаше Уини.

– Какво е Уини?

– Уини е кон.

– Кон? Значи е имала и кон?

– Да, този, който е ей там – каза Джондалар, като сочеше конете на поляната, очертаващи се на фона на червенеещото вечерно небе.

Очите на Рошарио се разшириха от изненада, а останалите се засмяха от това. Те всички вече бяха преодолели първия шок, но тя чак сега виждаше конете.

– Айла е живяла с два коня?

– Не съвсем. Бяха там, когато се роди жребчето. Преди това тя живееше само с Уини и... пещерния лъв – довърши Джондалар, почти останал без дъх.

– И кое? – Рошарио премина на своя далеч несъвършен език Мамутои. – Айла, ти ни кажи. Джондалар май нещо се обърква. А може би по-добре Толи да ни превежда.

Айла беше уловила фрази и откъслечи от разговора, но погледна Джондалар да ѝ обясни. Той изглеждаше съвсем спокоен.

– Боя се, че не съм се изразил ясно, Айла. Рошарио иска да го чуе от теб. Защо не им разкажеш за живота си в долината с Уини и Бебчо и как ме откри.

– Това е дълга история – каза тя с въздишка. Хората се отпуснаха назад с усмивка. Точно това искаха да чуят – една дълга, интересна история. Отпи от чая си и помисли как да започне.

– Вече казах на Толи, че не знам от кой народ съм. Моят народ загина при земетресение, когато бях малка. Намериха ме и ме отгледаха хората в Клана. Иза, жената, която ме намери, беше лечителка и започна да ме учи да лекувам още много отрано.

Е, това обяснява откъде младата жена има тези способности, помисли си Доландо, докато Толи превеждаше. После Айла продължи разказа си.

– Живеех с Иза и нейния брат Креб. Мъжът на Иза беше починал при същото земетресение. Креб беше от селището и ѝ помагаше да ме гледа. Тя умря преди няколко години, но преди това ми каза, че трябва да замина и да търся своя народ. Аз не тръгнах, не можех да замина... – Айла се поколеба, като се опитваше да прецени колко да каже – ... точно тогава не можех, но после... Креб умря... и трябваше да замина.

Замълча и отпи от чая си, докато Толи предаваше казаното от нея с малки затруднения при странните имена. Разказът беше пробудил у Айла тъжните спомени за миналото и ѝ беше необходимо време да се успокои.

– Опитах се да намеря своя народ, както ми беше заръчала Иза – продължи след малко, – но не знаех къде да търся. От ранна пролет до късна есен обикалях, но не намирах никого. Започнах да се чудя дали някога ще успея, а и бях започнала да се уморявам от търсенето. И тогава пристигнах в една малка зелена долина сред сухите степи, с поточе през нея, дори с една хубава малка пещера. Имаше всичко необходимо... с изключение на хора. Не знаех дали ще намеря някого, но бях

сигурна, че зимата ще дойде, а ако не съм готова за нея, ще умра. Затова реших да остана в долината до следващата пролет.

Хората силно се бяха вживели в историята и се обаждаха, одобряваха решението ѝ, кимаха в съгласие. Айла обясни как уловила в яма-капан един кон, открила, че е съвсем млада кобила, и видяла глутница хиени, вървящи след нея.

– Не можах да се въздържа – каза Айла. – Тя беше просто бебе и съвсем безпомощна. Прогоних хиените и я отведох в моята пещера. И съм доволна, че постъпих така. Тя споделяше с мен самотата ми и я правеше по-поносима. Стана ми приятелка.

Жените поне можеха да разберат какво значи да намериш безпомощно бебе, дори и да е конче. Обяснението на Айла изглеждаше съвсем разумно, макар и никой досега да не беше чувал за осиновяване на конче. Но не само жените бяха трогнати, Джондалар оглеждаше хората. И жените, и мъжете бяха еднакво развълнувани – явно Айла беше станала добър разказвач. Дори той се трогна, независимо че знаеше историята. Гледаше я отблизо, като се опитваше да разбере откъде идва убедителността в разказа ѝ, и забеляза неуловимите, но красноречиви жестове и мимика.

Тя не ги правеше съзнателно, нито пък с някаква цел. Айла беше израснала в Клана, където беше обичайно хората да подкрепят с движения думите си, но когато тя включи и подражание на птичи гласове и конски звуци, слушателите ѝ бяха изненадани. Докато живееше сама в долината, тя беше слушала само звуците от птичия и животинския свят и несъзнателно ги имитираше, докато накрая се научи да ги възпроизвежда точно. След първата изненада тези безупречно издавани звуци в разказа оказаха още по-силен ефект.

С напредването на разказа, особено там, където тя обясняваше как е опитомявала и яздила кобилата, дори Толи едва удържаше нетърпението си да преведе бързо, за да чуе по-нататък. Младата жена говореше Мамотои много добре, макар и да не можеше да подражава цвиленето на коня или птичите чуруликания, но и не беше нужно. Хората разбираха смисъла още от Айла, отчасти поради близостта на езиците, отчасти понеже тя говореше много изразително. Те разбираха звуците, а преводът на Толи допълваше пропуснатия смисъл.

Айла също се вслушваше в думите на Толи, но по съвсем друга причина. Джондалар с възхищение беше наблюдавал способността ѝ бързо да научава нови езици – за него това беше необяснимо. Не можеше да знае, че това се дължи на неповторимо стечение на обстоятелства.

Тя беше расла сред хора, които се учеха от спомените на своите деди, залагани от раждането им в големия им ум като някакъв еволюирал и съзнателен инстинкт, а момичето от Другите, за да може да съществува сред тях, трябваше да развие свой собствен механизъм и качества на паметта. Тя се беше упражнявала да запомня бързо, за да не бъде смятана за глупава от жителите на Клана.

Преди да я осиновят, тя беше нормално, бърливо момиченце и макар че повечето езикови форми се бяха сменили с нови за нея в Клана, тя имаше основа. А необходимостта ѝ да усвои и друга реч, за да може да контактува с Джондалар, бяха увеличили още повече естествената ѝ способност. Веднъж започнал, процесът на развитие на това умение беше продължил, когато отиде да живее в Лъвския Бивак и трябваше да учи още един нов език. Думи запомняше от едно чуване, а малко повече време ѝ беше нужно за синтаксиса и езиковите структури. Но езикът на Шарамудои беше близък до мамутои по структура, а и много думи си приличаха. Айла слушаше внимателно превода на Толи, понеже като знаеше и смисъла, много по-лесно учеше езика им.

Колкото и да беше замайваща историята за кончето, когато стигна до намирането на раненото лъвче, дори Толи спря да превежда, за да задава въпроси. Приемливо беше, че самотата може да принуди някого да живее с кон, но чак пък с огромно хищно животно? Един зрял мъжки лъв би могъл да достигне на големина малък степен кон, но беше по-тежък. Толи искаше да разбере как изобщо ѝ е минала мисълта да прибере такова животно в пещерата си.

– Тогава той не беше толкова голям, дори беше по-малък от вълк, и беше бебе, а и ранен...

Макар че Айла имаше предвид по-малко животно, всички гледаха към вълка зад Рошарио. Вълчо беше от северна порода, и то едър за вида си. Никой от тях не беше виждал по-голям вълк в живота си. Почти никой не можеше да преглътне мисълта да прибере малък лъв с такива размери.

– Думата, с която тя го наричаше, беше „бебе“; изобщо дори и когато порасна, го наричаше така. Той беше най-голямото Бебе, което някога съм виждал – добави Джондалар, с което предизвика смях.

Той също се усмихна, но после каза нещо отрезвяващо:

– Мислех, че е смешно, но по-късно, когато го видях за първи път, не беше така. Бебчо беше лъвът, който уби Тонолан и без малко да довърши и мен. – Доландо погледна подозрително Вълчо, който стоеше до жена му. – Но какво друго може да се очаква, когато влезеш в бърлогата

на лъва? Бяхме видели лъвицата да излиза, а не знаехме, че Бебчо е вътре – глупаво беше да влизаме. Както после се разбра, за мен е било щастие, че лъвът се оказа точно той.

– Какво искаш да кажеш с това „щастие“? – запита Маркено.

– Бях раздран лошо и в безсъзнание, а Айла успя да го спре, преди да ме доубие.

Всички се обърнаха към жената.

– Как е могла тя да спре един пещерен лъв? – попита Толи.

– По същия начин, както заповядва на Уини и Вълчо. Каза му да спре, и той спря.

Хората клатеха невярващо глави.

– Откъде знаеш как е било, когато си бил в безсъзнание? – обади се някой.

Джондалар потърси с поглед говорещия. Беше един Речен човек, почти непознат.

– Защото я видях да го прави и друг път, Рондо. Бебчо дойде да я посети веднъж, докато аз се възстановявах. Знаеше, че съм чужд, а може би си спомняше, че Тонолан и аз бяхме влезли в бърлогата му. Както и да е, не му харесваше, че съм близо до пещерата на Айла, и веднага тръгна да ме напада. Но тя се изправи пред него и му каза да спре. И той спря. Беше почти смешно как се сви по средата на скока си, но аз бях твърде уплашен тогава.

– А къде е сега пещерният лъв? – попита Доландо, като гледаше вълка и се чудеше дали и лъвът е последвал Айла. Не гореше от желание да бъде посетен от пещерен лъв, независимо колко добре тя му заповядва.

– Той си уреди собствен живот – каза Айла. – Живя с мен, докато порасне. После, като някои деца, отиде да си намери жена и сега може би има няколко. Уини също ме беше оставила по едно време, но се върна – тогава беше бременна.

– А вълкът? Мислиш ли, че той ще те напусне някой ден? – попита Толи.

Айла въздъхна. Беше въпрос, по който избягваше да мисли. Винаги упорито го изхвърляше от ума си. Но веднъж изречен на глас, той чакаше своя отговор.

– Вълчо беше съвсем малък, когато го намерих, и смятам, че е израснал с убеждението, че хората от Лъвския Бивак са неговата глутница – каза тя. – Много вълци остават със своята глутница, но понякога има такива, които си отиват и стават единаци, докато си намерят друг

единак – вълчица, с която да живеят. Така се раждат новите глутници. Вълчо още е млад. Изглежда малко по-стар, защото е едър. Но не искам да ме напусне.

Толи кимна.

– Напускането е трудно – и за този, който си заминава, и за тези, които остават. – Тя мислеше за своето трудно решение да напусне народа си, за да живее с Маркено. – Зная какво е. Нали каза, че си напуснала хората, които са те отгледали? Как ги наричаше... Клана? Никога не съм чувала за тях. Къде живеят?

Айла погледна Джондалар. Той седеше съвсем неподвижен, напрегнат, със странно изражение на лицето. Беше много неспокоен за нещо и тя изведнъж се запита дали той още изпитва срам от нейния произход и от хората, които я бяха отгледали. Смяташе, че е преодолял тези чувства. Тя не се срамуваше от Клана. Въпреки Брод и неудобствата, които ѝ беше причинил, те я бяха обичали, макар че беше различна от тях и тя също ги обичаше. Ядосана и със засегнато чувство на гордост, тя реши, че няма да се отрече от хората, които я бяха обичали.

– Живеят на полуострова в Беранско море – отговори Айла.

– Полуострова? Не знаех, че там живеят хора. Тази територия е плоска... – Толи спря. Не можеше да бъде!?

Не само тази жена беше направила връзката. Рошарио затаи дъх и напрегнато гледаше Доландо, за да види дали той е свързал нещата, като същевременно не искаше да се издаде, че е забелязала нещо необичайно. Странните имена, трудни за произнасяне – дали не бяха имена, дадени от нея на други животни? Но тя каза, че жената, която я е отгледала, я е учила да лекува. Коя жена би избрала да живее с тях, особено ако познава лечителството? Дали един шамуд би живял с плоскоглавци?

Айла отчиташе странните реакции на някои от хората, но когато погледна Доландо и видя как се е втренил в нея, потръпна от страх. Като че ли не беше същият човек, владеещият се водач, който с такава нежност се грижеше за жена си. Не я гледаше с успокоение и благодарност, предизвикани от лечителските ѝ способности, или дори с благосклонното приемане при първата им среща. Вместо това тя видя дълбоко прикрита болка и отчуждение; заплашителен силен гняв се появи в очите му като че те гледаха през червената мъгла на яростта.

– Плоскоглавците! – избухна той. – Ти си живяла с тези отвратителни, развратни и кръвожадни животни! Бих ги избил до крак! А ти си живяла при тях. Как една почтена жена би могла да го направи?!

Юмруците му бяха стиснати, когато тръгна към нея. Джондалар и

Маркено скочиха едновременно да го спрат. Вълчо стоеше пред Рошарио с оголени зъби, от гърлото му излизаше дълбоко ръмжене. Шамио започна да плаче, Толи я вдигна и я притисна до себе си. При други обстоятелства тя не би се страхувала за дъщеря си близо до Доландо, но когато ставаше въпрос за плоскоглавците, той губеше разсъдък си и в този момент явно беше обзет от безумна и неконтролируема ярост.

– Джондалар! Как смееш да водиш тук такава жена! – каза Доландо, опитвайки се да се освободи от здравата му хватка.

– Доландо! Какви ги говориш?! – намеси се Рошарио, като се опитваше да стане. – Тя ми помогна! Какво значение има къде е израснала! Тя ми помогна!

Хората, събрали се за посрещане на Джондалар, бяха смаяни, объркани, не знаеха какво да правят. Карлоно стана да помогне на Маркено и Джондалар да охладят своя водач. Айла също се слиса. Силната реакция на Доландо беше съвсем неочаквана за нея. Почувствува се изгубена. Рошарио се опитваше да стане, да отблъсне настрана вълка, който отбранително стоеше пред нея, объркан както всички от суматохата, но решен да опази жената. Тя няма да може да стане, помисли си Айла, като се втурна към нея.

– Махни се от жена ми. Не искам до нея да се допира твоят порок. – Крещейки, Доландо се освободи от двамата мъже, които го дърпаха назад.

Айла спря. Макар че искаше да помогне на Рошарио, не трябваше да създава повече напрежение с Доландо. „Какво му става?“ – чудеше се тя. После забеляза, че Вълчо е готов за нападение и му даде сигнал да дойде при нея. Само това ѝ липсваше сега – вълкът да направи нещо лошо на някого от тях. Вълчо очевидно се бореше със себе си. Искаше или да остане на поста си, или да се хвърли сред боричкащите се; но всичко беше толкова объркано. При втория сигнал към него Айла изсвири и това му повлия. Той дотича и застана до нея, готов да я брани.

Макар че Доландо говореше на Шарамудои, Айла разбираше, че крещи някакви неща за плоскоглавците и гневни думи за нея, но смисълът не ѝ беше напълно ясен. Докато стоеше така с вълка, внезапно и нея самата я обзе гняв. Хората от Клана не бяха развратни и кръвожадни животни! Защо толкова го разярява дори мисълта за тях?

Рошарио беше станала и се опитваше да се приближи към борещите се мъже. Толи подаде Шамио на някого и се втурна да ѝ помага.

– Доландо! Доландо, стига! – викаше Рошарио. Гласът ѝ като че стигна до него – борбата поутихна, макар че тримата мъже още го

държаха.

Той погледна гневно Джондалар.

– Защо я доведе?

– Доландо, какво ти става? Погледни ме! – това беше Рошарио. – Какво щеше да стане, ако не беше я довел? Айла не е убила Доралдо.

Той се обърна към нея и като че за пръв път видя слабата, разтревожена жена с ръка в шина. Силен спазъм го разтърси, после, като полят с вода, гневът му охладня.

– Рошарио, не трябва да ставаш – каза той и се опита да протегне ръка към нея, но усети, че го държат. – Можете вече да ме пуснете – каза на Джондалар със студен глас.

Мъжът Зеландонии охлаби хватката. Маркено и Карлоно изчакаха, докато се увериха, че повече няма да се бори с никого, после го пуснаха, но за всеки случай останаха наблизо.

– Доландо, нямаш основание да се гневиш на Джондалар – заговори Рошарио. – Той доведе Айла, защото аз имах нужда от нея. Всички сме разстроени, Доландо. Ела да седнем и им покажи, че вече си се успокоил.

Тя видя упоритостта в погледа му, но той тръгна с нея към пейката и седнаха. Една жена им донесе чай, после отиде при Айла, Джондалар, Карлоно и Маркено, където стоеше и Вълчо.

– Искате ли малко вино? – попита ги.

– Дали случайно не ти се намира малко от онова чудесно боровинково вино, Каролио?

... Айла забеляза приликата между нея и Карлоно и Маркено.

– Новото вино още не е готово, но може да е останало малко от миналата година. И за теб, нали? – обърна се тя към Айла.

– Да, ако Джондалар иска, ще го опитам. Струва ми се, че не са ни запознали – добави Айла.

– Не – каза жената, докато Джондалар скачаше, за да ги представи една на друга. – Няма нужда от официалности. Всички знаем коя си, Айла. Аз съм Каролио, сестрата на този. – Посочи тя Карлоно.

– Виждам... приликата – каза Айла, като потърси думата, а Джондалар внезапно проумя, че тя говори Шарамудои. Погледна я с учудване. Как го научи толкова бързо?

– Надявам се, ще простиш на Доландо избухването – каза Каролио. – Неговият син, синът на Рошарио, беше убит от плоските глави и той ги мрази ужасно. Доралдо беше млад, малко по-голям от Дарво, с възвишен дух, в началото на хубавия си живот. За Доландо беше много

тежко. И досега не може да го преживее.

Айла кимна, но се намръщи. Не беше обичайно за хората от Клана да убиват Другите. Какво ли направил този младеж? – чудеше се тя. Видя Рошарио да ѝ маха. Макар че погледът на Доландо не беше поканващ, тя изтича при жената.

– Уморена ли си? – попита я. – Не е ли време да легнеш? Имаш ли болки?

– Малко, не, не много. Скоро ще отида да си легна. Но сега искам да ти се извиня. Имах син...

– Каролио ми каза. Каза, че е бил убит.

– Плоските глави... – измърмори с въздишка Доландо.

– Всички можем да си направим някои изводи – каза Рошарио. – Каза, че си живяла с... хора от полуострова? – Изведнъж настъпи пълна тишина.

– Да – отговори Айла. – После погледна Доландо. – Клана. Тези, които вие наричате плоскоглавците, така се наричат и те самите.

– Как така? Те не говорят – обади се една млада жена. Джондалар видя, че тя седи до Калоно – друг млад мъж, когото познаваше. Не можа да си спомни имената на двамата.

Айла чакаше да чуе неизречения коментар.

– Те не са животни. Хора са и говорят, но с малко думи. Езикът им съдържа повече знаци и жестове.

– Това ли правеше и ти? – запита Рошарио. – Преди да ме приспиш? Мислех, че танцуваш с ръце.

Айла се усмихна:

– Говорех със света на духовете, молах моя тотемеен дух да ти помогне.

– Света на духовете? Говориш с ръце? Какви глупости! – Плю на земята Доландо.

– Доландо! – Протегна ръка към него Рошарио.

– Вярно е, Доландо – намеси се и Джондалар. – Даже и аз научих малко. Айла ни научи в Лъвския Бивак, за да можем да говорим с Ридаг. Всички се учудвахме, че може да се говори по такъв начин – дори без да казваш думите правилно. Това ги накара да разберат, че той не е животно.

– Имаш предвид момчето, което Нези е прибрала? – попита Толи.

– Момче? Говориш за онази отвратителна смес от духове, за която чухме, че някаква луда жена Мамутои я е прибрала?

Брадичката на Айла трепна. Сега тя започваше да се ядосва.

– Ридаг беше дете – каза тя. – Може да е имал някакъв примес в духа си, но как можеш да обвиняваш едно дете за такова нещо? Не той си е избрал да се роди така. Самият ти каза, че Майката избира духовете? И после той беше точно толкова дете на Майката, колкото и всеки друг. Какво право имаш да го наричаш отвратителен?

Айла гледаше упорито Доландо, а всички ги наблюдаваха отстрани, изненадани от отпора ѝ и чудейки се как ще реагира Доландо. Той изглеждаше изненадан като другите.

– И Нези не е луда. Тя е една добра, мила, любвеобилна жена, която е приела дете сираче, без да я интересува кой какво ще каже – продължи Айла. – Беше като Иза, жената, която ме прие, когато няхах никого, и бях различна от Другите.

– Плоските глави убиха моя роден син – каза Доландо.

– Възможно е, но не е типичен случай. Кланът по-скоро отбягва Другите – такова е отношението им към хора като нас. – Айла замълча, после погледна мъжа, който все още таеше яда в себе си. – Трудно е да загубиш дете, Доландо, но нека да ти кажа за още един човек, който е загубил детето си. Една жена – срещнах я на събирането на клановете, нещо като Лятната Среща, но не е толкова често. Тя и още няколко жени били излезли да събират крана. Няколко мъже от Другите ги нападнали, един от тях я сграбчил, за да я накара да правят това, което вие наричате Удоволствие.

Чуха се въздишки сред хората. Айла говореше за нещо, което никога не се обсъждаше открито, макар че всички освен най-младите знаеха за него. Някои майки усещаха, че трябва да отведат децата си настрана, но не го направиха – никой не искаше да се отдалечи точно сега.

– Жените от Клана правят това, което искат мъжете – няма нужда някой да ги насилва, но този мъж не можел да чака. Той дори не я изчакал да остави бебето си. Сграбчил я толкова грубо, че детето паднало, а той дори не забелязал. Чак след това, когато ѝ позволил да стане, тя видяла, че бебето е ударило главата си на един камък и вече е мъртво.

В очите на някои имаше сълзи. Джондалар проговори:

– Зная, че се случват такива неща. Чух за едни млади мъже, които живеят много на запад оттук и обичат да се забавляват с плоскоглавците, някои от тях си организират банди и изнасилват жени от Клана.

– И тук се случва понякога – вметна Калоно. Жените го погледнаха, изненадани, че говори за това, а повечето мъже избягваха да го погледнат, с изключение на Рондо – той го гледаше, сякаш бе червей.

– Това винаги е Голямата тема за разговор на момчетата – каза

Калоно, опитвайки се да се защити. – Някои от тях го правят вече, особено след като Дорал... – Той спря внезапно, огледа се, после заби поглед в земята – искаше му се изобщо да не беше проговарял.

Последвалата неловка тишина наруши Толи:

– Рошарио, изглеждаш много уморена. Дали не е време да си легнеш пак?

– Да, мисля, че ще е по-добре – отговори тя.

Джондалар и Маркено побързаха да ѝ помогнат, а всички приеха това като знак да си тръгват. Никой не беше настроен да продължи разговора около огъня или за някакви игри тази вечер. Двамата млади мъже занесоха жената в жилището ѝ, а Доландо като попарен вървеше зад тях.

– Толи, благодаря ти, но мисля, че е по-добре тази нощ да съм близо до Рошарио – каза Айла. – Надявам се, че Доландо няма да се възпротиви. Много ѝ се струпа и ще има тежка нощ. Всъщност и следващите няколко дни няма да ѝ е лесно. Ръката ѝ вече се подува и ще започне да я боли. Не съм убедена, че трябваше да става тази вечер, но толкова настоя, че не можех да я спра. Непрекъснато повтаряше, че е добре, но това беше от питието, което я приспа – то спира и силните болки, а действието му не е преминало още. Дадох ѝ и други неща да изпие, обаче всички те ще спрат да действуват през нощта и искам да бъда при нея.

Айла влезе в жилището, след като остана за малко при Уини да я погали и пореше на светлината на залеза. Това винаги я отпускаше, и когато бе разстроена, отиваше при кобилата. Джондалар постоя малко при нея, но усети, че иска да е сама, затова само потупа животното и ги остави.

– Дали Дарво да не остане при теб тази нощ? – попита той Маркено. – Може би ще спи по-добре. Тревожи се, когато тя не се чувства добре.

– Разбира се – отвърна Маркено. – Ще отида да го повикам. Искаше ми се да накарам Доландо да постои с нас още малко, но знам, че няма да се съгласи, особено след тази вечер. Никой никога не му е разказвал подробно за смъртта на Доралдо.

– Може би е по-добре, че най-после истината излезе наяве. Сигурно сега ще може да я превъзмогне – обади се Толи. – Доландо хранеше упорита омраза към плоскоглавците много време. Изглеждаше безопасно, тъй като никой не се занимава много с тях – извини ме, Айла, но е така.

– Знаем – кимна Айла.

– Рядко имаме контакт с тях. В повечето отношения той е добър водач – продължи Толи, – освен когато е нещо, свързано с плоските глави. Такава силна омраза винаги се отразява дълбоко. Но мисля, че най-зле се чувства човекът, който мрази.

– Май е време вече да си почиваме – каза Маркено. – Сигурно си изтощена, Айла.

Джондалар, Маркено и Айла, с Вълчо по петите им, тръгнаха към жилището. Маркено подраска на входа и зачака. Вместо да пита кой е, Доландо се показа и отмести кожата от вратата, после ги загледа от сянката вътре.

– Доландо, мисля, че Рошарио ще има трудна нощ. Бих искала да съм около нея – каза му Айла.

Той погледна надолу, после към болната.

– Влез! – каза накрая.

– Искам да остана с Айла – каза Джондалар. Беше решил за нищо на света да не я оставя сама с мъжа, който беше я заплашил гневно, дори и сега да се беше успокоил.

Доландо кимна и отстъпи назад.

– Аз дойдох да поканя Дарво при нас за тази нощ – обади се и Маркено.

– Да, така ще е по-добре – отвърна Доландо. – Дарво, вземи си завивките и иди при Маркено.

Момчето стана, събра кожата и другите завивки и излезе. Айла видя, че е спокоен, но не щастлив.

Вълчо беше застанал в своя ъгъл веднага щом влязоха. Айла отиде да види Рошарио.

– Имаш ли лампа или факла, Доландо? Трябва ми малко светлина – каза тя.

– И още малко завивки – добави Джондалар. – Да поискам ли от Толи?

Доландо предпочиташе да е сам в тъмнина, но ако Рошарио се събудеше с болки, знаеше, че младата жена ще ѝ помогне много повече от него. Той свали от една полица широка плоска купа, изчукана и оформена от пясъчник с помощта на друг камък.

– Завивките са там – посочи той на Джондалар. – Има мазнина за лампата в една кутия до вратата, но трябва да имам огън, за да я запала.

– Аз ще запала огън – каза Айла, само ми кажи къде има прахан и трески.

Той ѝ ги даде заедно с една обла пръчка с катран в единия край и

тънко парче дърво с няколко обгорели дупки по него. Но вместо да ги използва, тя взе кесията, която висеше на колана ѝ, и извади два камъка. Доландо гледаше с любопитство как тя прави малка купчинка от сухите трески и удря камъните един в друг под нея. За негова изненада от камъните изскочи силна искра и когато попадна върху праханта, нагоре тръгна струйка тънък дим. Тя се наведе и духна, праханта се запали с пламък.

– Как го направи? – запита Доландо изненадано и с малко страх. Всичко чудновато и непознато го караше да изпитва страх. Нямам ли край чудесата при тази жена-шамуд?

– Това е от кремъка – каза Айла, докато добавяше пръчки, за да задържи огъня, а после и по-големи парчета дърво.

– Айла ги е открила, когато е живяла в долината – обясни Джондалар. – Там ги имаше на една скала; аз взех няколко в запас. Утре ще ти покажа как става. Може и тук да ги има. Както видя, с тях е по-бързо.

– Къде, казваш, има мас? – попита Айла.

– В една кутия. Аз ще донеса. И фитилите са там – каза Доландо.

След като запалиха и лампата, тя постави в огъня камъните за готвене и провери колко вода има в големия съд. Тръгна да донесе още, но Доландо отиде вместо нея. Докато той се върне, Айла и Джондалар приготвиха леглата си. Малко след като Доландо се върна, тя даде на всички по чаша чай.

Седяха и го пиеха мълчаливо. За Доландо това беше отмора. Боеше се да не го накарат да разговаря, защото нямаше такова настроение. За Айла въпросът не беше на настроение – тя просто не знаеше какво да говори. Беше дошла заради Рошарио, макар че би предпочела да е някъде другаде. Перспективата да прекара нощта в жилището на човек, който беше избухнал гневно срещу нея, никак не беше приятна, и изпитваше благодарност към Джондалар, задето реши да остане с нея. Джондалар също беше загубил дар слово и чакаше някой друг да заговори. Но това не стана и тримата усещяха, че най-подходяща е тишината.

Тъкмо допиваха чая, когато Рошарио започна да стене и да се мята. Айла взе лампата и отиде при нея. Ръката на жената беше подута и топла при допир дори през превръзките. От светлината и докосването ѝ жената се събуди. Очите ѝ, замъглени от болка, се спряха върху лечителката; опита се да се усмихне.

– Хубаво е, че се събуди – каза Айла. – Трябва да махна шината, за да отпусна превръзката. Ще направя нова лапа, но преди това ще ти дам нещо за болката. Ще почакаш ли за миг?

– Да, прави, каквото трябва. Доландо ще стои до мен да ми говори – каза Рошарио, като погледна през рамото на Айла кой още е тук. – Джондалар, няма ли да ѝ помогнеш?

Той кимна. Ясно беше, че тя иска да говори нещо с Доландо. Отиде да донесе дърва, после още вода, също и големи камъни за затопляне на отварата, защото единият се беше спукал в огъня. Докато гледаше как Айла приготвя лековете, чуваше тихите гласове в дъното на жилището. Когато Айла приключи с необходимите за Рошарио процедури и я настани удобно, всички с готовност заспаха – бяха доста уморени.

Сутринта Айла се събуди от смеха на дете и влажния нос на Вълчо. Отвори очи и вълкът ѝ посочи с поглед към вратата, откъдето идваха звуците, после леко изскимтя.

– Искаш да излезеш да играеш с децата, нали? – заговори му тя. Той пак изскимтя.

Седна в леглото, отметна завивките и се огледа. До нея спеше Джондалар. Тя се протегна, разтърка очи и погледна към Рошарио – жената още спеше. Бе изкарала много безсънни нощи. Доландо, завит в кожата, също спеше до нея. И той беше прекарал дълго в безсъние.

Когато Айла стана, Вълчо се стрелна към входа и застана да я чака там; цялото му тяло трептеше в очакване. Тя излезе първа, а него остави за малко вътре – не искаше някой да се уплаши. Видя децата пред жилището и няколко жени, които се къпеха в езерото. Шамио веднага се озърна за вълка и го повика:

– Хайде, Вълчо. И ти трябва да се изкъпеш. Той изскимтя и погледна към Айла.

– Някой ще има ли нещо против Вълчо да влезе във водата, Толи? Шамио иска да си играят.

– Аз тъкмо излизах – отговори младата жена, – но нека те да останат, ако другите са съгласни.

Тъй като никой не се възпротиви, Айла даде сигнал на Вълчо. Той се хвърли с плясък във водата близо до Шамио.

Една жена идваща зад Толи, се усмихна и каза:

– Бих искала и моите деца да са послушни като него. Как го постигаш?

– Иска се много време. Трябва да му се отдели доста внимание, упражнения, да го караш да повтаря много пъти, понякога е трудно да те разбере веднага, но след като веднъж е научил нещо, никога не го забравя. Наистина е много умен – отговори Айла. – Учех го ежедневно, докато пътувахме.

– Звучи като за възпитаване на деца – каза Толи. Но защо вълк? Не съм чувала, че те се поддават на възпитание, защо тогава си се старала да го правиш с него?

– Защото зная, че може да изглежда страшен на хора, които не го познават, а не исках да им направи нещо лошо. – Като гледаше как Толи излиза от езерото и се изтрива, Айла разбра, че е бременна. Все още не беше в напреднала бременност, но дрехите скриваха заоблеността, а сега беше съвсем очевидно. – Иска ми се и аз да се изкъпя, но първо трябва да се изпишкам.

– Най-лесно е по тази пътека. Има малко катерене, но е по-близо, отколкото да заобикаляш до другата изкопана яма – посъветва я Толи.

Айла поиска да извика Вълчо, но после се отказа. Както винаги той беше вдигнал крака си в храстите – беше го научила да излиза от жилището, но не и да си търси специални места. Видя как децата си играят с него и знаеше, че той ще предпочете да остане при тях. Убедена беше; че всичко, ще е наред, но не знаеше как ще се чувстват майките.

– Можеш да го оставиш за малко, Айла. – Толи беше разбрала колебанието ѝ. – Наблюдавах го как се отнася с децата – ти си права. Те ще се разочароват, ако го извикаш толкова скоро.

Айла се засмя.

– Благодаря ти. Бързо се връщам.

Тя тръгна по пряката пътека, която се спускаше по единия склон и после се катереше по другия. Когато се изкачи отсреща, видя, че от подходящи парчета от дървета бяха направени стъпала, подпрени с къси пълнчета, за да не се търкалят, а наоколо бяха уплътнени с камъчета и замазани с глина.

Изкопаната яма и равната площ пред него бяха заобиколени с малка оградка от пълнове, леко вкопани в стръмна част на склона. Миризмата и жужащите мухи не оставяха съмнение за предназначението на мястото. Но слънцето през клоните и птичките с гласовете си караха човек да не бърза. Както беше клекнала, тя видя на камък отстрани особен вид мъх – оказа се много мек и добре попиваше. Като се изправи, забеляза, че всичко вече е попило в дъното на изкопаната яма.

Пътеката продължаваше надолу по хълма и Айла реши да види къде отива. Докато слизаше, всичко наоколо ѝ напомняше местността около нейната пещера – очакваше да се изпречи пред нея. Накрая стигна до гъсти къпинови храсти с дълги бодливи разклонения, натежали от гроздове зрели, сладки къпини. Започна да къса и да яде, като се чудеше какво ли е станало с набраните вчера. После се сети, че от тях имаше на

празничната трапеза. Реши по-късно да дойде да набере още за Рошарио. Мина й мисълта, че най-добре е веднага да се връща – жената можеше да се събуди и да има нужда от помощ. Гората й се струваше толкова близка и позната, че Айла беше забравила за миг къде се намира. Катерейки се по хълмовете, беше се почувствувала отново малко момиченце, оправдаващо се, че търси билките, поръчани от Иза за изучаване.

Може би, понеже й беше станало втора природа или понеже винаги повече се оглеждаше за растения, които да й показват пътя, на връщане Айла внимателно запомняше растителността. Почти извика от възнеение, когато забеляза малките жълти лозички с тънки листа и цветове, увити около стъблата на други растения, мъртви и сухи, освежени от златните нишки на лозовите листа.

Ето! Това е златен конец, магическото растение на Иза, помисли си. Него трябва да слага в сутрешния си чай, за да няма отново бебе. А тук имаше много от него. А не знаеше дали ще й стигне до края на пътуването. Интересно, дали тук има корен от градински чай? Трябва да има. Реши да се върне да потърси.

Тя намери едно растение с големи широки листа в основата, направи от тях нещо като съд и в него набра колкото можа повече дребни растения, без да оголва стъблата им докрай. Иза преди много години я беше научила винаги да оставя по малко листа, от които да започне развитието следващата година.

На връщане мина за по-пряко през една гъста сенчеста горичка, за да потърси малко восъчни листа за очите на конете, макар че те бяха вече по-добре. Внимателно оглеждаше земята под дърветата. Всичко й беше съвсем познато и не очакваше изненади, но когато съзря един много специфичен вид растение, гърлото й се сви и я побие студена тръпка.

ГЛАВА 18

Айла се хвърли върху влажната земя и седна. Загледана в растенията, дишаше богатия горски въздух, а спомените преливаха. Дори в Клана не бяха известни тайните на този корен. Познаването им идваше по линията на Иза и само нейните потомци – или само обучаваните от нея – биваха запознавани със сложната му обработка за получаване на крайния резултат. Айла си спомни обясненията на Иза за необичайния начин на сушене, така че свойствата да се концентрират в корена на растението, и също, че те се засилваха при по-дълго съхранение, ако се държат на тъмно. Макар че Иза много пъти внимателно ѝ беше обяснявала как да направи отвара от сухите корени, тя нямаше право да я остави да го опита, преди да отидат на Събирането на Клана; не можеше да се използва без съответния ритуал, а той – наблюдаваше Иза – е прекалено свещен, за да бъде пренебрегнат. Ето защо Айла беше изпила само остатъка от питието, приготвено за мого-ърите – макар че на жените не беше разрешено да го пият – само за да не го изхвърли. Никога дотогава не беше мислила толкова ясно! Беше изпила най-различни отвари, някои замъглиха ума ѝ, но това питие беше толкова мощно, че дори малкото погълнато количество ѝ оказа много силен ефект.

Тя се поскита по тесните пътечки през дълбоките пещери и в момента, в който видя Креб и другите мого-ъри, вече не можеше да се върне, дори и да се беше опитала. Тогава се случи. По някакъв начин Креб усети, че тя е там, и я взе с тях назад при спомените. Ако не беше го направил, тя щеше винаги да си бъде обикновена и безполезна; но в онази нощ се случи нещо, което промени и него. Той вече никога не можа да бъде Мого-ърът, вече нямаше нагласа за това – до онзи последен път.

Тя носеше малко от този корен със себе си, когато напускаше Клана. Беше в лечителската ѝ чанта, в свещената червена торбичка и Мамут стана много любопитен, когато му каза за корена. Но той нямаше силата на Мого-ър или може би растението влияе различно върху Другите. И тя, и Мамут бяха изтеглени в черна пустота и почти не се върнаха оттам.

Тя седеше, вираше се в привидно безвредното растение, което можеше да бъде превърнато в нещо толкова мощно, и си спомняше своя опит. Внезапно я полази хладна тръпка и усети тъмна сянка от минаващия отгоре облак, а после не просто си спомняше, а наново изживяваше онова странно пътешествие с Мамут. Зелените гори се отдалечиха и

изчезнаха, тя се беше върнала обратно в спомена за затъмнената земянка. В гърлото си усещаше хлад и растящата спора на древните праисторически гори. Усети, че с голяма скорост се движи към странни светове заедно с Мамут и почувствува ужаса на черната пустота. После съвсем слабо, много отдалеч, тя чу гласа на Джондалар – пълен със страх и любов – да я вика, дърпаше рамото ѝ, заедно с Мамут, с безграничната сила на своята любов и необходимост от нея. След миг тя вече се върна, усещаше се изстинала до кости в топлината на лятното слънце. – Джондалар ни върна обратно – каза тя на глас. Тогава не го знаеше. Когато отвори очи, беше видяла него, но после той се отстрани и Ранек беше този, който ѝ подаде топло питие, за да се сгрее. Мамут ѝ беше казал, че някой им е помогнал да се върнат. Тя не беше разбрала, че е Джондалар, но изведнъж го осъзна, почти като по предопределение да знае това!

Възрастният мъж ѝ беше казал никога повече да не използва коренана, но наред с предупреждението, беше я посъветвал, ако случайно реши да го направи, винаги да има до себе си човек, който да я върне обратно. Беше ѝ казал, че коренът е направо смъртоносен. Можеше да отнеме духа; тя можеше завинаги да се загуби в пустотата и да не може да се върне при Голямата Земя Майка. Тогава, разбира се, за нея бе без значение – тя нямаше повече корени. Бяха ги употребили всичките с Мамут. Но сега пред нея беше същото растение.

Това, че се намира пред нея, не е достатъчна причина да го вземе, мислеше си. Ако го остави, никога няма да се тревожи, че ще го използва пак и ще загуби духа си. Бяха ѝ казали, че пиетието е забранено за нея. То беше за мог-ърите, които се занимаваха със света на духовете, а не за знахарки, които трябва само да им го приготвят; обаче тя го беше пила вече два пъти, И освен това Брод я беше проклетел – що се отнасяше до Клана, тя беше мъртва за тях. Тогава кой може да ѝ забрани сега?

Айла дори не се запита защо го прави, когато взе един счупен клон, внимателно изкопа с него корените на няколко стръка, без да ги повреди. Тя беше един от малкото хора, които познаваха свойствата му и знаеха как да ги обработят. Не можеше да ги остави. Не че имаше намерение да ги използва. Тя държеше най-различни видове билки, които можеше някога да влязат в употреба, но точно това растение беше нещо различно. Другите имаха различни приложения, дори магическата златна нишка на Иза можеше да помогне при рани и ухапвания, ако се приложеше външно. Но това растение, доколкото ѝ беше известно, нямаше друго приложение. Коренът беше магическият дух.

– А, ето те. Започнахме да се тревожим – извика Толи, като видя

Айла по пътеката. – Джондалар каза, че ако не се върнеш скоро, ще изпрати Вълчо да те търси.

– Айла, защо се забави толкова? – попита Джондалар.

– Толи каза, че се връщаш веднага – без да се усети, той говореше на Зеландони, от което тя разбра, че е разтревожен.

– Пътеката продължаваше надолу и реших да видя къде отива. После намерих няколко растения, които ми трябва – показа тя събраните листа. – Тази местност много прилича на мястото, където израснах. Не съм виждала някои от тези растения, откакто тръгнах да пътувам.

– Какво толкова важно има сред тях, че трябваше точно сега да ги береш? Онова за какво служи? – попита Джондалар, като сочеше златната нишка.

Айла вече го познаваше достатъчно, за да прецени, че гневният му тон идва от неговата тревога, но въпросът я изненада.

– За... за ухапвания и ужилвания – отвърна тя смутена и объркана. Звучеше като лъжа; макар че казваше истината, тя не беше пълната.

Айла беше отгледана като жена от Клана, а жените в Клана не можеха да откажат да отговорят на пряк въпрос, особено зададен от мъж, но Иза много строго я беше предупредила да не казва на никого, и по-точно на мъж, каква е магическата сила на златния конец. Самата Иза едва ли би могла да не отговори изчерпателно на въпроса на Джондалар, но нямаше и да ѝ се наложи. Никой мъж от Клана нямаше право да пита една лечителка за нейните билки и треви.

Можеше да даде това лекарство, ако смяташе, че е подходящо. Иза ѝ беше казала, че хората, особено мъжете, не бива да разберат, че тя знае как да победи най-силните духове и да предотврати бременност. Това тайно знание беше разрешено само на лечителките.

Внезапно една мисъл осени Айла. Ако то можеше да попречи на Нея да благослови една жена, тогава можеше ли магическото лекарство на Иза да бъде по-силно от Майката? Как е възможно това? Но щом Тя е създателка на всички растения на земята, значи е имала нещо предвид, за да го направи! Трябва да го е създала, за да помага на жените, когато е трудно или неудобно да бъдат бременни. Но тогава защо повечето жени не го знаят? А може би го знаеха. След като растеше толкова наблизо, сигурно жените Шарамудои го познаваха. Можеше да ги пита, но дали ще ѝ кажат? А ако Майката го е предназначила за жените, няма ли да е по-правилно да им каже? В главата на Айла се блъскаха въпроси, но не намираше отговорите им.

– Защо пък сега трябва да събираш растения за ужилвания и

ухапвания? – питаше Джондалар, а тревогата не изчезваше от очите му.

– Не исках да ви тревожа – усмихна се Айла, – просто околността тук ме кара да се чувствавам у дома, исках само да я поразгледам.

Той също се усмихна.

– И си намерила и малко къпини за закуска, нали? Сега знам защо се забави. – Беше забелязал смущението ѝ, но остана доволен, защото си мислеше, че е разбрал причината за забавянето ѝ.

– Ами, да... хапнах малко. Може после да отидем да наберем за всички. Сега са толкова зрели и хубави. Има и други неща, които искам да видя.

– Имам чувството, че щом си тук, ще оберем всички къпини, Айла – каза Джондалар, докато целуваше лилаво оцветените ѝ устни.

Той беше така успокоен, че тя е добре, и толкова доволен от себе си, като мислеше, че я е заловил в нейната слабост към сладки дребни плодове, че тя може само да му се усмихне и да го остави да мисли, каквото иска. Тя наистина обичаше сладки плодове, но истинската ѝ слабост беше той, и внезапно я изпълни такава топла любов към него, че ѝ се прииска да го прегръща, да го докосва, да му даде Удоволствие и да вземе от него. Очите ѝ издаваха всичките ѝ чувства; неговите прекрасни сини очи им отвърнаха, но с малко повече съдържаност. Тя усети бодване дълбоко в себе си и реши, че трябва да се вземе в ръце.

– Как е Рошарио? – попита. – Събуди ли се вече?

– Да, и казва, че е гладна. Каролио дойде от пристана и ни готви нещо, но решихме да изчакаме и ти да се върнеш.

– Ще отида да видя как е, а после искам малко да поплувам – каза Айла.

Когато стигна жилището, оттам излизаше Доландо, а след него Вълчо – хвърли се към нея, постави лапи на раменете ѝ и я близна по лицето.

– Вълчо, слез долу! Ръцете ми са заети.

– Радва се, че те вижда – каза Доландо. Поколеба се, после добави: – И аз също. Рошарио има нужда от теб.

Посланието беше не любезност, а по-скоро, че той не би искал тя да страни от жена му заради неговото избухване. Тя го разбра още когато я прие в жилището вечерта, въпреки че той не беше го изрекъл.

– Имаш ли нужда от нещо? Какво да донеса? – попита той, като видя пълните ѝ ръце.

– Искам да изсуша растенията. Ще ми е необходима една решетка. Мога да си направя, но ще ми трябват дърва и пръчки, и нещо за

връзваме.

– Май че имам нещо по-добро. Шамуд използваше такива решетки да суши растенията и знам къде да ги намеря. Ще вземеш ли от неговите?

– Ще бъде чудесно, Доландо.

Той кимна и тръгна, а тя влезе. Усмихна се, като видя Рошарио седнала в леглото остави растенията и седна до нея.

– Не знаех, че Вълчо пак ще влезе. Нали не те е притеснявал?

– Не, сигурна съм, че дойде да ме пази. Първия път влезе през вратата – научил се е как и веднага дойде до мен. Потупах го, а той отиде и застана в ъгъла си. Знае си мястото! – обясни Рошарио.

– Добре ли спа? – попита Айла, като опъна ръката на жената и я подпря по-удобно с кожата.

– По-добре, отколкото от падането досега. Особено след като си поговорихме с Доландо – каза тя. Погледна високата руса жена, чужденката, доведена от Джондалар, която беше поразбъркала живота им и беше предизвикала толкова много промени за кратко време. – Той всъщност не мислеше наистина това, което ти наговори, Айла, но беше разстроен. Живее със смъртта на Доралдо от години, без да може да се примири и да я забрави. Не знаеше всички обстоятелства от онази нощ. Сега се опитва да подтисне многогодишната омраза към тези, за които е бил убеден, че са зли животни, да приеме всичко, свързано с тях, включително и теб.

– А ти, Рошарио? Бил е твой син.

– Аз също ги мразех, но тогава умря майката на Джетамио и ние я приехме при нас. Тя не го замести напълно, но беше зле, имаше нужда от много грижи, така че няхах време да се оттам на скръбта си. Чак когато я почувствувах като моя истинска дъщеря, тогава се поуспокоих. Доландо също заобича Джетамио, но за мъжете момчетата имат особено значение. Не можа да преодолее загубата на Доралдо точно във времето, когато беше достигнал зрялост и животът беше пред него. – В очите на Рошарио имаше сълзи. – Сега и Джетамио я няма. Дори изпитвах страх да приемем Дарвало – да не би и той да умре млад.

– Никога не е лесно да загубиш син... нито пък дъщеря – каза Айла.

Рошарио като че забеляза болка да припламва в очите на младата жена, но тя стана и отиде до огъня да приготвя отварите. Когато се върна със своите странни панички, Рошарио се замисли, че никога не беше виждала точно такива. По тях нямаше никакви орнаменти и украса, бяха гладки и чисти, а не както при Шарамудои целите изпъстрени с

гравюри.

– Сега усещаш ли някаква болка? – попита Айла, докато ѝ помагаше да легне.

– Малко, но не толкова, колкото преди – отговори тя, докато младата жена развиваше превръзките.

– Мисля, че отокът спада – каза Айла, като преглеждаше ръката. – Това е добър признак. Ще сложа пак шините, за да можеш да ставаш, ако поискаш. А лапата ще сложим довечера. Когато спре отичането, ще те превържа с брезова кора и ще я оставим, докато оздравееш напълно. Поне една луна и половина – обясни тя, докато махаше кожата и – оглеждаше разнасящите се белези от манипулациите.

– Брезова кора ли? – учуди се Рошарио.

– Когато се потопи в гореща вода, става мека и лесно ѝ се придава форма, каквато е нужно. После изсъхва и се втвърдява, така че ще държи ръката ти стегната, за да остане права костта, дори и когато започнеш повече да се движиш.

– Искаш да кажеш, че ще мога да ходя и да правя нещо, вместо само да лежа? – Усмивката ѝ беше доволна.

– Ще си служиш само едната си ръка, но няма причина да не стоиш на двата си крака. Всъщност болката те е задържала на легло.

Рошарио кимна.

– Така е.

– Има само едно нещо, което искам да опиташ, преди да върна превръзките. Раздвижи пръстите си – може и малко да боли.

Айла се опитваше да не издава загрижеността си. Ако нещо пречеше да се движат пръстите, значи Рошарио ще може само частично да си служи с ръката. И двете напрегнато гледаха ръката, и двете се усмигнаха облекчено, когато тя раздвижи първо единия, после и другите пръсти.

– Чудесно! – каза Айла. – Сега можеш ли да ги сгънеш?

– Разбира се, усещам ги – каза тя и ги сви.

– Много ли те боли, когато ги свиваш в юмрук?

– Е, боли, но не много.

– Много хубаво! А колко можеш да си движиш ръката? Можеш ли да я свиеш в китката?

Рошарио се намръщи от усилието и задиша през зъби, но сви китката напред.

– Достатъчно – каза ѝ Айла.

И двете се обърнаха, когато Вълчо оповести идването на Джондалар с лай, подобен на покашляне; усмигна му се.

– Идвам да питам дали мога да направя нещо. Искате ли да помогна на Рошарио да излезе? – Погледна ръката, но бързо отклони поглед. Подутото нещо не му се видя окуражаващо.

– Засега няма нужда от нищо, но през следващите дни ще ми трябват широки парчета брезова кора. Ако видиш подходящо голямо дърво, запомни го и ми го покажи. За да бъде ръката неподвижна, докато заздравява – говореше Айла, като слагаше обратно шините.

– Не си ми казвала за какво беше това движено на пръстите, Айла – какво означава? – попита Рошарио.

Тя се усмихна.

– Означава, че с добър късмет ще можеш да използваш пълноценно ръката си отново, или поне почти.

– Това наистина е чудесна новина! – каза Доландо. Той беше чул последните думи на влизане в жилището; държеше решетка, а Дарвало я подкрепяше от другата страна. – Тази ще стане ли?

– Да, благодаря ти, че я внесе тук. Някои растения трябва да се сушат на сянка.

– Каролио казва, че закуската е готова – каза младежът. – Иска да знае навън ли ще се храним, понеже денят е много хубав.

– Аз бих искала – отговори Рошарио, като гледаше към Айла, – ако мислиш, че може.

– Нека само да стегна шината и после можеш да идеш навън, а Доландо ще ти помогне – каза тя. Усмивката на водача беше необятна! – И ако никой няма нещо против, аз бих поплувала преди закуска.

– Сигурен ли си, че това нещо е лодка? – питаше Маркено, докато помагаше на Джондалар да подпре кръглата стягаща рамка по дължина на стената до дългите пръти. – Как управляваш това корито?

– Не е лесно като на твоите лодки, но служи главно за прекосяване на реки, а греблата са достатъчни, за да се движиш напред. Разбира се, ние просто я закачаме за конете и оставяме тях да теглят – обясни той.

И двамата погледнаха към поляната, където Айла се занимаваше с Уини. Рейсър стоеше отстрани, малко преди това разресан от Джондалар – той беше забелязал, че оголените места отново се покриват с косми. Айла беше излекувала очите и на двата коня. Сега, далеч от мушички и други дразнителни, те явно се чувстваха по-спокойни.

– Най-изненадващи са конете – каза Маркено. – Никога не съм си представял, че ще искат да стоят при хора, а на тези двата даже им е приятно. Макар че, да си призная, отначало повече ме изненада вълкът.

– Сега повече си свикнал с Вълчо. – Айла го държеше около себе

си, за да не уплашат хората повече от него, отколкото от конете.

Видяха Толи да отива при Айла, а Шамио и Вълчо тичаха след нея.

– Шамио просто е влюбена в него. Погледни я! Аз бих се страхувал, че ще я разкъса, а на нея не ѝ минава през ум – играят си двамата.

– Конете също са игриви, а не можеш да си представиш пък какво е да яздиш жребца. Искаш ли да опиташ? Макар че тук няма достатъчно място да потича на воля.

– О, Джондалар, стига ми, че се возя на лодки – каза Маркено. И добави при появата на един мъж на края на скалата: – Ето, Карлоно идва. Нека Айла се повози на лодка.

Приблжиха се към конете, после застанаха на скалата и се загледаха надолу към Голямата Майка Река.

– Наистина ли мислиш, че тя трябва да слезе чак там? Изглежда малко страшничко. Дори за мен. От доста време не съм слизал.

– Каза, че искаш да я повозиш на истинска лодка, Джондалар – каза Маркено. – А може да иска да види и нашия пристан.

– Слизането до него не е толкова трудно – обади се Толи. – Има място за краката и въжета да се държи. Ще ѝ покажа как.

– Няма нужда да слиза, ще я спуснем с един кош, както пуснахме мен първия път.

– Най-добре ще е така – каза Джондалар. – Ела с мен долу да изпратим кошницата.

Докато ги слушаше, Айла гледаше надолу към реката и опасната пътека за слизане – пътеката, по която беше паднала Рошарио, макар че я познаваше добре. Видя въжетата с възли по тях, подсигурени с дървени подпори в пукнатините на скалата – започваха отгоре, оттам, където стояха сега. Част от стръмната пътека беше измита от течащия надолу поток.

Карлоно прекрачи с лекота, хвана едно от въжетата, а кракът му намери първото стъпало. Джондалар леко залитна, пое дъх дълбоко, после тръгна надолу след него малко по-бавно и по-внимателно. Маркено с Шамио на ръце вдигна едно навито въже, което беше закачено за скалата, и го хвърли надолу. Айла се чудеше какъв ли материал използваша за въжета – това бяха най-дебелите и най-тежките, които някога беше виждала.

След малко се показа Карлоно с края на хвърленото въже в ръце. Започна да го тегли нагоре и накрая му се показа голям, широк кош. Айла отиде да го погледне по-отблизо. Както въжетата, така и той беше много стабилен. Имаше плоско, оплетено дъно, подсилено и задравено

с дървени летви, а стените му бяха отвесни, като ограда. Беше елипсоиден и достатъчно голям в него да легне човек или средно голяма пъстърва. Най-голямата пъстърва по тези места – един от двата вида, които се въдеха в реката и нейните притоци – можеше да достигне до девет метра на дължина и тегло около хиляда и четиристотин килограма.

Кошницата се завързваше с две въжета, прекарани през четири халки от някаква нишка, по две на всяка дълга страна, и после кръстосани да минат през всички халки. Четирите края на въжетата се събираха накрая в голям тежък клуп отгоре, а въжето, което беше хвърлено преди малко, беше завързано в този клуп.

– Качвай се, Айла. Ние ще държим здраво и ще те спуснем долу – каза ѝ Маркено и направи всички приготовления за спускането на кошницата.

Тя се поколеба и Толи ѝ предложи:

– Ако предпочиташ да, слизаш по пътеката, ще ти покажа как. Аз не обичам да се качвам в коша.

Айла погледна стръмнината. Никой от двата начина не беше особено привлекателен, но накрая реши:

– Този път ще опитам с коша.

Тя влезе в него, седна на дъното и се хвана за ръба – там, където мястото беше оцветено бяло.

– Готова ли си? – попита Карлоно.

Тя обърна само главата си и кимна.

– Спускай, Маркено!

Младият мъж започна да отпуска въжето там, където държеше, а Маркено направляваше коша с други въжета. Спускането беше бавно. Съоръжението им за транспортиране на доставките или на хора беше просто, но действуваше безотказно. Това зависеше от мускулната сила. Самият кош пък беше съвсем лек, така че дори само един човек можеше да издигне или спусне сравнително голям товар. Ако пък хората бяха повече, можеха да се транспортират дори големи вещи и товари.

Когато премина над първия стръмен ръб на скалата, Айла затвори очи и се вкопчи в коша, а сърцето ѝ биеше в ушите. Но после усети, че се спуска съвсем бавно, и отвори очи. Така можа да огледа чудото, разстлано под нея! Гледката отвисоко беше нещо неповторимо и може би това изживяване никога нямаше да се повтори.

Както висеше над огромната течаща река близо до стръмната стена на прохода, на Айла ѝ се струваше, че се рее във въздуха. Скалата на отсрещния бряг на реката беше на малко повече от миля, но изглеждаше

по-близо. Този участък от реката беше сравнително прав, без извивки, така че като погледна на изток и на запад, тя усети нейната мощ. Когато почти достигна пристана, тя погледна нагоре: видя малко бяло облаче на ръба на скалата и две фигури – едната съвсем малка – и вълка, които гледаха надолу към нея. Помаха им. После се приземи с лек удар, докато все още гледаше нагоре.

Видя усмихнатото лице на Джондалар и му каза:

– Беше изключително!

– Много е забавно, нали? – помогна ѝ той да излезе. Чакаше я тълпа хора, но по-интересна ѝ беше околността.

Усети люлеещо движение под краката си, когато от коша стъпи на дървените дъски, и се досети, че са върху водата. Беше доста голям пристан – на него можеха да се поберат няколко малки жилища и да останат и свободно място.

Имаше и огън, запален върху пясъчник и обграден със скални камъни.

За плаващата конструкция бяха завързани няколко от интересните лодки, които беше гледала отгоре. Хората ги използваша, за да слизат надолу по реката. Бяха различно големи и нямаше две с еднакъв размер; някои ставаха за един човек, други – за доста повече.

Айла се огледа и видя две големи лодки, които я стреснаха. Носовите им бяха изработени във формата на големи чудновати птици, по тях бяха очертани странни геометрични знаци – взети заедно, те изглеждаха като пера. Близо до ватерлинията бяха изрисувани още и много очи. Най-голямата лодка имаше платно. Тя обърна поглед към Джондалар да изрази учудването и възхищението си, но видя, че очите му са затворени, а челото му сбръчкано от мъка, и се досети, че тази лодка сигурно има някаква връзка с брат му.

Нямаха време за размишления. Хората ги избутваха, нетърпеливи да покажат на посетителката своите необикновени лодки и опитност в плаването. Айла видя, че носят нещо като стълба за връзка между пристана и лодката. Побутнаха я нататък и тя се сети, че трябва да върви по нея. Повечето хора се изкачиха, като с лекота балансираха дори когато пристанът и лодката се заклащаха в различни посоки, но Айла беше благодарна за подадената ръка на Карлоно.

Седна между Маркено и Джондалар под платното на една дълга пейка. Другите хора седнаха на пейки пред и зад тях, а някои хванаха гребла с дълги дръжки. Преди да усети, те вече бяха хвърлили на брега въжетата, които досега държаха лодката, и бяха стигнали в средата на

реката.

Каролио, сестрата на Карлоно, пееше на носа на лодката със силния си висок глас; мелодията беше ритмична и като че изтичаше и се разливаше от течщата мелодичност на Голямата Майка Река. Айла гледаше очарована гребците, учудена от координацията в движенията им, подчинена и на мелодията; беше поразена от това колко леко и гладко се плъзгат нагоре срещу течението.

При един завой на реката двете скални стени на прохода силно се сближаваха. Между тях, като че изригващ от дълбините на необятната река, силният шум на водата беше още по-голям. Айла усети, че въздухът е по-хладен и влажен и навлиза в ноздрите ѝ с пълния мирис на реката, на зараждащия се и изгасващ в нея живот – така различен от острите сухи аромати на равнините.

Когато проходът отново се разшири, от двете страни се появиха и дървета.

– Тук става малко по-познато – каза Джондалар. – Там отпред не е ли мястото, където се строят лодки? Ще спрем ли там?

– Сега не. Ще отидем и ще обиколим „Половин Риба“.

– Какво е „Половин Риба“? – запита Айла.

Един мъж, който седеше отпред, се обърна и леко се усмихна. Това беше мъжът на Каролио.

– Питай него – каза той и посочи с поглед мъжа до себе си. Айла видя как Джондалар се изчервява от смущение.

– Там той стана наполовина мъж от Рамудои. Не ти ли е разказвал?

Няколко души се засмяха.

– Разкажи ти, Бароно, няма да ти е за пръв път, нали? – каза Джондалар.

– Така е. Това е любимата му история – обади се Маркено. – Каролио казва, че ѝ е омръзнало да я слуша. Но той обича да разказва хубави истории, независимо за кой път е.

– Е, признай, че беше смешно, Джондалар – каза Бароно. – Но по-добре ти да я разкажеш.

Джондалар се усмихна насила.

– За всички други – може би.

Айла го гледаше с неразбираща усмивка.

– Тъкмо се учех да управлявам малка лодка – започна той. – Имах харпун – копие за риба – и тръгнах нагоре по реката; видях една пъстърва пред мен. Мислех си, че е добра възможност да уловя първата си риба, без да ми дойде наум как ще я извлека на сушата сам или какво може

да се случи с такава малка лодка.

– Тази риба му промени живота! – не можа да се сдържи Бароно.

– Дори не бях сигурен, че ще мога да уцеля някоя риба, не бях свикнал с копие, което има въже – продължи Джондалар. – Трябваше да помисля какво щеше да се случи, ако я бях уцелил.

– Не разбирам – каза Айла.

– Ако ловуваш на сушата и прободеш животното с копие, например сърна, дори и само да я раниш, и копието падне, можеш да я преследваш – обясни Карлоно. – Но не можеш да преследваш риба във водата. Харпунът има шипове, извити в обратна посока и здраво въже, така че като прободеш рибата, харпунът остава в нея, а въжетото ти помага да не я загубиш във водата. Другият край на въжетото може да се завърже за лодката.

– Пъстървата, която той уцелил, го повлякла нагоре по течението, и него, и лодката – отново се намеси Бароно. – Ние бяхме по-назад на брега и го видяхме как се носи, хванат за въжетото, а то – вързано за лодката. В живота си не съм виждал някой да се движи толкова бързо. Това беше най-смешното нещо! Джондалар си мислеше, че е хванал рибата, обаче всъщност тя беше хванала него.

Айла се смееше заедно с всички.

– Когато рибата най-после загуби доста кръв и умря, бях стигнал доста нагоре по течението – продължи той. – Лодката беше почти разкисната и с плуване се добрах до брега. В суматохата лодката тръгна обратно надолу, но рибата се закачи в един водовъртеж близо до сушата. Издърпах я оттам. После усетих колко съм изстинал, а си бях загубил и ножа, та не успях да насека дърва за огън. И тогава се появи един плоскоглав... един... младеж от Клана.

Очите на Айла се разшириха от изненада! Историята придобиваше друго значение.

– Той ме заведе до своя огън. Там имаше една по-възрастна жена от неговия лагер. Тя ми даде една вълча кожа, защото целият треперех. След като се стоплих, се върнахме обратно при реката. Пло... младежът поиска половината риба и аз с радост му я дадох. Той я разреза на две, по дължина, и си взе своята половина. Всички, които ме бяха видели да прелитам край тях, дойдоха да ме търсят. На тях им е смешно, но аз бях страшно щастлив, че ги виждам.

– Е, трудно е за вярване, че онзи плоскоглавец сам е отнесъл своята половина от рибата. Помня, че трима-четирима души трябваше да носят твоята – каза Маркено. – Беше много голяма пъстърва.

– Мъжете от Клана са силни – каза Айла, – но не знам да има хора от Клана в тази област. Мислех, че живеят само на полуострова.

– Имаше няколко души и от другата страна на реката – каза Бароно.

– Какво стана с тях? – попита тя.

Хората в лодката сведоха очи или гледаха встрани притеснено. Най-после Маркено проговори:

– След като Доралдо умря, Доландо събра голяма група хора и ги подгониха. После... повечето от тях... изчезнаха... сигурно са напуснали мястото.

– Покажи ми го пак – каза Рошарио, като искаше да пипне със своите ръце. Сутринта Айла ѝ беше сложила брезови кори на ръката. Макар и не още съвсем изсъхнал, материалът беше достатъчно твърд и държеше здраво. Рошарио се наслаждаваше на по-голямата свобода на ръката си, но Айла още не ѝ разрешаваше да работи с нея.

Седяха с Толи отпред на слънце под няколко навеса от кози кожи за сянка. Айла беше извадила нещата си за шиене и им показваше инструмента за прокарване на нишка, който бе измислила с помощта на Лъвския бивак.

– Най-напред пробиваш дупки в двете парчета кожа, които искаш да зашиеш – говореше тя.

– Но това се прави винаги – каза Толи.

– Да, но с помощта на това прокарваш нишката през дупките. Нишката минава през тази дупчица в задния му край, после мушваш върха в дупките в кожата и то издърпва конеца през двете парчета, които искаш да съединиш. – Докато демонстрираше иглата от бивник, на Айла ѝ хрумна нещо. Дали ако е достатъчно остра, иглата няма да може сама да пробива дупките? Е, все пак някои кожи са доста твърди.

– Дай да видя – помоли Толи. – Как прекарваш конеца през дупката?

– Ето така, виждаш ли... - показа ѝ тя. Толи направи няколко бода.

– Толкова е лесно – каза накрая. – Може даже с една ръка.

Рошарио, като гледаше Толи, си помисли, че е права. Дори и да не може да използва счупената си ръка, ако успееше поне да съшива кожи с такава игла, ще го прави със здравата си ръка.

– Никога не съм виждала такава нещо. Как така си го измислила? – попита Рошарио.

– О, не зная – отговори Айла. – Беше просто идея – хрумна ми, когато ми беше трудно да зашия нещо, но и доста други хора помогнаха.

Мисля, че най-трудното беше да се пробие с кремък достатъчно малка дупка. Джондалар и Уимез поработиха по това.

– Уимез е майсторът на кремъчни изделия от Лъвския бивак – обясни Толи на Рошарио. – Чувала съм, че е доста добър.

– И Джондалар го бива – отвърна Рошарио. – Направил е толкова подобрения на уредите за лодки, че всички му завиждат. Малки неща, но има голяма полза от тях. Той учеше Дарво, преди да замине. Умее да обучава младежи. Сигурно ще му покаже още неща.

– Джондалар каза, че много е научил от Уимез – каза Айла.

– Може би, но вие с него умеете да измисляте неща и подобрения – каза Толи. – Ето, тази твоя игла например много ще улесни шиенето. Дори и да знаеш как да го направиш, понякога е много трудно да прокараш нишката през дупките в кожата, а онова устройство за хвърляне на копие на Джондалар направо смая всички. Когато показваш на някого как правиш нещо, винаги изглежда много лесно, но всъщност не е. Сигурно доста си се упражнявала.

Джондалар и Айла им бяха показали копиемета. Трябваше много сръчност и търпение, за да се доближеш до дива коза и да я убиеш, а когато ловците от Шамудои видяха как може да се хвърли копие до нея, нямаха търпение да изпробват и с антилопи. Няколко ловци на пъстърва от Рамудои така се ентузиазираха, че решиха да го приспособят и за харпуна. Докато обсъждаха, на Джондалар му хрумна идеята за копие от две части, с голям отвор отзад, в който се пъхат две или три пера и малък връх от нещо твърдо, който може да се сменя. Всички веднага проумяха предимствата и се разделиха на две групи, за да изпробват различни начини да го направят.

Внезапно в далечния край на поляната настъпи раздвижване. Жените погледнаха нататък и видяха няколко души да дърпат транспортния кош. Децата се затичаха към тях.

– Хванаха една! Хванаха я с уреда за хвърляне на харпун! – крещеше Дарвало, тичайки към тях. – Женска е!

– Да идем да видим! – каза Толи.

– Ти отивай, аз ще прибера иглата и идвам.

– Ще те изчакам – каза Рошарио.

Докато те отидат, първата част от рибата вече беше разтоварена и кошът спуснат отново. Пъстървата беше огромна, затова я бяха разрязали – в нея се виждаха около деветдесет килограма малки черни яйца. Като че ли беше предзнаменование, че първата риба, уловена с новото оръжие, измислено от Джондалар, беше женска.

Веднага изнесоха на полето скарите за сушене на риба и хората започнаха да я режат на малки парчета. А огромното количество хайвер занесоха при Рошарио – тя имаше грижата да го поделити. Помоли Айла и Толи да ѝ помогнат и им даде по малко да го опитат.

– Не съм хапвала хайвер от години – въздъхна Айла. – Винаги е покусен, докато е пресен, а е и толкова много.

– Доста хубаво нещо е, но не трябва да ядем много от него – каза Толи.

– Защо? – запита Айла.

– Защото яйцата на пъстървата правят кожата от дива коза меки и ги използваме главно за тази цел.

– Искам да погледна как правите кожата толкова меки – каза тя. – Винаги ми е било приятно да обработвам кожи и пух. Когато живееш в Лъвския бивак, се научих да боядисвам кожи, да постигам хубаво червено, а Крози дори ме научи да правя бели кожи. Жълтите също ми харесват.

– Учудвам се, че Крози се е съгласила да ти покаже – каза Толи, като погледна Рошарио многозначително. – Мислех, че бялата кожа е тайна на Огнището на жерава.

– Тя не ми каза, че е тайна. Майка ѝ я била научила, а пък дъщеря ѝ не се интересуваше от кожи. Беше доволна, че има на кого да предаде своите знания.

– Е, щом и двете сте били от Лъвския бивак, значи сте били от семейството – продължи Толи, доста изненадана.

– Не мисля, че би поверила тайната на външен човек, както и ние. Методът за обработка на кожи в Шарамудои е тайна. Нашите кожи са високо ценени и имат голяма търговска стойност. Ако някой знае как ги правим, цената им ще падне, затова ние не споделяме тайната.

Айла кимна, но разочарованието ѝ си пролича.

– Да, хубави са, особено жълтото е толкова приятно и красиво.

– Жълтото става с блатна мирта, но нея използваме не заради цвета. Става случайно. Блатната мирта запазва кожата меки, дори и след като се навлажнят – заговори Рошарио. – Ако останеш тук, Айла, ще те научим да правиш жълти кожи от дива коза.

– Да остана? Колко време?

– Завинаги, Айла – каза Рошарио с чист и искрен поглед. – Джондалар е роднина, смятаме го за един от нас. Няма да е нужно много, за да стане Шарамудои. Той дори вече помогна да направят една лодка. Ти каза, че още не сте свързани в двойка. Сигурна съм, че някой ще

пожелае да извърши ритуала на свързването в роднинство с теб и тогава ще можеш да останеш тук задомена. Знам, че всички ще са доволни да те приемат. А особено след като умря нашият стар шамуд, имаме нужда и от лечител.

– Ние искаме да се свържем в роднинство – каза Толи. Макар че Рошарио понякога действуваше доста спонтанно като че ли моментът беше подходящ да поставят въпроса. – Ще поговоря с Маркено, но знам, че ще е съгласен. След Джетамио и Тонолан ни е трудно да намерим двойка за роднини. Братът на Тонолан е напълно подходящ. Маркено винаги е харесвал Джондалар, а на мен ще ми е драго да делея жилището си с друга жена Мамутои – тя се усмихна на Айла. – Пък и Шамио ще е много щастлива Вълчо да е винаги около нея.

Предложението завари Айла неподготвена. Когато осъзна напълно значението му, беше поразена. Усети, че от очите ѝ закапаха сълзи.

– Рошарио, не знам какво да кажа. Още при идването си, усетих всичко тук като свой дом. Толи, ще бъде чудесно да делея с теб... – Сълзите я задушиха.

Двете жени от Шарамудои също усетиха напирещи сълзи, но ги подтиснаха, като се усмихнаха една на друга скритичко, но победоносно като че бяха изпълнили един велик и сложен план.

– Щом се върнат Маркено и Джондалар, ще им кажем. Маркено така ще се успокои...

– Не знам за Джондалар – каза Айла, – той искаше да дойде тук. Дори се отказа от един по-пряк път, за да успее да ви посети, но не знам дали ще иска да остане. Казва, че иска да се върне при своя народ.

– Но неговият народ сме ние – каза Толи.

– Не, Толи. Макар и да е живял тук колкото и брат му, той все още е Зеландонии. Никога няма да може напълно да се откаже от тях. Дори мисля, че това е причината да не изпитва толкова силни чувства към Серенио – каза Рошарио.

– Това майката на Дарвало ли е? – попита Айла.

– Да – отвърна възрастната жена, като се чудеше дали Джондалар ѝ е разказвал за Серенио – но понеже чувствата му към теб са явни, може би след толкова време неговите връзки с народа му са вече поотслабнали. Не сте ли пътували достатъчно вече? Защо да предприемате такова дълго Пътуване, след като тук сте у дома?

– Освен това време е Маркено и аз да си изберам двойка роднини... преди зимата... и преди... не съм ти казала, но Майката отново ме благослови... и трябва да се съберам, преди да се роди то.

– И аз си помислих, че е така. Това е чудесно, Толи – каза Айла. После очите ѝ се замъглиха. – Може би някой ден и аз ще си имам бебе...

– Ако станем двойки-роднини, моето бебе ще бъде и твое, Айла. А и ще ми бъде хубаво, като знам, че наблизко има някой, който да помага, ако..., макар че при раждането на Шамио няха проблеми.

Айла си мислеше, че иска един ден да има свое бебе, дете на Джондалар, но ако не може? Много старателно пиеше чая си всяка сутрин и досега не беше забременяла, но ако не беше от чая? А ако просто не можеше? Нямаше ли да е прекрасно да знае, че децата на Толи са и нейни, и на Джондалар? Така е, но има и друго – вярно също, че областта тук толкова много прилича на тази около пещерата на Клана на Брун, че беше като у дома. Хората са добри... макар че не беше сигурна за Доландо. Дали той ще иска тя да остане? А и за конете се притесняваше. Беше добре да ги остави да си починат, но ще има ли достатъчно храна за цялата зима? А има ли достатъчно място, където да тичат?

Но най-важното беше Джондалар. Дали той ще иска да се откаже от пътуването към родната си земя на Зеландони, за да се засели тук?

ГЛАВА 19

Толи отиде до големия огън и застана в сиянието на гаснещите въглени и на фона на вечерното небе в рамката на високите скали над залива. Повечето хора все още бяха на мястото за събирания под пясъчника, някои дояждаха къпините си, други пиеха любимия си чай или леко пенливо, слабо ферментирало вино от планински плодове. Бяха започнали празника за първата пъстърва с първото и последно опитване на хайвер от голямата женска риба. Останалият щеше да бъде прибран за омекотяване на кожата.

– Доландо, искам да ти кажа нещо, докато всички още сме тук – казва Толи.

Мъжът кимна. Тя продължи, без да чака повече окуражаване.

– Мисля, че изразявам мнението на всички, като казвам, че ще се радваме Джондалар и Айла да останат при нас. – Чуха се възгласи на съгласие. – Всички бяхме разтревожени за Рошарио, и не толкова само за болките ѝ, колкото от страха, че тя е загубила едната си ръка. Айла оправи това! Рошарио казва, че вече не чувства болки и при добър късмет ще може да работи и с двете си ръце.

Всички изразиха одобрение и благодарност и изказаха пожелания за добър късмет.

– Дължим благодарност и на нашия роднина Джондалар – продължи Толи. – Когато беше тук преди, неговите идеи, за подобрения в инструментите ни помогнаха много, а сега той ни показва и уреда за хвърляне, а резултатът е този празник! – Отново всички изразиха шумно съгласието си. – Докато беше при нас, той ходи на лов и за пъстърва, и за животни, но не каза дали предпочита водата или сушата. Мисля, че ще стане добър човек от Реката...

– Права си, Толи. Джондалар е Рамудои – извика един мъж.

– Или поне наполовина – добави Бароно.

– Не, не, той учи всичко за водата, но знае повече за земята – обади се една жена.

– Така е. Попитайте него! Той е мятал копие още преди да хвърля харпун. Шамудои е! – добави възрастен мъж. – Пък и харесва жени, които ходят на лов.

Айла се огледа да види кой говори. Беше мъж малко по-възрастен от Дарвало, на име Ракарио. Тя обичаше винаги да е близо до

Джондалар, а Ракарио се дразнеше и се беше оплакал, че тя все му се пречка на пътя.

Джондалар се усмихваше широко на добре премерения хумор в този довод. Спорът беше доказателство за приятелското съревнование между двете групи; съперничество в рамките на семейството, в което имаше доста страст, но никога нямаше да се преминат допустимите граници. Шеги, подмятания, дори леки обиди, бяха разрешени, но бързо се прекратяваше всичко, което може да доведе до сериозна обида или да ядоса някого. И двете страни се стремяха към успокояване на страстите и да не бъдат наранени ничий чувства.

– Както казах, смятам, че Джондалар ще стане добър мъж от Реката – продължи Толи, когато всички се укротиха, – но Айла е по-запозната със земята и бих предложила на Джондалар да остане при ловците, ако той иска и ако те го приемат. Ако Джондалар и Айла се установят тук и станат Шарамудои, ние ще им предложим роднинството си, но понеже Маркено и аз сме Рамудои, ще трябва те двамата да бъдат Шамудои.

Всички развълнувано заспориха, даваха се съвети, чуваха се окуражения и поздравления към двете двойки.

– Това е чудесен план, Толи – каза Каролио.

– Рошарио ми даде тази идея – отвърна Толи.

– А какво е мнението на Доландо за приемането на Джондалар и Айла – жена, отгледана от тези, които живеят на полуострова? – попита Каролио, като гледаше в упор водача.

Внезапно настъпи тишина. Всички разбираха подтекста на въпроса. След силната му реакция срещу Айла, дали сега Доландо ще иска да я приеме? Тя се беше надявала, че гневният му изблик е забравен и се чудеше защо Каролио го напомня отново, но явно така трябваше. Отговорността беше нейна. Карлоно и неговата жена бяха роднинска двойка с Доландо и Рошарио, а всички те заедно бяха основали точно тази група Шарамудои, когато те и още няколко двойки бяха дошли тук от родното си място. Постът на водача се даваше с неофициално съгласие, изборът ставаше по естествен път. На практика жената на водача ставаше водачка, но жената на Карлоно беше умряла още когато Маркено беше съвсем малък. Водачът на Рамудои обикновено не се задомяваше втори път, така че неговата близначка Каролио, която поела грижата за момчето, започнала да поема и задълженията на жена на водача. С времето бяха я приели за съводач, затова нейно задължение беше да постави този въпрос.

Хората знаеха, че Доландо е позволил на Айла да продължи да се

грижи за жена му, а Рошарио имаше нужда от помощ и я получаваше. Това обаче не означаваше непременно, че той ще се съгласи тя да остане завинаги. Възможно беше просто за момента да скрива чувствата си, а ако имаха нужда от лечител, самият Доландо беше такъв за тях. Не искаха да приемат непознат човек, който после да създава проблеми на техния водач и разногласия и напрежение в групата.

Докато Доландо обмисляше отговора си, стомахът на Айла се сви и буца заседна в гърлото ѝ. Имаше усещането, че направила нещо лошо и я съдят. Но съзнаваше, че не заради нея самата. Тя се разстрои и малко се ядоса – прииска ѝ се да стане и да си отиде. Лошото беше това, което е тя. Същото беше станало и при Мамутоите. Така ли ще бъде винаги? Дали ще бъде по същия начин и при народа на Джондалар? Иза, Креб, и Кланът на Брун се бяха погрижили за нея, така че тя нямаше да отрече тези, които обича, макар че се чувствуваше изолирана и ранима.

После усети някой тихо да се доближава. Обърна се и благодарно се усмихна на Джондалар, но знаеше, че все още нищо не е приключило и трябва да изчакат крайния изход. Беше го наблюдавала как говори с Толи и знаеше отговора му на нейното предложение. Но той чакаше решението на Доландо, преди да изложи пред всички своя отговор.

Ненадейно сред напрегнатата тишина Шамио избухна в смях. После с още няколко деца изтичаха от едно от жилищата, а Вълчо ги следваше по петите.

– Не е ли чудно как един вълк играе с деца? – обади се Рошарио. – Преди няколко дни нямаше да повярвам на очите си – вълк да тича с деца и да не се страхувам за живота им. Това трябва да се запомни. Когато започнеш да обичаш животни, което си мразил и си се страхувал от него, възможно е да ти стане много мило. Смятам, че е по-добре да се опитаме да разберем, отколкото сяпа да мразим.

Доландо се чудеше как да отговори на въпроса на Каролио. Знаеше какво го питат и колко много зависеше от неговия отговор, но не беше съвсем наясно как да формулира мисълта и чувството си. Усмихна се на жената, която обичаше, благодарен, че тя го познава толкова добре. Беше усетила нуждата му от помощ и му я даде.

– Мразех сяпа – започна той, – и без да мисля отнех живота на тези, които мразех, понеже мислех, че те са отнели живота на обичан от мен човек. Смятах, че са порочни животни, исках да ги избия всичките, но нямаше да върна Доралдо обратно. Сега разбирам, че не са заслужавали такава омраза. Животни или не, те са били предизвикани. Трябва да заживеея с това, но...

Доландо спря, започна нещо за тези, които знаели повече от него, но не му казали, но му помогнали в отмъщението... после се отказа.

– Тази жена – продължи той, като гледаше Айла – тази лечителка казва, че е отгледана и учена от тях, тези, за които мислех, че са свирепи животни, които мразех. Дори и още да ги мразя, не мога да мразя нея. Тя ми върна моята Рошарио. Може би е време да се опитам да проумея.

– Смятам, че идеята на Толи е добра. Ще бъда щастлив, ако Шамудои приемат Айла и Джондалар.

Айла изпита облекчение. Сега всъщност разбра защо този човек е бил избран за водач от своя от народ. В ежедневието си те са го опознали и са били сигурни в неговите качества.

– Е, Джондалар? Ти какво ще кажеш? – запита Рошарио. – Не мислиш ли, че е време да прекратиш дългото си Пътуване. Време да се установиш, да имаш собствен дом, да дадеш време на Майката да благослови Айла с едно или две бебета.

– Не намирам думи, за да изразя благодарността си – започна Джондалар, – че ни давате своя прием при вас, Рошарио. Чувствавам Шарамудои като свой народ, мои роднини. Ще бъде много лесно да направя своя дом тук сред вас и с предложението си вие ме изкушавате. Но аз трябва да се върна в Зеландонии – поколеба се за миг – дори и само заради Тонолан.

Той замълча и Айла се обърна към него. Тя знаеше, че ще откаже, но не очакваше той да каже точно това. Забеляза скрито, едва доловимо кимване като че той мислеше за друго. После ѝ се усмихна.

– Когато той умря, Айла даде на духа на Тонолан цялото успокоение, което ѝ беше възможно, за да може той да Пътува към другия свят, но духът му не е оставен в мир и се боя, имам чувството, че се скита загубен и самотен, опитвайки се да намери своя път обратно към Майката.

Това изненада Айла и тя се заслуша още по-напрегнато.

– Не мога да оставя това така. Някой има нужда от помощ, за да намери пътя си, но зная, че само един човек може да помогне: Зеландони, един шамуд, много силен шамуд, който присъстваше на раждането му. Може би с помощта на Мартоната – неговата и моята майка – Зеландони ще успее да намери духа му и да му покаже правилния път.

Айла разбра, че не това е причината той да иска да се върне, или поне не основната. Усети, че говори истината, но изведнъж проумя, че както в нейния отговор за златния конец това не е цялата истина.

– Много време си вървял, Джондалар – каза Толи с явно разочарование. – Дори и да могат да му помогнат, откъде знаещ, че майка ти или

този Зеландони още са живи?

– Не зная, Толи, но трябва да опитам. Дори и да не могат да помогнат, мисля, че Мартона и останалите роднини ще искат да научат колко щастлив е бил с Джетамио, с теб, с Маркено. Майка ми би харесала Джетамио, сигурен съм, както и теб, Толи.

Жената се зарадва от думите му въпреки разочарованието си.

– Тонолан направи голямо Пътуване – то беше само неговото Пътуване. Аз просто го следвах, за да му помагам. Искам да разкажа за неговото Пътуване. Той пропътува целия път до края на Великата Майка Река, нещо повече, намери тук място с хора, които го обичаха. Този разказ заслужава да бъде чул.

– Джондалар, струва ми се, че още се опитваш да последваш брат си, да го откриеш и пазиш дори на она свят – каза Рошарио. – Ако трябва да направиш точно това, можем само да ти дадем нашите добри пожелания. Мисля, че Шамуд би казал да следваш своя собствен път.

Айла размисляше върху стореното от Джондалар. Предложението от Толи и Шарамудои да станат част от тях не беше повърхностно. Беше щедро и въпрос на чест, така че беше трудно да му се откаже. Само силната необходимост да се постигне някаква по-висша цел, да се следва по-неотменимо повеление, можеше да направи отказа приемлив. Джондалар беше избрал да не споменава, че макар да ги смяташе за роднини, не по тях изпитва носталгия, а частично изложената истина даде достойно и чисто лице на отказа.

В Клана да не се спомене нещо, беше приемливо, за да има все пак някаква лична, свобода в едно общество, където е трудно да се скрие каквото и да било, понеже емоциите и мислите можеха много лесно да се прочетат по жестовете, мимиката или изражението. Джондалар беше избрал да покаже нужното уважение. Тя имаше усещането, че Рошарио подозира истината, че приема извинението му по същата причина, по която той го даваше. Айла не беше много наясно с прикритите послания, а искаше да помисли по въпроса, защото проумя, че едно толкова великодушно предложение към тях можеше да има повече от една страна.

– Колко ще останеш, Джондалар? – попита Маркено.

– Извъряхмe повече път, отколкото бях предвидил за това време. Не очаквах да стигнем дотук преди есента. Смятам, че благодарение на конете се движим по-бързо от обичайното, но все пак ни остава още доста път, а ще имаме и много още препятствия. Бих искал да тръгнем колкото се може по-скоро.

– Джондалар, не можем да тръгнем толкова бързо – възрази Айла, – не мога да замина, докато не оздравее ръката на Рошарио.

– Кога ще стане това? – леко се намръщи той.

– Казах и на Рошарио, най-малко една луна и половина.

– Много дълго е. Не можем да останем толкова.

– А колко? – попита тя.

– Съвсем малко.

– Но кой ще свали брезовата кора? Кой ще знае кога трябва да го направи?

– Изпратили сме човек да повика един шамуд – обади се Доландо.

– Друг лечител няма ли да знае?

– Би трябвало – каза Айла, – но трябва да говоря с него. Джондалар, не можем ли да изчакаме поне докато той пристигне?

– Ако не е много, но може би е по-добре да кажем и на Доландо или Толи какво трябва да се прави, за всеки случай.

Джондалар разчесваше Рейсър – стори му се, че космите по кожата му растат по-бързо и се сгъстяват. Сутринта като че беше усетил особен аромат във въздуха и жребецът изглеждаше особено възбуден.

– Мисля, че и двамата сме доста нетърпеливи да тръгнем, Рейсър – заговори му той. Жребецът обърна уши към него, като чу името си, а Уини се доближи и ги докосна с муцуна. – И ти искаш да тръгнем, нали, Уини? Това наистина не е място за коне. Трябва ви повече простор за тичане. Ще го припомня на Айла.

Потупа още веднъж Рейсър по хълбока, после тръгна към жилищата. Рошарио е доста по-добре, помисли си, когато я видя да седи отпред и да шие с една ръка с помощта на иглата на Айла.

– Знаеш ли къде е Айла? – попита я.

– С Толи отидоха някъде с Вълчо и Шамио – мисля, че там, където правят лодките, но Толи искаше да покаже на Айла Дървото на Желанията и да отправи молитва за леко раждане и здраво бебе. На Толи започна вече да й личи благословията от Майката – отвърна Рошарио.

Джондалар се отпусна до нея.

– Имам да те попитам нещо за Серенио. Чувствах се зле, че я изоставям така... Беше ли щастлива, когато замина отук?

– Беше разстроена и много нещастна отначало. Каза, че си й предложил да останеш, но тя те накара да тръгнеш с Тонолан. Той повече се нуждаел от теб. После ненадейно пристигна братовчедът на Толи. Приличат си по много неща; и той като нея говори каквото мисли.

Джондалар се усмихна.

– Те са такива.

– И той прилича на нея. Около една глава е по-нисък от Серенио, но е силен. Той също бързо взе решение. Погледна я, каза, че е точно за него – наричаше я „красивата ми върба“ – на езика Мамутоите. Не ми се вярваше, че ще я убеди, даже му казвах да не се и опитва – е, не че можех да го спра, но смятах, че е безнадеждно, едва ли щеше да хареса друг след теб. И после един ден ги видях да се смеят заедно и разбрах, че съм сгрешила. Тя като че ли се беше събудила за живот след дълга зима. Цъфтеше! Не бях я виждала толкова щастлива с първия мъж, от когото роди Дарво.

– Радвам се за нея – каза Джондалар. – Тя заслужава да е щастлива. Чудех се все пак, след като заминах... казваше, че е възможно Майката да я е благословила. Беше ли бременна Серенио? Дали е заченала нов живот от моя дух?

– Не зная, Джондалар. След като ти тръгна, тя каза, че има такава вероятност. Ако е било така, това е голяма благословия за следващия й мъж, но никога не ми е казвала.

– А ти какво мислиш, Рошарио? Не можеше ли да разбереш по вида й?

– Иска ми се да ти кажа нещо, в което съм сигурна, Джондалар, но не зная. Единственото, което мога да кажа, е, че може би е била.

Рошарио го изглежда внимателно, като се чудеше защо толкова настоятелно пита. Не беше същото като дете, родено в неговия дом – той го беше казал, преди да замине – макар че, ако Серенио е била бременна, то детето й трябва да е било от неговия дух. Тя се усмихна при мисълта за детето на Серенио, израснало колкото Джондалар, родено в дома на онзи нисък мъж Мамутоите. Рошарио си каза, че трябва да се е зарадвал.

Джондалар отвори очи и видя, че леглото до него е празно. Отметна завивките, седна на ръба на леглото, прозя се и се протегна. Огледа се и разбра, че е спал до късно. Всички бяха отишли някъде вече. Предната вечер около огъня бяха си говорили за лов на диви кози. Някой видял кози да слизат по планината, а това означаваше, че скоро ще започне сезонът за лов на антилопи.

На Айла й се искаше да отиде на лов, но вечерта си говориха дълго преди сън – както често правеха – и той й напомни, че скоро трябва да заминават. Щом козите слизат, това значи, че скоро ще настъпи студът и ще се смени сезонът. А им оставаше още доста път да изминат.

Не спориха, но Айла показа, че не й се тръгва. Говореше за ръката

на Рошарио, но той разбра, че ѝ се ходи на лов за диви кози. Чудеше се дали тя забавяше тръгването им с надежда той да промени решението си и да останат тук при Шарамудои, където явно ѝ харесваше. С Толи се бяха сприятелили. Приятно му беше, че я харесват, но заминаването им ставаше толкова по-трудно, колкото по-дълго стояха.

Лежа буден през нощта, изпълнен с мисли. Ако реши да останат тук заради нея, то защо тогава не останаха при Мамутоите? Най-после сметна, че трябва да тръгнат най-много до един-два дни. Знаеше, че Айла няма да се зарадва от това, и се чудеше как да ѝ го каже.

Стана и се облече. На излизане от жилището усети студен полъх. Ще трябва и топли дрехи, помисли и забърза към сутрешната тоалетна на мъжете. Вместо рояците цветни пеперуди, които всяка сутрин виждаше там и се чудеше защо точно тук се въртят, видя едно вече пожълтяло листо да пада, а по дърветата имаше много с променен цвят.

Защо не беше ги забелязал по-рано? Дните вървяха така бързо, а времето беше толкова приятно, че не беше обърнал внимание на приближавщата смяна на сезона. Замисли се, че може дори сезонът да е понапреднал, отколкото му се струваше, и тогава щеше да е опасно да пътуват на север. Съвсем твърдо реши да не отлага тръгването повече.

– А, станал си. – Айла влезе с Дарвало. – Дойдох да те повикам, преди да е свършила всичката храна.

– Тъкмо си обличах нещо по-топло. Навън е студено. Скоро ще трябва да си пусна брада.

Айла разбра по-дълбокия смисъл в думите му. Той продължаваше снощния им разговор. Но на нея не ѝ се говореше за това.

– Може би трябва да прегледаш зимните ни дрехи, Айла. Пътните кошове у Доландо ли са?

„Знае, че са там. Защо ме пита? Знаеш защо, Айла“ – отговори си сама, като се опитваше да измисли как да отклони темата.

– Там са – обади се Дарвало, като се опитваше да бъде полезен.

– Трябва ми по-топла риза. Помниш ли в кой кош са зимните дрехи, Айла?

Помнеше, разбира се. Както и той!

– Тези дрехи на теб, Джондалар, съвсем не приличат на дрехите, с които пристигна предния път.

– Тези ми ги даде една жена от Мамутоите. А първия път носех дрехи от Зеландонии.

– Тази сутрин премерих една от твоите ризи, която ми беше дал. За сега ми е доста голяма – каза младежът.

– Още ли я пазиш? Почти съм забравил как изглеждаше.

– Искаш ли да я видиш?

– Да, да, искам – каза Джондалар.

Любопитството на Айла беше по-силно от нея. Отидоха до дървения заслон на Доландо. От една полица над леглото Дарвало свали внимателно увит пакет. Отвърза връзката, отвори меката кожена обвивка и извади една риза.

Необичайно изглежда, помисли си Айла. Декоративните мотиви и широката удължена кройка я правеха да прилича на дреха от Мамутоите. Но едно нещо я изненада повече от всичко. Беше обточена с хермелинови бели опашки с черни връхчета.

Дори на Джондалар му изглеждаше странна. Толкова много неща се бяха случили, откакто за последен път я беше обличал, че му се струваше много стара и не модерна. Откакто беше живял при Шарамудои и се стараше да се облича като тях, не беше обличал ризата и макар че бяха изминали само няколко луни оттогава като че ли векове го деляха от тази дреха от родното му място.

– Тя трябва да се носи свободна, Дарво. Носи я с колан. Хайде, облечи я. Дай да ти покажа. Имаш ли нещо, с което да я пристегнеш? – попита той.

Младежът я нахлузи през главата си, после подаде на Джондалар дълъг кожен ремък. Той му каза да се изправи, после опаса ремъка ниско, така че хермелиновите опашки да висят свободно.

– Ето, видя ли! Не ти е толкова голяма, Дарво – каза Джондалар. – Ти как мислиш, Айла?

– Малко е необикновена – не съм виждала такава. Но ти стои добре, Дарво.

– На мен ми харесва – каза младият мъж, като движеше ръце и се опитваше да се види. Може би ще е хубаво да я облече другия път, когато слиза долу до реката. Може би тя ще я хареса – момичето, което забеляза веднъж.

– Радвам се, че ти показах как да я носиш... преди да заминем – каза Джондалар.

– Кога заминавате? – попита стреснато Дарвало.

– Утре или най-късно в друг ден – отговори Джондалар, като гледаше Айла. – Веднага щом се приготвим.

– Дъждовете оттатък планината сигурно са започнали – каза Доландо, – а нали знаеш каква е Сестрата, когато придойде.

– Надявам се, че няма да е чак толкова лоша. Ще ни трябва една от

вашите големи лодки, за да я прекосим – отговори Джондалар.

– Ако ще тръгвате с лодка, ние ще ви придружим до Сестрата – обади се Карлоно.

– Ще ни трябва още блатна мирта – намеси се и Каролио, – а я вземаме оттам.

– Ще се радвам да сме заедно в лодката, но конете няма да могат да се возят – каза Джондалар.

– Нали каза, че сте преминавали реки с тях? Сигурно ще могат да плуват след лодката – предложи Карлоно. – А вълкът ще бъде вътре.

– Да, конете могат да плуват в река, но до Сестрата е доста далеч, може би няколко дни – каза Джондалар. – Едва ли ще могат да плуват толкова.

– Има един път през планината – заговори Доландо. – Ще трябва да се върнете малко назад, после да заобиколите няколко върха, но по пътя има оставени знаци и те ще ви отведат до мястото, където Сестрата се влива в Майката.

– Дали там е най-удачно да пресечем Сестрата? – Той си спомни дълбоките води, които бяха преминавали последния път.

– Може и да не е, но оттам по Сестрата можете да се отправите на север, докато намерите по-добро място, макар че тя изобщо е трудна за преминаване. Притоците ѝ от планината са силни и бързи, течението ѝ е по-увличащо от това на Майката и е по-коварна – каза Карлоно. – Един път вървахме нагоре по нея и нямаше място, където да не е трудна за преминаване.

– Трябва да следвам Майката, за да се прибера, а това означава да пресека Сестрата – каза Джондалар.

– Тогава ти желая успех.

– Ще ви трябва храна – обади се Рошарио. – Има някои неща, които искам да ви дам.

– Нямаме много място за допълнителен багаж – отговори Джондалар.

– Те са за майка ти – каза жената, – любимата огърлица на Джетамио. Запазих я да я дам на Тонолан, ако се върне. Няма да заеме много място. След като майка ѝ умря, Джетамио искаше да се чувствава, че принадлежи към някого. Казах ѝ да запомни, че винаги е била Шарамудои. Тя направи огърлицата от зъби на диви кози и кости от малка псъртва, за да изразява и земята, и водата. Може би майка ти ще иска да има нещо, което е принадлежало на избраницата на сина ѝ.

– Права си. Ще иска – каза Джондалар. – Благодаря ти. Сигурен

съм, че тя ще значи много за Мартона.

– Къде е Айла? И на нея имам да дам нещо. Надявам се, че ще намери място за него – каза Рошарио.

– С Толи е, събират багажа – отговори той. – Никак не й се тръгва заради ръката ти. Но наистина е крайно време за път.

– Аз ще съм добре, сигурна съм. – Рошарио вървеше с него към жилището. – Айла сложи нова брезова кора. Ръката ми е малко по-тънка, защото не съм я движила, иначе изглежда здрава, но Айла каза да оставя кората още малко. Казава, че като започна да използвам ръката си, ще се възстанови.

– Сигурен съм в това!

– Не знам защо нашето момче и шамуд се забавиха толкова. Айла ми обясни какво да правя, а и на Доландо, Толи, Каролио и още хора. Ще се справим без нея – макар да ми се искаше и двамата да останете. Още не е късно да промените решението си...

– Тези думи значат за мен много, Рошарио, толкова мило ни камиш... особено при отношенията на Доландо и Айла... нейният произход...

Тя спря и погледна високия мъж.

– Това те мъчи, нали?

Джондалар се изчерви.

– Да – призна. – Е, вече не но като знам отношението на Доландо към тях и все пак я приема... не мога да ти го обясня. Това ме успокоява. Не искам тя да бъде наранена. И без това доста е преживяла.

– Все пак е доста силна – отбеляза Рошарио, като забеляза загрижената бръчка и тревогата в очите му. – Дълго те нямаше тук, Джондалар. Оpoznал си други народи, други обичаи, дори други езици. Твоят народ може вече да те е забравил – ти си съвсем различен дори от човека, който тръгна оттук, и е възможно и те да не са онзи народ, който ти познаваш. Вие мислите едни за други като такива, каквито сте били преди време.

– Много се тревожех за Айла, а за това не съм се сещал, но ти имаш право. Доста време мина. Дори тя може би ще се нагоди по-лесно. Те са непознати за нея и бързо ще свикне, както винаги...

– А ти живееш с очакванията си – каза Рошарио и спря, преди да влязат в жилището. Винаги сте добре дошли тук и двамата!

– Благодаря ти, но все пак дълъг път ни предстои. Не можеш да си представиш колко дълъг, Рошарио!

– Прав си, не мога. Но ти можеш, а и си пътувал доста и си свикнал.

Ако все пак решиш, че искаш да се върнеш, няма да е толкова дълъг.

– За човек, който никога не е мечтал за дълго Пътешествие, вече доста пропътувах – каза Джондалар. – Щом веднъж се прибера, край на Пътешествията. Права беше, като каза, че е време да се установя някъде. Но може би ще ми е по-лесно, ако знам, че имам избор.

Като отместиха кожата от входа, видяха вътре Маркено.

– Къде е Айла? – попита Джондалар.

– С Толи отидоха да приберат изсушените растения. Не ги ли видя, Рошарио?

– Ние идваме от полето. Мислех, че тя е тук – каза Джондалар.

– Да, беше. Говореше на Толи за някои от растенията. Откакто вчера тя прегледа ръката ти и започна да обяснява какво да се прави с нея, говорят само за растения и кое за какво е. Тази жена знае доста, Джондалар.

– Знам. Не разбирам само как помни всичко.

– Тази сутрин излязоха и се върнаха с пълни кошници. Бяха набрали всякакви видове. Дори малки люспички. Сега тя обяснява как се приготвят. Срамota е да си заминете, Джондалар. Айла ще липсва на Толи. На всички ни ще липсват и двамата.

– Не е толкова лесно да си отидем, но...

– Зная. Тонолан. А, сега се сещам. Ще ти дам нещо. – Маркено стана и започна да рови в едно сандъче с разнообразни инструменти от дърво, кост и рога.

Извади странен предмет, направен от клон на еленов рог, с дупка точно на мястото, където е бил свързан с долния клон от рогата. Беше покрит с украса, но не с геометрични и стилизирани форми на птици и риби, характерни за Шарамудои. По него имаше красиви, почти като живи животни – сърна и дива коза. Нещо в тях накара Джондалар да потръпне. Разгледа го по-внимателно и застина.

– Това е точилото за връх на копие на Тонолан! – пророни едва. Колко пъти беше гледал брат си как работи с него! Дори си спомни кога Тонолан го направи.

– Мислех, че може би го искаш за спомен. А може и да ти е от полза, когато търсиш духа му. Освен това, когато му осигуриш... на духа... спокойствие, той може да си го поиска – довърши Маркено.

– Благодаря ти, Маркено – каза Джондалар, като взе инструмента и го загледа. Беше толкова тясно свързан с брат му!

– За мен това означава много! – претегли го в ръка, усещайки в тежестта му присъствието на Тонолан. – Може би си прав. Много от него

е тук, усещам го.

– Имам нещо да дам на Айла, и най-добре е сега – каза Рошарио и излезе. Джондалар тръгна с нея.

Когато Рошарио влезе в жилището, Айла и Толи като че се сепнаха, но съмнението за нещо тайно се разсея от дружелюбните им усмивки. Тя отиде зад тях и взе от полицата едно пакетче.

– Това е за теб, Айла – каза Рошарио, – за това, че ми помогна. Увих го добре, за да се запази чисто през пътя. А после можеш да използваш обвивката за кърпа.

Айла, изненадана и доволна, развърза пакетчето и разви меките кожи; под тях имаше друга кожа, жълта, украсена с мъниста и топченца. Тя я вдигна и затаи дъх от възхищение – по-красива туника не беше виждала. Под нея имаше панталон за жена, изцяло украсен отпред в стил с туниката.

– Рошарио! Толкова е красиво! Не съм виждала по-прекрасен костюм. Прекалено е хубав, за да бъде обличан – каза Айла. После го остави долу и прегърна жената. За първи път от пристигането им Рошарио забеляза особения акцент на Айла, особено при произнасянето на някои думи, но не ѝ се стори неприятен.

– Надявам се, че ще ти стане. Защо не го изпробваш, за да те видим с него? – каза Рошарио.

– Наистина ли мислиш, че трябва? – попита Айла, като се страхувахе дори да го пипне.

– Трябва да знаем дали ти става, за да можеш да го облечеш за тържествената церемония с Джондалар, нали?

Айла се усмихна на Джондалар, развълнувана и щастлива, но не посямля каже, че вече има годожна туника – подарък от жената на Талут, Нези от Лъвския Бивак. Нямахше да може да облече и двете в един ден, но все щеше да се намери друг специален случай за новия прекрасен тоалет.

– И аз имам нещо за теб, Айла. Не е толкова красиво, но пък е полезно. – Толи ѝ подаде меки малки кожени парчета в торбичка за закачане на кръста.

Айла ги взе, като избягваше да гледа Джондалар. Знаеше за какво са.

– Как се сети, че ще ми трябва за времето на луната, Толи?

– Една жена винаги може да използва нови парчета, особено, когато пътува. А когато говорехме за подаръци, исках да измисля нещо малко, което да се носи лесно – обясни Толи своя полезен подарък.

– Чудесен е. Толкова полза ще имам от него. Много си грижовна, Толи. – Тя се обърна, за да прикрие сълзите си. – Много ще ми липсваш.

– Хайде сега, още не си заминала. Чак утре сутрин. Има много време за сълзи дотогава – намеси се Рошарио, макар че и нейните очи плуваха в сълзи.

Вечерта Айла изсипа всичко от двата си пътни коша, отбра необходимото и обмисли как да подреди нещата заедно с храната, която им дадоха. Джондалар също можеше да вземе една част, но при него нямаше много свободно място. Няколко пъти говориха за лодката, за да решат дали си заслужава да я носят по планината. Накрая решиха да я вземат.

– Как ще събереш всичко това в кошовете? – чудеше се Джондалар на купчината мистериозни пакетчета и вързопчета – всичките внимателно опаковани. Плашеше го количеството им. – Наистина ли всичките ще ти трябват? Например в това какво има?

– Всичките ми летни дрехи. Него мога да оставя, ако се наложи. Но трябва да имам какво да облека другото лято. Добре, че повече никога няма да опаковам зимни дрехи.

– Хм-м – промърмори той, като не можа да я обори, но все още разтревожен за багажа. Видя едно познато отпреди пакетче, но не знаеше какво има в него.

– Какво е това?

– Джондалар, не ми помагаш особено – каза Айла. – Защо не вземеш сандъчетата с храна от Каролио и да им намериш място при теб?

– Полека, Рейсър, успокой се – каза Джондалар, като придърпа въжетото, служещо за юзда, и потупа жребеца по главата, после погали врата му, за да го успокои. – Усеща, че сме готови и няма търпение.

– Айла, ще дойде ей сега – каза Маркено. – Двете се сближиха много бързо. Толи плака снощи, иска й се да не тръгвате. Да ти кажа честно, и аз съжалявам, че заминавате. Обикалях, разговарях с хората тук, но досега не бях открил някого, с когото да се свържем, докато не дойдохте вие. Съвсем скоро ще трябва вече да сме намерили роднинска двойка. Сигурен ли си, че не искаш да промениш намеренията си?

– Не можеш да си представиш колко ми беше трудно да взема това решение, Маркено. Кой знае какво ще намеря, когато пристигна там. Сестра ми е пораснала и сигурно не ме помни. Нямам представа какво прави по-големият ми брат и дали е там. Само се надявам майка ми още да е жива – сподели Джондалар – ... и Даланар, нейният мъж. Най-близката ми братовчедка сигурно вече е майка, но дори не знам дали има мъж. А ако има, може и да не го познавам. Сигурно много малко хора

там ще са ми познати, а тук всички сте ми близки. Но трябва да тръгна за там.

Маркено кимна. Уини леко потропа с копито и те погледнаха нагоре. Рошарио, Айла и Толи с Шамио на ръце излизаха от жилището. Момиченцето искаше да слезе, за да се порадва на Вълчо.

– Не знам какво ще правя с Шамио, като си отиде Вълчо – каза Маркено. – Тя иска да е при нея непрекъснато. Даже ще спи до него, ако ѝ разреша.

– Може би ще ѝ намериш едно малко вълче – каза Карлоно, който току-що се беше върнал от пристана.

– Не съм мислил за това. Няма да е лесно, но може би ще успея да измъкна от някоя бърлога едно вълче – продължи Маркено. – Поне ще ѝ обещава да се опитам. Трябва с нещо да я успокоя.

– Ако ще търсиш, гледай непременно да е малко – посъветва го Джондалар. – Вълчо още бозаеше, когато майка му умря.

– А Айла как го е хранила с мляко? – попита Карлоно.

– И аз съм се чудил за това – отговори Джондалар. – Тя казва, че едно бебе може да яде това, което яде и майка му, но трябва да е меко и да може да се дъвче. Тя правеше бульон, потапяше вътре мека кожа и му даваше да я смуче, а месото нарязваше на малки парченца. Сега той яде каквото и ние, но понякога обича сам да си улови нещо. Дори и нас донася от улова си.

– А как го карате да прави, каквото вие искате от него? – запитва Маркено.

– Айла отделя много време за това. Показва му, а после го кара да повтаря много пъти едно и също, докато свикне. Направо е изненадващо колко добре възприема и как се старее да ѝ угоди и да я зарадва.

– Всички го виждаме. Смяташ ли, че това е заради нея самата? В края на краищата тя е шамуд – отбеляза Карлоно. – Дали всеки може да кара животните да го слушат?

– Ами ето, аз яздя Рейсър, а не съм шамуд – каза Джондалар.

– Не съм съвсем сигурен – засмя се Марлено. – Виждал съм те как се държиш с жени – можеш да накараш всяка от тях да направи каквото искаш ти.

Джондалар се изчерви. Не беше мислил по това досега. Айла се беше приближила и се чудеше на червенината по лицето му, но в този момент и Доландо дойде до тях и каза:

– Ще повървя малко с вас да ви показвам пътеката и най-добрия път през планината.

– Благодаря ти. Ще ни бъде от голяма полза – отговори Джондалар.

– И аз ще дойда – каза Маркено.

– Искам и аз – обади се Дарвало.

Айла го погледна и видя, че е облечен с ризата от Джондалар.

– И аз – каза Ракарио.

Дарвало го изгледа намръщен, като мислеше, че той гледа Джондалар, но срещна погледа му, насочен към него с обожаваща усмивка. Айла проследи промяната на изражението му от яд към учудване, после разбиране, докато накрая той се изчерви от изненадата.

Почти всички се бяха събрали на обичайното място в полето, за да кажат сбогом на гостите, и още няколко души изразиха желание да ги придружат донякъде.

– Аз няма да дойда – обърна се Рошарио към Айла и Джондалар, но ми се искаше да останете. И на двама ви желая добър път.

– Благодаря ти, Рошарио – каза той и я прегърна. – Може да имаме нужда от пожеланието ти много скоро.

– И аз ти благодаря, Джондалар, че доведе Айла. Не искам даже да си помисля какво щеше да бъде, ако не беше дошла. – Тя протегна ръка към Айла. Младата лечителка я пое, после обгърна и ръката с шината и стисна и двете, доволна, когато усети силното стискане на ръцете в отговор на нейното. После се прегърнаха.

Още няколко души се сбогуваха с тях, но повечето бяха решили да ги придружат донякъде.

– Ти идваш ли, Толи? – попита Маркено, заставайки зад Джондалар.

– Не, не искам. – Очите ѝ бяха пълни със сълзи. – Няма да ми е полесно да се сбогувам по пътя, отколкото тук.

Тя отиде до високия Зеландони.

– Точно сега ми е трудно да съм добра към теб, Джондалар. Винаги си бил мил и симпатичен, особено след като доведе Айла. Толкова много исках да останете тук, но ти отказваш. Въпреки че те разбирам, от това не се чувствавам по-добре.

– Съжалявам, Толи – отговори Джондалар. – Иска ми се да мога на направя нещо хубаво за теб.

– Можеш, но не искаш – каза тя. Такава беше тя – казваше точно каквото мисли. А това беше едно от нещата, които той харесваше в нея.

– Не бива да се гневиш. Ако можеш да остана, нищо нямаше да е по-приятно за мен от това да се събера с теб и Марлено. Не знаеш колко съм горд, че поканихте точно нас, и колко по-трудно ми е да тръгна

сега, но нещо ме подтиква. Честно казано, дори не знам със сигурност какво е то, но трябва да тръгна, Толи. – Той я погледна със смущаващите си сини очи, пълни с искрена мъка, загриженост и обич.

– Джондалар, не бива да говориш тези хубави неща и да ме гледаш така – още повече ми се приисква да останете. Само ме прегърни – каза Толи.

Той се наведе и обви ръце около нея; усети как се тресе от подтиснати хлипове. Тя се отдръпна и погледна високата руса жена зад него.

– О, Айла! Не искам да си отиваш! – каза с дълбоко ридание и двете се прегърнаха силно.

– И аз не искам, бих желала да остана. Не знам защо, но Джондалар трябва да замине, а не мога да не тръгна с него – говореше Айла и плачеше колкото Толи.

Внезапно младата майка грабна за ръка Шамио и избяга с нея към жилищата.

Вълчо понечи да се втурне след тях.

– Стой тук, Вълчо! – заповяда Айла.

– Вълчо! Искам си моя Вълчо – извика момиченцето, протягайки се към рунтавия четириног хищник.

Вълкът изскимтя и погледна към Айла.

– Стой тук! – нареди тя. – Заминаваме!

ГЛАВА 20

Айла и Джондалар стояха на една поляна, от която се виждаше голяма част от планината. Изпълнени с чувство на загуба и самота, гледаха как Доландо, Маркено, Карлоно и Дарвало се спускат надолу по пътеката. Останалите от хората, тръгнали да ги изпратят, постепенно бяха изостанали. Когато четиримата стигнаха до един завой на пътеката, се обърнаха и помахаха.

Айла им отвърна, като вдигна ръка с опакото на дланта обърнато към тях, което означаваше „елате пак“, и внезапно осъзна, че повече никога няма да види Шарамудоите. Въпреки краткия период, който прекара с тях, тя се бе привързала към тях. Те я бяха посрещнали гостоприемно, бяха я поканили да им гостува и жената би могла да живее сред тях щастливо.

Сегашното им заминаване ѝ напомни за раздялата ѝ с Мамутоите в началото на лятото. Те също я бяха посрещнали гостоприемно и тя беше обикнала мнозина от тях. Можеше да е щастлива, ако беше останала при тях, макар че щеше да живее с мъката, която беше причинила на Ранек, а когато замина, я беше обхванало вълнението, че се прибира у дома с мъжа, когото обича. Докато живя с Шарамудоите, никой не бе страдал заради нея и това правеше раздялата още по-трудна. Обичаше Джондалар и не можеше да не го придружи, но беше намерила приятели, които я приемаха и с които ѝ беше трудно да се раздели завинаги.

„Пътуванията са свързани с много сбогувания“ – помисли си Айла. Дори си беше взела последно сбогом със сина си, когото беше оставила с Клана..., макар че, ако беше останала там, може би някой ден щеше да ѝ се отдаде възможност да се спусне с лодка заедно с Рамудоите надолу по Великата майка река до делтата. И тогава може би щеше да направи пътешествие около полуострова, за да потърси новата пещера на клана на нейния син..., но нямаше смисъл да продължава да мисли за това.

Вече нямаше да има други възможности за връщане, на които да се надява. Нейният живот я отвеждаше в една посока, а животът на сина ѝ го насочваше в друга. Иза ѝ беше казала: „Намери хората си, намери си стопанина.“ Беше намерила прием сред народ, който ѝ допаднаше, и беше срещнала и обикнала мъж, който също я обичаше. Но наред с всичко, което беше спечелила, в живота ѝ имаше и загуби. Една от тях беше загубата на сина ѝ и тя трябваше да се примири с този факт.

Джондалар също се почувства самотен, когато видя как четиримата се обърнаха и поеха обратно към дома си. Те бяха негови приятели, с тях беше живял няколко години и ги беше опознал добре. Макар че не беше свързан с тях по майчина линия, той ги чувстваше като кръвни роднини. Въпреки силното си желание да се върне към корените си, те му бяха като семейство, което вече никога нямаше да види, и това то натъжаваше.

Когато последните Шарамудои, които ги бяха изпратили, изчезнаха от погледа им, Вълчо седна на задните си лапи, вирна глава, изджавка няколко пъти, след което нададе силен, гърлен вой, който разтърси спокойствието на слънчевото утро. Четиримата отново се появиха долу на пътеката и помахаха за последен път в отговор на вълчето сбогуване. Изведнъж се чу ответен вълчи вой. Маркено вдигна очи, за да види откъде идваше вторият вой, преди отново да тръгнат надолу по пътеката. След това Айла и Джондалар се обърнаха и се отправиха към планината с върхове, блестящи от синьо-зеления глетчеров лед.

Макар да не бяха толкова високи, колкото планинската верига на запад, планините, сред които се движеха, бяха възникнали по едно и също време с нея, през една от най-скорошните епохи на образуване на планини – скорошна само по отношение на тежките, бавни движения на дебелия скална кора, плаваща върху разтопената лава на древната земя. Издигнат и нагънат на няколко последователни успоредни хребета през орогенезиса, който беше предизвикал рязкото застиване на целия континент, неравният терен на най-крайния източен дял на обширната планинска верига беше покрит с богата зелена растителност.

Широколистни дървета отделяха равнините, в които все още бе топло лято, от по-хладните височини. Преобладаваха дъб и бук, но често се срещаха и габър и явор. Листата им вече бяха започнали да се превръщат в разноцветно пано в червено и жълто, контрастиращи с наситеното зелено на смърча по по-високия хребет. Един участък с иглолистни дървета, в които освен смърч имаше и тис, ела, бор и иглолистна борика, се простираше и по заоблените по-ниски възвишения и покриваше стръмните склонове на високите върхове с по-бледа зеленина, която избледняваше в жълтото на лиственицата. Височината, над която не можеше да растат дървета, представляваше зелено алпийско пасбище, което преминаваше в бялото на снега в началото на сезона. Най-отгоре беше синкавият леден шлем на глетчера.

Мимолетният горещ дъх на краткото лято, докоснал южните равнини в ниското, вече отстъпваше пред сковаващата хватка на студа.

Въпреки че имаше известен междинен период на затопляне, ледът на глетчера се прегрупираше за една последна атака на земята, преди отеглянето му да се превърне в пълно поражение хиляди години по-късно. Но дори и по време на по-мекия период преди последното му нападение ледът на глетчера не само, че беше покрил ниските върхове и склоновете на високите планини, но беше сковал в прегръдката си и континента.

Айла и Джондалар по-често вървяха пеша и по-рядко язدهа, докато прекосяваха насечения горист ландшафт, още повече че допълнително затруднение в придвижването им беше това, че трябваше да влачат лодката. Те изкачваха стръмни склонове, преминаваха през хребети, отделни сипеи, спускаха се по стръмните склонове на дълбоки оврази, образувани при пролетното топене на сняг и лед и от силните дъждове в южните планини. На дъното на някои от тях имаше вода, която се просмукуваше през кашата от загниваща растителност и мека глина, полепнала по краката на хората и животните. През други преминаваха бистри потоци. Всички скоро щяха отново да се напълнят от буйните дъждовни води на есента.

Преминаването им през по-ниските възвишения, покрити с редки широколистни гори, се затрудняваше от храсталака, през който трябваше да си пробиват път. Жилавите стъбла на бодливите къпинови храсти образуваха невероятна преграда, която се впиваше в коси, дрехи, кожа и козина. Топлата рунтава козина на степните коне, предпазваща ги от студа на откритите равнини, лесно се закачаше и оплиташе в бодлите и това не беше спестено дори на Вълчо.

Отдъхнаха си с радост, когато стигнаха равнището на вечнозелената растителност, чиято сравнително постоянна сянка не позволяваше на храсталака да се разпростира, макар че по стръмните склонове, където гората не беше така гъста, слънцето проникваше по-лесно, отколкото по равните места, давайки възможност на някои храсти да се развият. Не им беше много по-лесно да яздят през гъстата гора от високи дървета, където конете трябваше да намират пътя си през всякакви дървесни препятствия, а на пътиците се налагаше постоянно да се навеждат, за да избягват провисналите клони. Първата нощ направиха бивак на една полянка, заобиколена от островърхи иглолистни дървета.

Наближаваше вечерта на втория ден, когато пътешествениците преминаха линията, над която не растат дървета. Освободили се най-сетне от увиващия се около краката им храсталак, както и от постоянната преграда на по-високите дървета, те разпънаха палатката си до един

студен, бърз поток на открито пасбище. Щом свалиха багажа от конете, те веднага започнаха да пасат свежата трева и алпийските билки на зелената ливада. Докато преминаваха по ниските, сухи места, животните се хранеха само с изсъхнала трева.

Заедно с тях пасеше малко стадо елени. Мъжкарите усърдно търкаха короните си от рога в клоните и острите камъни, освобождавайки ги от мекото покритие от кожа и хранителни кръвоносни съдове, за да ги подготвят за есенното разгонване.

– Скоро ще настъпи сезонът на Удоволствията им – разсъждаваше на глас Джондалар, докато приготвяха огъня. – Приготвят се за битките и за женските.

– Битките представляват ли Удоволствие за мъжкарите? – попита Айла.

– Никога не ми е минавало през ума такова нещо, но за някои може би е така.

– Ти обичаш ли да се биеш с други мъже?

Той се намръщи, замисляйки се сериозно по въпроса.

– Случвало ми се е. Понякога си принуден да го сториш поради една или друга причина, но не мога да кажа, че ми харесва. Все пак нямам нищо против борбата и другите състезания.

– Мъжете от Клана не се бият помежду си, не им е разрешено. Но наистина провеждат турнири – каза Айла.

– И жените, но техните са различни.

– По какво се различават женските?

След известно мълчание тя обясни:

– Мъжете се състезават в дейностите си, а жените – в това, което създават, включително бебетата, макар че резултатите от това състезание не се обявяват и всяка си мисли, че е победителка.

Още по-нагоре в планините Джондалар забеляза семейство муфло-ни и посочи дивите овце с огромни рога, навити близо до главите им.

– Ето, това са истински борци. Когато се юрнат един към друг и треснат главите си, се чува нещо подобно на гръмотевица.

– Как мислиш, когато елените или овните се втурват един срещу друг с насочени рога, те бият ли се, или се състезават?

– Не знам. Нараняват се, но не много често. Обикновено единият се предава, когато другият покаже, че е по-силен, а понякога само се перчат и реват, без да се бият. Може би това е повече състезание, отколкото действителна битка. – Той ѝ се усмихна. – Ти си интересна жена, все такива въпроси задаваш.

Когато слънцето се скри зад хоризонта, прохладният вятър стана леден. През деня беше валял слаб сняг, който се беше стопил на откритите слънчеви места, но на сенчестите се беше задържал на купчинки, което предсказваше студена нощ и по-силен снеговалеж.

Вълчо изчезна малко след като опънаха палатката. Когато притъмня и той не се върна, Айла започна да се безпокои.

– Дали да му подсвирна, за да се върне? – попита тя Джондалар, докато си лягаха.

– Не му е за пръв път да ходи на лов сам, Айла. Ти просто си свикнала да се навърта наоколо, да е близо до теб. Ще се върне – отговори той.

– Надявам се да се върне до сутринта. Жената се изправи, за да огледа наоколо, но отвъд огъня цареше непрогледен мрак.

– Той е звяр и си знае пътя. Ела и седни тук. – Джондалар сложи ново дърво в огъня и се загледа в изригналите към небето искри. – Вид звездите. Виждала ли си досега толкова много?

Айла вдигна очи и се слиса.

– Наистина изглеждат много. Може би, защото тук сме по-близо до тях и виждаме повече от тях, особено по-дребните... те дали не са просто по-далеч от нас? Мислиш ли, че те все прииждат и прииждат?

– Не знам. Никога не съм мислил за това.

– Дали твоята Зеландони знае?

– Възможно е, но все пак би ни казала. Има някои неща, които се знаят само от Онези, които служат на Майката. Айла, ама ти наистина задаваш странни въпроси – каза той и потръпна. Макар че не беше сигурен дали е от студа, той каза: – Стана ми студено, а утре трябва да тръгваме рано. Доландо каза, че дъждовете могат да започнат всеки момент. А това означава, че тук може да падне сняг. Ще ми се да слезем долу още преди това.

– Веднага идвам. Просто искам да се убедя, че всичко е наред с Уини и Рейсър. Може Вълчо да е при тях.

Айла продължаваше да се безпокои, когато се пъкна в спалните кожи, и трудно заспа, защото се напрягаше да чуе някакъв звук, който можеше да означава, че животното се е върнало.

Беше тъмно, твърде тъмно, за да може погледът ѝ да проникне отвъд множеството звезди, които извираха от огъня и струяха към нощното небе, но тя продължаваше да се взира. И тогава две звезди, две жълти светлини в нощта се приближиха една към друга. Бяха очи,

очите на вълк, който гледаше към нея. Той се обърна и започна да се отдалечава и тя разбра, че той иска от нея да го последва, но когато тръгна след него, на пътя и изведнъж се изпречи огромна мечка.

Отскочи уплашена назад, когато мечката се изправи на задните си лапи и заръмжа. Но щом я погледна отново, откри, че това не е истинска мечка. Беше Креб, Мог-ърът, с наметалото си от мечка кожа.

Някъде отдалеч долетя гласът на сина ѝ, който я викаше. Погледна зад огромния магьосник и видя вълка, но това не беше просто вълк. Беше духът на Вълка, тотемът на Дърк, който искаше тя да го последва. После духът се превърна в сина ѝ и вече Дърк беше този, който искаше тя да го последва. Той я повика още веднъж, но когато тя се опита да отиде при него, Креб отново препречи пътя и. Посочи нещо зад нея.

Тя се обърна и видя една пътека, водеща към не дълбока пещера. На входа ѝ имаше навес от светъл камък отстрани на един зъбер, а над него – странен валун, който сякаш беше застинал малко преди да се катурне отвъд хребета и да полети надолу. Когато отново се обърна, Креб и Дърк бяха изчезнали.

– Креб! Дърк! Къде сте? – извика Айла и рязко седна в постелята.

– Айла, ти пак сънуваш нещо – каза Джондалар и също се изправи.

– Изчезнаха. Защо той не ми позволи да тръгна с тях? – изстена тя със сълзи на очи.

– Кой изчезна? – попита мъжът и я прегърна.

– Дърк изчезна, а Креб не ми позволи да тръгна с него. Препречи ми пътя. Защо не ми позволи да отида с него? – изплака в прегръдките му.

– Това е сън, Айла. Само сън. Може да означава нещо, но е само сън.

– Прав си. Знам, че си прав, но беше толкова ярък.

– Да си мислила за сина си напоследък?

– Да. Мислех си, че никога вече няма да го видя отново.

– Може би точно затова си го сънувала. Зеландони винаги казваше, че когато имаш такъв сън, трябва да се опиташ да запомниш всичко в него и някой ден може би ще проумееш смисъла му – каза Джондалар, опитвайки се да види лицето ѝ в тъмното. – А сега се опитай да заспиш отново.

И двамата лежаха будни известно време. Когато се събудиха на сутринта, небето беше облачно и Джондалар с нетърпение очакваше да

тръгнат, но Вълчо все още го нямаше. Айла често му свиркаше, докато събираха палатката и багажа си, но него го нямаше никакъв.

– Айла, трябва да тръгваме. Той ще ни настигне, както става винаги – каза Джондалар.

– Не тръгвам, докато не разбере къде е. Ти, ако искаш тръгвай, ако искаш чакай тук. Аз ще го потърся.

– Къде ще го търсиш? Този звяр може да е къде ли не.

– Може да се е върнал назад. Той наистина много хареса Шамио. Трябва да се върнем и да го потърсим.

– А не, никакво връщане назад! Не и след като стигнахме чак дотук.

– Ако трябва, ще се върна и сама. Не тръгвам никъде, докато не намеря Вълчо – заяви решително тя.

Джондалар поклати глава, като я видя, че поема обратно по следите. Беше очевидно, че е непреклонна. Досега вече щяха да са изминали доста път, ако не беше звярът. А колкото до него, той нямаше нищо против Вълчо да остане при Шарамудоите.

Айла продължаваше да подсвирква и изведнъж, в момента, в който тя отново навлезе в гората, звярът се появи от другата страна на поляната и се втурна към нея. Той се хвърли към младата жена, едва не я събори, постави лапите си на раменете ѝ, близна я по устните и леко я ухапа по брадичката.

– Вълчо! Ето те най-сетне! Къде беше! – възкликна тя, като го сграбчи за врата, потри лицето си в муцуната му и допря зъбите си до челюстта му в отговор на неговия поздрав. – Толкова се тревожих за теб. Не бива да изчезваш така.

– Мислиш ли, че вече можем да тръгваме? – попита Джондалар. – Загубихме половината сутрин.

– Добре поне че се върна и няма да ни се наложи да изминаваме целия път обратно – каза Айла и се метна на гърба на Уини. – Накъде искаш да вървим? Аз съм готова.

Мълчаливо тръгнаха през пасбището, ядосани един на друг, и яздиха така, докато стигнаха до един хребет. Докато се движеха покрай него, търсеха място, където да го преминат. Приблжиха стръмен каменист склон, но той им се стори много несигурен и Джондалар продължи напред, търсейки друго удобно място. Ако бяха без конете, можеха лесно да преминат хребета, но единственото място, сравнително удобно за преминаване на конете, изглежда, беше склонът на една плъзнала се надолу скала.

– Айла, мислиш ли, че конете ще могат да изкачат тази стръмнина? Струва ми се, че няма друг път, освен ако не решим да се върнем в ниското и да се опитаме да заобиколим.

– Ти каза, че не искаш да се връщаме – отговори му тя, – особено заради някакъв си звяр.

– Така е, но щом се налага, ще трябва да го сторим. Ако смяташ, че е твърде опасно за конете, няма да се опитваме да изкачваме стръмнината.

– Ами ако бях решила, че е твърде опасно за Вълчо? Тогава щяхме ли да го зарежем?

За Джондалар конете бяха полезни и макар че харесваше вълка, мъжът просто не смяташе за необходимо да се бавят заради него. Но очевидно Айла беше на друго мнение и той усети, че нещо ги разделяше. Между тях съществуваше някакво напрежение, вероятно поради това, че тя искаше да остане при Шарамудоите. Помисли си, че когато се отдалечат достатъчно, тя отново ще очаква с нетърпение крайната цел на пътешествието им. Не искаше да я наскърбява повече, затова каза:

– Не че съм искал да изоставя Вълчо. Просто си мислех, че той ще ни настигне както преди. – Не бе искрен, защото в онзи момент беше готов да го изостави.

Тя долови, че има и още нещо, но не ѝ се искаше разногласието им да ги раздалечава, а и след завръщането на Вълчо чувстваше облекчение. Щом безпокойството ѝ премина, ядът ѝ се изпари. Слезе от коня и започна да се изкачва по склона, за да провери дали е безопасен. Не беше съвсем сигурна, че конете ще се справят, но Джондалар беше казал, че ако не успеят, ще потърсят друг път.

– Джондалар, не съм напълно сигурна, но ми се струва, че трябва да опитаме. Като че ли не е толкова опасно, колкото изглежда. Ако конете не се справят, ще се върнем да потърсим някакъв обходен път.

В действителност теренът не беше толкова нестабилен, колкото изглеждаше. Въпреки няколкото критични момента, останаха изненадани от това как конете преодоляха стръмнината. Зарадваха се, когато тя остана зад гърба им, но по-нагоре се натъкнаха на още няколко трудни участъка. Благодарение на взаимната им загриженост и тревогата за конете, враждебността в общуването им беше преодоляна.

Склонът не представляваше трудност за Вълчо. Той тичешком се изкачи до върха и отново слезе, докато те внимателно водеха конете нагоре. Когато се изкачиха, Айла му изсвири и зачака. Джондалар я наблюдаваше и си мислеше, че е прекалено загрижена за звяра. Зачуди се

защо е така, помисли дали да я попита, но реши да не го прави, за да не я разгневи. Но после все пак се обърна към нея:

– Айла, може би бъркам, но ми се струва, че сега си по-загрижена за Вълчо от преди. По-рано му позволяваше да се отдалечава и да се връща, когато си поиска. Ще ми се да разбере какво те тревожи. Нали самата ти каза, че между нас не бива да има тайни.

Тя въздъхна дълбоко и притвори очи, после сбърчи чело и го погледна.

– Имаш право. Не че крия нещо от теб, а просто сама се опитвам да го скрия от себе си. Спомняш ли си онези елени, които сваляха мъха от рогата си?

– Да.

– Не съм съвсем сигурна, но ми се струва, че е дошъл сезонът на Удоволствията и за вълците. Даже не ми се ще да мисля по този въпрос, но Толи го повдигна, когато разказвах как Бебчо си отиде, за да си намери другарка. Тогава тя ме попита дали според мен и Вълчо ще ме напусне някога, както стана с Бебчо. Джондалар, не искам да се разделям с Вълчо. Той ми е почти като дете, като мой син.

– А какво те кара да мислиш, че ще те напусне?

– Преди да си отиде завинаги, Бебчо все по-често и по-често започна да се губи някъде. Отначало за ден, после за няколко дни, а понякога, когато се връщаше, виждах, че се е бил. Знаех, че си търси другарка. И си я намери. Сега, всеки път, когато Вълчо изчезне, се боя, че си търси другар.

– Значи това било. Не знам дали бихме могли да направим нещо, но наистина ли има такава вероятност? – попита Джондалар.

Неволно си помисли, че му се иска да е така. Той не желаше тя да се чувства нещастна, но вече имаше няколко случая, когато вълкът ги беше забавил или беше станал причина за възникване на напрежение помежду им. Трябваше да си признае, че ако Вълчо си намереше другарка и изчезнеше с нея, той щеше да му пожелае всичко хубаво и да се зарадва, че ги е напуснал.

– Не знам. Досега винаги се е връщал и, изглежда, му е приятно да пътува с нас. Приветства ме като член на неговата глутница, но нали знаеш как е с Удоволствията. Те са мощен Дар. Нуждата от тях може да бъде много силна.

– Вярно е. Не знам дали би могла да направиш нещо, но съм доволен, че ми разказа всичко това.

Продължиха да яздят, без да разговарят, докато изкачиха друга

високопланинска ливада, но мълчанието помежду им беше приятелско. Беше доволен, че бе споделила опасенията си с него. Сега поне разбираше малко по-добре странното ѝ поведение. Тя просто се беше държала като прекалено загрижена майка и той се радваше, че всъщност не е такава. Винаги беше съжалявал момчетата, чиито майки не им позволяваха да вършат неща, които можеха да се окажат опасни, като например да влизат в пещери или да се катерят по дървета.

– Айла, виж, дива коза – каза ѝ, сочейки пъргавото и красиво животно с дълги, извити рога. То се беше изправило на една скала, надвиснала над стръмнина високо в планината. – По-рано ходех на лов за такива животни. А я виж по-нататък. Това са диви антилопи!

– Това ли са животните, за които ходят на лов Шамудоите? – попита Айла, докато наблюдаваше антилопите родственици на дивата планинска коза, но с по-малки, изправени рога, които скачаха от един недостъпен връх на друг и от една стръмна скала на друга.

– Да. Аз съм бил с тях.

– Че как може да се ходи на лов за такива животни? Как стигате до тях?

– Важното е да успееш да се изкачиш зад тях. Обикновено те през цялото време гледат надолу, откъдето очакват опасност и затова ако успееш да излезеш над тях, можеш да се приближиш и да убиеш някоя. Нали разбираш какво преимущество може да е копиехвъргачът.

– Това ме кара да ценя още по-високо одеждите, които ми даде Рошарио.

Продължиха да се изкачват и следобед достигнаха точно до местата на вечния сняг. От двете им страни се издигаха голи стени, по които добре се виждаха заледени и заснежени участъци. Билото се открояваше на фона на синьото небе и като че ли водеше до самия край на света. Когато се изкачиха най-горе, спряха и се огледаха. Гледката беше величествена.

Добре се виждаше целият път, който бяха изминали от горския пояс до билото на планината. Под тях покритите с вечнозелена растителност склонове скриваха твърдите скали и неравния терен, с който се бяха борили. На изток, в ниското, се виждаше дори равнината, с преплетените ленти на течащите през нея реки. Това изненада Айла. От ледения планински връх Великата майка река изглеждаше като няколко водни браздички и на жената просто не ѝ се вярваше, че преди цяла вечност са изнемогвали от жегата, докато са пътували покрай нея. Пред тях се виждаше следващият планински хребет, който беше малко по-нисък, а от него

ги отделяше дълбока долина с островърхи зелени дървета. Недалеч от тях се извисяваха скованите от искрящ лед върхове.

Айла се оглеждаше с благоговение и грейнали от почуда очи. Беше потресена от величието и красотата на гледката. Облаците пара, които излизаха от устата ѝ, се открояваха на фона на студения прозрачен въздух и подчертаваха възбуденото ѝ дишане.

– Джондалар, та ние сме по-високо от всичко. Никога не съм се качвала толкова високо. Имам чувството, че сме на върха на света! И е толкова... толкова красиво, толкова вълнуващо!

Докато наблюдаваше удивлението, изписано на лицето ѝ, искрящици ѝ очи, красивата ѝ усмивка, мъжът усети как вълнението ѝ се предава и на него и изведнъж изпита непреодолимо желание.

– Да, толкова красиво, толкова вълнуващо! – каза той.

Нещо в гласа му я накара да потръпне, да се откъсне от изключителната гледка, обърне поглед към него.

Очите му бяха така невероятно сини, че сякаш бе откраднал две парченца от наситеното, искрящо синьо небе и ги бе изпълнил с любовта и желанието си. Тя остана неподвижна, омагьосана от тях, запленена от неописуемия му чар. Неизвестен ѝ бе източникът на този чар, както и на магията на любовта му, но не можеше, а и не искаше, да ги пренебрегне. Както винаги желанието му да я има бе за нея неговият „сигнал“. За Айла това не беше волеви акт, а физическа реакция, потребност, силна и увеличаща като неговата.

Изведнъж се озова в прегръдките му, усещайки силните му ръце и жадните му устни. Удоволствието определено не липсваха в живота ѝ, те редовно споделяха този Дар на Майката с огромна радост, но сега моментът беше изключителен. Тя изживяваше всички усещания с изострена чувствителност, може би поради вълнуващата природа. Усещаше с всяка клетка на тялото си неговото. Тръпка премина през нея – ръцете му бяха на гърба ѝ, нейните бяха обгърнали раменете му, бедрата му бяха притиснати до нейните. Усещаше топлината на подутината в слабините му през дебелината на зимната му дреха, подплатена с козина, а усните му я караха да иска желанието ѝ да не я напуска никога.

В момента, в който я пусна и се отдръпна толкова, колкото да развърже горната ѝ дреха, тялото ѝ пламна от желание и очакване на неговото докосване. Тя едва издържаше, но въпреки това не искаше той да бърза. Изпита удоволствие от студените му ръце върху топлиите си гърди, когато той бръкна под туниката ѝ. Ахна, когато потърка твърдото зърно, пламъци препуснаха през тялото ѝ и стигнаха до мястото

дълбоко в нея, което копнееше за още.

Джондалар усети бурните ѝ реакции и почувства как собствената му възбуда нараства. Членът му се изправи и запулсира в пълния си размер. Усети гладкия ѝ топъл език в устата си и го засмука. После го пусна, за да изпита тази нейна мека топлина, и изведнъж му се прииска да опита соления вкус на другия ѝ отвор, но не му се щеше да престане да я целува. Искаше му се, ако може да я обхване цялата. Сложи ръце на гърдите ѝ и започна да милва и търка зърната им, после повдигна туниката ѝ, пое едното с устни и го засмука силно. Усети как тя се впи в него и застана от удоволствие.

Усети пулсиране и си представи как цялата му мъжественост е вътре в нея. Пак се целунаха и тя долови как силата на желанието му нараства. Жадуваше за допира му, ръцете му, устата му, мъжествеността му.

Започна да съблича шубата ѝ и тя се измъкна от нея, радвайки се на студения вятър, който пареше под устата и ръцете му по тялото ѝ. Развърза панталоните ѝ и жената усети как те се смъкват и падат. После и двамата легнаха на шубата ѝ, ръцете му милваха ханша, корема и вътрешната част на бедрата ѝ. Тя се разтвори при допира му.

Той се смъкна между краката ѝ и топлината на езика му предизвика възбуда през тялото ѝ. Тя беше толкова чувствителна, реакциите ѝ така мощни, че всичко беше неустойимо, непоносимо възбуждащо.

Той усети силната ѝ и спонтанна реакция на лекото му докосване. Джондалар беше овладял каменоделството, умееше да прави сечива от кремък и ловни оръжия. Беше един от най-умелите майстори, защото усещаше камъка. Жените реагираха на ръцете му като хубаво парче кремък. И двете го караха да разкрие върховните си способности. Той искрено се наслаждаваше на оформеното от умелите му ръце прекрасно сечиво от добро парче кремък или на усещането, че една жена стига връхната точка на възбудата си, и беше отделил много време за упражнение и на двете умения.

Естествената му склонност и вроденото му желание да долавя чувствата на жената, особено на Айла, в този най-интимен от всички мигове му даваха знанието, че едно съвсем леко докосване ще я възбуди повече, макар че по-късно можеше да се приложи по-различна техника.

Целуна вътрешната страна на бедрото ѝ, прокара език нагоре и забеляза, че кожата ѝ настръхна. Усети как тя потрепери под студения вятър и макар че очите ѝ бяха затворени и тя не се издаваше, Джондалар разбра, че ѝ е студено. Надигна се, взе връхната си дреха и я покри, но я остави гола от кръста надолу.

Тя се почувства чудесно под подплатената с козина дреха, все още топла от тялото му и пропита с мъжкия му мирис. Студеният вятър, който брулеше кожата на бедрата ѝ, и влажната диря, която езикът му оставяше, предизвикаха у нея тръпка на наслада. Усети как топлата влага проникна в гънките ѝ и след случайното потръпване, предизвикано от студа, тя бе залята от гореща вълна. Айла изстена и тялото ѝ се изви към неговото.

Той разтвори гънките ѝ с две ръце, наслади се на красивото розово цвете на нейната женственост и тъй като не можеше повече да се сдържа, стопли застиващите венчелистчета с влажния си език, вдъхвайки аромата ѝ. Тя почувства топлината, после студа и откликна с потръпване. Усещането беше ново, различно от всичко друго, което Джондалар беше предизвиквал у нея преди. Той използваше дори въздуха на планинския връх като средство да ѝ достави Удоволствие и дълбоко в себе си тя изпита възхищение.

Но когато той продължи, тя забрави за въздуха. Натискът се усили, познатите движения на устните и ръцете му стимулираха, насърчаваха, подтикваха сетивата ѝ да откликнат и тя напълно загуби представа къде се намира. Усещаше само засмукващите му устни, галещия му език, който докосваше мястото на нейното Удоволствие, вещите му пръсти, които проникваха в нея, а сетне само прилива, който се надигна в дълбините ѝ, достигна апогея си и се разля по цялото ѝ тяло. Същевременно тя намери с ръка неговата мъжественост и я насочи към своя кладенец. Щом той го изпълни, тя се изви в дъга, за да го посрещне.

Той потопа члена си в дълбините ѝ и затвори очи, когато почувства топлата ѝ влажна прегръдка. Изчака няколко мига, после се отдръпна, усещайки ласката на дълбокия ѝ тунел, и отново се устреми към вътрешността ѝ. Гмуркаше се в нея, отдръпваше се и с всеки тласък напрежението в него растеше. Долавяше стонове ѝ, усещаше как тя се надига към него, докато достигна върховния миг и изригна, обзет от Удоволствие, което го обгръщаше на талази.

Настъпилата тишина се нарушаваше само от шепота на вятъра. Конете чакаха търпеливо; вълкът ги бе наблюдавал с интерес, но се бе научил да сдържа силното си любопитство. Най-сетне Джондалар се надигна, облегна се на лакти и се взря в жената, която обичаше.

– Айла, какво ще стане, ако сме заченали бебе? – попита той.

– Не се тревожи, Джондалар, мисля, че не сме.

Тя се радваше, че отново бе успяла да попълни запасите си от провизочагачни растения и едва не се изкуши да му разкаже за тях, както

беше разказала на Толи. Но макар че беше жена, Толи беше толкова изненадана в първия момент, затова не посмя да спомене нищо пред Джондалар.

– Не съм сигурна, но ми се струва, че през този период не мога да забременея – обясни му и това отговаряше на истината – не можеше да бъде абсолютно сигурна.

В крайна сметка Иза беше добила дъщеря, макар да беше пила противозачатъчния чай в продължение на години. „Може би специалните растения престават да действат след дълга употреба – помисли си Айла, – или пък Иза е забравила да ги взима“, макар че това ѝ се струваше малко вероятно. Чудеше се какво ли ще стане, ако престане да пие сутрешния си чай.

Джондалар се надяваше, че тя е права, макар че с една малка частица от съзнанието си искаше това да не е така.

Мислеше си дали изобщо някога и в неговото огнище ще се появи дете, дете, родено от неговия дух или може би от неговата същност.

Необходимите им бяха няколко дни, за да достигнат до следващото било, което беше по-ниско, не се извисяваше много над горския пояс, но от него за пръв път пред очите им се разкри гледката на обширните западни степи. Денят беше хладен и сух, макар че предишните дни бе валил сняг, а в далечината се мяркаше друга, по-висока верига от заледени планини. В равнината под тях забелязаха река, която се вливаше в нещо като голямо разлято езеро.

– Това ли е Великата майка река? – попита Айла.

– Не, това е Сестрата, която трябва да прекосим. Боя се, че ще бъде най-трудното прекосяване на река през цялото ни Пътешествие. Виждаш ли онова там, на юг? Където водата се разстила, сякаш образува езеро? Това е Майката, или по-точно това е мястото, където Сестрата се влива в нея. Водите ѝ се връщат назад и преливат, а теченията са коварни. Няма да се опитваме да пресичаме тук, но Карлоно каза, че дори и нагоре по течението реката си остава буйна.

Оказа се, че денят, в който съзерцаваха ширналата се на запад гледка от втория хребет, е последният безоблачен ден. Когато се пробудиха на следващата сутрин, небето беше покрито с мрачни тежки облаци, които се стелеха толкова ниско, че се сливаха с мъглата, издигаща се от падините и котловините. Булото на мъглата осезаемо висеше във въздуха и образуваше влажни капки в косите на хората и козината на животните. Всичко беше покрито с надиплен, нематериален саван, от който изплуваха неясните очертания на дървета и скали, добиващи реални

форми едва когато се доближаваха до тях.

Следобед неочаквано проехтя гръмотевица, която раздра небето, осветено само няколко мига преди това от внезапна светкавица. Айла подскочи от изненада и потрепери от ужас, когато ярките проблясъци на разчупената бяла светлина затанцуваха над планинските върхове зад тях. Плашеше я не светкавицата, а очакваният грохот, чийто предвестник беше тя.

Обземаше я чувство на ужас всеки път, когато дочуеше далечно буботене или приближаващ тътен и ѝ се струваше, че след всяка нова гръмотевица дъждът се устремяваше все по-стремглаво надолу, сякаш, уплашен от грохота, бързаше да напусне облаците. Докато хората и животните с мъка си пробиваха път надолу по западния планински склон, дъждът падаше като водопад. Потоците ставаха по-пълноводни и излизаха от руслата си, а рекичките, разливащи се от скални издатини, се превръщаха в буйни порои. Почвата под краката им стана хлъзгава, а на места и опасна.

И двамата изпитваха благодарност към Мамутоите за подарените им непромокаеми шуби, изработени от щавена еленова кожа: тази на Джондалар беше от мегацерос, степния елен-великан, а на Айла – от северен елен. Когато времето беше студено, ги обличаха върху кожените си одежди, а когато беше по-топло – върху обикновените си туники. Външната им страна беше боядисана в охра с червени и жълти оттенъци. Минералните пигменти, размесени с мазнина, както и оцветителите се втриваха в кожата със специален инструмент, направен от ребро, с чиято помощ дрехите ставаха твърди и хлъзгави, за да се стичат водните капки. Дори и мокра, дрехата осигуряваше известна защита, но пропитият с мазнина полир не можеше да устои напълно на всепроникващия пороен дъжд.

Когато спряха, за да пренощуват, и опънаха палатката, всичко беше влажно, дори и спалните им кожи, а не беше възможно да се запали огън. Събраха дърва – главно стари вършини от иглолистни дървета – и ги струпаха в шатрата с надеждата, че през нощта ще изсъхнат. Когато утрото настъпи, поройният дъжд продължаваше да се излива, а дрехите им бяха все така влажни, но с огнения камък и подпалките, които носеше със себе си, Айла успя да запали огън, за да възвари малко вода и да направи сгряващ чай. Хапнаха само от пресованите квадратни питки, които Рошарио им беше дала за из път и които бяха разновидност на традиционната за всички народи zasiщаща и силна суха храна, с която човек можеше да преживее неопределено дълго дори без да добавя

нищо друго. Състоеше се от определен вид месо, което се изсушаваше, после се мелеше и се смесваше с мазнина като обикновено се добавяха сушени плодове, а понякога и зърно или корени.

Конете стояха невъзмутимо пред шатрата с наведени глави и със стичаща се по зимната им козина вода, а кръглата лодка се беше катурнала и дъждът я беше напълнил до половината. Плазовете, които им бяха толкова полезни при пренасянето на товари през откритата тревиста равнина, както и кръглата лодка, с която така лесно се пренасяха вещи при пресичане на реки, се оказаха бреме в насечените гористи планини. Това затрудняваше и забавяше пътуването им, а можеше да се окаже и опасно, когато слизаха по стръмни склонове в проливен дъжд. Ако Джондалар не знаеше, че през по-голямата част от оставащото им Пътешествие им предстоеше да пресичат равнини, отдавна щеше да изостави товара.

Отвързаха лодката от прътовете и изсипаха водата от нея, като я обърнаха с дъното нагоре, и накрая я вдигнаха над главите си. Докато стояха така и държаха кръглата лодка над себе си, погледите им се срещнаха и те се усмихнаха един на друг. До този момент не бяха се сетили, че лодката, която ги предпазваше от речната вода, можеше да им служи и за покрив, когато вали. Вероятно не когато се движеха, но поне можеха да се скриват от дъжда за кратко време, когато валеше като из ведро.

Това откритие обаче не решаваше проблема с пренасянето на съда. Изведнъж, сякаш идеята им бе хрумнала едновременно, те вдигнаха кръглата лодка и я поставиха на гърба на Уини. Ако успееш да намерят начин да я закрепят, можеха да запазят сухи палатката и два от кошчетата с багаж. Като използваша прътите и дебели върви, успяха да закрепят лодката напреко на гърба на търпеливата кобила. Това причиняваше известно неудобство и те знаеха, че поради голямата ширина на съда понякога щеше да им се налага или да търсят друг, обиколен път, или да го свалят, но сметнаха, че това едва ли ще им създаде повече неприятности, отколкото преди, а в известен смисъл можеше и да им е от полза.

Спряха и натовариха багажа върху конете. На гърба на Уини сложиха тежката, мокра кожена шатра, както и постелката за земя, а върху тях беше качена кръглата лодка, закрепена с помощта на кръстосаните пръти. Едно тежко наметало от мамутска кожа, което Айла използваше, за да покрива коша с храната, беше разстлано върху гърба на Рейсър, така че да закрива и двата коша, които той носеше.

Преди да поемат отново, тя постоя известно време до кобилата,

като я успокояваше и ѝ благодареше с помощта на специалния език, който беше измислила в долината. Дори не ѝ хрумна мисълта, че е възможно Уини да не я разбира. Езикът ѝ беше познат и ѝ действаше успокоително, кобилата определено реагираше на някои звуци и движения като на сигнали.

Докато тя говореше, дори Рейсър наостри уши, глава и изцвили, а Джондалар предположи, че тя контактува с конете по някакъв специален начин, който той не беше в състояние да схване, макар да разбираше малко от него. Това беше част от нейната тайнственост, която го привличаше.

Спуснаха се надолу по разровения и насечен терен, като вървяха пред конете, за да ги водят. Вълчо, който беше прекарал нощта в шатрата и в началото не беше особено мокър, не след дълго подгизна така, че изглеждаше по-зле и от конете. Дебелата му и обикновено пухкава козина сега бе прилепнала към тялото му, като го смаляваше и очертаваше костите и стегнатите му мускули. Пропитите от влага кожени връхни дрехи на мъжа и жената бяха достатъчно топли, макар че допирът до тях не беше съвсем приятен, особено от вътрешната страна на качулките, където козината беше мокра и сплъстена. Скоро по вратовете им започна да се стича вода, но те едва ли можеха да направят нещо, за да облекчат положението си. От свъсените небеса продължаваше да се лее дъжд и Айла реши, че такова време не ѝ харесва. През следващите няколко дни, докато слизаха по планинския склон, валя почти непрестанно. Когато стигнаха до високите иглолистни дървета, клоните им донякъде ги предпазваха от влагата, но когато излязоха на една широка тераса, повечето дървета останаха назад. Реката бе все още далеч под тях. Айла разбра, че реката, която беше видяла отвисоко, вероятно се намира по-далеч и дори е по-голяма, отколкото си бе представяла. Макар че от време на време отслабваше, дъждът не спираше. Лишени от прикритието на дърветата, колкото и несигурно да беше то, те бяха мокри до кости и се чувстваха отвратително. В едно отношение обаче успяха да се възползват от ситуацията. Можеха да яздят конете, макар и не през цялото време.

Придвижваха се на запад, като пресичаха от разположените една под друга тераси от лъсоча почва, смъкнала се от планината. Онези от тях, които се намираха по-високо, бяха прорязани от безброй пълноводни малки поточета, стичащи се от планинските върхове в резултат на поройния дъжд, който се лееше от небето. Вървяха трудно, но упорито през калта, а на няколко пъти пресякоха и развихрени ручеи, сурнали се

по склона от високото. Слязоха още една тераса по-надолу и неочаквано се натъкнаха на малко селище.

Грубите дървени заслони, малко по-солидни от навеси, очевидно изградени набързо, изглеждаха разнебитени, но въпреки това предлагаха известна защита от постоянните валежи и пътниците им се зарадваха. Забързаха към тях. Слязоха от конете и съзнавайки, че опитомените животни можеха да предизвикат страх у непознатите хора, изрекоха високо няколко фрази на езика на Шарамудоите, надявайки се, че те ще прозвучат познато на обитателите на постройките. Но отговор не последва и когато се вгледаха по-внимателно, разбраха, че наоколо няма жива душа.

– Сигурен съм, че Майката съзнава колко ни е нужен подслон. Дони няма да има нищо против, ако влезем – рече Джондалар, като пристъпи в една от колибите и я огледа.

Тя беше съвсем празна; само един кожен ремък висеше на някаква кука. Пръстеният под беше разкалян от потока, който бе минал през него. Излязоха и се отправиха към най-голямата постройка. Когато я приближиха, Айла осъзна, че липсваше нещо важно.

– Джондалар, къде е донии? Няма фигура на Майката, която да пази входа.

Той се огледа и кимна.

– Това сигурно е временен летен бивак. Не са оставили донии, защото не са призовали Майката да го пази. Онзи, който е издигнал тези постройки, не е имал намерение да живеят тук и през зимата. Напуснали са ги, заминали са и са взели всичко със себе си. Може би са се качили на по-високо място, когато са започнали дъждовете.

Когато влязоха в по-голямата сграда, откриха, че тя е по-солидна от другата. Имаше незапълнени пукнатини в стените и покривът течеше на няколко места, но грубият дървен под беше издигнат над равнището на лепкавата кал, а няколко дървета за огрев бяха разпръснати край огнище, изградено от камъни. Това беше най-сухото и най-уютно място, което бяха виждали от дни наред.

Излязоха, откачиха плазовете и въведоха конете в постройката. Айла накладе огън, а Джондалар влезе в една от по-малките сгради и започна да измъква дърва от сухите вътрешни стени. Когато се върна, тя вече бе опънала дебели върви напреко на помещението, бе ги вързала за куките, които бе открила на стената и тъкмо простираше на тях мокри дрехи и завивки. Той ѝ помогна да просне палатката на едно въже, но им се наложи да я сгънат на няколко пъти, за да избегнат постоянно

стичащата се от покрива струя.

– Трябва да поправим покрива – каза Джондалар.

– Видях, че наблизко расте хвощ. Бързо ще сплетем листата му и ще запълним с тях дупките.

Излязоха навън, за да наберат от грубите и доста твърди хвощови листа, с които да запушат пробития покрив. И двамата нарязаха по един наръч от растенията. Дължината, на увитите около стеблата листа беше към 60 сантиметра, ширината им бе 2 – 3 сантиметра, а краищата им бяха изтънени и заострени. Айла вече му беше показвала как се сплитат растения и след като я наблюдава известно време, за да види какъв начин използва, та да получи квадратни плоски рогозки, той също се зае с изработката им. Жената сведе поглед към онова, което майстореше, и се усмихна. Не можеше да се сдържи. Все още не бе преодолела напълно изненадата си от това, че Джондалар можеше да върши женска работа, и желанието му я изпълваше с радост. Тъй като работеха и двамата, скоро успяха да измайсторят толкова рогозки, колкото бяха пробивите на тавана.

Постройките бяха изградени от твърде тънки тръстикови растения, прикрепени към основна рамка от стволоче на дървета не по-големи от фиданки, завързани помежду си. Макар че не бяха направени от дъски, постройките бяха подобни на конусовидните жилища, които Шарамудите строяха. Различаваха се само по това, че хоризонталната греда на покрива не беше наклонена и че бяха асиметрични. Стената, на която се намираще входът и която гледаше към реката, беше почти вертикална; противоположната стена се облягаше на нея под прав ъгъл. Краищата бяха спуснати, но можеха да се вдигат на подпори подобно на сенници.

Излязоха и завързаха рогозките с ивици от нарязаните надълго твърди и жилави хвощови листа. Имаше две дупки близо до върха, които дори почти двуметровият Джондалар трудно можеше да достигне, а и двамата смятаха, че постройката едва ли ще издържи, ако някой от тях се качи. Решиха да се приберат вътре и да се опитат да измислят друг начин за запушване на пробивите. В последния момент се сетиха да напълнят един мях и няколко купи с вода за пиене и готвене. Когато Джондалар вдигна ръка и запуши с нея една от дупките, най-после им хрумна да завържат рогозките от вътрешната страна.

След като закриха входа с покривалото от мамутска кожа, Айла огледа тъмното, затоплящо се помещение, осветявано единствено от огъня, и се почувства уютно. Навън валише, а те бяха на закрито, в сухо и топло помещение, макар и малко спарено от съхнещите мокри вещи – в

лятното жилище липсваше димоотвод. Пушекът от огъня обикновено излизаше през процепите на стените и покрива, или пък през отворите, получени при вдигането на краищата, което се правеше често в топло време. Но сухата трева и тръстиковите растения се бяха разширили от влагата. Това затрудняваше проникването на пушека през тях и той започна да се стеле край хоризонталната гредка на тавана.

Макар че конете бяха свикнали да посрещат природните стихии на открито и дори ги предпочитаха, Уини и Рейсър бяха израснали сред хора и бяха свикнали да споделят жилищата им дори когато бяха тъмни и задимени. Стояха в ъгъла, който Айла бе определила за техен кът, и дори и те изглеждаха доволни, че са се измъкнали от подгизналия свят. Тя зарови готварски камъни в огъня; сетне двамата с Джондалар разтриха конете и Вълчо, за да им помогнат да изсъхнат.

Разтвориха всички пакети и вързопи, за да проверят дали нещо не се е повредило от влагата, намериха сухи дрехи, преоблякоха се и седнаха край огъня, за да изпият чаша горещ чай, преди да стане супата, приготвена от пресованата суха храна за из път. Когато пушекът започна да изпълва горната част на жилището, те пробиха две дупчици в тънката тръстика, недалеч от върха на постройката; така въздухът се освежи, а вътре стана малко по-светло.

Беше им приятно да се отпуснат. Едва сега осъзнаха колко са уморени. Още преди здрачът да премине в мрак, двамата се пъгнаха във все още леко влажните си спални кожи. Но въпреки умората си Джондалар не успя да заспи. Спомни си последния път, когато трябваше да се пребори с бързата и коварна река, наречена Сестрата, и по тялото му премина студена тръпка при мисълта, че ще трябва да я прекоси заедно с жената, която обичаше.

ГЛАВА 21

В изоставения летен бивак Айла и Джондалар прекараха два дни, очаквайки дъждът да спре. На третото утро той най-сетне отслабна. Мрачната и плътна пелена от сиви облаци се разкъса и следобед от синевата, изпъстрена с пухкави бели облачета, заструи ярка слънчева светлина. Появи се свеж, студен вятър, който повя в една посока, сетне в друга, сякаш пробваше различни положения и не можеше да реши кое от тях най-добре ще подхожда на случая.

Повечето от вещите им бяха изсъхнали, но те вдигнаха краищата на жилището, за да може вятърът свободно да преминава през него и да доизсуши тежките покривала, а така щяха да проветрят и всичко останало. Някои от кожените им предмети се бяха втвърдили. Щеше да се наложи да ги обработят отново и да ги опънат, макар че редовната употреба вероятно би била достатъчна, за да възвърнат еластичността си. По-иначе стояха нещата с плетените им кошове за багаж. При сушенето те бяха променили формата си, бяха доста раздърпани, а и бяха започнали да гният. Бяха се размекнали от влагата, хлътнали под тежестта на пренасяните в тях вещи, при което влакната се бяха раздалечили и прокъсали.

Айла реши, че трябва да изплете нови, макар че сухата есенна трева, както и растенията и дърветата през този сезон не бяха най-здравият или най-добрият материал, който можеше да се използва. Когато сподели мислите си с Джондалар, той повдигна и друг въпрос.

– От известно време и аз се тревожа за тези кошове. Ако всеки път, когато пресичаме дълбока река и конете трябва да плуват, не ги сваляме, те се мокрят. Сега, когато разполагаме с кръгла лодка и плазове, проблемът не е толкова голям. Просто слагаме кошове в лодката, а когато се движим през откритата равнина, най-лесно е да се използват плазове. По-голямата част от пътя, който ни предстои, минава през открити пасища, но ще вървим и през гори и насечени местности. Там, както и тук, в планината, вероятно няма да ни е леко да влачим тези пръти и лодката. По някое време можем да решим да ги изоставим, но ако го сторим, ще са ни нужни кошове за багаж, които да не се мокрят, когато конете преплуват реките. Можеш ли да изработиш няколко такива?

– Прав си, че се мокрят. Когато правех тези кошове, не ми се налагаше да пресичам много и дълбоки реки.

Тя сбърчи чело, което означаваше, че мисли съсредоточено; тогава се сети за панера, който беше изработила най-напред.

– В началото не използвах дълбоки кошове за багаж. Първия път, когато исках да сложа товар на гърба на Уини, изплетох голяма плитка кошница. Сигурно и сега ще мога да направя нещо такова. Щеше да е по-лесно, ако не яздехме конете, но...

Затвори очи и се опита да си ги представи как ще изглеждат.

– Навярно... бих могла да измайсторя кошове за багаж, които да се вдигат на гърбовете им, когато сме във водата... Не ако в същото време яздим, няма да стане така..., но... навярно бих могла да направя нещо, което конете могат да носят върху задните си части, зад нас... – Тя се обърна към Джондалар: – Да, мисля, че мога да направя нещо, което ще свърши работа.

Събраха тръстика и хвощови листа, тънки върбови пръчки, дълги и тънки корени от смърч, както и всичко друго, което Айла забеляза и което според нея можеше да се използва като материал за кошници или като върви при изработката. Двамата работиха цял ден, като опитваха различни подходи и нагаждаха съда към размерите на Уини. Късно следобед вече разполагаха с не дълбока кошница-самар, която можеше да побере вещите на Айла и багажа, нужен им за пътуването. При това кобилата можеше да носи новата кошница, докато жената яздеше, а когато плуваше, тя щеше да остава сравнително суха. Веднага се заловиха да направят кошница-самар и за Рейсър. С нея се справиха много по-бързо.

Вечерта вятърът се засили и промени посоката си – сега беше по-остър, духаше от север и бързо разнасяше облаците на юг. Когато здрачът премина в мрак, небето бе почти ясно, но времето бе много по-студено. Възнамеряваха да тръгнат на сутринта. Решиха да прегледат вещите си и да намалят товара си. Старите кошове бяха големи, но в новите, мястото не достигаше. Част от предметите трябваше да бъдат извадени. Разгледаха всичко, което носеха.

Айла посочи плочката от бивник, върху която Талут бе начертал картата, показваща първата част от тяхното Пътешествие.

– Това вече не ни е нужно. Земите на Талут останаха далеч назад – каза тя с известна тъга.

– Права си, нямаме нужда от него. Въпреки това не ми се ще да я изхвърлям. Би било интересно да показваме какви карти правят Мамутоите, пък и плочката ми напомня за Талут.

Тя кимна с разбиране.

– Ами, ако имаш място, вземи я, но тя не е от съществено значение.

Джондалар хвърли поглед към нейните добре подредени предмети на пода и взе в ръце тайнствения пакет, който беше виждал и преди.

– Какво е това?

– Това е нещо, което направих миналата зима – каза тя, като го взе от ръцете му и бързо извърна поглед.

По лицето ѝ изби червенина. Сложи го зад себе си, като го пхна под купа с вещите, които смяташе да вземе.

– Ще оставя летните си дрехи за пътуване – и без това са с петна и са протрити. Ще нося зимните. Така ще ми се освободи още място.

Джондалар се взря в нея изпитателно, но нищо не каза.

Когато се събудиха на следващата сутрин, беше студено. Облякоха се бързо и като запалиха огън, за да приготвят сутрешната си чаша горещ чай, прибраха постелите си и се приготвиха за път. Но когато излязоха навън, се спряха изненадани.

Тънка покривка от блестящ скреж бе преобработила околните хълмове. Той искреше и отразяваше лъчите на яркото утринно слънце с необичайна сила. При топенето му всяка водна капка се превръщаше в призма, преобразуваща светлината в блестящо късче дъга и ненадейно се обагреше в червено, зелено, синьо или златно, като цветовете потрепваха и преливаха един в друг, когато мъжът и жената променяха положението си, за да видят спектъра от друг ъгъл. Красотата на ефимерните бижута от скреж им напомни, че топлият сезон бе само мимолетен разноцветен проблясък в един свят, подвластен на зимата, и че бе дошъл краят на краткото горещо лято.

Когато прибраха всичко и бяха готови да тръгнат, Айла обърна поглед назад към летния бивак, който се бе оказал толкова навременно убежище. Сега той бе още по-порутен, тъй като те бяха открили части от по-малките постройки, за да поддържат огъня си, но паянтовите жилища и без това нямаше да издържат още дълго. Изпитваше благодарност, че ги бяха открили, когато им бяха необходими.

Продължиха на запад към реката, известна като Сестрата. Слязоха по един склон и се озоваха на друга равна тераса, но все още се намираха достатъчно високо и виждаха широките степни пасища от другата страна на бурната река, която приближаваха. Така получаваша представа за цялата област и виждаха докъде се простират наводнените от реката райони. Ширината на ивицата равна земя, която речната вода обикновено заливаше по време на наводнение, бе около 15 километра, но тази откъм далечния бряг бе широка. Нормалният разлив на водата откъм страната на по-близкия бряг се ограничаваше от подножията на планината,

макар че и отвъд реката се забелязваха височини, хълмове и скали с отвесни склонове.

Наводнените райони представляваха пустош от блата, езерца, гори и заплетени храсталаци, през които бълбукаше речната вода. Макар че тук липсваха лъкатушещи канали, гледката напомняше на Айла за огромната делта на Великата майка река, но в умален вид. Върбовите фиданки и обраслите през този сезон шубраци, които сякаш растяха направо от водата по бреговете на бързотечната река, показваха както размера на наводненията, причинени от последните дъждове, така и голямата ивица земя, където реката бе навлязла.

Вниманието на Айла отново се насочи към непосредствено заобикалящата я среда, когато Уини неочаквано забави ход, тъй като копитата ѝ бяха затънали в пясък. Малките поточета, които прорязваха по-горните тераси, се бяха превърнали в реки с дълбоко вкопани корита, преминаващи покрай дюни от пясъчлив мергел с променлива форма. Конете с мъка се придвижваха напред, като при всяка стъпка изпод копитата им изригваха фонтани от ситна, богата на калций почва.

Надвечер, когато залазващото слънце – почти ослепително ярко – се приближи до земята, започнаха да търсят място за лагеруване. Щом приближиха наводнените райони, забелязаха, че финият, подвижен пясък започна да придобива малко по-различен вид. Подобно на разположените в горната част на планината тераси той се състоеше главно от лъос – скали, стрити на прах под въздействието на глетчера и донесени от вятъра – но понякога реката бе толкова пълноводна, че достигаше дори до възвишението, на което се намираха. Смесвайки се с почвата, глинестият нанос я втвърдяваше и стабилизираше. Когато забелязаха познати степни треви, растящи край потока, който следваха – един от многото, прорязващи планинския склон, устремени към Сестрата – решиха да спрат.

Опънаха палатката и се отправиха в различни посоки, за да уловят нещо за вечеря. Айла взе Вълчо, който тичаше пред нея и не след дълго подплаши ято бели яребици. Той се хвърли върху една от тях, а жената измъкна прашката си и улучи друга птица. Помисли си дали да не позволи на вълка да запази за себе си яребицата, която бе уловил, но когато той оказа съпротива и не ѝ я даде веднага, тя промени решението си. Макар че една тлъста птица със сигурност би стигнала за двамата с Джондалар, тя искаше да накара вълка да разбере, че той ще трябва да разделя улова си с тях.

Хладният дъх, който долавяше във въздуха, я бе накарал да

осъзнае, че ще пътуват през студения сезон през непознати земи. Народите, които познаваше – както Клана, така и Мамутоите – рядко пътуваха надалеч по време на суровите ледникови зими. Установяваха се на някое място, защитено от силния студ и снежните бури, и се хранеха от предварително складирани запаси. Мисълта, че ще пътуват през зимата, будеше у нея тревога.

Джондалар бе улучил с копиемета си голям див заек, който решиха да запазят за по-късно. Айла искаше да изпече птиците на шиш, но лагерът им бе разположен на открито, недалеч от поток, край който растяха само рехави шубраци. Тя се огледа и съзря два чифта разклонени рога, далеч не еднакви по размер и очевидно от различни животни, захвърлени предишната година. Макар че еленовите рога се раздробяваха много по-трудно от дървото, двамата с Джондалар успяха да ги разчупят с остри кремъчни ножове и с малката брадвичка, която той носеше на колана си. Айла използва част от отломките, за да опече птиците, а отчупените върхове се превърнаха в разклонени подпори за шиша. След всички положени усилия реши, че ще ги запази за бъдеща употреба, най-вече заради свойството на роговия материал да се възпламенява бавно.

Жената даде на Вълчо неговия дял от приготвените птици заедно с едри тръстикови корени, които бе изкопала от една канавка със застояла вода край потока, и няколко полски гъби, за които знаеше, че не са отровни и са вкусни. След вечеря поседяха край огъня, загледани в потъмняващото небе. Дните ставаха по-къси и те не се чувстваха толкова уморени нощем, още повече, че да яздят конете през откритата равнина бе много по-лесно, отколкото сами да си пробиват път през гористите планини.

– Месото бе вкусно – каза Джондалар. – Харесва ми, когато кожата е така хрупкава.

– Това е най-добрият начин да се приготвят по това време на годината, когато са толкова хубави и тлъсти. Цветът на перата им вече се сменя, а перушината на гърдите е толкова гъста. Щеше ми се да я вземем. От нея ще стане чудесен мек пълнеж. От перата на белите яребици стават най-леките и най-топли постели, но нямам място за тях.

– Може би догодина, Айла. И Зеландониите ходят на лов за бели яребици – отвърна той в желанието си да я насърчи, да ѝ предложи нещо, което да очаква в края на тяхното Пътешествие.

– Белите яребици бяха любимото ястие на Креб – изрече тя.

Джондалар си помисли, че тя изглежда тъжна, и тъй като Айла замълча, той продължи да говори, надявайки се да разсее грижите ѝ.

– На юг от нашите пещери има яребици, които не стават бели. През цялата година те изглеждат така, както бялата яребица през лятото, а и на вкус са същите като този вид птици. Хората, които живеят в този район, я наричат червена яребица и използват перата ѝ като украса за шапките и одеждите си. Изработват си специални костюми за Церемонията на Червената яребица и танцуват, имитирайки движенията на птицата, като тропат с крака и правят всичко така, както мъжкарите, когато се опитват да примамят женските. Това е част от техния Фестивал, посветен на Майката. – Помълча известно време, а после продължи: – Те ловят птиците с мрежи и хващат по много наведнъж.

– Аз свалих едната от тези с прашката, но другата я улови Вълчо – обади се Айла.

И тъй като не добави нищо повече, мъжът реши, че просто не ѝ се разговаря. Известно време мълчаха и наблюдаваха как огънят поглъща храсталаците и сушения тор, който, намокрен от дъждовете, бе изсъхнал достатъчно, за да гори. Най-сетне тя заговори отново:

– Спомняш ли си пръчката за хвърляне на Бреки? Ще ми се да имам нещо такова. С нея тя можеше да сваля по няколко птици наведнъж.

С настъпването на нощта рязко застудя и те бяха доволни, че имат палатка. Макар че Айла бе необичайно мълчалива, обзета от тъга и спомени, тя откликна на допира му с топлота и Джондалар скоро престана да се безпокои за настроението ѝ.

Студеният дъх във въздуха се чувстваше осезателно и на сутринта, а земята отново бе покрита с призрачен, блестящ скреж. Когато се измиха в ледения поток, им стана студено, но се освежиха. Бяха завили убития заек с кожата му и го бяха заровили под горещите въглени, за да се задуши през нощта. Когато развиха почернялата кожа, забелязаха, че богатият слой от подкожна зимна мазнина бе напоил обикновено сухото и често жилаво месо, а бавното задушаване в естествената му обвивка го бе направило сочно и крехко. Този сезон бе най-подходящ за лов на дългоухите животни.

Яздеха един до друг през високата зряла трева, без да бързат, но с постоянно темпо и от време на време разговаряха. Местата, през които минаваше пътят им към Сестрата, изобилстваха с дребен дивеч, но единствените едри животни, които съзряха до обед, бяха отвъд реката, в далечината: група мъжки мамути, движещи се на север. По-късно същия ден забелязаха смесено стадо от коне и антилопи сайга отново на отсрещния бряг. Уини и Рейсър също ги видяха.

– Сайгата беше тотем на Иза – спомни си Айла, – Това е много

мощен тотем за жена. По-силен е дори от тотема, с който се е родил Креб – Сърната. Разбира се, Пещерната мечка го беше избрала и преди да стане Мог-ър, той е имал два тотема.

– Но твоят тотем е Пещерният лъв. Това животно е много по-силно от една антилопа сайга – отбеляза Джондалар.

– Знам. Това е мъжки тотем, който подхожда на ловец. Точно затова в началото им беше толкова трудно да повярват в него. Аз не си спомням, но Иза ми е разказвала, че Брун дори се разгневил на Креб, когато назвал тотема ми по време на церемонията за моето осиновяване. Затова и всички бяха сигурни, че никога няма да имам деца. Няма мъж, чийто тотем да е толкова силен, че да победи Пещерния лъв. Много се изненадаха, когато забременях с Дърк, но аз съм сигурна, че е бил заченат от Брод, когато ме насили. – Тя се намръщи при неприятната мисъл. – А ако духовете на тотемите имат нещо общо със зачеването на бебетата, тотемът на Брод беше Рунтавият носорог. Спомням си как ловците от Клана разказваха за един рунтав носорог, който убил пещерен лъв, така че е възможно той да е бил достатъчно силен, пък и също като Брод носорозите могат да бъдат подли.

– Рунтавите носорози са непредвидими и могат да бъдат зли – рече Джондалар. – Тонолан беше намушкан от едно такова животно недалеч отгук. Тогава щеше да умре, ако Шарамудоите не бяха ни намерили.

Мъжът затвори очи при мъчителния спомен и се остави да бъде носен от Рейсър. Известно време и двамата мълчаха, сетне той попита?

– Всеки член на Клана ли има свой тотем?

– Да – отвърна Айла. – Тотемът напътства и брани. Могър-ът на всеки клан открива кой е тотемът на всяко новородено бебе, обикновено преди края на годината, в която се е родило. По време на церемонията за обявяване на тотема той дава на детето амулет, в който има парче червен камък. Амулетът е домът на духа на тотема.

– Значи така, както фигурката донии е място, където си почива духът на Майката?

– Нещо подобно, струва ми се, но тотемът пази теб, а не твоя дом, макар че се чувства по-добре, ако обитаваш жилище, което му е познато. Човек трябва да носи амулета със себе си. Така го разпознава духът на неговия тотем. Креб ми казваше, че духът на моя Пещерен лъв няма да може да ме намери, ако съм без амулета. И че тогава той вече няма да ме защитава. Креб ми каза, че ако някога загубя амулета си, ще загина.

До този момент Джондалар не знаеше това и не разбираше защо тя толкова държи на амулета си. Понякога дори си мислеше, че прекалява.

Жената рядко го свалеше, може би само когато се къпеше или плуваше, а понякога и в тези случаи той оставаше на врата ѝ. Той предполагаше, че това е връзката ѝ с детството, прекарано в Клана, и се надяваше, че някой ден тя ще успее да преодолее всичко това. Сега осъзна, че нещата бяха много по-сложни. Ако човек с голяма магическа сила му дадеше нещо и му кажеше, че ако някога го изгуби, ще загине, той също би го пазил ревностно. Вече не се съмняваше, че жрецът на Клана, който я беше отгледал, е притежавал истинска сила, предоставена му от света на духовете.

– В амулета се носят и знаците, които тотемът оставя за човека, ако той вземе правилно решение за нещо важно в неговия живот – продължи Айла.

Непрестанно измъчващата я тревога, която се бе загнездила в съзнанието ѝ, се обади с нова сила. Защо тотемът ѝ не ѝ бе дал знак, за да потвърди, че е направила правилен избор, когато бе решила да тръгне с Джондалар към неговия дом? Откакто напуснаха Мамутоите, не бе намерила нито един предмет, който би могла да изтълкува като знак от своя тотем.

– Малцина Зеландонии имат лични тотемни – каза Джондалар, – но се намират и такива. Обикновено се смята, че те са късметлии. Уиломар има свой тотем.

– Това е стопанинът на майка ти, нали? – попита тя.

– Да. И Тонолан и Фолара са родени в неговото огнище, а и към мен винаги се е отнасял така, сякаш съм роден там.

– Кой е неговият тотем?

– Царският орел. Казват, че когато бил бебе, един царски орел се спуснал върху него, грабнал го и понечил да го вдигне във въздуха, но майка му го измъкнала от птицата и тя не могла да го отнесе. Белезите от ноктите още личат на гърдите му. Тяхната Зеландони каза, че орелът е разпознал в него собствената си рожба и затова е дошъл да го вземе със себе си. Така разбрали, че това е неговият тотем. Мартона смята, че на това се дължи и голямата му любов към пътешествията. Уиломар не може да лети като орел, но изпитва нужда да види земята.

– Това е силен тотем, също както Пещерния лъв или Пещерната мечка. Креб винаги казваше, че със силен тотем се живее трудно, и беше прав, но аз получих толкова много. Та той ми изпрати дори и теб. Мисля, че имах голям късмет. Надявам се, че Пещерният лъв ще донесе късмет и на теб, Джондалар. Сега той е и твой тотем.

– Казвала си ми го и преди – усмихна се Джондалар.

– Пещерният лъв те е избрал и доказателство за това са белезите по тялото ти. Точно така, както и Уиломар е бил белязан от своя тотем.

Той се замисли за миг.

– Може би си права. Досега не съм гледал на нещата по този начин.

Вълчо, който беше изчезнал, за да проучи местността, се появи не-надежно. Изджавка, за да привлече вниманието на Айла, а сетне тръгна край Уини. Тя го наблюдаваше. Изплезеният му език висеше, ушите му бяха щръкнали, тичаше по обичайния за вълците начин – без да се изморява и близко до земята, гмуркаше се в сухата трева, която на места го скриваше от погледа ѝ. Изглеждаше толкова радостен и пъргав. Обичаше да се отдалечава, за да изучава околността самичък, но винаги се връщаше, което пък радваше нея. Радост ѝ доставяше и ездата успоредно с мъжа и жребца.

– От начина, по който винаги говориш за брат си, оставам с впечатлението, че е бил като мъжа от своето огнище. Тонолан също е обичал да пътува, нали? Той приличаше ли на Уиломар?

– Да, но сходството между тях не е толкова силно, колкото между мен и Даланар. Всички го отбелязват. Тонолан приличаше много повече на Мартона, но той никога не е бил избран от орел, така че желанието му да пътува не може да се обясни по този начин. Белезите по тялото на брат ми бяха причинени от онзи подъл рунтав носорог. – Той се замисли за миг. – Но пък и Тонолан открай време си беше малко непредугадим. Може би той е бил неговият тотем. Но това сякаш не му донесе голям късмет, макар че Шарамудоите ни намериха; но никога не съм го виждал така щастлив, както след запознанството му с Джетамио.

– Според мен за разлика от този на Пещерния лъв тотемът на Рунтавия носорог не носи късмет – каза Айла.

– Когато ме избра, той дори ме беляза със същите резки, с които Кланът обозначава тотема на Пещерния лъв, така че Креб да ги разпознае. Твоите белези не са като знаците на Клана, но са ясни.

– Няма никакво съмнение, че нося върху тялото си знаците, които доказват, че съм белязан от твоя пещерен лъв, Айла.

– Според мен духът на Пещерния лъв те е избрал, така че духът на твоя тотем да бъде също така силен, както и моя, за да мога някой ден да зачена твоите деца.

– Та нали самата ти казваше, че мъжът е причина за появата на дете в утробата на жената – възрази Джондалар.

– Така е, но може би и духовете трябва да помогнат. Тъй като моят тотем е толкова силен, тотемът на мъжа, който ще бъде мой стопанин,

също трябва да бъде силен. Така че може би Майката е решила да каже на Пещерния лъв да те избере, за да можем двамата да направим бебето.

Продължиха да яздят мълчаливо, всеки потънал в мислите си. Айла си представяше бебенце, което приличаше на Джондалар, но беше момиченце, а не момченце. Като че ли не ѝ вървеше на синове. Може би, ако имаше дъщеря, щеше да успее да я задържи при себе си.

В неговите мисли също се мяркаха деца. Ако беше вярно, че мъжът създава нов живот със своя член, то Айла бе имала много шансове да зачене бебе от него. Тогава защо не беше бременна?

„А дали Серенио беше бременна, когато се сбoguвах с нея? – помисли си той. – Радвам се, че е намерила човек, с когото е щастлива, но ми се ще да беше казала нещо на Рошарио. Има ли по света деца, които в известен смисъл са част от мен?“ Опита се да си спомни жените, които бе познавал, и в съзнанието му изплува образът на Нория, младата жена от народа на Хадума, с която бе споделил Първите обреди. Както Нория, така и старицата Хадума, изглежда, бяха сигурни, че неговият дух е проникнал в младата жена и че в утробата ѝ се е появил нов живот. Очакваше се тя да роди момченце със сини очи като неговите. Дори му бяха измислили и име – Джондал. „Така ли е наистина?“ – чудеше се той. Дали неговият дух се беше смесил с този на Нория и бе заченал нов живот?

Но народът на Хадума не живееше много далеч от там, където се намираха в момента, при това посоката съвпаднаше с тяхната – на северо-запад. Защо да не се отбият да им погостуват, помисли си той, но внезапно осъзна, че всъщност не знае как да ги открие. Те самите бяха дошли там, където двамата с Тонолан бяха разположили лагера си. Знаеше, че Пещерите, които им служеха за жилища, се намират не само на запад от Сестрата, но и на запад от Великата майка река. Въпреки това не знаеше точното им местоположение. Спомни си, че понякога ловуват в района между двете реки, но това не му помогна много. Навярно никога нямаше да узнае дали Нория е родила това бебе.

Айла си мислеше, че ще трябва да почакаят с децата, докато стигнат дома на Джондалар, и това насочи вниманието ѝ към неговия народ. Питаше се как ли изглеждат те и дали ще я приемат. След срещата им с Шарамудоите тя се чувстваше малко по-уверена, че все някъде щеше да се намери място и за нея, но не беше сигурна, че то щеше да бъде сред Зеландониите. Спомни си реакцията на силно отвращение от страна на Джондалар, когато за пръв път разбра, че е била отгледана от Клана, както и странното му поведение предишната зима, докато живееха с

Мамутоите.

Необичайното му държание бе донякъде предизвикано и от Ранек. Бе осъзнала това, преди да заминат, макар че в началото ѝ се струваше необяснимо. Начинът, по който бе възпитавана, изключваше ревността. Дори да изпитваше такова чувство, никой мъж от Клана не би показал ревността си заради една жена. Но странното поведение на Джондалар бе донякъде предизвикано и от притеснението му за това как неговият народ ще я приеме. Сега тя знаеше, че въпреки любовта си към нея той се бе срамувал за това, че тя е живяла сред Клана и най-вече за това, че там бе родила своя син. Струваше ѝ се, че това вече не го тревожи толкова. Защити я и не показа неудобство, когато разговаряха с Шарамудоите и стана въпрос за живота ѝ в Клана, но вероятно имаше някаква причина за чувствата, които го бяха обзели в самото начало.

Тя обичаше Джондалар и искаше да живее с него, пък и вече беше твърде късно да променя решението си; въпреки всичко Айла се надяваше, че е постъпила правилно, като е тръгнала с него. Отново си пожела нейният тотем – Пещерният лъв – да ѝ даде знак, за да е сигурна, че е взела правилно решение, но, изглежда, не можеше да очаква такъв знак в близко бъдеще.

Когато пътешествениците приближиха разширението, където се сливаха буйните води на Сестрата и на Великата майка река, рохкавият и ронлив мергел – пясък и глина, богати на калций – свлечен от по-горните планинските тераси, отстъпи място на чакъл и лъсова почва на подолните нива.

През по-топлите сезони на този мразовит свят от заледените планински хребети в пълноводните потоци се стичаше размразена ледена вода. Към края на сезона, когато допълнително се изсипваха проливни дъждове, превръщащи се на по-високите места в огромна снежна маса, която можеше да се размрази неочаквано при резки температурни промени, бързите потоци причиняваха наводнения. Тъй като в западната част на планината липсваха езера, които да задържат събиращите се поройни води в естествено хранилище и да ги разпределят по-равномерно чрез оттичащи се от тях потоци, разрастващият се прилив се изсипваше по стръмното нанадолнище. Водопадите издълбаваха пясъка и дребния чакъл от планинския варовик, пясъчниците и глината и ги отнасяха надолу чак до могъщата река, където те се отлагаха в коритата и в наводнените райони.

Централната равнина, която някога бе дъно на вътрешно море, се простираше в долина, заключена между две масивни планински вериги

на изток и запад и възвишения на север и юг. Пълноводната Сестра, която близо до мястото на сливането бе почти еднаква по обем с Великата майка, приемаше водите, оттичащи се от част от равнината и от цялата западна страна на планинската верига, която се извиваше на северозапад. Носени от силно течение, поройните води на Сестрата прорязваха най-ниската част от речната долина, за да дадат своя принос към Великата майка на реките, но бушуващият приток се сблъскваше с достигналите по-високо ниво води на Майката, вече изпълнена до краен предел, и се връщаше обратно. Принудена отново да се насочи към собственото си корито, Сестрата разливаше разрушителните си води на големи разстояния.

Към обед мъжът и жената приближиха необятното заблатено пространство, изпъстрено с полу потопени ниски храсти и тук-там с малки групи дървета, отчасти залети с вода. Айла си мислеше, че отблизо приликата му с прогизналото мочурище край източната делта е по-голяма, като се изключи фактът, че движещите се в различни посоки течения на сливащите се реки причиняваха водовъртежи. Тъй като времето бе засуждало рязко, насекомите им досаждаха по-малко, а част от тях се рояха над подутите, отчасти разкъсани и загниващи трупове на животни, застигнати от пороя. На запад, сред пурпурната мараня, причинена от изригващите вихри, се издигаше масив с гъсто залесени склонове.

– Това навярно са Гористите хълмове, за които ни разказа Карлоно – рече тя.

– Да, но съвсем не са обикновени хълмове – уточни Джондалар. – По-високи са, отколкото ти се струва, и обхващат голямо пространство. Великата майка река тече на юг, докато стигне до тази бариера. Хълмовете насочват руслото ѝ на изток.

Ездачите заобиколиха един обширен и спокоен воден басейн – лагуна, отделена от течащите води – и спряха на ръба на източния бряг на пълноводната река, малко по-нагоре от мястото на сливането. Загледана отвъд буйните поройни води в отсрещния бряг, Айла започна да разбира предупрежденията на Джондалар за трудностите при пресичането на Сестрата.

Мътните води, носещи се около тънките стволоче на върби и брези, изтръгваха дърветата, чиито корени не бяха проникнали дълбоко в почвата на ниските островчета, заобиколени от канали през по-сухите сезони. Имаше множество опасно наклонени дървета, както и голи клони и дънери, изтръгнати от горите нагоре по течението затънали в тинята покрай бреговете или кръжащи в шеметен танц в самата река.

Жената се питаше как ли ще стигнат отсрещния бряг.

– Къде смяташ, че трябва да пресечем?

На Джондалар му се прииска отново да се появи голямата лодка на Рамудоите, с която преди няколко години се бяха спасили двамата с Тонолан, и да ги отнесе до другия бряг.

При спомена за брат му отново го прободe острата болка на скръбта, но същевременно внезапно се засили и тревогата му за Айла.

– Според мен е очевидно, че не можем да я прекосим тук – отвърна той. – Не знаех, че положението ще се влоши така рязко и толкова скоро. Ще трябва да поемем нагоре по течението и да потърсим по-лесно място, където да опитаме късмета си. Само се надявам да не завали отново, преди да сме го намерили. Още една дъждовна буря като последната и целият този район ще бъде изцяло заялът. Нищо чудно, че онзи летен бивак е бил изоставен.

– Нивото на тази река не би могло да се повиши чак толкова, нали? – попита Айла с широко отворени очи.

– Още не, но би могло. Водата, която се стича от планините, в крайна сметка ще се озове тук. Освен това внезапен порой може да се появи и откъм потока, който течеше толкова близко до бивака. Вероятно често така и става. Мисля, че трябва да побързаме, Айла. Ако завали отново, тук съвсем няма да сме в безопасност.

Той пришпори жребца в галоп и наложи такава бързо темпо, че на Вълчо му беше много трудно да ги следва. След известно време отново забави ездата, но не възобнови спокойния ход, който бяха поддържали преди.

От време на време Джондалар спираше, вираше се изпитателно в реката и в отсрещния бряг, а после отново продължаваше на север, като отправяше тревожен поглед към небето. На някои места реката сякаш бе по-тясна, а на други – по-широка, но тъй като бе толкова пълноводна, не можеха да бъдат сигурни, че това е действително така. Яздиха до здрач, без да намерят удобно място, за да преминат на отсрещния бряг, но Джондалар настояваше да се разположат за нощуване на някое възвишение, затова спряха едва когато стана твърде тъмно.

– Айла! Айла! Събуди се! – разтърси я леко мъжът. – Трябва да тръгваме.

– Какво? Джондалар! Какво се е случило? – попита тя. Обикновено тя се будеше преди него, а и поради ранния час се чувстваше обърквана. Когато отметна кожената завивка, усети студа и едва тогава забеляза зейналия отвор на палатката. Мекото сияние на раздвижените облаци,

очертани от отвора, проникваше вътре. На слабата сивкава светлина тя едва различи лицето на Джондалар, но това ѝ беше достатъчно, за да види, че е разтревожен. Младата жена потръпна от лошо предчувствие.

– Трябва да тръгваме – каза ѝ.

Той не беше спал почти през цялата нощ. Не можеше да обясни точно защо чувстваше, че трябва да пресекат реката възможно най-скоро, но усещането бе толкова силно, че стомахът му се бе свил на топка от страх – не за себе си, а за Айла.

Тя стана, без да пита защо. Знаеше, че не би я събудил, ако не смяташе положението за сериозно. Облече се бързо и извади пособията си за запалване на огън.

– Хайде да не губим време за палене на огън тази сутрин – предложи Джондалар.

Жената се намръщи, после кимна и наля и за двамата студена вода за пиене. Докато дъвчеха питките сушена храна, събираха багажа. Щом се приготвиха за път, Айла потърси Вълчо, но той не беше в лагера.

– Къде е Вълчо? – попита тя с отчаяние в гласа.

– Сигурно е отишъл на лов. Ще ни настигне, Айла. Винаги го прави.

– Ще му свирна – рече тя и прониза тишината на ранното утро с характерния призивен звук.

– Хайде, Айла. Трябва да тръгваме – настоя Джондалар, подтикнат от раздразнението, предизвикано от поведението на вълка.

– Без него няма да тръгна – заяви тя и отново изсвири, този път по-силно и по-настойчиво.

– Трябва да намерим удобно за пресичане място, преди да е завляло, иначе може да не успеем да се доберем до отсрещния бряг.

– Не можем ли просто да продължим да вървим нагоре по течението? Там реката трябва да е по-гясна.

– Щом завали, ще започне да се разширява. Дори нагоре по течението ще бъде по-пълноводна, отколкото е тук сега, а и не знаем какви води ще потекат от онези планини. Лесно може да ни залее някой внезапен порой. Доландо каза, че те се появяват често, щом започнат дъждовете. А може и някой голям приток да се изпречи на пътя ни. Какво ще правим тогава? Пак ли ще катерим планината, за да го заобикаляме? Трябва да прекосим Сестрата, докато още е възможно – решително изрече той.

Качи се на жребца и погледна жената, която стоеше край впрегнатата в плазовете кобила.

Айла се обърна с гръб към него и отново извири.

– Трябва да тръгваме, Айла.

– Защо да не изчакаме мъничко? Той ще дойде.

– Той е само едно животно. Твоят живот е по-важен за мен от неговия.

Тя се обърна и вдигна поглед към него, а сетне отново наведе очи и се начумери. Нима наистина бе толкова опасно да се чака? Прав ли беше Джондалар, или просто нямаше търпение? Ако действително бе така, то не би ли трябвало и неговият живот да е по-важен за нея от този на Вълчо? Точно в този момент вълкът се появи. Айла въздъхна с облекчение и се стегна, за да посрещне с тяло скачащото в прегръдките ѝ животно, което я поздрави, като сложи лапи на раменете ѝ и я близна по брадичката. Тя се качи на Уини, като се хвана за един от пръстите от впряга ѝ. Сетне даде знак на Вълчо да не се отдалечава и последва Джондалар и Рейсър.

Нямаше изгрев. Денят настъпи неусетно с бледа, лишена от яркост светлина. Облачната покривка бе надвиснала ниско над земята, придавайки на небето еднакъв сив цвят, а хладният въздух бе влажен. След известно време спряха, за да отдъхнат. Айла приготви горещ чай, за да се стоплят, а по-късно свари богата супа с една от питките суха храна. Добави ѝ и листа от киселец, диви шипки, които почисти отвътре от семената и острите четинести власинки, както и няколко цвята от растящите наблизко полски рози. След чая и топлата супа опасенията на Джондалар сякаш понамаляха за известно време, но сетне той забеляза, че се събират още по-тъмни облаци. Настойчиво подкани Айла да събере нещата си бързо и отново поеха на път. Обзет от тревога, наблюдаваше небето и следеше приближаването на бурята. Обръщаше поглед и към реката – търсеше удобно за пресичане място. Надяваше се водовъртежът да отслабне на някое по-широко и плитко място, или да зърне остров, или дори пясъчен нанос между двата бряга. Накрая, страхувайки се, че бурята скоро ще се разрази, реши, че ще трябва да рискуват. Съзнавайки, че щом завали, положението ще се влоши, той се запъти към брега, където достъпът до реката бе по-лесен. Спряха и слязоха от конете.

– Как мислиш, дали да се опитаме да преинем яздейки? – попита Джондалар, вдигайки тревожен поглед към небето.

Айла се взря в бързотечната река и в различните предмети, които водите ѝ влачеха. Край тях преминаваха големи дървета и множество пречупени стволоче и клони, свлечени от високите планини. Тя

потръпна, когато забеляза голям, подут труп на елен, чиито рога се бяха закачили и вплели в клоните наедно дърво, спряло се недалеч от брега. Мъртвото животно пробуди у нея страх за конете.

– Мисля, че ще им е по-лесно да преминат реката, ако не ги яздим – отвърна тя. – Според мен ние трябва да плуваме до тях.

– И аз така си мислех.

– Но ще ни трябва въже, за което да се държим – отбеляза жената.

Извадиха въжета, после провериха хамутите и кошниците, за да се убедят, че палатката, храната и няколкото им скъпоценни вещи са в безопасност. Айла разпрегна Уини от плазовете, тъй като сметна, че ще бъде твърде рисковано кобилата да се опита да преплува бурната река с пълен впряг. Същевременно им се щеше да съхранят прътите и кръглата лодка, ако това бе възможно. Затова завързаха двата пръта с връв. Докато Джондалар закрепяше единия им край за кръглата лодка, Айла привърза другия към каишите, придържащи кошницата-самар на гърба на Уини. Възелът, който използва, можеше лесно да се развърже, ако преценеше, че е необходимо. След това пристегна здраво друго въже към плоската, плетена връв, която преминаваше отдолу през гърдите на кобилата и придържаше одеялото, което жената използваше при езда.

Джондалар също привърза Рейсър с въже. Свали ботушите си, вътрешните си нозебрани, както и тежките си горни дрехи и кожи, защото щяха да го теглят надолу и да му пречат да плува, когато се намокрят. Уви всичко в един вързоп, който качи най-отгоре на самара. Остана само по долна туника и панталони. Макар и мокри, дрехите от лицева кожа щяха да предпазят тялото му от измръзване. Айла направи същото.

Животните доловиха припряността и безпокойството на хората. Смушаваше ги и мътната вода. Конете се бяха отдръпнали от мъртвия елен и сега пристъпяха наоколо и се изправяха на задните си крака, като клатеха глави и въртяха очи, но ушите им бяха щръкнали и обърнати напред, което показваше, че са нащрек. Вълчо пък се бе приближил до сами водата, за да разгледа елена, но без да влиза в реката.

– Айла, смяташ ли, че конете ще се справят? – попита мъжът, когато усети първите едри капки.

– Неспокойни са, но мисля, че ще се оправят, особено след като и ние ще сме с тях, но за Вълчо не съм толкова сигурна – отвърна тя.

– Не можем да го носим до отсрещния бряг. Ще трябва сам да се добере дотам – отговори, но като забеляза колко е разстроена, добави: – Вълчо е силен плувец, би трябвало да се справи.

– Надявам се – продума Айла, сетне коленичи и прегърна вълка.

Дъждът се усилваше.

– Най-добре е да тръгваме – подкани я Джондалар и хвана Рейсър направо за оглавника, тъй като поводът беше завързан по-назад. Затвори за миг очи и си пожела да имат късмет. Помисли си за Дони, Великата майка земя, но не знаеше какво да ѝ обещае, за да ги запази цели и невредими. Само безмълвно ѝ се помоли да им помогне да прекосят Сестрата. Макар да знаеше, че някой ден ще трябва да се срещне с Майката, не му се щеше това да стане сега, а и никак не искаше да загуби Айла.

Жребецът тръсна глава и се опита да се вдигне на задните си крака, когато Джондалар го поведе към водата.

– Кротко, Рейсър, кротко – зауспокоява го той. Усети колко студена бе водата, която обливаше босите му крака. Когато се потопи, Джондалар пусна оглавника на Рейсър, като по този начин освободи главата на животното. Самият той уви свободния край на въжето около ръката си, като разчиташе, че силният млад жребец сам ще намери правилния път до отсрещния бряг.

Айла хвана въжето, закачено за каишите върху плешките на кобилата, уви го няколко пъти около ръката си и стисна в юмрук, за да го задържи. Сетне пое след високия мъж, вървейки успоредно с Уини. Подръпна и другото въже, което беше завързано за прътите и лодката, за да се увери, че не се е заплело, докато навлизаха в реката.

Водата бе студена, а течението – силно. Младата жена обърна поглед към брега. Вълчо бе останал там, като ту се спускаше напред, ту отстъпваше, скимтеше уплашено и не се решаваше да навлезе в бързата река. Тя му подвикна окуражително. Той направи няколко крачки назад, а после отново пристъпи, като не сваляше поглед от водата и увеличаващото се разстояние между него и жената. Неочаквано, точно когато дъждът се усили и заплюща неумолимо, той седна и зави. Айла му свирна и след още няколко опита той най-сетне се гмурна във водата и заплува към нея. Тя отново насочи вниманието си към кобилата и реката пред нея.

Усилващият се дъжд сякаш изглади къдравите вълни в далечината, но около тях бушуващите води влачеха повече предмети и отломки, отколкото си бе представляла преди.

Прекършени стволоче и клони, някои все още с листа, други подгизнали и почти изцяло потопени, се въртяха бързо или се блъскаха в тялото ѝ. Още по-неприятни бяха подпухналите тела на животни, често разкъсани от силата на пороя, който ги бе застигнал и помел надолу по планинския склон, захвърляйки ги в мътните води на реката.

Айла забеляза няколко полски мишки и полевки. По-трудно ѝ бе да разпознае една катерица; бледокафявата ѝ кожа бе потъмняла, а гъстата ѝ пухкава опашка се бе сплъстила и смалила. Един леминг с дълга и бяла зимна козина – провиснала, но лъскава – прераснала през сивия летен слой, който изглеждаше черен, показваше долната част на лапите си, вече обагрени в бяло. Вероятно бе довлечен от някоя високопланинска местност, недалеч от снежната покривка.

Телата на големите животни бяха в по-лошо състояние. Покрай тях премина дива антилопа със счупен рог и наполовина одрана муцуна с оголен розов мускул. Когато забеляза и трупа на млад снежен леопард, тя отново обърна глава назад и подири с поглед Вълчо, но не можа да го види.

Забеляза обаче, че за въжето, с което кобилата влачеше прътите и лодката, се бе закачил и един пън. Това бе ненужен товар, който допълнително забавяше Уини. Айла започна да дърпа и опъва въжето, опитвайки се да го доближи до себе си, но изведнъж то се освободи само. На него продължаваше да виси един неголям разцепен клон, но той не я тревожеше. Безпокоеше я това, че не забелязва Вълчо, макар че самата тя бе до такава степен потопена във водата, че не виждаше надалеч. Свирна му веднъж, като се чудеше дали той ще я чуе сред грохота на буйните води.

Отново се обърна и се взря изпитателно в Уини. Безпокоеше се, че може да се е изморила от тежкия дънер, но кобилата продължаваше да плува с неотслабваща сила. Айла отправи поглед напред и с облекчение съзря Рейсър и Джондалар, които се движеше успоредно с него. Тя риташе с крака и гребеше със свободната си ръка, като се старееше да не увеличава товара на кобилата повече, отколкото беше необходимо. Но постепенно се отпускате и се оставяше да бъде теглена от въжето. Започна да трепери. Струваше ѝ се, че преплуването на реката продължава прекалено дълго време и другият бряг е все още много далеч. В началото треперенето бе слабо, но колкото по-дълго стоеше в студената вода, толкова по-силно и упорито ставаше то. Мускулите ѝ се стягаха силно, а зъбите ѝ тракаха.

Отново се обърна назад и се огледа за Вълчо, но пак не го видя. „Трябва да се върна и да го потърся, толкова му е студено – помисли си тя, макар че трепереше силно от студ. – Може би Уини ще успее да се обърне и да заплува обратно.“ Но когато се опита да проговори, челюстта ѝ бе така стегната и тракаше толкова силно, че от устата ѝ не излязоха никакви слова. „Не, не бива да карам Уини да се връща. Аз ще го

сторя.“ Тя се опита да развие въжето от ръката си, но то бе стегнато и оплетено, а и ръката ѝ бе така вкочанена, че почти не я чувстваше. „Навярно Джондалар ще може да се върне и да го потърси. Къде е Джондалар? В реката ли е? Върна ли се за Вълчо? А, още един пън се е закачил за въжето. Трябва... нещо... да дръпна нещо... да освободя въжето... тежко за Уини.“

Айла бе престанала да трепери, но мускулите ѝ бяха така стегнати, че не можеше да направи никакво движение. Затвори очи, за да си почине. Беше ѝ толкова приятно да затвори очи... и да си почине.

ГЛАВА 22

Айла бе почти в безсъзнание, когато почувства под себе си твърдите камъни на речното дъно. Опита се да стъпи на крака, докато Уини я влачеше по каменистото дъно, направи няколко крачки по крайбрежните гладки и кръгли камъни при един завой на реката. После падна. Въжето, все още стегнато около ръката ѝ, я дръпна и завъртя, принуждавайки кобилата да спре.

Джондалар също бе измръзнал в реката, но бе стигнал до отсрещния бряг по-рано от Айла, още преди да загуби чувството си за ориентация или способността си да мисли логично. Тя би прекосила реката побързо, ако не бяха многобройните отломъци и предмети, които се закачаха за въжето на Уини и силно забавяха движението ѝ. Дори кобилата бе започнала да страда от студената речна вода, когато хлабавият възел, макар и набъбнал от водата, най-сетне се развърза и я освободи от тежкия товар.

За съжаление, когато Джондалар достигна брега, той все още бе объркан. Навлече връхната си дреха върху мокрите одежди и тръгна да търси Айла, като вървеше пеша по речното крайбрежие и водеше жребеца, но в неправилна посока. Когато се раздвижи, мъжът се затопли и мислите му се проясниха.

И двамата бяха отнесени надолу по течението, но тъй като тя се бе забавила, вероятно се бе озовала на брега по-надолу по реката. Обърна се и закрачи в обратна посока. Когато Рейсър изцвили и мъжът дочу ответно радостно цвилене, той хукна напред.

Когато Джондалар съзря Айла, тя лежеше по гръб на каменистия бряг край търпеливата кобила с ръка, опъната нагоре от стегнатото въже. Той се спусна уплашено към нея. Като се убеди, че тя все още диша, я вдигна на ръце и я притисна в прегръдките си. От очите му течаха сълзи.

– Айла! Айла! Жива си! Толкова се боях, че съм те загубил! Но си толкова студена!

Трябваше да я стопли. Развърза я от въжето и я вдигна на ръце. Тя помръдна и отвори очи. Мускулите ѝ бяха стегнати и вкочанени, поради което ѝ бе почти невъзможно да говори, но тя напрягаше сили и се опитваше да каже нещо. Той доближи глава към лицето ѝ.

– Вълчо. Намери Вълчо – прошепна му дрезгаво.

– Та аз трябва да се погрижа за теб, Айла!

– Моля те. Намери Вълчо. Губя прекалено много синове. Не искам и Вълчо, също – промълви.

В очите ѝ се четеше такава силна скръб и молба, че той не можеше да ѝ откаже.

– Добре. Ще го потърся, но първо трябва да осигурия подслон за теб.

Понесе я през силния дъжд, поемайки по един склон със слаб наклон. Той завършваше с малка равна тераса, на която растяха няколко върби, някакви храсталаци и острица, а в дъното се виждаха и неколцина бора. Потърси по-равно място, през което не се оттичаше вода, и бързо разпъна палатката. Застла мамутската кожа върху покривалото за земя, след което внесе Айла, сетне багажа и разгърна кожените постели. Съблече мокрите ѝ дрехи, а после и своите, положи я между кожите и пропълзя до нея.

Тя бе отпусната и замаяна. Кожата ѝ беше студена и лепкава, а тялото ѝ – сковано. Той се опита да я покрие със собственото си тяло, за да я сгрее. Когато Айла започна да трепери отново, Джондалар изпита известно облекчение. Това означаваше, че тялото ѝ започва да се затопля. Но когато дойде в съзнание, отново си спомни за Вълчо и настойчиво заповтаря, че ще иде да го намери.

– Аз съм виновна – изрече тя с тракащи зъби. – Аз го накарах да скочи в реката. Аз му свирнах. Той ми се довери. Трябва да намеря, Вълчо.

– Айла, забрави за Вълчо. Та ти дори не знаеш накъде да тръгнеш да го дириш – обясняваше Джондалар, като се опитваше да я задържи в постелята.

Треперейки и хълцайки истерично, тя се опита да се измъкне, като викаше:

– Трябва да го намеря.

– Айла, Айла, аз ще ида. Ако останеш тук, аз ще ида да го потърся – предложи той, опитвайки се да я убеди да остане в топлата постеля. – Но ми обещавай, че няма да мърдаш оттук и ще стоиш завита.

– Моля те, намери го – промълви.

Той бързо навлече сухи дрехи, а сетне и шубата си. Грабна две квадратни парчета от сухата храна за път, богата на масти и белтъчини.

– Тръгвам – каза ѝ. – Изяж това и не излизай от кожите.

Обърна се, но преди да излезе, тя го сграбчи за ръката и изрече, взирайки се в очите му:

– Обещавай ми, че ще го потърсиш.

Айла все още трепереше, но сякаш говореше с по-голяма лекота.

Той се взря в сиво-сините ѝ очи, пълни с безпокойство и молба, и я притисна силно към себе си.

– Толкова се боях, че може да не си жива!

Тя се вкопчи в него, поуспокоена от силата и любовта му.

– Обичам те, Джондалар, и ми се иска никога да не те загубя, но моля те, намери Вълчо. Няма да мога да понеса загубата му. Той ми е като... дете... като син. Не мога да се откажа от още един син – каза тя с пресекаващ глас и очите ѝ се напълниха със сълзи.

Той се отдръпна и сведе поглед към лицето ѝ.

– Ще го потърся. Но не мога да ти обещаая, че ще го намеря, Айла, а и дори да го открия, не мога да ти обещаая, че ще бъде жив.

Очите ѝ се изпълниха със страх и ужас, но тя ги затвори и кимна.

– Само се опитай да го намериш – промълви, но когато се отдели от нея, тя продължаваше да го държи.

Когато стана от постелката, той не беше сигурен, че наистина възнамерява да търси вълка. Искаше да събере малко дърва за огън, за да ѝ приготви топъл чай или супа и да нагледа конете, но вече беше обещал. Рейсър и Уини стояха прави във върбовата горичка. Одеята, които използваша при езда, както и оглавникът на Рейсър все още не бяха свалени, но за момента силните животни изглежда, бяха добре, затова тръгна надолу по склона.

Когато стигна до реката, не знаеше в коя посока да поеме, но най-сетне реши да опита надолу по течението. Смъкна качулката си надолу, за да се предпази от дъжда, и закричи по брега. Започна да проверява купищата плавен и струпаните по крайбрежието отломъци и боклуци. Намери много мъртви животни и видя не по-малко месоядни зверове и лешояди, както четирикраки, така и пернати, които се угощаваха с изхвърлените от реката остатъци. Зърна дори глутница вълци от южните земи, но никой от тях не приличаше на Вълчо.

Най-после мъжът се обърна и пое обратно. Реша да провери и нагоре по течението, но се съмняваше, че там ще му провърви повече. Всъщност не очакваше да намери животното и съзнаваше, че това го изпълва с тъга. Вярно бе, че понякога Вълчо им създаваше ядове, но Джондалар се бе привързал истински към него. Щеше да му липсва, а Айла щеше да страда още повече.

Стигна до каменистия бряг, където бе намерил Айла, и продължи нататък, следвайки завоя на реката. Не знаеше докъде би трябвало да върви в другата посока, пък и забеляза, че нивото на реката се

повишава. Реши, че когато Айла отново бъде в състояние да пътува, ще преместят палатката по-далеч от реката. „Може би ще е най-добре да не се отдалечавам нагоре по течението, а да се погрижа за нея – каза си той колебливо. – Все пак ще трябва да ида до някъде; тя ще ме пита дали съм търсил и в двете посоки.“

Тръгна нагоре по течението, като заобиколи купчина пънове и кло-ни, а когато зърна величествения силует на един скален орел, носещ се плавно във въздуха, разперил криле, спря и проследи полета му с възхищение. Ненадейно огромната грациозна птица сгъна мощните си криле и бързо се спусна към брега на реката, сетне отново се издигна, сграбчил с нокти голям съсел.

Малко по-нататък, там, където птицата бе намерила своята храна, един бърз приток добавяше своя дял към водите на Сестрата, като леко се разширяваше и образуваше неголяма делта. Стори му се, че зърна някакъв познат предмет върху широката пясъчна ивица край сливащите се реки, и се усмихна, когато го разпозна. Беше кръглата лодка. Но когато се взря по-внимателно, той се намръщи и се затича към нея. До лодката във водата седеше Айла и държеше в скута си главата на Вълчо. От една рана над лявото му око все още се процеждаше кръв.

– Айла! Какво правиш тук? Как стигна дотук? – завика той, обзет не толкова от гняв, колкото от страх и тревога.

– Той е жив, Джондалар – промълви тя, като трепереше от студ и в същото време хълчаше така силно, че едва се разбираха думите ѝ. – Ранен е, но е жив.

Когато Вълчо скочи във водата, той заплува към Айла, но щом стигна до леката и празна кръгла лодка, носеща се по водната повърхност, той се опря с лапи на закрепените за нея пръти. Така и остана сред познатите предмети, като се задържа на повърхността с помощта на плаващата лодка и прътите. Едва когато хлабавият възел се развърза и лодката и прътите започнаха да се накланят силно към буйните вълни, той се удари о един тежък, подгизнал дървесен ствол. В този момент вече почти бяха стигнали до отсрещния бряг. Лодката заора в пясъчния бряг и изтегли частично от водата прътите заедно с увисналия върху тях вълк. Ударът беше зашеметил животното, но по-лошото бе, че то остана полу потопено в студената вода. Дори вълците могат да получат измръзване и да загинат, ако бъдат изложени на природните стихии.

– Хайде, Айла, ти пак трепериш. Трябва да те върнем в палатката. Защо излезе? Нали ти казах, че ще го потърся? – говореше Джондалар. – Дай, аз ще го взема.

Той вдигна вълка и ѝ помогна да се изправи. Когато изминаха няколко крачки, Джондалар разбра, че ще им бъде трудно да се доберат до палатката. Айла едва-едва пристъпяше, а вълкът бе голямо и тежко животното. Напоената му с вода козина допълнително увеличаваше теглото му. Мъжът не можеше да носи и двамата, а знаеше, че Айла никога не би му позволила да остави Вълчо и да се върне за него по-късно. Де да можеше да свирне на конете, както го правеше Айла... Всъщност защо да не опита? Джондалар бе измислил сигнал за Рейсър, но на практика не беше го тренирал да откликва на подсвирването. Никога не му се бе налагало. Младият жребец винаги идваше с майка си, когато Айла повикаше Уини.

Може би Уини щеше да дойде при него, ако ѝ свирнеше. Поне можеше да опита. Постара се да изсвири сигнала на Айла, но ако конете не откликнеха, бе решен да продължи да върви. Хвана Вълчо по-удобно и се опита да обгърне с ръка Айла, за да я подкрепя.

Все още не бяха стигнали купчината с плавеите, а той се бе изморил. Успяваше да се движи само благодарение на силната си воля. Той също бе преплувал буйната река, а сетне бе изнесъл Айла на възвишението и бе опянал палатката. После бе вървял покрай реката в двете посоки, за да търси вълка. Дочу цвилене и вдигна поглед. Испита облекчение и радост, когато видя конете.

Положи Вълчо напреко на гърба на Уини, тъй като тя го бе носила и преди и бе свикнала с него; след това помогна на Айла да се качи на Рейсър и поведе жребца към каменистия бряг. Уини ги последва. Когато поеха нагоре по склона, дъждът се усили и жената, която трепереше в мокрите си дрехи, едва се задържаше на гърба на коня. Макар и бавно, успяха да стигнат до палатката край горичката. Джондалар помогна на Айла да слезе и я въведе в палатката; отново губеше разсъдък си и изпаднаше в истерия заради вълка. Той трябваше да го внесе незабавно, а после да обещае, че ще го изсуши. Претърси багажа, търсейки нещо, с което да го изтрие. Но когато тя поиска да го настани в постелята им, той твърдо отказа, макар че му намери отделна завивка. Докато Айла хълцаше, неспособна да се овладее, той ѝ помогна да се съблече и я уви в кожите.

Отново излезе, свали оглавника на Рейсър и одеялата за езда от двата коня, потупа ги с признателност и изрече няколко благодарствени слова. Макар че конете обикновено живееха навън при всякакво време, той знаеше, че не обичат дъжда. Едва тогава Джондалар се прибра в палатката, съблече се, пхна се под завивката до силно треперещата жена.

Айла се сгуши близо до Вълчо, а мъжът я прегърна откъм гърба и притисна тялото си към нейното. След известно време, сгрята от топлото тяло на вълка от едната страна и на мъжа от другата, жената престана да се тресе.

Един влажен език облиза лицето на Айла и тя се събуди. Отблъсна Вълчо, усмихвайки се радостно, а после го притисна към себе си. Хвана главата му с две ръце и внимателно разгледа раната му. Дъждът бе отмил мръсотията от нараненото място и кръвенето бе престанало. Раната не бе опасна и това я успокои. Неговата слабост се дължеше не толкова на удара по главата, колкото на въздействието на студената вода. Сънят и топлината бяха най-доброто лечение за него. Айла усети, че Джондалар я е обгърнал с ръце, макар че самият той спеше, затова остана да лежи неподвижна в прегръдките на мъжа с обвити около Вълчо ръце и се заслуша в барабанящия дъжд.

В съзнанието ѝ нахлуха откъслечни спомени от предишния ден: как върви, препъвайки се о хрусталаци и плавеи и търси Вълчо по речния бряг; как я боли ръката от стегнатото въже; как Джондалар я носи. Усмихна се при мисълта, че той е толкова близо до нея, после си спомни как го бе наблюдавала, докато опъваше палатката. Малко се срамуваше, че не му беше помогнала, бе се вкочанила от студ.

Вълчо се измъкна от прегръдката ѝ и излезе навън, като се провря, душейки, изпод покривалото на отвора. Айла дочу цвиленето на Уини и обзета от радост, едва не ѝ отговори, но в този миг си спомни, че Джондалар спи. Разтревожи се за конете останали под дъжда. Те бяха свикнали ни сухо време, а не на такава влага и на такъв всепроникващ дъжд. Чувстваха се добре дори при сковаващ, но сух студ. Но тя си спомни, че бе видяла коне, така че някои от тях сигурно живееха в този район. Долният слой на конската козина бе дебел, гъст и топъл дори когато беше мокър.

Помисли си, че силните есенни дъждове, които падат на юг, не ѝ харесват, макар че бе посрещала с радост дългата и влажна северна пролет с нейната сгряваща мъгла и ситен дъждец. Пещерата, която кланът на Брун обитаваше, също се намираще на юг и есените бяха доста дъждовни, но не си спомняше да е имало такива прогизващи порои. Южните райони не бяха едни и същи. Айла си помисли, че трябва да стане, но се унесе и заспа отново.

Когато се събуди, мъжът до нея също се размърда. Докато лежеше в кожената постеля, тя долови, че нещо се бе променило, но не можеше да разбере точно какво. Сетне изведнъж осъзна, че не чува шума на

дъжда. Стана и излезе навън. Беше късен следобед и доста бе захладнало. Съжали, че не се бе облякла по-топло. Облекчи се край един храст, а после се запъти към конете, които пасяха острица недалеч от върбовата горичка, през която течеше ручей. С тях беше и Вълчо. Когато приближи, те всички се завтекоха към нея. Сетне тя дълго ги милва и разчесва, като не спираше да им говори. Най-последно отново се върна в палатката и пропъля в кожената постеля до топлия мъж.

– Ама, че си студена! – възкликна той.

– А ти си хубав и топъл – отвърна тя и се сгуши да него. Той я прегърна и зарови лице във врата ѝ. Испита облекчение, когато телесната ѝ температура се възстанови бързо. След измръзването, причинено от водата, тя се бе затоплила толкова бавно.

– Чудя се как можах да те оставя да се измокриш и да измръзнеш толкова много – каза Джондалар. – Не трябваше да пресичаме тази река.

– Но, Джондалар, какво друго можехме да сторим? Ти беше прав. Този проливен дъжд щеше да ни принуди да пресечем някоя река и щеше да е по-лошо, ако тя се спускаше направо от планината.

– Ако се бяхме разделили с Шарамудоите по-рано, щяхме да изпреварим дъжда. Тогава съвсем нямаше да ни е трудно да прекосим Сестрата – продължи да се самоупреква той.

– Но нали по моя вина не тръгнахме по-рано, пък и даже Карлоно смяташе, че ще успеем да стигнем преди дъждовете.

– Не, аз съм виновен. Знаех с каква река си имаме работа. С малко усилия от моя страна щяхме да тръгнем по-рано. И ако бяхме оставили тази лодка, нямаше да се забавим толкова в планината, пък и ти би преплувала реката по-бързо. Бях толкова глупав!

– Джондалар, защо се самообвиняваш? Ти не си глупав. Не можеше да предвидиш какво ще се случи. Дори и Онези, които служат на Майката, не могат да го правят много добре. Никога не е ясно. А ние успяхме. Сега сме тук и всички сме добре благодарение на теб, включително и Вълчо. Дори успяхме да запазим лодката, а кой знае колко полезна може да се окаже тя в бъдеще.

– Но аз едва не те загубих! – възкликна той, като зарови лице в шията ѝ и я притисна толкова силно, че ѝ причини болка. – Не мога да ти опиша колко те обичам. Ти означаваш толкова много за мен, че не мога да го изразя с думи. Не са достатъчни, за да разкрият чувствата ми към теб.

Джондалар не отслабваше прегръдката си, сякаш мислеше, че ако я притисне достатъчно силно, ще успее да я направи част от себе си и

така никога няма да я загуби.

Тя също го бе прегърнала силно, изпълнена с обич към него и обзета от желание да направи нещо, за да намали терзанията му. В следващия миг осъзна, че знае какво трябва да стори. Задиша тежко в ухото му и го целуна по шията. Реакцията му бе незабавна. Зацелува я с буйна страст, започна да милва ръцете и гърдите ѝ, сетне жадно засмука зърната им, обладан от силна страст. Тя обви крак около тялото му и го обърна така, че той се оказа върху нея. След това разтвори бедрата си. Той се отдръпна малко назад, опитвайки се да открие отвора ѝ с набъбналия си член. Тя протегна ръка, за да го насочи, и почувства, че желанието, с което се бе устремила към него, бе не по-малко от неговото.

Когато се гмурна в дълбините ѝ и почувства топлата прегръдка на дълбокия ѝ кладенец, той изстена от внезапното неопишуемо усещане. В миг всичките му кошмарни мисли, страхове и тревоги отстъпиха пред чувствената радост от този чуден Дар на Удоволствията, даден им от Майката, който го изпълни целия и не остави място за никакви други мисли освен за любовта му към нея. Отдръпна се назад, сетне почувства, че нейните движения са в хармония с неговите, и телата им отново се сляха. Реакцията ѝ пробуждаше още по-силни страсти у него. Докато се разделяха и сливаха отново, тя се чувстваше толкова добре, че не мислеше за нищо. Телата им се отдалечаваха и приближаваха в ускоряващ се ритъм, на който тя се бе отдала изцяло, наслаждавайки се на чувствения миг. По тялото ѝ лумваха внезапни пламъци, сливащи се в дълбините ѝ при всяко следващо движение. Той се чувстваше зареден с вулканична сила. Вълни от възбуда пробягваха по тялото му, заливаха го целия и почти ненадейно настъпи взривът, сладкия миг на освобождението. Направи още няколко движения и потръпна, след което се отдаде на приятното усещане за пълно отпускане.

Лежеше върху нея, дишайки учестено след внезапното и силно напрежение. Тя доволно затвори очи. Не след дълго той се превъртя и се стгуши до нея, а тя се обърна с гръб и се притисна до него. Така останаха да лежат – спокойни и щастливи, с вплетени едно в друго тела.

Беше изминало доста време, когато Айла се обади тихо:

– Джондалар?

– М-м-м?

Не спеше, лежеше отпуснат, без никакво желание да се помръдне.

– Още колко реки като тази ще трябва да прекосим?

Той се протегна и я целуна.

– Николко.

– Николко ли?

– Николко, защото няма други реки, които да приличат на Сестрата.

– Дори и Великата майка река?

– Дори и Майката не е така бърза и коварна, или толкова опасна, колкото Сестрата – отвърна той, – но ние няма да пресичаме Великата майка река. Ще останем от тази ѝ страна през по-голямата част от пътя до ледника на платото. Когато приближим леда, ще се намираме недалеч от един народ, който бих искал да посетя и който живее от другата страна на Майката. Но това е далеч оттук и докато стигнем дотам, тя ще бъде малко по-голяма от планински поток. – Той се обърна по гръб. – Не че не ни предстои да прекосим още няколко доста големи реки, но докато тече през тези равнини, Майката се разклонява на много канали, които се разделят и отново се събират. Когато отново я видим, тя ще бъде толкова малка, че едва ли ще можеш да разпознаеш в нея Великата майка река.

– Не съм сигурна, че ще я позная без водите на Сестрата.

– Мисля, че ще я познаеш. На мястото на сливането Сестрата е голяма, но Майката е още по-голяма. Има един голям приток, който я подхранва от другата страна непосредствено преди Гористите хълмове, където завива на изток. Двамата с Тонолан се запознахме с едни хора, които ни преведоха със салове точно на това място. В нея се вливат и още няколко притока от високите планини на запад, но ние ще се движим на север през равнината и дори няма да ги видим.

Джондалар се чувстваше отпочинал и спокоен и вече не му се лежеше. На другия ден трябваше да продължат напред. Замислен за пътешествието, той каза:

– Няма да ни се наложи да пресичаме много реки, докато не стигнем до възвишенията на север. Поне така ми казаха хората на Хадума. Споменаха, че има и хълмове, но че местността е предимно равнинна. Болшинството от реките, които ще видим, ще бъдат канали на Майката. Казват, че тук тя лъкатуши из цялото поле. Но местността е добра и за лов. Хората на Хадума непрестанно пресичат каналите, за да ловуват тук.

– Хората на Хадума? Струва ми се, че си споменава за тях, но никога не си ми разказвал подробно – рече Айла, като стана и посегна към кошницата-самар.

– Не останахме дълго при тях, само толкова, колкото... – поколеба се, мислейки за Първите обреди, които бе споделил с красивата млада

жена Нория. – ...да присъстваме на една церемония, по-точно фестивал.

Жената забеляза странния израз на лицето му – смесица от неудобство и самодоволство.

– Фестивал в чест на Великата майка земя?

– Ами-и... всъщност да. Помолиха ме... ъ-ъ... помолиха ни двама-та с Тонолан да го споделим с тях.

– Ще посетим ли народа на Хадума? – попита Айла откъм входа на палатката.

Тя държеше в ръка кожа от дива антилопа, за да се избърше, след като се измие в поточето край върбите.

– Бих искал, но не знам къде живеят.

Забелязал озадачения израз на лицето ѝ, той бързо обясни:

– Няколко от техните ловци попаднаха на нашия стан, след което пратиха да доведат Хадума. Тя реши, че трябва да се направи фестивал, и тогава изпрати да повикат останалите. – Замълча, обзет от спомени. – Хадума беше страхотна жена. Тя е най-възрастният човек, когото някога съм срещал. По-стара е дори от Мамут. Майка е на шест поколения. – „Поне се надявам, че е така“ – помисли си той. – Наистина ми се иска да я видя отново, но нямаме време да ги търсим. Още повече, че тя сигурно вече е починала, макар че синът ѝ Тамен навярно е все още жив. Той единствен говореше езика на Зеландониите.

Жената излезе, а Джондалар изпита силна нужда да се облекчи. Бързо нахлузи туниката през главата си и също излезе. Докато държеше члена си и наблюдаваше изпускащата пара арка от жълта течност с остра миризма, той се чудеше дали Нория наистина е родила бебето, което Хадума бе предрекла, че ще се появи, и дали органът, който сега държеше, бе причина за това.

Забеляза Айла, която вървеше към върбите, наметната единствено с кожата от дива антилопа. Помисли си, че вероятно и той ще трябва да иде да се измие, макар че съприкосновението му със студената вода бе напълно достатъчно за деня. Не че нямаше да нагази в нея, ако му се наложеше, например при пресичането на река, но докато пътуваше с брат си честото миене със студена вода сякаш не му се струваше толкова важно.

Не че Айла бе говорила с него по този въпрос, но тъй като самата тя никога не се спираше пред студената вода, – на него му се струваше, че едва ли би могъл да я използва като извинение, за да избегне миенето – пък и трябваше да си признае, че му харесваше чистотата на тялото ѝ. Понякога тя дори разчупваше леда, за да достигне до вода, и той се

чудеше как ли издържа на такъв студ.

Добре поне че бе станала и се бе раздвижила. Беше си помислил, че поради силното ѝ измръзване ще им се наложи няколко дни да останат тук, дори се бе уплашил, че тя може да се разболе. „Може би честото къпане със студена вода я е направило по-издръжлива – каза си той. – Сигурно и на мен няма да ми стане нищо, ако се поизмия.“ Улови се, че не сваля поглед от голите ѝ задни части, които се подаваха изпод кожата и изкусително се полюшваха при всяка нейна крачка.

Споделените от двамата Удоволствия бяха вълнуващи и им бяха донесли по-голямо удовлетворение, отколкото Джондалар би предположил, имайки предвид краткостта им, но докато наблюдаваше как Айла преметна меката кожа на един клон и нагази в ручей, той изпита силно желание да започне всичко отново, но този път щеше да ѝ достави Удоволствия бавно, наслаждавайки се на всяка част от тялото ѝ.

Дъждовете продължиха с прекъсвания и след като поеа през равната долина, сгушена между Великата майка река и Сестрата – притока, който почти се изравняваше с нея по пълноводност. Насочиха се на северозапад, макар че това съвсем не бе най-прекият път. Равнината наподобяваше разположените, на изток степи и на практика бе тяхно продължение, но реките, които прорязваха древното морско дъно от север на юг, играеха доминираща роля при определяне характера на местността. По-специално Великата майка река, която често променяше курса си, разклоняваше се и лъкатушеше, отбивайки се далеч встрани, оставяше след себе си обширни наводнени площи, простиращи се редом до големи и сухи затревени пространства.

При острите завой на по-големите канали се образуваха езера от слепи речни ръкави, които обхващаха голяма площ и заедно с мочурищата, богатите на влага ливади и тучните поля, внасящи разнообразие във великолепната степна картина, бяха рай за невероятно голям брой всевъзможни птици. Същевременно обаче принуждаваха придържащите се към сушата пътници да се отклоняват от пътя си, търсейки заобиколни маршрути. Тук имаше богата растителност и разнообразен животински свят, сравним с този от източните степи, но по-многоброен, сякаш една по-обширна местност се бе смалила, докато броят на обитаващите я същества бе останал неизменен.

Заобиколена от планини и възвишения, които подхранваха земята с допълнителна влага, сякаш стичаща се от фунии, централната равнина, особено на юг, бе по-гориста, макар че понякога това оставаше неуловимо за окото. Вместо закърнели дървесни видове край речните ръкави

имаше много шубраци и гъсти гори. В югоизточната част, недалеч от обширната площ на сливане на буйните води, в долините и падините имаше мочурища и блата, които придобиваха големи размери в сезоните на прииждащите реки. Малки горички от подгизнали блатни елши, ясени и брези стърчаха над водната повърхност между хълмчетата, покрити с върбови горички, сред които тук-там се забелязваха дъбове и букове, докато борове пускаха корени в по-песъчливи почви.

Най-често почвите бяха смесица от богат лъос и глина или от пясъчни и алувиални каменисти наноси, като на места някоя стара скала нарушаваше еднообразието на равнинния релеф. Обикновено тези изолирани възвишения бяха покрити с иглолистни гори, които понякога се простираха до равнините и по този начин създаваха условия за съществуването на няколко вида животни, които не биха могли да оцелеят в напълно равнинните местности; животинският свят бе най-богат в пограничните зони. Но въпреки разнообразието на растителни видове най-разпространеният от тях продължаваше да бъде тревата. Високи и ниски степни треви и билки, буйна переста трева и власатка покриваха тучните пасища и се полюшваха при полъха на вятъра.

Когато Айла и Джондалар отминаха южните планини и приближиха студените северни земи, смяната на сезоните започна да се усеща по-бързо от обикновено. Във вятъра, който брулеше лицата им, се долавяше смразяващият дъх на грамадата, която го пораждаше. Непосредствено пред тях лежеше невероятно масивният глетчер, простиращ се върху огромна площ от северните земи. Разстоянието до него бе много по-малко от това, което вече бяха изминали, и двамата можеха да стигнат до там и пеша.

При смяната на сезоните леденият вятър ставаше все по-силен. Дъждовете намаляха, а сетне съвсем спряха и бели парцаливи ивици се появиха на мястото на буреносните облаци, отнесени от непрестанните ветрове. Внезапни пориви брулеха сухите листа от широколистните дървета, пръскаха ги по земята и образуваха килим. Сетне, при внезапна промяна на настроението, се извиваше вихрушка, която ги поемаше, завърташе ги яростно високо във въздуха, а сетне, уморена от играта, отново ги полагаше на земята нейде другаде.

Но сухото, студено време се нравеше повече на пътниците – беше им познато, а и те се чувстваха удобно във връхните си дрехи с качулки и кожена подплата. Джондалар бе правилно осведомен; в централните равнини се ловуваше лесно и животните бяха угоени и здрави след летния сезон. Това време на годината бе удобно и за прибиране на зърното,

плодовете, ядките и корените. Не беше необходимо да използват сухата храна, която пазеха за неотложни нужди. Дори успяха да попълнят запасите си, когато убиха един огромен елен, а после решиха да поспрат и да си починат няколко дни, докато изсушат месото. Лицата им сияеха от физическо здраве и от щастие, породено от споделените усилия и любовта им.

Конете също се бяха освежили. Това бе тяхната среда – климата и условията, към които се бяха приспособили. Тежката им козина набъбна от ново израсналия зимен слой и всяка сутрин те бяха игриви и весели. Вълкът, с насочен срещу вятъра нос, улавяше миризми, които различаваше като познати в най-дълбоките и инстинктивни кътчета на своето съзнание, придвижваше се на големи скокове, обзет от доволство, понякога предприемаше самостоятелни набези, сетне внезапно се появяваше отново със самодоволен вид, както си мислеше Айла.

Лесно преминаваха реките. Повечето от тях течаха от север на юг паралелно на Великата майка река, макар че пътниците прецапаха и някои по-коварни. Криеха доста изненади и хората не знаеха дали потокът, изпречил се на пътя им, бе променила посоката си река или един от няколкото потока, стичащ се от планините. Няколко паралелни канала завършваха рязко, като се вливаха в течаща на запад река, която на свой ред сливаше водите си с друг приток на Майката.

Въпреки че понякога им се налагаше да се отклоняват от северната посока, която следваха, поради някой широк завой на реката, Айла и Джондалар се придвижваха през открити пасища, поради което язденето се превръщаше в огромно предимство в сравнение с пътуването пеша. Движеха се толкова бързо и всеки ден преминаваха такива дълги разстояния, че успяха да наваксат за предишните забавяния. Изпълнен със задоволство, Джондалар си мислеше, че така се компенсираше забавянето, когато тръгнаха по дългия и заобиколен път, за да посетят Шарамудоите.

Дните бяха свежи, студени и безоблачни и пред тях се откриваше широка панорамна гледка, забулвана единствено от утринните мъгли. На изток от тях се извисяваха планините, които бяха преминали, следвайки голямата река, пресичаща горещите южни равнини. Искрящите ледени върхове се приближаваха едва забележимо там, където планинската верига правеше голям и полегат завой на северозапад.

Вляво от тях, от изток на запад, се простираше най-високата планинска верига на континента, увенчана с тежка ледена корона, чийто долен край достигаше средата на склоновете ѝ. Извисяващите се като кули

и блестящи върхове изглеждаха донякъде призрачни в обаятелната в ливадо далечина – една очевидно непреодолима бариера, отделяща пътищата от крайната им цел. Следвайки Великата майка река, те щяха да заобиколят широката северна страна на веригата и щяха да достигнат сравнително малък ледник, покриващ с щит от лед древен, закръглен масив в североизточните подножия на алпийските планини.

По-близо до тях, отвъд покритата с трева равнина, заобиколена от борови гори, се издигаше друг масив. Гранитните възвишения се извисяваха над степните ливади и над Майката, но на север постепенно се снишаваха и се сливаха със заоблените хълмове, които се простираха чак до подножието на западните планини. Все по-малко и по-малко дървета нарушаваха еднообразието на покритите с трева земи, а и тези, които се забелязваха, започваха да приемат закръглените, смалени форми на дървета, изваяни от вятъра.

Айла и Джондалар бяха изминали почти три-четвърти от целия път, пресичащ огромните централни равнини от юг на север, когато започнаха първите кратки превалвания от сняг.

– Джондалар, виж! Вали сняг! – възкликна тя с лъчезарна усмивка. – Първият сняг!

От известно време жената долавяше дъх на сняг във въздуха, а първия за сезона сняг винаги възприемаше като по-специален.

– Не мога да разбера защо му се радваш чак толкова – отвърна той, но нейната усмивка бе така заразителна, че не се стърпя и също се усмихна. – Боя се, че в края на сезона и снегът, и ледът ще са ти омръзнали ужасно.

– Знам, но въпреки това обичам първия сняг. След няколко крачки тя попита: – Скоро ли ще се разположим на лагер?

– Току-що преваля пладне – отвърна Джондалар озадачен. – Защо вече говориш за разполагане на лагер?

– Преди малко видях няколко бели яребици. Започнали са да се покриват с бяла перушина, но докато още няма снежна покривка, лесно се забелязват. Когато падне сняг, няма да можем да ги различаваме, а по това време на годината са толкова вкусни, особено както ги обичаше Креб, но за да се приготвят по този начин, трябва много време. – Тя се взря в далечината и започна да си припомня: Трябва да се изкопае яма в земята, да се облицова с камъни и вътре да се запали огън. Сетне да се пъкнат птиците, целите увити в сено, да се покрият и да се изчака. Но пък си заслужават чакането.

– По-полека, Айла. Много се вълнуваш – усмихна се той

развеселен.

Обичаше да я наблюдава, когато бе изпълнена с такъв ентузиазъм.

– Ако си сигурна, че ще бъдат толкова вкусни, значи трябва да спрем по-рано, да разположим лагера си и да вървим на лов за бели яребици.

– Направо ще се топят в устата – отвърна тя, – но ти си ги ял приготвени по този начин. Знаеш какъв вкус имат.

В този момент тя забеляза усмивката му и разбра, че той се шегува. Айла измъкна прашката от колана си и рече:

– Ти разпъни палатката, а аз ще хвана яребиците, пък ако ми помогнеш да изкопая ямата, ще ти позволя дори да опиташ една от тях. – Усмихна се и пришпори Уини.

– Айла! – извика Джондалар. – Ако ми оставиш шейната с багажа, ще приготвя всичко необходимо за лагеруването ти, Жена, която ловува.

Тя се сепна.

– Не знаех, че си запомнил как ме нарече Брун, когато ми позволи да ходя на лов – каза, като се върна и спря пред него.

– Може и да не притежавам спомените на твоя Клан, но някои неща помня, особено, когато се отнасят до жената, която обичам – отвърна той, без да сваля очи от лицето ѝ. Усмивката я правеше още по-красива. – Освен това, ако ми помогнеш да решим къде да се установим, ще знаеш къде да се върнеш с птиците.

– И да не знам къде си, ще те открия по следите ти. Обаче ще дойда с теб, за да оставя плазовете с багажа. С тях Уини не може да се обръща бързо.

Продължиха да яздят, докато откриха удобно място за лагеруване, недалеч от един поток с равен терен за палатката и най-важното според Айла, скалист бряг с камъни, които можеха да се използват за вкопаната в земята фурна.

– Щом съм тук, защо да не ти помогна с подготовката на лагера? – каза тя, слизайки от коня.

– Върви да си ловиш яребиците. Само ми кажи къде искаш да започна да копая ямата.

Айла кимна. Колкото по-скоро убие птиците, толкова по-скоро ще може да се заеме с приготвянето им. Нужно ѝ беше време да ги стотви, а може би и да ги улови. Тя обиколи местността и подбра едно място, което ѝ изглеждаше подходящо за вкопана пещ.

– Ето тук – рече. – Да не е далеч от онези камъни. Огледа

каменистия бряг и реши, че не би било лошо, докато още е там, да събере няколко кръгли и подходящи за прашката ѝ камъни. Даде знак на Вълчо да я придружи и пое обратно по следата, която бяха оставили, докато търсеше яребиците. Търсейки охранените птици, забеляза няколко представители на други пернати видове, които приличаха на тях. В началото едва не се изкуши от семейство сиви яребици, които кълвяха зрелите семена на райграс и дива пшеница. Различи учудващо голям брой малки – не по големина, а поради малко по-слабо изразените им характерни белези. Макар че средните на ръст и набити птици снасяха по около двадесет яйца наведнъж, те обикновено бяха обект на толкова много нападения от хищни животни, че малко от тях оцеляваха до зряла възраст.

Сивите яребици също бяха ароматни, но Айла реши да продължи, като се постара да запомни мястото, където ги бе видяла, за да се върне, ако не намери любимите си бели яребици. Стресна я шумно излитащо ято от няколко семейства от по-малките и общителни пдпдъдци. Закръглените малки птици също бяха вкусни и ако умееше да си служи с пръчка за хвърляне, с която можеха да се свалят по няколко наведнъж, тя може би щеше да опита късмета си.

Тъй като беше решила да подмине останалите видове, се зарадва, когато забеляза обикновено сливащите се е околната среда бели яребици недалеч от мястото, където ги бе зърнала преди. Макар че по гърба и крилата им все още личаха някои от обичайните им краски, преобладаващият цвят на перушината им беше белият, поради което птиците се открояваха на фона на сивкавата почва и златистата суха трева. Краката, на тлъстите и яки птици вече бяха покрити със зимна перушина, която обгръщаше дори стъпалата им и хем ги топлеше, хем им служеше като снегоходки. Макар че пдпдъдците често изминаваха по-дълги разстояния, сивите и белите яребици, както и другите представители на това семейство зиме ставаха бели и обикновено не се отдалечаваха от една поширока област, намираща се в близост с родното им място. Разстоянието между зимните и летните им ареали бе малко.

Съгласно правилата на този мразовит свят, който позволяваше близко съжителство на същества, чиито области на обитаване в други случаи биха били твърде отдалечени, всяко от тях имаше свой кът в централните равнини, в които щеше да преживее зимата. Докато обикновените яребици се придържаха към обветрените и открити затревени пространства, като се хранеха със семена и прекарваха нощите сред клоните на дърветата край реките и по платата, белите предпочитаха

снеговете, където изравяха дупки, за да се топлят, и преживяваха от вейки, филизи и пъпки на храсти, често богати на мазнини и безвкусни, дори отровни за други животни.

Айла направи знак на Вълчо да не мърда, докато самата тя извади два камъка от кесийката си и приготви прашката. Както бе възседнала Уини, тя зърна една почти изцяло бяла птица и запрати по нея първия камък. В същия миг, възприемайки движението ѝ като сигнал, Вълчо се втурна към друга птица. С плясък на криле и шумни крясъци останалите птици се издигнаха във въздуха с мощни движения. Окраската, която обикновено им осигуряваше защита на земята, поразително контрастиреше със средата при полет, когато настръхналата перушина образуваше отчетливи шарки, благодарение на които други птици от същия вид лесно ги следваха ѝ се придържаха към ятото.

След първия порив и рязкото издигане, придружено от внезапен шум на криле, полетът на белите яребици постепенно премина в реене. С притискане и движение на тялото си, което се бе превърнало в нейна втора природа, Айла даде знак на Уини да последва птиците, докато тя самата се приготви да запрати по тях втори камък. Както яздеше, младата жена хвана здраво прашката, плъзна ръка към свободния ѝ край и с премерено и отработено движение, което следваше ритъма на ездата, отново я върна в ръката, с която стреляше, като преди да я прехвърли, пусна в гнездото втория камък. Макар че понякога правеше допълнителен мах при първия изстрел, рядко ѝ се налагаше да се засилва за втория.

Умението ѝ да изстрелва камъни така бързо, бе толкова трудно усвоимо, че ако беше попитала как се постига, щяха да ѝ отговорят, че е невъзможно. Но тъй като нямаше кого да попита и нямаше кой да ѝ обясни, че това е непостижимо, Айла сама бе усвоила техниката на изхвърляне на два камъка. С течение на годините бе усъвършенствала движенията си и постигаше голяма точност и с двата камъка. Птицата, в която се прицели, докато ятото беше на земята, така и не излетя. Докато втората птица падаше от небето, тя бързо сграбчи нови два камъка, но другите птици бяха отлетели.

Дотича и Вълчо, захапал трета птица. Айла слезе от кобилата и при подадения от нея сигнал вълкът пусна бялата яребица в краката ѝ. Сетне той седна и вдигна самодоволен поглед към нея. От устата му висеше меко бяло перо.

– Браво, Вълчо! – похвали го тя, като зарови пръсти в дебелата зимна козина на врата му и долепи чело до неговото. След това се обърна към кобилата: – Тази жена високо цени твоята помощ, Уини – изрече на

специалния език, който съдържаше както знаци, използвани от Клана, така и тихи, подобни на цвилене звуци.

Кобилата вдигна глава, изпръхтя и пристъпи към нея.

Айла задържа главата ѝ в изправено положение и духна в ноздрите ѝ, изразявайки по този начин признателността и приятелските си чувства.

Изви врата на една птица, която не беше мъртва; след това с помощта на жилава трева привърза заедно покритите с пера крака на птиците. Качи се на коня и ги провеси от двете страни на самара-кошница зад себе си. На връщане отново се натъкна на обикновените яребици и не можа да устои на изкушението да се прицели и в тях. С още два камъка тя повали още две птици, но при третия опит не улучи. Вълчо също улови една и този път тя му позволи да я задържи за себе си.

Реши, че ще ги сготви всички наведнъж, за да сравни двата вида пернати. Остатъците от храната щеше да запази за следващите ден-два. След това се замисли с какво би могла да напълни птиците. Ако мътеха, за пълнеж щяха да послужат собствените им яйца, а докато живееше при Мамутоите, бе използвала зърно. Но събирането на достатъчно зърно щеше да ѝ отнеме много време. Сигурно щеше да се получи добре, ако събереше големи корени и прибавеше към тях диви моркови и лук.

Обзета от мисли за ястието, което щеше да приготви, младата жена не обръщаше особено внимание на заобикалящия я свят. Внезапно кобилата се закова на място, тръсна глава и изцвила. Айла долови обзелото я напрежение. Уини трепереше и жената разбра каква бе причината.

ГЛАВА 23

Айла се взираше напред, изпитвайки необяснима боязън, която се надигаше вътре в нея и предизвикваше студени тръпки по гърба ѝ. Затвори очи и тръсна глава, за да се отърве от това чувство. В края на краищата нямаше от какво да се бои. Отвори очите си и отново се вгледа в големия табун коне пред тях. Та какво толкова страшно имаше в един табун коне?

Повечето гледаха към тях и вниманието на Уини беше така съсредоточено в членовете на нейния род, както и тяхното в нея. Жената даде знак на Вълчо да стои мирен, защото усети, че той проявява силно любовитство и желание да проучи животните. Но конете често ставаха плячка на вълци и на дивите нямаше да им хареса, ако той се приближеше твърде много до тях.

Докато изучаваше по-внимателно табуна и се питаше как ще реагира Уини, разбра, че това бяха фактически два табуна. На преден план преобладаваха кобилите с малките си и Айла реши, че тази, която беше застанала пред останалите, е водачката. Назад имаше един по-малък табун млади мъжкари. Изведнъж очите ѝ просто се заковаха в един от тях. Беше най-необикновеният кон, който беше виждала.

Повечето коне бяха като Уини сиво-кафяви с жълтеникав оттенък: някои бяха по-светли, други – по-тъмни. Тъмнокафвият цвят на Рейсър беше необикновен, но водачът на табуна също бе различен. Никога не беше виждала толкова светъл кон. Жребецът, който се приближаваше, беше чисто бял!

Преди да забележи Уини, белият кон държеше останалите мъжкари на разстояние, с което ясно даваше да се разбере на женските, че двата табуна може да се толерират, тъй като още не беше дошъл сезонът за сношаване, а той беше единственият, който имаше право да влиза в контакт с женските. Внезапната поява на необикновена кобила обаче възбуди любовитството му, което се предаде и на останалите коне.

По природа конете са общителни животни и обичат да дружат с други коне. При това кобилите са особено склонни към образуването на трайни родствени връзки. Но за разлика от повечето стадни животни, за които е типично дъщерите; да остават при майките си и да образуват групи с близки родствени връзки, конете обикновено образуват стада с кобили, които не са роднини помежду си. Младите кобили обикновено

напускат групата, с която са в кръвна връзка, когато съзреят напълно. Това става, когато са на около две години. Те наистина изграждат йерархични общности, в които високопоставените кобили се ползват от специални привилегии.

Независимо че младите жребци се боричкат игриво по двойки, едва когато навършат четири години и се присъединят към възрастните, те започват сериозни упражнения за деня, в който ще се бият, за да получат правото да се сношават с женските. Независимо от взаимното им приятелско чесане в стадото на ергените борбата им към надмощие е най-главната им дейност. Това започва с побутване и изблъскване, ритуално изхвърляне и душене на изпражнения. После конкуренцията се засилва, особено през пролетния период на разгонване. Започват да се изправят на задни крака, да се хапят по вратовете, да се ритат. Едва след няколко години на такива отношения мъжкарите могат да откраднат женските или да изместят някой установен водач на табун.

Понеже Уини беше необвързана кобила, която беше попаднала в табуна им, тя стана предмет на повишен интерес от страна както на женските, така и на мъжкарите. Но на Айла не й хареса властният и нападателен начин, по който се придвижваше към тях водачът жребец, който сякаш се канеше да предави претенции към Уини.

– Вълчо, можеш да действаш – каза тя и му даде знак, с който го пускаше на свобода, а после видя как той започна да дебне конете. За него това беше цяло стадо Рейсъри и Уинита, с които искаше да си поиграе. Айла беше уверена, че действията му няма да бъдат заплашителни за конете. А и той не можеше сам да повали такова силно животно. За това трябва цяла глутница, а глутниците рядко нападаха коне в разцвета на силите им.

Жената сбута Уини да тръгва назад към бивака. Кобилата се поколеба за момент, но навикът ѝ да се подчинява беше по-силен от любопитството към други коне. Тя тръгна, но бавно и колебливо. Вълчо се втурна в стадото. Забавляваше се да гони конете и Айла се зарадва, че ги разпръсна. Това отвлече вниманието им от Уини.

Когато се върна в бивака, всичко беше готово. Джондалар току-що беше завършил издигането на трите стълба, с които държаха храната на недостъпно за животните място. Палатката беше опъната, огнището беше изкопано и оградено с камъни.

– Я виж този остров – каза ѝ той, когато тя слезе от кобилата. Посочи към сушата, образувана от наносна тиня, в средата на реката, обрасла с шубраци и няколко дървета. – Там има цяло ято щъркели, черни и

бели. Наблюдавах ги, като кацах – каза й с усмивка. – Политаха стремително надолу, издигаха се, даже пляскаха с криле. Докато бяха високо в небето, свиваха крилетете си и падаха към земята. Когато почти стигаха до нея, разтваряха криле. Изглежда, че са тръгнали на юг. Сигурно ще се вдигнат сутринта.

Айла се загледа в големите птици с дълги човки и крака. Те крачеха или тичаха по острова или в плитчините, грабвайки с дългите си здрави човки всичко, което се движеше – риби, гущери, жаби, насекоми, червеи. Ядяха дори мърша, съдейки по начина, по който се нахвърлиха на останките от бизон, изхвърлени от водата нагоре по брега. Направи й впечатление, че белите птици бяха по-многобройни. Черните имаха бели долни части и повечето от тях ловяха риба във водата.

– На връщане срещнахме голям табун коне – каза Айла, посягайки към яребиците. – Много кобили с малки, но до тях имаше жребци. Водачът им беше бял.

– Бял ли?

– Бял като тези бели щъркели. Дори краката му бяха бели – каза тя, докато развързваше каишките на торбата на седлото. – Ако има сняг, просто не можеш да го видиш.

– Белите коне са рядкост. Никога не съм виждал бял кон – каза той. След това си спомни за Нория и церемонията по Първите обреди – на стената зад леглото имаше бяла конска кожа, украсена с червените глави на дребни петнисти кълвачи. – Не, веднъж видях кожата на бял кон.

Нещо в тона му накара Айла да се взре в него. Джондалар се изчерви и се обърна, за да свали коша от Уини, но се почувства принуден да поясни думите си.

– Беше по време на... церемонията с Хадумаите.

– Те ходят ли на лов за коне?

Сгъна одеялото, служещо за седло, взе птиците и отиде на брега на реката.

– Ами да, наистина ходят на лов за коне. Защо?

– Спомняш ли си, когато Талут ни разправяше как ходели на лов за бели мамути? За Мамутоите това било свещено, защото те са Ловци на Мамути – каза Айла. – Помислих си, че щом като Хадумаите използват бяла конска кожа при церемониите, значи може да смятат конете за специални животни.

– Възможно е, но ние не останахме толкова дълго при тях, че да разберем това – отвърна Джондалар.

– Но ходят на лов за коне. – Тя започна да скубе птиците.

– Да, когато Тонолан ги среща, те бяха на лов за коне. Отначало не ни се зарадваха, защото разпръснахме табуна, който преследваха, но ние не разбрахме това.

– Смятам довчера да сложа оглавника на Уини и да я завържа за палатката – каза Айла. – По-добре е да е близо до мен, ако наоколо се навъртат ловци. Освен това не ми хареса начинът, по който приближаваше към нея онзи бял жребец.

– Изглежда си права. Ще взема и аз да завържа Рейсър. Но нямам нищо против да видя този бял жребец.

– Аз не бих искала да го виждам. Той се интересува от Уини. Освен това е необикновен, красив. Да, прав си, белите са рядкост. – Перата хвърчаха от бързите ѝ движения, с които ги скубеше. Тя помълча известно време. – И черният цвят е рядкост – каза. – Спомняш ли си, когато Ранек каза това? Сигурна съм, че е имал предвид и себе си, макар че той е кафяв, а не черен.

Джондалар изпита остра ревност при споменаване името на мъжа, с когото Айла едва не се събра.

– Съжеляваш ли, че не остана с Мамутоите и не се събра с Ранек? – попита той.

Тя спря работата си, обърна се и го изгледа право в очите.

– Джондалар, ти знаеш, че единствената причина, поради която бях дала обещание на Ранек, беше, че смятах, че ти вече не ме обичаш, а знаех, че той ме обича..., но да, малко съжелявам наистина. Можех да остана при Мамутоите. Ако не бях срещнала теб, щях да съм щастлива с Ранек. Наистина го обичах донякъде, но не така, както обичам теб.

– Е, поне получих честен отговор – изрече намръщено.

– Можех да остана и при Шарамудоите, но искам да съм там, където си и ти. Щом ти искаш да се върнеш в родината си, аз искам да съм с теб – продължи Айла, опитвайки се да му обясни какво мисли. Забеляза, че е намръщен, и разбра, че това не е точно отговорът, който той искаше да чуе.

– Джондалар, ти нали ме попита? Винаги когато ме питаш, ще ти казвам това, което чувствам. А когато аз те питам, искам да знам какво точно чувстваш ти. Дори и да не те питам, искам да ми казваш, когато нещо не е наред. Никак не ми се иска отново да изпадаме в недоразумението, до което се стигна между нас миналото лято – аз да не разбирам какво ти искаш да кажеш и ти да не ми казваш, или да предполагаш, че аз чувствам нещо, но да не ме питаш. Обещай ми, Джондалар, че винаги ще си честен с мен.

Тя доби толкова сериозен и загрижен вид, че той едва не се усмихна от обич.

– Обещавам ти, Айла, че никога няма да поискам да преживея това отново. За мен беше непоносимо, докато ти беше с Ранек, особено като виждах с какво привлича жените. Той беше забавен и дружелюбен. Беше отличен ваятел и истински творец. Майка ми би го харесала. Тя харесва творците и ваятелите. При други обстоятелства и аз бих го харесал. Донякъде ми напомняше за Тонолан. И да изглеждаше по-различен, той си беше съвсем Мамутои – откровен и самоуверен.

– Той си е Мамутои – каза Айла. – На мен наистина ми липсва Лъвския бивак. Липсва ми народа. В това Пътешествие не срещаме много хора. Не знам колко си пътувал, Джондалар, нито колко е голяма тази земя. Толкова голяма земя, а толкова малко хора!

Слънцето залязваше, облаците над високите планини на запад посягаха да прегърнат огненото кълбо и розовееха възбудени. Ярката светлина избледня и премина в тъмнина, когато те приключиха с вечерята. Айла стана, за да прибере останалото от птиците – беше сготвила повече, отколкото можеха да изядат. Джондалар постави готварски камъни в огъня, за да приготви вечерния чай.

– Яденето беше превъзходно – каза той. – Радвам се, че поиска да спрем. Заслужаваше си.

В този момент жената случайно погледна към острова. Дъхът ѝ секна и тя широко отвори очи. Джондалар я чу и погледна.

Няколко човека с копия се бяха появили от мрака и навлизаха в кръга на светлината от огъня. Двама от тях бяха с наметала от конска кожа. Изсушените глави на конете не бяха махнати, а им служеха за качулки. Джондалар се изправи. Единият от мъжете свали качулката си от конска глава и приближи към тях.

– Зе-лан-дон-ии! – каза той, посочвайки високия рус мъж. После се плесна по гърдите. – Хадумаи! Джерен! – И се ухили широко.

Джондалар се взря и също се ухили.

– Джерен! Ти ли си? Велика Майко, не мога да повярвам! Та това си ти.

Двамата говореха различни езици, но приятелските усмивки им помагаша да се разберат.

– Айла! – каза Джондалар, като ѝ даде знак да се приближи. – Това е Джерен, хадумайският ловец, който ни спря, когато бяхме сбъркали пътя. Просто не мога да повярвам на очите си! – Широките усмивки и на двамата не слизаха от лицата им. Непознатият погледна към Айла и

кимайки към Джондалар, в усмивката му се долови одобрение.

– Джерен, това е Айла, Айла от Мамутоите. Айла, това е Джерен от народа на Хадума.

Тя протегна напред и двете си ръце и каза:

– Добре дошъл в нашия бивак, Джерен от народа на Хадума.

Джерен разбра жеста, макар че той не беше обичаен при приветстване сред неговия народ. Постави копието си в калъфа, праметнат през рамото му, хвана ръцете ѝ и изрече:

– Айла.

Разбираше, че това е името ѝ, но не и останалите думи. Плесна се отново по гърдите, каза:

– Джерен – и после добави някакви непознати думи.

Изведнъж мъжът подскочи внезапно уплашен. Беше видял един вълк да застава до жената. Като забеляза реакцията му, тя веднага прекланя и прегърна Вълчо през врата. Очите на мъжа се разшириха от изненада.

– Джерен – каза Айла, като се изправи. – Това е Вълчо. Вълчо, това е Джерен от народа на Хадума.

– Вълчо? – попита той, а очите му продължаваха да гледат уплашено.

Айла постави ръката си пред носа на Вълчо, сякаш, за да я помирише, прекланя до него и го прегърна, за да покаже близостта си с него и това, че не я е страх. Пипна ръката на Джерен, после отново постави своята пред муцуната на Вълчо, показвайки му какво иска той да направи. Мъжът колебливо протегна ръка към животното.

Вълчо я докосна със студения си влажен нос и се отдръпна. Беше правил такова запознанство много пъти, докато живееше с Шарамудоите, и, изглежда, че разбра намерението ѝ. Тогава тя хвана ръката на Джерен, погледна го и я насочи към главата на Вълчо, за да пипне козината му, показвайки му как да го погали. Той я погледна с разбираща усмивка и помилва животното по главата. Жената въздъхна с облекчение.

Джерен се обърна и изгледа другите мъже.

– Вълчо! – каза и го посочи с ръка.

Изрече още нещо, след това произнесе името ѝ. Четирима мъже влязоха в осветеното от огъня пространство. Айла ги покани с жестове да се приближат и да седнат.

Джондалар наблюдаваше и се усмихваше одобрително.

– Това беше добра идея, Айла – каза ѝ.

– Мислиш ли, че са гладни? Остана ни много храна – попита тя.

– Ами предложи им и ще разбереш.

Тя взе един поднос от мамутски бивник, на който имаше нещо като купчина сено, разтвори я и пред тях се показа цяла опечена бяла яребица. Поднесе им я. Миризмата ѝ достигна до тях още преди да я видят. Джерен посегна и откъсна едно парче крехко и сочно месо. Усмивката, която се появи на лицето му, след като го опита, окуражи останалите.

Айла поднесе и един пьдпъдък, като сервира пълнените с корени и зърна крила на самоделен набор от паници и по-малки чинии, някои от които бяха изплетени, други от бивник, а имаше и една дървена. Остави на мъжете да си разделят месото както желаят и стана. Взе голяма дървена паница и я напълни с вода за чая.

Щом се нахраниха, мъжете се отпуснаха и видът им не се промени дори когато Айла пусна при тях Вълчо, за да ги подуши. Седяха около огъня с чаши чай и се опитваха да общуват не само с любезни усмивки.

Джондалар пръв направи опит да заговори:

– Хадума?

Джерен поклати глава и се натъжи. Направи знак към земята, което означаваше, че тя се е върнала във Великата Земя Майка.

– Тамен? – попита той.

Джерен се усмихна и енергично закима с глава. След това посочи към един от мъжете и каза нещо, в което влизаше и името на Тамен. Един млад мъж, още с вид на момче, им се усмихна и Джондалар видя, че той прилича на мъжа, когато познаваше.

– Тамен, да. Мисля, че е синът на Тамен, а може би внук. Да можеше Тамен сега да е тук – каза той на Айла. – Той знаеше малко зеландонски език и щяхме да си поговорим. Беше правил голямо Пътешествие като млад.

Джерен огледа бивака, после Джондалар и изрече:

– Зе-лан-до-нии... Тон... Тонолан?

Сега бе ред на Джондалар да поклати тъжно глава и да посочи земята. На лицето на Джерен се изписа изненада. Той кимна и каза някаква дума с въпросителна интонация. Джондалар не я разбра и погледна Айла.

– Разбираш ли какво пита?

Макар че езикът беше непознат, тя беше чувала, че във всички езици има някаква обща черта. Мъжът отново повтори думата и нещо в изражението и интонацията му и подсказа смисъла ѝ. Тя изобрази с ръката си челюст и изръмжа като пещерен лъв.

Звукът, който издаде беше толкова сполучлив, че всички мъже я

зипнаха стреснато, но Джерен кимна, показвайки, че е разбрала. Той беше попитал как е умрял Тонолан и тя му беше отговорила. Един от мъжете каза нещо на Джерен. Той му отговори и Джондалар чу в думите му още едно познато име – Нория. Питаният се усмихна на високия рус мъж, посочи го с ръка, после окото си и пак се усмихна.

Джондалар се развълнува. Може би това означаваше, че Нория има дете с очи, които са сини като неговите. Но после си помисли да не би този ловец просто да е чувал, че мъжът със сините очи е празнувал Първи обреди с нея? Не беше сигурен. Другите мъже сочеха очите си и се усмихваха. Дали се усмихваха заради дете със сини очи? Или за Удоволствия със синеок мъж?

Замисли се дали да спомене името Нория и да покаже с ръце, че люлее бебе, но като погледна Айла, се отказа. Тя не знаеше за случилото се с Нория, нито за това, че на следващия ден Хадума беше благословила церемонията и че младата жена е щяла да има дете, момче на име Джондалар, което е щяло да има неговите очи. Той знаеше, че тя иска дете от него... или от неговия дух. Как ли би се чувствала тя, ако знаеше, че друга жена има вече дете от него? На нейно място той вероятно щеше да ревнува.

Айла показваше с жестове, че ловците трябва да спят близо до огъня. Някои от тях кимнаха и станаха за да отидат за спалните си завивки. Бяха ги скрили надолу по течението на реката, преди да дойдат при огъня, чиято миризма бяха усетили, надявайки се, че е на приятели. Когато жената видя, че завиха зад палатката и се насочиха към мястото, където беше спянала конете, тя изтича пред мъжете и вдигна ръка, за да ги спре. Те се спогледаха въпросително, когато тя изчезна в тъмнината. Отново понечиха да тръгнат, но Джондалар им даде знак да изчакат. Те се усмихнаха и кимнаха в знак на съгласие.

На лицата им отново се изписа страх, когато Айла се появи, водейки двата коня. Застана помежду им и се опита да обясни с изразителни жестове, че това са специални коне, които не могат да бъдат ловна плячка, но не бе сигурна, че я разбраха. Джондалар даже се обезпокои да не си помислят, че тя притежава някакви свръхестествени сили да извиква коне и че тези двата са специално предназначени да бъдат уловени от тях. Каза й, че е добре да им покажат.

Извади от палатката едно копие и направи жест, сякаш да намушка Рейсър, но Айла му прегради пътя с вдигнати кръстосани пред себе си ръце, придружено с клатене на глава. Джерен се почеса по главата, а другите изглеждаха озадачени. Най-сетне той кимна, взе едно от

копията си, насочи го към Рейсър и след това го заби в земята. Джондалар не узна дали мъжът е разбрал, че Айла му е казала да не преследва тези два коня или изобщо всички коне, но все пак нещо беше постигнато.

Мъжете преспяха край огъня, но станаха веднага след зазоряване. Джерен каза няколко думи на Айла, за които Джондалар смътно си спомняше, че изразяват благодарност за храната. Гостът се усмихна на жената, когато Вълчо започна да го души и му позволи отново да го погали. Тя се опита да ги покани да се присъединят към закуската, но те бързо си тръгнаха.

– Да знаех малко от техния език – каза тя. – Добре ни погостуваха, но не можахме да разговаряме.

– Да, и на мен ми се иска – изрече той, защото искаше да разбере дали Нория е родила и дали детето е имало неговите сини очи.

– Различните кланове, включени в Клана, използваша някои думи, които не се разбираха от всички, но затова пък всички разбираха немия език на жестовете. Винаги можеш да общуваш с всеки. Жалко, че Другите нямат език, който всички да разбират.

– Да, щеше да е полезно, особено при Пътешествие, но на мен ми е трудно да си представя език, разбираан от всеки. Ти наистина ли мислиш, че хората от Клана си служат навсякъде с един и същ език на значи? – попита мъжът.

– Този език не се учи. Хората просто се раждат с него, Джондалар. Той е толкова древен, че е в спомените им, а те са още от началото. Дори не можеш да си представиш колко време е минало оттогава.

Тя потрепери от страх, като си спомни времето, когато Креб, за да спаси живота ѝ, я беше взел с тях, нарушавайки всички закони. По неписаните закони на Клана по-скоро е трябвало да я остави да умре. Но сега тя беше мъртва за Клана. Мина ѝ през ума каква ирония имаше в случилото се. Когато Брод я прокле да умре, той не трябваше да прави това. Нямахме достатъчно основание за това. А Креб наистина имаше – тя беше нарушила най-силното табу на Клана. Може би трябваше да се увери, че е умряла, но той не го направи.

Мълчаливо и бързо започнаха да прибират палатката, спалните постели, готварските съдове, въжетата и всичко останало в кошовете, окачени на седлата. Айла пълнеше меховете с вода от реката, когато се върнаха Джерен с ловците. С усмивки и много, думи, очевидно изразяващи горещи благодарности, те ѝ връчиха нещо, увито в парче наскоро одрана кожа от зубър. Тя я разгъна и видя крехък бут, отрязан от наскоро

убито животно.

– Много съм ти благодарна, Джерен – каза и му подари красивата си усмивка, която винаги караше Джондалар да се топи от любов. Тя като че ли оказва същото въздействие върху Джерен и той вътрешно се усмихна, като видя израза на лицето му. Той за момент не знаеше какво да прави, после се обърна към Джондалар и започна да говори, като усилено се опитваше да обясни нещо. Замълча, като видя, че не го разбират, и се обърна към другите мъже. После отново се обърна към Джондалар.

– Тамен – изрече той, като тръгна на юг и им направи знак да го последват. – Тамен – повтори, канейки ги с ръка и произнасяйки още думи.

– Струва ми се, че те кани да отидеш с него – каза Айла – и да видиш онзи, когото познаваш. Който говори зеландонииски.

– Тамен, Зе-лан-до-нии. Хадумаи – каза Джерен, махайки и на двамата.

– Изглежда, че иска да му направим посещение. Ти как мислиш? – попита я Джондалар.

– Да, мисля, че си прав – отговори тя. – Да спрем ли за посещение?

– Това ще означава да се върнем назад, просто не знам колко далеч. Да бяхме ги срещнали по-нататък на юг, нямаше да имам нищо против да поспрем, но сега никак не ми се връща назад, след като сме извървели толкова много път.

Жената кимна.

– Все някак ще трябва да му го кажеш. Джондалар се усмихна на Джерен и поклати глава.

– Съжалявам, но трябва да вървим на север. На север – повтори, посочвайки посоката.

Джерен доби унил вид, поклати глава, след това затвори очи като че ли се опитваше да помисли. Запъти се към тях и извади къса пръчка от колана си. Джондалар забеляза, че имаше някакви знаци. Опита се да си спомни къде беше виждал такава по-рано. Мъжът разчисти един участък на земята, после начерта линия и я пресече с друга. Под първата линия нарисува фигура, която смътно напомняше кон. В края на втората линия, насочена към ръкава на Великата майка река, нарисува кръг с няколко линии, радиално излизащи от него. Айла се взря по-отблизо.

– Джондалар – изрече тя с вълнение в гласа, – когато Мамут ми показваше символите и ме учеше какво означават, разбрах, че този знак е „слънце“.

– А тази линия сочи към залязващото слънце – каза Джондалар,

посочвайки на запад. – Там, където нарисова коня, трябва да е юг.

Джерен кимаше енергично с глава. После посочи на север и се намръщи. Отиде на северния край на линията, която беше начертал, и застана с лице към тях. Вдигна ръцете си и ги кръстоса пред себе си по същия начин, по който Айла беше направила, когато искаше да му каже да не преследва Уини и Рейсър. После поклати отрицателно глава. Айла и Джондалар се спогледаха, после се обърнаха към Джерен.

– Мисля, че той се опитва да ни каже да не вървим на север – изрече тя.

Джондалар смътно започна да долавя какво се опитваше да му обясни мъжът.

– Айла, той едва ли ни кани да му отидем на гости на юг. Струва ми се, че се опитва да ни обясни още нещо. Изглежда, иска да ни предупреди да не вървим на север.

– Да ни предупреди? Че какво може да има на север, за което би искал да ни предупреди?

– Да не би да става въпрос за голямата стена от лед? – зачуди се той.

– Ние знаем за нея. Близко до нея ходихме на лов за мамути с мамутоите. Тя е студена, но в действителност не е опасна, нали?

– Тя наистина се движи с течение на годините и понякога даже изкоренява дървета със смяната на сезоните, но не се движи чак толкова бързо, та да не можем да се измъкнем от нея.

– Не мисля, че работата е в леда – каза Айла, – Но той ни казва да не вървим на север и изглежда много загрижен за това.

– Мисля, че си права, но просто не мога да си представя какво би било толкова опасно. Понякога хората, които не излизат често от техните територии, си мислят, че светът извън тях е опасен, защото е различен.

– Джерен не ми се вижда да е от страхливите.

– И аз така мисля – каза Джондалар и се обърна към мъжа. – Джерен, само да можех да разберам какво казваш.

Той ги беше наблюдавал много внимателно. От израженията им беше предположил, че са разбрали предупреждението му, и очакваше отговора им.

– Смяташ ли, че трябва да отидем с него и да говорим с Тамен? – попита Айла.

– Никак не ми се връща и губи време точно сега. При всички случаи трябва да стигнем ледника преди края на зимата. Ако не спираме да

се движим, ще ни е по-лесно, ще имаме време, но ако се случи нещо, което да ни забави, може да ни настигне пролетта и топенето на леда, когато пресичането е опасно.

– Значи ще продължаваме да се движим на север?

– Мисля, че е най-добре, но трябва да сме внимателни. Да можех да знам от какво трябва да се пазим. – Отново погледна мъжа. – Джерен, приятелю, благодаря ти за предупреждението. Ще бъдем внимателни, но мисля, че е по-добре да продължаваме напред. – Посочи на юг и поклати глава, после посочи на север.

Джерен се опита да възрази, отново поклати глава, но в края на краищата се отказа и кимна в знак на съгласие. Беше направил каквото можеше. Отиде да поговори с другия мъж с качулката от конска глава, после се върна и показа със знак, че си тръгват.

Айла и Джондалар им помахаха на сбогуване. После свършиха със събирането на багажа си и с известно колебание се насочиха на север.

С напредването си през северния край на обширната централна степ Пътешествениците забелязваха, че теренът се променя – равните низини отстъпваха пред изсечени хълмове. Появяващите се тук-там невисоки планини, нарушаващи централната равнина, бяха свързани помежду си, макар и частично под повърхността на средно континенталния басейн, с огромни разчупени блокове от ерозиранни седиментни скали, които образуваха един неправилен рид като гръбнак, преминаващ от североизток на югозапад през равнината. Сравнително неотдавна изригналите вулкани ги бяха покрили с плодородни почви и по билата им растяха гори от борове, смърчове и борики, а по по-ниските склонове – брези и върби. Сухите подветрени поли бяха покрити с храсталак и степна трева.

Като навлязоха сред изсечените хълмове, разбраха, че постоянно ще трябва да се връщат назад и да търсят път около дълбоките дупки и разпокъсани образувания, които се изпречваха на пътя им. На Айла ѝ се струваше, че ги заобикаля по-голяма пустош, но се питаше дали това впечатление не се дължи на смяната на сезона. От върха на възвишението пред тях се разкриваше територията, която бяха прекосили. Листата на широколистните дървета бяха опаднали, но централната равнина беше покрита с изсъхнала трева с цвета на старо злато, която щеше да послужи за храна за много животни през зимата.

Видяха много едри тревопасни животни. На Айла ѝ се струваше, че най-много бяха конете, вероятно, защото най-много се интересуваше от тях, но не по-малко бяха гигантските елени, благородните елени, а

когато достигнаха северните склонове, попаднаха и сред множество северни елени. Бизоните се събираха в големи миграционни стада и се насочваха на юг. През целия ден огромните гърбави животни с големи черни рога се носеха по хълмистата северна тревиста местност като дебел вълнообразен килим и Айла и Джондалар често се спираха, за да наблюдават тази картина. Прахолякът се издигаше и образуваше облак, който постоянно забулваше огромната движеща се маса, земята се тресеше под копитата на придвижващите се животни, а съчетанието от рева, сумтенето и мученето им беше като непрекъснати гръмотевици.

По-рядко срещаша мамути, които обикновено се придвижваха на север, но дори и от разстояние гигантските рунтави животни привличаха вниманието им. Мъжките мамути, когато не бяха тласкани от необходимостта на размножаването, образуваха малки стада, съставени от постоянно променящи се групи спътници. Понякога единичен екземпляр се присъединяваше към женско стадо и се движеше с него известно време, но винаги, когато Пътешествениците забележеха самотен мамут, той беше мъжки. Големите, непроменящи състава си стада бяха от женски животни, свързани с тесни роднински връзки – една стара и хитра баба, тяхната водачка, придружена понякога от една-две нейни сестри с техните дъщери, внуци и внучки. Женските стада лесно се разпознаваха по по-малките им и по-слабо извити бивни. Освен това винаги се придружаваха от малките си.

Не по-малко впечатляващи, рунтавите носорози се срещаша много рядко и не бяха така общителни помежду си. По правило те не се събираха на стада. Женските образуваха малки семейни групи, а мъжките бяха самотници, освен когато не се сношаваха с женските. Нито мамутите, нито носорозите, с изключение на малките и старите, изпитваха особен страх от четириноги преследвачи, дори от огромния пещерен лъв. Мъжкарите можеха да си позволят да бъдат самотници, а женските се нуждаеха да бъдат на стада, за да пазят малките си.

По-дребните мускусни бикове обаче, които приличаха на кози, винаги бяха на стада, за да могат да се бранят от нападатели. Когато биваха нападнати, възрастните животни обикновено се скупчваха в кръгообразен фронт с главите навън, а малките оставаха вътре в кръга. Когато Айла и Джондалар се изкачваха по билата на възвишенията, често виждаха диви антилопи и ибекси – те слизаха в по-ниски райони с приближаването на зимата.

Много от дребните животни се чувстваха на сигурно място в леговищата си, издълбани в земята, заобиколени от запаси от семена, ядки,

грудки, корени, а безопасатите зайци – от купи трева, която бяха събрали и изсушили. Зайците си сменяха цвета от бял на светъл петнист оттенък, а на един горист хълм видяха бобър и дървесна катерица. Джондалар взе копиехвъргача си, за да убие бобъра. Освен месото му тлъстата опашка на бобъра представляваше рядко срещан и особен деликатес, който опекоха отделно на шиш.

Обикновено използваша копиехвъргачите за лов на по-едър дивеч. И двамата стреляха доста точно, но мъжът беше по-силен и можеше да изстреля копието на по-голямо разстояние. Айла често биеше малките животни с прашката си.

Видяха много видри, язовци, порове, белки и бобри, но не ги преследваха. Месоядните – лисици, вълци, рисове и по-големи диви котки, се препитаваха от дребен дивеч или други тревопасни. И макар че рядко ходеха за риба в тази отсечка от Пътешествието, Джондалар знаеше, че в реката има едра риба – костур, щука и много голям шаран.

Привечер забелязаха голяма пещера с широк вход и решиха да я проучат. Като я приближиха, конете не показаха признаци на уплаха, което хората приеха като добър знак. Щом влязоха в нея, Вълчо започна да души наоколо с любопитство, но козината на врата му не настръхна. Като видя, че животните се държат спокойно, Айла почувства увереност, че пещерата е празна, и решиха да пренощуват в нея.

Накладоха огън и запалиха факла, за да проучат пещерата по-навътре. В предната ѝ част имаше много признаци, че е била обитавана. Джондалар прецени, че драскотините по стените са или от мечка, или от пещерен лъв. Вълчо надуши някакви изпращения наоколо, но те бяха толкова сухи и стари, че беше трудно да се каже от какво животно са. Намериха големи изсъхнали кокали от крака. Начинът на начупването им и следите от зъби по тях дадоха основание на Айла да реши, че това е било работа на пещерните хиени, които имат изключително силни челюсти, и тя потрепери от отвращение, като помисли за това.

Хиените по нищо не отстъпваха на който и да е друг звяр. Те оглозгваха труповете, които бяха изсъхнали по естествен път и плячката на други зверове, но това правеха и другите месоядни, в които влизаха вълци, лъвовве и хора, а освен това хиените бяха и добри ловци на глутници. Но за Айла това нямаше значение, тя ги мразеше. За нея те бяха предсавители на най-лошото от всичко, което беше отвратително.

В пещерата явно са живели и хора, защото в плиткото огнище имаше пепел. Обаче сега тя бе празна. Айла и Джондалар понавлязоха навътре в пещерата, но тя изглеждаше безкрайна, а след сухата ѝ

фронтална част нямаше никакви други признаци, че е била обитавана. В хладната и влажна вътрешност имаше каменни колони, които като че ли изникваха от пода или от тавана, а понякога ги свързваха като непрекъснати стълбове.

Когато стигнаха при един завой им се стори, че дочуват шума на течаща вода някъде дълбоко навътре, и решиха да се върнат. Знаеха, че самоделната факла няма да издържи дълго, и не искаха да се отдалечат от светлината, идваща от входа на пещерата. Върнаха се назад, като се допираха до варовиковите стени, и с облекчение видяха мътния златист цвят на изсъхналата трева и блестящата светлина на слънцето, очертаваща облаците на запад.

Колкото по-навътре навлизаха в горите на север от великата централна равнина, толкова повече промени забелязваха. Земята бе осеяна с пещери, ровове и скални пукнатини, събиращи вода; падинки, покрити с трева, и стръмни бездънни пропасти. Този ландшафт беше чудноват и ги правеше неспокойни. Рядко виждаха потоци и езера. Понякога долавяха призрачния шум на подземни реки.

Тази странна, пълна с изненади земя бе създадена от неznайни същества от топлите древни морета. В продължение на неznайно колко хилядолетия морските дъна набъбваха от отложенията на раковини, миди и скелети. След още по-дълги периоди, траещи цели вечности, калциевите седименти се втвърдяваха и тази кора се издигаше от сблъскващите се движения на земята и се превръщаше в скали от калциев карбонат, варовик. В основата им се образуваха повечето пещери на земята, защото при наличието на подходящи условия твърдата седиментна скала се разпада.

Тя почти не се разтваря в чиста вода, но дори и слабо наситената с киселини вода руши варовика. През по-топли сезони, когато климатът е влажен, циркулиращата подземна вода, носеща въглена киселина от растенията, наситена с въглероден двуокис, разтваряше карбонатната скална маса.

Протичайки по плоскодънни речни русла и спускайки се в единични пукнатинки във вертикалните прорези в дебелия пластове варовиков камък, подземната вода постепенно разширяваше и задълбочаваше пукнатините. Тя извайваше неравни пътеки и сложна плетеница от каналчета, отнасяйки разтворения варовик, за да го скрие във филтрации и извори. Принудена от гравитацията да постъпи в по-долни пластове, киселинната вода разширяваше подземните пукнатини и образуваше пещери. Пещерите от своя страна се превръщаха в реки и потоци с тесни

вертикални шахти, излизащи в тях, като в крайна сметка се свързваха с други такива, за да изградят цели подземни водни системи.

Разтварящата се скална маса под земната повърхност оказваше огромно влияние върху земята над нея и ландшафтът, наречен карстов, разкриваше необикновени и характерни черти. Разрушаването на скалната маса разширяваше пещерите и причиняваше тяхното срутване, образувайки широки пукнатини с отвесни стени. Случайните остатъци от тавани образуваха естествени мостове. Потоците и реките изведнъж изчезваха в широките пукнатини и започваха да текат под земята и понякога оставяха след себе си долини, образувани по-рано от реки, но вече високи и пресъхнали.

Все по-трудно ставаше да намерят вода. Отточната вода бързо изчезваше в скалите. Даже след силен дъжд водата почти мигновено изчезваше, като по земната повърхност не оставаха никакви поточета или вадички. Имаше случай, когато пътешествениците трябваше да слязат на дъното на една голяма пукнатина, където се беше образувало басейнче с безценната течност. А друг път водата внезапно избликваше като голям извор, течеше по земната повърхност известно разстояние и след това отново се скриваше под земята.

Земята беше пуста и камениста с тънък слой повърхностна почва върху скала. Животните бяха малко. С изключение на муфлоните със ситно къдрава козина, станала дебела за зимата, и тежки преплитачи се рога, единствените животни, които пътешествениците забелязаха, бяха няколко скални мармоти. Бързите, хитри, дребни същества много изкусно отбягваха многото хищници, които ги дебнеха. Независимо дали бяха вълци, северни лисици, ястреби или царски орли, достатъчно беше да се чуе пронизително изсвирване от наблюдателния пункт, за да се втурнат всичките мармоти към малките дупки и пещери.

Вълчо безуспешно се опита да ги преследва. Но понеже животинките обикновено не възприемаха дългокраките коне като опасни животни, Айла успя да улучи няколко с прашката си. Покритите с козина дребни гризачи, натрупали тлъстина за зимния си сън, бяха почти като зайците на вкус, но бяха дребнички, затова за пръв път от предишното лято насам пътешествениците често хвърляха въдици във Великата майка река, за да се осигурят с храна за вечеря.

Отначало Айла и Джондалар се придвижваха много предпазливо през карстовия ландшафт с неговите странни образувания, пещери и дупки, но колкото повече свикваха с него, толкова повече намаляваше безпокойството им. Движеха се пеша, за да си починат конете. Мъжът

водеше Рейсър на дълъг повод, но му позволяваше да спира от време на време, за да пасе рядката суха трева. Уини правеше същото, откъсваше стръкове, после тръгваше след Айла, макар че тя не използваше повод.

– Чудя се дали опасността, за която се опитваше да ни предупреди Джерен, не е свързана с тази неплодна земя, пълна с пещери и дупки – обади се жената. – Не ми се нрави много тук.

– И на мен. Не знаех, че територията ще е такава.

– Преди не си ли бил по тези земи? Аз пък си мислех, че си минал оттук – изненада се тя. – Ти беше казал, че си следвал течението на Великата майка река.

– Наистина следвахме Великата майка река, но бяхме от другата ѝ страна. Пресякохме я едва много по-далеч на юг. Реших, че ще е по-лесно да сме от тази страна на връщане, а и бях любопитен да видя как изглежда. Недалеч оттук реката прави много остър завой. Тогава се бяхме насочили на изток и аз се чудех как изглеждат планините, които са я принудили да завие на юг. Знаех, че това ще е единственият ми шанс да видя тази страна на реката.

– Трябваше да ми го кажеш по-рано.

– Какво значение има? Та ние продължаваме да се движим по протежението на реката.

– Но аз мислех, че на теб са ти познати тези земи. А ти знаеш за тях толкова, колкото и аз.

Айла не знаеше защо това толкова я обезпокои. Тя просто беше разчитала на него, че знае пътя, но се оказа, че това не е така. Странната област будеше у нея неспокойство.

Вървяха увлечени в напрегнатия разговор, забравили всякаква предпазливост. Внезапно Вълчо, който подтичваше след Айла, изскимтя и я побутна по крака. И двамата се обърнаха, за да видят какво става, и се заковаха на място. Айла усети внезапен страх, а Джондалар побледня.

ГЛАВА 24

Мъжът и жената погледнаха напред и не видяха нищо. Просто пред тях нямаше земя. Бяха на ръба на пропастта. Джондалар усети познатото присвиване под лъжичката, когато погледна надолу, но за негова най-голяма изненада, много ниско долу съзря дълго и равно зелено поле, през което течеше поток.

Обикновено на дъното на големите падини имаше дебел слой почва, неразтворима утайка от варовик, а някои вдлъбнатини се съединяваха и образуваха големи площи равна земя много по-ниско от нормалната повърхност. При наличието на почва и вода там долу вирееше буйна растителност. Проблемът беше, че от дъното на огромната дупка със стръмни стени никой от двамата не виждаше път за излизане към зелената ливада.

– Джондалар, тук нещо не е наред – промълви Айла. – Толкова е сухо и пусто, че едва ли има някое живо същество там долу. Ливадата с поточето и дърветата е прекрасна, но не можем да се доберем до нея. Имам чувството за нещо нередно.

– Наистина нещо не е наред. И може би ти си права, Айла. Сигурно това се опитваше да ни предупреди Джерен. Наоколо няма много ловци, опасно е. Никога не съм виждал място, където може както си вървиш, да паднеш от скалата и да се озовеш на долна земя.

Айла се наведе, хвана главата на вълка и допря чело до неговото.

– Благодаря ти, Вълчо, че ни предупреди.

Той изрази чувствата си с леко ръмжене и я близна по лицето.

Мълчаливо се върнаха назад и преведоха конете да заобиколят дупката. Айла дори не можеше да си спомни какво толкова важно обсъждаха, че не забелязаха опасността. Само си мислеше, че никога вече не трябва да се увличат така и да не гледат къде вървят.

Движеха се на север. Реката от лявата им страна навлезе в дефиле, което ставаше толкова по-дълбоко, колкото по-стръмни бяха скалите. Джондалар се двоумеше дали да следват реката, или да се придържат към нивото на земята горе, но беше доволен, че не се наложи да пресичат реката. За разлика от тревистите долини и обширните плодородни равнини, в карстовите области големите реки течаха по стръмни варовици. Пътищата бяха трудни, но още по-сложно беше да пресекат водата.

Като си спомни голямото дефиле на север, с дългите участъци,

където нямаше бряг, Джондалар реши да продължат по суша. При изкачването той с облекчение забеляза, че един голям поток се спуска надолу към реката. Макар че водопадът беше пряко на реката, това означаваше, че ще могат да намерят вода и по-високо, въпреки че тя бързо изчезваше в карстовите пукнатини.

Но карстът имаше също и много пещери. Толкова често се срещаха, че Айла, Джондалар и конете прекараха следващите две нощи под закрилата на каменни стени, без да опъват палатката. След като огледаха няколко пещери, вече добиха усет зад кой отвор може да се крие някоя подходяща за пренощуване.

Въпреки че подземните езера ставаха все по-големи, броят на годните за подслон пещери близо до повърхността намаляваше. Имаше и някои много тесни, а други доста влажни, които пък се редуваха със съвсем сухи. В някои можеше да се влиза само при сухо време – явно беше, че по време на дъжд се наводняват. В други, макар и винаги достъпни, дъното беше залято от неспиращи потоци. Пътниците търсеха сухи пещери, обикновено по-нависоко, но именно водата беше инструментът, издълбал и оформил всички пещери.

Дъждовната вода, капеща през пукнатините, всмукваше разтворения варовик. Всяка капка калциева вода и дори най-малките водни пръски във въздуха бяха наситени с калциев карбонат, който после се отлагаше в пещерите. Обикновено чисто бял, твърдият минерал можеше да е и прозрачен на места, или пък се преплиташе със сиви, понякога жълтеникави или червеникави жилки. Имаше цели плочи, тук-там скалите бяха изцяло покрити с него като застинала драперия. От таваните се спускаха висулки, подобни по форма на тези, които се образуваха на пода. Някои се сливаха в дебели колони.

Дните ставаха по-хладни и ветровити, затова пътниците се радваха на завета на пещерите. Обикновено първо проверяваха дали няма да обезпокоят някои техни четириноги обитатели, но по-често се осланяха на по-острите сетива на своите животни. А що се отнася до хората, разчитаха на миризмата на дим и огън като предупреждение – хората бяха животни, които винаги използваша огън – обаче не срещнаха никого, дори и животните бяха рядкост.

Затова се изненадаха, когато приближиха до област с гъста растителност – или поне по-богата в сравнение с голата твърда земя, по която вървяха до този момент. Варовикът беше съвсем различен по своята разтворимост, а голяма част от него бе неразтворим. В резултат на това

някои карстови участъци бяха плодородни, с ливади и дървета близо до потоците. Имаше и по-ниски места, пещери и подземни реки.

Когато попаднаха на стадо елени, пасящи на поляна с поизсъхнала трева, Джондалар се усмихна на Айла, после изтегли устройството си за хвърляне на копия. Тя кимна в знак на съгласие и подтикна Уини да последва мъжа и неговия жребец. Досега нямаше много животни за лов, а и реката беше далече за риболов. Хранеха се предимно от изсушените си запаси, и то с малки дажби, като ги поделяха и с Вълчо. Конете също бяха ограничени с храната. Пък и рядко поникналата между скалите трева не можеше да ги засити.

Джондалар преряза гърлото на убития елен и остави кръвта да изтече. После вдигнаха тялото му, наместиха го върху плаза и потърсиха място за лагеруване. Айла искаше да изсуши част от месото и да събере зимната мазнина от него, а мъжът пък копнееше за прясно парче изпечено месо и пресен черен дроб. Мислеха да поостанат ден-два, ако наблизо има и ливада – конете също се нуждаеха от храна. Вълчо пък беше открил изобилие от дребни животни – плъхове, лемури, бекаси, които ловеше и изучаваше.

Забелязаха пещера под един хълм и се отправиха към нея. Оставиха багажа, разтовариха конете и ги пуснаха в ливадата, после сами издърпаха плазовете.

Тръгнаха да съберат храсти и тънки клони за огън. Айла гореше от нетърпение да сготви прясно месо, но се чудеше какво да прибави към него. Събра от растенията в ливадата няколко изсъхнали глави на растения със семенца и зърна, няколко шепи малки черни семена от огничето около потока и напълни меховете за вода.

Вълчо пристигна преди Джондалар, но когато доближи пещерата, оголи зъби и заръмжа заплашително. Жената усети, че косата ѝ настръхва.

– Вълчо, какво има? – Тя веднага посегна за прашката си и грабна един камък, макар че по-удобно беше да вземе устройството за хвърляне на копие. Вълкът бавно влезе в пещерата, като продължаваше да ръмжи. Айла го последва, присвивайки очи, за да свикне с тъмнината; съжали, че не взе факла. Но обонянието ѝ показва това, което очите ѝ още не виждаха. Много години бяха изминали, откакто за пръв път беше подушила такава миризма, но никога нямаше да я забрави. В паметта ѝ изплува картината на онзи миг.

Бяха в подножието на хълмовете, на Мястото за събиране на Клана. Синът ѝ седеше на коленете ѝ, покрит със завивката си, а тя, макар че

беше млада и от Другите, беше тук в ролята си на лечителка. Всички бяха застинали и гледаха голямата пещерна мечка, която спокойно чешеше гърба си в дънера на едно дърво.

Това огромно същество – два пъти по-голямо от обикновените кафяви мечки – беше най-почитаният тотем в Клана, обаче въпреки това младите хора от Бивака на Брун никога не бяха виждали жива такава мечка. В планината в близост до техните пещери не беше останала нито една, но имаше изсъхнали кости, които доказваха, че някога ги е имало. Тъй като в тях се съдържаха стаена могъща магия, Креб обра от кората на дървото кичури козина, след като мечката си тръгна, оставяйки след себе си само характерната ясно доловима миризма.

Айла даде знак на Вълчо да излезе. Едва сега забеляза прашката в ръката си и я завърза обратно на кръста си. Каква ли работа можеше да й свърши срещу една пещерна мечка?! Просто беше благодарна, че мечката беше заспала дългия си сън и не усети идването им. Бързо засипа огъня с кал и го стъпка, после взе кошницата си и я отмести далеч от пещерата. За щастие още не бяха разопаковали много от нещата си. Върна се за вързоп на Джондалар и сама изтегли плазовете. Тъкмо беше вдигнала своя вързоп, когато той се появи с пълни мехове за вода.

– Айла, какво правиш?

– Вътре има пещерна мечка – отговори тя и срещна невярващия му поглед. – Да, заспала е дългият си сън, струва ми се, но понякога се преместват, ако някой ги обезпокои в началото на зимата... поне така казват.

– Кой казва?

– Хората от клана на Брун. Слушах ги, като говореха за лов... Слушах винаги, когато можеше. Особено откакто започнах да се упражнявам с прашката. Мъжете рядко обръщат внимание на някакво момиченце, което се мотае наоколо. Знаех, че никога няма да искат ме учат, затова се заслушвах в разказите им за лова – така можех да се уча. Мислех, че ще се ядосат, ако разберат какво правя, но не знаех колко тежко може да бъде наказанието... разбрах по-късно.

– Предполагам, че ако има някой, който знае достатъчно за пещерните мечки, това е точно Кланът. Смяташ ли, че е безопасно да останем тук?

– Не зная, но и не искам да сме тук.

– Добре, извикай Уини. Докато се стъмни, ще имаме време да намерим друго място.

Прекараха нощта в палатката, а сутринта тръгнаха рано, защото

искаха да изминат по-голямо разстояние този ден. Джондалар не беше съгласен да губят време да сушат месото и убеди Айла, че няма да се развали, понеже времето е достатъчно студено. Бързаше да излязат от тази местност. Където има една мечка, винаги има и други.

Но когато стигнаха върха на хребета, спряха. През острия, кристално чист студен въздух можеха да виждат във всички посоки, а гледката беше пленителна. Право на изток, от низината израстваше планина, покрита със сняг, отиваше на запад и се извиваше покрай тях. Макар и не много високи, ледниковите върхове бяха най-огромни на север – там добиваха форма на бели отвесни игли, които пробиваха небето и то ги поканваше с леки бледосини оттенъци.

Заледените северни планини бяха външната извивка на виещата се в дъга планина; пътиците бяха от вътрешната ѝ страна, в подножието на опасващата ги планинска верига; стояха на хребета, простиращ се от северния край на древния географски басейн, който формираше и централната долина. Огромният ледник, спускащ се от север и покриващ почти половината от земята, завършваше в планинска стена, скрита зад далечните върхове. На северозапад падините бяха по-ниски, но по-близо до хоризонта.

Високите планини в далечината бяха внушителни, но най-впечатляваща бе гледката точно под тях. Ниско долу, в дълбокото дефиле, Великата майка река променяше посоката си – сега течеше от запад. Като гледаха към нея, те разбраха, че точно това място е смяна на посоката и за тях.

– Ледникът, който прекосихме, трябва да е на запад отук – каза Джондалар, а гласът му звучеше толкова далечен, колкото бяха далечни и мислите му. – Обаче трябва да следваме Майката река, а тя скоро ще извие леко на северозапад и после пак на югозапад. Ледникът, който ще пресечем, за да стигнем до нея, не е много голям, обаче отгоре е почти равен. След като го преминем, отново ще тръгнем на югозапад, но главната ни посока отук до дома е запад.

След като пробиваше варовика и кристалните скали, реката като ли с колебание се виеше на запад, стичаше се на изток, а после пак на север, докато най-после приемаше посока на юг през равнината.

– Това Майката река ли е? – попита Айла. – Искам да кажа, все тя, а не някой неин приток?

– Да, това е все тя. И тук още е голяма, но не колкото преди.

– Значи сме видели съвсем малко от нея. Не знаех – бях свикнала да я виждам по-пълноводна. Мислех, че вървим по един от притоците ѝ –

изрече тя с леко разочарование, че огромната мощна Майка река е станала просто още една голяма река.

– Доста нависоко сме. Оттук изглежда различна. Много по-голяма е, отколкото мислиш. Ще прекосим още няколко големи притока, а на някои места тя пак се разделя на ръкави, но, общо взето, нататък ще става все по-малка. – Джондалар се загледа на запад, а след малко добави: – Сега сме едва в началото на зимата. Трябва да стигнем до ледника..., но ще ни трябва доста време, а може и нещо да ни забави.

Пътешествениците тръгнаха на запад по един висок хребет, като следваха външната извивка на реката. Възвишението продължаваше да се издига от северната ѝ страна, докато отгоре те можеха да видят една малка насочена на юг издатина. Спускането на запад беше стръмно. После се насочиха на север по по-полегат склон през редки храсталаци. В ниското един приток се виеше около основата на хълмистата местност, а на североизток – към дълбоко дефиле. Тръгнаха нагоре по течението му, докато стигнаха място за преминаване. Отсреща имаше хълмове. Вървяха по притока, докато стигнаха отново до Голямата майка, а после се отпавиха на запад.

В обширната централна равнина бяха, видели само няколко потока, но сега се намираха в област, където много реки и потоци захранваха Майката на север. По-късно през деня попаднаха на голям поток и краката им се навлажниха, докато го преминаваха по брода. Беше съвсем различно от преминаването на потоци през лятото, когато няма никакво значение дали ще се намокриш. Беше станало хладно, а нощем дори беше студено. Замръзнаха в леденостудената вода и решиха да си направят лагер по-далеч от брега, за да се изсушат и затоплят.

После продължиха пак на запад. Прекосиха хълмистата местност и достигнаха отново до равнина със затревени блата, но не влажна както в ниското. Тук почвата беше киселинна, по-малко блатиста, с тресавища от торфен мъх, които на места дори се бяха превърнали в торф. Откриха, че той гори добре, когато един ден направиха бивака си върху суха част от него. На следващия ден събраха повече торф, за да имат за огън и по-нататък по пътя.

Когато достигнаха един голям, бърз поток, който при вливането си в Майката река се разклоняваше в голяма делта, решиха за известно време да следват потока нагоре, за да намерят по-удобен участък да го преминат. Стигнаха до мястото, където се сливаха двете реки. Тръгнаха по дясната и скоро видяха, че се присъединява и трета. Конете лесно

прецапаха по-малката река, после съседната, но по-трудно стана при сливането на всичките, където имаше и торфен мъх, а почвата беше мека и податлива.

При вливането си с другите две последната река беше най-дълбока и нямаше как да не се намокрят; затова пък оттатък нея подплашиха един мегарог с огромни клонести рога и решиха да го преследват. С дългите си крака големият елен лесно надбяга натоварените коне, макар че Уини и Вълчо доста бързо тичаха след него. Заради дългия прът за плаза, Уини скоро се отказа, но настроението на всички стана по-приповдигнато.

Със зачервено и обветрено лице, с лък на гърба, Джондалар се връщаше усмихнат. Като го гледаше така изправен върху коня, Айла изпита отново копнеж и обич. Беше оставил светлорусата си брада да израсне, както всяка зима, за да му топли на лицето, а тя винаги го беше харесвала с брада. Той ѝ казваше, че е красива, но според нея красив беше той.

– Това животно тича доста добре. – Джондалар потупа Рейсър. – А видя ли какъв прекрасен екземпляр? Единият от роговете му беше дори по-голям от мен самия.

Жената също се усмихна.

– Беше красив, разкошен; но се радвам, че не го догонихме. Доста големичък беше за нас. Нямаше да можем да носим всичкото месо, а щеше да е жалко да го убием само така.

Яздеха обратно към Майката река и макар че дрехите им бяха почти изсъхнали върху тях, предпочетоха да направят лагер и се преоблякоха. Закачиха дрехите си близо до огъня, за да изсъхнат.

На следващия ден тръгнаха на запад. После реката ги отведе на северозапад. Малко по-нататък видяха друг голям хребет. Високото му било се простираше по целия път до Великата майка река докъдето стигаше погледът им – там беше и последният връх от планинската верига, която ги съпътстваше, откакто бяха тръгнали. Планинската верига беше извита на запад от тях, а те бяха пропътували южната ѝ част, следвайки долното течение на Великата майка река. После покрай горното ѝ течение се издигна последният хребет за преминаване.

Към Майката река не се присъединиха нови притоци. Едва когато изкачиха последния хребет, разбраха, че отново се намират между нейни канали. Реката, която идваше от изток и се вливаше в подножието до скалисто образувание, беше всъщност другият край на северния канал на Майката река. Оттам реката започваше да тече между хребета и един висок хълм отвъд, но имаше достатъчно нисък бряг, по който да

преминат.

Прекосиха още един голям приток точно срещу хребета. Високите хълмове на запад бяха най-далечната източна точка на планинската верига. Зад тях хребетът ставаше по-нисък, а Великата майка река се разделяше на три канала.

Те следваха външния бряг на най-северния поток през един по-малък басейн, който беше продължение на централната равнина.

В миналото, когато централният басейн е бил голямо море, тази широка речна долина с тревисти степи, заобиколена от мочурища и тресавища, е била излазът към затворено в сушата водно тяло. По вътрешната извивка на източната планинска верига имаше по-неустойчиви участъци в твърдата кора на земята, които на места бяха кратери на малки вулкани. Вулканичната маса заедно с древните отлагания в морето и изветрелия лъс бяха създали богата и плодородна почва. Но за нея говореха само скелетите на дърветата.

Свирещият вятър от север преплиташе възлестите и обезлистени клони на няколко брези близо до реката. Сухи хрусталаци, тръстики и мъртва папрат покриваха бреговете, имаше дори тънки ледени корички. На северните склонове и по облите хълмове между долините вятърът вчесваше с ритмични повеи замрелите полета със сиви, изсъхнали прави треви, а тъмните вечнозелени смърчове и борове се люлееха и тръпнеха в неравномерните пориви на вятъра като че се стремяха да намерят път към заслонените южни склонове. Над тях се виеше снежен пращец и после леко се посипваше по земята.

Времето беше станало съвсем студено. Конете, Вълчо и дори хората бяха свикнали със северните лъсови степи, с техните сухи и леки зимни ветрове. Айла би се разтревожила само ако паднеше влажен сняг, защото щеше да пречи на конете да вървят и да намират храната си. Но сега я безпокоеше друго. В далечината беше видяла коне, а и Уини и Рейсър ги бяха забелязали.

Джондалар случайно се обърна назад и му се стори, че вижда дим откъм високия хълм отвъд реката от другата страна на хребета, който бяха прекосили. Чудеше се дали наоколо има хора, обаче повече не видя дима, колкото и да се обръщаше.

Привечер вече вървяха по един по-малък поток през открита местност с върби и брези с оголени клони, докато стигнат гъсти борове. Мразовитите нощи бяха подарили на едно застинало езерце наблизко прозрачен леден връх, а по краищата му имаше огърлица от висулки; все пак част от водата беше още открита и те отседнаха наблизко. Сухият

сняг се сипеше и покриваше склоновете като бял прах.

Уини беше възбудена още от момента, когато видяха конете в далечината, а това напрегна и Айла. Тя реши тази нощ да сложи оглавника на кобилата и я завърза за един стабилен бор. Джондалар привърза въжето на Рейсър за едно дърво близо до нея. После събраха съчки и счупиха малко от ниските изсъхнали клони на борове – винаги се намираща такива под зелените клони; народът на Джондалар ги наричаше „женски дърва“. Имаше ги по повечето иглолистни дървета и дори и в най-влажните сезони те оставаха сухи. Можеха да се събират без брадва и дори без нож.

Накладоха огъня пред входа на палатката и оставиха коженото платно отпред вдигнато, за да влиза вътре топлина. Точно когато Джондалар проверяваше устройството си за хвърляне на копие, един заек притича пред палатката. Стреля почти по инстинкт и късото копие с малък връх, направено от кремък, а не от кост, достигна целта. Той излезе, вдигна заека и се опита да издърпа копието. То не излизаше, затова с нож си отрязва върха му и видя доволен, че не е повредено.

– Ето месо за тази вечер. – Джондалар подаде заека на Айла. – Направо си мисля, че се появи само за да ми помогне да изпробвам новия вид копия. Леки и удобни са. Трябва да опиташ едно и ти.

– По-скоро ние сме се разположили насред обичайното му място за минаване – отвърна тя, – но това беше добър изстрел. Иска ми се да опитам новите копия, ала все пак мисля, че сега е по-добре да се заловя с готвенето, пък и да реша какво още да имаме към месото.

Тя изчисти вътрешностите, но не одра заека, за да не се загуби натрупаната там за зимата тлъстина. После го намуши на един брезов клон и го постави над огъня върху два чаталеста пръта. Изрови от замръзналата земя корени от хвощ и няколко познати вкусни растения, стри ги в една купа, докато станаха на бяла каша; наля вода, остави сипкавото нишесте да се утаява и отиде да провери какво още от запасите им може да добави.

Когато нишестето се утаи и течността стана почти бистра, тя внимателно изля по-голямата част от нея и пусна в купата изсушени плодове бърз. Докато чакаше да се овлажнят и да попият част от водата, обели кората на една бреза, изстърга малко от мекия сладък слой под нея и го добави към сместа. После събра борови шишарки, пусна ги в огъня и когато се разпукнаха, с удоволствие забеляза, че повечето от тях имаха твърди семена.

Когато заекът стана готов, тя разчупи опушената кожа и отърка

вътрешната ѝ страна върху няколко камъка от огъня, за да ги намаже с мазнината. После взимаше на малки шепи от сместа с нишесте и я пускаше върху тях.

Джондалар я наблюдаваше. Винаги можеше да го изненада с някакво ново познание за растенията. Повечето хора, особено жените, знаеха къде да намират ядливите растения, но той никога не беше виждал някой да знае колкото нея. Когато няколко от тестените бисквити бяха готови, той отхапа от една.

– Вкусно е! – каза. – Ти наистина си изумителна, Айла. Малко хора могат да намерят растителна храна през студената зима.

– Все още не е студена зима, Джондалар, и не е толкова трудно да се намери храна. Почакай да видиш, като замръзне земята – отговори му тя, после свали заека от пръчката, обели хрупкавата му опушена кожа и постави месото върху плосък съд от кост на мамут.

– Смятам, че дори и тогава ти ще успяваш да намираш храна.

– Но може би не растения – отвърна и му подаде крехък заешки крак.

Когато приключиха със заека и бисквитите с корен от хвощ, жената подаде на Вълчо остатъците и кокалите. Затопли приготвения чай, добави за аромат няколко вечнозелени листа и извади от огъня шишарките. Двамата седяха, пиеха на малки глътки чая и ядяха семената на шишарките, като ги чупеха с камъчета или направо със зъби. Нахраниха се и се приготвиха да тръгнат рано на другата сутрин, провериха дали конете са добре и едва тогава се пхнаха между кожата да спят.

Айла погледна навътре в дълга, виеща се пещера и видя редица огньовете – те показваха пътя и хвърляха отблясъци върху красиво нагънатите в разнообразни фигури стени. Една от тях ѝ напомни извита конска опашка. Тя се приближи и тогава животното в цвят охра потропа с копито, изви тъмната си опашка, като че я викаше да се приближи. Последва го, но в скалната пещера притъмня, а сталагмитите около нея станаха повече.

Тя погледна надолу да види накъде върви, а когато вдигна глава, се оказа, че това, което я викаше, не беше кон, а приличаше на човек. Напрегна очи да види кой е и стресната установи, че от сенките към нея върви Креб. Той ѝ помахна, като я подканваше по-бързо да го последва. После се обърна и изчезна.

Последва го и дочу цвилене на кон. Когато се обърна да види жълтата кобила, тъмната опашка изчезна сред стадо тъмно опашати

коне. Затича се след тях, но те се превърнаха в летящи камъни, а после – в каменни колони. Когато отново обърна глава, Креб вече се стопяваше в тъмния тунел.

Затича се след него, опитвайки се да го догони. Когато достигна едно разклонение на коридора, не знаеше накъде е тръгнал той. Стоеше, обзета от паника, и гледаше ту в едната, ту в другата посока. Най-после тръгна надясно и видя, че един мъж стои там и ѝ препречва пътя.

Това беше Джерен! Той запълваше целия коридор, краката му бяха разкрячени, ръцете – кръстосани, а главата му кимаше, сякаш казваше „не“. Тя му се примоли да я пусне да мине, но той не разбираше. После с кратко кимване я накара да погледне стената зад себе си.

Когато се обърна, тя видя как жълтият кон тича, а след него – рус мъж. Внезапно стадото заобиколи мъжа и го скри от погледа ѝ. От страх стомахът ѝ се сви на топка. Докато тичаше нататък, чу цвиленето на конете, а Креб беше при входа на пещерата, махаше ѝ, караше я да побърза, преди да е станало късно. Изведнъж чаткането на копитата се усили. Тя чу цвилене, пръхтене, а при силното и рязко изцвилване на кон я обля ужас и паника.

Айла се събуди стресната. Пред палатката цареше суматоха, цвилеха коне, топуркаха копита. Чу воя на Вълчо, после болезнен рев. Пътешествениците отхвърлиха завивките и се втурнаха навън.

Сребрилата луна хвърляше слаба светлина; не виждаха нищо, но по шума се разбираше, че при боровете има много повече от два коня. Затичаха се нататък. Айла се спъна в един стърчащ корен и падна така тежко, че чак загуби дъх.

– Айла! Добре ли си?! – затырси я Джондалар в тъмното. Беше чул падането ѝ.

– Да, да... тук съм – гласът ѝ беше дрезгав, опитваше се да поеме дъх. Усети ръцете му и се опита да се изправи. Тъкмо когато се чу тропът на препускащи коне, тя успя да се изправи и двамата се затичаха към мястото, където бяха вързани конете. Уини я нямаше!

– Тръгнала е с тях! – възкликна тя. Изсвири и я извика по име. Отговори ѝ далечно цвилене.

– Това е Уини! Тя е! Тези коне са я увлекли със себе си. Трябва да я върна! – Жената се затича в тъмнината към конете, като се препъваше в корени и се блъскаше в дървета.

Джондалар я настигна с няколко скока.

– Айла, чакай. В тъмното не можем да я намерим. Дори не виждаш накъде вървиш.

– Трябва да я върна, Джондалар!

– Ще я върнем. Сутринта – хвана я той за ръцете.

– Дотогава ще са изчезнали.

– Да, но ще е светло и ще виждаме следите. Ще тръгнем по тях. Ще я върнем, Айла, обещавам ти!

– О, Джондалар. Какво ще правя без Уини! Тя ми е и като приятелка – Айла избухна в плач.

Мъжът я прегърна, остави я малко да поплаче, а после каза:

– Непременно трябва да видим дали Рейсър е тук, а и да се погрижим за Вълчо.

Изведнъж си спомни болезнения му вой и се разтревожи за него и за младия жребец. Изсвири веднъж за Вълчо, после издаде звука, с който викаше конете.

Първо чуха изцвилване, а след него и скимтене. Джондалар отиде да намери Рейсър, а Айла намери Вълчо. Посегна да успокои животното и усети нещо влажно и лепкаво.

– Вълчо! Ти си ранен! – опита се да го вдигне, за да го занесе на светло до огъня. Той изскимтя от болка в ръцете ѝ. После се изтръгна, изправи се на краката си и макар тя да знаеше, че му коства усилие, сам тръгна към огъня.

Джондалар се върна, водейки Рейсър. Айла разпали огъня.

– Въжето го е удържало – обяви той. Винаги използваше по-здраво въже, защото по-трудно успяваше да удържа жребца, отколкото тя удържаше Уини.

– О, толкова се радвам! – Айла прегърна жребца през шията, после отстъпи назад, за да го погледне отблизо и да се увери, че той е добре.

– Защо не сложих и аз по-здраво въже? – тухкаше се, ядосана на себе си. – Ако бях малко по-внимателна, Уини щеше да е тук. – Уини ѝ беше приятелка, беше готова да изпълнява желанията ѝ и Айла използваше само едно тънко въженце, за да я спре да не отива надалеч.

– Вината не е твоя, Айла. Стадото не е дошло за Рейсър – искали са кобила, а не жребец. Уини нямаше да тръгне, ако конете не са я накарали.

– Но аз знаех, че конете са наблизко и трябваше да се сетя, че може да дойдат за Уини. Сега нея я няма, Вълчо е ранен...

– Много ли е зле?

– Не зная. Боли го, когато искам да го прегледам, за да разбера

какво му е; мисля, че има спукано или дори счупено ребро. Трябва да са го ритнали. Ще му дам нещо за болката, а сутринта ще видя какво друго да направя... преди да тръгнем за Уини. – Внезапно тя се притисна до мъжа и заплака. – Джондалар, какво ще стане, ако не я намерим? А ако съм я загубила завинаги?

ГЛАВА 25

– Айла, виж! – каза Джондалар, наведен над земята, покрита с отпечатъци от конски копита. – Май цялото стадо е идвало тук снощи. Следата е ясна. Нали ти казах, че ще е по-лесно да ги проследим на дневна светлина.

Тя погледна следите, после вдигна поглед на североизток по посоката, накъдето най-вероятно се движеха конете. Оттук, от горичката, можеше да вижда надалеч през откритата тревиста равнина, но колкото и напрегнато да се взираше, нямаше никакъв кон. Замисли се. Следите тук бяха достатъчно ясни, но кой знае докъде ще могат да ги следват?

Младата жена не можа да мигне след силното вълнение и изчезването на най-добрата ѝ приятелка. Щом се развидели, веднага стана, макар че още не беше достатъчно светло да се виждат следи по земята. Разпали огъня и сложи да се вари вода за чая. Небето се променяше, преминавайки през всички оттенъци на синьото.

Вълчо беше допълзлял до нея, без тя да усети, загледана в пламъците. Той изскимтя, за да привлече вниманието ѝ. Прегледа го съвсем внимателно. Макар че той трепна, когато го натисна по-силно, тя си отдыхна с облекчение, защото установи, че няма счупени кости. Но и пукването беше достатъчно страшно.

Джондалар стана рано за сутрешния чай.

– Да побързаме, преди да са се отдалечили много – каза Айла. – Можем бързо да натрупаме багажа в лодката и... не... не можем така. – Тя внезапно осъзна, че без кобилата, която искаше да намери, не можеха лесно да опаковат всичко и да тръгнат. – Рейсър не знае как да тегли пръта с торбите, така че трябва да вземем или него, или лодката. Не можем да носим даже и кошницата на Уини.

– А за да имаме изобщо шанс да настигнем стадото, трябва двамата да яздим Рейсър. Значи и неговата кошница не можем да вземем. Ще трябва да тръгнем само с най-необходимия багаж.

Започнаха да обмислят новото положение, в което ги беше поставила Уини. И двамата разбираха, че ги очакват трудни решения.

– Да вземем само завивките и кожата за постилане на земята, която става и за ниска палатка, вързопът ще се хване върху Рейсър зад нас – предложи Джондалар.

– Ниската палатка е достатъчна. Винаги вземахме само такава за

лов в нашия клан. С един прът я подпиряхме отпред, а отстрани я затискахме по ръбовете с камъни. – Спомни си времето, когато тя и няколко жени съпровождаха мъжете при лов. – Жените носехме всичко, с изключение на ловните копия, а за да не изоставаме, трябваше да вървим бързо, затова носехме малко неща.

– Ние също трябва да се движим бързо. Какво друго носехте? – запита той с нарастващо любопитство.

– Ще ни трябва някои неща за огън. Малка брадвичка за дърва и да чупим костите, ако убием малки животни. Можем да горим и сух животински тор или трева, но ни трябва нещо да сечем стволоче. Един нож за дране на животни и един остър за рязане на месо – започна тя. Спомняше си не само лова с мъжете, а и времето, когато беше пътувала сама, след като напусна Клана.

– Ще нося колана си с клуповете за завързване на брадвата ми и ножа с кокалената дръжка – каза Джондалар. – Ти също вземи твоя.

– Винаги трябва прът, удобен за копаене, а става и за подпиране на палатката. И още малко топли дрехи, ако много се застуди, и кожи за краката.

– Да, и допълнителни подложки за обувките. Само долните туники и панталони, кожените ръкавици, а ако се наложи, винаги можем да се увием в кожите за спане.

– Един или два меха за вода...

– Можем да ги вържем за коланите си, а ако е студено, ще ги вържем по-стегнато с въже до тялото си, за да не замръзват.

– Ще ми трябва лечителската ми торба, а сигурно ще е добре да взема и комплекта за шиене – не заема много място, а също и прашката ми.

– Не забравяй и копията ми и устройството за хвърляне. А да взема ли оръдията си за обработване на кремък или кремъчни остриета, ако се счупи някой нож или нещо друго?

– Каквото и да вземем, трябва да е толкова, колкото мога да нося на гърба си... или колкото се събира в кошница.

– Ако някой ще носи нещо на гърба си, това трябва да съм аз – възрази той, – но нямам ремъци за завързване.

– Сигурно ще можем да направим, например от едно от седлата или от някакъв ремък, или от кожена връзка, но как ще седя зад теб, ако го закачиш на гърба си?

– Ами отзад ще седна аз... – Спогледаха се и се усмигнаха. Трябваше да решават дори и това – как да пътуват. Джондалар забеляза, че

тази сутрин Айла се усмихва.

– Ти ще насочваш Рейсър, така че трябва аз да съм отзад – каза тя.

– Мога да го управлявам, като седя зад теб, а ако ти си отзад, няма да виждаш нищо, само гърба ми. Няма да ти е добре, ако не гледаш напред, а и двамата искаме да виждаме следата на стадото. Може да е трудно да я следим по твърда земя или ако се смесва с други следи, а ти си добър следотърсач.

Усмивката ѝ стана по-широка.

– Прав си – не знам дали ще издържа, ако не гледам напред. – Тя разбра, че и той, както и тя, се тревожи дали ще успеят да следват дирята на стадото, а беше загрижен и за нейното състояние. Внезапно сълзи на обич изпълниха очите ѝ.

– Не плачи, Айла. Ще намерим Уини.

– Не плача за Уини. Помислих си колко те обичам и сълзите ми сами дойдоха.

– И аз те обичам – прегърна я той.

Внезапно тя захлипа в прегръдката му, а сълзите този път бяха и за Уини:

– Джондалар, трябва да я намерим.

– Ще я намерим. Ще търсим, докато я намерим. Така, от какво ще направим ремъци за гърба ми? Нещо, което да придържа и копиехвъргача и няколко копия отвън, за да ги достигаам лесно.

– Няма да е много трудно. И разбира се, ще вземем само изсушени-те храни за път – изрече, докато бършеше сълзите с опакото на ръката си.

– Колко храна мислиш, че ще ни трябва?

– Зависи. Колко време ще се забавим?

Въпросът охлади и дамата. Колко ли време ще се забавят? Колко ли ще мине, докато намерят Уини и я върнат отново?

– Сигурно за не повече от няколко дни ще проследим стадото и ще я намерим, но може да измине и половин лунен цикъл – предположи Джондалар.

Айла помълча, докато обмисли думите му.

– Това прави повече от десет дни, а може би колкото пръстите на три ръце – петнадесет. Смяташ ли, че толкова ще се забавим?

– Не, не смятам така, но е по-добре да сме подготвени.

– Не можем да изоставим лагера за толкова дълго – загрижи се тя. – Някое животно може да дойде и да унищожи всичко; има вълци, хиени, мечки... не, мечките спят, но нещо друго... Ще изгризат палатката,

лодката – всичко, което е от кожа, а и храната ни. Какво да направим с нещата, които оставяме?

– Може би да оставим Вълчо да пази лагера? Няма ли да остане, ако му заповядаш? И без това е ранен. Може би е по-добре да не върви с нас?

– Да, за него ще е по-добре, но няма да иска да остане. Или ще посети малко, а после ще тръгне след нас, ако не се върнем до един-два дни.

– Можем да го завържем...

– Ще се чувства зле. Не, Джондалар! – възкликна Айла. – И на теб няма да ти е хубаво да те оставят на място, където не искаш. Освен това, ако дойдат вълци или други животни и го нападнат, няма да може да се защитава, нито да избяга. Трябва да измислим друг начин за запазим нещата.

Отидоха мълчаливо до лагера; той леко се мръщеше и това я тревожеше, но и двамата все още се опитваха да намерят разрешение на проблема. Като стигнаха до палатката, жената се сети за нещо.

– Имам идея! – каза. – Можем да сложим всичко в палатката и да я затворим. Имам още от онази смес, която отблъсква вълци – бях я правила преди заради Вълчо, да не съдъвче нещо. Мога да разпръсна от нея върху палатката – ще прогонва някои видове животни.

– Да, може, поне за малко, докато дъждовете я отмият; но тя пък няма да попречи на животните, които ровят или подкопават земята. – Джондалар замълча за малко, после добави: – Защо да не съберем всичко и да го увием в палатката; отгоре ще сложиш сместа... но все пак не можем да я оставим така на открито.

– Да, мисля, че трябва да я вдигнем някъде, над земята, както правим с месото – отговори му Айла, а после се пооживи отново: – Можем да я окачим на прътовете за теглене на багажа и отгоре да захлупим лодката, за да пази от дъжд.

– Чудесна идея! Но някой пещерен лъв може да събори прътовете, или пък глутница хиени, или вълци. – Той се огледа наоколо внимателно и съзря голям гъсталак от къпини; листата бяха опаднали и клоните им бяха покрити само с остри бодли. – Айла! Не можем ли да промушим трите пръта през клоните на къпините, да ги завържем по средата преплетени, после да сложим отгоре вързоп и да го похлупим с лодката?

Докато той говореше, усмивката ѝ ставаше все по-широка.

– Да, можем да понарежем малко клони, за да пхнем прътите по-

лесно, да ги завържем и отново да вплетем клоните едни с други. Може някои малки животни да успеят да се промъкнат, но повечето спят зимен сън или са в гнездата си, а острите бодли ще държат далеч по-големите животни – дори големите пещерни лъвове стоят настрана от тях. Така ще е добре, Джондалар!

Трябваше да помислят, докато подберат необходимите им неща. Решиха да вземат малко кремък в запас и някои важни за обработката му сечива, малко допълнителни въжета и храна колкото можеха да носят. Докато подреждаше нещата, Айла видя своя специален пояс и кинжала от бивник на мамут, който Талут ѝ беше дал на церемонията за приемането ѝ в Лъвския бивак. В пояса бяха вплетени тънки кожени ремъци, които можеха да се изтеглят на клупове и там да се завързват много удобни предмети.

Тя привърза пояса около ханша си, върху връхната кожена туника, после издърпа кинжала и го повъртя в ръцете си, чудейки се дали да го вземе. Макар че имаше остър връх, беше по-скоро добър за церемонии, отколкото полезен. Мамут беше използвал един такъв да пореже ръката ѝ, после беше взел капка кръв и я беше намазал върху плочката от кост, която носеше на врата си, за да стане и тя член на Мамутоите.

Беше виждала, че такива кинжали се използват и за татуировки – правеха се резки върху кожата с върха му. После в раните се слагаше черен въглен от ясенова пепел. Не знаеше дали пепелта от ясеново дърво е антисептична и предпазва от инфекции, но вероятно и самият Мамут не знаеше със сигурност защо действа така. Тя знаеше само, че изрично я бяха предупредили никога да не използва друго освен ясенова пепел, когато иска да направи тъмна черта на татуировка.

Върна обратно кинжала в калъфа му от сурова кожа и го остави там. После взе друг кожен калъф, той бе за изключително острия кремъчен връх на един нож с костна дръжка, който Джондалар ѝ беше направил. Прекара калъфа през един клуп на пояса, а на друг наниза през дръжката бравичката, дадена ѝ пак от него. Каменната глава на бравичката също беше обвита в кожа за безопасност.

Тя реши, че няма причини поясът да не издържи и копиехвъргачката. Накрая завърза и прашката си, и торбичката с камъни за нея. Усети се натежала, но този начин беше удобен за носене на всичко, особено за по-кратък път, както бе сега. Своите копия пъхна в другия багаж при тези на Джондалар.

Доста време ѝ отне да мисли какво да вземе, но още повече ѝ трябваше да подреди и складира безопасно оставащия багаж. Беше

напрегната от бавенето, но до обяд вече бяха готови с всичко и тръгнаха.

В началото Вълчо подтичваше пред тях, но постепенно изостана, очевидно от болката. Айла се разтревожи, не знаеше колко дълго или колко бързо щеше да може да върви, но реши да не го притеснява. Разкъсваше се от тревога за двете животни, но вълкът беше до нея и тя беше уверена, че ще се справи; обаче Уини можеше да е навсякъде, а колкото повече се бавеха, толкова по-далече може би отиваше.

Следваха следата от стадото коне, която вървеше почти само на североизток; малко по-нататък конете по необяснима причина бяха сменили посоката. Двамата бяха пропуснали отклонението и за миг помислиха, че са загубили следата. Върнаха се назад, но докато я открият отново, стана късен следобед. Тръгнаха по нея на изток и вечерта достигнаха до река.

Беше ясно, че конете са я преминали, но ставаше доста тъмно вече и не можеха лесно да намират отпечатъците от конски копита. Решиха да ношуват до реката. Въпросът беше от коя страна да останат. Ако пресечеха реката сега, дрехите им може би щяха да изсъхнат до сутринта, но Вълчо беше изостанал и Айла се боеше, че няма да може да ги догони през реката. Решиха да го изчакат и да направят лагера от тази страна.

Поради малкото им вещи лагерът изглеждаше гол и подтискащ. Цял ден не бяха гледали нищо друго освен следи. Айла се безпокоеше, че може би не следват стадото, което трябва, а се тревожеше и за Вълчо. Джондалар се опита малко да я успокои, но вълкът не се появи дори когато цялото небе се покри със звезди, и тя отново се притесни.

Остана да чака доста до късно. Накрая мъжът я убеди да си легне, но макар че беше изморена, така и не успя да заспи. Беше задрямала, когато усети как една студена влажна муцуна я побутва.

– Вълчо! Ти успя! Вече си тук! Джондалар, виж, Вълчо пристигна.

Айла плачеше и усещаше как животното тръпне в прегръдката ѝ. Джондалар също се успокои и се радваше на Вълчо, но неговото щастие беше повече заради нея – сега поне щеше да поспи. Преди това обаче тя стана да даде на вълка отделеното парче месо, корени и питка от храната за път.

Докато беше готвила вечерята, беше сложила малко кора от върба в гореща вода. Сега Вълчо се нахвърли и пресуши течността – освен че уголи жаждата му, тя беше обезболяваща и лековита. После се сви до техните спални кожи и Айла заспа с една ръка обвита около врата му, а

Джондалар прегърна и двамата. В ясната, студена нощ те спяха с дрехи, бяха свалили само ботушите и връхните си туники, като изобщо не си направиха труда да опъват малката палатка.

На сутринта ѝ се стори, че вълкът е по-добре, но тя пак му направи чай от върбова кора, който добави в храната му. След това трябваше да се преборят със студената река, а не се знаеше как тя щеше да повлияе на раненото животно. Можеше да го простуди, но, от друга страна, студената вода може би щеше да успокои болката и да спре кървенето на раната.

Младата жена не искаше да облича дрехите си, преди да са напълно изсъхнали. Не я плашеше толкова студената вода – често се беше къпала и в по-студена – но се боеше от обличането на влажни дрехи в мразовития сутрешен въздух. Докато увиваше около прасеца си горната кожа на подобните си на мокасини ботуши, тя взе друго решение:

– Няма да бъда с тях във водата. По-добре да съм боса, а когато изляза, да имам сухи ботуши да се обуя.

– Тази идея никак не е лоша.

– Всъщност няма да обувам и панталона – каза и Джондалар се засмя, като я гледаше така гола, дори без кожената туника; помисли си, че му се иска да направят и нещо друго, освен да преследват коне. Но знаеше, че тя прекалено много се тревожи за Уини, за да има настроение за ласки точно сега.

Реката не беше много голяма, но изглеждаше бърза. Можеха да я пресекат, като яхнат Рейсър боси, а като стигнат другия бряг, да облекат сухите си дрехи. Не само щеше да е по-удобно, а и нямаше да хванат простуда.

– Мисля, че си права, Айла. По-добре е да не мокрим ботушите – каза ѝ и също се събу.

После нарами раницата; а жената взе спалните кожи, за да не се намокрят. Мъжът се почувства малко неловко, докато възседаше коня гол от кръста надолу, но когато усети голото тяло на Айла до своето, забрави за това. Желанията му не бяха останали скрити за нея – тя също не би имала нищо против да се забавят още малко, ако не беше толкова притеснена за Уини. Мислеше си, че някой друг път могат да яздят така двамата, само за забавление, но сега не беше време за това.

Водата беше леденостудена, когато кафявият жребец навлезе в потока, като счупи коричката лед до брега. Макар да беше бърза, скоро стана доста дълбока и намокри краката им до бедрата, но конят продължаваше да върви по дъното – не беше достатъчно дълбока за плуване.

По едно време Айла се обърна да види Вълчо – той още стоеше на брега, като ту тръгваше, ту спираше от страх от първоначалния скок. Изсвири му окуражително и видя, че той скочи.

Достигнаха отсрещния бряг без проблеми, с изключение на студа. Хладен вятър изстуди мокрите им крака. Те изтръскаха водата от себе си и побързаха да обуят панталоните и подобните на мокасини ботуши, подплатени със сплетени кичури вълна от дива коза – безценен дар от Шарамудоите, за който бяха безкрайно благодарни в този миг. Краката и стъпалата им приятно тръпнеха от възвръщащата се топлина. Вълчо достигна брега и изпълзя. Айла го прегледа и се успокои, че състоянието му не се е влошило от студената вода.

Лесно свалиха плаза и разтовариха младия жребец. Вълкът се опита да върви редом с тях, но скоро изостана и закуцука отзад. Айла с тревога гледаше как изостава. Това, че снощи ги беше намерил, малко я беше успокоило, а и той често се беше отделял за плячка и винаги след това ги беше намирал. Никак не й се искаше сега да го оставят, но все пак трябваше да търсят Уини.

Беше вече ранен следобед, когато в далечината съзряха конете. Докато приближаваха към тях, Айла се опитваше да различи своята приятелка. Стори й се, че видя познатата кожа с цвят на сено, но не беше сигурна. Имаше доста коне с такъв цвят. Вятърът довя миризмата на хора та до конете и те побягнаха.

– Тези коне са преследвани и преди – отбеляза Джондалар. И се зарадва, че спря, преди да изрече следващата си мисъл на глас: „Сигурно в тази област има хора, които обичат конско месо.“ Стадото скоро се отдалечи от преследвачите, но те продължиха. Това беше единственото, което можеха да правят засега.

Стадото тръгна на юг – обратно към Великата майка река. Не след дълго теренът започна стръмно да се издига. Земята беше твърда, скалиста, а тревата – по-рядка. Продължиха така, докато се изкачиха на най-високото място в околността. Когато видяха проблясваща долу вода, разбраха, че са наедно плато над най-голямото възвишение, което бяха заобиколили преди няколко дни. Реката, която бяха пресекли, минаваше на запад от него, преди да се влее в Майката река.

Когато стадото спря да попасе, те успяха малко да го доближат.

– Ето я, Джондалар! – възбудено показа Айла едно от животните.

– Откъде си сигурна? Има няколко коня с такъв цвят. Макар че цветът беше подобен, жената познаваше всяко място от любимата си приятелка толкова добре, че изобщо не се съмняваше. Тя изсвири и Уини

вдигна глава.

– Казах ти! Тя е!

Изсвири отново и кобилата се запъти към нея. Но водачката на табуна – грациозна, сиво златиста, малко по-тъмна от обикновеното кобила – я видя, че се отклонява, тръгна към нея и я спря с глава. Водачът-жребец на стадото дойде на помощ на водачката. Беше едър, строен и тежък кон, кремав на цвят, с гъста сребриста грива, сива черта по целия гръб и сребриста опашка, която изглеждаше почти бяла, когато я развее. Той побутна Уини по хълбока и я насочи към другите женски в табуна, които гледаха с интерес. После се върна да предизвика Рейсър. Потупа с копито по земята, след това отстъпи назад, предизвиквайки го да се борят.

Младият кафяв жребец отстъпи, леко уплашен и не се осмели да пристъпи отново напред – за разочарование на хората. Изцвили от безопасно разстояние на майка си и хората чуха познатото им отечно цвилене. Айла и Джондалар слязоха от коня, за да обсъдят положението.

– Какво можем да предприемем, Джондалар? – изхлипа тя. – Те няма да я пуснат. Как можем да я хванем?

– Не се тревожи, ще успеем. Ако е необходимо, ще използваме копия, но мисля, че няма да се наложи.

Увереността му я успокои – не се беше сетила за копията. Не искаше да убива коне, освен ако не се наложи, но би направила всичко, за да си върне Уини.

– Какъв ни е планът? – попита.

– Напълно съм сигурен, че стадото е било преследвано и преди, затова се страхува от хора. Това ни дава едно предимство. Водачът на стадото сигурно мисли, че Рейсър е искал да го предизвика. Той и едрата кобила се опитаха да му попречат да отвлече кон от стадото. Така че трябва да отдалечим Рейсър – започна Джондалар. – Уини ще дойде, като й свирнеш. Ако успее да отвлече вниманието на жребца, ти ще й помогнеш да избяга от кобилата, докато отидеш достатъчно близо откъм гръба ѝ. После, ако голямата кобила още задържа Уини, можеш да ѝ изкрещиш или да я боднеш с копието си и мисля, че тя ще побегне от теб.

Айла се усмихна с облекчение.

– Изглежда прекалено лесно. Какво ще правим с Рейсър?

– Малко по-назад оттук имаше една скала с доста храсти. Ще го завържа там. Няма да го удържат, ако реши да се изскубне, но той е кротък и смятам, че ще стои там.

Джондалар взе въжето на Рейсър и тръгна. Когато стигнаха скалата,

той каза:

– Ето ти копиехвъргача и няколко копия. – Свали раницата си и ѝ обясни: – Пречи ми да се движа свободно, ще го оставя тук засега. Когато вземеш Уини, мини да отвържеш Рейсър и се върнете при мен – каза той, докато вземаше своите копия.

Огледаха внимателно цялата местност във всички посоки: хълмистите възвишения, стръмните издатини, косите склонове към Великата майка река. Докато вървяха назад към стадото, въздухът беше спокоен и чист, слънцето грееше високо в небето, макар че вече клонеше към залез. Вървяха внимателно, защото западният ръб беше доста стръмен.

Когато доближиха стадото, се спряха, за да открият Уини. Кобилите, мъжките коне и едногодишните кончета пасяха в средата на широка поляна със суха висока трева. Жребецът на стадото беше малко встрани от другите. На Айла ѝ се стори, че беше видяла неговия гръб от далечината. Тя изсвири, жълтеникавата кобила вдигна главата си, след това се запъти към тях. Джондалар с копие в едната ръка и хвъргачката в другата леко се приближи към кремавия жребец, като се опитваше да застане между него и стадото, докато жената се приближаваше към кобилите, решена да се добере до Уини.

Докато си пробиваше път към кобилата, няколко коня спряха да пасат и вдигнаха глави, но не гледаха нея. Внезапно тя изпита чувството, че нещо не е наред. Обърна се да види Джондалар и видя тънък стълб дим, после още един. Беше усетила първо миризмата. Поляната от суха трева гореше на няколко места. Изведнъж видя няколко фигури, които тичаха към конете с факли в ръце. Гонеха конете към края на поляната, към стръмния склон зад ръба на скалата, а Уини беше сред тях!

Конете започваха да изпаднат в паника, но в общия шум ѝ се стори, че чува познато цвилене да идва от друга посока. Погледна на север и видя Рейсър, който влачеше и въжето си. Ах, защо се отвърза точно сега! А и къде беше Джондалар? Въздухът миришеше не само на пушек. Тя усети напрежение и заразителен страх откъм конете, когато те побягнаха от огъня.

Конете се шураха около нея, а тя вече не виждаше Уини. Рейсър бързо тичаше, обхванат от паника. Тя изсвири високо и силно и скочи към него. Той леко забави и се обърна към нея, но ушите му бяха опънати назад, а очите му блуждаеха от страх. Изцвили и се изправи на задните си крака сред устремените в бяг коне. Въжето му опари ръцете ѝ, когато Айла го сграбчи, но успя да го задържи, и когато предните му крака отново докоснаха земята, тя сграбчи шията му и се метна върху него.

Рейсър пак се изправи на задните си крака. Айла едва не падна, но успя да се задържи на гърба му. Страхът още владееше коня, но той беше свикнал да има товар на гърба си. Това го успокояваше, както и познатата му жена. Затича по-спокойно, но за нея беше трудно да управлява коня, дресиран от Джондалар. Макар че беше яздила Рейсър няколко пъти, знаеше и условните знаци за него, тя не беше свикнала да управлява кон с юзда или въже. Джондалар използваше и двете с еднаква лекота, а и конят познаваше уверената ръка на своя ездач. Той не откликна добре на нервните й команди, но тя едновременно се опитваше да успокои него и да открие Уини, от което се напрягаше допълнително.

Конете тичаха, скупчиха се всичките около нея, цвилеха, пръхтяха, пицяха и изригнаха страх през ноздрите си. Тя изсвири още веднъж, високо и пронизително – не беше сигурна колко далеч се чува, а желанието на конете да избягат беше непреодолимо.

Внезапно в мъглата от прах и дим видя как един кон забавя бягането, опитва се да се обърне и да се отскубне от напора на паникьосаните коне, префучаващи и предаващи му своя страх от огъня. Макар че кожата му беше с цвета на задушливия пушек, Айла позна Уини. Изсвири отново, за да я окуражи, и видя своята прекрасна мила кобила да спира нерешително. Инстинктът да препусне със стадото беше много силен, но това изсвирване за нея винаги беше означавало безопасност, сигурност, обич, а тя не беше и чак толкова изплашена от огъня. Миризмата на огъня за нея беше сигнал само за присъствие на хора наблизо.

Айла видя как Уини остава на място, докато другите коне префучаваха край нея или я блъскаха, макар че се опитваха да я заобиколят. Жената пришпори Рейсър. Кобилата тъкмо се заизвърща към нея, когато един светъл кон изплува като че ли от праха. Големият водач на стадото се опита да я насочи с главата си, като предупредително цвилеше към Рейсър – дори в паниката си се опитваше да предпази новата кобила от младия жребец. Този път Рейсър му отвърна, после направи висок скок, удари земята с копита и се втурна към едрия кон, като във възбудата си забрави, че е твърде млад и неопитен да се бие с един кон в силна възраст.

Тогава жребецът внезапно се подплаши от нещо, изцвили и отстъпи. Уини тръгна, Рейсър се втурна, за да я изпревари. Стадото се струпваше все по-близо до ръба на скалата, там, където зееше сигурната смърт при падането, а кобилата с цвят на узряла ръж и младият кафяв жребец с жената върху него бяха увлечени от стадото и не можеха да се отскубнат! С жестока решимост Айла рязко дръпна Рейсър да спре пред

майка си. Той изцвили, в паниката си искаше да тича заедно с другите коне, но го задържа контролът на жената над него и командите, които беше приучен да изпълнява.

Сега всички коне ги отминаха. Уини и Рейсър стояха, треперещи от страх, докато стадото се стопяваше и изчезваше през ръба на скалата. Айла изтръпна от отекващите оттам звуци, цвилене, пръхтене, безпомощност, докато накрая се вцепени от настъпилата тишина. Уини, Рейсър и тя самата можеха да са там. Пое дълбоко дъх и се огледа за Джондалар.

Не го видя. Огънят се движеше на югозапад; откъм югозападния ръб на скалата духаше вятър – но пламъците бяха свършили работата си. Тя се огледа във всички посоки – Джондалар го нямаше никъде. Айла и двата коня бяха сами сред димящото поле. Тя изпита страх и тревога сви гърлото ѝ. Какво ли му се е случило?

Смъкна се от Рейсър и все още държейки въжето му в ръката си,леко скочи на гърба на Уини, после пак погледна към мястото, където се бяха разделили. Огледа внимателно наоколо, потърси някакви следи, но земята беше покрита само с отпечатьци от конски копита. После ѝ се мярна нещо и тя се втурна да види какво е. Сърцето ѝ биеше в гърлото, докато вдигаше копнехвъргача на Джондалар!

Когато огледа по-отблизо, видя стъпки – очевидно на много хора, но сред тях биеха на очи големите следи от ботушите на Джондалар. Беше ги виждала толкова много пъти в лагерите им за нощуване, че не беше възможно да греша. После видя тъмно петно на земята. Докосна го. Отдръпна пръста си – на върха му имаше кръв!

Очите ѝ се разшириха от ужас. От мястото, където стоеше неподвижно, за да не заличи някоя следа, тя внимателно се огледа наоколо, като се опитваше да сглоби събитията и да проумее какво всъщност се е случило. Беше опитна следотърсачка, така че за набитото ѝ око скоро стана ясно, че някой е ранил Джондалар и го е влачил нанякъде. Повървя малко по следите на север. После се огледа, за да види отново следите, яхна Уини, като водеше неотклонно и Рейсър, и тръгна на запад, за да вземе и раницата.

Докато яздеше на запад намръщена, една дълбока бръчка показваше гнева ѝ, но все пак тя обмисляше нещата и търсеше решение. Някой е ранил Джондалар и го е завлякъл някъде, но никой нямаше право да постъпва така. Може би тя не разбираше съвсем добре нравите на Другите, но точно в това беше абсолютно сигурна. Все още не знаеше как, но щеше да си го върне.

Успокои се, когато видя раницата, все още подпряна на скалата, където я бяха оставили. Изсипа всичко и я направи така, че Рейсър да може да я носи, после отново сложи нещата вътре. Сутринта беше оставила тук и пояса си – видя ѝ се твърде тежък за носене. Сега го вдигна и заразглежда острия кинжал за церемонии, който още беше на него; внезапно притисна пръст към върха му. Едва сега, гледайки малката червена капка кръв, почти се разплака и осъзна истината: отново беше сама. Някой беше ѝ отнел Джондалар!

Рязко постави пояса на кръста си и затъкна в него кинжала, ножа, брадвичката и ловните оръжия. Това нямаше да е задълго! Натовари патлатката на гърба на Рейсър, а спалните кожи сложи при себе си. Кой можеше да каже какво ще е времето? Остави си и един мях вода. После извади питка от храната за път и седна на скалата. Не толкова, защото беше гладна, а понеже искаше да запази силите си, щом се налагаше да тръгне по следите и да намери Джондалар.

Другата болезнена тревога, освен тази за мъжа, беше за Вълчо. Не можеше да тръгне да търси Джондалар, докато не намери вълка. Той беше нещо повече от животно за компания, което обичаше – можеше много да ѝ помогне и при вървенето по следата. Надяваше се той да се появи преди мръкнало и се чудеше дали да не се върне назад да го потърси. Макар и да не я свърташе, реши, че е по-добре да чака тук.

Опита се да обмисли всички възможни действия, но не успя. Самият факт – да раниш някого и да го отвлечеш – беше толкова враждебен, че мисълта ѝ не можеше да го отмине и да продължи нататък. Изглеждаше възможно най-неразумната и нелогична постъпка.

Слабо скимтене и ръмжене отвлече мислите ѝ. Обърна се и видя вълка да тича към нея, явно щастлив, че я е настигнал. Испита огромно облекчение.

– Вълчо! – извика радостно. – Браво! Ти си тук, и то по-рано от вчера. По-добре ли си? – След нежното посрещане тя го прегледа внимателно и с радост откри, че въпреки пукнатата му кост поне няма голяма подутина, а и той изглеждаше по-добре.

Реши да тръгнат веднага, за да поемат следата, докато още е светло. Завърза Рейсър за ремъка, с който беше прикрепила към гърба на Уини една завивка от кожа, после възседна кобилата. Подкани Вълчо да я следва. По следата стигнаха до мястото, където беше видяла отпечатъците от стъпките на Джондалар и петното кръв. Сега то беше потъмняло. Слезе и отново огледа всичко.

– Трябва да намерим Джондалар, Вълчо! – каза тя. Животното я

погледна внимателно и разбиращо.

Тя се наведе и огледа една по една стъпките, като се опитваше да си представи хората, за да може да прецени приблизително къде може да са сега и да запомни размера и формата на стъпките им. Вълкът чакаше и я гледаше, усещайки нещо необичайно и важно. Накрая тя посочи кървавото петно.

– Някой е ранил Джондалар и го е отвлякъл. Трябва да го намерим.

Вълкът подуши кръвта, после помахна опашка и изръмжа.

– Това е стъпката на Джондалар – каза тя, като сочеше изпъкващия сред другите голям отпечатък. Вълчо отново подуши, после я погледна като че ли в очакване на следващия знак от нея.

– Ето тези са го отвлекли! – каза тя, като показваше останалите отпечатъци.

После се изправи и тръгна към Рейсър. Взе копиехвъргача на Джондалар от багажа и коленичи до вълка, за да може той да го подуши.

– Вълчо! Трябва да намерим Джондалар! Някой го е отвлякъл, но ние ще го намерим!

ГЛАВА 26

Джондалар бавно дойде в съзнание, но предвидливостта му го накара да остане неподвижен, докато разбере какво не е наред – беше сигурен, че има нещо. Главата му се въртеше. Отвори съвсем леко очи. Светлината беше слаба, но достатъчна, за да види студената, утъпкана кал, върху която лежеше. Усещаше нещо сухо и спечено по лицето си, но когато се опита да се изправи и да види какво е, усети, че ръцете му са вързани отзад. Краката му също бяха вързани.

Изгъркаля се на една страна и се огледа. Беше в някакво малко кръгло помещение, нещо като дървен сандък, покрит с кожи, който обаче очевидно се намираще в нещо по-голямо. Нямаше звук от вятър, никакво течение, никакво клатене на кожата, каквото обикновено има, когато са навън; макар че беше хладно, студът не беше силен. Чак сега усети, че кожената му туника не е върху него.

Джондалар с мъка седна. Прониза го трескава тръпка. Проряза го остра болка в лявото слепоочие. Спря да се движи, когато чу гласове наблизко. Две жени говореха на непознат език, макар че отделни думи му прозвучаха като на езика на Мамутои.

– Ей! Буден съм – обади се той на езика на ловците Мамутои. – Ще дойде ли някой да ме развърже? Няма нужда от тези въжета. Сигурен съм, че има някакво недоразумение. Нямам лоши намерения.

Гласовете замлъкнаха. После пак заговориха, но нито някой му отговори, нито дойде.

Джондалар лежеше и се опитваше да си спомни как е попаднал тук, какво е могъл да направи, та някой да го върже. Знаеше, че хората завързват другите само ако се държат като диваци или се опитват да наранят някого. Спомни си голяма огнена стена – и коне, които тичат към ръба на скалата в края на полето. Сигурно хората са преследвали конете и тогава са го заловили.

После си спомни, че Айла яздеше Рейсър, но трудно го владееше. Чудеше се как жребецът е попаднал сред стадото, като той самият го беше завързал за храстите.

В онзи миг той се уплаши, че жребецът може да се поддаде на стадния си инстинкт и да последва останалите коне към ръба, отнасяйки и Айла. Спомни си, че се затича към тях със заредено в копиехвъргачката копие. Въпреки голямата си обич към жребеца нямаше да допусне той

да отнесе жената в пропастта. Това беше последното, което си спомняше – освен болезнения спомен за острото пронизване, преди всичко да потъне в мрак.

„Някой сигурно ме е ударил с нещо – помисли си. – Ударът трябва да е бил силен, защото не помня как са ме довели тук, а главата още ме боли. Дали мислят, че съм попречил на лова им?“ Когато за пръв път срещна Джерен и неговите ловци, ситуацията беше подобна. Той и Тонолан съвсем случайно се бяха врязали в стадо коне, което ловците гонеха към един капан. Но след като премина гневът му, Джерен разбра, че не е било нарочно и станаха приятели. „Аз не съм провалил лова на тези хора, нали?!“

Отново се опита да седне. Обърна се на една страна, сгъна колене, после се напрегна да се претърколи до седнало положение. Необходими бяха няколко опита и от усилието главата му отново се завъртя, но накрая успя. Седеше със затворени очи, като се надяваше болката да отминне. Но когато тя намаля, го обзе тревога за Айла и животните. Дали Уини и Рейсър бяха паднали в пропастта заедно със стадото? Дали Айла е била на Рейсър?

Мъртва ли е? Усети как сърцето му лудо блъска от страх само при мисълта за това. Дали бяха загинали – и Айла, и конете? А Вълчо? Когато ранен се добере до полето, няма да намери никого. Джондалар си го представи как души наоколо, опитва се да поеме следа, а тя не води никъде. Както е ранен, дали ще може да си набавя храна? Ще му бъде мъчно и за Айла, и „глутницата им“ – не е свикнал да живее сам. Как ли ще се справи? А какво ще стане, ако попадне на глутница диви вълци? Ще успее ли да се опази?

Никой ли няма да дойде? „Имам нужда от глътка вода – мислеше Джондалар. – Не може да не са ме чули. Освен това съм гладен, но най-вече съм жаден.“ Жаждата го влудяваше!

– Хей, има ли някой? Жаден съм. Не можете ли да дадете на човек глътка вода? – изкрещя. – Що за хора сте? Завързвате човек и дори не му давате вода!

Никой не отговори. След като извика още няколко пъти, реши да пази дъха си. От викането само ожадняваше повече, а главата го болеше. Помисли си да легне пак, но толкова трудно бе успял да седне, че не беше сигурен дали втори път ще успее.

Времето минаваше и той започваше да става все по-сърдит. Беше слаб, имаше лека треска и съвсем живо си представяше най-лошото. Реша, че Айла е мъртва, а също и двата коня. Като мислеше за Вълчо, си

представяше как горкото животно се скита само, ранено и негодно за лов, търси Айла и е прицел за всички диви вълци, хиени или други зверове... а може би това е по-добре, отколкото да умре от глад. Чудеше се дали ще го оставят да умре от жажда, а после започна да мечтае да стане така, щом любимата му жена я няма вече. Постави се на мястото на вълка и реши, че те двамата, последните останали членове на необичайната им пътешественическа група, скоро също ще си отидат от света.

Стъпките на приближаващи се хора го извади от отчаянието. Отместиха входа на малката клетка и през отвора, на светлината на факлите, видя фигура на човек с разкрасени крака и с ръце на хълбоците... Беше жена. Издаде остра заповед. Две жени влязоха и то издърпаха навън. Подпряха го на колене пред нея, с вързани ръце и крака. Отново му се виеше свят и той се приведе немощно към една от жените. Тя го отблъсна.

Жената, която нареди да го издърпат навън, погледна към него и се разсмя. Беше груб смях. Джондалар неволно трепна от страх. Тя му каза няколко остри думи. Той не разбра, но се опита да се изправи и да я погледне. Погледът му се замъгли и той залитна. Жената се намръщи, издаде още няколко заповеди, после се обърна и излезе. Двете жени, които го държаха, просто го пуснаха и я последваха заедно с още няколко други. Раненият се строполи на земята.

Усети, че някой реже връзките на ръцете му, а после излива вода по устата му. Почти се задави, но жадно се опита да погълне поне част от нея. Жената, която държеше меха с вода, изрече няколко думи с отвращение, а после хвърли съда към един възрастен мъж. Той се приближи и го задържа до устните на Джондалар, после го намести малко – не понежно, но с повече търпение, така че той да може да пие.

Преди още да беше задоволил напълно жаждата си, жената нетърпеливо процеди през зъби някаква дума и мъжът отнесе водата. След това тя дръпна Джондалар и го изправи на крака. Той залиташе от слабост, докато тя го блъскаше напред към изхода и после сред група други мъже. Беше студено, но никой не му предложи дреха, нито развърза ръцете му, за да може да ги разтрие.

Обаче хладният въздух го посъживи и той забеляза, че ръцете и на други мъже са завързани. Поогледа хората, сред които го бяха хвърлили. Бяха на различна възраст: от млади мъже – почти момчета, до съвсем възрастни. Всички бяха слаби, немощни, с износени, не по мярка дрехи и сплътени коси. Някои имаха нелекувани рани.

Джондалар се опита да заговори мъжа до себе си на езика Мамутои,

но той само поклати глава. Помисли си, че не го разбира, и опита на Шарамудои. Мъжът обърна глава точно когато една жена с копие влезе и го заплаши, като излая грубо някаква команда. Той не разбра думите, но действията ѝ бяха достатъчно красноречиви, и вече не бе сигурен дали мъжът е отказал да говори, защото не го разбира или понеже не иска да говори.

Няколко жени с копия се разположиха между мъжете. Една от тях изкрещя нещо и мъжете тръгнаха. Джондалар използва момента да се огледа, за да разбере къде са. Селището, състоящо се от няколко кръгли жилища, смътно му напомняше на нещо познато, което беше странно, защото околността му бе съвсем чужда. После осъзна, че му бяха познати жилищата. Приличаха на землянките на народа Мамутои. Макар да не бяха съвсем същите като че ли бяха строени по еднакъв начин, вероятно от кости на мамути за основи и подпори, а отгоре покрити със сламени покриви, замазани с глина.

Тръгнаха нагоре по хълма, откъдето Джондалар вече можа да види по-надалеч. Наоколо се простираше тревиста степ или тундра – равнини без дървета, замръзнала почва, която приличаше на сухата гола лятна земя. Тундрата бе покрита само с ниски треви, но през пролетта техните дребни цветчета придаваха цвят и красота и хранеха мускусните бикове, сърните и елените и другите животни, които можеха да ги смилат. Имаше също участващи тайга, с нискостеблени вечнозелени дървета, така еднакви по височина, че върховете им като че ли бяха подрязани с гигантско сечиво, и всъщност беше точно така: ветрове с носените от тях ледени иглички или остри парченца льос подрязваха всяко връхче, което се осмеляваше да се издигне над събратята си. Докато се изкачваха, Джондалар забеляза стадо мамути, които пасяха далеч на север, а малко по-наблизо – сърни и елени. Знаеше, че тук бродят и коне – преследвани от хората – и се досети също, че в топло време по тези места идваха бизони и мечки. Земята приличаше повече на родното му място, отколкото на сухите тревисти степи на изток – поне ако се съди по видовете растения, макар че общо растителността беше различна, както вероятно и животните.

Долови движение вляво и се обърна достатъчно бързо, за да види как един бял заек се стрелва по хълма, преследван от арктическа лисица. Докато гледаше, големият заек внезапно се стрелна в друга посока, покрай почти оголения скелет на един степен носорог и се мушна в дупката си.

Където има мамути и носорози, мислеше той, има и пещерни

лъвове и други животни на стада, може би хиени, и със сигурност вълци. Има много животни с хубави кожи, а и храна за тях. Това е богата земя. Правенето на такива преценки беше негова втора природа, както и за повечето хора. Живееха от земята, така че бяха необходими внимателни наблюдения над нейните качества и запаси.

Когато групата достигна високо място на единия склон на хълма, спряха. Джондалар погледна надолу и разбра, че ловците в тази област имат едно голямо предимство. Не само можеха да виждат животните отдалеч, а още големите и разнородни стада, които се скитаха тук, трябваше да преминават през една теснина ниско долу, за да отидат до водата. Сигурно беше много лесно да се ловува тук. Учуди се защо тогава бяха тръгнали да преследват стадото чак до Голямата майка река.

Някакъв тънък звук привлече вниманието му отново към близката околност. Една жена с дълга, остра коса, започнала да побелява, вървеше подкрепяна от две по-млади жени, олюляваща се и потънала в ридания и дълбока скръб. Внезапно тя се освободи от придружителките, коленичи и се хвърли върху нещо на земята. Джондалар направи бърза крачка напред, за да види по-добре. Беше по-висок от повечето мъже и с още няколко стъпки успя да разбере причината за скръбта.

Това очевидно беше погребение. На земята бяха положени трима души, млади, всички около двадесетгодишни. Двамата от тях явно бяха мъже, – имаха бради. Най-едрият като че ли беше най-млад. Светлите косъмчета по лицето му още бяха редки. Сивокосата жена ридаше над тялото на другия мъж, чиято кестенява коса и къса брада бяха по-гъсти. Третият човек на земята беше висок, но по-слаб и нещо в тялото и в начина, по който беше разположено, навеждаха на мисълта, че може би е имал някакъв физически недъг. Не се виждаше окосмяване по лицето, което отначало го заблуди, че е жена, но можеше да бъде и висок млад мъж, който се е бръснел.

Подробното оглеждане на дрехите също не помагаше. Всички те бяха облечени в панталони и широки туники, които скриваха отличителните белези. Дрехите изглеждаха нови, но по тях нямаше украси. Като че ли някой се стараяше те да не се различават по нищо в другия свят и се беше опитал да ги направи анонимни.

Двете жени, които бяха подкрепяли сивокосата жена, я вдигнаха почти насила, но без грубост, от тялото на младия мъж. После напред излезе друга жена. Нещо в лицето ѝ накара Джондалар да я погледне по-внимателно. То беше изкривено по някакъв особен начин, странно несиметрично: едната му страна като че ли беше сплескана назад и по-малка

от другата. Тя дори не се опитваше да го прикрие. Косата ѝ беше светла, може би сива, опъната назад и прибрана на главата.

Джондалар си помисли, че е почти на възрастта на майка му; движеше се със същата грация и достойнство, макар че физически не приличаше на Мартона. Въпреки леката деформация жената не беше лишена от привлекателност, а лицето ѝ събуждаше вниманието. Когато се обърна към него, той се усети, че я е гледал втренчено, но тя първа отклони поглед, и то много бързо, както му се стори. Когато започна да говори, той разбра, че тя води траурната церемония. Трябва да е Мамут, помисли си, жена, която влиза в контакт със света на духовете – така Зеландониите наричаха такива хора.

Нещо го накара да се обърне към събраните хора. Една друга жена го гледаше. Беше висока, доста мускулиста и с груби черти, но красива, със светло кестенява коса и много интересни тъмни очи. Тя не отклони поглед, когато той я загледа, а съвсем открито го огледа преценяващо. Тя имаше външността и формите, които биха го привлекли, помисли си, но усмивката ѝ го накара да се чувства неловко.

После забеляза, че тя стои с разкрячени крака и ръце на хълбоците, и изведнъж я позна: жената, която се беше изсмяла. Прииска му се да се върне и да се скрие сред другите мъже, макар да знаеше, че няма да успее. Не само беше една глава по-висок, но беше и по-здрав и мускулист от тях. Щеше да бъде забележим, където и да застанеше.

Церемонията беше доста небрежна, като че беше по-скоро досадна формалност, отколкото тъжен, важен момент. Телата бяха отнесени без погребални савани към един общ гроб едно по едно. Докато ги вдигаха, Джондалар забеляза, че са меки и отпуснати. Сигурно отскоро бяха мъртви. Все още не бяха се вкочанили и не миришеха. Най-напред занесоха високото, слабо тяло, поставиха го по гръб, посипаха с червена охра главата, и за негово учудване и гениталиите – тази мощна, даваща живот област на тялото. Това накара Джондалар да се зачуди дали наистина не беше жена. С останалите две тела постъпиха по друг, още по-странен начин. Мъжът с кестенявата коса беше поставен в общия гроб от лявата страна спрямо Джондалар, но от дясната страна на първото тяло, с лице към него. После сложиха ръката така, че да лежи върху посипаните с червена охра гениталии на другото тяло. Третото почти захвърлиха в гроба, с лице надолу, от дясната страна на първото. Върху другите две глави също посипаха червена охра. Свещеният червен прах явно служеше за предпазване, но кого предпазваше? И от какво? Той не разбираше.

При зариването на гроба сивокосата жена отново се втурна напред.

Дотича до плиткия гроб и хвърли нещо вътре. Джондалар видя, че са два каменни ножа и върховете на няколко копия от кремък.

Тъмноката жена излезе напред, явно раздразнена. Тя издаде някак-ва заповед към един от мъжете, като сочеше гроба. Той трепна, но не помръдна. После жената-шаман застана отпред и започна да говори, като клатеше глава. Другата жена пищеше срещу нея в гняв и отчаяние, но жената-шаман не се отместваше и продължаваше да клати главата си. Жената се отдръпна назад и я зашлеви силно по лицето. Всички ахнаха, после гневната жена беше отведена от група въоръжени с копия жени.

Жената-шаман не обърна внимание на удара, дори не пипна бузата си с ръка, макар че Джондалар виждаше разрастващата се червенина дори отдалеч. Бързо запълниха гроба с примесена с въглини и изсъхнали дървета пръст. Сигурно доста свещени огънове са изгорили тук, помисли си той. Погледна надолу към пролома. Прецени, че оттук беше много удобно с огън да се дават сигнали.

Веднага щом телата бяха заровени, накараха мъжете да се върнат обратно на хълма и ги заведоха на място, заобиколено с висок плет от подкастрини дънери на дървета, наредени едно до друго и завързани. На едно място върху оградата бяха подпрени кости от мамут и Джондалар се зачуди защо. Може би костите я крепяха. В това време го отделиха от останалите и го върнаха в землянката, в преградената и покрита с кожи клетка. Но при влизането той успя да види как е направена. Твърдата рамка на клетката беше оплетена от тънки дървени пръти. По-дебелата им част беше заровена в земята, а в тънката им част бяха събрани и вързани заедно. Отвън беше изцяло покрита с кожи, но кожата върху входа беше закрепена добре и имаше места за здраво завързване.

Вътре той продължи да я оглежда. Клетката беше съвсем гола, нямаше дори постелка за спане. Не можеше да стои прав, освен точно в средата, но той се приведе и тръгна по края, докато я обиколи цялата и разгледа най-подробно всяко местенце. Забеляза, че кожата са стари и износени, някои доста напукани и дори прогнили на места, кърпи, но грубо и като че съвсем набързо. Имаше и малки прорези, през които можеше да вижда навън. Той седна на земята с лице към входа на землянката, който беше отворен. Доста хора минаваха отпред, но никой не влезе.

След малко му се доходи по малка нужда. С вързани ръце дори не можеше да разтвори панталона си, за да се облекчи. Ако скоро не дойде някой да го развърже, щеше да се подмокри. Освен това китките му започваха да се зачервяват от триенето на въжетата. Започваше да го

обхваща яд. Това е абсурдно! Бяха отишли твърде далеч!

– Ей, вие там! – изкрещя той. – Защо ме държите по този начин? Като животно в капан?! Не съм сторил зло на никого. Искам да ми освободите ръцете. Ако някой не ме развърже скоро, ще се напикая! – Изчака малко, после пак завика. – Има ли някой там, отвън? Елате и ме развържете. Що за хора сте вие?

Изправи се и се подпря на клетката. Беше здраво направена, но поддаде леко. Той отстъпи назад, прицели се с рамо и се затича срещу нея, като се опитваше да я счупи. Тя поддаде малко повече и той я блъсна отново. Отстъпи отново назад, готов да удари пак, и тогава се чуха гласове на хора, които тичешком влязоха в землянката.

– Крайно време беше някой да дойде. Пуснете ме оттук! Пуснете ме да изляза, веднага! – завика той.

Чу как някой отключва клетката. После кожата от входа се отмести и той видя няколко жени с копия, насочени към него. Джондалар не им обърна внимание и се втурна навън през вратата.

– Развържете ме!? – каза той, като се обърна така, че да видят ръцете му на гърба. – Махнете тези въжета!

Възрастният мъж, който му беше помогнал да пие вода, пристъпи напред.

– Зеландониите!... Ти... много... далеч – каза той, като си припомняше думите с голяма трудност.

Джондалар не беше усетил, че в яда си говори на родния си език.

– Ти говориш Зеландониите? – обърна се изненадан към мъжа, но належашката му нужда припомни за себе си. – Кажи им да махнат тези въжета, преди да съм се подмокрил.

Мъжът каза нещо на една от жените. Отговори му с клатене на глава, но той ѝ повтори. Най-после тя извади нож от ножницата на кръста си и даде команда на останалите жени да го заобиколят с копията, а тя мина пред тях и му махна да се приближи. Той се обърна с гръб към нея и я зачака да пререже връзките на ръцете му. Необходим им е добър майстор за кремъка, не можа да не помисли, този нож е доста тъп.

След, както му се стори, цяла вечност, усети как въжетата паднаха. Веднага посегна да разтвори панталона си и под напора на нуждата, забравил всякакво притеснение, се приготви и се заоглежда за някой ъгъл. Но жените с копията около него не помръдваха. Гневен и предизвикателен, той нарочно се обърна с лице към тях и с въздишка на облекчение се изпика.

Гледаше ги предизвикателно, докато жълтата струя бавно изтичаше

и облекчаваше корема му, като вдигаше пара върху студената земя и издаваше остра миризма. Жената, която командваше, беше ужасена, макар че се опитваше да не го показва. Две жени обърнаха глави, а останалите гледаха така, сякаш никога преди не бяха виждали мъж да прави това. По-възрастният мъж се опитваше да скрие смеха си, макар че очевидно се наслаждаваше на ситуацията.

Когато свърши, Джондалар затвори панталона си и се изправи пред своите мъчителки, решен да не им позволи повече да го вържат. Обърна се към мъжа:

– Аз съм Джондалар от Зеландониите, сега съм на Пътешествие.

– Пътешестваш далеч, Зеландониите. Може би... прекалено далеч.

– Пътувал съм и по-надалеч. Миналата зима прекарах при Мамутоите. Сега се връщам у дома.

– Така и помислих, като те чух да говориш одеде – каза старият мъж на езика, който говореше по-добре. – Тук има няколко души, които добре разбират езика на ловците на Мамут, но Мамутои обикновено идват от север, а ти дойде от юг.

– Щом си ме чул да говоря, защо не дойде? Тук има някакво недоумение. Защо ме държахте вързан?

Старият мъж поклати глава, както се стори на Джондалар, тъжно.

– Много скоро ще разбереш, Зеландониите.

Внезапно една жена ги прекъсна с гневни думи. Старият мъж се присви и се за оттегля към вратата.

– Чакай, не си отивай. Ти кой си? Кой са тези хора? И коя е жената, която им нареди да ме доведат тук? – питаше пленникът.

Старият мъж спря и го погледна:

– Е, наричат ме Ардемун. Хората са Сармунаи. А жената е... Атароа.

Джондалар не разбра ударението в името на жената.

– Сармунаи? Къде съм чувал това име преди... чакай... спомни си. Ладуни, водачът на Лосадунаи...

– Ладуни е водач? – учуди се Ардемун.

– Да. Той ми каза за Сармунаи, когато пътувахме на изток, но брат ми не искаше да спираме – отговори Джондалар.

– Добре, че не сте спрели... и много лошо е, че сега си тук.

– Защо?

Жената, която командваше копиеноските, отново ги прекъсна с рязка заповед.

– Някога аз бях Лозадунаи. За нещастие тръгнах на Пътешествие –

каза възрастният мъж на излизане от землянката.

Щом той излезе, командващата се обърна с няколко строги думи към Джондалар. Той се досети, че иска да го заведе някъде, но реши да се преструва на не разбрал.

– Не те разбирам. По-добре извикай Ардемун да се върне.

Тя отново му каза нещо, още по-ядосано, после го бодна с копието си. Струйка кръв потече по ръката му. Очите му гневно заблестяха. Докосна порязаното, после погледна окървавените си пръсти.

– Това не беше необх... – започна.

Тя го прекъсна още по-гневно и си тръгна. Другите жени го заобиколиха с насочени оръжия. Подбутнаха го да върви след нея. Той се разтрепери от студа навън. Минаха покрай ограденото с жив плет място и макар че не успя да види добре, той усещаше, че отвътре го наблюдават. Всичко това го озадачи. Понякога в такива места затваряха животни, за да не избягат. За животни – да, но защо така правеха и с хора. И колко ли души има вътре?

„Мястото не е много голямо – мислеше той, – не може да са много.“ Представи си колко труд е бил нужен, за да се направи такава дървена ограда. По хълма не растяха кой знае колко много дървета. Преобладаваха храстите. Дърветата за оградата е трябвало да се довлечат от равнината. Трябвало е да ги отсекаат, да окастрят клоните, да ги качват по хълма, да копаят дълбоки дупки, за да ги сложат прави, да приготвят въжета и връзки, а после да ги завързват. Защо ли тези хора полагаха такъв тежък труд за нещо, което имаше толкова малък смисъл?

Отведоха го в едно тясно заливче, доста замръзнало. Там Атароа и още няколко жени надзираваха млади мъже, които пренасяха големи тежки кости от мамут. Мъжете изглеждаха полумъртви от изтощение и той се учуди откъде вземат сила за тежката работа.

Атароа го измери с поглед от горе до долу и обратно – само с това отбеляза присъствието му, после го забрави. Джондалар чакаше, все още го учудваше странното поведение на тези хора. След малко усети хлад и започна да се движи наоколо, подскачаше и удряше ръцете си една в друга, за да се позатопли. Все повече и повече се ядосваше на цялата тази глупава ситуация и накрая реши да не остава тук нито миг повече – обърна се и тръгна. В землянката поне нямаше да го духа студеният вятър. Внезапното му тръгване изненада пазачките, а когато те насочиха копията си към него, той само ги отблъсна и продължи да върви. Чу виковете, но не им обърна внимание.

Все още му беше студено, когато влезе в землянката. Озърна се за

нещо, с което да се сгрее, отиде до кръглата клетка, отпори една кожа и се уви в нея. В този миг няколко жени нахълтаха с насочени напред копия. Жената, която го беше убола, вървеше с тях явно побесняла. Тя замахна към него с копието си. Той се дръпна настрани и посегна да го сграбчи, но един дрезгав зловещ смях накара всички да спрат.

– Зеландониите! – изхрипя Атароа, после каза нещо, което той не разбра.

– Тя иска да излезеш – преведе му Ардемун. Джондалар не беше видял кога е влязъл. – Смята, че си умен, прекалено умен. Мисля, че иска да отидеш там, където всичките жени ще могат да са около теб.

– А ако не искам да изляза? – попита той.

– Най-вероятно ще нареди да те убият. – Думите дойдоха от една жена на превъзходен Зеландонии, без следа от акцент! Джондалар отпрати изненадан поглед към говорещата. Тя беше шаманът! – Ако излезеш, Атароа може би ще те остави да живееш още. Ти си я заинтригувал, но може и да те убие.

– Защо? Какво съм й направил?

– Ти си заплаха за нея.

– Заплаха? Никога не съм я заплашвал.

– Заплашваш властта й. Ще иска да те накаже за назидание.

Атароа ги прекъсна и макар че Джондалар не я разбираше, ядът й като че ли беше насочен към жената-шаман. Нейният отговор беше кратък, но в него нямаше страх. След това тя отново му заговори:

– Искаше да знае какво ти говоря. Казах й.

– Кажи й, че ще изляза навън.

Когато й преведоха думите му, Атароа се засмя, каза нещо и се отправи навън.

– Какво каза тя?

– Каза, че точно това е очаквала от теб. Мъжете са готови на всичко за още няколко удара на сърцето си в жалкия си живот.

– Може би не на всичко – каза Джондалар и тръгна, но се обърна към жената-шаман:

– Как се казваш?

– Наричат ме Сармуна.

– Така и очаквах. Къде си научила моя език толкова добре?

– Живях при твой народ известно време. Това е дълга история.

Той очакваше на свой ред тя да го попита за него, но Сармуна просто обърна гръб. Тогава той сам й каза:

– Аз съм Джондалар от Деветата пещера на Зеландониите.

Очите ѝ се разшириха от учудване:

– Деветата пещера?

– Да – потвърди. Щеше да продължи да ѝ разказва, но изразът на лицето ѝ го спря, макар че не можеше да го изтълкува съвсем ясно. След миг лицето ѝ отново не говореше нищо и той се запита дали не си е въобразил.

– Тя чака – каза Сармуна и напусна земянката.

Навън Атароа седеше на покрита с кожа пейка, издигната върху платформа от земя, изкопана от пода на голямата полу подземна земянка зад нея. Намираше се отвъд оградената площ и докато вървеше към нея, Джондалар отново усети погледите на затворените там хора.

Когато се приближи, видя, че Атароа е седнала върху кожа от вълк. Качулката на връхната ѝ дреха също беше поръбена с вълча кожа, а около врата си беше увила огърлица от остри вълчи зъби, но имаше и няколко зъба от пещерна мечка. Държеше гравирани жезъл, подобен на Говорящия жезъл, който Талут използваше, когато имаше важни въпроси или спорове за решаване. Такава пръчка помагаше разговорът да се води сериозно и по ред. Който я държи, има право да говори, а когато някой друг има нещо да казва, трябваше първо да попита Говорящия жезъл.

Имаше още нещо познато в жезъла, който тя държеше, макар че той още не беше сигурен кое точно. Дали гравюрите? Изобразяваха седнала жена, от която излизаха концентрични кръгове, подобни на гърди и корем, и странна триъгълна глава, с тясна брадичка и загадъчно лице. Не приличаше на гравюрите на Мамутои, но имаше чувството, че я е виждал преди.

Жените бяха около Атароа. Имаше и други, които той не беше забелязал преди – стояха наблизко и само няколко от тях бяха с деца. Тя задържа погледа си върху него, преди да заговори. Ардемун, застанал от едната ѝ страна, започна да превежда на Зеландонии. Джондалар искаше да предложи да говорят на Мамутои, но Сармуна го изпревари, каза нещо на Атароа, после се обърна към него:

– Аз ще превеждам.

Атароа каза нещо, което разсмя жените около нея, но Сармуна не го преведе; само отбеляза:

– Това беше за мен.

Седящата жена заговори, този път на Джондалар.

– Сега говоря от името на Атароа – каза му като начало. – Защо дойде тук?

– Не дойдох доброволно. Довлякоха ме тук, вързан – заговори той, а тя превеждаше едновременно с него. – Аз правя своето Пътешествие. По-точно правех. Не разбирам защо бях вързан. Никой не си направи труда да ми каже.

– Откъде идваш? – попита Атароа, без да обръща внимание на забележките му.

– Миналата зима прекарах при Мамутои.

– Лъжеш! Ти дойде от юг.

– Дойдох съвсем от друга посока. Искях да посетя мои роднини, които живеят близо до Великата майка река, в южния край на източните планини.

– Пак лъжеш! Зеландониите живеят много на запад оттук. Как можеш да имаш роднини на изток?

– Не лъжа. Пътувах с брат ми. За разлика от Сармунаи народът Шарамудои ни посрещна с добре дошли. Брат ми се ожени за жена от тях. Те са мои роднини чрез него.

Изпълнен с възмущение, Джондалар продължи – все пак сега за първи път можеше да говори пред някого, който го слушаше:

– Не знаеш ли, че хората имат право да преминават, когато правят Пътешествие? Повечето народи ги посрещат гостоприемно. Разговарят, разказват си историите, споделят с тях. Но не и тук! Тук ме удариха по главата и макар и ранен, никой не се погрижи за мен. Никой не ми даде храна и вода. Кожената ми дреха изчезна и не си я получих дори когато ме изкараха на студа.

Колкото повече говореше, толкова гневът му растеше. Бяха се отнесли много лошо към него.

– Изведоха ме на студа и ме оставиха да стоя прав. Никой друг народ през дългото ми Пътешествие не се е отнасял така с мен. Дори животните в равнините дяляха с мен пашата си, водата си. Що за хора сте вие?

Атароа го прекъсна:

– Защо се опита да откраднеш месото ни?

Тя също беше раздразнена, но се стараше да не го показва. Макар да знаеше, че той говори истината, тя не обичаше да ѝ се говори, че стои по-ниско от някой друг, а особено това да става пред нейния народ.

– Не се опитвах да открадна месото ви – остро ѝ отвърна Джондалар. Преводът на Сармуна беше толкова гладък и бърз, а той толкова много искаше да продължи разговора, че почти забрави за преводчката. Струваше му се, че говори направо на другата жена.

– Лъжеш! Видели са те да се втурваш с копие в ръка в стадото, което ние преследвахме.

– Не лъжа! Опитвах се да спася Айла. Тя яздеше един от конете и не можех да го оставя да отнесе и нея.

– Айла?!

– Не я ли видяхте? Тя е жената, с която пътувам.

Атароа се засмя.

– Пътуваш с жена, която язди коне? Ако ти не си пътуващ дърдорко, си пропуснал призиванието си. – Тя се наклони напред и като насочи пръст към него за по-голяма убедителност, каза: – Всичко, което наговорил, е лъжа. Ти си крадец и измамник!

– Не съм нито крадец, нито измамник! Казах истината и не съм откраднал нищо – отвърна ѝ разпалено. Но в сърцето си не можеше да я види, че не му вярва. Ако никой не беше видял Айла, нямаше как да повярват, че двамата са пътували, яздейки коне. Започна да се тревожи, че никога не би могъл да убеди тази жена, че говори истината и че се е намесил в техния лов без никаква преднамереност. Ако можеше да проумее цялата сериозност на положението си, щеше да е много притеснен.

Атароа изучаваше високия, мускулест, красив мъж пред себе си, увит в кожи, които беше откъснал от клетката си. Забеляза, че русата му брада е малко по-тъмна от косата, а очите му, невероятно сини, бяха смущаващи. Тя усети силно влечение към него, но силата на собствената ѝ реакция предизвика болезнените спомени, дълбоко подтискани с години, които доведоха до мощен, но изкривен отклик. Тя никога нямаше да си позволи да бъде привлечена от който и да е мъж, защото чувствата ѝ към него биха му дали власт над нея – а никога повече нямаше да допусне някой, и особено мъж, да има власт над нея.

Тя беше взела неговата връхна дреха и го беше оставила да стои на студа по същата причина, по която го беше лишила от храна и вода. Когато бяха лишени от нещо, мъжете ставаха по-податливи на управление. Докато още имаха силата да се съпротивляват, трябваше да бъдат държани вързани. Но не и този мъж от Зеландониите – увит в кожата, на които нямаше право, той не показваше никакъв страх! Стои си просто така, и то толкова уверен в себе си!

Предизвикателно и упорито се осмелява да я критикува пред всички, включително и пред затворените мъже. Не се свива, нито се моли, нито бърза да ѝ се подмаже, както направиха другите. Но беше убедена, че той ще стигне и дотам, преди тя да го довърши. Беше решила да го

сломи. Ще покаже на всички как се отнася с такива мъже и после... той ще умре.

„Но преди да го прекърша – помисли си, ще си поиграя малко с него. Освен това той е силен и ще ми е трудно да го победя, ако реши да се съпротивлява. Засега още изпитва подозрения, затова трябва да приспя бдителността му. Ще го накарам да се отпусне, за да стане по-слаб. Сармуна сигурно знае нещо.“ Тя повика шамана с ръка и ѝ заговори тихичко. После погледна мъжа и се усмихна, но в усмивката ѝ имаше толкова злоба, че по гръбнака му полазиха тръпки.

Джондалар застрашаваше не само водачеството ѝ, но и крехкия свят, който нейното болно съзнание беше я подвело да създаде. Той заплашваше дори нейния слаб контрол над действителността.

– Ела с мен – каза Сармуна, когато се отдели от Атароа.

– Къде отиваме? – попита той, като тръгна до нея. Две жени с копия ги последваха.

– Атароа иска да лекуваме раната ти.

Тя го заведе до едно жилище в другия край на селището, подобно на землянката, до която седеше Атароа, но по-малко и с по-кръгъл покрив. През малко коридорче се влизаше до друг по-малък вход. Джондалар трябваше да се наведе и да върви със свити колене, докато стигнаха три стъпала. Никой друг освен децата не можеше лесно да мине през входа, но веднъж влязъл, можеше да се изправи спокойно. Двете въоръжени жени останаха отпред.

Когато очите му посвикваха с мрака вътре, на отсрещната стена видя легло. Беше покрито с някаква бяла кожа – редките и необичайни животни с бели кожи се смятаха за свещени сред неговия народ и както беше разбрал от пътуванията си, това важеше и за много други хора. От гредите на покрива висяха разнообразни изсушени билки, а по стените имаше кошници и съдове с много други лекове. Всеки мамут или Зеландонии би се чувствал тук като у дома си, с едно изключение: сред повечето народи огнището или домът на Този, който служи на Майката беше ритуално място, или поне свързано с такова, и имаше доста празно пространство за посетителите. А тук мястото не беше привлекателно, нито достатъчно широко за дейността и за посетителите. Създаваше чувство за затвореност и тайнственост. Джондалар разбираше, че Сармуна живее сама и в нейното царство рядко влизат други хора.

Гледаше я как стъква огъня, добавя сух животински тор и няколко клечки и налива вода в почернял съд, направен от стомаха на животно, закачен върху рамка от кост. От една кошница на полицата извади шепя

изсушени билки и ги пусна в съда. Когато водата започна да кипи, го постави направо върху пламъците. Такъв съд не можеше да се запали, докато в него има течност.

Макар да не знаеше какво има вътре, Джондалар усети познат аромат и кой знае защо, това го накара да мисли за дома. Внезапно осъзна, че този аромат се носеше винаги от огньовете на Зеландониите. Използваха такава отвара за промиване на рани и порязвания.

– Говориш нашия език много добре. Дълго ли си живяла при Зеландониите?

Тя го погледна и като че обмисляше отговора си.

– Няколко години.

– Тогава знаеш, че Зеландониите са гостоприемни. Не разбирам хората тук. Какво ли съм могъл да им сторя, че се отнасят, така с мен? Било ти е оказано гостоприемството на Зеландониите – защо не обясниш на този народ правата за преминаване и вежливостта към посетители? То е дори повече от вежливост, задължение е.

В отговор Сармуна му отправи само един язвителен поглед.

Той усещаше, че не се справя добре в ситуацията, но никак не можеше да повярва, че последните събития наистина са му се случили и някак по детски имаше нужда да обяснява непрекъснато как би трябвало да стават нещата и да се опита да ги поправи. Реши да опита пак.

– Чудя се, щом си живяла толкова дълго там, дали не си познавала майка ми. Аз съм синът на Мартона... – Щеше да продължи, но изражението на деформираното ѝ лице го възпря. Шокът ѝ беше толкова силен, че лицето ѝ се изкриви още повече.

– Ти си синът на Мартона, роден в огнището на Джоконан? – най-после по-скоро отбеляза, отколкото попита тя.

– Не, това е брат ми Джохаран. Аз съм роден в огнището на Даланар – мъжа, с когото тя заживя по-късно. Познаваше ли Джоконан?

– Да – каза тя със сведен поглед, после се загледа в кожения съд, който вече почти завираше.

– Тогава си познавала и майка ми? – Джондалар се развълнува. – Щом си познавала Мартона, значи знаеш, че не съм лъжец. Тя не би допуснала това за никое от децата си. Зная, че звучи невероятно – дори аз не мога да го повярвам, ако не го знаех със сигурност – но жената, с която пътувах, седеше на гърба на един от конете, които преследвахте към ръба на скалата. Тя го беше отгледала от малко жребче – той не беше от стадото. Сега дори не знам тя дали е жива. Кажете на Атароа, че не лъжа! Трябва да намеря жената. Трябва да разбера дали е жива!

Прочувствената му реч не пробуди нищо у жената. Тя дори не вдигна поглед от съда с врящата вода, която разбъркваше. Но за разлика от Атароа тя не се съмняваше. Една от жените ловци ѝ беше разказал, че е видял жена да язди един от конете; тя се страхуваше, защото смяташе, че това е бил дух. Сармуна смяташе, че има нещо вярно в разказа на Джондалар, но не знаеше дали е реално или свръхестествено.

– Познавала си Мартона, нали? – не спираше той, като обикаляше около огъня, за да привлече вниманието ѝ. Беше забелязал, че тя реагира, когато се спомене майка му.

Когато го погледна, лицето ѝ беше безизразно.

– Да, някога познавах Мартона. Изпратиха ме да ме обучават в Деветата пещера на Зеландониите. Седни тук – каза му и премести отново костената рамка над огъня, посегна за една мека кожа и се обърна отново към него. Той потръпна, когато тя започна да промива раната с приготвената обеззаразяваща отвара, но беше убеден, че лекарството е добро. Беше се учила при неговия народ.

След като почисти раната, Сармуна я огледа внимателно.

– За малко си загубил съзнание, но не е сериозно. Ще зарасне от само себе си. Може да имаш главоболие. Ще ти дам нещо за него.

– Не, сега не ми трябва нищо. Само съм жаден. Искам само малко вода. Да пия ли от меха? – Стана и посегна към големия съд, от който тя беше сипала за отварата. – После ще ти го напълня, ако искаш. Има ли чаша?

Тя се поколеба, после свали чаша от една полица.

– Откъде да напълня меха? – попита я, след като се напи. – Има ли някое подходящо място наоколо?

– Не се безпокой за водата.

Той се приближи и я погледна отблизо. Разбра, че няма да го остави да се движи свободно, дори и за вода.

– Не се опитвахме да уловим конете, които вие преследвахте. Дори и да беше така, Атароа трябваше да знае, че ще предложим нещо в замяна. Макар че, след като цялото стадо се преби от скалата, и така месото шеше да е достатъчно. Сармуна, трябва да отида да я потърся.

– Обичаш я, нали? – попита тя.

– Да, обичам я. Видя как отново изражението ѝ се смени. В погледа ѝ имаше горчивина, но-и нещо по-меко. – Отивахме при моя народ, за да заживеем там двамата заедно, а освен това трябва да кажа на майка ми за смъртта на по-малкия ми брат, Тонолан. Тръгнахме заедно, но той... умря. Тя ще страда много. Тежко е да загубиш дете.

Сармуна само кимна.

– А погребението? Какво се е случило с тези младежи?

– Не бяха много по-млади от теб, достатъчно големи бяха, за да вземат сами погрешни решения.

Джондалар усети, че нещо я притеснява.

– Как умряха?

– Яли са нещо, което не е трябвало.

Джондалар не ѝ повярва, но преди да успее да продължи, тя му подаде кожата да се наметне и го заведе при двете жени, които пазеха на изхода. Те застанаха от двете му страни, но този път не го върнаха в землянката. Оставиха го в оградения затвор, а вратата се отвори само колкото да го пропусне вътре.

ГЛАВА 27

Айла отпиваше май, седнала до следобедния огън в лагера си и рече невидящ поглед по околността. Когато спря тук, за да може Вълчо да си почине малко, забеляза едно голямо скално образувание, очертало се на северозапад на фона на синьото небе. Скоро забележителният варовиков хълм се скри в мъгла и облаци, а и тя престана да го забелязва – мислите ѝ се насочиха навътре, към тревогата за Джондалар.

Нейните умения на следотърсач и обонянieto на Вълчо бяха помогнали да намерят следата, за която тя беше сигурна, че е оставена от хората, отвлекли Джондалар. След като послезаха известно време от височините и пътуваха малко на север, се отклониха на запад по посока на реката, която двамата бяха прекосили преди, но не я достигнаха. Отново следите отиваха на север по реката и тук беше по-лесно да се придържат към тях.

Първата нощ си направи лагер до едно поточе, а на другия ден продължи по следата. Не беше сигурна колко души са, но някои от стъпките вече ѝ бяха съвсем познати. Сред тях обаче не се виждаха големите отпечатъци на Джондалар и тя дори се чудеше дали той е още с тях.

После се сети, че от време на време нещо голямо е било слагано на земята – под него тревата беше смачкана, а ако е било влажно, имаше ясен отпечатък; спомни си, че го виждаше непрекъснато наред с другите следи. Може да е било конско месо, размишляваше тя, защото конете бяха подгонени да паднат от скалата и това месо явно е било носено надолу.

После реши, че е възможно също да е бил човек, носен с някаква носилка – а това едновременно я разтревожи и успокои.

Ако е трябвало да го носят, това означаваше, че не е можел да върви сам, така че кръвта, която беше намерила, говореше за сериозно раняване; но, от друга страна, не биха си правили труда да го носят, ако беше мъртъв. Тя заключи, че Джондалар още е жив, но е сериозно ранен и се надяваше да са го занесли някъде, където да го излекуват. Но защо всъщност някой ще го ранява?

Независимо кой беше, преследваният от нея се движеше бързо, а следата остаряваше и Айла знаеше, че изостава. Издайническите следи, които ѝ показваха посоката, не навсякъде се виждаха много лесно и това я забавяше, а вече и Вълчо по-трудно държеше дирята. Тя се

съмняваше, че без него щеше да стигне дори дотук; особено трудно беше по местата, където земята беше скалиста и тя не можеше да види следи. Освен това не искаше да изпуска вълка от очи, за да не го изгуби наново. Въпреки това се чувстваше напрегната от необходимостта да бърза и беше благодарна, че днес той е по-добре.

Тази сутрин се събуди с добро предчувствие и се зарадва, като видя нетърпението му да тръгват. Но следобед забеляза, че той започва да се изморява. Реши да спре, да си направи чай и да го остави да си почине, а конете да попасат. Скоро след като тръгнаха, стигнаха до място, където реката се разделяше на две. Досега беше прекосила лесно няколко малки потока, но не беше сигурна дали ще успее да премине реката. От известно време и следите се бяха изгубили, така че не знаеше дали да тръгне на изток, или на запад. Известно време вървя на изток, луташе се да намери следата, а после малко преди падането на нощта видя недвусмислен знак накъде трябва да върви.

Дори и във вечерния сумрак разбра, че стърчащите от водата пръчки не са случайно там. Бяха забити в дъното на реката близо до няколко дървета край брега. От времето, прекарано при Шарамудои, тя знаеше, че това е малко кейче, подготвено за воден съд. Айла започна да се устройва за нощуване до него, после промени решението си. Не знаеше нищо за хората, които преследваше, с изключение на това, че са ранили Джондалар и са го отнесли със себе си. Не искаше такива хора да я заварят неподготвена, докато спи и е съвсем беззащитна. Затова си избра друго място – до един завой на реката.

Сутринта внимателно прегледа Вълчо, преди да влязат във водата. Макар да не беше много широка, реката беше студена и дълбока и той трябваше да плува. Раните му все още бяха чувствителни на допир, но много по-добре, а и той нямаше търпение да тръгнат – сякаш също гореше от нетърпение да намерят Джондалар.

Както и преди, Айла реши да бъде боса във водата, за да не намокри ботушите и панталона си. Не искаше да губи време за сушене на дрехи. За нейна изненада Вълчо влезе във водата без никакво колебание. Вместо да пристъпва напред-назад, той направо скочи вътре и се изравни с нея, като, че и той държеше да не се губят един друг от поглед.

Стигнаха на другия бряг. Докато животните се отръскаха от водата, тя се отстри, за да не я намократ. Малко се безпокоеше за вълка и го прегледа само за собствено успокоение, но той бодро се отръска и веднага се залови да хване следата. Малко по-напред по реката намери ха водния съд, който бяха използвали хората, за да пресекат водата –

беше скрит сред храсти и дървета близо до реката. Все пак от пръв поглед не можа да познае какво точно е това.

Беше предполагала, че хората ще използват лодка, подобна на лодките на Шарамудои – красиво изработени, с грациозно издадени носове и мачти, или поне като повечето сухоземни народи, някаква удобна лодка като тяхната с Джондалар. Всъщност това, което Вълчо откри, беше платформа от дървени трупи, а Айла не беше виждала сал. След като се увери в неговото предназначение, тя оцени, че е хитро измислено, макар и малко неудобно. Вълкът го душеше отвсякъде. Наедно място спря и леко зави.

– Какво има, Вълчо? – Айла отиде да погледне по-отблизо. Видя тъмнокафяво петно на един от пъновете и усети как паниката я обзема отново. Беше засъхнала кръв и може би бе кръвта на Джондалар. Тя потупа главата на вълка.

– Ще го намерим! – каза му, повече, за да окуражи себе си, отколкото него, макар че изобщо не беше сигурна дали ще го намерят жив.

По-нататък следата вървеше сред висока суха трева, примесена с храсталаци, и беше много по-ясна. Проблемът беше, че наоколо беше толкова утъпкано и очевидно често минаваха оттук, че Айла се съмняваше дали са на прав път. Но Вълчо вървеше напред и това донякъде я успокояваше. На едно място той спря, сбърчи нос и оголи зъби в почти безмълвно ръмжене.

– Какво има? А? Някой ли идва? – тихо го попита, като придърпа Уини и Рейсър с всичкия багаж встрани от пътеката, смъкна се от гърба на кобилата и се скри между двата коня. Клекна и прегърна Вълчо през врата, за да го накара да мълчи.

Предположението ѝ не я беше излъгало. Много скоро две млади жени преминаха край тях, явно отивайки към реката. Тя нареди на вълка да си стои на мястото и с пълзенето, научено някога за преследване на месоядни животни, се запровира между тревите, скри се зад един храст и започна да наблюдава.

Двете жени си говореха, докато изваждаха сала. Езикът не ѝ беше познат, съвсем леко напомняше Мамотои. Не го разбираше, но долови една-две думи.

Жените пуснаха сала на вода, после издърпаха два дълги пръта изпод дъното му. Завързаха единия край на навито въже за едно дърво, после се качиха на сала. Докато едната гребеше с пръта, другата управляваше с въжето. Когато стигнаха до по-спокойно място на реката, започнаха да гребат срещу течението с двата пръта и стигнаха до малкия

док. С възетата завързаха прътовете към сала, така че да стърчат над водата, и скочиха върху забитите в дъното дънери. После се затичаха по пътя, откъдето Айла току-що беше дошла.

Тя се върна при животните, обмисляйки какво да прави. Беше сигурна, че жените ще се върнат скоро, но това можеше да е днес, или утре, или дори след два дни. Тя искаше да намери Джондалар колкото е възможно по-бързо, но не биваше да върви по тази пътека, за да не я хванат. Смяташе, че в никакъв случай не бива да се среща с тях, преди да е научила повече подробности. Най-после реши да потърси място, където да се скрие, така че да може да ги наблюдава на връщане, без те да я забележат.

Остана доволна, че не чака дълго. Следобед двете жени се върнаха с още няколко души – всички носеха месо и насечени на части коне. Движеха се изненадващо бързо въпреки товара си. Когато приближиха, Айла видя, че сред тях няма нито един мъж. Всички ловци бяха жени! Тя гледаше как товарят месото на сала, после гребат през реката и управляват с възето. След като разтовариха сала, те го скриха, но оставиха възето опънато през реката. Това я озадачи.

Пак се учуди, когато те бързо поеха по пътеката и почти се скриха от погледа ѝ. Тя изчака малко, после ги последва, но на голямо разстояние.

Джондалар се стъписа от това, което видя зад оградата. Единствената покрита площ беше доста обширна, стабилна за облягане, и предлагаше добър подслон от дъжд и сняг, а оградата пък спираше вятъра. Немаше огънове, имаше съвсем малко вода и никаква храна. Хората тук бяха само мъже и на всички тях доста се бяха отразили лошите условия за живот. Те започнаха да излизат от подслона, за да го видят – до един бяха слаби, мръсни и с нездрав вид.

Всички бяха твърде леко облечени за това време на годината и сигурно се скупчваха един до друг, за да се топлят.

Той разпозна един-двама, които бяха присъствали на погребението, и се запита защо ли мъжете и момчетата бяха оставени да живеят тук. Изведнъж няколко учудващи неща се сглобиха: държанието на жените с копията, странния коментар на Сармуна, закъснелия преглед на раната му, грубото отношение към него.

Изводът, който се налагаше, беше абсурден, но прозрението го връхлетя с такава сила, че повече нямаше никакви съмнения. Беше толкова очевидно, че се чудеше как е могъл да не проумее по-рано. Жените държаха мъжете тук против тяхната воля!

Но защо? Беше такава разсипия да се държат по този начин хора в бездействие, когато те можеха да влагат сили за общото благосъстояние и полза на общността. Мислеше за преуспяващия Лъвски бивак на Мамутои, с Талут и Толи, които организираха живота и дейността там, така че да има полза за всички. Всеки даваше своя принос, а им оставаше време и всеки да прави нещо по свое желание.

Атароа! До каква степен всичко това беше нейно дело? Тя очевидно беше водачът на този Бивак. Ако не носеше цялата отговорност за всичко тук, то поне беше твърдо решена да поддържа сегашното състояние на нещата.

Тези мъже би трябвало да ловуват и да събират храна, мислеше Джондалар, да копаят ями за хранилища, да правят нови подслони и да поправят старите; да създават нещо, вместо да се трупат накуп, за да се топят. Без съмнение тези хора бяха излизали на лов за коне в края на този сезон. Дали изобщо имаха събрана достатъчно храна за цялата зима? И защо ходеха на лов толкова далеч, когато имат такава удобна възможност да ловуват наблизо?

– Ти си този, когото наричат мъжа Зеландонии – обади се един от мъжете на Мамутои. Джондалар помисли, че е онзи със завързаните ръце, с когото вървяха заедно до мястото на погребението.

– Да. Аз съм Джондалар от Зеландониите.

– Аз съм Ебулан от Сармунаите – каза другият, после добави саркастично: – В името на Муна, Майката на Всичко, бъди добре дошъл в кошарата, както Атароа обича да нарича това място. Тук имената са други: Мъжкият бивак, Замразеният подземен свят на Майката, Капанът за мъже на Атароа. Намери си място.

– Не разбирам. Защо вие... всичките сте тук?

– Това е дълга история, фактически всички бяхме подлъгани и измамени по един или друг начин – отговори Ебулан. След това продължи с иронична гримаса: – Даже ни подлъгаха ние да построим тази кошара, поне по-голямата част от нея.

– А защо просто не прескочите през стената и не я напуснете?

– И да попаднем на копията на Епадое и нейните копиеноски? – обади се друг.

– Оламун е прав. Освен това не знам колко от нас биха имали сили за това – продължи мъжът. – На Атароа ѝ харесва да сме слаби... но има и по-лошо.

– По-лошо? – намръщи се Джондалар.

– Покажи му, Самодун – обърна се Ебулан към един висок,

мъртвешки слаб мъж със сива сплъстена коса и дълга брада, почти цялата побеляла. Имаше изсечено лице с дълъг прав нос и гъсти вежди, които подсилваха чертите на лицето му, но вниманието привличаха най-вече очите му. Те бяха стряскащи, тъмни като на Атароа, но вместо злост, в тях имаше древна мъдрост, тайнственост и състрадание. Джондалар не съзнаваше какво точно улавя у него, някаква издръжливост или кротко достойнство, но този мъж внушава силен респект дори в това окаяно условие.

Старият мъж му кимна и го поведе към пейката. Когато приближиха подслона, видя, че вътре има още няколко души. Когато се наведе да влезе, го блъсна задушаваша смрад. Един мъж лежеше на една греда като че свалена от покрива, а завивката му беше една-единствена дрипава кожа. Самодун я дръпна и пред очите на младия мъж се разкри ужасяваща рана. Той изтръпна.

– Защо е тук този човек?

– Копиеноските на Епадоа направиха това – отговори Ебулан.

– Сармуна знае ли? Тя може да му помогне.

– Сармуна! Ха-ха! Защо смяташ, че би направила нещо? – обади се Оламун, който ги беше последвал заедно с другите. – Кой мислиш, че е най-големият помощник на Атароа?

– Но тя почисти моята рана на главата ми – каза Джондалар.

– Тогава сигурно Атароа има някакви планове за теб – отвърна Ебулан.

– Планове за мен? Какво имаш предвид?

– Тя има навика да праща младите силни мъже на работа, докато може да ги контролира – обясни Оламун.

– А какво ще стане, ако някой не иска да й работи? Как ги контролира?

– Като не им дава храна и вода. Ако това не помогне – със заплахи за близките им. Ако знаеш, че някой от твоето огнище или брат ти ще бъде затворен в клетката без вода и храна, обикновено правиш, каквото тя иска.

– Клетката?

– Мястото, където те държаха – каза Ебулан. После се усмихна тъжно. – Откъдето си взел тези прекрасни одежди върху себе си. – Другите мъже също се засмяха.

Джондалар погледна окъсаната кожа, която беше дръпнал от клетката вътре в землянката и бе увил около тялото си.

– Хубаво си я свършил! – обади се Оламун. – Ардемун ни разказа и

как почти си съборил клетката.

– Сега тя трябва да направи по-здрава клетка – отбеляза един друг мъж. Ясно беше, че знае езика много добре.

Ебулан и Оламун говореха така добре, та Джондалар беше забравил, че Мамутои не беше родният език на тези мъже. Но очевидно повечето знаеха по малко, а другите разбираха какво се говори.

Мъжът на земята изпъшка и старият се наведе да го успокои. Забеляза и още двама да гледат от края на подслона.

– Няма да има никакво значение. Ако не е клетка, ще те накара със заплахи за останалите да правиш, каквото иска тя. Ако си имал нещастieto да се задомиш по-рано и да ти се е родил син в твоето огнище, може да те принуди всичко да направиш – каза Ебулан.

На Джондалар не се хареса такъв коментар и се намръщи.

– Защо да е нещастие да имаш син, роден в твоето огнище?

Ебулан погледна към стария мъж.

– Самодун?

– Ще попитам дали искат да се запознаят със Зеландони – каза той.

Това бяха първите думи, изречени от Самодун, и Джондалар се учуди как може толкова немощен мъж да има толкова дълбок и силен глас. Той отиде към дъното на подслона и се наведе да говори със свитите под niskия покрив хора. Чуваха само дълбокия му мек глас, но не и думите, после се чуха и другите гласове. С помощта на стария мъж един от младежите се изправи и закрета към тях.

– Това е Ардобан – представи го старият мъж.

– Аз съм Джондалар от Деветата пещера на Зеландониите, и в името на Дони, Великата майка земя те приветствам, Ардобан – каза той, като протегна двете си ръце на младежа – някак си усещаше, че трябва да се отнесе към момчето с достойнство.

То се опита да стои по-изправено и да поеме ръцете му, но младият мъж видя, че изпитва силна болка. Прииска му се да се приближи и да го подкрепи, но се възпря.

– Всъщност предпочитам да ме наричат Джондалар – каза с усмивка, като се опитваше да заглади неловкостта.

– Аз се наричам Добан. Не харесвам Ардобан. Атароа винаги казва Ардобан. Иска да казвам Сатароа. Не говоря повече.

Джондалар изглеждаше озадачен.

– Трудно е за превод. Това е форма на уважение – каза Ебулан. – Изразява най-добри поздрав и уважение към някого.

– А Добан не уважава вече Атароа?

– Добан мрази Атароа – каза младежът, готов да се разплаче, докато се обръщаше, за да се отдалечи. Самодун му помагаше, а на тях махна с ръка да излязат.

– Какво му се е случило? – понита Джондалар вече навън.

– Дърпах крака му, докато се извади от ставата – отговори му Ебулан. – Атароа го направи – тя нареди на Епадоа да го извършат.

– Какво?! – възкликна младият мъж с разширени от изненада невярващи очи. – Искаш да кажеш, че нарочно е осакатила момчето? Ама че отвратителна жена!

– Същото направи и с другото момче – малкия Одеван.

– И защо постъпва така?

– За по-малкия беше, че иска да даде пример. Майката на момчето не харесваше начина, по които тя се отнася с нас, и дойде да поиска мъжа ѝ да се върне в огнището им. Аваноа успяваше понякога дори да се промъкне при нас и да прекара нощта при него, а ни донасяше и храна. Не само тя, и други жени го правят, но Армодан, нейният мъж, се съпротивляваше на Атароа, отказваше да работи. И тя си го изкара на момчето. Каза, че на седем години вече е достатъчно голям да се отдели от майка си и да живее с другите мъже, но най-напред осакати крака му.

– Другото момче е на седем години?! – ахна новодошлият, като клатеше глава, обзет от гняв и ужас. – Никога не съм чувал нещо пострашно!

– Ордован се измъчва от болките, страда и за майка си. Но случаят с Ардобан е по-страшен – сега говореше Самодун, който беше излязъл от подслона и се присъедини; към групата.

– Трудно е човек да си представи нещо по-лошо – каза Джондалар.

– Мисля, че го мъчи повече предателството, отколкото физическата болка – продължи възрастният мъж. – Армодан чувстваше Атароа като майка. Неговата майка умря, когато беше съвсем малък, и тя го прие, но се отнасяше с него по-скоро като с любима играчка, а не като към дете. Обичаше да го облича в момичешки дрехи, да го кичи с разни глупости, но го хранеше добре, дори му даваше лакомства. А понякога го люлееше или го взимаше да спи в нейното легло, когато имаше настроение. Но когато ѝ омръзваше, го изритваше навън и го караше да спи на земята. Преди няколко години тя си внуши, че народът иска да я отрови.

– Казват, че тя отровила мъжа си – вмъкна Оламун.

– Тя караше Ардобан да опитва всичко, преди тя да го яде – продължи старият мъж, – а когато порасна, понякога го държеше вързан, защото смяташе, че той ще избяга. Но за него тя беше единствената

майка. Обичаше я и се опитваше да ѝ угоди. Отнасяше се към другите момчета така, както тя се отнасяше към мъжете и започна да им нарежда какво да правят. Разбира се, тя го насърчаваше.

– Той беше непоносим – добави Ебулан. – Човек можеше да помисли, че целият Бивак е негов, правеше живота на другите момчета невъзможен.

– После какво се случи?

– Той достигна възрастта на мъжеството – отговори Самодун и после допълни: – Майка му му се яви насън с вида на младо момиче и събуди мъжествеността му.

– Разбира се, така става с всички млади мъже – вмъкна Джондалар.

– Да, но когато Атароа разбра, тя сметна, че това е нарочно. Пошуря! Крещеше му, наричаше го с ужасни имена, после го захвърли в Мъжкия бивак, но преди това осакати крака му.

– С Одеван беше малко по-леко – обади се Ебулан. – Той беше по-малък. Дори не съм сигурен, че тя искаше да счупи ставата му. Мисля, че само искаше майка му и баща му да страдат, докато слушат виковете му, а когато все пак стана така с крака му, Атароа реши, че това е един добър начин да осакатява мъже, за да се поддават по-лесно на контрол.

– Тя използва Ардемун за пример – каза Оламун.

– И неговия крак ли повреди така?

– В известен смисъл – отвърна Самодун. – Беше нещастен случай, но стана точно когато той се опитваше да избяга. Атароа не позволи на Сармуна да го лекува, въпреки че тя може би желаше да го стори.

– Все пак беше по-трудно да осакати момче на дванадесет години. Той напразно се бореше и пищеше – каза Ебулан. – Знаеш ли, след като чухме как страда, никой от нас вече не можеше да изпитва яд към него. Той си плати доста скъпо за поведението си като дете.

– Вярно ли е, че е казала на жените, че всички деца-момчета, които се родят, ще бъдат сакати с единия крак? – попита Оламун.

– Така каза Ардемун – потвърди Ебулан.

– А тя дали си мисли, че може да нарежда на Майката какво да прави? Да Я накара да създава само момичета? – учуди се Джондалар. – Та тази жена предизвиква съдбата.

– Може би – допусна Ебулан, – но ще се наложи Самата майка да я накара да престане.

– Мисля, че мъжът от Зеландониите е прав – каза Самодун. – Майката вече се опита да я предупреди. Виж колко малко бебетата са се родили през последните години.

Може би последната ѝ лудост – осакатяването на деца, ще изчерпи Нейното търпение. Децата трябва да бъдат пазени, а не да им се причинява зло.

– Сигурен съм, че Айла не би изтърпяла това. Нито за миг! – каза Джондалар. После се намръщи и наведе глава при спомена. – Но дори не знам дали още е жива.

Мъжете се спогледаха, колебаеха се дали да говорят, макар че на устата на всички беше един и същи въпрос. Най-после Ебулан се осмели:

– Това ли е жената, за която каза, че язди коне? Тя сигурно има много власт и сила, щом може да управлява конете.

– Тя не твърди това – усмихна се Джондалар. – Но мисля, че има повече „власт“, отколкото признава. Тя не язди всички коне. Само една кобила, която е отгледала от малка, макар че е яздила и моя кон. Но той е малко труден за управление. Това беше проблемът...

– Ти също можеш да яздиш? – невярващо попита Оламун.

– Мога да яздя един... е, всъщност и нейния, но...

– Искаш да кажеш, че историята, която разказа на Атароа, е истина? – запита Ебулан.

– Разбира се, че е истина. Защо ми е да си измислям? – Той огледа невярващите им лица. – Може би ще е по-добре да започна отначало... историята е дълга. Когато Уини порасна – Айла беше кръстила кобилата Уини – тя роди жребче, почти по времето, когато се срещнахме. Тя ми показа как да яздя и ми даде жребчето да го уча. Нарекох го Рейсър. Това е дума от Зеландонии, означава бърз бегач, а той обича да бяга бързо. Пропътували сме целият път от Лятната среща на Мамутои покрай северния край на онези планини на изток, като яздехме конете. Въпросът е не на някаква специална власт и сила, а по-скоро да ги приучиш още от раждането им – точно както майките учат бебетата.

– Е... щом ти казваш – обади се Ебулан.

– Казвам го, защото е така – отвърна той, после реши, че няма смисъл да ги убеждава. Трябваше просто да видят, за да повярват, но нямаше изгледи това да се случи някога. Айла я нямаше, а също и конете.

Точно в този миг портата се отвори и всички се обърнаха нататък. Влезе Епадоа с няколко от нейните жени. Сега, когато знаеше малко повече за нея, Джондалар изучаваше тази жена, която беше причинила толкова болка на двете деца. Не знаеше коя е по-отвратителна – тази, която беше измислила мъчението, или онази, която го беше изпълнила. Макар да беше убеден, че самата Атароа го е направила, беше очевидно,

че у нея има нещо ненормално. Тя не беше съвсем наред. Сигурно някакъв лош дух я е докоснал и е отнесъл нейната разумна част – но какво да се каже за Епадоа? Изглеждаше съвсем здрава и нормална; как тогава е могла да бъде толкова жестока и безчувствена? Дали и на нея не й липсваше нещо?

За изненада на всички след тях влезе самата Атароа.

– Тя никога не влиза тук – каза Оламун. – Какво ли иска?

Необичайното й поведение го плашеше.

Зад нея вървяха няколко жени с димящи подноси с месо и няколко добре увити кошници с вкусна гъста и ароматна супа от месо. Конско месо! Сигурно ловците са се върнали! Джондалар се чудеше. Отдавна не беше ял конско месо и мисълта за него не събуждаше апетита му, но все пак миришеше вкусно. Внесоха още и голям мях с вода и няколко чаши.

Мъжете жадно и лакомо гледаха процесията, но никой не помръдваше от страх нещо да не промени намеренията на Атароа. Страхуваха се това да не е някакъв друг жесток номер – да внесат всичко само да им го покажат, а после да го отнесат.

– Зеландони! – каза Атароа, сякаш издаде заповед. Джондалар я гледаше внимателно, докато отиваше към нея. Изглеждаше почти по мъжки... не, реши той, не точно.

Чертите й бяха силни и остри, но фино изваяни и с хубава форма. Всъщност беше красива, по свой начин, или би могла да бъде, ако не беше толкова рязка. Имаше някаква особена жестокост в свитите й устни, а нейната безчувственост личеше в очите й.

Сармуна застана до нея. „Сигурно е дошла с другите жени – помисли си младият мъж, – не съм я забелязал.“

– Сега говоря от името на Атароа – каза Сармуна на Зеландони.

– Ти самата трябва да отговориш на доста въпроси – каза й той. – Как си могла да го допуснеш? Атароа няма разум, но ти имаш. Ти си отговорна!

Очите й се вледениха от ярост.

Атароа се обърна ядосано към жената-шаман.

– Тя не иска да ми говориш. Тук съм, за да й превеждам. Атароа иска да я гледаш, когато говориш.

Джондалар погледна жената-водач и зачака думите й. Сармуна започна да превежда.

– Сега говори Атароа: Харесва ли ти новото място, където си... настанен?

– Нима очаква да ми харесва? – отговори на Сармуна, която избягваше погледа му и говореше на Атароа.

Злобна усмивка пробяга по лицето на жената-водач.

– Сигурно вече доста си чул, но не вярваш на всичко.

– Вярвам на това, което виждам.

– Е, видя, че внасям тук храна.

– Не виждам никой да я яде, а знам, че всички са гладни.

Усмивката ѝ стана по-широка, когато чу превода.

– Ще ядат, и ти също. Ще ви трябват сили – изсмя се високо водачката.

– Да, това е сигурно.

След превода Атароа внезапно си тръгна и повика и жените.

– Ти носиш отговорността – каза Джондалар на Сармуна на тръгване.

Веднага щом вратата се затвори, една от жените им каза:

– Побързайте, вземете всичко, преди да си е променила мнението.

Мъжете се хвърлиха към съдовете с месо. Когато Самодун минаваше покрай Джондалар, каза:

– Бъди много внимателен, Зеландони. Намислила е нещо много специално за теб.

Следващият ден минаваше бавно за Джондалар. Донесоха им вода, но малко храна, и не разрешиха на никого да излиза, дори за работа – а това беше съвсем необичайно. Това притесняваше мъжете, особено, от както Ардемун също беше оставен в кошарата. Той знаеше няколко езика и затова беше станал преводач на Атароа, а после говорител на мъжете в разговорите с тях. Заради куция крак тя смяташе, че той не представлява опасност, а освен това не можеше и да избяга. Беше му дадена повече свобода, отколкото на повечето мъже в Бивака, и той често донасяше информация за живота извън Мъжкия бивак, а понякога и малко храна.

Повечето мъже прекарваха деня в игри и залагания за бъдещи събития, като използваша за игрите малки дървени пръчици, камъчета и дори счупени парчета кости от изядено месо. Дългата кост от конския хълбок беше оглозгана и оставена настрана за същата цел.

Джондалар прекара първия ден от затворничеството си в изследване на всичко в най-големи подробности и в проверяване здравината на оградата наоколо. Откри няколко места, където му се струваше, че може да се промъкне или да се покатери, но през отворите виждаше Епадоа и нейните жени, които зорко охраняваха наоколо, така че заради мъжа със

силно инфектираната рана засега се отказа от намеренията си. Прегледа също и подслона, като отбелязваше какво можеше да поправи, а и да го направи по-топъл... само ако бяха тук инструментите му и нужните материали.

По общо споразумение единият край на подслона, зад една купчина камъни, беше оставен за клозет. Джондалар с погнуса позна миризмата, която беше проникнала из целия подслон. Никак не беше приятно да се стои тук, особено и при задушавачата миризма от гниещата инфектирана плът на другия мъж, но през нощта просто нямаше друг избор.

Скупчи се при останалите, за да се топлят, като загърна тези около него с отпорената от клетката кожа.

През следващите дни обонянието му свикна с миризмите, по-слабо страдаше от глада, но като че ли му беше по-студено и се чувстваше трескав и с олекнала глава. Искаше му се да има малко кора от върба, за да спре главоболието.

Обстоятелствата се попромениха, когато болният мъж умря. Ардемун отиде до вратата и каза, че иска да говори с Атароа или Епадоа, за да се изнесе и погребете тялото. Отначало разрешиха само на няколко мъже да излязат, а после казаха на всички, че могат да присъстват на погребалния обред. Джондалар почти се срамуваше от вълнението си при мисълта, че ще излезе от Кошарата, понеже причината за временната им свобода беше смърт.

Навън късното следобедно слънце простираше дълги сенки по земята, като осветяваше далечните равнини и течащата долу река. Мъжът усети как го завладява красотата и величието на открития пейзаж. Възхищението му беше прекъснато от остра болка в рамото. Погледна с раздражение Епадоа и трите жени с копия до нея и му беше необходим голям самоконтрол, за да не ги изблъска от пътя си.

– Тя иска да си сложиш ръцете на тила, за да ги вържат – каза Ардемун. – Не можеш да вървиш със свободни ръце.

Джондалар се намръщи, но не възрази. Докато вървеше след Ардемун, мислеше за положението, в което се намираше. Дори не знаеше със сигурност къде е или от колко време е тук, но му беше непоносима мисълта да прекара още време в кошарата, без да може да вижда нищо друго освен оградата. Щеше да излезе, и то скоро, защото след това вече нямаше да е в състояние да го направи. Няколко дни без храна не бяха толкова страшни, но ако това продължеше повече, щеше да се превърне в реален проблем. Освен това, ако имаше и най-малка вероятност Айла да е жива, макар и ранена, той трябваше да я намери на всяка цена, и то

бързо. Още не знаеше как ще го направи, но бе решил да не стои повече тук!

Повървяха малко, пресякоха един поток и продължиха с мокри крака. Погребението бе кратко и Джондалар се чудеше защо Атароа се занимава да го организира, след като не беше положила никакви грижи за мъжа, докато още беше жив. Ако беше го направила, той може би нямаше да умре. Не познаваше човека, дори не знаеше името му, само беше видял как се мъчи – ненужни мъки. Сега си отиваше – тръгваше към следващия свят, но без Атароа. Може би така беше по-добре, отколкото да прекара много години, като гледа през онази ограда.

Колкото и да беше кратка церемонията, краката му замръзнаха във влажните ботуши. По обратния път той огледа по-внимателно малкия поток, като се опитваше да види камък за стъпване или друг начин да запази сухи краката си. Но когато погледна надолу, забрави за това. Като че ли нарочно поставени един до друг, два камъка лежах на едната страна на потока: единият беше малък, но съвсем правилен къс кремък; другият беше кръгъл, сякаш точно премерен да легне удобно в ръката му – най-подходящата форма за чук.

– Ардемун – каза той на мъжа зад себе си на Зеландони, – видя ли тези два камъка? – Показа, му ги, с крак. – Дай ми ги – много са важни за мен.

– Това кремък ли е?

– Да, аз обработвам кремък.

Внезапно Ардемун се спъна и падна. Докато се изправяше с трудност заради кучия си крак, се приближи една жена с копие. Тя каза нещо остро на един от мъжете, който искаше да помогне на падналия да се изправи. Епадоа се върна да види какво става. Ардемун успя да се изправи, преди тя да се доближи, и гледаше извинително, докато тя хокаше.

Когато се прибраха, Ардемун и Джондалар отидоха до клозета при камъните в другия край на кошарата. Когато се върнаха при другите мъже. Ардемун им каза, че ловците са се върнали с повече месо от убитите коне, но при връщането на втората група нещо сее случило. Не знаел какво точно, но жените били разтревожени. Всички говорели, но не успял да чуе нещо по-конкретно.

Същата вечер отново им донесоха месо и вода, но на никого от носещите не разрешиха да остане при тях, за да нареже месото. Оставиха го едро насечено върху няколко пъна, без да говорят. Мъжете обсъждаха това, докато ядяха!

– Става нещо особено – каза Ебулан, като говореше на Мамутои, за

да разбира Джондалар. – Май са заповядали на жените да не разговарят с нас.

– Така е, но за нас не значи нищо – обади се Оламун. – Как можем да направим или измислим каквото и да било, когато нищо не знаем?

– Прав си, Оламун. Няма никакъв смисъл, но съм съгласен с Ебулан. Мисля, че на жените е наредено да не говорят – каза Самодун.

– В такъв случай може би сега е моментът – намеси се Джондалар. – Ако жените на Епадоа са заети с обсъждане, може би няма да забележат.

– Какво да забележат? – попита Оламун.

– Ардемун успя да вземе от земята един кремък...

– А, ето каква била работата – каза Ебулан. – Чудех се в какво успя да се спъне че падна.

– Добре де, какво толкова ни помага едно парче кремък? – не разбираше Оламун. – Трябва да имаш оръдия, за да направиш нещо от него. Аз някога съм гледал как един майстор обработваше кремък, после той умря.

– Да, но той взе и един камък-чук, а и тук наоколо има още няколко. Ще стигнат да направим няколко остриета и да ги използваме за ножове и остриета, а и за други оръжия – стига да имаме едно хубаво парче кремък.

– Ти обработваш кремък? – изненада се Оламун.

– Да, но ще ми трябва малко помощ. Трябва да има шум, за да не се чуват ударите по камъните.

– Добре де, но какво ще направим с няколко ножа, дори и много добри? Жените имат копия! – отбеляза Оламун.

– Най-малкото с тях могат да се отрежат въжетата, ако на някого са вързани ръцете – каза Ебулан. – Ей, сега ще измислим някоя шумна игра или състезание, за да прикрием шума. Но вече почти се стъмни.

– Няма значение. Бързо ще направя сечивата и върховете. А утре мога да работя вътре в подслона – няма да ме виждат. Ще ми трябват животински кости и ей онези пънове, и може би някоя греда от подслона. Щеше да е добре, ако имаше животински жили, но и ивици кожа ще свършат работа. А, Ардемун, ако намериш пера някъде навън, като излизаш от кошарата, ще ги използвам.

Той кимна, после попита:

– Ще направиш нещо, което ще лети? Нещо като летящи копия?

– Да, нещо, което ще лети. Ще трябва доста добре да се издълат и оформят, а това ще отнеме време. Но смятам, че ще успея да направя

Айла през равнината

едно оръжие, с което ще ви изненадам!

ГЛАВА 28

На следващата сутрин Джондалар поговори със Самодун за двете осакатени момчета. Цялата нощ беше мислил за тях, като си спомни как Дарво се беше заел с обработването на кремък още като малко момче, и му се струваше, че ако бъдат научени на занаят, например да обработват кремък, биха могли да водят независим и пълноценен живот, въпреки че са куци.

– С водач като Атароа смяташ ли, че някога ще имат такава възможност? – попита възрастният човек.

– Тя дава на Ардемун по-голяма свобода. Може пък да реши, че двете момчета също няма да са голяма заплаха, и да ги пуска по-често навън от кошарата. Може някой дори да я убеди колко е подходящо да има двама майстори на сечива тук. Оръжията на ловците й са изработени много; лошо. Пък и кой знае, може да не бъде водач още дълго.

Самодун погледна замислено русокосия чужденец.

– Чудя се дали знаеш нещо, което аз не знам. Във всеки случай, ще им кажа да дойдат да гледат как работиш.

Предната вечер Джондалар работи отвън, за да не се разпръснат в подслона треските и парчетата от дялането. Избра си едно малко място зад клозета им. Заради миризмата стражите избягваха да минават оттук и най-малко наблюдаваха това място.

Остриетата, които бързо беше издялал от сърцевината на кремъка, бяха поне четири пъти по-широки, отколкото дълги, със заоблени краища; това бяха образците, от които щяха да се изработят другите сечива. Поради това, че бяха от кремък, ръбовете бяха остри като бръснач, за да режат твърда кожа, все едно, че е парче втвърдена мазнина. Всъщност бяха толкова остри, че често се налагаше ръбовете да се изтъпават, за да не се порязва този, който ги използва.

На сутринта първата работа на Джондалар беше да си избере в подслона място под цепнатините на покрива, за да има достатъчно светлина. После отрязва парче кожа от наметката си и го постели на земята, за да се събират върху него отхвърчащите при дялкането парченца кремък. Около него седяха двете куци момчета и неколцина мъже и гледаха как един твърд объл камък и няколко парчета кост могат да послужат за направата на сечиво от кремък, което на свой ред служеше за оформяне и направа на вещи от кожа, дърво и кост. Макар че трябваше да

внимават да не привлекат вниманието и се налагаше от време на време да демонстрират, че спазват ежедневиия си режим – ставаха, движеха се, после пак се събираха един до друг да се топят – всичко това не нарушаваше очарованието от гледането.

Джондалар взе едно острие и го огледа критично. Искаше да направи няколко вида сечива и преценяваше за кой вид от тях ще е най-подходящо едно от парчетата. Единият дълъг, остър ръб беше почти прав, а другият беше малко извит. Той започна с изтъняване на неравния край, като го триеше с каменния чук. Остави другия ръб както си беше. После с дългия заострен край на една кост проби дупки в изравнения ръб и отчупваше внимателно малки частици, докато накрая го изостри добре и оформи връх. Ако имаше жила, лепило или някакви други материали за прикрепване, щеше да му сложи и дръжка, но дори и без тях накрая се получи истински нож.

Докато останалите го заразглеждаха и изпробваха върху космите на ръцете си или парчета кожа, Джондалар се зае с друго парче. То беше вдлъбнато в средата. Той няколко пъти натисна леко със закръглената част на една кост, отчупи остриите парчета в двата края, с което едновременно ги заобли и укрепи, така че това сечиво да става за оформяне и изглаждане на парчета дърво или кост. Показа как се използва и го пусна на всички да го разгледат.

Взе следващия къс и изтъни двата му края, така че да се хваща лесно. След това с два добре премерени удара от едната страна отчупи две парченца, в резултат, на което върхът се оформи като длето. За да покаже за какво служи, с него той издълба улей в едно парче кост, после няколко пъти мина по улея, като го правеше все по-дълбок при всяко следващо минаване. Същевременно обясняваше как всяка дръжка, острие или стрела може първо да бъде издялана в най-груба форма, а после постепенно да бъде до изстъргана и огладена.

Демонстрираното от Джондалар беше почти като откровение. Никой от момчетата и по-младите мъже не беше виждал опитен майстор на сечива от кремък, а много малко от по-възрастните познаваха по-изкусен от него. Предишната вечер, при последните отблясъци светлина на здрачаване той беше успял да изработи почти тридесет готови за използване модела само с едно парче кремък, преди то да се износи съвсем. До следващия ден повечето мъже вече използваха по едно или няколко от приготвените сечива.

После той се опита да им опише ловното оръжие, което искаше да изработи. Някои го разбраха бързо, макар че продължаваха да изказват

съмнение колко голяма би могла да бъде точността и скоростта на копие, изстреляно с копие хвъргач. Други не можеха да схванат идеята, но това нямаше значение.

Това, че държаха в ръцете си добре направени сечива и изработваха с тях нещо необходимо, им даваше чувството, че имат някаква цел. А понеже правеха нещо, насочено срещу Атароа и наложените им от нея условия, отчаянието в Бивака на мъжете се разсея и проблесна надежда, че може би някой ден ще успеят да си върнат свободата.

През следващите няколко дни Епадао и жените-стражи усетиха промяна и бяха убедени, че нещо става. Мъжете вървяха с по-лека стъпка, прекалено много се усмихваха, но колкото, и да се опитваха, не успяха да разберат нищо. Затворниците криеха много внимателно не само ножовете и длетата, направени от Джондалар, но дори и отпадъците. И най-малкото парченце или късче кремък, най-фините частици дърво или кост бяха заравяни вътре в подслона и мястото бе закривано с дъска от покрива или с парче кожа.

Но най-голямата промяна настъпи у двете сакати момчета. Джондалар не само им показа как се правят сечивата, но им направи и специални сечива и им показа как да работят с тях. Те престанаха да се крият в тъмните ъгли на подслона и започнаха да се сближават с по-големите момчета. И двамата бяха превърнали чужденеца в свой идол, особено Добан, който беше по-голям и разбираше нещата по-добре, макар че все още се срамуваше да го показва.

Откакто се помнеше, той беше живял с лудата Атароа и винаги се беше чувствал безпомощен и зависим от нея. Винаги бе живял с опасението, че ще му се случи нещо ужасно, така че след извънредно болезнената и страшна травма, която беше изживял, вече живееше с убеждението, че оттук нататък ще го сполетяват само все по-лоши неща. Затова остана дълбоко поразен, когато видя как един човек взема два случайни камъка от реката и с ръцете и ума си създава надеждата, че животът може да се промени. Добан се страхуваше да задава въпроси – все още не смееше да се доверява на никого – но повече от всичко на света искаше да се научи да прави сечива от камък.

Русият мъж усети интереса му и му се щеше да имаха повече кремък, за да започне да го учи поне на основните неща. Чудеше се дали този народ ходи на някакви срещи, като Летните Срещи или Събиранията, където обикновено се разменяха и нови идеи и някои стоки. Не можеше да няма майстори на сечива в тази област, които да обучат Добан. Той имаше нужда от такова знание, което да го накара да забрави

недъга си.

След като Джондалар измайстори дървен модел на копиехвъргача, за да им покаже как изглежда и как се прави, някои от мъжете започнаха да правят копия за този странен уред. Той направи и няколко върхове на копия от останали парчета кремък, а от най-здравата кожа, която се намери, изряза тънки ивици, за да ги завърже. Ардемун дори успя да открие гнездо на земен орел и оттам донесе няколко пера. Единственото, което им липсваше, бяха пръчки за дръжки на копията.

Джондалар се опита да направи няколко от оскъдните налични материали. С остро длето отрязва тънко парче от една дъска на покрива. Показа на мъжете как се завързва върхът и се прикрепят перата, после демонстрира как се държи копиехвъргачът и техниката на използването му, но без да изхвърля копие. Но изрязването на дръжка за копие от дъска ставаше бавно и изискваше търпение, а и дървото беше сухо, чупливо и лесно се цепеше.

Трябваша му млади, прави пръчки или достатъчно дълги клони, които можеха да бъдат изправени; но за това пък му трябваше огън. Чувстваше се отчаян така затворен и ограничен. Да можеше само за малко да излезе да потърси нещо подходящо за дръжки! Докато се приготвяха за сън, сподели проблема с Ебулан. Той го погледна странно, започна да казва нещо, поклати глава, затвори очи и се обърна на другата страна. Джондалар се замисли за реакцията му, но скоро я забрави и заспа с мисли за проблема.

Атароа мислеше за Джондалар. Тя очакваше с нетърпение промените, които щяха да настъпят у него през зимата и как постепенно ще се поддаде на нейната власт, докато накрая успееше да докаже на всички, че е по-силна от този висок красив мъж. А след като се справи с него, ще осъществи и другите си планове. Чудеше се дали той вече е готов да бъде изведен на работа. Епадоа беше споделила с нея мненията си, че нещо става и че в това е замесен и новият мъж, но още не беше разбрала със сигурност какво е. Може и беше време да го отделят за малко от другите мъже, мислеше водачката, например да го върнат в клетката. По този начин щяха да държат всички мъже неспокойни.

На сутринта тя каза на жените, че иска група за работа, в която да включат и Зеландони. Джондалар се зарадва на предстоящото излизане, защото най-после щеше да види нещо различно от голата земя и окаяните мъже. За пръв път го извеждаха да работи навън и макар че нямаше представа какво щяха да му възложат да върши, все пак се надяваше да му се удаде възможност да потърси млади прави дървета. Как щяха да

ги внесат в кошарата, засега беше друг проблем. По-късно през деня Атароа се разхождаше пред земянката, придружавана от още две жени с копия и от Сармуна.

Водачката беше облечена с кожената туника на Джондалар. Мъжете пренасяха кости от мамут и ги трупяха там, където им кажеше. Работеха от сутринта без никаква почивка и храна. Макар че беше навън, той не успя да потърси материал за копия, а още по-малко да може да отсече и да го внесе вътре. Наблюдаваха го прекалено внимателно и не му разрешаваха никаква почивка. Не само се чувстваше отчаян, а беше и уморен, гладен, жаден и много ядосан.

Джондалар пусна на земята единия край на костта от крак, която двамата с Оламун бяха донесли. Изправи се и погледна жените. Когато Атароа се приближи, той забеляза, че тя е по-висока от повечето мъже. Можеше да бъде привлекателна дори. Какво ли ѝ се е случило, че така да намрази мъжете? Когато го заговори, усети сарказъм в думите ѝ, макар че не разбираше смисъла.

– Е, Зеландони, готов ли си да ни разкажеш някоя друга историйка като предишната? Настроена съм да се забавлявам – преведе Сармуна със съответната интонация.

– Не е историйка. Казах истината.

– Че си пътувал с жена, която язди коне? Е, добре, къде е тогава тази жена? Ако има силата, за която твърдиш, защо още не е дошла да те потърси? – попита Атароа с ръце на кръста.

– Не знам къде е. А ми се иска да знаех! Боя се, че е паднала от скалата заедно с конете, които преследвахте.

– Лъжеш, Зеландони! Моите ловци не са намерили никаква жена на гърба на кон и никакво тяло на жена при конете... Мисля, че си чул за наказанието за кражба от Сармуна – то е смърт. А ти се опитваш и да се изплъзнеш с лъжа!

Никого не са намерили? Джондалар едва удържа радостта си, когато чу превода на Сармуна, щастлив, че Айла все още е жива.

– Защо се усмихваш, когато току-що ти казах за смъртното наказание? Съмняваш ли се, че ще го изпълня? – продължи водачката, сочейки към него и после към себе си за по-голяма убедителност.

– Смърт? – Повтори той, после пребледня. Как може някой да наказва със смърт друг за това, че е ходил на лов? Толкова беше щастлив от мисълта, че Айла може да е жива, та отначало не беше разбрал точно думите ѝ. Когато ги проумя, гневът му се върна.

– Конете не са само на Сармуна. Те са тук за всички Деца на

Земята. Как можеш да наричаш лова кражба? Дори и да бях тръгнал на лов за коне, то щеше да е за храна.

– Ха! Ето, хванах те в лъжа! Признаваш, че си бил на лов за тези коне.

– Не съм! Казах „дори и да бях ходил на лов за тези коне“, а не че съм го направил. – Той погледна преводачката. – Сармуна, кажи й, че Джондалар, син на Мартона, която беше предишният водач на Деветата пещера, не лъже.

– Сега казваш, че си син на жена, която е била водач? Този Зеландони е пълен лъжец, щом говори лъжи за жена-водач.

– Познавал съм много жени-водачи. Ти не си единствената, Атароа. Много жени при Мамото са водачи.

– Съ-водачи са. Те делят водачеството с мъж.

– Майка ми беше водач десет години. Стана водач, когато умря нейният мъж, и не делеше с никого водачеството. Беше уважавана както от мъжете, така и от жените, и предаде водачеството доброволно на моя брат Джохаран. Не хората поискаха това от нея.

– Уважавана от мъже и жени? Само го чуйте! Да не мислиш, че не познавам мъжете, Зеландони? Че не съм имала мъж? Толкова ли съм грозна, та никой да не ме пожелае?

Атароа почти пишеше срещу него, а Сармуна превеждаше едновременно с думите й, все едно, че знаеше предварително какво ще каже водачката. Джондалар почти беше забравил, че вместо нея говори жената-шаман като че ли слушаше самата Атароа, но все пак лишеният от емоции превод правеше думите странно откъснати от жената, която говореше толкова възбудено.

– Моят мъж беше водач тук. Беше силен водач, силен мъж!

– Много хора са силни. Не силата прави водача такъв.

Но Атароа всъщност не го чуваше. Тя се замисли, извика спомени-те си.

– Бругер беше толкова силен водач, че ме биеше всеки ден, за да го докаже! – усмихна се презрително. – Не е ли срамно, че гъбите, които изяде, бяха отровни? – Усмивката й стана зловеща. – Аз водих честна битка със сина на сестра му за водачеството. Той беше по-слаб. Умря. – Тя погледна мъжа. – Но ти не си слаб, Зеландони. Не искаш ли да се биеш с мен за живота си?

– Нямам желание да се бия с теб, Атароа. Но ще се защитавам, ако трябва.

– Не, ти няма да се биеш с мен, защото знаеш, че ще победиш. Аз съм

жена. Имам силата на Муна на моя страна. Майката е благословила жените – те са тези, които дават живот. Те трябва да бъдат водачите.

– Не – възрази Джондалар. Няколко души наоколо трепнаха, когато го чува толкова открито да изразява несъгласие с Атароа. – Водачество то не принадлежи непременно на този, когото Майката е благословила, а на по-силния физически. Например водач на берачите на къпини е този, който знае къде има къпини, кога ще са узрели и кой е най-добрият начин да се берат. Водачът трябва да е надежден, достоен за доверие; трябва да знае какво прави.

Атароа се мръщеше. Думите му не й въздействаха, тя слушаше само себе си, но не й харесваше наставническия тон в гласа му – той май си въобразяваше, че има право да говори свободно или да изразява мнението си.

– Няма значение каква е задачата – продължаваше Джондалар. – Водачът в лова е този, който знае къде може да са животните и кога; той може да ги проследява. Той е най-опитният в лова. Мартон винаги казваше, че водачите на народа трябва да се грижат за хората, на които са водачи. Ако не го правят, няма повече да са водачи – говореше, давайки отдушник на гнева си, без да обръща внимание на мрачното лице на Атароа. – Какво значение има дали са мъже или жени?

– Повече няма да позволя мъже да бъдат водачи! – прекъсна го тя. – Ето, тези мъже знаят, че водачи са жените. Децата от малки се възпитават така. Тук ловци са жените. Нямаме нужда от мъже да търсят следи или да ръководят. Мислиш, че жените не могат да ловуват?

– Разбира се, че могат. Майка ми беше ловец, преди още да стане водач. А жената, с която пътувах, беше един от най-добрите познати ми ловци. Тя обичаше лова и беше много добра в откриването на следи. Аз можех да хвърлям копие по-далеч от нея, но тя беше по-точна. Можеше да уцели птица в небето или да убие тичащ заек само с един-единствен камък от прашката си.

– А, още измислици! – изръмжа Атароа. – Много е лесно да се твърдят разни неща за жена, която не съществува. Моите жени не ходеха на лов – не им беше позволено. Докато Бругер беше водач, на никоя жена не се разрешаваше да докосне оръжие и никак не беше лесно, когато аз станах водач. Никой не знаеше как се ловува, но аз ги научих. Виждаш ли онези мишени за упражнениа?

Атароа посочи редица стълбове, забити в земята. Джондалар ги беше забелязал на минаване край тях, но не знаеше за какво служат. Сега видя и един скелет на кон, висящ от дебела дървена стойка. От него

стърчаха няколко стрели.

– Жените се упражняват задължително всеки ден, и то не само да убиват от място с копията, а и да ги хвърлят. Най-добрите стават ловци. Но и преди да се научим да правим копия и да ги използваме, бяхме добри ловци. Тук наблизо има една скала, близо до мястото, където израснах. Хората, там преследват конете поне веднъж на година. Научихме се да ловуваме като тях. Не е толкова трудно да докараш конете до ръба на пропастта, особено, ако съумееш да ги примамиш.

Тя погледна Епадоа с нескрита гордост.

– Епадоа откри, конете много обичат сол. Тя накара жените да събират урината си и я използва да примамва конете. Моите ловци са моите вълци! – завърши водачката, като се усмихваше на жените с копия, наредени в кръг.

На тях явно им стана приятно от похвалата и се поизпъчиха. Джондалар не беше обръщал внимание на облеклото им, но сега забеляза, че всички ловци носеха нещо от вълча кожа. Повечето имаха качулки от вълча козина и завързан около врата им поне по един вълчи зъб, но най-често повече от един. Някои имаха вълча кожа и на ръкавите на туниките си, или по подгъва, или на двете места, както и по още няколко декоративни кръпки. Качулката на Епадоа беше изцяло от вълча кожа, с част от вълча глава на върха. От раменете ѝ висяха вълчи лапи, а една пухкава вълча опашка допълваше украсата.

– Копията им са техните зъби, те убиват в глутница и донасят храната. Краката им са техните лапи, те тичат неуморно цял ден и изминават дълги разстояния – каза Атароа почти напевно, с ритъм, който явно се беше получил от много повторения. – Епадоа е техният водач, Зеландони. Не бих търсила по-добър. Тя е много умна.

– Сигурен съм, че е така – каза Джондалар, чувствайки се надминат. Но също така не можа да подтисне чувството на възхищение от постигнатото от тях, след като са започнали без никакъв опит. – Просто мисля, че е голяма загуба мъжете да стоят без работа, когато те също биха допринесли много, ако помагат в лова, в събирането на храна, в правенето на сечива. Тогава жените няма да работят толкова много. Не казвам, че не могат, но защо трябва да вършат всичко – и женската, и мъжката работа?

Атароа се засмя – дрезгавият ѝ, налудничав смях го смрази.

– И аз съм се чудила за същото. Жените създават новия живот; тогава защо изобщо ни трябва мъже? Някои жени още не могат да се откажат от тях, но в крайна сметка за какво са ни? За Удоволствия?

Мъжете са тези, които получават Удоволствия. При нас вече не се стараем да даваме на мъжете Удоволствия. Вместо да живеят в огнища по двойки мъж и жена, аз съм сложила при жените жени. Те делят работата, помагат си една на друга за децата, разбират се една друга. Когато наоколо няма мъже, Майката ще трябва да събере духовете на жените и ще се раждат само момичета.

Дали ще стане това? Джондалар не вярваше. Самодун беше казал, че в последните години се раждат малко деца. Изведнъж си спомни как Айла казваше, че споделянето на Удоволствията от мъж и жена слага началото на новия живот у жената. Атароа държеше мъжете и жените разделени. Дали това не беше причината да са по-малко бебетата?

- Колко деца са се родили? – попита той, просто от любопитство.
- Не много, но има няколко, а където има малко, ще има и повече.
- Всичките ли са момичета?

– Мъжете все още са прекалено близо. Това пречи на Майката. Много скоро всички мъже няма да ги има вече. Тогава ще видим колко момчета ще се родят.

– Или колко бебета изобщо ще се родят – каза Джондалар. – Великата Майка Земя е направила и мъже, и жени, и като Нея жените са благословени да дават живот и на момичета, и на момчета, а само Майката решава духът на кой мъж да се събере с духа на жената. Но винаги го има духът на мъжа. Наистина ли смяташ, че можеш да промениш това, което Тя е предписала?

– Не се опитвай да ми казваш какво ще направи Майката. Ти не си жена, Зеландони – отвърна му надменно. – На теб просто не ти харесва да слушаш колко сте ненужни, а може би не искаш да се лишиш от Удоволствията? Така е, нали?

Внезапно Атароа промени тона си, от което стана малко по-привлекателна.

– Искаш ли Удоволствия, Зеландони? Щом няма да се биеш с мен, какво би направил, за да заслужиш свободата си? О, знам! Удоволствия! За такъв силен и красив мъж може би Атароа би била готова на Удоволствия. Но можеш ли ти да дадеш Удоволствия на Атароа?

Сармуна беше променила тона си. – говореше не като другата жена, а само от нейно име. Едва сега Джондалар се сети, че беше слушал превод на думите. Едно нещо беше да се слуша гласа на жената-водач Атароа, а съвсем друго – гласа на Атароа – жената. Сармуна можеше да превежда думи, но не можеше да се отъждестви с интимната същност на жената. Сега вече Джондалар чуваше и двете.

– Толкова висок, толкова рус, така съвършен, той би могъл да бъде мъж на Самата Майка. Виж, та той е по-висок дори от Атароа, а не са много такива мъже. Дал си Удоволствия на много жени, нали? Само една усмивка на високия, едър, красив мъж с неговите сини, сини очи, и жените са готови на всичко. На всички ли даваш Удоволствия, Зеландони?

Джондалар не й отговори. Да, имаше време, когато се беше наслаждал на Удоволствията с много жени, но сега искаше само Айла. Острата болка го прониза отново. Какво ще прави без нея? Нима вече има значение дали ще живее, или ще умре?

– Ела, Зеландони, ако доставиш на Атароа големи Удоволствия, ще си свободен. Атароа знае, че можеш да го направиш. – Високата, привлекателна жена-водач му махаше прелъстително. – Виждаш ли, Атароа е готова да ти се отдаде. Покажи как един силен мъж дава Удоволствията на една жена. Джондалар от Зеландони сподели с Атароа, дара на Муна, Голямата Майка Земя.

Тя обви ръце около врата му и се притисна към него. Джондалар не откликна. Жената се опита да го целуне, но той беше доста по-висок, а не се наведе. Тя не беше свикнала с толкова висок мъж; не й се налагаше често да се повдигне, за да достигне някой мъж, особено такъв, когото не можеше да преклони. Почувства се глупаво и пламна от яд.

– Зеландони! Искам да бъда с теб и ти давам шанс да получиш свободата си.

– Няма да споделям Дара на Удоволствията от Майката при такива обстоятелства – заяви той. Тихият му, овладян глас издаваше огромния му гняв, но той и не се опитваше да го крие. Как се осмеляваше тя така да обижда Майката? – Дарът е свещен, даден е да бъде споделян с желание и радост. Съешаването по този начин ще бъде незачитане на Майката. Ще обезцени Нейния Дар и ще Я разгневи точно толкова, колкото, ако жена бъде взета насила. Аз избирам жените, с които да се свържа, а нямам желание да деля Нейния Дар с теб, Атароа.

Джондалар можеше да откликне на поканата на Атароа, но смяташе, че не е честно. Той беше вълнуващо красив мъж за повечето жени. Беше усвоил начина да ги накара да се чувстват приятно с него и да създава взаимно привличане и желание. Но у тази жена нямаше топлина и тя не запали у него искрата на желанието. Той усети, че дори и да беше се опитал, нямаше да успее да й даде удоволствие.

А Атароа се вкамени, когато чу превода. Повечето мъже нито миг не биха се поколебали да споделят Дара на Удоволствията с такава

красива жена, за да получат свободата си. Пътниците без късмет, които случайно попадаха на тяхната територия и бяха залавяни от ловците, обикновено веднага се възползваха от възможността да се изплъзнат толкова лесно от Жените-Вълци Сармунаи. Макар че някои се колебаеха, понеже не знаеха истинските й намерения, никой не беше си позволявал да ѝ откаже така открито. Впрочем те много скоро се убеждаваха, че са имали право да изпитват съмнения!

– Ти отказваш... – жената-водач заекна, не можеше да повярва. Преводът дойде безчувствен, – но реакцията ѝ беше ясна на всички. – Отказваш на Атароа! Как се осмеляваш! – изкрещя тя, после се обърна към Жените-Вълци:

– Съблечете го и го завържете на мишената за упражнения!

Така бе решила да постъпи с него, но едва след като го унизи и сломи напълно. Надяваше се Джондалар да я държи заета през цялата зима. Тя обичаше да измъчва мъжете с обещания за свобода в замяна за Удоволствия. За нея това беше върхът на подигравката. Оттам нататък ги докарваше до все по-унизителни действия, докато ги принуди да ѝ се подчинят напълно, преди да приключи с тях. Те дори сами се събличаха, когато тя им кажеше, че ако го направят, ще ги пусне да си тръгнат, защото се надяваха това най-после да ѝ достави пълно удоволствие.

Но никой мъж не можеше да даде на Атароа Удоволствията. С нея се бяха отнасяли зле като момиче и тя с нетърпение беше очаквала да се събере със силен водач от друга група. После обаче откри, че мъжът, с когото се събра, беше още по-лош от предишните. Неговите удоволствия винаги бяха свързали с бой и унижение, докато най-после тя се възпротиви и причини неговата болезнена, унизителна смърт. Но урока си беше научила прекалено добре. След причинените ѝ жестокости тя не можеше да изпита Удоволствията, без да причинява болка. Атароа всъщност малко се вълнуваше дали ще сподели Дара на Майката с мъже, или дори с жени. Тя си доставяше Удоволствия, като наблюдаваше как мъжете умират от бавна и мъчителна смърт.

Когато дълго време нямаше външни посетители, Атароа беше си играла с мъже Сармунаи, но след първите двама или трима, които попаднаха в нейните „Удоволствия“, те разбраха играта и отказваха да играят. Просто се молеха за живота си. Обикновено тя отстъпваше за тези, които имаха жени, да се молят за тях; Някои от жените обаче не се намесваха – те не разбираха, че именно заради тях тя се опитва да елиминира мъжете – но пък можеха да бъдат контролирани лесно чрез мъжете, с които бяха свързани, така че тя оставяше техните мъже живи.

Обикновено пътници минаваха през по-топлия сезон. Рядко някой пътуваше през студената зима, особено онези, които правеха Пътешествие, така че напоследък не бяха минавали много пътници, а през последното лято – нито един. Имаше няколко мъже, които бяха успели да се измъкнат по някаква щастлива случайност, а и няколко жени избягаха. Те предупреждаваха навсякъде. Всички, които чуеха разказите им, ги препредаваха на останалите като слухове или фантастични истории, но слуховете за злите Жени-Вълци се увеличаваха, така че хората гледаха да стоят надалеч.

Атароа беше много доволна, когато взеха Джондалар, но той се оказа доста по-лош от нейните мъже. Не искаше да играе нейната игра, дори не искаше да ѝ достави радост, като ѝ се моли. Ако беше го направил, тя може би дори щеше да го остави малко по-дълго да живее, само заради удоволствието да гледа как се пречупва пред нейната воля.

При командата ѝ Жените-Вълци се втурнаха към Джондалар. Той ги отблъсна, отстрани копията им и за раздава силни удари. Опитите му да не се остави да го хванат бяха почти успешни, но в един момент те успяха да го повалят.

Той продължи да се бори, докато те прерязваха връзките на туниката и панталона му, за да го съблекат, но се оказаха предвидливи – вече бяха опрели до гърлото му остри ножове.

След като разкъсаха туниката му и оголиха гърдта му, те завързаха ръцете му, повдигнаха го и го провесиха с ръце над главата от една висока кука до мишените. Докато го събуваха, той риташе силно и ги уцелваше, но всичката му съпротива само ги доведе до желание отново да го нападат. А знаеха, че ще имат тази възможност.

След като вече го бяха провесили, те отстъпиха назад и го загледаха, доволни от себе си. Колкото и да беше едър и силен, не бе успял да се пребори с тях. Пръстите на Джондалар докосваха земята, но едва-едва, а повечето мъже щяха да висят по-нависоко. Докосването до земята му даваше едва доловимо чувство за сигурност и той дори се усети, че отправя слаб, безмълвен призив към Голямата Майка Земя да го отърве по някакъв начин от това неочаквано и крайно ужасно унижение.

Атароа се заинтересува от раната на бедрото му. Вече беше заздравяла. Той не беше обърнал особено внимание на големия разрез, дори не кущаше и не щадеше крака си. Ако наистина беше толкова силен, сигурно щеше да издържи по-дълго от другите и тя щеше да си получи желаното забавление. При тази мисъл тя се усмихна.

Извратеното одобрение на Атароа наведе Джондалар на нови

мисли. Усети силен вятър и потръпна, но не само от студ. Когато погледна към нея, видя, че тя му се усмихва. Лицето ѝ беше порозовяло, а дишането – учестено; изглеждаше доволна и странно чувствена. Нейната радост биваше още по-голяма, ако мъжът, който ѝ доставяше Удоволствията, беше и красив. Привлечена по своя собствен особен начин от този висок мъж, тя очакваше този път да продължи възможно по-дълго.

Той погледна към оградата от колове и видя, че мъжете гледат през пролуките. Чудеше се защо не го предупредиха. Явно такова нещо не се случваше за пръв път. Дали щеше да има някаква полза, ако го бяха предупредили? Или просто щеше да го очаква със страх? Може би те бяха решили, че е по-добре да не знае предварително.

В интерес на истината някои мъже бяха говорили за това. Всички харесваха Зеландони и обожаваха умението му да прави сечива. С острите ножове и други уреди се надяваха да успеят да избягат. Винаги щяха да го помнят с това! Но всеки от тях беше наясно, че дотогава щеше да мине доста време, а ако нямаше външни посетители, Атароа щеше непременно да провеси някого от тях за мишена. Двама вече бяха провесвани веднъж и знаеха, че едва ли техните сърцераздирателни молби щяха да я накарат да отложи за втори път своята смъртоносна игра. Тайно в себе си те се радваха на неговия отказ да и се подчини, но се бояха, че всеки шум би могъл да привлече вниманието ѝ към тях. Затова гледаха мълчаливо, като всеки от тях изпитваше състрадание и страх, но и мъничко срам.

Не само Жените-Вълци, а и всички жени в Бивака трябваше да присъстват като свидетели на церемонията с мъжа. Повечето от тях мразеха това, но се страхуваха от Атароа – дори и нейните ловци. Стояха доста настрана, не смееха много да се приближат. Чувстваха се зле, но ако ги нямаше тук, следващият щеше да бъде който и да е друг от мъжете. Някои жени се бяха опитвали да бягат, дори някои бяха успели, но повечето бяха хванати и върнати обратно. А ако имаха в кошарата мъже, на които държат – особено техните мъже, братя, синове, за наказание трябваше да ги гледат как страдат в клетката без храна и вода. И понякога, макар и рядко, те самите бяха затваряни в клетката.

Жените, които имаха момчета, бяха наплашени, понеже не знаеха какво ще се случи със синовете им, особено след като видяха какво стана с Одеван и Ардобан. Най-уплашени биха обаче двете жени с бебета и тази, която беше бременна. Атароа им се радваше, оказваше им специално внимание и грижи, но всяка от тях имаше своя малка тайна и се боеше, че ако водачката я разкрие, ще свършат обесени на мишената.

Жената-водач пристъпи пред своите ловци и взе едно копие. Джондалар забеляза, че е доста тежко и грубо направено и неволно се замисли как би могъл да им изработи по-хубаво. Но лошо направеното дебело острие в никакъв случай не беше по-тъпо. Гледаше как внимателно се прицелва тя ниско долу. Знаеше, че голотата му ѝ дава възможност да му причини каквато болка реши, и изпита желание да свие крака, за да се предпази поне малко. Но това щеше да е равносилно на отстъпление и показан страх, а знаеше, че това ще го направи още по-уязвим.

Атароа го гледаше с присвити очи, знаеше, че се страхува от нея и това я радваше. Някои мъже в такъв момент ѝ се молеха. Но този нямаше да се моли, беше сигурна, или поне не веднага. Тя изтегли ръката си назад като че се приготвя да хвърли копието. Той затвори очи и си помисли за Айла, като се чудеше дали е жива или не, дали тялото ѝ лежи долу под скалата, смазано от стадото коне. С болка, по-силна от тази, която можеше да причини което и да било копие, си помисли, че ако тя не е жива, животът нямаше никакъв смисъл за него.

Чу изсвистяването на копие. То се заби в мишената над него. Внезапно падна на земята, понеже ръцете му бяха свободни. Погледна ги и видя висящ къс от срязаното въже. Атароа още държеше своето копие. А копието, което той чу, не беше изпратено от нея. Джондалар погледна нагоре към мишената и видя едно красиво, не много голямо копие с връх от кремък да стърчи над кола, а задният му край е перо на него още трептеше. Тънкият, фино изработен връх беше прерязал въжетата. Той познаваше това копие!

Обърна се да погледне в посоката, откъдето беше дошло. Видя раздвижване непосредствено зад Атароа. Погледът му се замъгли, защото очите му се изпълниха със сълзи. Не можеше да повярва напълно. Наистина ли беше тя? Беше ли наистина жива? Наведе глава и премигна няколко пъти, за да може да вижда по-ясно. Когато вдигна очи, видя два коня, а на единия – жена!

– Айла! – извика. – Ти си жива!

ГЛАВА 29

Атароа се обърна да види кой хвърли копието. В далечния край на полето, вълн от Бивака, видя жена, яздейща кон. Качулката на кожената ѝ туника беше отхвърлена назад, тъмно русата ѝ коса и цветът на коня бяха толкова близки, че ужасяващото видение изглеждаше като съставено от една обща плът. Възможно ли е жената-кон да е изпратила копието? – чудеше се тя. Но как можеше някой да изпрати копие на такова голямо разстояние? После видя, че жената е приготвила още едно копие.

Студена вълна заля Атароа, усети как косата ѝ настръхва, но смразяващият ѝ страх в този момент нямаше нищо общо с материалните неща, дори те да бяха копия. Видението ѝ не беше жена – в това беше сигурна! В момент на внезапно просветление тя прозря огромното и неопикуемо зверство в своите отвратителни постъпки и видя фигурата, която идваше през полето като една от спиритичните форми на Майката, духът на отмъщението, изпратен да донесе възмездие. В сърцето си тя почти Я приветства с добре дошла; за нея щеше да е облекчение най-после да свърши този живот-кошмар.

Не само водачката се страхуваше от странната жена-кон. Джондалар се беше опитал да им каже нещо за нея, но никой не му беше повярвал. Никой никога не беше допускар, че е възможно човек да язди кон. Внезапното появяване на Айла порази всеки по различен начин. За някои то беше заплашително най-малкото заради това, че беше абсурдно жена да язди кон и поради страха от непознатото; други приемаха нейното тайнствено идване като знак за власт от другия свят и бяха изпълнени с лошо предчувствие. Доста от тях я виждаха както Атароа: възмездие лично за тях за лошите им дела, отражение на тяхната собствена съвест. Подтиквани или принуждавани от Атароа, много от тях бяха извършвали ужасни и брутални неща, или бяха допускарли да бъдат извършени, за което през нощта изпитваха дълбок срам или страх от възмездие.

Дори Джондалар се почуди, макар и за кратко, дали Айла се е върнала от другия свят да спаси живота му, убеден в този миг, че стига да искаше, тя можеше да го направи. Следеше я как се приближава, гледаше я с внимание и любов, с желанието да насити погледа си с гледка, каквато мислеше, че никога вече няма да види: жената, която обичаше, яздейща любимата кобила. Лицето ѝ беше зачервено от студа, вятърът

развяваше косата ѝ. Пухкави облачета топъл въздух политаха нагоре при всяко издишване на жената и кобилата – това изведнъж го подсети за собствената му голота и за студа.

На кръста си тя носеше колана за вещи, препасан върху кожената ѝ туника, а на един от клуповете му висеше кинжалът от бивник на мамут – подарък от Талут. Ножът с дръжка от слонова кост, който Джондалар беше направил специално за нея, също се поклащаше в ножницата, наред с брадвичката. Поизтритата ѝ лечителска торба от кожа на видра също си беше на мястото.

Както яздеше коня леко и грациозно, Айла изглеждаше поразително уверена и спокойна, но за Джондалар беше ясно, че е напрегната. В дясната си ръка държеше прашката, а той знаеше колко добре може да стреля от тази позиция. С лявата си ръка, където той беше сигурен, че стиска два камъка, тя придържаше едно копие, заредено в копиехвъргача, който пък беше подпрян на Уини. Непосредствено зад крака на Айла имаше още няколко копия в калъф от оплетена трева.

При приближаването си Айла беше наблюдавала лицето на високата водачка, което отразяваше последователно всяка нейна реакция – от изненада до ужас и отчаяние в мига на просветлението; обаче, когато жената върху коня дойде по-близо, умът на водачката отново беше замъглен от лудостта. Атароа присви очи, за да види русата жена, после бавно се усмихна – подобие на усмивка, пълна с порочна, пресметлива злоба.

Айла никога не се бе сблъсквала с лудостта, но проумя несъзнателните изражения на Атароа и разбра, че тази жена, която заплашваше Джондалар, наистина беше опасна; тя беше хиена. Жената на коня беше убивала много хищници и знаеше тяхното непредсказуемо поведение, но омраза изпитваше единствено към хиените. За нея те бяха метафоричният образ на възможно най-лошите хора, а Атароа беше хиена – опасно зловещо проявление на злото – на която никога не трябва да се има доверие.

Гневният поглед на Айла беше насочен към високата водачка, но същевременно тя не изпускаше из очи цялата група, включително вцепенените Жени-Вълци. Когато Уини беше само на метри от Атароа, Айла мярна рязко движение настрани. С едно плавно движение, почти невидимо, един камък се озова в прашката, изсвистя и тупна.

Епадао изквича от болка и хвана ръката си, при което копието ѝ изтрополи върху замръзналата земя. Айла можеше, ако беше поискала, да счупи ръката и, но съзнателно не го направи – искаше само да провери

силата си. Независимо от това водачката на Жените-Вълци щеше да бъде контузена доста време.

– Атароа, кажи на жените с копията да не мърдат! – обърна се тя към Атароа.

На Джондалар му трябваше няколко мига да осъзнае, че тя говори на някакъв непознат език, но думите ѝ бяха разбрани. Остана поразен, защото проумя, че тя говореше на Сармунаи! Откъде би могла Айла да знае Сармунаи? Та тя никога преди не беше го чувала!

Това изненада също и жената-водач – да чуе от напълно непозната обръщение по име, но още по-учудващ беше особеният начин на говорене на Айла – като че с акцент от друг език, и взе пак без големи различия. Този глас разбуди у нея дълбоко подтиснати, но не и забравени чувства; погребани в паметта чувства, включително страх, което я изпълни с обезпокоително неловко чувство. То засили вътрешното ѝ убеждение, че приближаващата се фигура не беше просто жена на кон.

Много години бяха минали, откакто беше изпитвала тези чувства. Атароа не беше харесвала условията, които ги предизвикаха у нея за пръв път, а още по-малко искаше да си ги спомня сега. Това я нервира, раздразни и ядоса. Искеше да пропъди спомените. Трябваше да се отърве от тях, да ги унищожи, за да не могат да се върнат никога. Но как? Тя погледна към Айла, възседнала коня, и в този миг реши, че русата жена е виновна! Тя ги върна, тя събуди спомените, чувствата. Ако я погуби, всичко това щеше да изчезне и щеше отново да има спокойствие. Със своя бърз, макар и изкривен разсъдък, започна да обмисля как можеше да унищожи жената. Коварна усмивка пробяга по устните ѝ.

– Е като че ли този Зеландони все пак е казал истината – каза тя. – Ти дойде точно навреме. Мислехме, че той се е опитал да краде месо, а то едва щеше да стигне за самите нас. Разказа ни някаква история за яздене на коне, но ти разбираш, че не можехме да му вярваме... – Забеляза, че думите ѝ не се превеждат, и спря. – Сармуна! Не превеждаш какво говоря! – изсъска тя.

Сармуна се беше загледала в Айла. Спомняше си как една от първите жени-ловци, когато се върна с групата, донесла Джондалар, дойде и ѝ разказа за свое странно видение по време на лова, като я молеше да го изтълкува. Разказа за една жена, която седяла на гърба на кон сред стадото, докато те го гонели към ръба на скалата, опитвала се да удържа коня и накрая го накарала да се върне обратно. Когато ловците донесоха месото, говореха, че са видели жена да язди кон – тогава Сармуна се чудеше какъв ли е смисълът на странното видение.

От известно време доста неща тревожеха Тази, която служеше на Майката, но когато мъжът, когото бяха донесли, се оказа млад мъж, който като че ли се материализира от собственото ѝ минало и разказа историята за жената върху гърба на кон – това вече окончателно я разстрои. Този образ преследваше съзнанието на Сармуна непрекъснато, докато тя обмисляше различни възможни интерпретации на честото видение. А една истинска жена; която влиза на кон в техния Бивак, придаваше на видението изключителна мощ. Това беше реално появяване и неговото въздействие я смути. Не бе насочила вниманието си към Атароа, но една част от нея все пак я слушаше, така че сега бързо преведе думите на жената-водач на Зеландони.

– Смърт на ловец, който ловува, в никакъв случай не е постъпка, характерна за Великата Майка на Всичко – каза Айла на Зеландони, след като изслуша превода, макар че беше разбрала същността още от Атароа. Сармуна беше много близък до Мамутои и тя разбираше доста, но Зеландони беше по-лесен и тя би могла да се изразява по-добре. – Майката е възложила на Своите деца да разделят храната си и да оказват гостоприемство на посетителите.

Докато Айла говореше на Зеландони, Сармуна също забеляза странното ѝ произношение. Макар че го говореше перфектно, имаше нещо... Но сега не беше време да мисли за това – Атароа чакаше.

– Точно затова прилагаме наказанието! – съдържано обясни Атароа, макар че гневът ѝ не остана скрит нито за Сармуна, нито за Айла. – То кара хората да се откажат друг път да крадат и така остава достатъчно храна, която да се дели. Но жена като теб, толкова опитна в използването на оръжия, не би могла да разбере колко трудно беше, когато нито една жена тук не можеше да ловува. Храната беше малко. И всички страхаме от това.

– Но Великата майка земя дава на Своите Деца и други неща освен месото. А жените познават растенията и знаят кои да берат за храна – отговори ѝ Айла.

– Обаче аз съм забранила! Ако им бях позволила да прекарват времето си в бране на плодове, нямаше да се научат да ловуват.

– Тогава недостигът на храна си е бил по ваша вина и заради избора на тези, които са последвали твоето решение. Това не е основание да се убиват хора, които не познават вашите обичаи. Ти си си присвоила правата на Майката, Тя повиква Своите Деца при себе си, когато Тя е готова. А ти нямаш право да упражняваш Нейната власт.

– Всички хора имат свои тачени обичаи и традиции, а ако бъдат

нарушени, някои от тях наказват за това със смърт.

Това беше истина; Айла го знаеше от собствен опит.

– Но защо вашите обичаи изискват наказание смърт за това, че човек иска да яде? Повелите на Майката трябва да стоят на първо място. А те казват да се дели храната и да се оказва гостоприемство на посетителите. Ти си неучтива и негостоприемна, Атароа.

Неучтива и негостоприемна! Джондалар едва се сдържа да не се изсмее. По-скоро убийца и чужда на всякаква човешина! Той гледаше и слушаше изумен, а при съдържаните изказвания на Айла се усмихваше одобрително. Спомни си как тя дори не можеше да разбира шегите, а какво остава да нанася груби обиди!

Атароа беше разгневена и ѝ личеше, въпреки че правеше всичко възможно да се владее. Беше усетила пипалцата на „любезната“ критика на Айла. Бяха ѝ се скарали, сякаш беше малко дете, лошо момиченце. Би предпочела открито да я нарекат зла и властна, но да я уважават и да се страхуват нея. Мекотата в думите на тази жена я правеше да изглежда смешна. Забеляза усмивката на Джондалар и злобно го изгледа, убедена, че всеки от гледащите наоколо иска да се смее с него. Тя се закле пред себе си, че ще го накара да съжалява – и него, и тази жена!

Айла помръдна, сякаш се наместваше върху Уини, а всъщност застана така, че да ѝ е по-лесно да хване копиехвъргача.

– Мисля, че Джондалар трябва да си вземе дрехите – продължи нОВОДОШЛАТА, като леко повдигна копието, като демонстрираше, че просто го държи, без открито да заплашва с него. – Не забравяй и връхната му туника – тази, която си облякла. А може би ще изпратиш някого да донесе и колана му, ботушите, ръкавиците, меха за вода, ножа и сечивата, които носеше със себе си.

Тя изчака Сармуна да преведе. Атароа стисна зъби, но се усмихна, макар че това беше по-скоро гримаса. Даде знак на Епадоа. С лявата си ръка, защото дясната ѝ бе ударена, а Епадоа знаеше, че дълго ще носи и контузията от ритника на Джондалар в крака, тя вдигна дрехите му, които толкова трудно бяха съблекли, и ги пусна пред него. После влезе в голямата землянка.

Докато чакаше той да се облече, жената-водач се опита да заговори с по-приятелски тон.

– Сигурно си уморена от дългото пътуване – как каза той, че ти е името? Айла? – Жената на коня само кимна – разбираше я прекалено добре. Тази водачка не отдава голямо значение на любезните запознанства, отбеляза си, никак не е изтънчена. – Ще ми позволиш да ти

предложа гостоприемството на моето жилище. Ще останеш при мен, нали?

Преди Айла или Джондалар да успеят да отговорят, заговори Сармуна:

– Според обичая на посетителите се предлага място в дома на Тази, която служи на Майката. Бъдете добре дошли в моето жилище.

Докато слушаше Атароа и изчакваше превода, Джондалар, треперейки от студ, обу панталоните си. Докато животът му беше в опасност, не обръщаше внимание на студа, но вкочанените му пръсти едва завързаха ремъците на кръста. Макар туниката му да беше скъсана, изхлузвайки я през глава, той искрено ѝ се радваше, но за миг остана неподвижен, учуден от предложението на Сармуна. После се дооблече и когато отново се огледа, видя как Атароа се мръщи към жената-шаман. Седна и започна да се обува колкото можеше по-бързо.

„По-късно ще ѝ дам да се разбере“ – мислеше Атароа, а в същото време каза:

– Трябва да ми позволиш да поделя храната си с теб, Айла. Ще подготвим празник, на който вие ще сте почетни гости – и двамата. – Погледна и към Джондалар. – Напоследък имахме успешен лов и не мога да ви оставя да си тръгнете с лоши впечатления от мен.

Джондалар намираще опита ѝ да се усмихне приятелски за измама и нямаше никакво желание нито да яде тяхната храна, нито да остава в това селище дори миг повече, но преди да успее да се обади, Айла отговори:

– За нас ще бъде щастие да приемем твоето гостоприемство, Атароа. Кога смяташ да се състои празникът? Аз също бих искала да приготвя нещо, но сега вече денят преваля.

– Да, вече е късно – каза тя, – а и аз имам да приготвям някои неща. Празникът ще направим утре, а тази вечер ти, разбира се, ще споделиш скромната ни вечеря, нали?

– Иска ми се да се заема с подготовката за утрешния празник. Ще се върнем утре – отговори Айла. После добави: – На Джондалар му трябва връхната наметка, Атароа. Разбира се, той ще ти върне „одеждите“, с които сега е облечен.

Жената издърпа дрехата през главата си и я даде на Джондалар. Въпреки нейната миризма, която усети, докато се обличаше, се зарадва поне на топлината, В усмивката на водачката имаше неприкрита злоба, докато стоеше на студа само по тънките си долни дрехи.

– А останалите неща? – напомни ѝ Айла.

Атароа погледна към входа на своето жилище и махна на една от жените. Епадоа бързо донесе принадлежностите на Джондалар и ги остави до краката му. Никак не беше доволна, че трябва да ги върне. Атароа беше обещала част от тях да останат за нея. Особено ѝ харесваше ножът – никога не беше виждала толкова красиво изработен.

Джондалар завърза колана си, после нареди по него сечивата и другите принадлежности по местата им, като все още не можеше да повярва, че отново са у него. Не вярваше, че ще му ги върнат и че ще се измъкне жив оттук. После, за изненада на всички, той скочи зад жената на коня. С удоволствие напускаше този Бивак и не искаше да го види никогато вече. Айла се огледа на всички страни, за да се увери, че никой не е готов да им попречи да си тръгнат или да хвърли копие по тях. После обърна Уини и я пусна в галон.

– След тях! Искам ги обратно тук! Няма да се измъкнат толкова лесно! – изръмжа Атароа към Епадоа, докато влизаше в палатката си бясна от ярост и трепереща от студ.

Айла караше Уини да тича колкото може най-бързо, докато малко се отдалечиха и започнаха да се спускат по хълма. Забавиха ход едва когато влязоха в гората долу до реката. Тръгнаха към лагера, където Айла се беше устроила – а той всъщност не беше много далеч от селището на Сармунаи. Едва когато се почувстваха малко повече в безопасност, Джондалар осъзна близостта на Айла и усети прилив на такава силна благодарност, че отново са заедно, та дъхът му секна. Обви ръце около нея и я притисна до себе си, усещайки косата ѝ на бузата си и вдишвайки нейния неповторим топъл женски аромат.

– О, ти си тук, пак си до мен! Не мога да повярвам. Боях се, че вече те няма, че си отишла в другия свят. Толкова съм благодарен, че отново си тук – направо не знам как да го изразя!

– Джондалар, толкова много те обичам! – отвърна тя. Облегна се назад, притисна се към него с облекчение, че отново е до него. Любовта ѝ беше станала още по-дълбока и я изпълваше неударимо. – Открих едно петно кръв и през цялото време вървах по следата, за да те намеря, без изобщо да знам дали си жив! Когато разбрах, че са те носили, сметнах, че трябва да си бил жив, но не си можел да ходиш. Така се тревожех! Но следата не беше много лесна за следване, та усещах как изоставям. Ловците на Атароа се движат много бързо, макар и пеша, а освен това познават пътя.

– Ти се появи точно навреме. Много добре стана, че дойде в този момент. Ако малко се беше забавила, щеше вече да е късно – каза

Джондалар.

– Аз не се появих просто така.

– Така ли? А кога дойде?

– Дойдох веднага след като те за втори път пренесоха месо. Възбужденост съм вървяла малко пред тях, но докато носеха първата част, ме настигнаха, като пресичах реката. Имах късмет, че видях две жени, които отиваха да ги посрещат. Скрих се и изчаках да минат покрай мен, после ги проследих, а пък ловците с втората част от месото се оказаха по-близо до мен, отколкото очаквах. Може и да са ме видели, поне отдалеч. От време на време яздох, после се отклоних от техния път. А когато отивах да следя, внимавах много, за да не срещна някого, ако се връщат за още месо.

– Това обяснява „възбужденията“, за които говореше Ардемун. Той не знаеше причината, само беше видял, че са напрегнати и говорят нервно, след като донесоха месото. Но щом си била наблизо, защо не дойде по-рано да ме измъкнеш оттам?

– Трябваше доста време да наблюдавам, да чакам подходящ момент, за да те извадя от ограденото място – как го наричат, кошарата ли?

Джондалар измърмори утвърдително.

– Не те ли беше страх, че някой може да те види?

– Наблюдавала съм живи вълци в бърлогата им; в сравнение с тях Вълците на Атароа са доста шумни и е лесно да ги избегнеш. Бях доста-тъчно близо, за да ги чувам през цялото време. Зад Бивака има едно хълмче. Оттам се вижда цялото селище и дори вътре в онази кошара. Зад него има три големи бели скали, като наредени високо на хълма.

– Да, забелязах ги. Само ако знаех, че си тук наблизо! Щях да се чувствам много по-добре през цялото време, докато ги гледах.

– Чух жените да ги наричат Трите момичета или може би Трите сестри.

– Наричат ги Бивакът на Трите сестри – каза Джондалар.

– Мисля, че още не съм научила добре езика им.

– Знаеш повече от мен. Доста изненада Атароа, когато проговори на техния език.

– Сармунаи толкова много прилича на Мамутои, че никак не е трудно да разбереш смисъла на думите – каза Айла.

– Никога не ми е дошло наум да ги питам как наричат белите скали. А са толкова добър знак за мястото, че е съвсем логично да си имат име.

– Цялата област е като някакъв знак, ориентир. Вижда се отдалеч.

От разстояние прилича на спящо животно. А нататък има едно място, откъдето се открива много хубава гледка, ще я видиш.

– Сигурен съм, че и хълмът има някакво име, особено след като е такова удобно място за лов. Обаче от него видях само малка част, когато ходехме на погребения. Имаше две – едното още когато се озовах там; погребваха трима младежи – каза той, като се наведе, за да се предпази от клоните на едно дърво.

– Аз ви следях при второто погребение. Мислех си, че може да успея още тогава да те измъкна, но ви наблюдавах много зорко. А и тогава ти намери кремъка и започна да показваш на всички копиехвъргача. Трябваше да изчакам доста, докато дойде подходящ момент да ги изненадам. Жалко, че чакането продължи толкова много.

– Откъде знаеш за кремъка? Ние бяхме толкова предпазливи.

– Наблюдавах те през цялото време. Тези Жени-Вълци в никакъв случай не са добри стражи. Ако беше го забелязал, ти можеше и сам да успееш да избягаш – особено, ако не беше се задълбочил в работата с този кремък. А освен това не са и добри ловци.

– Ако вземем предвид, че са почнали от нищо, излиза, че добре са се справили. Атароа каза, че не са знаели как да използват копията, затова трябвало да гонят животните.

– Губят си времето да вървят по целия път до Великата майка река, за да накарат конете да паднат от скалата, а могат да ги хващат много по-лесно тук на място. Животните, които се движат по тази река, на едно място трябва да преминат през теснина между водата и хълма и много лесно се забелязват, когато отиват нататък.

– Видях го, когато отивахме на първото погребение. Мястото, където ги погребяха, е добра наблюдателница и забелязах, че някой е давал сигнали с огън оттам – имаше пепел от големи огньове, но не знам преди колко време е било.

– Вместо да строят огради за мъжете, можеха да направят оградено място, в което да вкарват животните, като ги гонят, дори и без копия – каза Айла. Дръпна Уини да спре и посочи към варовиковото възвишение, очертало се на хоризонта: – Погледни нататък!

– Наистина прилича на спящо животно. И виж, дори се виждат белите скали, Трите сестри.

Известно време яздиha мълчаливо. После Джондалар замислено пръмльви:

– Щом е толкова лесно да се избяга от кошарата, защо мъжете не са го направили досега?

– Не мисля, че са правили опит изобщо. Може би затова жените са престанали да ги наблюдават толкова внимателно. Но много от жените, дори някои от ловците, не искат мъжете повече да стоят затворени там. Само че се страхуват от Атароа.

Айла спря.

– Ето, тук съм си направила лагера.

Рейсър потропа приветствено с копито, когато влязоха в малко огранено пространство, изчистено от храсти. Младият жребец беше здраво вързан за едно дърво. Всяка нощ жената си правеше легло в средата на лагера, но сутрин внимателно събираше всичкия багаж върху гърба на Рейсър, за да е готова да потегли незабавно, ако се наложи.

– Ти си спасила и двамата от падане през скалата! – удиви се Джондалар. – Не знаех, но не посмях да те питам. Последното, което си спомням преди удара по главата, е как ти издеше Рейсър и се опитваше да го овладееш.

– Трябва да свикна и с неговата юзда. Най-големият проблем дойде от другия жребец, но него вече го няма за съжаление. След като спряха да я прибират към стадото, Уини дойде при мен още при първото изсвиране – каза Айла.

Рейсър много се зарадва на Джондалар. Тръсна глава, после я вдигна високо за поздрав и ако не беше вързан, щеше да дотича до мъжа. С изправени уши и високо вдигната опашка, жребецът цвилеше към Джондалар в нетърпеливо очакване, докато той отиваше към него. После наведе глава да близне ръката му. Джондалар го поздрави като скъп приятел, когото не се е надявал да види отново – прегръщаше го, потупваше го, галеше го и му говореше.

После страхувайки се от отговора ѝ, той я попита:

– А Вълчо?

Айла се усмихна и изсвири. Вълкът изскочи от едни храсталаци; не можеше да се спре на едно място от радост, че го вижда. Затича се към него с размахана опашка, изляя кратко, после скочи, постави лапи на раменете му и го близна по лицето. Джондалар хвана главата му, разроши козината му, после притисна чело до главата на вълка.

– Никога не се е държал така с мен – изненадано изрече той.

– Много му беше мъчно за теб. Като че ли точно колкото мен искаше да те намерим по-скоро и ако не беше той да държи следата, не знам как щях да се справя. Доста далеч сме от Великата майка река, а има и големи участъци суха твърда земя, по която следите не личат. Но неговото обоняние помогна – обясни Айла. После и тя поздрави вълка.

– А той през цялото време ли е чакал в храстите? И не излезе, докато ти не го повика? Сигурно не е било лесно да го научиш на това?

– Трябваше да го науча да се крие – не знаех кой може да се появи наоколо, а не исках те да знаят за него. Те ядат вълче месо.

– Кой яде вълче месо? – с отвращение сбърчи нос Джондалар.

– Атароа и нейните ловци.

– Толкова ли няма какво да ядат?

– Може би някога е било така, но сега го правят по-скоро като ритуал. Приемаха нов ловец – една млада жена се присъедини към тяхната Вълча Глутница. Пазят го в тайна от другите жени и ходят на едно специално място далеч от жилищата. Имаше един жив вълк в клетка, заклаха го, одраха го, после го сготвиха и го изядоха. Харесва им да си мислят, че по този начин поемат силата и способностите на вълка. Щеше да е по-добре, ако просто гледаха вълците – можеха да научат повече.

Джондалар усети, че несъмнено тя не одобрява Жените-Вълци и техните ловни умения, и сега вече знаеше защо. Техните ритуали за посвещаване застрашаваха нейния вълк.

– Значи си научила Вълчо да се крие, докато не го повикаш. Това е ново изсвирване.

– Ще те науча. Знаеш ли, даже когато е скрит, не съм спокойна за него. За конете също. Единствените животни, които съм виждала да убиват жените на Атароа, са коне и вълци – каза тя, като оглеждаше любимците си.

– Доста си научила за тях, Айла.

– Трябваше да науча всичко възможно, за да успея да те измъкна оттам. Но може би научих прекалено много.

– Прекалено много ли? Как така прекалено много?

– Когато те намерих отначало, мислех само как да те измъкна от това място, а после да си заминем колкото се може по-бързо, но сега не можем да си тръгнем.

– Какво имаш предвид? Как така не можем да си тръгнем?

– Не можем да оставим децата да живеят при такива ужасни условия, нито пък мъжете. Трябва да им помогнем да се освободят – отговори Айла.

Джондалар се разтревожи. Беше виждал този решителен поглед и преди.

– Айла, опасно е да оставаме, и то не само за нас. Помисли каква лесна плячка са конете. Те не бягат от хора. А и сигурно не искаш да видиш зъбите на Вълчо да висят на врата на Атароа, нали? И аз искам да

помогна на онези хора. Живях там и съм убеден, че никоой не би трябвало да живее по такъв начин, особено децата, но какво можем да направим? Ние сме само двама.

Той наистина искаше да им помогне, но се страхуваше, че ако останат, водачката може да стори нещо лошо на Айла. Мислеше, че я е загубил, а сега, когато отново бяха заедно, можеше да я загуби наистина. Опитваше се да я убеди, че трябва да си тръгнат.

– Не сме сами. Не само ние двамата искаме да променим нещата. Трябва да намерим начин да им помогнем – продължи жената, после се замисли. – Мисля, че Сармуна иска да се върнем – това беше причината да ни предложи своето гостоприемство. Трябва да отидем на празника утре.

– Атароа е използвала отрова преди. Ако се върнем там, може никога да не си тръгнем. Тя те мрази, и ти го знаеш!

– Зная, но трябва да се върнем. Заради децата. Няма да се храним – ще ядем само това, което аз ще занеса, и то ако не забележат. Как мислиш, дали да преместим лагера, или да останем тук? Имам доста неща да свърша до утре.

– Не виждам смисъл да се местим. Те просто ще ни проследят. За това трябва да тръгнем веднага – отговори Джондалар и хвана двете ѝ ръце. Погледна я настойчиво в очите като че се опитваше да ѝ внуши да промени намерението си. Най-после я пусна; знаеше, че тя няма да си тръгне, а той ще остане с нея. В сърцето си и той желаше същото, но искаше да се убеди, че не може да я отклони от намерението ѝ. Закле се, че няма да допусне да ѝ се случи нищо лошо.

– Е, добре – каза. – Заявих на мъжете, че ти няма да възприемеш някой да бъде третиран по такъв начин. Не съм сигурен дали ми повярваха, но трябва да им помогнем да се освободят. Изненадах се, когато Сармуна ни предложи гостоприемството си. Не мисля, че го прави често. Жилището ѝ е малко и е встрани от другите. Не е пригодено за посрещане на посетители. Ти как мислиш, защо тя иска да се върнем?

– Защото тя прекъсна Атароа, за да ни покани. Не мисля, че това се хареса на водачката. Имаш ли доверие на Сармуна, Джондалар?

Той се замисли.

– Не знам. Доверявам ѝ се повече, отколкото на Атароа. Знаеш ли, Сармуна познава майка ми. Живяла е в Деветата пещера като малка и хората там са били нейни приятели.

– А, ето защо говори добре толкова езици. Щом познава майка ти, защо не ти помогна?

– И аз се чудя. Може би не е искала. Мислех си, че може да се е случило нещо между нея и Мартона. Не помня майка ми да е говорила за някого, който е живял с тях, дори и когато е била млада. Но имам някакво чувство, свързано със Сармуна. Тя обработи раната ми и макар че това е повече от всичко, което е правила за останалите мъже, мисля, че тя би искала да направи дори още. Но не смятам, че Атароа ще ѝ позволи.

Разтовариха Рейсър и подготвиха лагера си. И двамата бяха неспокойни. Джондалар запали огъня, а Айла започна да приготвя храната. Отначало предвиди обичайното за двамата количество, но после си спомни колко малко храна се даваше на мъжете в кошарата и добави още. Когато започнеше да яде, той щеше да усети колко е изгладнял.

Джондалар седна до огъня и загледа жената, която обичаше. После отиде до нея.

– Преди да се заемеш с работата си, жено – каза той, като я привлече към себе си, аз поздравих два коня и един вълк, но не поздравих някого, който е най-важен за мен.

Тя се усмихна по начина, който винаги предизвикваше у него вълна от топла нежност и любов.

– Никога не съм прекалено заета за теб.

Той се наведе да я целуне по устните, отначало бавно, но после страхът и тревогата му да не я загуби някога внезапно го заляха отново.

– Толкова се боях, че няма да те видя пак! Мислех, че си мъртва. – Гласът му пресекна, задавен от чувството и от облекчението, че отново е до нея. – Атароа не би могла да ми причини нищо по-лошо от това да загубя теб.

Притискаше я към себе си толкова силно, че тя едва можеше да диша, но в същото време не ѝ се искаше да я пуска. Той я целуна по устните, по шията и започна да обхожда тялото ѝ с ръце.

– Джондалар, сигурна съм, че Епадао ни е проследила...

Той се отдръпна и задържа дъха си.

– Права си, сега не е време за това. Прекалено безпомощни ще сме, ако ни нападнат. – Трябваше да помисли предварително. Усещаше, че трябва да ѝ обясни: – Беше просто, защото... мислех, че никога вече няма да те видя. Това е като Дар от Майката – да съм тук с теб, и... е... обзе ме порив... да Я прославя с благодарност.

Айла го прегърна, за да му покаже, че изпитва същото. Помисли си, че никога преди, не беше искала той да ѝ обяснява защо я желае. Не ѝ бяха нужни обяснения. Но трябваше да се овладее, да не забравя за

опасността, която ги дебне, и да не се поддава на своето-желание. Но като усети как желанието ѝ нараства, тя отново обмисли ситуацията.

– Джондалар... – тонът ѝ беше особен, – може би пък сме достатъчно далеч пред Епадоа; тя много бързо ще ни проследи дотук..., но Вълчо ще ни предупреди...

Той я погледна и постепенно проумя какво иска да му каже, усмихна се и в подкупващите му сини очи изплува желание и любов.

– Айла, жено моя! Моята красива любеща жена! – гласът му беше дрезгав от копнеж.

Дълго време бяха разделени. Джондалар беше готов, но все пак не избърза, а започна да я целува бавно и дълго. Усещаше как устните ѝ все повече се разтваряха, за да го пропуснат в топлата ѝ уста. Мислите му се насочиха към едни други разтварящи се устни и топъл влажен отвор и той остави поривите на мъжественост в напрегнато очакване. Трудно щеше да се съдържи достатъчно дълго, за да ѝ достави Удоволствия.

Айла го притискаше към себе си: затворила очи, усещаше само устните му върху своите и лекичко го галеше с език. Усети как нарастващата му топлина я залива и откликна незабавно; желанието беше толкова силно, че не искаше да чака нито миг повече. Искеше да бъде още по-близо до него, толкова близо, колкото можеше само когато той е в нея. Задържа устни върху неговите, а ръцете ѝ се спуснаха към кръста му при връзките на панталона. Развърза го и го остави да падне, после продължи да се бори с възлите на долните му дрехи.

Джондалар си спомни за оплетените възли, които се наложи да направи от прерязаните преди това връзки. Откъсна се от нея, вгледа се в любимите очи – синьо-сиви като най-фин кремък, пресегна се към ножницата и отново сряза връзките – така или иначе трябваше да се слагат нови. Тя се усмихна, пусна на земята своята дреха, която беше достатъчно дълга, за да послужи за постеля, и падна върху нея. Той я последва още докато развързваше обувките си.

Лежаха и се целуваха. Джондалар посегна под кожената ѝ туника и погали стегнатата ѝ гръд. Под ръката му зърното се втвърди. Той махна тежките ѝ дрехи, за да освободи връхчето – то потръпна леко от студа, миг преди топлата му уста да го поеме; затопли се, но не омекна. В желанието си тя не изчака повече, а се обърна по гръб, придърпа го и се разтвори да го приеме.

С чувство на радост, че е готова колкото него, той коленичи между топлите ѝ бедра и нетърпеливо проникна в нея. Топла влага го обгърна,

ласкаво и меко го привлече още по-навътре и въздишката му прозвуча като стон.

Айла усети проникването му и го привлече към себе си още по-дълбоко, до корена на цялото си същество. Забрави всичко, освен неговата топлина, която я изпълни, докато се извиваше да се слейт в нежна дъга. Той се отдръпна малко, после отново я погали, прониквайки още по-дълбоко. Викът ѝ беше като нежно посрещане при следващото му връщане в нея, а милувката му правеше тласъците неудържими.

Джондалар усещаше как бързо отива към края, много по-бързо, отколкото му се искаше, но не можеше да се удържа. Не се и опита, а се остави на общата им нарастваща възбуда, на ритмичните движения – неговите и нейните – докато стигна върха. Тя го последва и прошепна: „Сега, о, сега!“ Това го изненада – никога преди не го беше правила, но то подейства веднага. Със следващото движение набираната енергия се освободи и у двамата и експлодира в облекчение и удоволствие. И двамата се отпуснаха и легнаха неподвижни.

Макар и да стана бързо, беше толкова силно, че тя не успя веднага да се успокои от вълнуващата възбуда. Когато Джондалар усети, че ѝ тежи, и се претърколи встрани, тя усети необяснимо чувство на загуба, искаше ѝ се дълго да останат в това сливане. Чувстваше как двамата са продължение един на друг и още по-пълно осъзна колко много се беше страхувала за него, колко ѝ беше липсвал. Трогателната горчивина като че искаше да изтече от очите ѝ. Джондалар видя сълзата, която се изтърколи от ъгълчето на окоото ѝ, и доближи лице до нейното. Погледна я и прошепна:

– Какво има, Айла?

– Просто съм щастлива, че си тук – каза тя и още една сълза се търкулна по бузата ѝ.

Джондалар попи солената капка с пръст и я поднесе до устните си.

– Тогава защо плачеш?

Тя тръсна глава, без да може да проговори. Той се усмихна – знаеше, че и тя като него е доволна и щастлива. Надвеси се над нея, целуна очите ѝ, бузите, красивата усмихната уста.

– И аз те обичам – пошепна в ухото ѝ.

Желанието му пропълзя отново и му се искаше да могат да започнат отначало. Но сега не беше времето. Епадао със сигурност вървеше по следите им и рано или късно щеше да ги намери.

– Ей, там има едно поточе – пошепна Айла. – Трябва да се измия, а тъкмо ще наляя и вода.

– Ще дойда с теб – каза той, отчасти, понеже искаше да е до нея, а и защото смяташе, че е по-безопасно.

Взеха дрехите си и ботушите, после меховете за вода и тръгнаха към доста широкото поточе, покрито с ледена кора. Той потрепери от първия досег със студената вода – миеше се само защото и тя го правеше. Щеше да му е много по-приятно да се намъкне в топлите дрехи, но тя се миеше винаги когато беше възможно – дори и с най-студена вода. Знаеше, че така я е възпитала нейната мащеха от Бивака; но все пак сега с изтръпнали от студа устни Айла призоваваше Майката на езика Мамутои.

Напълниха меховете и си тръгнаха. На връщане Айла се сети за случилото се с Атароа и попита:

– Защо не го направи с Атароа? Така ти накърни гордостта ѝ пред нейния народ.

– Аз също имам гордост. Никой не може да ме накара насила да споделя Дара на Майката. Пък и нищо нямаше да се промени – сигурен съм, че тя през цялото време е търсила начин да ме закачи за мишена. А пък сега... мисля, че трябва ти да си много внимателна. „Нелюбезна и негостоприемна“ – той се засмя, после стана много сериозен. – Тя те мрази! Ще ни убие и двамата, ако има тази възможност.

ГЛАВА 30

Докато се приготвяха за нощуване, и двамата се вслушаха много внимателно във всеки звук. Завързаха конете наблизко, а Айла взе Вълчо до своето място за спане, за да я предупреди, ако усети нещо необичайно. Въпреки това тя спа лошо. Сънищата ѝ бяха кошмарни, и същевременно объркани и накъсани, без никакви ясни послания или предупреждения, освен дето в тях се явяваше вълкът.

Събуди се много рано. Още беше тъмно, но тя се вираше и най-после на фона на прокрадващия се ден започна да различава очертанията на смърчовете с гъсти иглички и дългите, като обсипани с остриета, клони на борове. Ситният сух сняг беше валял цяла нощ и се бе задържал по вечнозелените преплетени храсти, сухата трева, дори по кожата им за завиване, но Айла се чувстваше уютно.

Джондалар спеше до нея и за миг остана неподвижна, за да се наслади на близостта му. Но умът ѝ не спираше да работи. Продължаваше да се тревожи за настъпващия ден и размишляваше какво да приготви за празника. Най-после реши да стане, но когато се измъкна от завивките, усети как ръката му се обвива около кръста ѝ, за да я задържи.

– Трябва ли да ставаш? Толкова отдавна не съм те усещал до себе си. Мразя, когато се отдалечаваш – каза той, като вдишваше аромата ѝ.

Тя се отпусна обратно в топлината му.

– И на мен не ми се става. Студено е и ми се иска да остана в кожата при теб, но трябва да започна да готвя за „празника“ на Атароа, а и да ти направя нещо за закуска. Не си ли гладен?

– Щом ми заговори за храна, и усетих, че мога изям цял кон! – каза той, като гледаше към двата коня.

– Джондалар! – възкликна Айла стреснато.

Усмихна ѝ се.

– Не някой от нашите коне, разбира се. Но напоследък съм ял само това – няхах избор. Ако не бях толкова гладен, не мисля, че бих ял конско месо, но когато няма нищо друго, ядеш, каквото има. И в това няма нищо лошо.

– Знам, но повече не бива да ядеш конско месо. Имаме друга храна.

Постояха сгушени един в друг още малко, после Айла отметна завивката.

– Огънят е изгаснал. Запали го пак, за да мога да сваря чай. Изобщо

днес ще ми трябва буен огън и много дърва.

Когато пристигнаха предния ден, тя свари супа от бизонско месо и изсушени корени, с малко семенца от шишарки от един вид бор, но направи повече от обикновено. Колкото и да бе гладен Джондалар, остана им и за закуска. След вечеря Айла извади няколко ябълки, които бе откъснала, докато търсеше Джондалар. Извади семките им и ги свари заедно с няколко изсушени клонки и плодове шипка. Остави течността да изстине през нощта. До сутринта тя се втвърди от естествения пектин, така че сега приличаше на желе с приятни за дъвчене парченца ябълка.

Преди да приготви сутрешния чай, Айла добави малко вода на супата и пхна в огъня още няколко камъка за готвене, за да затопли закуската. Опита и сгъстилата се ябълкова смес. От студа горчиво-киселият вкус на твърдите ябълки се беше притъпил, а добавените шипки бяха придали червеникав оттенък и едва осезаем сладникав аромат. Тя сипа една купичка на Джондалар, докато той ядеше супата си.

– Това е най-вкусната храна, която съм ял през живота си – каза ѝ след първите няколко хапки. – Какво си сложила, че е толкова приятно?

Айла се усмихна.

– Подправено е с глад.

Джондалар кимна, после каза:

– Сигурно си права. Започвам да изпитвам съжаление към хората в кошарата.

– Не е редно някой да гладува така, когато има толкова храна! – Очите ѝ гневно заблестяха. – Съвсем друго е, когато всички са принудени да гладуват.

– Понякога се случва в края на някоя лоша зима – изрече мъжът. – Ти някога гладувала ли си?

– Случвало се е да не ям, особено от любимите ми храни, които винаги свършват най-напред, но ако знаеш къде да погледнеш, винаги се намира нещо за ядене. Разбира се, ако си на свобода и можеш да търсиш.

– Виждал съм хора, които гладуват, защото им липсва храна, а не знаят откъде да си намерят. Но ти винаги намираш нещо. Как можеш да знаеш толкова много, Айла?!

– Иза ме научи. Струва ми се, че винаги съм се интересувала от храната и от растения. Доколкото си спомням, май че имаше един период, когато съм гладувала. Това беше, преди Иза да ме намери. Но бях малка, така че не си го спомням много добре. – Когато се сети за онези времена, по лицето ѝ пробяга топла усмивка. – Иза каза, че не е виждала

човек, който толкова бързо като мен да се научи да намира храна, особено след като съм родена без никакви спомени къде и как да я търся. Каза ми, че гладът ме е научил.

След като Джондалар се наслади и на втората порция, се загледа как Айла преравя грижливо подготвените хранителни запаси и започва подготовката на ястието за празника. Тя се чудеше в какъв ли голям съд да готви, та да има за целия Бивак Сармунаи – нали не бяха взели със себе си всичкия си багаж, а само най-необходимото.

Свали големия мях за вода и го пресипа в по-малки купи и готварски съдове, после отдели подплатата, зашита върху кожената обвивка, така че козината да остане отвън. Подплатата беше направена от стомаха на зубър, който не беше съвсем непроницаем, но водата през него се процеждаше съвсем бавно. Всъщност тя попиваше във външната обвивка и по космите се окапваше, така че на практика съдът беше сух отвън. Жената изрязва горната част на подплатата, с едно сухожилие го заши за дървена рамка, после отново го напълни с вода. След това сложи меха с вода на жаравата. Докато чакаше водата да заври, започна да плете стегнатата кошница от върбови клонки и пожълтели треви, овлажнени от снега.

Когато водата на огъня започна да пуска мехури, начупи изсушено месо и няколко топки мас от храната за път, за да направи силен бульон. После добави смес от различни зърна. Смяташе по-късно да пусне и малко сухи корени – диви моркови и лешниците, богати на скорбяла, както и семената и стъблата от някои зеленчуци, заедно със сушен касис и къпини. За аромат сложи подобрани треви – подбел, див чесън, киселец, босилек, ливадник, и дори малко сол, запазена от Лятната среща на Мамутои.

Джондалар не искаше да се отдалечава, затова събираше наоколо дърва, донесе още вода, набра треви и насече върбови клонки за кошниците, които тя плетеше. Беше щастлив, че отново е до нея, и просто не я изпускаше от очи. А и тя беше щастлива колкото него. Но когато видя колко голяма част от техните запаси употреби тя, той се разтревожи. Гладуването в Бивака Сармунаи го беше накарало да внимава по отношение на храната.

– Айла, в това ястие ти сложи почти всичките ни резерви. Ако използваш по толкова много, скоро ще свършат.

– Искам да има достатъчно за всички, и за мъжете, и за жените в Бивака на Атароа, за да разберат с какво биха могли да разполагат в хранилищата си, ако се трудят заедно – обясни тя.

– Може би ще е добре да взема копиехвъргача и да потърся прясно месо – каза той с тревожна бръчка на челото.

Погледна към него, изненадана от такава загриженост. Досега се хранеха с всичко, което намираха по различните места по пътя си, а до запасите прибягваха рядко, и то повече за удобство, отколкото по необходимост. Освен това имаха още запаси – оставените при другия им багаж до реката. Тя го загледа – едва сега забеляза колко е отслабнал и си обясни откъде идват нетипичните за него забележки.

– Да, може би ще е добре да потърсиш някакъв дивеч – съгласи се с него. – Няма да е зле да вземеш и Вълчо със себе си. Той много добре открива и подплашва животните, а може и да те предупреди, ако се приближава някой. Сигурна съм, че Жените-Вълци на Епадоа и Атароа ни търсят.

– А теб кой ще те предупреди, ако взема Вълчо?

– Уни. Тя усеща, когато приближават непознати. Но ми се ще веднага щом свърша с готвенето, да тръгнем за Бивака на Сармунаи.

– Много ли ще се забавиш с ястието?

– Надявам се бързо да се свари. Но не съм свикнала да готвя толкова количество, та не съм съвсем наясно колко време ще е нужно.

– Май ще е по-добре да изчакам да свършиш, и после да ходя на лов.

– Както искаш. Ако останеш, ще имам повече дърва.

– Ще донеса още малко. – Огледа се наоколо и добави: – И ще събера нещата, които няма да ни трябват, за да сме готови за тръгване.

Готвенето продължи по-дълго, отколкото Айла очакваше – стана почти обед. Джондалар наистина взе Вълчо да огледат околността, повече за да се увери, че Епадоа не е наблизо, отколкото да ловуват. Изненада се от нетърпението на вълка да тръгне с него... след като Айла му каза да тръгва. Винаги беше смятал животното за изцяло нейно и никога не беше и помислял да го води със себе си някъде. А то се оказа добра компания. Намери и един заек, но мъжът го остави на него.

Когато се върнаха, Айла подаде на Джондалар голяма купа от вкусното ястие, приготвено за Бивака. Обикновено ядяха само по два пъти на ден, но като видя димящия пълнен съд, той усети, че е гладен. Тя също хапна малко, даде и на Вълчо.

Беше вече обяд, когато решиха да тръгнат. Докато се готвеше храната, Айла беше изплела две кръгли кошници, и двете доста големи. Напълни ги с богатото, гъсто ястие. Добави дори няколко специални шишарки. Знаеше, че при тяхната постна диета от не тлъсто месо най-

вкусното за хората от Бивака ще са мазнините. Знаеше още, макар и без да разбира защо, че точно от тях имат нужда за топлина и енергия, особено през зимата и че мазнините заедно със зърнените храни дават на всички чувство за ситост и доволство.

Покри съдовете с плитките кошници, използвани за капаци, качи ги на гърба на Уини и ги до закрепил с изплетени от суха трева и върбови клонки ремъци – беше ги изработила набързо, защото щяха да се използват само този път. Така тръгнаха за селището на Сармунаи, но минаха по друг път. Докато вървяха, обсъждаха какво да направят с животните, когато стигнат в Бивака на Атароа.

– Можем да скрием конете в гората до реката. Ще ги завържем за някое дърво и ще отидем пеша – предложи Джондалар.

– Не искам да ги връзваме. Ако ловците на Атароа попаднат на тях, ще ги убият много лесно. А ако са свободни, поне ще имат възможност да избягат, а после да се върнат, като им свирна. Дори по-добре ще е да са някъде наблизко, за да ги гледаме.

– Тогава онова поле със сухата трева до Бивака е добро място. Конете ще стоят там и без да ги връзваме. Нали знаеш, винаги стоят близо до нас, когато сме ги оставили и имат какво да пасат – каза Джондалар. – А на Атароа и Сармунаи ще направи огромно впечатление, ако и двамата яздим конете на влизане в Бивака им. Ако приличат на другите хора, които сме виждали, нали знаеш – всички се боят малко от хора, които могат да управляват коне. Мислят си, че това е признак за духовна власт или магическа сила, а докато те се страхуват, това е плюс за нас. Тъй като сме само двама, ще имаме нужда от всяко възможно преимущество.

– Прав си, така е – отвърна Айла леко намръщена, понеже се тревожеше и за тях двамата, и за конете, но и защото не ѝ беше приятно, че разчитаха на необоснованите страхове на народа Сармунаи. Това я караше да се чувства лъжкиня, но, от друга страна, животът им беше в опасност; а също и този на мъжете и момчетата в кошарата.

За нея моментът беше труден. Налагаше се да направи избор между две злини, но именно тя беше настоявала да се върнат в Бивака да помогнат, въпреки че това представляваше реална опасност за живота им. Беше принудена да преодолее вътрешното си желание да бъде напълно честна и открита; трябваше да избере по-малкото зло, да се приспособи, ако изобщо имаше някакъв шанс да спасят и себе си, и момчетата, и мъжете в Бивака от лудостта на Атароа.

– Айла – заговори Джондалар. – Айла? – повтори, понеже тя не

реагира.

– А-а... да?

– Казвам, какво ще правим с Вълчо? Ще го вземеш ли и него в Бивака?

Тя се замисли за миг.

– Не, по-добре не. Те знаят за конете, но не знаят за него. Като имаме предвид как постъпват с вълците, не виждам основание да им даваме възможност да го направят и с нашия, като им го заведем. Ще му кажа да стои скрит някъде. Ще ме послуша, ако ме вижда от време на време.

– Къде ще се скрие? Там местността е открита, около селището е голо.

Айла пак премисли.

– Вълчо може да стои, където се криех аз, докато те наблюдавах, Джондалар. До там се стига, като заобиколим по посока на хълма. Има малко дървета и храсти около един малък поток, който отива към селището. Ще го заведа, а ти ме чакай с конете тук. После ще се върнем малко назад и ще заобиколим Бивака, за да пристигнем от друга посока.

Никой не ги беше забелязал да навлизат в полето през рядката гора. Първите хора, които видяха мъж и жена, яздещи всеки на отделен кон, да се поклашат през откритата ливада по посока на селището, имаха чувството, че те просто са изникнали отнякъде. Докато стигнат землянката на Атароа, всички, които имаха тази възможност, излязоха и се скупчиха наоколо да ги гледат. Дори мъжете в кошарата се тълпяха зад оградата и наблюдаваха през процеците ѝ.

Атароа стоеше в своята поза на командваща с ръце на хълбоците и с разкрасени крака. Макар никога да не беше допускала такова нещо, сега се чувстваше изненадана и силно разтревожена от появата им – този път и двамата бяха на коне. В редките случаи, когато някой успееше да ѝ се изплъзне, той бягаше колкото можеше по-бързо и по-далеч. Никой не беше се връщал по своя воля. Каква мощ владеят тези двамата, че се връщат толкова самоуверено? С дълбоко залегналия си страх от възмездие от Великата майка и Нейния свят на духове Атароа се чудеше какво ли означава повторното появяване на загадъчната жена и високия, красив мъж. Постара се думите ѝ да не издадат обзелото я безпокойство.

– И така, решихте да се върнете – каза тя, като гледаше Сармуна за превод.

Джондалар забеляза, че жената-шаман също изглежда изненадана, но усети и нейното облекчение. Преди да преведе думите на Атароа на Зеландони, тя самата се обърна към тях:

– Независимо от това, което тя говори, ви съветвам да не оставате в нейното жилище, сине на Мартона. Моята покана към вас още е в сила – каза и след това продължи с думите на Атароа.

Водачката я изгледа, убедена, че е казала повече неща от необходимото за превода.

– Защо да не се върнем, Атароа? Нали бяхме поканени на празника в наша чест? – отговори Айла. – А и ние донесохме храна, за да се включим в угощението.

След превода тя ловко прехвърли крак и слезе от гърба на Уини. Донесе големия съд и го постави на земята между Атароа и Сармуна. Вдигна капака и вкусният аромат от силната зърнена смес, сготвена заедно с останалите съставки, накара всички с ококорени очи и слюнки в устата да приковат поглед в яденето. Това беше гощавка, която те много рядко си бяха позволявали през последните години, особено през зимата. Дори Атароа вдъхна приятния аромат и каза:

– Като че ли ще има достатъчно за всички.

– Това е само за жените и децата – обясни Айла. После взе по-малкия съд, току-що свален от Джондалар, и го постави до първия. Вдигна капака и обяви: – А този е за мъжете.

Чу се сподавен шепот както иззад оградата, така и откъм жените, които бяха излезли от жилищата си, а Атароа изпадна в ярост.

– Какво искаш да кажеш с това „за мъжете“?

– Естествено, когато водачът на един Бивак обяви празник в чест на гост, това включва всички хора, нали? Предполагам, че ти си водач на целия Бивак и че трябва да донесе достатъчно храна за всички. Нали ти си водач на всички тук?

– Разбира се, че аз съм водачът на целия народ – просъска тя.

– Ако още не сте се приготвили, можем да внесем съдовете вътре, за да не изстинат – каза гостенката, като отново вдигна по-големия съд и се обърна към Сармуна. Джондалар взе другия.

Атароа бързо дойде на себе си и каза:

– Поканих ви в моето жилище.

– О, знам, че си заета с приготвянията – отговори Айла, – а и не бих искала да се натрапваме на водача на този Бивак. По-подходящо ще е за нас да отседнем при Тази, която служи на Майката. – Сармуна преведе и добави от себе си: – По този начин се постъпва винаги.

Айла се обърна и пошепна на Джондалар:

– Тръгни към жилището на Сармуна.

Докато Атароа ги гледеше как вървят със Сармуна, злобна усмивка

превърна лицето ѝ, което можеше да бъде красиво, в зловеща, нечовешка пародия. Глупаво постъпиха, че се върнаха, помисли си тя, защото връщането им ѝ предоставяше именно чакания от нея случай: шансът да ги унищожи. Но тя знаеше също, че ще трябва да ги хване неподготвени за защита. Като се сети за това, реши, че е по-добре, дето ги остави да отидат със Сармуна. Нямаше да ѝ пречи. Имаше нужда от време да помисли и да обсъди плана с Епадоа, която още не беше се върнала.

Засега обаче трябваше да даде ход на този празник! Повика една от жените, която имаше малко момиченце и беше нейна любимка. Каза ѝ да предаде на другите жени всяка да приготви по нещо тържествено.

– Направете достатъчно, да има за всички, включително за мъжете.

Жената изглеждаше изненадана, но кимна и бързо се отдалечи.

– Вярвам, че ще изпие по чаша топъл чай – предложи им Сармуна, след като им показа местата за спане. Очакваше Атароа да влезе всеки момент. Но след като никой не ги обезпокои, докато изпиха чая, тя малко се поотпусна. Колкото повече време минаваше, без гостите да бъдат изведени оттук, толкова по-вероятно беше, че ще останат в нейното жилище.

Но с отпускането им от напрежението, свързано с Атароа, сред тримата около огнището се възцари неловко мълчание. Айла изучаваше жената, която служеше на Майката, като се опитваше да го прави незабелязано. Лицето ѝ беше странно несиметрично, лявата страна беше позипъкнала от дясната и тя си помисли, че Сармуна може би изпитва болка, когато дъвче на недоразвитата дясна страна. Жената не правеше нищо, за да скрива тази ненормалност – с нескривано достойнство носеше посребрената си светло-кестенява коса опъната назад и вдигната на кок. По необяснима причина Айла усети симпатия към нея. Забеляза, че Сармуна е неспокойна. Тя непрекъснато гледаше Джондалар, като че искаше да му каже нещо, но ѝ бе трудно да започне, сякаш търсеше деликатен начин да подеме трудна тема. Айла първа наруши неловкото мълчание:

– Джондалар ми каза, че познаваш майка му, Сармуна – чудех се къде си се научила да говориш неговия език толкова добре.

Жената се обърна с учуден поглед към гостенката. „Неговият“ език, помисли тя, а не нейният? Айла почти усети внезапната силна промяна в оценката на жената-шаман за нея, но не отклони погледа си.

– Да, познавах Мартона, както и мъжа, с когото живееше.

Като че искаше да каже още нещо, но замълча. Джондалар изпитваше силно желание да говори за своето семейство и дом, особено с

някаго, който ги познава.

– Джоконан ли беше водач на Деветата пещера, когато си била там?
– попита той.

– Не но не се изненадвам, че после е станал водач.

– Говорят, че Мартона е била почти съводач – както жената-водач при Мамутои, предполагам. Затова, след като умря Джоконан...

– Джоконан е мъртъв? – прекъсна го Сармуна изненадана. После тя успя да си върне спокойствието. – Сигурно на майка ти ѝ е било трудно.

– Да, макар че по-скоро нямаше време да мисли за това или да се отдаде за дълго на скръбта. Всички настояваха да стане водач. Не зная кога е срещнала Даланар, но когато се събра с него, вече беше изкарала седем години като водач на Деветата пещера. Зеландони ми казваха, че е била благословена с мен още преди да се събере с него, така че това е било добър късмет; но две години след като съм се родил, си развалили отношенията и той предпочел да си замине. Не знам какво се е случило, но за тяхната любов и досега се разказват легенди и се пеят песни. Това муцава Майката.

Айла го накара да продължи, защото ѝ беше интересно, но и интересът на Сармуна не беше по-малък.

– Тя се омъжи за втори път и роди още деца, нали? Знаем, че си имал брат.

Джондалар продължи, като даваше обяснения за Сармуна.

– Брат ми Тонолан се роди в огнището на Уиломар, също и сестра ми Фолара. Мисля, че за нея този брак беше добър. Мартона бе много щастлива, а и мъжът беше винаги добър с мен. Той много пътуваше, ходеше на търговски мисии вместо майка ми. Понякога ме водеше със себе си. Вземаше и Тонолан, когато порасна достатъчно. Дълго време смятах Уиломар за човек от моето огнище, докато отидох да живея при Даланар и опознах и него по-добре. Още го чувствам близък; но и Даланар също се държеше добре към мен, така че обикнах и него. Та кой не обича Даланар. Той откри кремъчна кариера, срещна Джерика и си направи свой Бивак. Имаха и дъщеря, Джоплая, моя пряка братовчедка.

Айла внезапно проумя, че щом един мъж носи отговорността за създаването на нов живот у една жена, такава, каквато я има, тогава Джондалар нарича Джоплая „братовчедка“, но тя всъщност му е природена сестра, и точно толкова сестра, колкото и Фолара. „Пряка братовчедка“, беше казал той; дали защото смятаха тази връзка за по-пряка, отколкото връзката с децата на сестрата на майката или жените на нейните братя? Докато размишляваше, те разговаряха за майката на

Джондалар.

– ... После майка ми прехвърли водачеството на Джохаран, макар че той настоя тя да остане при него като съветник – говореше той. – А как стана така, че си се запознала с майка ми?

Сармуна се поколеба за миг, загледана в празното пространство като че там виждаше образи от миналото; после започна:

– Бях момиче, но вече не толкова малка, когато ме заведоха там. Братът на майка ми беше водач тук, аз бях негова любимка – единствено момиче от децата на неговите две сестри. Беше правил Пътешествие на млади години и беше научил за славния Зеландони. Когато усетиха, че имам някаква дарба да служа на Майката, той пожела да получи най-доброто обучение. Отведе ме в Деветата пещера, тъй като вашият Зеландони беше Първи от Всички, които служат на Майката.

– Това май е традиция на Деветата пещера. Когато аз тръгнах, нашият Зеландони беше току-що избран за Първи – обади се Джондалар.

– Знаеш ли предишното име на този, който сега е Първи? – попита с интерес жената.

Той се усмихна накриво, и Айла знаеше защо.

– Познавах я като Золена.

– Золена? Тя е прекалено млада за Първа, нали? Когато аз бях там, беше едно красиво момиченце.

– Да, млада е, но се е посветила изцяло.

Сармуна кимна, после продължи:

– Двете с Мартона бяхме почти на еднаква възраст, а огнището на нейната майка беше от много висок ранг. Чичо ми и твоята баба, Джондалар, се разбраха аз да живея там. Той постоя доста време, за да е сигурен, че съм настанена добре. – Погледът ѝ се зарея, после тя се усмихна: – С Мартона бяхме като сестри. Дори по-близки, по-скоро като близначки. Харесвахме едни и същи неща и деляхме всичко помежду си. Тя дори реши да се обучава за Зеландони заедно с мен.

– Не знаех – каза синът ѝ. – Може би оттам е придобила качества за водач.

– Може би, но никоя от нас тогава не мислеше за водачество. Просто бяхме неразделни и искахме едни и същи неща... докато това стана проблем. – Сармуна замълча.

– Проблем? – подкани я Айла да продължи. – От това, че сте се чувствали прекалено близки приятелки? – Тя си мислеше за Диджи и колко прекрасно е да имаш добър приятел, макар и за кратко. Самата тя щеше да е много щастлива, ако знаеше, че има такава приятелка като малка.

Уба ѝ беше като сестра, но колкото и да я обичаше, тя беше от Клана. Независимо от голямата им близост, имаше неща, които никога не можеха да разберат една за друга – например вроденото любопитство на Айла или пък спомените на Уба.

– Да – каза Сармуна, загледана в младата жена, отново поразена от странния ѝ акцент. – Проблемът беше, че се влюбихме в един и същи мъж. Мисля, че Джоконан също ни обичаше и двете. Веднъж той споме на за двоен брак, и двете с Мартона бяхме съгласни, но тогава старият Зеландони умря, Джоконан отиде да пита за съвет новия и той му каза да избере Мартона. Тогава си мислех, че е казал така, защото тя беше много красива и лицето ѝ не беше изкривено като моето, но сега ми се струва по-вероятно, че чичо ми е искал да се върна. Не останах до Брачната им церемония; беше прекалено тежко за мен, изпитвах тъга и яд. Щом ми казаха, си тръгнах.

– Върнала си се тук сама? – попита Джондалар. – През ледника, съвсем сама.

– Да – отговори жената.

– Не са много жените, които биха направили такова дълго Пътуване, особено сами. Било е опасно и много смело си постъпила да тръгнеш сама.

– Опасно – да. Едва не паднах в една дълбока цепнатина в ледника. А за смелостта не знам. Мисля, че гневът ме крепеше. Когато пристигнах, всичко се беше променило; бяха минали много години. Майка ми и леля ми бяха тръгнали на север, където живеят много други Сармунаи, заедно с братовчедите и братята ми, а майка ми умряла там. Чичо ми също беше умрял, водач беше друг човек – непознат, Бругер. Не знам точно откъде беше дошъл. Отначало изглеждаше приятен, не красив, а привлекателен, но беше жесток и порочен.

– Бругер... Бругер – мърмореше Джондалар със затворени очи, като се опитваше да се сети къде е чувал това име. – Не беше ли мъжът на Атароа?

Сармуна се изправи, внезапно възбудена.

– Някой иска ли още чай? – попита ги. И двамата приеха. Тя им донесе нови чаши с топла напитка от треви, взе една и за себе си, но преди да седне отново, отбеляза:

– Никога досега не съм говорила толкова много неща на някого.

– А на нас защо ги казваш? – попита Айла.

– За да разберете – обърна се към Джондалар. – Да, Бругер беше мъжът на Атароа. Явно той е започнал да прави промени тук веднага

след като е станал водач, като отначало направил мъжете по-важни от жените. Жените трябвало да седят кротко и да чакат да им се даде решение, за да говорят. Отначало не изглеждало сериозно и мъжете се наслаждавали да имат такава власт, но когато за пръв път една жена била пребита до смърт като наказание, че е говорила каквото мисли, останалите започнали да разбират колко е опасен този ход на нещата. Дотогава хората не разбирали какво става, а и не знаели как да върнат всичко назад. Бругер извадил на преден план най-лошото у мъжете. Имал няколко последователи и мисля, че останалите се страхували да се противопоставят.

– Чудя се откъде ли са му хрумнали такива идеи? – каза Джондалар.

Озарена от внезапно хрумване, Айла запита:

– Как изглеждаше този Бругер?

– С издялани черти, груб, но както ви казах, чаровен и привлекателен, когато пожелае.

– Има ли много хора от Клана, много плоскоглавци, в тази област? – отново попита младата жена.

– Имаше, но сега вече не са много. Повечето са на запад оттук. Защо?

– Как са настроени към тях Сармунаи? Особено към тези със смесени духове?

– Ами не се смята, че са отвратителни, както е при Зеландони. Някои мъже са си взели жени от плоскоглавците и техните деца се приемат, но не еднакво от двете страни поне доколкото аз съм разбрала.

– Смяташ ли, че Бругер е роден със смесени духове? – попита Айла.

– Защо задаваш всичките тези въпроси?

– Защото мисля, че сигурно е живял, или поне израсъл, при тези, които наричате плоскоглавци.

– Кое те кара да мислиш така? – понита жената-шаман.

– Защото нещата, които разказваш, са типични за Клана.

– Клан?

– Така наричат себе си „плоскоглавците“ – обясни Айла, после продължи да размишлява. – Но щом е можел да бъде и приятен, значи не е живял само с тях. Може би не е бил роден там, а е отишъл при тях покъсно и понеже е бил смесен, може просто да са го търпели или да са го смятали за различен. Съмнявам се дали той изобщо е проумял техните обичаи, най-вероятно е бил външен там; животът му трябва да е бил ужасен.

Сармуна беше изненадана. Чудеше се как Айла, напълно чужда, знаеше толкова много.

– За човек, който не е виждал Бругер, знаеш прекалено много.

– Значи той е бил роден от смесени духове? – попита Джондалар.

– Да. Атароа ми каза това, което знаеше за родословието му. Очевидно майка му е била пълна смесица на духове, получовек, полу плоскоглава. Родена била от напълно чиста майка от плоскоглавците.

„Сигурно е била дете на някой от мъжете от Другите, който я е изнасилил – помисли си Айла, – както момиченцето на Срещата на Клана, което беше обещано на Дърк.“

– Детството ѝ сигурно е било нещастно. Напуснала народа си, когато била вече жена, с един мъж от Пещерата на онзи народ, дете живее на запад оттук.

– Лозадунани ли? – понита Джондалар.

– Да, мисля, че така се наричат. Както и да е, скоро след като избягала, тя родила момче – Бругер – продължи Сармуна.

– Бругер, но понякога са го наричали Бруг, нали? – прекъсна я Айла.

– Откъде знаеш?

– Бруг може би е било името му в Клана.

– Сигурно мъжът, с когото е избягала майка му, я е биел. Кой знае защо, някои мъже са си такива.

– Жените в Клана се възпитават да приемат това – каза младата жена. – Забранено е на мъжете да се удрят помежду си, но могат да ударят жена, за да я порицаят. Не е казано, че трябва да ги бият, но някои мъже го правят.

Сармуна кимна разбиращо.

– Значи още отначало майката на Бругер е приела за нормално да я бие мъжът, с когото живее, но може би нещата са се влошили. Такива мъже обикновено не престават, а може да е биел и детето. Сигурно това я е накарало най-после да избяга. Така или иначе, тя го взела и напуснала мъжа си, върнала се при своя народ – каза Сармуна.

– Щом за нея е било трудно да расте в Клана, сигурно за сина ѝ е било още по-лошо – нали не е бил с равни части смесени духове – обади се Айла.

– Ако духовете се смесваха така, както ние мислим, той трябва да е имал три части от човек и една част от плоскоглавците – каза жената-шаман.

Внезапно Айла се сети за своя син, Дърк. Брод сигурно е направил

труден живота му. Ами ако и той стане като Бругер? Но Дърк е пълна смесица, а освен това при него е Уба, която го обича, и Брун – да го обучава. Брун го прие в Клана, когато беше водач, а Дърк беше бебе. Той ще направи така, че синът ѝ да усвои обичаите на Клана. Ще може да говори, ако има кой да го научи, но у него са и спомените. Ако стане това, с помощта на Брун той ще стане един от Клана.

Сармуна подозрително изгледа загадъчната млада жена и попита:

– Откъде знаеш толкова много за плоскоглавците, Айла?

Въпросът изненада Айла – не беше подготвена за него, както щеше да е готова за отбрана, ако го задаваше Атароа. Не успя да се изплъзне и каза:

– Те ме отгледаха. Моят народ умря при земетресение и те ме приеха.

– Твоето детство сигурно е било по-тежко дори от това на Бругер? – беше коментарът на Сармуна.

– Не. Може би в известен смисъл дори по-леко. Не ме смятаха за деформирано дете на Клана; просто бях различна. Една от Другите – така ни наричат. Не са очаквали от мен каквото и да било. Някои от нещата, които правех, им се струваха толкова странни, че изобщо се чудеха какво да мислят за мен. Сигурна съм само, че ме смятаха за много бавна – винаги ми трябваше много време, за да се сетя за нещо. Но не казвам, че е лесно човек да расте при тях. Трябваше да се науча да говоря по техния начин, да науча традициите им. Много беше трудно да се впиша сред тях, но имах късмет. Иза и Креб, хората, които ме гледаха, ме обичаха и сега знам, че без тях нямаше изобщо да съм жива.

Почти всяка нейна дума предизвикваше въпроси у по-възрастната жена, но моментът не беше подходящ да ги задава.

– Хубаво е, че у теб няма смесени духове – каза тя, като погледна многозначително Джондалар – особено щом ще отидеш при Зеландони.

Айла веднага разбра какво има предвид жената. Тя си спомни как Джондалар реагира първия път, когато чу кой я е отгледал, а беше още по-лошо, когато разбра за нейния син със смесени духове.

– Откъде знаеш, че вече не се е запознала с тях? – попита той.

Сармуна помисли над въпроса му. Откъде ли? Усмихна му се:

– Ти каза, че си отиваш у дома, а тя каза „неговия език“, а не „моя“. – Внезапно я осени прозрение. – Езикът! Акцентът! Сетих се къде съм го чувала преди! Такъв акцент имаше Бругер! Не точно колкото теб, Айла, но не говореше родния си език така, както ти говориш езика на Джондалар. Но явно докато е живял с плоскоглавците, е развил този

начин на произнасяне. Речта ви звучи някак особено – никога няма да забравя вече.

Айла се чувстваше объркана и притеснена. Беше положила толкова старания да се научи да говори правилно, но никога не беше успяла да се справи със звуците. Обикновено не обръщаше внимание, когато хората го споменаваха, но сега думите на Сармуна я обезпокоиха.

Жената-шаман усети неспокойствието ѝ.

– Съжалявам, Айла. Нямах намерение да те притесня. Говориш Зеландони наистина много добре, може би по-добре и от мен – аз доста съм го забравила. А и не е точно с акцент. Нещо друго е. Сигурна съм, че повечето хора дори не забелязват. Знаеш ли, ти ми даде толкова много обяснения за Бругер, че сега мога по-лесно да разбера Атароа.

– Да разбереш Атароа ли? – попита Джондалар. – И аз искам да разбера как е възможно някой да е толкова жесток.

– Тя не е била толкова лоша. Когато се върнах тук, аз искрено я харесвах и в същото време ми беше жал за нея. Но в известен смисъл тя беше подготвена за Бругер много повече от всяка друга жена.

– Подготвена ли? Много странно го казваш. Подготвена за какво?

– За неговата жестокост. С Атароа са се държали лошо като дете. Никога не е говорила подробно, но знам, че е усещала как собствената ѝ майка я мрази. Някой ми каза, че майка ѝ я е изоставила, или поне така се смята. Просто заминала и не чули нищо повече за нея. После някакъв мъж, чиято жена била починала при раждане заедно с бебето при много подозрителни обстоятелства, взел Атароа. Подозренията се потвърдили, когато се разбрало, че я бие и спи с нея, преди още да е станала жена; но никой друг не искал да поеме отговорността за нея – имало нещо в произхода на майка ѝ, заради което тя била оставена да расте при този жесток мъж и да бъде насилвана от него. Най-после той умрял и хора от Бивака уредили да я съберат с новия им водач.

– Как уредили, без нейно съгласие ли?

– „Насърчавали“ я да се съгласи и я запознали с Бругер. Както ви казах, той можеше да бъде и чаровен, а съм сигурна, че и той я е намерил за привлекателна.

Джондалар кимна. Беше забелязал, че тя вероятно е била дори много привлекателна.

– Струва ми се, че с нетърпение е чакала тази женитба – продължи Сармуна. – Очаквала е това да е възможност за ново начало. А после е разбрала, че мъжът, с когото се е събрала, е по-лош дори от предишния. За Бругер Удоволствията винаги бяха свързани с бой, унижения, дори

по-лоши неща. Е, по свой начин той наистина... не смея да кажа, че я обичаше, но мисля, че изпитваше някакво чувство към нея. Просто той беше толкова... извратен. И все пак единствено тя се осмеляваше да му се противопоставя въпреки всичко, което ѝ причиняваше.

Жената замълча, поклати глава, после продължи:

– Бругер беше силен мъж, много силен, и обичаше да наранява хората, особено жените. Всъщност мисля, че му харесваше да причинява болка на жените. Казахте, че плоскоглавците не позволявали на мъж да удрия друг мъж, а можели да бият жените. Това може би обяснява някои неща. Но на Бругер му харесваше съпротивата на Атароа. Тя беше доста по-висока от него и доста силна за жена. Харесваше му предизвикателството да преодолява съпротивата ѝ и беше доволен, когато тя се отбраняваше. Това му даваше повод да я наранява, а така се чувстваше по-силен и властен.

Айла потръпна, защото беше изпитала подобно насилие, и прояви разбиране и съчувствие към водачката.

– Той се хвалеше пред другите мъже, а те го насърчаваха, или поне бяха съгласни с него – каза възрастната жена. – Колкото повече тя се отбраняваше, толкова по-лошо ставаше за нея, докато накрая той я накараше да се предаде. После я желаше. Чудила съм се, ако не му се противопоставяше, дали щеше да му омръзне и да спре да я бие?

Айла си помисли същото. Брод наистина се беше отегчил от нея, когато престана да се съпротивлява.

– Но все пак се съмнявам – продължи Сармуна. – По-нататък, когато тя получи благословията и престана да се бори с него, той не се промени. Тя му беше жена и според неговите разбирания му принадлежеше. Можеше да прави с нея каквото си поиска.

„Никога не съм била жена на Брод – помисли си Айла, – но Брун не му разрешаваше да ме бие – не и след първия път. Макар че това беше негово право, останалите от Клана смятаха, че интересът на Брун към мен е странен. И го накараха да се разколебае в отношението си към мен.“

– Бругер не е спрял да я бие дори когато Атароа е била на път да роди бебето? – учуди се Джондалар.

– Да, макар че изглеждаше доволен, че ще имат дете – отговори жената.

„И аз забременях“ – помисли Айла. Нейният живот и животът на Атароа много си приличаха.

– Атароа дойде при мен да я лекувам – продължаваше Сармуна със

затворени очи, като клатеше глава. – Беше ужасно – това, което ѝ беше сторил, не мога да ви го кажа. Контузиите от боя бяха най-малкото.

– А тя защо е търпяла? – попита младият мъж.

– Нямаше къде другаде да отиде. Хората от нейния Бивак ѝ бяха дали да разбере, че не я искат, така че отначало гордостта ѝ пречеше да се върне и да им каже колко е лоша новата ѝ женитба с водача. В известен смисъл знам как се е чувствала. Никой не ме бие, макар че веднъж Бругер се опита, но знаех, че нямам къде да отида, въпреки че имам роднини. Аз бяха Тази, Която Служи на Майката, и не можех да приема, че нещата са станали толкова лоши. Щеше да изглежда, че съм се провалила.

Джондалар кимна. Той също веднъж беше почувствал провала. Погледна към Айла и усети как любовта му към нея го сгрива.

– Атароа мразеше Бругер – продължи Сармуна, – но може би по някакъв особен начин го е обичала. Понякога го предизвикваше нарочно, струва ми се. Чудех се дали го прави, когато премине болката и той я вземе, и ако не да я обича или да ѝ даде Удоволствието, поне я караше да се чувства желана. Може би се е научила да изпитва някакъв перверзен вид Удоволствие от неговата жестокост. Сега не ѝ трябва никакво! Тя получава Удоволствие, като причинява болка на мъжете. Ако я наблюдавате, ще видите възбудата ѝ.

– Почти ми е жал за нея – каза Джондалар.

– Жали я, щом искаш, но не ѝ се доверявай! – каза жената-шаман. – Тя е луда, обладана е от злото. Не знам дали изобщо разбираш. Някога случвало ли ти се е от ярост да обезумееш?

Очите на Джондалар се разшириха. Беше изпитвал такава ярост! Би един мъж, докато той изпадна в безсъзнание, но и тогава не успя да се спре.

– Атароа като че ли винаги е изпълнена с такава ярост. Не винаги го показва – всъщност умее да я прикрива – но мислите и чувствата ѝ са толкова пропити с този зъл гняв, че тя вече не може нито да мисли, нито да чувства като, нормалните хора. Тя вече не е човек!

– Не може да няма никакви човешки чувства у нея – възрази Джондалар.

– Спомняш ли си погребението веднага след твоето идване? – попита го жената-шаман.

– Да, трима младежи. Двама мъже, а за третия не съм сигурен, макар че всички бяха в еднакви дрехи. Спомням си, че се чудех от какво са умрели. Бяха толкова млади!

– Атароа причини смъртта им – каза Сармуна. – А този, за когото не си бил сигурен... Това беше нейното дете!

Чуха звук откъм входа на жилището на Сармуна и се обърнаха.

ГЛАВА 31

Една млада жена стоеше на входа на землянката и ги гледаше с безпокойство. Джондалар забеляза, че е доста млада – почти момиче; а Айла веднага позна, че е в напреднала бременност.

– Какво има Кавоа? – попита Сармуна.

– Епадоа и ловците току-що се върнаха и сега Атароа ѝ се кара.

– Благодаря ти, че ми съобщи – отвърна по-старата и се обърна към гостите си: – Стените на тази землянка са толкова дебели, че почти нищо не се чува през тях. Май ще трябва да излезем.

Те бързо преминаха покрай младата бременна жена, а тя се отдръпна, за да им направи път. Айла се усмихна.

– Няма чака още много? – каза тя на езика на Сармунаите.

Кавоа се усмихна притеснено и сведе поглед.

Айла се зачуди, че изглежда уплашена и нещастна, което е необичайно за една бъдеща майка. Но, продължи да разсъждава тя, повечето жени, които чакат първа рожба, са малко нервни.

Веднага щом се показаха навън, тримата чуха Атароа:

– ... ми казвай, че си открила бивака им. Изпусна такава възможност! Не си никаква Жена-Вълк, щом като дори не можеш да преследваш – хулеше я водачката подигравателно.

Епадоа стискаше устни, очите ѝ святкаха от гняв, но не ѝ отвръщаше. Малко по-настрани се бе насъбрала тълпа, но младата жена, облечена във вълчи кожи забеляза, че повечето от тях се бяха обърнали и гледаха в друга посока. Вдигна поглед да види какво бе привлякло вниманието им и се сепна, като съзря високата руса жена, отправила се към тях, а което бе още по-изненадващо – след нея вървеше високият мъж. Не помнеше някой да се бе връщал, след като веднъж се е измъкнал.

– Какво правиш тук? – смутолеви Епадоа.

– Нали ти казах. Изпусна единствената си възможност – присмя ѝ се Атароа. – Те сами се върнаха.

– А защо не трябва да сме тук? – запита Айла. – Нали сме поканени на празненство? – преведе Сармуна.

– Празненството още не е готово. Довечера – грубо ги сръза Атароа и се обърна към главната Жена-Вълк: – Хайде влизай, Епадоа. Искам да поговорим. Обърна гръб на насъбралите се зяпачи и влезе в землянката.

Смръщила вежди, Епадоа се вторачи в Айла. После тръгна след

водачката.

Когато тя се махна, Айла малко обезпокоено погледна към ливада-та. В края на краищата Епадоа и нейните жени бяха известни като ловци на коне. Почувства облекчение, като видя Уини и Рейсър малко по-нататък от нея, на другия край на склона, покрит с крехка суха трева. Внимателно огледа горичката и гъсталака на хълма зад Бивака с надеждата да види Вълчо, но все пак беше доволна, че той не се мяркаше никъде. Предпочиташе той да не излиза от скривалището, но искаше животното да я види, затова застана на открито и се взря натам.

Гостите и Сармуна тръгнаха обратно към жилището й. Джондалар си спомни нещо, което бе привлякло вниманието му.

– Как успяваше да държиш Бругер настрана? – попита той. – Нали каза, че веднъж се е опитал да те бие като другите жени – как му попречи тогава?

Сармуна се спря и се вгледа изпитателно в младия мъж и жената до него. Айла усети колебанието на жрицата и разбра, че ги преценява, за да реши доколко може да им се довери.

– Той ме покровителстваше, защото съм лечителка. Винаги говореше за мен като за знахарка – отвърна Сармуна, – но преди всичко той се страхуваше от света на духовете.

Тези обяснения подсетиха младата жена за нещо друго и тя рече:

– Знахарите имат изключително положение в Клана, но те са само лечителки. Само Мог-ърите могат да общуват с духовете.

– Да, може би духовете, които са известни на плоскоглавците, но Бругер се страхуваше и от властта на Майката. Според мен той бе осъзнал, че тя знае за вредата, която е нанесъл, и за злото, което разяжда душата му. Мисля, че се страхуваше от възмездие й. Когато му показвах, че мога да черпя от Нейната мощ, той престана да ме закача.

– Ти можеш да черпиш от Нейната мощ? Но как? – зачуди се Джондалар.

Сармуна бръкна в пазвата си и извади една фигурка на жена, дълга около десет сантиметра. И двамата бяха виждали подобни предмети, най-често изрязани от слонова кост, кокал или дърво. Джондалар дори беше виждал такива идоли, внимателно и грижливо изсечени от камък с помощта единствено на каменни сечива. Всяка група хора, които бяха срещали – от ловците на мамути на изток до народа на Джондалар на запад – всички с изключение на Клана, изобразяваха Майката по някакъв начин.

Някои от тези фигурки бяха доста груби, други – изящни; едни бяха

доста абстрактни, други – съразмерни и точни образи на закръглена зряла жена и само някои от чертите бяха предадени по-обобщено. Повечето изображения подчертаваха пищните форми на майчинството – едра гръд, издут корем, пълни бедра, като същевременно нарочно омаловажаваха други характерни белези. Често ръцете бяха само загатнати или пък краката бяха без ходила, а само заострени отдолу, така че да могат да се забиват в земята. Но при всички фигури липсваха черти на лицето. Те нямаха за цел да представят отделна жена, а естествено нито-един художник не знаеше как точно изглежда Великата Земя Майка. Понякога мястото на лицето просто беше празно, друг път – само загатнато или пък косата бе така сложно оформена, че продължаваше около цялата глава и го покриваше.

Единственото истинско изображение на женско лице, което някога бяха виждали, бе прелестната изящна фигурка на Айла, която Джондалар бе изработил, докато живееха сами в долината. Но понякога той съжаляваше, че се бе поддал на своя порив и бе постъпил така неблагоприятно. Нямаше намерение да прави фигура на Майката. Беше я изрязал, защото се бе влюбил в Айла и искаше да покори нейния дух. Но след като я направи, осъзна, че тя крие огромна сила. Страхуваше се, че може да донесе нещастие на любимата жена, особено ако някой ден попаднеш в ръцете на човек, който иска да добие власт над нея. Той дори не смееше да я унищожи, за да не би дори този акт да ѝ причини зло. Айла обичаше малката женска статуетка, която наподобяваше лицето ѝ, тъй като бе изработена от Джондалар. Никога не се беше замисляла дали може да притежава някаква сила – просто смяташе, че е красива.

И наистина, тези идоли на Майката се харесваха на хората. Но фигурките не пресъздаваха женската красота според някакви мъжки разбирания и критерии. Те представляваха символично изображение на Жената, на нейната способност да твори и заражда живот в собственото си тяло и щедро да го храни от себе си. По аналогия те символизираха Великата Майка Земя, която също твори и поражда живота в Своето тяло и с удивителна щедрост кърми всичките си рожби. Освен това скулпторките бяха черупката, в която се вместише духът на Великата Майка на Всички – дух, който приемаше най-различни форми.

Но точно тази фигурка на Майката беше уникална, Сармуна подаде мунаи на Джондалар и попита: – Кажи ми от какво е направено това?

Джондалар я повъртя из ръцете си и я разгледа внимателно. Тя беше надарена с пълни провиснали гърди и широк ханш, краката ѝ бяха заострени отдолу, ръцете – загатнати само до лактите и косата ѝ бе леко

очертана, но нямаше лице. По големина и форма не се отличаваше много от всички останали, но бе изработена от необикновен материал. Имаше равномерен тъмен цвят. Драсването с нокът не оставяше следа. Не бе направена нито от дърво, нито от кокал, нито от слонова кост или еленов рог. Беше твърда като камък, но гладко изваяна и по нищо не личеше да е дялана. Това не беше нито един от камъните, които Джондалар познаваше.

Погледна учудено Сармуна и призна:

– Никога не съм виждал подобно нещо.

Подаде фигурката на Айла, тя я пое, но щом я докосна, усети, че я побиват тръпки. Май трябваше да си вземе кожената дреха, когато излизаха, каза си тя, макар да бе уверена, че не само студът я бе накарал да потрепери.

– Тази мунаи отначало беше пръст от земята – започна жената.

– Пръст? – учуди се Айла. – Но това тук е камък!

– Да, така е. Аз я превърнах в камък.

– Ти си превърнала пръстта в камък? Но как е възможно това? – попита Джондалар, изпълнен с недоверие.

Жената се усмихна:

– Ако ти кажа, ще повярваш ли в моята сила?

– Ако успееш да ме убедиш.

– Ще ти кажа, но няма да се мъча да те убеждавам. Ти сам трябва да се убедиш. Първо взех твърда суха глина от речния бряг и я счуках на прах. После я смесих с малко вода. – Сармуна се поколеба за миг дали да каже нещо повече за сместа. Реши да не издава всичко засега. – Когато добих нужната гъстота, я оформих. После огънят и горещият въздух я превърнаха в камък – поясни жрицата, като ги наблюдаваше, за да види как ще реагират двамата чужденци – дали ще бъдат впечатлени, или ще се отнесат с пренебрежение; дали ще се усъмнят, или ще повярват.

Джондалар притвори очи и се помъчи да си спомни нещо.

– Ако не се лъжа, един мъж – мисля, че беше от Лозадуните – ми разказваше нещо за фигури на Майката, направени от кал.

Сармуна се засмя:

– Да, може да се каже, че правим мунаи от кал. А също и животни, когато е необходимо да призовем техните духове. Всякакви видове животни – мечки, лъвове, мамути, носорози, коне – каквито си пожелаем: Но те са от кал само докато ги извайваме. Всяка фигурка от пръстта на земята и вода, дори и след като се втвърди, отново ще се размекне, ако

се намокри. Ще стане на кал, а после и на прах. Но щом като бъде съживена от Нейната свещена топлина, тя се променя завинаги. Всичко, което премине през жаркия огън на Майката, става твърдо като камък. Живият дух на пламъка ги прави издръжливи.

Айла почувства вълнението на жената. Това ѝ напомни за радостта на Джондалар, когато отначало измисли и след това започна да усъвършенства копиехвъргача. Сега Сармуна също изживяваше тръпката на откривателството.

– Те са много крехки, дори по-трошливи от кремък – продължи жената. – Самата Майка е показвала как могат да се счупят. Но водата не ги променя. Всеки мунаи, направен от кал, щом като веднъж бъде докоснат от Нейния животелен огън, може да стои навън и в дъжд, и в сняг, дори може да прогизне от вода, но никога няма да се разтопи.

– Ти наистина можеш да контролираш властта на Майката! – възхити се гостенката.

Възрастната жена се подвоуми за миг, после попита:

– Искате ли да видите как става това?

– О, да, разбира се. Ще ми бъде много интересно – отговориха те почти едновременно.

– Тогава елате. Ще ви покажа.

– Мога ли да си взема връхната дреха?

– Естествено – отвърна Сармуна, – всички трябва да си облечем по-топли дрехи, макар че, ако в момента се извършваше Огненият обред, щеше да стане толкова горещо, че няма да ни трябват никакви кожи дори и в такъв студен ден. Всичко е почти готово. Щяхме да накладем огъня и да изпълним церемонията още тази вечер, но това отнема време и е нужно съсредоточаване. Ще почакаме до утре. Тази вечер ще присъстваме на важно празненство.

Тя спря за момент и притвори очи, сякаш се заслушваше или обмисляше нещо, което внезапно ѝ бе хрумнало.

– Да, много важно празненство – повтори тя и погледна Айла право в очите. „Дали знае каква опасност я грози – чудеше се жрицата. – Ако тя е точно онази, за която си мисля, тогава сигурно знае.“

Наведоха глави, за да влязат в дома на жрицата, и свалиха връхните си дрехи. Айла забеляза, че бременната жена си бе отишла. После Сармуна ги отведе до най-отдалечения край на селището при няколко жени, които работеха около една малка постройка, подобна на землянка с наклонен покрив. Жените носеха сух тор, дърва и кости в нея и Айла се сети, че това е материал за огън. Разпозна бременната жена сред

групичката и ѝ се усмихна. Кавоа ѝ отвърна със срамежлива усмивка.

Сармуна се приведе и влезе през ниския вход на този градеж, после, като видя, че гостите стоят настрана и не знаят дали е редно да я последват, тя се обърна, кимна им и ги подкани да се приближат. А вътре трепкащите пламъци в огнището ближеха нажежените въглени и затопляха тясното полукръгло преддверие. Отделни купчинки кости, дърва и тор изпълваха почти цялата лява половина. Покрай извитата дясна стена имаше няколко груби лавици от плоски раменни ключици и тазови мамутски кости, подпрени с камъни, по които бяха наредени най-различни дребни предмети.

Приближиха се и с изненада установиха, че това бяха малки статуетки, оформени от мокра глина и оставени да изсъхнат. Няколко от тях бяха на жени – фигурки на Майката, но не всички бяха завършени. Имаша само отличителните женски белези, например долната половина на тялото заедно с краката или гърдите. По други рафтове бяха поставени животни – също недовършени – глави на лъвове и мечки и характерните форми на мамут с високата заоблена глава, гърбиците на врата и полегатите гърбове.

Статуетките, изглежда, бяха правени от различни хора – едни бяха доста грубовати и нескопосани и не показваха голямо художествено майсторство; други пък бяха сложно замислени и добре изработени. Айла и Джондалар не разбираха какво е накарало ваятелите да създадат именно тези форми, но въпреки това усещаха, че всеки е бил вдъхновен от някакво лично чувство или причина.

Срещу входа имаше малък отвор, който водеше към затворено пространство вътре в постройката, издълбано в льосовата пръст на хълма. На Айла ѝ заприлича на земна пещ, от онези, които се вкопават в земята и се загреват с горещи камъни, за да се готви храна, само че тази се отваряше отстрани и освен това никога не бе използвана за готвене. Като погледна вътре, жената забеляза огнище във второто помещение.

От овъглените остатъци в пепелта тя се досети, че за поддържане на огъня използваша кости, а като разгледа по-внимателно, установи, че това бе огнище също като на Мамутоите, само че още по-дълбоко. Айла учудено потърси отдушника, през който се вкарваше въздух. За горенето на кости бе необходим много силен огън, който изискваше въздух. Огнищата на Мамутоите поддържаха огъня от постоянния приток на вятъра отвън, който се вкарваше през прокопани канали и се регулираше от специални капаци. Джондалар разгледа втората стаичка и стигна до същите изводи; цветът и якостта на стените показваха, че дълго време

тук бяха горели големи огньове. Досети се, че се предвиждаше малките глинени предмети по лавиците да се обработят по същия начин.

Джондалар беше прав, когато каза, че никога не е виждал такава фигурка на Майката, каквато Сармуна им показа. Тя не бе направена чрез изсичане, дялане или заглаждане. Статуетката, изработена от жената пред него, беше керамична – от изпечена глина, а това бе първият материал, създаден от човешка ръка и разум. Те не се намираха в готварска фурна, а в пещ за глинени предмети.

Но първата пещ не бе измислена с цел да се правят полезни водоустойчиви съдове. Много преди появата на грънчарството малки керамични скулптури са били изпичани, докато станат непромокаеми и твърди. Статуетките по рафтовете приличаха на животни и хора – предимно жени, защото образи на мъже не се правеха. Но те не се възприемаха като действително пресъздаване и рисуване на конкретни жени или други живи същества. Това бяха символи, метафори и трябваше да изразяват нещо повече от онова, което се виждаше на пръв поглед, да внушават аналогии и духовна прилика – те бяха произведения на изкуството; а изкуството предхождаше употребата за полезни цели.

Джондалар посочи мястото, което предстоеше да се заграва и се обърна към жрицата:

– Значи тук гори свещеният огън на Майката? – думите му почти не прозвучаха като въпрос.

Сармуна разбра, че той ѝ вярва, и кимна. Жената бе убедена дори и преди да види тази постройка, но на мъжа му бе необходимо малко повече време.

Айла се зарадва, когато Сармуна ги изведе оттам. Не знаеше дали от жегата в тясното помещение, или от глинените предмети, или от нещо друго, но се бе почувствала доста неспокойна и усещаше, че там вътре може да е опасно.

– Как откри това? – попита Джондалар, като махна с ръка към пещта и грънците.

– Майката ме насочи – отвърна жената.

– Сигурен съм, че е така, но как точно?

Сармуна се засмя на неговата упоритост. Изглеждаше съвсем естествено един син на Маргона да иска да разбере.

– За пръв път идеята ни осени, когато строяхме една землянка. Знаеш ли как ги правим?

– Мисля, че знам. Вашите приличат на жилищата на Мамутоите, а ние помагахме на Талут и останалите да направят едно допълнение на

Лъвския Бивак – каза Джондалар. – Те започват от подпорите, за които се използват мамутски кости, а върху тях прикрепят дебел покрив от върбови клонки. Върху него наслагват трева и тръстики. Покриват го с чим и най-отгоре го замазват с рядка каша от речна глина, която става много твърда, когато изсъхне.

– По принцип ние постъпваме по същия начин – каза Сармуна. – Именно когато най-накрая правехме замазката от глина, Майката разкри първата своя тайна. Тъкмо довършвахме последната част, когато започна да се смрачава и се наложи да накладем голям огън. Глинената каша се сгъстяваше и малко от нея случайно падна в огъня, а той беше много силен – използвахме доста кокали за подпалки и го поддържахме почти през цялата нощ. На сутринта Бругер ме накара да почистя огнището и установих, че глината се бе втвърдила. И по-специално намерих едно парче, което наподобяваше лъв.

– Тотемът-закрилник на Айла е лъв. – отбеляза Джондалар.

Жрицата я погледна, после поклати глава сякаш на себе си и продължи:

– Когато открих, че лъвската фигурка не се размеква във вода, реших да се опитам да направя още. Нужни бяха много опити и още напътствия от Майката, докато най-сетне успях да постигна това.

– Защо ни разкриваш своите тайни и ни показваш своята сила? – запита Айла.

Въпросът ѝ бе толкова директен, че свари жената неподготвена, но после се усмихна:

– Не си въобразявайте, че ви казвам всичките си тайни. Само ви показвам онова, което е, очевидно. Бругер също мислеше, че знае моите тайни, но той скоро получи добър урок.

– Сигурна съм, че Бругер е подразбирал нещо за опитите ти – предположи младата, жена. – Човек не може да накладе голям огън, без да разберат всички. Как успяваше да опазиш тайните си от него?

– Отначало изобщо не се интересувах какво правя, щом като сама си осигурявах гориво. Чак когато видя крайния резултат, реши, че и той сам може да прави фигурки, но не знаеше всичко, което Майката ми бе разкрила – в усмивката на Тази, която служеше се четеше отмъстителност и тържество. – Майката отхвърли неговите усилия много яростно. Фигурките на Бругер се пукаха шумно и се пръскаха на хиляди парченца, когато се опитваше да ги пече. Великата Майка ги мятеше с такава бързина, че те дори нараняваха хората наоколо. Оттогава Бругер започна да се плаши от моята сила и вече не се опитваше да упражнява власт

над мен.

Айла можеше да си представи какво е било да стоиш в тясното преддверие и около теб с огромна скорост да хвърчат нажежени парчета глина.

– Но това все още не обяснява защо ти ни казваш толкова много за своята мощ. Възможно е някой друг, който разбира нрава на Майката, да научи твоите тайни.

Сармуна поклати глава, бе очаквала това от жената и затова бе решила, че в случая, ще е най-добре да бъде напълно откроевана.

– Разбира се, ти си права. Аз наистина имам причина. Нужна ми е вашата помощ. Чрез тази магия Майката ми даде огромна власт дори и над Атароа. Тя се страхува от моето магьосничество, но е хитра и от нея всичко може да се очаква. Някой ден тя ще преодолее страха си, сигурна съм в това. И тогава ще ме убие – жената погледна Джондалар. – Моят смърт не е чак толкова важна, освен за мен самата. Повече се страхувам за останалите от моя народ, за целия този Бивак. Когато ми разказахте за Мартона, как е прехвърлила управлението в ръцете на своя син, осъзнах колко се е влошило положението. Знам, че Атароа никога няма доброволно да предаде властта на друго, а докато тя си отиде, страхувам се, че няма да е останало нищо от Бивака.

– Откъде си толкова сигурна? Щом като всичко може да се очаква от нея, не е ли възможно някой ден просто да ѝ омръзне цялата тази работа? – попита младият мъж.

– Сигурна съм, защото тя вече уби един човек, на когото можеше да предаде водачеството. И това бе собственото ѝ дете.

– Тя е убила детето си?! – ужаси се той. – Когато казваше, че Атароа е причинила смъртта на трима младежи, предположих, че това е станало случайно.

– Не беше нещастен случай. Атароа ги отрови, макар и да не си признава.

– Отровила детето си! Как е възможно някой да погуби детето си? – чудеше се Джондалар. – И защо?

– Защо ли? Защото бе направил заговор, за да помогне на една приятелка, Кавоа – младата жена, която срещнахте. Тя бе влюбена в един мъж и замисляше да избяга с него. Брат ѝ също се опитваше да им помогне. И четиримата бяха заловени. Атароа пощади Кавоа само защото беше бременна, но заплаши, че ако бебето е момче, ще убие и двамата.

– Нищо чудно, че Кавоа изглежда толкова изплашена и нещастна – отбеляза Айла.

– От мен също трябва да се търси отговорност – призна Сармуна, а кръвта се отдръпна от лицето ѝ, като изрече тези думи.

– Ти! Какво си имала ти против тези млади хора?

– Не съм имала нищо против. Детето на Атароа беше мой помощник, беше ми почти като родна рожба. Съчувствам на Кавоа, мъчно ми е за нея, но аз се смятам толкова отговорна за смъртта им, сякаш лично съм дала отровата. Ако не бях аз, Атароа никога нямаше да узнае откъде да я вземе и как да я използва.

И двамата забелязаха, че жената бе разстроена, въпреки че успяваше да се владее.

– Да убие детето си! – клатеше глава Айла, сякаш да пропъди самата мисъл за подобно деяние. Стоеше поразена от ужас. – Как е могла?

– Не знам. Ще ви кажа само онова, което знам, но то е дълга история. Хайде да се върнем в моето жилище – предложи Сармуна и се озърна. Не искаше да разговарят повече за Атароа на такова публично място.

Айла и Джондалар я последваха в землянката ѝ, свалиха връхните си дрехи и застанаха край огъня, докато Сармуна прибави още малко дърва и кокали в огнището и постави готварските камъни, за да направи чай. Когато се настаниха със сгриващата билкова отвара, възрастната жена заговори:

– Трудно е да се каже как започна всичко. Може би от първите недоразумения между Атароа и Бругер, но нещата не спряха дотам. Дори когато тя беше в напреднала бременност, той продължи да я бие. Като започнаха родилните ѝ мъки, той не изпрати да ме повикат. Разбрах за това чак когато я чух да вика от болка. Отидох при нея, но Бругер отказа да ме пусне да се грижа за нея, докато роди, а раждането не беше леко. Но не ми позволи да ѝ дам нещо, за да облекча болките. Сигурна съм, че искаше да я гледа как страда. По всяка вероятност бебето се бе родило с някакъв недъг. Предполагам, че причина за това беше непрекъснатият побой, който ѝ нанасяше и макар че при раждането това не бе съвсем очевидно, скоро стана ясно, че гръбнакът на детето е изкривен и много слаб. Изобщо не ми разрешиха да го прегледам, така че не съм съвсем сигурна дали не е имало и някакви други проблеми – обясни Сармуна.

– Детето момче ли беше или момиче? – попита Джондалар, защото това не беше изяснено.

– Не знам.

– Нищо не разбирам. Как може да не знаеш? – учуди се Айла.

– Никой не знаеше освен Бругер и Атароа и по някаква причина те запазиха това в тайна. Дори когато беше съвсем малко, не му

разрешаваха да се показва пред хората без дрехи както повечето бебета и дечица и му избраха име, което не беше нито мъжко, нито женско. Казваше се Омел.

– А то, никога ли не се издаде? – продължи да пита Айла.

– Не. Омел също пазеше тайната. Според мен Бругер ги бе заплашил с ужасни последствия и за двамата, ако някога се разкриеше пола му.

– И все пак сигурно е имало нещо, което да подсказва дали е момче или момиче, особено след като е поотраснало. Погребаното тяло, като че ли беше на възрастен човек – каза Джондалар.

– Омел не се бръснеше, но може да е бил момче, закъсняло в развитието си, а трудно можеше да се каже дали имаше развити гърди, защото носеше широки дрехи, които прикриваха формите. Вярно е, че израсна доста висок за една жена независимо от кривия гръбнак, но беше твърде слаб. Може и да е било заради недъга, но и самата Атароа е доста висока. И освен това притежаваше една изтънченост, която почти не се среща при мъжете.

– А ти как го възприемаше? Нямах ли някакво определено отношение, докато то растеше?

„Жената е проникателна“ – помисли си Сармуна и кимна:

– Със сърцето си аз винаги съм Приемала Омел като момиче, но може би това е било моето желание. Бругер искаше хората да мислят за детето като за момче.

– Може би си права за Бругер. В Клана всеки мъж иска стопанката му да има синове. Той се смята за непълноценен мъж, ако тя няма поне един. Това значи, че неговият тотемен дух е слаб. Ако детето е било женско, Бругер може да се е опитвал да скрие факта, че неговата стопанка му е родила момиче – обясни Айла, после замълча и се замисли за нещо друго. – Но уродливите деца обикновено се отнемат от майката и се изоставят на произвола на съдбата. Така че ако бебето е било уродливо и особено ако е било момче, неспособно да изучи необходимите за един мъж ловни умения, може Бругер да е искал да укрие този факт.

– Не е лесно да се изтълкуват неговите подбуди, но каквито и да са те, Атароа беше съгласна с него.

– А как умря Омел? И другите двама младежи? – попита Джондалар.

– Това е една доста странна и заплетена история – отвърна възрастната жена, тъй като не искаше да я принуждават да избързва с отговорите си. – Независимо от всички проблеми и цялата тази потайност детето

стана любимецът на Бругер. Омел бе единственото същество, което той никога не удряше или нараняваше по никакъв начин. Радвах се, че е така, но ми беше чудно защо го прави.

– Дали не е подозирал, че той е причинил недъзите на детето, тъй като е биел Атароа толкова често преди раждането? Може така да е искал да компенсира прегрешенията си.

– Възможно е, но Бругер хвърли цялата вина върху Атароа. Често й казваше, че е непълноценна жена, която не може да роди едно свършено бебе. После се разгневяваше и започваше да я бие. Но тези побоища вече не бяха встъпление към Удоволствията с неговата стопанка. Сега той само я унижаваше и показваше привързаност към детето. Омел започна да се отнася към Атароа по същия начин, тя все повече се отчуждаваше от тях, започна да ревнува собственото си дете заради любовта, която Бругер показваше към него, а още повече заради любовта, която Омел изпитваше към баща си.

– Трябва да й е било много тежко да понесе всичко това – рече Айла.

– Така е, Бругер бе открил нов начин да я тормози, но тя не бе единствената, която страда заради него – продължи Сармуна. – С течение на времето Бругер и останалите мъже започнаха да се отнасят все по-зле и по-зле с всички жени. Ако някой мъж се опиташе да му се противопостави, също го биеха или го изпъждаха. Накрая след един жесток побой, при който й счупи ръката и няколко ребра от ритането и скачането върху нея, тя му се противопостави. Атароа се закле, че ще го убие, и ме помоли да й дам нещо, с което да го извърши.

– А ти даде ли й? – не можа да сдържи любопитството си Джондалар.

– Тази, която служи на Майката научава много тайни, Джондалар. Често това са опасни тайни, особено ако е учила при Зеландонии. Но онези, които биват допуснати в Майчинството трябва да се закълнат чрез Свещените пещери и Старите легенди, че тези тайни няма да се използват неправилно. Човекът, Който Служи на Майката се отказва от име и самоличност и приема името и самоличността на своя народ, тя става връзката между Великата Земя Майка и Нейните деца и средство, с което Децата на земята общуват със Света на духовете. Следователно да служиш на Майката означава да служиш и на децата й.

– Разбирам – каза младият мъж.

– Но може би не разбираш, че хората слагат отпечатък върху духа на Тази, която служи. Необходимостта да се грижи за тяхното

благоденствие става толкова силна, че само нуждите на Майката остават над нея. Често това е въпрос само на направляване. Обикновено непряко, а просто насочване в правилна посока. Тази, която служи на Майката се превръща във водач към разбирането и откриването на смисъла на непознатото. Част от обучението се състои в придобиването на знания, които да позволят на Тази да тълкува знаците, виденията, сънищата, изпращани на Нейните деца. Има средства, които помагат, и начини да се търси напътствие от света на духовете, но в края на краищата всичко се свежда до собствената преценка на Тази. Дълго се борих с мисълта как най-добре да Служа, но се страхувам, че върху моята преценка тегнеше сянката на собствената ми мъка и гняв. Върнах се тук, обзета от омраза към мъжете, и като наблюдавах Бругер, се научих да ги ненавиждам още повече.

– Каза, че си се чувствала отговорна за смъртта на тримата младежи. Ти предаде ли й някакви знания за отровите? – попита Джондалар, който не можеше да слуша повече.

– Аз учих Атароа на много неща, сине на Мартона, но тя не се обучаваше, за да стане Тази, която служи. Тя обаче е много схватлива и способна да възприеме повече от предвиденото... Но и аз знаех това – тук Сармуна замълча.

Не бе в състояние да признае такова тежко прегрешение и да го изрече направо, затова ги остави сами да си вадят заключение. Почака докато видя, че Джондалар бърчи чело загрижено, а Айла клати глава с разбиране.

– Във всеки случай в началото аз наистина помогнах на Атароа да наложи властта си над мъжете – може би самата аз желях власт над тях. В действителност направих дори нещо повече. Подтиквах я и я насърчавах, убеждавах я, че Великата Земя Майка иска жените да ръководят и й помогнах да убеди в това повечето от жените. Не беше трудно, след като Бругер и другите мъже се бяха отнасяли по такъв начин. Дадох й нещо да приспи мъжете и й заръчах да го постави в любимото им питие – ферментирала отвара от брезова беловина.

– Мамутоите правят подобна напитка – отбеляза Джондалар, който слушаше изумен.

– Докато мъжете спяха, жените ги вързаха. Това много им хареса. Беше нещо като игра, начин да си го върнат. Но Бругер повече не се събуди. Атароа се опита да намекне, че той е бил по-податлив на сънотворната течност, но съм сигурна, че е сложила, и още нещо в пиетието му. Казваше, че иска да го убие, и аз наистина й вървах. Сега тя почти

си призна, но каквато и да е истината, аз я наведох на мисълта, че жените ще са по-добре, ако мъжете се махнат. Аз я убедих, че ако няма мъже, духовете на жените ще се сливат помежду си, за да създават нов живот, и тогава ще се раждат само момиченца.

– Наистина ли мислиш така? – намръщи се Джондалар.

– Смятам, че аз самата си внуших тази мисъл, и започнах да си вярвам. Всъщност не съм казала подобно нещо – не исках да разгневявам Майката, но аз накарах Атароа да започне да разсъждава по този начин. Според нея бременността на няколко жени беше доказателство.

– Но тя не е права – изрече Айла.

– Разбира се, че не е, а аз трябваше да съм по-прозорлива. Майката не можеше да бъде заблудена с моите хитрости. Дълбоко в сърцето си вярвам, че мъжете съществуват, защото Майката е решила така. Ако не желаше да има мъже, тя нямаше да ги създава. Техните духове са необходими. Но ако мъжете са слаби, духовете им няма да са достатъчно силни, за да може Майката да ги използва. Ето, затова се раждаха толкова малко деца – тя се усмихна на Джондалар. – Ти си такъв силен млад мъж, че не бих се учудила, ако Тя вече е използвала твоя дух.

– Ако мъжете бъдат освободени, ще видиш, че те са достатъчно силни, за да накарат жените да заченат и без помощта на Джондалар – прекъсна я Айла.

Високият рус мъж я погледна и се ухили.

– Все пак бих помогнал с най-голяма радост – каза той, защото знаеше много добре за какво намеква тя, макар и да не бе напълно сигурен дали споделя нейното мнение.

– Може би ще трябва помощ – продължи младата жена. – Аз само казах, че според мен не е необходимо.

Изведнъж Джондалар доби сериозен вид. Сети се, че който и от тях да бе прав, той нямаше никаква причина да вярва, че е способен да създава деца.

Сармуна погледна и двамата – разбираше, че говорят за нещо, в което не бе посветена. Почака малко, но те мълчаха, затова тя продължи:

– Аз ѝ помагах и я насърчавах, но няхах представа, че когато Атароа стане водачка, положението ще се влоши. Всъщност малко след като Бругер умря, нещата се подобриха... поне за жените, но не и за мъжете, не и за Омел. Братът на Кавоа разбра; той беше много близък приятел на Омел. Това дете бе единственото същество, което скърбеше за него.

– Това е напълно разбираемо при тези обстоятелства – вметна

Джондалар.

– Но Атароа не смяташе така. Детето бе сигурно, че тя е причинила смъртта на Бругер, много се ядоса и я предизвика, за което си изяде боя. Атароа веднъж ми каза, че само е искала да го накара да разбере какво е направил баща му на нея и на другите жени. Не е споделяла с мен, но предполагам, тя смяташе или се надяваше, че щом Бругер бъде премахнат, синът ѝ ще насочи любовта си към нея.

– С бой едва ли ще накараш някого да те заобича – обади се Айла.

– Права си – съгласи се възрастната жена. – Омел не беше бит до този момент и след това намрази Атароа още повече. Те бяха майка и дете, но като че ли не можеха да се понасят. Ето тогава предложих да го взема за свой помощник.

Сармуна спря, вдигна чашата си да отпие, видя, че е празна, и пак я остави.

– Атароа, изглежда, бе доволна, че Омел вече не е в нейното жилище. Сега си мисля за всичко, което се случи, и разбирам, че тя просто изливаше яда си върху мъжете. Всъщност, откогато Омел напусна дома ѝ, Атароа започна да става все по-лоша. Беше станала по-жестока от самия Бругер. Трябваше да забележа това по-рано. Вместо да ги разделям и настройвам един срещу друг, трябваше да намеря начин да ги помиря. Какво ще прави сега, когато Омел го няма? Убит от собствената ѝ ръка!

Жената се загледа в трептящия горещ въздух над огъня, сякаш забелязваше нещо невидимо за всички останали.

– О, Велика Майко! Била съм сляпа! – извика тя изведнъж. – Тя осакати Ардобан и го тикна в затвора, а знам, че обичаше това момче. И освен това уби Омел и другите.

– Осакатила го? – прекъсна я Айла. – Онези деца в затвора? И това е извършено нарочно?

– Да, за да направят момчетата хилави и плашливи – поклати глава Сармуна. – Атароа съвсем е загубила ума си. Страхувам се за всички нас – изведнъж тя избухна в плач и закри лице с ръцете си. – Как ли ще свърши всичко това? Цялата тази мъка и страданията, които причиних!

– Не си виновна само ти, Сармуна – започна да я успокоява младата жена. – Може да си позволила, дори да си насърчила тези деяния, но не поемай всичко върху себе си. Злото е у Атароа и може би също така у онези, които са се отнасяли зле с нея. Жестокостта поражда жестокост, болката създава болка, неправдата носи нови неправди.

– А колко от младите, на които е навредила, ще го предадат на следващото поколение? – проплака Сармуна. После започна да се люлее

напред-назад и да се вайка. – Кое от момчетата зад онази ограда е осъдила да продължи ужасната ѝ власт? И кое от момичетата, които я гледат с възхищение, ще иска да бъде като нея? Като гледам Джондалар, си спомням за моето обучение. Именно аз не трябваше да позволявам да се случат тези неща. Ето затова съм отговорна. О, Майко! Какво направих!

– Въпросът не е какво си направила, а какво можеш да направиш сега – успокои я Айла.

– Трябва да им помогна. Трябва да намеря начин, но как?

– Твърде късно е да помогнеш на Атароа, но тя трябва да бъде спряна. Първо трябва да освободим мъжете и децата, после ще мислим как да им помагаме.

Сармуна погледна младата жена, която в този момент изглеждаше толкова уверена и могъща, че се зачуди коя ли в действителност бе тя. Тази, която служи на Майката бе принудена да осъзнае причиненото от нея зло и да разбере, че бе злоупотребила с властта си. Страхуваше се за собствения си дух, но и за оцеляването на Бивака.

В стаята настъпи тишина. Младата жена стана и взе съда за запарване на чай.

– Позволи ми този път аз да приготвя чая. Имам много хубава смес от билки – предложи тя.

Сармуна кимна, а Айла се пресегна за лечебната торба от видрова кожа.

– Мислил съм за двамата осакатени младежи – каза Джондалар. – Дори и ако не се научат отново да ходят добре, те биха могли да станат майстори каменари или нещо подобно, ако има кой да ги обучи. Предполагам, че измежду Сармунаите все ще се намери учител. Можете да намерите някой желаещ на вашия Летен Събор.

– Ние вече не ходим на Летните Събори с другите Сармунаи – отвърна тя.

– Защо?

– Атароа на иска – глухо изрече Сармуна. – Другите никога не са се държали кой знае колко любезно с нея, та нали хората от собствения ѝ Бивак едва я търпят. Откакто стана водачка, не желае да има нищо общо с когото и да било. Малко след като пое властта, няколко Бивака изпроводиха пратеници да ни поканят да се присъединим към тях. Отнякъде бяха чули, че имаме много жени без стопани. Атароа ги наруга, изгони ги и само за няколко години всички вече се бяха отчуждили. Сега никой не ни навещава – ни роднини, ни приятели. Всички ни отбягват.

– Да те вържат на стълба като мишена е голямо оскърбление –

отбеляза Джондалар.

– Нали ви казах, че тя става все по-лоша. Вие не сте първите. И преди е постъпвала така – оплака се жената. – Преди няколко години отгук мина един мъж и се отби при нас. Като видя толкова много сами жени, той започна да се държи нагло и да ни гледа отвисоко. Въобрази си, че не само ще е добре дошъл, но дори ще е много търсен. Атароа си поигра с него, така както лъв си играе с плячката. После го уби. И толкова много ѝ хареса тази игра, че започна да задържа при нас всички посетители. Харесваше ѝ да прави живота им нещастен, да им дава обещания и да ги измъчва, преди да се отърве от тях. И за теб, Джондалар, бе намислила същото.

Айла потрепера. После добави още малко успокоителни билки към чая на Сармуна и рече:

– Правилно казваше, че тя не е човек. Мог-ър понякога ни разправяше за зли духове, но аз винаги си мислех, че това са само легенди, историйки, с които да плашат децата, за да бъдат послушни и всички да се разтреперват от страх. Но Атароа не е приказка. Тя е зла жена.

– Така е. А когато няма гости, тя се забавлява с мъжете от затвора – продължи Сармуна, сякаш не можеше да се спре, след като веднъж се бе отприщило насъбраното в душата ѝ. – Първо се зае с по-силните, с водачите или с онези, които се бунтуваха. Отсега нататък ще има все по-малко и по-малко мъже, а онези, които остават, губят желанието си за борба. Тя ги държи полугладни, изложени на студа и лошото време. Затваря ги в клетки или ги връзва. Дори не могат да се почистят и измият. Много от тях се споминаха от студа и от тежките условия. Пък не се раждат много деца, та да ги заменят. Мъжете умират и Бивакът ще загине. Всички се изненадахме, когато Кавоа забременя.

– Сигурно тайничко е ходила при някой от мъжете в затвора – предположи Айла. – Може да е онзи, в когото е била влюбена. Не се съмнявам, че това ти е известно.

Сармуна наистина знаеше, но се чудеше как жената бе разбрала.

– Вярно е, някои жени се промъкват незабелязано, за да видят мъжете и понякога им носят храна. Джондалар сигурно ти е казал.

– Не, не съм ѝ казвал, но не разбирам защо жените позволяват мъжете да бъдат държани там.

– Те се страхуват от Атароа. Няколко я следват с готовност, но повечето биха предпочели мъжете да се върнат при тях. А сега тя заплашва, че ще осакати синовете им.

– Кажи на жените, че ако мъжете не бъдат освободени, тогава няма

да се раждат повече деца – каза Айла с такъв тон, че тръпки побиха и Джондалар, и Сармуна. Те се обърнаха и я загледаха. Той разпозна онова особено хладно изражение, онзи малко безпристрастен поглед, който тя придобиваше, когато съзнанието ѝ бе заето с грижи около някой болен или ранен, но в този случай забеляза и нещо повече от желанието ѝ да помогне. По лицето ѝ беше изписана ледена непреклонност и гняв, които не бе виждал досега.

Възрастната жена обаче я гледаше с друго око и възприемаше думите ѝ като предсказание или присъда.

Когато Айла сервира чая, всички седнаха мълчаливо, дълбоко развълнувани. Изведнъж младата жена почувства остра нужда да излезе навън и да подиша свежия хладен въздух. Искаше ѝ се да нагледа и животните, но докато наблюдаваше безмълвно Сармуна, реши, че това не бе най-подходящият момент да я изостави. Разбираше, че е съсипана и ѝ трябва нещо смислено, за което да се вкопчи.

Джондалар пък се замисли за мъжете. Без съмнение те знаеха, че той се е върнал, но не е затворен при тях. Щеше му се да поговори с Ебулан и Самодун, да вдъхне увереност на Добан, но и самият той имаше нужда от повече увереност. Намираха се в опасно положение, а още нищо не бяха предприели, само разговаряха. Мъжът бе раздвоен – искаше му се да се махне оттук колкото може по-бързо, но повече желаше да остане и да помогне. Ако ще правят нещо, трябва да го направят по-скоро. Не може просто така да седи и да бездейства. Накрая, съвсем отчаян, той въздъхна:

– Искам да направя нещо за мъжете от затвора. Как да им помогна?

– Но, Джондалар, ти вече им помогна – отвърна възрастната жена, като чувстваше, че самата тя трябва да си изготви някакъв план за действие. – Когато ѝ отказа, ти им вдъхна смелост, но само това едва ли ще е достатъчно. И друг път се е случвало мъже да ѝ се противопоставят за известно време, но сега за пръв път някой си отива и което е по-важно, после се връща. Атароа бе унижена, а това дава надежди на другите.

– Само голата надежда обаче няма да ги извади оттам.

– Няма. А пък Атароа няма да ги пусне доброволно. Тя прави всичко възможно нито един мъж да не си тръгне жив оттук, макар че няколко успяха да избягат. А пък жени много рядко предприемат Пътувания. Ти си първата, която минава по тия места, Айла.

– Тя би ли убила жена? – попита Джондалар и несъзнателно се приближи към своята любима, сякаш, за да я защити.

– За нея е по-трудно да оправдае убийството на жена, или дори

хвърлянето ѝ в затвора. Всъщност много от жените са задържани тук против волята им, въпреки че около тях няма огради. Но тя заплашва близките им и те са принудени да останат заради любовта към синовете или стопаните си. Ето защо твоят живот е в опасност – заяви Сармуна, загледана право в Айла. – Теб нищо не те свързва с това място. Тя няма власт над теб, а ако успее да те убие, после ще ѝ бъде по-лесно да убива други жени. Говоря ти всичко това не само за да те предупредя, а заради опасността, която грози целия Бивак. И двамата все още можете да избягате и точно така трябва да постъпите.

– Не, не мога да си тръгна – каза Айла. – Как да изоставя онези деца? Или мъжете? И жените ще имат нужда от помощ. Бругер те е наричал лечителка, Сармуна. Не знам дали разбираш какво значи това, но аз съм лечителка на Клана.

– Ти си лечителка? Трябваше да се досетя – възкликна Сармуна. Не беше съвсем сигурна какво значи това, но откакто я бе обявил за такава, Бругер бе започнал да се отнася с голямо уважение към нея и затова тя придаваше огромно значение на този пост.

– Затова не мога да си тръгна – каза младата жена. – Не е въпрос на мой личен избор – просто, една лечителка трябва да постъпва по този начин. Това е нейната същност. То е вътре в нея. Частица от моя дух е вече в отвъдния свят – тя докосна амулета на врата си, – той е даден в замяна на духовните задължения към всички хора, които се нуждаят от моята помощ. Трудно е да се обясни, но не мога да позволя Атароа да продължи да ги измъчва. А и след освобождаването им от затвора този Бивак ще има нужда от помощ. Трябва да остана, докато е необходимо.

Сармуна кимна разбиращо. Не беше лесно тези чувства да се изкажат с думи. Интересът на Айла към лекуване и страстната ѝ потребност да помага за нея бяха равни на собственото ѝ усещане, че е призвана да Служи на Майката. Тя откриваше себе си в младата жена.

– Ще останем, колкото можем – поправи я Джондалар, като си спомни, че тази зима все още им предстоеше преминаването на ледника. – Въпросът е как да убедим Атароа да освободи мъжете.

– Тя се страхува от теб, Айла – каза жрицата, – както и повечето от Вълчите жени, струва ми се. А онези, които не се плашат, се отнасят със страхопочитание към теб. Сармунаите са ловци на коне. Преследваме и други животни, дори и мамути, но познаваме предимно конете. На север има една скала и натам в продължение на много поколения сме гонили коне. Не можеш да отречеш, че твоята власт над конете е могъща магия – толкова могъща, че е трудно да се повярва дори и да се види със

собствените очи.

– Няма нищо загадъчно в това. Отгледала съм кобилата от малко конче. Живеех сама и тя ми беше единственият другар. Уини прави каквото ѝ наредя, защото и тя го иска, защото сме приятелки – опита се да обясни Айла.

Тя произнесе името като леко цвилене на кон. Пътуваше сама с Джондалар и конете от доста време и отново се бе върнала към навика си да изрича името на Уини както преди. Цвиленето от устата на жената стресна Сармуна. Самата мисъл, че човек може да се сприятели с кон, бе напълно неразбираема за нея. Какво от това, че жената твърдеше, че няма никаква магия в цялата работа – тя току-що ѝ доказа, че има.

– Възможно е – каза жената, но си помисли: „Колкото и да се опитваш да опростиш нещата, не можеш да накараш хората да не се питат коя си и защо си дошла тук“, след което продължи: – хората искат да вярват и да се надяват, че си дошла, за да им помогнеш. Те се страхуват от Атароа, но смятам, че ако вие с Джондалар ги подкрепите, те може би ще са готови да се опълчат срещу нея и да я накарат да освободи мъжете. Може и да ѝ се противопоставят и да не ѝ позволят повече да ги заплашва.

Айла отново почувства силна нужда да излезе от жилището, което сега ѝ се струваше по-неудобно.

– След всичкия този чай искам да пусна вода – каза тя и стана. – Би ли ми обяснила къде да отида, Сармуна? – Изслуша указанията ѝ и добави: – Трябва да се погрижим за конете, докато сме навън, да се уверим, че са добре. Може ли да оставя тези купи тук за малко? – беше вдигнала един капак и проверяваше какво има вътре. – Бързо изстива. Жалко, че не може да се сервира горещо. Щеше да е по-хубаво.

– Разбира се, остави ги – отвърна Сармуна и като наблюдаваше двамата чужденци, докато излязат, вдигна чашата и допи чая си.

Може би Айла не бе превъплъщение на Великата Майка, а Джондалар действително бе син на Мартона, но мисълта, че някой ден Майката ще потърси възмездие, бе тежала дълго време върху Тази, която ѝ служеше. В края на краищата тя беше Сармуна. Беше се отказала от своята индивидуалност и в замяна на това бе получила силата на света на духовете. Бе отговорна за този Бивак, за всичките му хора – мъже и жени. На нея бе възложена грижата за духовната същност на Бивака и децата на Майката зависеха от нея. Преценявайки през очите на страничните наблюдатели – на мъжа, който я бе накарал да си припомни своето призвание, и на жената с необичайните способности – Сармуна разбра, че бе

изменила на своя народ. Оставаше ѝ единствено надеждата, че все още е възможно да изкупи греха си, като помогне на Бивака да възвърне нормалния си начин на живот.

ГЛАВА 32

Сармуна излезе от жилището си и загледа двамата посетители как се отдалечават към края на Бивака. Видя, че Атароа и Епадоа, които стояха пред землянката на водачката, също ги наблюдават. Жрицата тъкмо се канеше да влезе обратно вътре, когато забеляза, че Айла изведнъж промени посоката и се отправи към кошарата. Водачката и главната Вълча Жена я също видяха и двете бързо се отправиха към русата жена, за да я пресрещнат. Стигнаха до заграденото място почти едновременно. По-възрастната пристигна миг по-късно.

През пролуците Айла се вгледа в очите и лицата на хората, които безмълвно наблюдаваха от другата страна на яките колове. Те представляваха жалка гледка – мръсни и чорлави, облечени в дрипави кожи. Но още по-лоша бе ужасната смрад, която се разнасяше. Това не бе просто зловоние – за чувствителния нос на лечителката тази миризма бе показателна. Нормалният мирис на здраво човешко тяло не я притесняваше, дори и на известно количество пот и изпражнения не бе чак толкова неприятно, но тук миришеше на болест. Ужасният дъх на глад, отвратителната мръсотия от изпражнения в резултат на стомашни заболявания и треска, противната воня на гной от възпалени, забрали рани и дори на гнило от гангрени в напреднал стадий – всичко това я душеше и вбесяваше.

Епадоа пристъпи пред младата жена и се опита да закрие гледката от очите ѝ. Но тя вече бе видяла достатъчно, обърна се и се изправи лице в лице срещу Атароа.

– Защо държите тези хора зад ограда като животни в клетка?

Като чуа превода на тези думи, мъжете ахнаха от изненада, затаиха дъх и зачакаха реакцията на своята водачка. Никой досега не се бе осмелявал да ѝ зададе подобен въпрос.

Атароа погледна яростно чужденката, а тя ѝ отвърна със същия гневен, но смел поглед. Двете жени бяха почти еднакви на ръст – тъмноколата бе съвсем малко по-висока. Бяха физически силни, но водачката бе по-набита, докато Айла имаше здрави мускули вследствие на ежедневната работа. Водачката бе малко по-възрастна. Личеше си, че е по-опитна и хитра и че от нея може да се очаква абсолютно всичко, но гостенката бе изкусен преследвач и ловец – веднага забелязваше всяка подробност, правеше си изводи и умееше бързо да взима решения и да реагира

според ситуацията.

Изведнъж Атароа се разсмя и този познат като че ли мъжки кикот накара Джондалар да потрепери.

– Защото си го заслужават!

– Никой не заслужава подобно отношение – противопостави се Айла, преди Сармуна да успее да преведе, и тя направо предаде думите на техния език.

– Какво знаеш ти! Ти не си била тук. Не знаеш как те се отнасяха към нас – възрази тъмнооката.

– Да не би да са ви карали да стоите навън на студа? А може би не са ви давали храна и дрехи? – Няколко от насъбралите се жени погледнаха с безпокойство. – Вие по-добри ли сте от тях, щом като ги третирате по-зле, отколкото те вас?

Атароа не си направи труда да отговори, след като жрицата ѝ преведе, а само се усмихна.

Айла забеляза раздвижване зад оградата и видя, че неколцина мъже се бяха отдръпнали, за да могат двете момчета, които бяха стояли до този момент под навеса, да се приближат куцукайки напред. Останалите се скупчиха около тях. Жената още повече се разгневи при вида на ранените юноши и другите момчета, премръзнали и гладни. Няколко от Вълчите жени бяха влезли в затвора с копията си. Като ги видя, тя така се побеси, че не можа да се сдържи и им заговори направо:

– И тези ли момчета са се отнасяли зле към вас? Какво са ви направили, за да заслужат това? – преведе Сармуна. – Къде са майките на тези деца? – обърна се Айла към Епадоа.

След като изслуша думите, преведени на нейния език, главната на Вълчите жени погледна Атароа в очакване на някакви нареждания, но водачката само я изгледа с жестоката си усмивка, сякаш чакаше да чуе отговора ѝ.

– Някой от тях са мъртви – отвърна Епадоа.

– Убити при опит да избягат със синовете си – извика една жена от тълпата. – А останалите не смеят да предприемат никакви действия от страх да не пострадат децата им.

Айла и Джондалар видяха, че това бе една старица – същата, която така шумно бе оплаквала трите момчета на погребението им. Епадоа ѝ хвърли заплашителен поглед.

– Какво повече можеш да ми направиш, Епадоа? – каза жената и пристъпи смело напред. – Вече ми отне сина, скоро и дъщеря ми ще си отиде по един или друг начин. А аз съм твърде стара и не ме е грижа

дали ще живея, или ще умра.

– Те ни предадоха – прекъсна я главната на Вълчите жени. – Сега всички знаят какво ще стане, ако се опитат да избягат.

Атароа не направи никакъв знак на одобрение или неодобрение, за да покаже, че тя е изразила нейните чувства. С отегчен вид обърна гръб на всички, отправи се към жилището си и остави Епадоа и нейните Вълчи жени да пазят затвора. Но спря и се извърна, като чу силно пронизително изсвирване. В същия миг жестоката ледена усмивка се замени, с ужас, като видя как към Айла препускаха двата коня, скрити до този момент от погледите им чак на другия край на ливадата. Тя бързо влезе в землянката си.

Другите обитатели на селището останаха смаяни и изумени, когато русата жена и мъжът с още по-светла коса скочиха върху гърбовете им и се понесоха напред. На повечето им се искаше и те да могат така лесно и бързо да се махнат оттам, а много от тях се чудеха дали някога отново ще видят двамата ездаци.

– Бих искал да продължим Пътуването си – рече Джондалар, когато намалиха ход и Рейсър се изравни с Айла и Уини.

– И на мен ми се иска. Този Бивак е непоносим, изпълва ме с гняв и мъка. Яд ме е, че Сармуна е позволила всичко това да продължи толкова дълго, но, от друга страна, я съжалявам и разбирам разкаянието ѝ. Джондалар, как ще освободим тези мъже и момчета?

– Ще трябва да измислим някакъв план заедно със Сармуна. Според мен е ясно, че повечето жени искат промяна, и съм сигурен, че много от тях ще помогнат, ако знаят какво да направят. Тя вероятно знае кои са те.

Прекосиха ливадата и влязоха в горичката. Яздеха прикрити между дърветата, макар на места те да бяха съвсем нарядко. Бяха се отправили към реката и после обратно натам, където бяха оставили вълка. Айла му даде знак с тихичко изсвирване и Вълчо, извън себе си от радост, веднага изтича да ги посрещне. Той бе наблюдавал от мястото, където Айла му бе наредила да стои и затова сега и двамата го погалиха и похвалиха, задето бе чакал. Разбира се, тя забеляза, че е ходил на лов и е довялкъл плячката си, което означаваше, че е напуснал скривалището си поне за малко. Това я обезпокои, тъй като бяха толкова близко до Бивака и Вълчите жени, но не можеше да го укорява, а само още повече затвърди решимостта ѝ колкото може по-скоро да го отведе далеч от жените, които ядяха вълци.

Мълчаливо подкараха конете назад към реката и горичката, където

бяха скрили багажа си. Айла извади една от малкото им останали питки от храната за из път. Разчупи я на две и подаде по-голямото парче на Джондалар. Седяха сред храсталака, хранеха се и бяха доволни, че са далеч от подтискащата атмосфера на Сармунайския Бивак.

Изведнъж Вълчо се обади с ниско гърлено ръмжене и на Айла ѝ се изправи косата.

– Някой идва – прошепна Джондалар, внезапно обзет от тревога.

Предупреждението на вълка изостри докрай бдителността им и двамата внимателно започнаха да разглеждат околността – бяха сигурни, че по-чувствителните сетива на животното веднага са доловили опасността. Жената забеляза посоката, в която той бе насочил муцуната си, погледна лекичко през прикритието на гъсталака и видя две жени да приближават към тях. Бе почти сигурна, че едната от тях е Епадоа. Тя потупа Джондалар по ръката и посочи към тях. Като ги зърна, той кимна.

„Ти чакай, дръж конете кротки – направи тя знаците от безмълвния език на Клана. – Аз накара Вълчо скрие се. Аз отивам дебна жените и ги отклоня оттук.“

„Аз отида“ – показа с жест Джондалар и поклати глава.

„Жени повече слуша мен“ – отвърна Айла.

Джондалар кимна неохотно.

„Аз пазя тук с копиехвъргач – продължи с жестове той. – Ти взима копиехвъргач.“

Айла направи знак на съгласие: „И прашка.“

Тя се запромъкна през храстите и съвсем безшумно заобиколи, за да пресрещне двете жени. После зачака. Те бавно приближаваха. Дочу разговора им:

– Сигурна съм, че са минали оттук, след като снощи напуснаха Бивака си, Унавоа – казваше главната Вълча жена.

– Но от снощи досега те вече идваха в нашия Бивак.

Защо все още ги търсим тук?

– Може да се върнат по този път, а дори и да не се върнат, може да открием нещо за тях.

– Някои хора казват, че изчезвали или се превръщали в птици, след като си тръгнали – каза по-младата.

– Не ставай глупава – прекъсна я Епадоа. – Нали вчера открихме къде си правят бивак? Защо ще им е да строят бивак, ако се превръщат в животни?

„Права е – помисли си Айла, – поне разсъждава, пък и не е съвсем лош преследвач. Сигурно е и доста добър ловец. Жалко, че е толкова

близка с Атароа.“

Клекнала зад голи, преплетени храсти и пожълтяла, висока до коленете трева, тя ги наблюдаваше. В един момент, когато и двете жени гледаха надолу, тя мълчаливо се изправи с насочен копиехвъргач.

Епадоа се сепна от изненада, а Унавоа отскочи и изпищя от страх, като вдигна очи и видя русата чужденка.

– Мен ли търсите? – попита Айла на техния език. – Тук съм.

Унавоа, изглежда, бе готова да побегне, а дори и Епадоа като че беше неспокойна и изплашена.

– Ние... ние ловувахме – смутолеви тя.

– Насам няма коне да ги гоните към ръба.

– Ние не преследваме коне.

– Знаем! Преследвате Айла и Джондалар.

Внезапната ѝ поява и особеният акцент, с който произнасяше думите на техния език, ѝ придаваха чуждоземен вид, сякаш идваше от някакво далечно място, може би дори от друг свят. Присъствието ѝ събуждаше у тях единствено желанието да избягат колкото може по-далеч от тази жена, надарена със способности, надхвърлящи човешките възможности.

– Според мен тези двете трябва да се върнат в Бивака си, иначе ще изпуснат голямото празненство довечера.

Гласът дойде откъм горичката и говореше на езика на Мамутоите, но и двете жени разбираха езика и веднага познаха, че това е Джондалар. Погледнаха назад по посока на гласа и видяха високия рус мъж, нехайно облегнат на една голяма белокора бреза със зареден копиехвъргач в ръце.

– Да. Прав си. Не искаме да пропуснем празненството – обади се Епадоа. Тя смушка онемялата си спътница и бързо се обърна и се отдалечи.

Когато си отидоха, той се захили.

Слънцето клонеше към запад в късния следобед на краткия зимен ден, докато двамата язدهа обратно към Бивака на Сармунаи. Бяха сменили скривалището на Вълчо и този път го оставиха по-близо до селището, тъй като щеше да се мръкне, а хората доста рядко напускаха уютата на огъня нощно време. И въпреки това Айла се тревожеше, че може да го уловят.

Сармуна тъкмо излизаше от жилището си, когато те слязоха от конете на края на ливадата, и като ги видя, се усмихна с облекчение. Въпреки обещанието им тя все пак не беше сигурна дали ще се върнат. В

края на краищата защо едни съвсем чужди хора ще се излагат на риск, за да помогнат на онези, които дори не познават? Собствените им роднини и близки не са ги посещавали от години, за да видят дали всичко им е наред. Е, вярно е, че приятелите и роднините не бяха посрещнати много добре при последното им идване.

Джондалар свали оглавника на Рейсър, за да бъде напълно свободен. После и двамата потупаха конете приятелски по задниците, за да ги накарат да се отдалечат от Бивака. Сармуна се запъти към тях да ги посрещне.

– Тъкмо привършвахме приготовленията за Огнения обред утре. Винаги наклаждаме голям огън още от предната вечер. Искате ли да дойдете да се посгреете? – попита жената.

– Студено е – съгласи се Джондалар.

Двамата тръгнаха до нея към пещта на другия край на Бивака.

– Айла, открих начин да стопля храната, която донесохте. Ти каза, че топла ще е по-вкусна, и съм сигурна, че е така. Мирише прекрасно – усмихна се Сармуна.

– Как можеш да стоплиш такава гъста смес в кошници?

– Ще ти покажа – отвърна тя и се наведе да влезе в преддверието на малката постройка.

Айла я последва, а Джондалар вървеше зад нея. Макар че в малкото огнище не гореше никакъв огън, вътре беше доста топло. Жената отиде право при отвора на втората стаичка и отмести костта от мамутска плешка, която го закриваше.

Отвътре я лъхна горещ въздух – достатъчно горещ, за да се готви, помисли Айла. Тя надзърна през дупката и видя запален огън, а точно до входа от вътрешната страна, малко встрани от самия огън, бяха поставени нейните две кошници.

– Наистина мирише хубаво! – отбеляза Джондалар.

– Нямах представа колко хора ме питаха кога най-после ще започне пиршеството. Чак в затвора са усетили миризмата. Ардемун дойде и ме попита дали мъжете ще получат някакъв дял. Но не само това – изненадана съм, че Атароа нареди на жените да приготвят празнична храна, и то достатъчно за всички. Не помня кога за последен път сме имали истински празник..., но не сме имали и кой знае каква причина да се веселим. Интересно защо се организира това тържество довчера?

– Заради гостите – подсети я Айла, – в знак на уважение към гостите.

– А, да, гостите – припомни си жената. – Само не забравяйте, че тя

използва това като претекст да ви накара да се върнете. Трябва да ви предупредя – не яжте и не пийте нищо от блюдата, които тя не е опитала. Атароа знае множество опасни неща, които могат да се замаскират в храната. Ако се наложи, ще ядете само това, което вие самите сте си донесли. Аз съм го прегледала внимателно.

– Даже и тук вътре ли? – попита младият мъж.

– Никой не смее да влиза тук без мое разрешение – обясни Тази, която служи на Майката. – Но извън това място бъдете много предпазливи. Атароа и Епадоа се съвещаваха почти цял ден – сигурно замислят нещо.

– И имат много помощнички – всички Вълчи Жени. А ние на кого можем да разчитаме да ни подкрепят? – попита Джондалар.

– Почти всички други искат промяна.

– Но кой би помогнал? – настоя Айла.

– Мисля, че можем да разчитаме на Кавоа – моята ученичка.

– Но тя е бременна – прекъсна я той.

– Именно затова. По всичко личи, че ще има момче. Тя ще се бори за живота на бебето си, така както и за собствения си живот. Но даже и да роди момиче, има много малка вероятност Атароа да я остави да живее, след като отбие бебето, и Кавоа знае това.

– А жената, която говори така смело днес? – подсети Айла.

– Това беше Есадоа, майката на Кавоа. Сигурна съм, че вие можете да разчитате и на нея, но за смъртта на сина си тя обвинява мен толкова, колкото и Атароа.

– Спомням си, че на погребението тази жена хвърли в гроба нещо, което разгневи Атароа – каза Джондалар.

– Да, някакви сечива, да ги носи в отвъдния свят. Атароа е забранила да се дава на мъртвите каквото и да било, което може да им помогне в света на духовете.

– Струва ми се, че ти я защити тогава.

Сармуна потрепери сякаш искаше да отхвърли тази мисъл.

– Казах й, че даде ли веднъж сечивата, после не може да си ги вземе. Дори тя не посмя да си ги върне.

Джондалар поклати глава и рече:

– Сигурен съм, че всички мъже от затвора ще помогнат.

– Разбира се, но първо трябва да ги измъкнем оттам. Пазачите са изключително бдителни. Мисля, че точно сега е невъзможно някой да се промъкне вътре. След два-три дни вероятно ще може. Тъкмо ще имаме време да поговорим спокойно с жените. След като разберем на колко от

тях можем да разчитаме, ще обмислим и плана как да надвием Атароа и Вълчите жени. Страхувам се, че може да се наложи да се бием с тях. Това е единственият начин да освободим мъжете от затвора.

– Да, така е – съгласи се мрачно Джондалар.

Айла тъжно поклати глава. Този Бивак вече бе преживял толкова мъка, че самата мисъл за бой и причиняване на още Страдания и болка бе потресаваща. Искаше й се да има и друг начин.

– Ти казваше, че си дала на Атароа някакво приспивателно за мъжете. Не можеш ли да дадеш от него и на Атароа и Вълчите жени, та да ги приспим?

– Атароа е нашрек. Не би яла или пила нещо, което не е предварително опитано от някой друг. На времето това се правеше от Добан. Сега тя просто ще избере някое от другите деца – обясни Сармуна и погледна навън. – Ако сте готови, мисля, че е време да започне празненството.

Двамата взеха по една кошница от вътрешното отделение; после Тази, която служи я затвори отново. Щом излязоха, видяха огромния празничен огън, запален пред землянката на Атароа.

– Чудех се дали ще ви покани вътре, но, изглежда, пиршеството ще се състои навън, въпреки студа – отбеляза възрастната жена.

Приблжиха се с кошниците в ръце и водачката се обърна към тях:

– Тъй като искахте да споделите това угощение с мъжете, струва ми се, че ще е уместно да се храните тук на открито, та да можете да ги гледате. – Сармуна преведе, макар че Айла напълно я разбираше, а дори и Джондалар знаеше достатъчно от техния език, за да схване значението на думите.

– Но в тъмното трудно можем да ги видим. Добре ще е, ако накладете още един огън откъм тяхната страна.

Атароа замълча за миг, после се разсмя, но не даде никакъв знак, че е съгласна.

На пръв поглед пиршеството изглеждаше доста изобилно, с множество блюда, но храната се състоеше предимно от крехко месо, почти без никаква тлъстина, с много малко зеленчуци, жито или засищащи, богати на скорбяла корени и никакви сушени плодове или поне нещо сладко от вътрешната кора на дърво. Имаше от онази леко ферментиралата отвара от брезова беловина, но Айла реши да не пие от нея и с радост забеляза, че една жена обикаляше и наливаше горещ билков чай в чашите на всички желаещи. Тя вече имаше опит с подобна ферментирала отвара при Талут и знаеше, че питието може да замъгли съзнанието

й; а тази вечер искаше да запази целия си здрав разум и съобразителност.

Общо взето, според нея яденето беше доста леко, макар че хората от Бивака едва ли биха се съгласили с нея. Храната бе като онази, която оставаше в края на сезона, а не, каквато обикновено се намираше посред зима. Няколко кожи бяха постлани за гостите покрай издигнатата за Атароа платформа близо до големия огън. Останалите хора си носеха собствени, за да седят на тях, докато ядат.

Сармуна заведе двамата при покритата с кожи платформа на Атароа и те застанаха прави да чакат, докато водачката гордо пристъпваше към мястото си. Беше се нагиздила с премяна от вълчи кожи и огърлица от зъби, кости, слонова кост и раковини, украсени с парченца кожа и пера. Но жезълът в ръката ѝ, изработен от изправен бивник на мамут, направи най-силно впечатление на Айла.

Атароа заповяда да се сервира храната и с поглед, насочен право към Айла, нареди делът, определен за мъжете, включително и купата, донесена от гостите, да се отнесе в затвора. После седна върху платформата. Останалите приеха това като знак и те да седнат върху кожата си. Младата жена забеляза, че издигнатият подиум поставяше водачката в доста интересно положение. Тя беше над останалите и това ѝ даваше възможност да вижда над главите им, а също така да ги гледа от високо. Айла си спомни, че едно време хората се качваха на някой дънер или скала, когато трябваше да кажат нещо, така че да ги чуят всички. Но това винаги е било само временно превъзходство.

Като наблюдаваше неволните пози и жестове на хората наоколо, тя съзнаваше, че водачката си е извоювала много силни позиции. Всички изразяваха към нея почитателно уважение – същото онова отношение, което жените от Клана показваха, когато мълчаливо седяха пред мъж и търпеливо чакаха потупване по рамото, за да могат да кажат мислите си. Но тук имаше една разлика, която трудно можеше да се опише. В Клана тя никога не усещаше негодувание от страна на жените, каквото долавяше тук, нито пък липса на уважение от страна на мъжете. Там просто такива бяха порядките, това бе вродено, а не принудително наложено поведение. То имаше за цел двете страни да се уверят, че са съсредоточили цялото си внимание, което се осъществяваше предимно със знаци и жестове.

Докато чакаха да им сервират, Айла се опита да разгледа по-отблизо жезъла на водачката. Приличаше на Говорещия; жезъл, който Талут използваше в Лъвския Бивак, само че издълбаните по него орнаменти

бяха по-необичайни, но все пак ѝ бяха твърде познати. Тя си припомни, че Талут изваждаше Говорещия жезъл при най-различни случаи, включително и обреди, но най-често по време на събрания или спорове.

Говорещият жезъл даваше на онзи, който го държи, правото да се изкаже и позволяваше на всеки да направи съобщение или да изрази гледната си точка, без да го прекъсват. Следващият желаещ да вземе думата трябваше да го поиска. По принцип се предполагаше, че може да говори само онзи, който държи жезъла, но понякога в Лъвския Бивак, особено при разгорещени спорове, хората не изчакваха реда си. А след като им припомнеше правилото, Талут обикновено успяваше да ги накара да го съблюдават, за да се даде възможност на всеки да си каже думата.

– Много красив и необикновен Говорещ жезъл имате – каза Айла. – Може ли да го разгледам.

Атароа се усмихна, след като чу превода на Сармуна. Приблужи жезъла до нея и до светлината на огъня, но не ѝ го подаде. Стана ясно, че изобщо нямаше намерение да го пусне от ръцете си и Айла разбра, че водачката го използва, за да си придава по-голямо могъщество. Докато го държеше, всеки желаещ да говори трябваше да поиска разрешение от нея; позволение се искаше и за други дейности, като например кога да се сервира храната или кога да започне да се яде. Айла съзнаваше, че жезълът, също както издигнатият подиум, бе средство за налагане на влияние и упражняване на контрол хората. Това наведе младата жена на доста размисли. Самият жезъл бе доста необичаен. Ясно личеше, че не беше гравирани скоро. С времето мамутският бивник бе започнал да потъмнява, а мястото, където обикновено се държеше, бе станало сиво и лъщеше от натрупаната мръсотия от многото ръце, които го бяха пипали. Беше използван от много поколения.

Рисунката, издълбана в изправения бивник, представляваше абстрактно геометрично пресъздаване на образа на Великата Земя Майка, съставена от концентрични елипси, които оформяха провисналите гърди, закръглен корем и пищни бедра. Кръгът бе символ на всичко съществуващо, на единството на познатия и непознатия свят и обозначаваше Великата Майка на Всичко. Концентричните кръгове, особено така както бяха използвани да изобразяват важни белези на майчинството, подсилваха още повече символичното значение на орнамента.

Главата бе представена чрез обърнат наопъки триъгълник, като долният ъгъл представляваше брадичката, а основата на фигурата бе леко извита отгоре като купол. Триъгълникът, сочещ надолу, бе

общоприет символ за Жената. Той бе опростено изображение на външния ѝ родов орган и следователно също символизираше майчинството и Великата Майка на Всичко. На мястото на лицето хоризонтално бяха разположени двойни успоредни черти, свързани със странично издълбани линии, които започваха от заострената брадичка и отиваха нагоре към очите. По-голямото пространство между горния сноп двойни хоризонтални черти и закръглените щрихи, които преминаваха успоредно на извивката, беше запълнено от три реда перпендикулярни двойни линии, които се съединяваха на мястото на очите.

Но геометричните орнаменти не бяха лице. Ако обърнатият триъгълник не бе поставен на мястото на главата, издълбаните фигури дори нямаше да навеждат на мисълта за човешки лик. Величавият образ на Великата Майка бе твърде силна гледка за всеки смъртен. Нейната мощ бе толкова огромна, че дори самият ѝ външен вид можеше да покорява. Абстрактният символизъм на фигурата върху Говорещия жезъл на Атароа внушаваше идеята за могъщество по един изтънчен и неуловим начин.

От обучението, което бе започнала при Мамут, Айла си спомни дълбокото значение на някои символи. Три беше Нейното основно число и трите страни на триъгълника означаваха главните сезони – пролет, лято и зима, макар че заедно с двете допълнителни годишни времена – есен и средна зима, които предвещаваха настъпващи промени, сезоните ставаха общо пет. Пет – тя бе установила, че това е нейното тайно силно число, а тристранният преобърнат триъгълник бе символ, познат за всички хора.

Спомни си триъгълните форми на създадените от Ранек изображения на жена – птица, които представяха недосегаемата Майка, приемаща своята птича форма... Ранек...

Изведнъж Айла си спомни къде бе виждала фигурата от Говорещия жезъл на Атароа. На ризата на Ранек! Великолепната бяла, мека, кожена риза, с която бе облечен на церемонията по осиновяването. Тази риза бе поразително красива отчасти заради необикновената си кройка със заострена средна част и широки развяващи се ръкави, но и заради цвета, който така добре се съчетаваше с тъмната кожа на детето, а най-вече заради украсата си.

С ярко оцветени иглички от бодливо свинче и конци от сухожилия бе избродирана стилизирана рисунка на Майката, която сякаш бе прекопирана направо от резбата върху жезъла на Атароа. Имаше същите концентрични кръгове и същата триъгълна глава; Сармунаите сигурно бяха

далечните роднини на Мамутоите, откъдето първоначално бе дошъл мотивът върху ризата на Ранек, помисли си Айла. Ако бяха поели по предложения от Талут северен маршрут, вероятно е трябвало да минат покрай този Бивак.

Когато си тръгнаха, синът на Нези – Дануг – младежът, който все повече заприличваше на Талут, ѝ бе казал, че някой ден ще направят Пътешествие до Зеландонии, за да им дойдат на гости. Ами ако Дануг, наистина бе решил да предприеме такова пътуване след тези няколко години и е преминал оттук? Ами ако Мамут или кой да е Мамутои е бил заловен край Бивака на Атароа и е пострадал? Мисълта за това още повече засили решимостта ѝ да помогне на тези хора, за да сложат край на властването на Атароа.

Водачката отдръпна жезъла, който тя разглеждаше, и поднесе пред нея една дървена купа.

– Тъй като си наша почетна гостенка и щом като към това угощение си прибавила нещо, което получава всеобщо одобрение и похвала – каза Атароа е глас изпълнен със сарказъм, – позволи ми да ти предложа специалитета на една от нашите жени.

Купата бе пълна с гъби, но както бяха нарязани и сготвени, не можеше да се разбере от какъв вид са. Сармуна преведе, като добави едно предупредително „Внимавай!“.

За Айла обаче не бяха нужни нито преводът, нито предупреждението.

– Не ми се ядат гъби точно сега – отклони тя поканата. Водачката се изсмя, като чу превода на тези думи, сякаш бе очаквала точно такъв отговор.

– Много лошо – рече, бръкна с пръсти в купата и си взе голяма хапка. Когато преглътна, за да може отново да заговори, тя допълни: – Вкусни са! – и изяде още няколко парчета. После подаде блюдото на Епадоа, засмя се многозначително и пресуши чашата си с брезова отвара.

По-нататък по време на вечерята изпи още няколко чаши и ефектът започна да се проявява – ставаше все по-гръмогласна и арогантна.

Жените, оставени да пазят, се сменяха, за да може всяка да вземе участие в празненството. По едно време една от тях дойде при Епадоа, а тя веднага отиде при Атароа и ѝ прошепна нещо.

– Изглежда, Ардемун иска да излезе и да поднесе благодарности от името на мъжете за този пир – изсмя се водачката презрително. – Сигурна съм, че не искат да благодарят на мен, а на нашата гостенка. – После

се обърна към Епадоа: – Изведете стареца.

Пазачката се върна и след малко откъм портата на дървената ограда, куцукайки към огъня, се зададе Ардемун. Джондалар с изненада установи, че е много доволен, задето го вижда, и осъзна, че откакто напуснаха затвора, не бе срещал ни един мъж. Питаше се как ли се чувстват всички там.

– Е, така значи, мъжете искат да ми благодарят за това угощение – рече водачката.

– Да, Атароа. Те ме помолиха да дойда, да ти предам.

– Я ми кажи, старче, защо ми е трудно да ти повярвам?

Той благодаразумно премълча. Само стоеше с вперен в земята поглед, сякаш искаше да потъне в нея.

– Негоден! Той е напълно негоден! Никакъв живец у него! – процеди Атароа с погнуса. – Също като другите. Всички те не струват нищо. – Обърна се към Айла и посочи Джондалар. – Ти защо все още си обвързана с този мъж? Не си ли достатъчно силна, че да се освободиш от него?

Младата жена изчака превода на Сармуна, за да спечели време и да обмисли на отговора си.

– Аз избрах да бъда с него. Живях сама достатъчно дълго.

– И каква ще ти е ползата от него, когато стане слаб и безпомощен като Ардемун – изкрещя водачката и хвърли яростен поглед към стареца. – Когато инструментът му се изтощи дотолкова, че да не може да ти доставя Удоволствия, той ще бъде безполезен като всички останали.

Макар че разбра думите ѝ, Айла отново изчака по-възрастната да преведе.

– Никой не е вечно млад. У мъжа има и нещо повече от инструмент.

– Но ти трябва да се отървеш от този. Той няма да изтрае дълго – кимна тя към високия рус мъж. – Изглежда силен, но така е само външно. Не му стигна силата да покори Атароа или просто се страхуваше – тя се изкиска и гаврътна още една чаша от отварата. После се обърна към Джондалар: – Ето, това е! Признай си, че те е страх от мен. Затова не можа да ме обладаеш.

Той също я разбра и отвърна ядосано:

– Има разлика между страх и липса на желание, Атароа. Не можеш насила да събудиш желанието. Не споделих даровете на Майката, защото не те исках.

Сармуна погледна Атароа и се сви, но започна да превежда, като се

стараеше да не изопачи думите му.

– Това е лъжа! – изкрещя жената побесняла. Изправи се и се надвеси над него. – Ти се уплаши от мен, Зеландонии. Нали те видях. Много пъти съм се борила с мъже, но ти дори се страхуваше да се биеш с мен.

Гостите също скочиха на крака. Няколко от нейните жени ги обградиха.

– Тези хора са наши гости – каза Сармуна, като се изправи. – Те бяха поканени, да споделят нашата трапеза. Забравихме ли вече как се посрещат гости?

– А, да, разбира се. Гости – процеди презрително Атароа. – Трябва да сме любезни и да ги приемаме радушно, иначе жената може да си помисли нещо лошо за нас. Сега ще ви покажа колко ме е грижа какво си мисли тя. И двамата си тръгнахте оттук без мое разрешение. Знаете ли какво правим с онези, които бягат? Убиваме ги! Точно така, както ще убия и вас – разкрещя се водачката и се нахвърли срещу Айла с една ужасна кама от наострен конски пищял. Джондалар се опита да се намеси, но Вълчите жени на Атароа бяха стеснили кръга около него и върховете на копията им така силно го подпираха в гърдите, корема и гърба, че чак бяха наранили кожата и потече кръв. Преди да разбере какво става, те завързаха ръцете му отзад, а в това време Атароа събори Айла на земята, седна отгоре ѝ и насочи камата към гърлото. Нямахме ни следа от пиянското ѝ поведение от преди малко.

Джондалар изведнъж проумя, че всичко е било планирано от самото начало. Докато разговаряха и се мъчеха да измислят нещо как да отслабят властта ѝ, тя бе замисляла да ги убие. Чувстваше се толкова глупаво. Трябваше да се сети по-рано. Беше се заклел да брани Айла, а вместо това наблюдаваше безпомощно, обзет от страх за любимата жена, докато тя напрягаше сили да отблъсне нападателката си. Ето, затова всички се страхуваха от Атароа – тя убиваше безпощадно и без никакво колебание.

Бе се нахвърлила ненадейно и свари Айла напълно неподготвена. Тя не успя да се пресегне за нож, прашка или нещо друго, а беше съвсем неопитна в ръкопашния бой. Никога не се беше борила с човек. Сега Атароа беше върху нея с остро оръжие в ръка и се опитваше да я убие. Айла сграбчи водачката за китката и се помъчи да задържи ръката ѝ встрани. Беше силна, но Атароа бе не само силна, а и коварна – натискаше я, сломяваше нейната съпротива и приближаваше острия връх към гърлото ѝ.

В последния момент Айла инстинктивно се превърта, но камата

леко одраска врата ѝ и остави бликаща червена резка, преди да се забие в земята. А Айла все още бе притисната от жената, чийто умопомрачителен гняв ѝ вливаше нови сили, Атароа измъкна оръжието от земята, удари русата, зашемети я, после отново я възседна и се изпъна назад, за да забие камата в нея.

ГЛАВА 33

Джондалар затвори очи. Не можеше да гледа този ужасяващ последен миг от живота на Айла. Когато тя си отидеше, неговият живот щеше да загуби всякакъв смисъл... тогава защо стоеше там, уплашен от застрашителните копия, след като му беше все едно дали ще живее, или ще умре? Ръцете му бяха вързани, но не и краката. Можеше да изтича и бе възможно да успее да отблъсне Атароа.

В същия миг, когато реши да пренебрегне острите копия и да се опита да помогне на Айла, дочу някаква бъркотия откъм вратата на затвора. Шумът отвлече вниманието на пазачките му, той политна внезапно напред, бутна копията и се втурна към двете жени, борещи се на земята.

Внезапно нещо тъмно и неясно се стрелна покрай наблюдаващите хора, докосна крака на Джондалар и се хвърли върху Атароа. Стремителното нападение събори водачката назад. Остри зъби се впиха в гърлото ѝ и разкъсаха кожата. Жената се оказа просната по гръб на земята. Мъчеше се да се пребори с настървеното кълбо от зъби и козина. Успя да прободете тежкото рунтаво тяло, преди да изпусне камата, но това само предизвика страховтно ръмжене и още по-силно стискане на яките челюсти, които я давеха, душеха и спираха дъха ѝ.

Мрак обгърна Атароа. Тя се опита да изпищи, но в този момент един остър кучешки зъб прекъсна артерия и се разнесе ужасяващо сподадено клокочене. Тогава високата снажна жена се отпусна и престана да се бори. Като продължаваше да ръмжи. Вълчо я разтърси, за да се увери, че не се съпротивлява повече.

– Вълчо! – извика Айла, когато преодоля изненадата си и се понадигна. – О, Вълчо!

Вълкът пусна жената, от разкъсаната артерия бликна кръв и го изпърска. Той изпълзя до Айла с подвита опашка, като скимтеше, сякаш искаше да се извини и търсеше одобрението ѝ. Тя му бе наредила да стои скрит и сега разбираше, че е действал против волята ѝ. Когато бе видял, че я нападат и е в опасност, бе скочил да я защити. А в този момент вече не бе сигурен как ще се изтълкува неговото неподчинение. Още повече, че никак не обичаше именно тази жена да му се кара.

Но вместо това Айла разтвори обятия и простря ръце към него. Вълкът веднага усети, че му се прощава прегрешението, и се втурна

радостно към нея. Тя го прегърна, зарови лице в козината му, а от очите ѝ потекоха сълзи.

– Вълчо, ти спаси живота ми – хълцаше жената. Животното я близна и я изцапа с все още топлата кръв на водачката, останала по муцуната му.

Хората от Бивака отстъпиха назад, зяпнали от учудване, вторачени изумено и неразбиращо в русата жена, обвиняла ръце около огромен вълк, който току-що яростно бе нападнал и убил друга жена. Гостенката бе нарекла животното с мамутойската дума за „вълк“, но тя бе подобна на тяхната дума за месоядни ловуващ звяр. Говореше му сякаш той можеше да я разбере – също както говореше на конете.

Нищо чудно, че тази непозната не бе показала никакъв страх пред Атароа. Магията ѝ бе толкова могъща, че успяваше не само да накара конете да изпълняват волята ѝ, но дори можеше да командва вълци! А освен това, като видяха мъжа да се отпуска на колене до жената и вълка, им стана ясно, че и той не проявява никакви признаци на безпокойство. Дори бе скочил, без да обръща внимание на копията на Вълчите Жени, които също бяха отстъпили няколко крачки назад и сега ги наблюдаваха с отворени уста. Изведнъж зад Джондалар видяха друг мъж с нож в ръка! Откъде се бе взел този нож?

– Дай да отрежа тия въжета, Джондалар – продума Ебулан и ги разсече с ножа.

Джондалар се озърна, когато усети, че някой освобождава ръцете му. Още мъже се смесиха с тълпата и още повече се зададоха откъм затвора.

– Кой ви пусна?

– Ти – отвърна му Ебулан.

– Какво искаш да кажеш? Та нали аз бях вързан?

– Да, но ти ни даде ножовете... и ни вдъхна смелост да опитаме – продължи Ебулан. – Ардемун се промъкна зад пазачката при портата и я удари с жезъла. След това прерязахме въжетата, с които привързваха портата. Всички наблюдаваха боя, а после се появи вълкът... – гласът му заглъхна и той поклати глава, загледан в жената и звяра.

Джондалар не забеляза, че мъжът беше твърде развълнуван, за да продължи. В този момент имаше нещо по-важно.

– Айла, добре ли си? Тя нарани ли те? – попита той, като прегърна и вълка, и жената. Животното остави Айла и започна да ближе Джондалар.

– Само една драскотина по врата. Дреболия – отвърна тя, вкопчена

в мъжа. – Струва ми се, че Вълчо е ранен, но това, изглежда, не го тревожи.

– Никога нямаше да ти позволя да се върнеш, ако знаех, че тя ще се опита да те убие тук, на самото празненство. Трябваше да се досетя. Какъв глупак съм да не разбера колко опасна бе тя! – извика той и я притисна към себе си.

– Не, не си глупав. На мен също дори през ум не ми е минавало, че ще ме нападне, и не знаех как да се отбранявам. Ако не беше Вълчо... – и двамата погледнаха звяра, преизпълнени от благодарност.

– Трябва да си призная, че по време на това пътуване понякога ми се искаше да изоставим Вълчо. Мислех си, че е само едно допълнително бреме, което затруднява придвижването ни. Ужасно се ядосах, като разбрах, че си хукнала да го търсиш след прекосяването на Сестрата. Мисълта, че си се изложила на опасност заради това животно, много ме разстрои. – Джондалар взе главата на вълка в ръце и го погледна право в очите. – Вълчо, обещавам, че никога няма да те изоставя. Бих рискувал живота си, за да спася твоя. Ах, ти, славен немирнико! – рошеше козината му мъжът и го чешеше зад ушите.

Вълчо го близна по врата и лицето и в знак на обич лекичко захапа врата и лицето на мъжа. Животното бе еднакво привързано и към двамата, затова сега ръмжеше, доволно от вниманието и одобрението им.

Но когато мъжът подложи тези уязвими места на зъбите на звяра, от наблюдаващата гълпа се изтръгнаха възклицания от почуда и страхопочитание. Преди малко бяха видели същият този вълк да сграбчва Атароа за гърлото с мощните си челюсти и да я убива. Според тях действията на мъжа издаваха някакви магически способности, някаква изумителна власт над духовете на животните.

Айла и Джондалар се изправиха, вълкът беше между тях, а хората продължаваха да ги гледат с известно безпокойство, без да знаят какво да очакват по-нататък. Няколко души се обърнаха към Сармуна. Тя пристъпи към гостите, зорко вперила очи във вълка, и изрече:

– Най-после се освободихме от нея!

Айла се усмихна, но като забеляза страха на жената, я успокои:

– Вълчо няма да ти направи нищо лошо. Той нападна само за да ме защити.

На възрастната жена й направи впечатление, че чужденката не преведе наименованието на животното на езика на Зеландониите и разбра, че използваша тази дума като лично име.

– Да умре от зъбите на вълк! Много подходящ край за нея. Знаех

си, че има причина да се окажете тук. Вече не сме здраво стиснати в лопите ѝ, смазани от нейната лудост, но какво ще правим сега? – въпросът ѝ бе риторичен, отправен по-скоро към нея самата, отколкото към другите.

Айла погледна към неподвижното тяло на онази, която само мигове преди това, макар и преливаща от злоба, кипеше от енергия и жизненост, и това я накара да осъзнае колко крехко нещо беше животът. Ако не беше Вълчо, сега тя щеше да лежи мъртва на земята вместо нея. Потрени при тази мисъл.

– Смятам, че е редно някой да махне водачката оттук и да я подготви за погребение – гостенката изрече това на езика на Мамутоите, за да може повече хора да я разберат, без да се превежда.

– Тази жена заслужава ли погребение? Не е ли по-добре да хвърлим тялото ѝ на лешоядите? – обади се мъжки глас.

– Кой каза това? – попита Айла.

Джондалар позна мъжа, който пристъпи напред малко несигурно.

– Казвам се Оламун.

Тя кимна.

– Имаш право да се гневиш, Оламун. Но Атароа бе тласната към насилие заради насилието, упражнено върху нея. Злото в нейния дух е готово да го продължи и да ви остави в наследство нейното насилие. Откажи се. Не позволявай справедливият ти гняв да те направи жертва на клопката, устроена от неспокойния ѝ дух. Време е за промяна. Тя беше човешко същество – погребете я с достойнството, което тази жена не можа да открие приживе и нека духът ѝ почива в мир.

Джондалар остана изненадан от думите ѝ. Точно така би отговорил един Зеландони – мъдро и съдържано. Оламун поклати глава примирено:

– А кой ще я погребее? Кой ще я подготви? Тя няма роднини.

– Това е задължение на Тази, която служи на Майката – намеси се Сармуна.

– Може би с помощта на нейните последователки в живота – предложи гостенката, защото бе ясно, че тялото е прекалено тежко, за да може старата жена да се справи сама.

Всички се обърнаха към Епадао и Вълчите жени. Те се бяха скупчили на едно място, сякаш черпеха сили една от друга.

– А после, нека я последват и на оня свят – обади се друг мъжки глас.

От тълпата се понесоха одобрителни възгласи и се надигна вълна на негодувание. Към жените – ловци. Епадао не отстъпваше и

размахваше копието си.

Внезапно една от по-младите Вълчи жени се отдалечи от другите.

– Никога не съм желала да ставам Вълча жена. Само исках да се науча да ловувам, за да не стоя гладна.

Епадоа я изгледа свирепо, но младата ѝ отвърна с предизвикателен поглед.

– Дайте на Епадоа да разбере какво значи глад – отново извика същият мъж. – Оставете я без храна, докато стигне в отвъдния свят. Тогава и духът ѝ ще бъде гладен.

Хората, напираси към ловците, но и към Айла, накараха Вълчо да заръмжи предупредително. Джондалар бързо коленичи, за да го успокои, но това, изглежда, ги стресна, те се отдръпнаха и с известна тревога загледаха жената и животното.

Този път тя не попита кой бе изрекъл това, а каза:

– Духът на Атароа все още броди между нас и зове към насилие и мъст.

– Но Епадоа трябва да си плати за извършените от нея злини – излезе напред майката на Кавоа, а младата ѝ бременна дъщеря застана зад гърба ѝ, за да ѝ оказва морална подкрепа.

Джондалар се изправи и застана до Айла. Не можеше да не се съгласи, че жената има право да иска възмездие за смъртта на сина си. Погледна Сармуна. Тази, която служеше на Майката би трябвало да отговори, мислеше си той, но тя също изчакваше Айла.

– Жената, която уби твоя син, е вече на она свят. Епадоа ще трябва да плати за стореното зло.

– Ще има да плаща за още много други неща. Какво ще кажете за мъките, които е причинила на тези момчета? – този път говореше Ебулан. Той се отдръпна, за да може тя да види двамата юноши, облегнати на един смъртноблед старец.

Като видя възрастния човек, жената трепна. За миг си помисли, че пред нея стои Креб! Мъжът беше висок и слаб, а светият човек от Клана бе нисък и набит, но изострените черти на лицето и тъмните очи притежаваха същата състрадателност и достойнство и очевидно той се ползваше със същото уважение.

Първата ѝ мисъл бе да изрази почитта си към него чрез жеста на Клана – като седне в краката му и почака да я потупа по рамото, но знаеше, че това ще бъде изтълкувано погрешно. Затова реши да го удостои с един официален поклон. После се обърна към високия мъж до нея:

– Джондалар, не мога да заговоря този човек, без да съм се

запознала с него.

Не беше трудно да разбере нейната чувствителност, тъй като и той изпитваше благоговение пред стареца. Пристъпи напред и я заведе до него.

– Самодун, многоуважаван сред Сармунаите, мога ли да ви представя Айла от Лъвския Бивак на Мамутоите, Дъщеря на Мамутското огнище, избраница на духа на Пещерния лъв и закриляна от Пещерната мечка.

Айла се учуди на последните му думи. Никой досега не бе определял Пещерната мечка като неин закрилник, но като поразмисли, реши, че може и да е вярно. И това се осъществяваше чрез Креб. Пещерната мечка бе избрала него – тя бе тотемът на Мог-ъра – а Креб се явяваше толкова често в сънищата ѝ, че сигурно наистина я направляваше и защитаваше – най-вероятно с помощта на Великата пещерна мечка на Клана.

– Самодун от Сармунаите приветства Дъщерята на Мамутското огнище – рече старецът и протегна и двете си ръце.

Не само той обаче избра Мамутското огнище като най-впечатляващата от всичките ѝ родствени връзки – повечето от хората около тях разбираха значението на Мамутското огнище за Мамутоите – то я приравняваше със Сармуна – Тази, която служи на Майката.

Мамутското огнище, разбира се, сети се Сармуна. Това изясняваше много въпроси. Но къде беше татуировката ѝ? Приетите в Мамутското огнище не трябваше ли да са белязани с татуировка?

– Аз щастлива вие посреща, многоуважаеми Самодун – каза Айла на езика на Сармунаите.

Мъжът се усмихна:

– Научила си доста от нашия език, но току-що повтори едно нещо два пъти. Името ми е Амодун. Самодун означава „многоуважаеми Самодун“ или „високо почитаем“ или каквато и да е друга дума, удостояваща със специално внимание. Това е титла, която се дава по волята на Бивака и аз не знам как съм я спечелил. Но тя знаеше как.

– Благодаря ти Самодун – каза, като сведе поглед и поклати глава в знак на признателност. По-отблизо старецът още повече ѝ напомняше Креб с дълбоките си тъмни, лъчезарни очи, издаден нос, надвиснали вежди и изразителни черти. За да го погледне и заговори, трябваше съзнателно да преодолее възпитанието си от Клана, където не бе редно жените да гледат мъжете право в очите. – Ще те попитам нещо – продължи на езика на Мамутоите, тъй като го владееше по-добре.

– Ще ти отговоря, ако мога – отвърна той.

Айла погледна момчетата, застанали от двете му страни:

– Хората от този Бивак искат Епадоа да плати за сторените злини. Тези момчета са изтърпели големи страдания, причинени от нейната ръка. Утре ще видя дали мога да им помогна с нещо, но кажи какво наказание трябва да понесе Епадоа за това, че е изпълнявала желанията на своята водачка?

Повечето от тълпата неволно погледнаха към тялото на Атароа, което все още лежеше проснато, там, където Вълчо го бе оставил; после погледите им се отместиха към Епадоа. Тя стоеше изправена, без да трепне, готова да посрещне наказанието. Дълбоко в себе си, винаги е знаела, че някой ден ще трябва да плати.

Джондалар погледна Айла с възхищение. Тя постъпи съвсем правилно, мислеше той. Каквото и да бе казала, независимо от спечеленото огромно уважение думите на една непозната никога нямаше да се възприемат от хората с такава готовност, както думите на Самодун.

– Мисля, че Епадоа трябва да плати за злините си – рече мъжът. Много хора поклатиха глави със задоволство, особено Кавоа и майка й. – Но на този свят, не в отвъдното. Права си, като казваш, че е време за промяна. В този Бивак прекалено дълго царяха насието и злото. Мъжете страдаха много през последните години, но преди това те тормозеха жените. Време е да се сложи край на всичко това.

– Тогава какво ще бъде възмездие за Епадоа? – попита скърбящата майка. – Какво ще е наказанието й?

– Не наказание, Епадоа, а възстановяване на щетите. Тя трябва да върне толкова, колкото е взела, че дори и повече. Може да започне с Добан. Малко е вероятно Добан да оздравее напълно каквото и да направи за него Дъщерята на Мамутското огнище. Той ще трябва да търпи лошите последствия до края на живота си. Одеван също ще страда, но той има майка и роднини. Добан си няма никого, който да го гледа, да поеме отговорност за него или да се погрижи да изучи някакъв занаят. Аз ще възложа отговорността на Епадоа, все едно, че му е майка. Тя може никога да не го заобича, може и той да я мрази, но за всичко ще се търси сметка от нея.

Едни закимаха одобрително, други не бяха съгласни, но все някой трябваше да се погрижи за Добан. Макар всеки да му бе съчувствал, не го обичаха много, когато живееше при Атароа и никой не искаше да го приеме при себе си. Много от хората разбираха, че ако се противопоставят на предложението на Самодун, може да ги накарат да отворят

вратите на собствените си жилища за него.

Айла се усмихна, тя смяташе, че това е идеално решение и макар че отначало сигурно щеше да има неприязън и недоверие, се надяваше, че ще се появи топлина в отношенията им. Знаеше си тя, че Самодун е мъдър – да се поправи нанесената вреда изглеждаше много по-полезно от всякакво наказание. Това я наведе на друга мисъл и тя каза:

– Бих искала да направя друго предложение. Този бивак не е добре подсигурен за зимата и като наближи пролетта, е възможно всички да започнат да гладуват. Мъжете са слаби и не са ходили на лов от няколко години. Много от тях може да са изгубили уменията си. Епадао и обучените от нея жени са най-добрите ловци тук. Според мен ще е разумно да продължат да ловуват, но трябва да поделят месото между всички.

Хората бяха съгласни. Мисълта за предстоящ глад не им харесваше.

– Веднага щом някои от мъжете се окажат годни и пожелаят да ходят на лов, Епадао ще е задължена да им помогне и да ги вземе със себе си. Единственият начин да се избегне гладът следващата пролет е мъжете и жените да започнат да се трудят заедно. За да процъфтява, всеки Бивак се нуждае от приноса и на едните, и на другите. Останалите жени и по-възрастните или немощни мъже ще трябва да събират всякаква друга храна, която им попадне...

– Сега е зима! Няма какво да се събира – прекъсна я една от Вълчи-те жени.

– Вярно е, че няма кой знае какво през зимата, а което го има, изисква доста работа по прибирането му. Но все пак храна може да се намери и винаги ще е от полза – възрази Айла.

– Права е – намеси се Джондалар. – Аз съм виждал и съм ял храна, намирана от Айла даже и през зимата. Вие също ядохте от нея тази вечер. Кедровите ядки бяха от шишарките, които бе набрала при реката.

– Също и онези лишеи, които елените обичат, стават за ядене, ако се сготвят добре – добави една от по-възрастните жени.

– И житото, и просото, и други треви все още имат класове – каза Есадоа. – И тях можем да събираме.

– Да, но внимавайте с ръжта. Понякога има израстъци, които са доста вредни, често дори смъртоносни. Ако изглежда и мирише лошо, значи е пълна с мораво рогче и трябва да се избягва – посъветва ги гостенката. – Но някои ядливи плодове остават по храстите чак до зимата. Аз даже открих дърво с няколко ябълки. Освен това вътрешната кора на повечето дървета също може да се яде.

– Ще ни трябват ножове, за да я издълбаваме. – рече Епадоа. – Тези, които имаме, са негодни.

– Ще ви направя ножове – сам предложи Джондалар.

– Ще научиш ли и мен, Зеландон? – обади се внезапно Добан.

Този въпрос го зарадва.

– Да, ще ти покажа как се правят ножове и други сечива.

– И аз бих искал да изуча по-добре тоя занаят – присъедини се Ебулан. – Ще ни трябват оръжия за лов.

– Ще покажа на всички желаещи, или поне ще започнем, защото, за да се добият истински умения, са необходими много години. Може би следващото лято, ако отидете на Събора на Сармунаите, ще намерите някой, който да продължи обучението.

Усмивката на младежа се помрачи – разбра, че високият мъж няма да остане.

– Но ще ви помогна, с каквото мога – успокои го той. – По време на това Пътуване ни се наложи да правим доста ловни оръжия.

– Ами... онази пръчка, дето хвърля копия..., с която тя те освободи? – това беше Епадоа и всички се обърнаха и я зяпнаха. Главната Вълча жена не бе проговорила до този момент. Сега нейната забележка им напомни как Айла бе метнала копието си отдалече, но съвсем точно, и бе освободила Джондалар от мишената. Тогава им изглеждаше като някакво чудо и повечето хора не вярваха, че това е умение, което можеше да се придобие.

– Копиехвъргачът ли? Да, на всички, които се интересуват, ще обясня как се използва.

– Даже и на жените ли?

– Даже и на жените. Когато се наумите да боравите с добри ловни оръжия, тогава няма да се налага да ходите чак до Великата река майка, за да гоните конете до ръба на скалата. Та вие имате тук при реката едно от най-хубавите места за ловуване, които съм виждал.

– Така е – съгласи се Ебулан. – Особено ясно си спомням как ходеха на лов за мамути. Когато бях момче, обикновено поставяха съгледвач и сигнални огньове, щом забележеха нещо.

– Точно така – потвърди Джондалар.

– Май наистина започна промяната. Вече не чувам духът на Атароа да говори – усмихна се Айла и поглади козината на Вълчо. После се обърна към Главната Вълча жена – Епадоа: – Когато за пръв път тръгнах на лов, аз се научих да преследвам четириноги хищници, включително и вълци. Кожите им са топли и от тях стават хубави качулки, пък

и всеки вълк, който сериозно ни заплашва, трябва да бъде убит. Но ако гледаш живите вълци, ще научиш повече, отколкото ако ги хващаш и после ги изядаш.

Всички Вълчи жени погледнаха виновно. Откъде ли беше разбра-ла? Вълчето месо бе забранено при Сармунаите – смяташе се, че е вредно, особено за жените.

Епадоа внимателно се вгледа в русата жена, като се мъчеше да открие дали у нея има нещо повече от онова, което се виждаше на пръв поглед. Атароа бе мъртва и като знаеше, че няма да понесе смъртно наказание за делата си, тя почувства облекчение. Доволна беше, че всичко е свършило. Водачката бе толкова властна, че главната сред ловците бе запленена от нея и вършеше много неща само за да ѝ се хареса, макар и да не ги одобряваше. Много от тях още тогава тревожеха съвестта ѝ, въпреки че не признаваше това дори и пред себе си. Когато забеляза високия мъж, докато гонеха конете, у нея се бе появила надеждата, че ако го отведе при Атароа да си поиграе с него, тя би могла да пощади някой от техните мъже.

Епадоа не искаше да наранява Добан, но се страхуваше, че ако не изпълни заповедите на Атароа, водачката ще го убие, така както бе убила собственото си дете. Защо Дъщерята на Мамутското огнище бе избрала Самодун вместо Есадоа да произнесе присъдата над нея? Този избор спаси живота ѝ. Оттук нататък няма да е лесно да се живее в този Бивак. Много хора я мразят, но бе доволна, че ѝ дадоха възможност да изкупи греховете си. Тя ще се погрижи за момчето, нищо че то не я обича. Дължи му поне това.

Но коя бе тази Айла? Дали бе дошла, за да разбие властта на Атароа над Бивака, както всички тук, изглежда, вярваха? Ами мъжът? Каква ли чудотворна сила притежаваше той, та копията винаги минаваха покрай него, без да го докоснат? А мъжете от затвора, как се бяха сдобили с ножове? Дали това бе негово дело? И дали те язدهа коне именно защото Вълчите жени преследваха най-често това животно, докато останалите Сармунаи бяха ловци на мамути като своите роднини Мамутоите? А вълкът, дали не беше дух, дошъл да отмъсти за своите събратя? – питаше се тя, но в едно нещо бе уверена – никога вече нямаше да лови вълци и да нарича себе си Вълча жена.

Айла отиде при мъртвата водачка и видя Сармуна. Тази, която служи на Майката бе наблюдавала цялата сцена, без да продума. Младата жена си спомни нейните терзания и угризения. Прошепна ѝ:

– Сармуна дори ако духът на Атароа най-после напусне този Бивак,

няма да е лесно да се променят старите нрави. Мъжете са извън затвора. Радвам се, че успяха да се освободят и ще си спомнят за това с гордост. Но ще мине много време, докато забравят Атароа и годините, прекарани вътре. Ти си жената, която може да помогне, но това ще бъде тежко задължение.

Тя мълчаливо се съгласи. Разбираше, че ѝ е дадена възможност да изкупи греха си заради злоупотребата с властта, дадена ѝ от Майката, и едва ли можеше да се надява на нещо повече. Първата ѝ грижа бе да погребне Атароа и да не мислят повече за нея. Тя се обърна към тълпата:

– Останала е още храна. Нека завършим този пир заедно. Време е да съборим оградите, издигнати между мъжете и жените в този Бивак. Време е да споделим храната и огъня и топлината на общуването. Време е всички да се съберем като народ и никой да не стои над другия. Всеки притежава способности и умения и когато всеки допринася и помага с нещо, този Бивак ще процъфти.

Хората заклатиха одобрително глави. Много от жените бяха намерили стопаните, от които толкова години са били откъснати. Всички се събраха да си поделят храната, огъня и човешката близост.

– Епадао – извика Сармуна, докато всеки си взимаше от яденето. Когато жената отиде при нея, тя рече: – Мисля, че тялото на Атароа вече трябва да се премести и да се подготви за погребение.

– Да я занесем ли в жилището ѝ? – попита жената.

Сармуна се замисли.

– Не, пренесете я в затвора и я поставете под навеса. Смятам, че тази нощ мъжете трябва да се подслонят на топло в нейната землянка. Може би ще ни трябва известно време, защото много от тях са болни и изтощени. Ти има ли къде да спиш?

– Да. Когато успях да се измъкна от Атароа, за мен се намираще място в землянката на Унавоа.

– Помисли си дали ще е удобно да се преместиш при нея за известно време.

– Да, смятам, че и двете ще сме доволни от това.

– По-нататък ще измислим нещо и за Добан.

– Да, разбира се – съгласи се жената.

Джондалар проследи с поглед Айла. Тя вървеше заедно с Епадао и жените-ловци, които носеха тялото на водачката. Той се гордеше с нея, но в същото време бе малко изненадан от поведението ѝ. Незнайно как тя бе придобила мъдростта и осанката на самата Зеландони. Досега я бе виждал да владее положението единствено в случаите, когато около нея

имаше ранен или болен – човек, който се нуждае от специалните й умения. Но после, като размисли, осъзна, че тези хора наистина бяха ранени и болни. Може би нямаше нищо необикновено в това, че Айла знае как да постъпи.

На сутринта Джондалар прибра конете и докара вещите, които бяха взели, след като напуснаха Великата река майка и отидоха за Уини. Струваше му се, че всичко това е било много отдавна, и сега осъзна, че Пътуването им се бе проточило значително. Бяха изминали голяма част от разстоянието до ледника и беше сигурен, че ще стигнат навреме. Но вече беше зима, а те се бяха отдалечили още повече.

Този Бивак наистина се нуждаеше от помощ и той знаеше, че Айла няма да си тръгне, докато не направи всичко, което прецени, че е по силите й. Той също бе обещал да помогне и се радваше на възможността да учи Добан и другите как да обработват кремък и да използват копи-ехвъргача. Но нещо го безпокоеше.

Сармуна и Айла заедно преглеждаха и лекуваха момчетата и мъжете от Бивака. За един от тях вече беше твърде късно. Умря в землянката на Атароа още първата нощ след освобождаването от затвора. Имаше толкова напреднала гангрена, че и двата му крака бяха напълно безжизнени. Повечето от останалите трябваше да бъдат лекувани от разни болести и наранявания. А освен това всички бяха недохранени, носеха неприятната миризма на затвора и бяха невероятно мръсни.

Сармуна реши да отложи паленето на пещта – нямаше време, пък и чувстваше, че не е редно, макар да смяташе, че това би била една съвсем навременна церемония с голяма изцелителна сила. Използваха вътрешното отделение, за да топят вода за къпане и лечение на раните, но най-належащото лечение всъщност се състоеше в осигуряване на храна и топлина. След като знахарките направиха всичко, което бе по силите им, мъжете с не толкова сериозни болести се преместиха при майки, стопанки или други роднини, ако имаха такива.

Онова, което най-много възмущаваше Айла, беше тежкото Състояние на юношите. Дори и Сармуна бе ужасена и затваряше очи, за да не гледа.

Същия ден, след вечеря, двете изложиха някои от установените от тях проблеми и най-основни нужди и отговориха на въпроси. Но денят беше дълъг и накрая Айла каза, че трябва да си почине. Стана да си върви, но точно тогава някой попита нещо за младежите. Тя отвърна, после друга жена заговори за злата водачка, като се опита да прехвърли цялата вина върху Атароа и изми ръцете си от всякаква отговорност. Това още

повече засили яростта на Айла и тя произнесе гневна реч.

– Атароа беше силна жена, с непоклатима воля, но колкото и да е силен един човек, двама или петима, или десет души са по-силни. Ако всички вие се бяхте противопоставили, тя отдавна щеше да е обуздана. Следователно всички вие като Бивак, мъже и жени, отчасти сте отговорни за страданията на тези деца. И сега ви заявявам, че за всеки един от тези юноши, както и за всеки от мъжете, който дълго ще търпи последствията от тази... тази мерзост... – едва съдържаше яростта си, – за всеки от тях трябва да се грижи целият Бивак. Всички ще бъдете задължени на пострадалите до края на живота им. Те са понесли мъки и лишения и така са станали избраници на Муна. Който откаже да им помага, ще трябва да отговаря пред Нея.

Айла се обърна и си излезе. Джондалар я последва.

Думите ѝ подействаха по-силно, отколкото можеше да си представи. Много от хората и без това усещаха, че тя не е обикновена жена, и твърдяха, че сигурно е превъплъщение на самата Майка – една жива Муна в човешки образ, която е дошла да прибере Атароа и да освободи мъжете.

Как иначе би могло да се обясни съществуването на коне, които дотичват само при едно нейно подсвирване? Или на вълка – огромен дори за такава северна порода – който я следва навсякъде, и кротко сяда, когато му нареди? Не е ли именно Великата Земя Майка онази, която е родила духовните форми на всички животни?

Говореше се, че Майката е сътворила и жените, и мъжете; с някаква цел, а после ги е дарила с Удоволствията, за да я почитат; за да се зачене нов живот, бяха необходими духовете и на мъжете, и на жените. Значи Муна бе дошла, за да докаже, че всеки, който се опитва да създава децата ѝ по някакъв друг начин, е нещо противно за Нея. А не беше ли довела този Зеландоний, за да им покаже чувствата си? Мъж, който бе лицетворение на Нейния любим и стопанин? По-висок и по-красив от останалите, светъл и рус като луната. Джондалар усещаше, че хората започваха да се държат по-различно към него и това го притесняваше.

Независимо че лечителките бяха две и целият Бивак им помагаше, през първия ден имаше толкова много работа, че Айла остави за по-късно специалното лечение на момчетата с изкълчванията. Сармуна даже отложи погребението на Атароа. На следната сутрин бе избрано място и изкопаха гроб. Една простичка церемония, извършена от Тази, която служи, най-сетне върна водачката в лоното на Великата Земя Майка.

Даже имаше няколко опечалени. Епадао очакваше, че ще остане

равнодушна, но не беше така. Поради отношението на повечето от хората тя не смееше да изрази вълнението си, но Айла забеляза по стойката ѝ, по външния ѝ вид, чрез езика на тялото, че тя се бореше с тези чувства. Добан също се държеше странно и тя предположи, че и той се мъчи да овладее смесените си чувства. През по-голямата част от краткия си живот той не познаваше друга майка освен Атароа. Когато се бе обърнала срещу него, той се бе почувствал предаден, но нейната любов винаги е била непостоянна и сега момчето все още не можеше напълно да се освободи от чувствата си към нея.

Скръбта трябва да намира отдушник. Айла знаеше това от собствен опит след толкова много загуби. Беше решила да започне лечението на момчето веднага след погребението, но сега си мислеше дали няма да е по-добре да изчака още малко. Може би това не бе най-подходящият ден за тази работа и ако съсредоточеше усилията си върху някой друг, щеше да е най-добре и за двамата. На връщане към Бивака тя се приближи до Епадоа.

– Ще се помъча да наместя изкълчения крак на Добан и ще ми трябва помощ. Ще ми съдействаш ли?

– Няма ли да го боли? – понита Епадоа. Много добре помнеше как момчето пищеше от болка и сега започваше да се чувства като негова защитница. Той беше неин повереник и тя приемаше това задължение сериозно. Беше сигурна, че собственият ѝ живот зависи от него.

– Ще го приспя. Няма да усети нищо. Чак като се събуди, може да има болки – обясни чужденката. – Известно време няма да може да ходи сам и ще трябва да го местите много внимателно.

– Аз ще го пренасям – каза Епадоа.

Когато стигнаха до голямата землянка, Айла обясни на момчето, че иска да оправи крака му. То се отдръпна от нея силно разтревожено, а като видя, че и Епадоа влиза вътре, очите му се разшириха от страх.

– Не! Тя ще ме нарани! – разпищя се Добан при вида на Вълчата жена. Ако можеше, щеше веднага да побегне.

Тя стоеше изправена и вцепенена край нара, върху който седеше момчето.

– Няма да те нараня. Обещавам. Никога вече няма да ти причинявам зло – промълви. – И няма да позволя на никого да ти навреди – дори и тази жена.

Той уплашено я погледна. Искаше му се да ѝ повярва. Ужасно му се искаше.

– Сармуна, моля те, погрижи се момчето да разбере това, което ще

му кажа – рече Айла. После се наведе и го погледна в изплашените очи. – Добан, сега ще ти дам да изпиеш нещо. Няма да е много вкусно, но искам да го изпиеш всичкото. След малко ще започне да ти се спи и тогава можеш да легнеш ето тук. А докато спиш, аз ще се опитам да оправя крака ти и да го наместя в предишното му положение. Няма да усетиш нищо, защото ще спиш през цялото време. Когато се събудиш, може малко да те заболи, но може и да ти е по-добре. Ако те боли прекалено силно, само трябва да кажеш на мен, на Сармуна или на Епадао – до теб винаги ще има човек – и тогава ще ти дадем да пиеш нещо болкоуспокояващо. Разбираш ли ме?

– Може ли Зеландон да дойде да ме види?

– Да, ще го доведе още сега, ако желаш.

– А Самодун?

– Да, и двамата, щом искаш.

Добан погледна Вълчата жена.

– И няма да позволиш тя да ме нарани?

– Обещавам. Няма да позволя да те нарани. Няма да позволя това на никого.

Той отмести очи към Сармуна после се обърна отново към Айла:

– Дай ми питието.

Този случай не бе по-различен от наместването на счупената ръка на Рошарио, Отварата отпуска мускулите на момчето и го приспа. Трябваше да се употреби истинска физическа сила, за да се изправи кракът, но веднага пролича съвсем ясно, когато той си дойде на мястото. Айла разбра, че има и някакво счупване и че никога няма да оздравее напълно, но тялото на момчето вече изглеждаше почти нормално.

Епадао отново се премести в голямата землянка, тъй като повечето мъже и момчета бяха отишли при близките си, и сега тя стоеше край Добан почти неотлъчно. Айла забеляза колебливото зараждане на доверие между тях – беше сигурна, че предвижданията на Самодун се сбъдват.

По същия начин постъпиха и с Одеван, но тя се страхуваше, че при него лечението ще протече по-трудно и че вероятно кракът му лесно ще изскача и пак ще се размества.

Сармуна бе силно впечатлена и я гледаше с благоговение, като тайничко се питаше дали няма нещо вярно в слуховете за нея. Тя изглеждаше като съвсем обикновена жена, говореше, спеше и споделяше Удоволствията с високия рус мъж като всяка друга жена, но познанията ѝ за растителния живот на земята и особено лечителските ѝ способности

бяха необикновени. Всички говореха за това; а покрай нея и Сармуна издигаше престижа си. Възрастната жена се научи да не се плаши от вълка, но беше почти невъзможно да го гледа покрай Айла, без да повярва, че тя властва над духа му. Ако не вървеше подире ѝ, то тогава я следваше поне с поглед. Същото беше и с мъжа, макар да не го показваше явно.

Тя не виждаше конете толкова често, защото през повечето време ги оставяха да пасат. Айла казваше, че е доволна, задето може да им даде малко почивка, но възрастната жена виждаше как двамата понякога яздят. Мъжът седеше върху кафявия жребец без никакво усилие, но като гледаше младата жена на кобилата, човек би помислил, че са едно цяло.

Тази, която служеше на Майката се удивляваше и все пак бе настроена малко скептично. Тя бе обучавана от Зеландония и знаеше, че често се поощряваха подобни представи. Бе научила и в много случаи използваше начини за заблуда на хората, за да ги накара да повярват в онова, което тя, а също и те искат да вярват. Не го смяташе за измама – никой не бе по-дълбоко убеден в правотата на нейното призвание – но използваше всички средства, които имаше на разположение, за да премахне пречките и да накара другите да я следват. Често тези средства помагаша на хората, особено на онези, чиито затруднения или болести нямаша никаква видима причина, освен може би проклетие от могъщи и зли хора.

Тя самата не бе склонна да приеме всички слухове, но въпреки това не ги опровергаваше. Хората от Бивака искаха да вярват, че всяка дума на чужденците е дума на Майката, и тя използваше вярата им, за да осъществи някои, належащи промени. Когато Айла заговори за Мамутския съвет на сестрите и Съвет на братята например, Сармуна организира Бивака така, че и в него да бъдат образувани подобни съвети. Когато Джондалар спомена, че трябва да се намери човек от друг Бивак, който да продължи започнатото от него обучение по правене на сечива от кремък, започна да подтиква хората да изпратят делегация до няколко бивака, близки на Сармунаите, за да подновят връзките си с роднините и да възстановят предишното приятелство.

В една много студена ясна вечер звездите ярко светеха в, небето, а пред входа на голямата землянка се бяха скупчили хора. Жилището на бившата водачка, след като бе използвано за лечебница, сега се превръщаше в център на обществения живот. Те разговаряха за загадъчните мъждукащи светлилки там горе, а Сармуна отговаряше на въпроси и даваше разни обяснения. Беше ѝ се наложило да прекара много време на

това място – тук тя лекуваше с церове и обреди, срещаше се с хора, за да чертаят планове и да обсъждат проблеми. Затова бе започнала лека-полека да пренася вещите си и често оставяше гостите сами в тясното си жилище. И ето, че както в другите биваци и пещери, домът на Тази, която служи на Майката стана център и място за събиране на хората.

Айла и Джондалар, следвани от Вълчо, си тръгнаха и оставиха групичката да наблюдава звездите. Тогава, някой попита Сармуна за вълка, който навсякъде ходеше след русата жена. Тази, която служи на Майката посочи една от ярките точки в небето и каза само:

– Това е Вълчатата звезда.

Дните минаваха бързо. Мъжете и момчетата започнаха да се възстановяват и не се нуждаеха от нея като лечителка. Тогава Айла тръгна с онези, които събираха оскъдната зимна храна. Джондалар се захвана за предава занаята си и да показва как се правят копиехвъргачи и как се ловува с тих. Бивакът започна да натрупва все повече запаси от най-различни храни – най-вече месо – които лесно се съхраняваха в студа. Отначало имаше известни трудности, докато хората свикнат с новия ред, защото мъжете се преместваха в жилищата, които жените смятаха за свои, но в крайна сметка се справиха и с това.

Сармуна реши, че е настъпил подходящият момент, за да опече фигурките в пещта, и бе говорила с двамата за въвеждането на нов Огнен обред. Намираха се край постройката с пещта и, вземаха от материалите за горене, събирани през лятото и есента за огъня, за лечебни цели и за ежедневни нужди. Тя каза, че трябва да съберат още и това изисква доста работа.

– Можеш ли да направиш малко инструменти са сечене на дърва, Джондалар? – попита Сармуна.

– С удоволствие. Ще ви направя бравди, чукове, клинове – всичко, каквото пожелаете, но мокротото дърво не гори добре – обясни той.

– – Ще слагам и мамутски кости, но първо трябва да се напаля хубав силен огън, а после трябва да гори дълго време. За един Огнен обред се иска много материал.

Като излязоха от малката землянка, Айла погледна към затвора накрая на селището. Хората вече бяха употребили част от оградата, но все още не бяха я съборили напълно. Веднъж тя бе споменала, че огромните колове могат да се използват, за да се направи заграждение за ловуване – капан, към който да гонят животните. Хората от бивака не бяха склонни да използват дърветата, след като бяха служили за затвор, пък и

всички така бяха свикнали с него, че почти не го забелязваха.

Изведнъж ѝ хрумна нещо:

– Няма защо да сечете нови дървета. Джондалар може да направи инструменти, с които да нацепите оградата на затвора.

Всички погледнаха оградата с други очи, но Сармуна виждаше по-надълбоко. В главата ѝ веднага се оформи идеята за новия Огнен обред.

– Великолепно! – възкликна се тя. – Разрушаването на това място ще бъде нов целебен обред! Всички ще могат да участват и ще се радват да го видят как изгаря. Това ще отбележи ново начало за нас. И вие също ще присъствате.

– Не съм сигурен – прекъсна я Джондалар. – Колко време ще трае?

– Не е нещо, което може да се претупа набързо – има твърде голямо значение.

– Така и предполагам. А, ние скоро ще трябва да тръгваме.

– Но скоро ще настъпи най-студеният период на зимата – възрази жената.

– И малко след него настъпва пролетното топене. Ти си прекосявала ледника, Сармуна, и знаеш, че през него може да се мине само зиме. Освен това съм обещал на няколко Лозадунани, че на връщане ще посетя пещерата им. Макар че не можем да се заседяваме там, няма да е зле да спрем при Лозадунаните, за да се подготвим за прекосяването.

Сармуна кимна в знак на съгласие.

– Тогава ще използвам Огнения обред, за да облекча заминаването ви. Много от нас се надявах, че ще останете, на всички ще ни липсват след това.

– И аз се надявах да видя печенето – обади се Айла – и бебето на Кавоа, но – Джондалар е прав. Време е да си тръгваме.

Той реши веднага да направи сечивата за Сармуна. Наблизо бе открил залежи от хубав кремък и заедно с още няколко души тръгнаха натам-да вземат парчета, подходящи за брадви и други инструменти за раззанае. Айла отиде в малката землянка, за да събере вещите им и да провери какво още ще им е необходимо за из път. Бе извадила и разхвърлила всичко, когато чу шум пред входа. Вдигна очи и видя Кавоа.

– Ще ти преча ли, Айла – попита тя.

– О, не. Заповядай!

Младата жена бе в доста напреднала бременност и като влезе, се отпусна тежко на един от наровите.

– Сармуна ми каза, че си отивате.

– Да, след ден-два.

– Мислех, че ще останете за печенето.

– И аз исках, но Джондалар бърза. Казва, че преди началото на пролетта трябва да прекосим някакъв ледник.

– Направила съм нещо за теб, което исках да ти дам след обрета, – Кавоа извади малко кожено пакетче от пазвата си и й го подаде. – Искан ми се да ти го дам, но ако се намокри, няма да изтрае дълго и ще се развали.

Тя го подаде на Айла. Вътре имаше малка глава на лъвица, изкусно изваяна от глина.

– Кавоа! Прекрасна е! Дори повече от прекрасна. Това е същински образ на пещерна лъвица. Не знаех, че си такъв майстор.

Младата жена, се усмихна.

– Харесва ли ти?

– Познавах един мъж, от Мамутоите беше, резбар на слонова кост – много добър художник. Той ме научи как да гледам и възприемам рисунки и статуетки. Сигурна съм, че това щеше да му хареса – каза Айла.

– Изрязвала съм фигурки от дърво, слонова кост и еленови рога. Правила съм такива, откакто се помня. Затова Сармуна ме накара да отида да се уча при нея. Тя бе толкова мила с мен. Опитваше се да ни помогне... Беше много добра и към Омел – позволи му да запази тайната си и никога не задаваше въпроси, както някои други биха постъпили. Много хора бяха ужасно любопитни. – Кавоа сведе поглед, сякаш се мъчеше да съдържи сълзите си.

– Струва ми се, че ти е мъчно за приятелите – продума тихо чужденката. – Сигурно на Омел не му е било лесно да пази такава тайна.

– Но трябваше.

– Заради Бругер? Сармуна каза, че според нея той сигурно ги е бил заплашил с ужасно наказание.

– Не, не беше заради Бругер, нито заради Атароа. Аз не обичах Бругер и си спомням, нищо че бях малка, как той я обвиняваше заради Омел, но като че ли се страхуваше от сина си повече, отколкото той от него, и Атароа знаеше защо.

Айла започна да се досеща какво тревожи Кавоа.

– И ти също знаеше, нали?

Младата жена се намръщи.

– Да – прошепна тя, после я погледна право в очите, – Надявах се, че ще си тук, когато ми дойде времето. Искан с моето бебе всичко да е наред, а не както...

Не беше нужно да се доизказва или да обяснява подробности.

Кавоа се страхуваше, че може нейното дете да се роди с някакъв дефект и ако изрече нещо лошо, само ще предизвика съдбата.

– Е, все още не съм си тръгнала. Пък кой знае – като те гледам, май всеки момент може да родиш и ние още да сме тук.

– Дано да е така. Толкова много направи за нас, Айла. Как ми се иска да беше дошла преди Омел и другите да...

Жената забеляза, че в очите ѝ проблясват сълзи.

– Липсват ти приятелите, знам, но скоро ще си имаш бебе. Това ще облекчи мъката ти. Мислила ли си за име?

– Дълго време изобщо не помислях за това. Знаех, че няма кой знае какъв смисъл да избирам мъжко име, а не бях сигурна дали ще ми разрешат да дам име на момиче. Сега се чудя, ако е момче, дали да не го нарека на брат ми или... на един друг мъж, когото познавах. Но ако е момиче, искам да го кръстя на Сармуна. Тя ми помагаше да се срещам... с него... – жената се разрида, обзета от мъка и не можа да продължи.

Айла я прегърна. Скръбта трябваше да се сподели. Мъката трябваше да се отприщи и да излезе, за да ѝ олекне. Този Бивак все още бе изпълнен с горест, която трябваше да намери одушник. Надяваше се, че обредът на Сармуна ще помогне. Когато най-сетне сълзите ѝ поспряха, Кавоа се отдръпна и избърса очи. Айла се огледа за нещо подходящо, да ѝ даде да попие сълзите. Разви пакетче с мека кожена обвивка, което носеше със себе си от години. Но когато младата жена видя какво има вътре, очите ѝ се ококориха. Това беше една мунаи – малка женска фигурка, изрязана от слонова кост – но тя имаше лице и то бе лицето на Айла!

Кавоа отвърна очи, сякаш виждаше нещо забранено, нещо, което не трябваше да види, избърса сълзите си и бързо излезе. Айла се намръщи и започна отново да увива в меката кожа статуетката, изработена от Джондалар – разбираше, че нейното изображение бе изплашило жената.

Опита се да забрави случката и продължи да прибира оскъдния им багаж. Вдигна торбичката с железния пирит и я изсипа да провери колко от тези сиво жълтеникави метални късчета са им останали. Мислеше да даде едно на Сармуна, но не знаеше дали покрай на дома на Джондалар ще има в изобилие и искаше да запази няколко за подарък на неговите роднини. Реши да се раздели с едно парче, но само с едно, и избра доста едричка буца. После прибра останалите.

Излезе и се запъти към голямата землянка. На входа се размина с Кавоа и ѝ се усмихна. Младата жена ѝ отвърна с притеснена усмивка. Когато влезе вътре, на Айла ѝ се стори, че жрицата я погледна особено. Изглежда, фигурката на Джондалар ги бе смутила и разтревожила.

Изчака още един човек да излезе от жилището на Сармуна и да останат сами.

– Искам да ти дам нещо, преди да заминем. Открих това, когато живееш сама в моята долина – започна Айла и отвори ръка да ѝ покаже камъка. – Реших, че може да ти свърши работа при Огнения обред.

Сармуна го погледна, после вдигна въпросително очи към нея.

– Знам, че по нищо не личи, но в този камък има огън. Сега ще ти покажа.

Отиде до огнището, извади праханта, която използваша, и разпръсна дървени стърготини покрай изсъхнал хвоц. Постави купчинка подпалки наблизко, наведе се и удари железния пирит с кремък. Образува се голяма искра, която падна върху праханта и когато духна, като по чудо се появи слабо пламъче. Прибави от подпалките, за да го подсили, и вдигна очи – възрастната жена седеше смаяна, зяпнала от учудване.

– Кавоа ми каза, че е видяла мунаи с твоя лик, а сега караш огъня да се появява. Ти да не си... онова, което се говори за теб?

Айла се усмихна и каза:

– Джондалар направи тази фигурка, защото ме обича. Той каза, че искал да плени моя дух, а после ми я даде. Това не е нито донии, нито мунаи, то е само символ на неговите чувства. А сега с най-голяма радост ще ти покажа как да правиш огън. Той не идва от мен, а от камъка.

– Може ли да вляза? – гласът дойде откъм входа и когато двете жени се обърнаха видяха Кавоа.

– Забравих си ръкавиците, дойдох да ги взема. Двете жени се спогледаха.

– Не виждам причина да не влезе – каза по-младата.

– Кавоа е моя ученичка – отбеляза Сармуна.

– Тогавя и на двете ще ви покажа как действа железният пирит.

След като повтори цялата процедура още един път и остави всяка сама да опита, двете жени се поуспокоиха, макар че все още бяха изумени от свойствата на странния камък. Кавоа дори набра смелост да попита Айла за Мунаи:

– Онази фигурка, дето я видях...

– Джондалар ми я направи малко след като се срещнахме. Искаше да изрази чувствата си към мен.

– Искаш да кажеш, че ако пожелаеш да покажа на някого колко е важен за мен, мога да издялам изображение на лицето му? – попита жената.

– А защо не. Когато правиш мунаи, ти знаеш защо я правиш – у теб

напира някакво особено чувство към нея нали?

– Да, и някои ритуали са свързани с мунаи.

– Но мисля, че различното в случая е чувството, което влагаш.

– Значи, ако влагам добри чувства, бих могла да издълбая лика на определен човек?

– Не смятам, че има нещо нередно в това – продължи да я убеждава Айла. – Ти си изключителен художник, Кавоа.

– Но може би ще е най-добре да не правиш цялата фигура – предупреди Сармуна. – Ако изработиш само главата, няма да има никакво объркване.

Кавоа мълчаливо се съгласи. После и двете погледнаха Айла, сякаш чакаха одобрението ѝ. Дълбоко в душите си те все още се питаха коя всъщност бе тази гостенка.

На следващата сутрин Айла и Джондалар се събудиха, твърдо решени да тръгнат, но снегът навяваше така, че едва се различаваше другият край на селището.

– Май няма да заминем днес, посред такава снежна буря – рече той със съжаление, защото никак не му се искаше да отлагат повече. – Надявам се скоро да спре да духа.

Айла отиде на поляната и свирна на конете, за да се увери, че са добре. Успокои се, като ги видя да се появяват през виелицата. Заведе ги на едно закътано място по-близо до Бивака.

На връщане си мислеше за обратното им пътуване до Великата река майка, тъй като само тя познаваше пътя. Отначало не чу, че някой прошепна името ѝ.

– Айла! – шепотът се усили. Озърна се и видя Кавоа от другия край на малката землянка. Тя стоеше леко прикрита и махаше.

– Какво има Кавоа?

– Искам да ти покажа нещо, да ми кажеш дали ти харесва.

Айла се приближи, а Кавоа свали ръкавицата си. В ръката си държеше малък объл предмет с цвят на мамутски бивник. Тя внимателно я постави върху дланта ѝ.

– Току що го довърших – похвали се младата жена.

– Знаех, че те бива, но не предполагах, че си чак толкова способна – каза Айла, като внимателно започна да разглежда малкото издялано изображение на Сармуна.

То представляваше глава без тяло и дори шията не беше загатната, но нямаше никакво съмнение чий бе пресъздаденият образ. Косата бе прибрана в кок отгоре на главата, а тясното лице бе леко несиметрично

– едната страна бе по-малка от другата. И все пак това миниатюрно произведение на изкуството излъчваше красотата и достойнството на жената.

– Смяташ ли, че е правилно? Мислиш ли, че ще я хареса? Исках да направя нещо специално за нея.

– Аз бих я харесала – отвърна Айла, – и според мен тя много добре изразява чувствата ти към нея. Имаш великолепен и рядък талант, Кавао, но трябва да го използваш правилно. Може да се окаже, че в нето се крие голяма сила. Сармуна е постъпила мъдро, като те е взела за своя ученичка.

Привечер снежната буря се разрази с нова сила. Отдалечаването на повече от няколко крачки от жилището бе опасно в такава виелица. Сармуна се пресегна, взе китка сушени треви, закачени до входа, и се канеше да ги прибави към другите билки, които смесваше, за да приготви силно питие за Огнения обред. Пламъците в огнището бяха позатихнали, а гостите току-що се бяха оттеглили. Жената също възнамеряваше да си легне веднага щом привърши работата си.

Внезапен порив на ледения вятър и снежна вихрушка нахлуха и отгърнаха тежката завеса на отвора на преддверието. Есаоа отметна втората завеса и се втурна вътре. Личеше, че е много разтревожена.

– Сармуна! Бързо! За Кавао е! Настъпи моментът!

Преди жената да успее да отговори, Айла вече скачаше от леглото и навличаше дрехите си.

– Хубава нощ си е избрала – промърмори Сармуна, запазвайки самообладание, отчасти, за да успокои развълнуваната бъдеща баба. – Всичко ще е наред, Есадоа, няма да роди, преди да стигнем твоето жилище.

– Тя не е там. Много настояваше да отиде в голямата земянка. Не знам защо, но иска да роди именно в голямата земянка. Исква и Айла да дойде. Казва, че само така ще бъде спокойна за бебето си.

Сармуна сбърчи чело загрижено.

– Тази нощ там няма никой и не е било много разумно да излиза в такова време.

– Знам, но не можах да я спра – оправда се Есадоа и тръгна да излиза.

– Почакай малко – извика Сармуна. – Нека поне да отидем заедно. Човек може да се загуби в такава буря дори докато се придвижва от едно жилище до друго.

– Вълчо няма да ни остави да се изгубим – рече младата жена и

даде знак на животното, което се бе свило до нея в леглото.

– Дали ще е уместно да дойда и аз? – попита Джондалар. Не че чак толкова искаше да присъства на раждането, а по-скоро се безпокоеше, че Айла трябва да излезе във виелицата.

Жрицата погледна Есадоа.

– Аз нямам нищо против, но дали е редно да има мъж по време на раждане – каза тя.

– Защо пък да не е редно? – отговори Сармуна. – Даже така може да е по-добре, щом като си няма стопанин.

Трите жени и мъжът излязоха навън в ревящата буря, като си помагаха да се преборят със силния вятър. Когато стигнаха голямата землянка, завариха младата жена, свила се край празното студено огнище, тялото ѝ – напрегнато от болка, а в очите ѝ се четеше страх. Като видя, че майка ѝ пристига с останалите, тя се оживи и поуспокои. За изненада на Есадоа Айла запали огъня само след минутка, Джондалар бе останал навън да вземе сняг от една преспа, за да го разтопят за вода. Есадоа намери постелите, които бяха прибрани, и набързо оправил един от наровите. А в това време от донесените преди това запаси Сармуна подбираше разни билки, които можеше да ѝ потрелят.

Айла настани младата жена и подреди всичко така, че да може да седне удобно или ако пожелае, да легне, но изчака Сармуна и двете заедно я прегледаха. Като успокоиха Кавоа и я оставиха при майка ѝ, двете знахарки се върнаха край огнището и си зашущукаха.

– Забеляза ли? – попита по-възрастната.

– Да, знаеш ли какво значи това?

– Имам нещо наум, но мисля, че е по-добре да изчакаме и да видим.

Досега Джондалар гледаше да не пречи и затова бавно приближи към двете жени. Имаше нещо тревожно в изражението им и това го притесни. Седна върху, един нар и разсеяно започна да глади вълка по главата.

Докато чакаха, мъжът нервно крачеше напред-назад, а Вълчо го наблюдаваше. Щеше му се времето да върви по-бързо или бурята да стихне, или поне да има с какво да се занимава. Той замени няколко думи с младата жена, като се опитваше да я насърчи, и често ѝ се усмихваше, но се чувстваше съвсем ненужен – с нищо не можеше да помогне.

Нощта едва се точеше и накрая той задряма на едното легло, а призрачното стенание на вятъра отвън зловещо контрастирало с мълчаливото очакване вътре, периодично раздирано от писъците от родилниците, които бавно, но неумолимо се учестяваха.

Събуди се от развълнувани гласове и суетня. През пролукуите покрай димоотвода се процеждаше светлина. Джондалар стана, протегна се и разтърка очи. Трите жени не му обърнаха никакво внимание и той излезе навън. Със задоволство установи, че бурята бе утихнала, макар и все още да прехвърчаха снежинки, носени в кръг от вятъра.

На връщане към землянката мъжът разпозна ясения вик на новородено. Усмихна се, но като не знаеше дали е подходящо да влезе точно в този момент, реши да изчака навън. Изведнъж, за негово учудване, се разнесе втори писък, който заприглася на първия. Две са! Не можеше да се стърпи. Трябваше да влезе. Когато прекрачи прага, Айла му се усмихна, взела на ръце едно повито бебе.

– Момче, Джондалар!

– И момиче! – Вдигна Сармуна второто бебе и се приготви да върже пъпната връв. – Близнаци! Това е хубав знак. Толкова малко деца се раждаха, докато Атароа беше водачка, но сега мисля, че всичко ще се промени. Според мен по такъв начин Майката ни казва, че Бивакът на трите сестри ще се разрасне и отново ще се изпълни с живот.

– Ще се върнеш ли някой ден? – попита Добан високия мъж. Вече се движеше доста по-добре, но все още използваше патерицата, направена от Джондалар за него.

– Мисля, че не, Добан. Едно дълго Пътуване ми стига. Време е да се прибера у дома, да се установя на едно място и да създам огнище.

– Жалко, че не живееш по-наблизо, Зеландон.

– Наистина жалко. От теб ще стане добър майстор на кремъчни изделия и бих искал да продължа обучението ти. Можеш да ме наричаш Джондалар.

– Не. Ти си Зеландон.

– Искаш да кажеш Зеландонии?

– Не, искам да кажа точно Зеландон. Самодун се усмихна.

– Той няма предвид името на твоя народ. Кръстил те е Еландон, но те удостоява с титлата С'Еландон.

Джондалар се изчерви от неудобство и удоволствие.

– Благодаря ти, Добан. А сигурно аз трябва да се обръщам към теб със С'Ардобан?

– Още не. Когато се, науча да обработвам кремъка като теб, тогава може би те ще ми казват С'Ардобан.

Джондалар прегърна топло младия мъж, потупа останалите по раменете и поприказва с тях. Конете, натоварени и готови за тръгване, се

бяха отдалечили на известно разстояние, а Вълчо се беше отпуснал на земята, наблюдавайки мъжа. Изправи се, когато видя Айла и Сармуна да идват откъм жилището. Джондалар също се зарадва, като ги видя.

– ... Хубаво е – говореше по-възрастната жена – и аз съм изумена, че тя с такова желание поиска да го направи, но... не мислиш ли, че е опасно?

– Как би могло да е опасно, докато пазиш изрязания си лик от дърво? Това би могло да те приближи към Майката, да те изпълни с повече разбиране – каза Айла.

Двете се прегърнаха и след това Сармуна притисна силно Джондалар в обятията си. Тя отстъпи, когато те повикаха конете, но се пресегна и докосна ръката му, за да го задържи за миг.

– Джондалар, когато видиш Мартона, кажи й, че Сар-му..., не, кажи й, че Бодоа я поздравява сърдечно.

– Ще го направя. Мисля, че тя ще бъде доволна – отговори той, яхвайки жребца.

Обърнаха се и им помахаха, но Джондалар се почувства облекчен от това, че тръгват. Той никога нямаше да може да мисли за този Бивак без смесени чувства.

Докато се отдалечаваха, отново заваля сняг. Хората от Бивака им махаха и им пожелаваха щастие.

– Лек път, С'Еландон. Бъди здрава, С'Айла.

Докато потъваха в меката мъгла от бели снежинки, едва ли имаше душа, която да не вярва или да не иска да повярва, че те бяха дошли да ги отърват от Атароа и да избавят мъжете им. Веднага след като яздещата двойка се скриеше от погледите им, двамата щяха да се превърнат във Великата майка земя и Нейният хубав божествен другар и щяха да се носят по вятъра из цялото небе, следвани от верния си защитник Вълчатата звезда.

ГЛАВА 34

Двамата тръгнаха обратно към Великата майка река. Айла водеше по същата диря, която бяха следвали, за да намерят Бивака на Сармунаите. Когато стигнаха реката, решиха да прекосят малкия приток и след това да се отправят на югозапад. Яздеха към реката през местност, разположена върху ветровитите равнини на древна низина, разделяща двете големи планински системи.

Въпреки че снеговалежът беше оскъден, те често трябваше да търсят прикритие от виелиците. Студът беше свиреп и непрекъснатият вятър вдигаше снежинките и ги издухваше от място на място, докато ги набиеше в замръзвания пясък, смесен тук-там със стрит на пепел скален прах – льос – от краищата на движещите се ледници. Когато вятърът духаше изключително силно, жулеше кожата им до кръв. Сухата трева по най-откритите места отдавна беше набита в земята, но вятърът, който пречеше на снега да се натрупва, оголваше достатъчно съсухрения и пожълтял фураж, за да пасат конете.

Обратният път беше много по-бърз за Айла, защото тя не се опитваше да следва диря по трудния терен, но Джондалар беше изненадан от разстоянието, което трябваше да изминат, преди да достигнат реката. Той не беше осъзнал колко далеч на север бяха достигнали, макар да допускаше, че Бивакът на Сармунаите не беше много далеч от Великия лед.

Разсъждението му беше правилно. Ако бяха отишли на север, след около пет или десет дни път щяха да достигнат масивна отвесна стена от континентална ледена покривка.

В ранното лято, точно преди да започнат Пътешествието си, бяха ловували мамути пред замръзналото лице на същата обширна северна преграда, но далеч на изток. Оттогава бяха пропътували източната страна на планините, около южното подножие и нагоре по западния фланг на планинската верига, почти отново до простиращия се над земята глетчер.

Оставяйки зад себе си последните хълмове и предпланини, които преобладаваха в пътешествията им, те се отправиха на запад, когато достигнаха Великата майка река и започнаха да се приближават към северното подножие на още по-обширната и висока планинска верига на запад. Вървяха по следите си, търсейки мястото, където бяха оставили

част от багажа си, следвайки същия маршрут, по който бяха вървели, за да търсят Уини.

– Местността ми изглежда позната, трябва да е някъде тук – предложи той.

– Мисля, че си прав. Спомням си тази скала, но всичко друго е съвсем различно – каза Айла, разглеждайки променения пейзаж.

Наоколо се беше натрупал и улегнал още сняг. Реката бе замръзнала по края, снегът беше натрупан на преспи и запълваше всяко по-ниско място, което не позволяваше да се различи къде свършва брегът и къде започва реката. Силните ветрове и ледът, който се беше образувал по клоните по време на сменящите се замръзвания и разтопявания рано през сезона, бяха повалили няколко дървета. Храстите и къпините се огъваха под тежестта на замръзналата вода, полепнала по тях; покрити със сняг, те често изглеждаха на пътешествениците като хълмчета или могилки от скали, докато не пропаднаха в тях при опитите си да ги изкачат.

Спряха до няколко дървета и внимателно проучиха местността, опитвайки се да открият нещо, което да им помогне да открият скривалището си.

– Трябва да сме близо. Зная, че това е районът, но всичко е така различно – каза Айла и погледна към мъжа.

– Много неща изглеждат различно от това, което бяха, нали?

Той я погледна с озадачено изражение на лицето.

– Е, да, през зимата нещата изглеждат по-различно, отколкото през лятото.

– Нямам предвид само земята – каза тя. – Трудно е да се обясни. То е, като когато си тръгнахме и Сармуна ти поръча да предадеш сърдечните й поздравии на майка си, но каза, че ги изпраща Бодоа. Това е името, с което я нарича майка ти, нали?

– Да, сигурен съм, че тя имаше точно това предвид. Когато е била малка, вероятно са я наричали Бодоа.

– Но тя е трябвало да се откаже от името си, когато е станала Сармуна. Точно както и Зеландони, за която говориш. Същата, която ти е била известна като Золена.

– От името се отказват охотно. То е част от това да станеш Този, който служи на Майката – каза Джондалар.

– Разбирам. Беше същото, когато Креб стана Мог-ър. Той не беше задължен да се откаже от рожденото си име, но когато извършваше обред като Мог-ър, ставаше различен човек. Когато беше Креб,

приличаше на своя рожден тотем, Сръндака – боязлив и тих, мълчалив, сякаш наблюдава от скривалището си. Но когато стана Мог-ър, беше властен и силен като своя тотем Пещерната мечка. Той винаги беше различен.

– Ти си почти същата, Айла. Обикновено слушаш и не говориш, но когато някой страда или е в беда, ставаш друг човек. Поемаш всичко в ръцете си. Казваш на хората какво да правят и те го правят.

Тя се изчерви.

– Никога не съм мислила за това по този начин. Просто искам да помогна.

– Знам. Но то е повече, отколкото да искаш да помогнеш. Винаги знаеш какво да направиш и повечето хора го оценяват. Мисля, че затова слушат какво им казваш. Смятам, че ти би могла да бъдеш Тази, която служи на Майката, ако поискаш – каза Джондалар.

Жената се изчерви още повече.

– Не мисля, че го желая. Не бих искала да се откажа от името си. Това е единственото нещо, което ми е останало от истинската ми майка, от времето преди да заживея с Клана – каза, след това тя се напрегна и посочи към покрита със сняг могилка: – Джондалар! Виж там!

Мъжът погледна в посоката, която тя му посочи, без да разбере веднага какво е видяла, но след това извика и пришпори Рейсър.

– Може ли това да е...?

Могилката се намираше в средата на преплетени шипки, което увеличи възбудата им. Слязоха от конете. Джондалар намери един здрав клон и проправи път през гъсталака. Когато стигна до средата и удари симетричната могилка, снегът падна и откри обърнатата им с дъното нагоре лодка.

– Това е тя! – извика Айла.

Тъпкаха и мачкаха дългите трънливи клони, докато успеят да достигнат лодката и внимателно увитите пакети, скрити под нея.

Не бяха избрали най-подходящото място и Вълчо веднага усети. Те разбраха причината за неговото раздразнение едва когато откриха вълчите изпражнения. Вълците бяха опустошили скривалището им. Бяха успели да разкъсат някои от пакетите. Дори и палатката беше разкъсана, но те бяха изненадани, че щетите не са още по-големи. Обикновено вълците не могат да стоят настрана от кожа и веднъж достигнали я, обичат да я дъвчат.

– Средството против вълци! То трябва да не им е позволило да направят по-големи бели – каза Джондалар, доволен, че сместа на Айла

беше държала настрана от нещата им не само опитомения им придружител, но също така и останалите вълци. – А през цялото време си мислех, че Вълчо прави Пътешествието ни по-трудно. Всъщност ако не беше той, ние вероятно нямаше вече да имаме даже и палатка. Ела тук, момче – каза той, потупвайки се по гърдите и приканвайки животното да скочи и постави лапите си върху тях. – Ти отново го направи. Спаси живота ни или най-малкото палатката ни.

Когато той сграбчи дебелия козина на врата на вълка, Айла се усмихна. Беше щастлива да види промяната в отношението му към животното. Не че Джондалар беше проявявал някога враждебност към него или не го беше харесвал. Той просто никога не се бе държал така открито приятелски и нежно с него.

Въпреки че щетите щяха да бъдат значително по-големи, ако не беше средството против вълци, то не ги беше задържало далеч от неприкосновения им запас от храна. По-голямата част от сушеното месо и питките за из път беше изчезнала и много от пакетите със сушени плодове, зеленчуци и зърно бяха разкъсани или липсваха, вероятно отнесени от други животни, дошли след вълците.

– Може би трябваше да вземем повече от храната, която ни предлагаша Сармунаите, когато ги напуснахме – каза Айла, – но тя беше недостатъчна дори за тях. Предполагам, че бихме могли да се върнем обратно.

– Не ми се ще да се връщам – каза Джондалар. – Да видим с какво разполагаме. Ако ловуваме, може би ще ни стигне до Лозандунаите. С Тонолан срещнахме няколко от тях и престояхме една нощ заедно. Те ни помолиха да се върнем и постоим при тях.

– Ще ни дадат ли храна, за да продължим Пътешествието си?

– Сигурен съм, че ще го направят. Те са ми задължени.

– Задължени? Да не са твои роднини? Както Шарамудоите?

– Не не са ми родственици, но се държат приятелски и са търгували със Зеландониите. Някои от тях знаят езика.

– Ти си говорил за това и преди, но аз никога не разбрах напълно какво означава „задължени“, Джондалар.

– Задължение означава да дадеш каквото и да ти поискат в замяна на нещо дадено или по-често спечелено в миналото. В повечето случаи това се използва за изплащане на дълг, когато някой е играл и е загубил повече, отколкото е могъл да плати, но се използва също и при други случаи – обясни мъжът.

– Какви други случаи? – Тя имаше чувството, че има още какво да

се добави и че за нея е важно да разбере.

– Е, понякога да се отплатиш за нещо, което са направили за теб, обикновено нещо специално и трудно за оценяване – каза Джондалар. – Тъй като не му се поставя ограничение, задължението за в бъдеще може да бъде тежко задължение, но повечето хора не биха поискали повече от полагащото се. Често пъти самото поемане на задължението показва доверие и искреност. Това е начин да се предложи приятелство.

Айла кимна с глава. Наистина имаше какво да се добави.

– Ладуни ми е задължен за в бъдеще – продължи мъжът. – Не е някакво изключително задължение, но от него се изисква да ми даде каквото и да поискам, а аз мога да поискам всичко. Мисля, че той ще бъде щастлив да изпълни задължението си, като ни даде малко храна.

– Далеч ли е до Лозандунаите?

– Разстоянието е доста голямо. Живеят в западния край на тези планини, а ние сме в източния, но няма да е трудно да се пътува, ако следваме реката. Все пак ще трябва да я пресечем. Те живеят от другата й страна, но ние можем да го направим нагоре по течението.

Решиха да пренощуват на същото място и внимателно провериха всичките си принадлежности. Беше изчезнала най-вече храна. Когато събраха всичко, което можаха да спасят, се получи незначителна купчинка, но те съзнаваха, че би могло да бъде и по-лошо. Щеше да им се налага да ловуват и събират много храна по време на пътуването си, но повечето от вещите им бяха недокоснати и щяха да бъдат напълно използвани с малки подобрения и поправки с изключение на месо съхранителницата, която беше съдвкана на парчета. Лодката беше запазила склада им от атмосферното влияние, но не и от вълците. На сутринта трябваше да вземат решение дали да продължават да теглят покритата с кожа лодка.

– Навлизаме в по-планинска местност. Ще ни бъде по-трудно, ако я вземем – каза Джондалар.

Айла проверяваше коловете. От трите кола, които беше използвала, за да предпази храната от животните, единият беше счупен, но на тях им трябваша само два за пътуването.

– Защо не я вземем засега с нас, а ако наистина се окаже проблем, винаги ще можем да я изоставим след това – каза тя.

Пътувайки на запад, те скоро оставиха след себе си ниските ветровити равнини. Източно-западният маршрут на Великата майка река, който следваха, бележеше линията на титаничната битка между двете най-могъщи сили на земята, водена в безпределно бавното движение на

геоложкото време. На юг се простираха подножията на високите западни планини, чиито върхове никога не бяха сгрявани от топлите дни на лятото. Високите изпъкналости натрупваха сняг и лед година след година и най-високите върхове на планинската верига искряха в ясения, студен въздух.

Възвишенията на север представляваха кристалинната скална основа на огромен масив, закръглена и заравнена останка от древни планини, разрушавани през вечността на времето. Те се бяха извисили изпод земята в най-ранните епохи и се бяха закотвили върху най-мощната основна скала. Срещу това неподвижно образувание от юг бавно и неумолимо се бяха придвижвали неустойимите сили на континентите, бяха чупили и огъвали земната кора от твърда скала, издигайки масивната система от планини, разпрострели се през земята.

Но древният масив не бе успял да се измъкне невредим от великите сили, които създали планините с високи върхове. Изкривяването, пропадането и натрошаването на скалата, изразило се в разпадане на втвърдената ѝ кристална структура, разказваха каменна приказка за отчаяното огъване и тласкане, които тя бе понесла, устоявайки непреклонно на невъобразимия натиск от юг. В същата епоха от движението на континентите, напираси срещу упоритата основна скала, се издигнали не само високата западна верига и още една друга далеч по на запад, но също и дългата криволичеща източна планина, с която те граничеха, както и цяла поредица от планински вериги, които продължаваха на изток към най-високите върхове на земята.

По-късно, по време на ледниковата епоха, когато температурите били ниски, ледената покривка се разпростряла далеч надолу по страните на масивните планински вериги, покривайки с искряща кристална кора дори и по-умерените височини. Запълвайки и разширявайки долините и пукнатините, докато бавно пълзял надолу, глетчерният лед оставил след себе си ерозиращи полета и тераси от чакъл. От грубо издяланите по-млади върхове изрязал рязко изпъкващи кули от камък. Сняг и лед покривали през зимата северните планински страни. Но само най-големите височини, близки до замръзналите планини, останали истински глетчер – траен пласт от лед, упорстващ лете и зиме.

Въпреки че закръглените подножия на ерозираните планини на север се простираха върху сравнително равнинни плата и тераси, горните течения на реките, протичащи през древната земя, имаха плиткни долини и умерени наклони, но в средните си течения ставаха буйни. С изключение на тези, които скачаха направо от челото на масива, реките,

слизаци надолу по стръмните склонове от южната страна, течаха побързо. Границата между умерените северни склонове и планинския юг се определяше от плодороден льос, през който протичаше Великата майка река. Айла и Джондалар се бяха отправили на запад, продължавайки Пътешествието си, следвайки северния бряг на водния път през откритите равнини на речната долина. Макар и не вече така огромна, каквато беше Майката на реките в долното си течение, Великата майка река беше все още значителна и след няколко дни, вярна на характера си, тя се раздели още веднъж на няколко потока.

След половин ден път те достигнаха още един голям приток, чиито мътни води, мятаци се надолу от височините, придаваха величественост на сливането с ледените шушулки, образуващи замръзнали завеси и могили от натрошен лед, покриващ двата бряга. Реките, съединяващи се на север, вече не идваха от височините и подножията на познатите планини, които бяха оставили след себе си. Тази вода се стичаше от непознатите земи на запад. Вместо да пресекат опасната река или да се опитат да тръгнат нагоре по нея, Джондалар реши да се върнат и преминават няколкото ръкава на Майката.

Изборът се оказа правилен. Въпреки че някои от потоците бяха широки и покрити с лед по краищата си, по-голямата част от студената водна преграда едва стигаше до хълбоците на конете. Те не разсъждаваха много по този въпрос, освен късно вечерта. Накрая всички успяха да преминат Великата майка река. След опасните си и мъчителни приключения по други реки извършиха пресичането с толкова несъществени произшествия, че почти изпитаха разочарование.

Само да пътуваш в студената зима беше достатъчно опасно. Повечето хора се гушеха в топлите си жилища и ако някой се забавеше навън малко по-дълго, приятелите и роднините излизаха да го търсят. Айла и Джондалар бяха сам сами. Ако нещо се случеше, можеха да разчитат единствено един на друг и на придружаващите ги животни.

Теренът постепенно да се издигаше нагоре и те започнаха да забелязват промяна в растителността. Ели и борики се появяваха между смърчовите и борвете в близост до реката. Температурата по равните места на речната долина бяха изключително ниски, тук често бе много по-студено, отколкото по височините на околните планини. Въпреки че височините, които ги обграждаха, белееха, в речната долина рядко валише сняг. Прелитащите сухи снежинки едва образуваха тънка покривка върху замръзналата земя, най-вече в пукнатините и в по-ниските места, а понякога не се задържаха дори и там. Когато нямаше сняг,

единственият начин да се сдобият с вода за пиене беше да използват каменните си брадви, за да откъртят лед от замръзналата река и да го стопят.

Това накара Айла да добие по-ясна представа за животните, които бродеха из долината на Майката. Те бяха от същия вид като тези, които бяха видели по степите из целия си път, но студенолюбивите същества преобладаваха. Тя знаеше, че тези животни можеха да се препитават от сухата растителност, която лесно се намираше из равнините с отрицателни температури и почти без сняг, но се чудеше как намираха вода.

Предполагаше, че вълците и другите хищници набавят необходимата на телата им течност от кръвта на жертвите им, с които се хранеха, а те от своя страна обикаляха обширни райони в търсене на сняг и мек лед, които да дъвчат. Но как се справяха конете и останалите тревопасни животни и тези, които се хранеха с листа и млади фиданки? Как намираха вода в земята, която през зимата се превръщаше на замръзнала пустиня? В някои области имаше достатъчно сняг, но други представляваха неплодна пустош от скали и лед. И все пак колкото и сухи да бяха, те бяха обитавани от животни, ако по тях се намираше някаква паша.

Макар и все още нарядко, Айла забеляза повече космати носорози, отколкото някога беше виждала на едно място и въпреки че не се движеха в едно стадо, често заедно с носорозите срещаша мускусни бикове. Двата вида предпочитаха открити, ветровити и сухи райони, но носорозите обичаха трева и шавар, докато мускусните бикове, верни на природата си на кози, се хранеха с листата и фиданките на по-дървесните храсталаци. Замръзналата земя се обитаваше също и от едри северни елени, гигантски мегацери с масивни рога и коне с гъста зимна козина, но ако имаше някои животни, които да се отличават сред населяващите горното течение на Великата майка река, то това бяха мамутите.

Айла никога не се умори да наблюдава огромните животни. Въпреки че ги преследваха от време на време, те бяха така безстрашни, че изглеждаха почти питомни. Често позволяваха на жената и мъжа да се приближат съвсем до тях, без да се страхуват от близостта им. Опасността, ако съществуваше такава, беше за хората. Въпреки че вълнистите мамути не бяха най-едрите екземпляри от вида си, те бяха най-гигантските животни, които хората някога бяха виждали или повечето от тях вероятно биха видели. Със своята рошава козина и дори напълнели за зимата, с огромните си извити бивни те се струаха на Айла дори още по-големи.

Огромните им бивни започваха да се развиват още при телетата от

петсантиметровите, уголемени горни резци. След година млечните зъби падаха и се заместваха от постоянни бивни, които оттогава започваха постоянно да нарастват. Освен че бивните на мамутите бяха украшение, което имаше съществено значение при общуването помежду им, те имаха също и практическо приложение. Използваха ги да разчупват с тях леда.

Айла наблюдаваше стадо женски мамути и тогава за пръв път видя как го вършат. Няколко от тях използваша бивните си, по-малки и по-прави, отколкото на мъжкарите, за да откъртят леда, образувал се в скалните пукнатини. Отначало тя беше озадачена, докато не забеляза един мъник да вдига парче лед с малкия си хобот и да го поставя в устата си.

– Вода! – възкликна. – Ето как намират вода, Джондалар. Чудех се как го правят.

– Права си. Никога преди не съм се замислял много по този въпрос, но сега се сещам, че Даланар каза нещо за това. Но за мамутите има много поговорки. Единствената, която помня, е: „Никога не тръгвай на път, когато мамутите се отправят на север“, въпреки че същото може да се каже и за носорозите.

– Не я разбирам тази поговорка – каза Айла.

– Това означава, че ще има снежна буря – обясни й той. – Изглежда, те винаги знаят. Тези големи рунтавелци не обичат много снега. Могат да използват бивните и хоботите си, за да разчистят известно количество, но не и когато е много дълбок и те затънат в него. Нещата се влошават, когато се топи и замръзва. Те лягат през нощта, когато той е все още кишав от следобедното слънце, до сутринта козината им замръзва в земята и те не могат да се изправят. Тогава стават лесна плячка, но ако наблизко няма ловци и не се размръзне, започват бавно да умират от глад. Някои измръзват до смърт, особено малките.

– Какво общо има това с отиването им на север?

– Колкото повече се приближаваш до леда, толкова по-малко сняг има. Помниш ли как беше, когато отидохме на лов за мамути с Мамутоите? Единствената вода наоколо беше потокът от самия глетчер и това беше през лятото. През зимата всичко замръзва.

– Затова ли снегът тук е толкова малко?

– Да, този район винаги е студен и сух, особено през зимата. Всички твърдят, че това се дължи на близостта на глетчерите. Те са по планините на юг, а Великият лед не е много далеч на север. Повечето от земята между тях е на плоскоглавците... искам да кажа страната на Клана.

Тя започва малко по на запад отгук. – Джондалар забеляза израза на лицето ѝ при неволно изгърването думи и почувства смущението ѝ. – Както и да е, има още една поговорка за мамутите и водата, но не мога да си спомня как точно гласеше. Беше нещо от рода на „ако не можеш да намериш вода, търси мамут“.

– Тази я разбирам – каза Айла, гледайки зад него. Той се обърна да види. Женските мамути се бяха придвижили нагоре по течението и се бяха присъединили към няколко мъжки. Част от женските бяха съсредоточили усилията си върху тесен, почти отвесен бряг от лед, който се издигаше по края на реката. По-едрите мъжкари, включително един величествен, прошарен в сиво самец, чиито внушителни, макар и не така ефикасни бивни бяха израсли толкова дълги, че се бяха кръстосали отпред, стържеха и къртеха огромни буци лед от брега. След това ги вдигаха високо с хоботите си и ги стоварваха на земята със силен трясък, за да ги натрошат на по-използваеми късове, и всичко това се придружаваше от мучене, сумтене и тръбене. Изглеждаше като че ли огромните рунтави същества си играеха.

Шумното трошене на лед беше работа, която научаваха всички мамути. Мъничките петсантиметрови бивни даже и на малките две-тригодишни мамутчета, които едва бяха загубили млечните си зъби, бяха износени откъм външната им страна от стъргането на лед, а върховете на половин-метровите зъби на десетгодишните мамути бяха гладко остъргани от движението на главите им надолу и нагоре срещу отвесните повърхности. По времето, когато младите животни стигнеха двадесет и пет годишна възраст, бивните им започваха да нарастват напред, нагоре и навътре и начинът, по който ги използваша, се променяше. Долните повърхности започваха да се износват от стъргането на леда и отмитането встрани на снега, натрупал се върху сухата трева и растителността из степите. Но чупенето на лед беше и опасна работа, тъй като бивните често се трошаха заедно с леда. Обаче дори и счупените краища отново биваха гладко остъргани от дълбаенето и стърженето на лед след това.

Айла забеляза, че и други животни се бяха събрали наоколо. Стадата от рунтави животни, с техните могъщи бивни, бяха начупили достатъчно лед за всички, включително за младите и старите, както и за общността от следващите ги. Много животни се радваха на изгодата да вървят по петите на мигриращите мамути. Огромните рунтавелковци не само оставяха купчини от натрошени късове лед през зимата, който беше дъвкиан за вода от другите животни, но и понякога през лятото използваша бивните си, за да изкопават дупки в сухите поречия, които след това

се пълнеха с вода. Дупките за вода, които те правеха, се използваха също и от други животни.

Следвайки замръзвания воден път, мъжът и жената яздеха и често ходеха съвсем близо до брега на Великата майка река. Малкото сняг не можеше да образува меко одеяло, което да скрие земята в бяло, и заспалата растителност излагаше на показ сивото си зимно лице. Високите стъбла на последните летни единични тръстики и бодлите на хвощовете се надигаха смело от замръзналите си блатисти легла, докато мъртвите папрати и шавари лежаха проснати близо до леда, натрупан по брега. Лишеите се бяха прилепили по скалите като струпеи от зараснали рани, а мъховете се бяха сбръчкали в крехки сухи постелки.

Дългите, кокалести пръсти на обезлистените клонки се поклащаха от острия, пронизващ вятър и само опитно око би различило дали са върбови, брезови или елшови храсти. Тъмнозелените иглолистни дървета – смърчове, ели и борове, се различаваха по-лесно, защото ги издаваше формата им. Когато се изкачваха на по-високо, за да ловуват, срещаша полегнали джуджета-брези и високи до коляното борчета, прилепнали плътно до земята.

Дребният дивеч беше основната им храна; едрият обикновено трябваше да бъде дебнат по-дълго, отколкото те искаха, въпреки че не размишляваха дали да опитат да убият елен, когато срещнеха някой. Месото замръзваше бързо и дори на Вълчо не се налагаше да ловува за известно време. Зайците и бобрите, с които планинският район изобилстваше, бяха обикновената им храна, но също така се срещаша и степни животни от по-сухия континентален климат – мармоти и гигантски хамстери. Виждаха и бели яребици – дебели бели птици с перушинести крака.

Прашката на Айла често им вършеше добра работа, защото пазеха копията за по-едър дивеч. Беше лесно да се намерят камъни, отколкото да направят нови копия и заменят загубените или счупените. Но в някои дни ловуването им отнемаше много време, а всяко нещо, което искаше време, правеше Джондалар раздрознителен.

Те често допълваха храната си, която беше предимно от крехко месо, с вътрешната кора на иглолистни и други дървета. Обикновено я добавяха към бульон от месо и биваха много доволни, когато намираха замръзвали плодове по клоните на дърветата. Преобладаваха хвойновите плодове, които бяха изключително добри за месо, ако не се слагаха в голямо количество; шипки се намираха по-рядко, но където ги имаше, бяха в изобилие и много по-вкусни, след като са замръзвали; пълзящите храсти на черните боровинки със своите иглоподобни, вечнозелени

листа, имаха малки черни плодове, които често оцеляваха през зимата.

Месните им супи включваха също така зърна и семена, събирани усърдно от изсъхналите треви и билки, които все още бяха запазили семенните си кутийки, въпреки че им отнемаше много време да ги намерят. Повечето от листата на семенните билки вече се бяха разпаднали и растенията бяха потънали в сън, докато пролетното размразяване не ги събудеше за нов живот. Айла съжеляваше за изсушените зеленчуци и плодове, които вълците бяха унищожили, но не ѝ се беше посвидило да даде запасите си от храна на Сармунаите.

Въпреки че през лятото Уини и Рейсър пасяха само трева, Айла забеляза, че храненето им вече включва връхчета на клонки, вътрешните пластове на дърветата и един определен вид лишен, който предпочитаха и северните елени. Тя събра малко количество от тях ѝ го опита, а след това приготви и за тях двамата. Миризмата беше силна, но поносима и тя потърси начини да ги сготви.

Друг източник на зимна храна бяха малките гризачи, като полевки, мишки и леминги, но не самите животни, защото Айла винаги ги даваше на Вълчо като награда за това, че ѝ помагаше да открие гнездата им. Тя търсеше и най-неуловимите признаци, които подсказваха наличието на дупка, след това пробиваше замръзналата земя с пръчка, за да открие малките животни, заобиколени от семена, ядки и луковици, които те предварително бяха складирали.

Носеше със себе си лекарствената си торба. Когато си помислеше за всички щети, нанесени на нещата, които бяха скрили, тя потръпваше при мисълта какво би се случило, ако беше оставила и торбата с лекарства. Не че щеше да го направи, но мисълта за загубата ѝ караше стомахът ѝ да се свива. Торбата дотолкова се беше превърнала в част от нея, че тя щеше да се чувства загубена без нея. Даже нещо повече – материалите в торбата от видрова кожа и дългата история на знанията, натрупвани чрез опити и грешки, които ѝ бяха предадени, запазваха пътниците по-здрави, отколкото някой от тях можеше да осъзнае.

Тя познаваше различни билки, кори и корени, които можеха да се използват за лекуване и предпазване от определени болести. Въпреки че не ги наричаше авитаминоза и нямаше име за витамините и минералите, които билките съдържаха, и дори не знаеше как точно действат, тя носеше много от тях със себе си в медицинската торба и непрекъснато ги вареше в чая, който пиеха.

Използваше също и растителността, която лесно се намираще през зимата, като игличките на вечнозелените дървета и особено последните

издънки от върховете на клоните, които бяха богати на витамини, предотвратяващи скорбута. Тя постоянно ги добавяше към ежедневния им чай, най-вече, защото харесваха острия им, цитрусоподобен вкус, а не, защото знаеше колко са полезни или кога и как да ги използва. Тя често правеше чай от иглички за хора с подути и кървящи венци, чиито зъби започваха да се клатят през дългите зими, когато се препитаваха основно със сушено месо, независимо дали по предпочитание или необходимост.

Изминаваха големи разстояния за кратко време. Но рядко оставаха без месо, въпреки че това, което си набавяха от време на време, беше недостатъчно и в резултат на толкова малкото мазнини в храната и постоянните ежедневни физически натоварвания те отслабнаха. Не говореха много по този въпрос, но и двамата започнаха да се уморяват от пътуването и да желаят да стигнат до целта си. През деня почти не разговаряха.

Яздейки или ходейки пеш и водейки конете, Айла и Джондалар често се движеха един след друг, достатъчно близо, за да могат да доловят някоя забележка, изговорена на висок глас, но не достатъчно близо за разговор. В резултат те имаха време да остават насаме с мислите си, които понякога споделяха вечер, докато се хранеха или лежаха един до друг в спалните си кожи.

Айла често мислеше за последните им преживелици. Мислеше за Бивака на трите сестри, сравнявайки Сармунаите и жестоките им вождове, като Атароа и Бругар, с техните роднини Мамутоите и техните отзивчиви и приятелски сестринско-братски съвождове. Зеландониите, народът на човека, когото обичаше, предизвикваха учудването ѝ. Джондалар притежаваше толкова много добри качества, че тя беше сигурна, че в основната си част те ще се окажат добри хора, но като имаше предвид отношението им към Клана, все още се питаше как ли ще я посрещнат. Даже и Сармуна беше направила лек намек за силното им отвращение към тези, които те наричаха плоскоглавци, но тя беше сигурна, че никой зеландунаец няма някога да бъде така жесток, както жената-вожд на Сармунаите.

– Не зная как Атароа е могла да извърши тези ужасни неща, Джондалар – забеляза Айла. – Учудващо е.

– На какво се чудиш?

– Моят род хора, Другите. Когато за пръв път те срещнах, бях благодарна, че накрая съм намерила някой като мен. Успокоение е да знаеш, че не си сам на света. След това, когато ти се оказа толкова чудесен,

толкова добър, внимателен и нежен, аз си помислих, че всички от моя род хора биха могли да са като теб, и това ме накара да се почувствам добре.

Тя щеше да продължи, докато той не реагираше с отвращение на разказа за живота ѝ в Клана, но промени решението си, когато го видя да се усмихва, почервенял от смущение и очевидно доволен. Бе щастлив от думите ѝ, мислейки си, че тя също е възхитителна.

– След това, когато срещнахме Мамутоите, Талут и Лъвския бивак – продължи Айла, – бях сигурна, че всички от Другите са добри хора. Те си помагаха един на друг и всеки имаше глас при вземане на решенията. Отнасяха се приятелски, смееха се много и не отхвърляха някоя идея просто, защото не са чували за нея преди това. Разбира се, там беше Фребек, но той също се оказа не чак толкова лош. Даже и тези на Лятната среща, които се опълчиха против мен заради Клана, и даже някои от Шарамудоите го направиха от страх, а не от зли намерения. Но Атароа беше злобна като хиена.

– Атароа беше само една – напомни ѝ Джондалар.

– Да, но на колко хора повлия. Сармуна използваше свещените си знания, за да ѝ помага да убива и наранява хората, макар че след това съжаляваше, а Епадоа с готовност изпълняваше всичко, което ѝ наредеше.

– Те имаха причини да го правят. Към жените са се отнасяли зле.

– Зная причините. Сармуна мислеше, че постъпва правилно, а мисля, че Епадоа обичаше да ловува и обичаше Атароа, защото ѝ позволяваше да го прави. Познавам това чувство. Аз също обичам да ловувам и тръгнах срещу Клана, като извърших нещата, които се искаха от мен, за да мога да ловувам.

– Ами сега Епадоа може да ловува за целия Бивак и аз не мисля, че го правеше лошо – каза Джондалар. – Изглежда, като че ли тя открива любовта, която изпитва майката. Добан ми каза, че му е обещала никога да не го наранява отново и че никога няма да позволи на друг да го нарани. Може би чувствата ѝ към него са но-силни, защото го е наранила толкова много и сега е получила възможност да изкупи вината си.

– Епадоа не искаше да наранява тези момчета. Тя каза на Сармуна, че се е страхувала, че ако не изпълни желанията на Атароа, тя ще ги убие. Това бяха основанията ѝ. Дори Атароа имаше основания. Толкова много зло е имало в живота ѝ, че тя се е превърнала в дяволско изчадие. Тя вече не беше човешко същество, но нищо не би могло да я извини. Как можа да извърши всички тези неща? Дори Брод, колкото и зъл да

беше, не беше толкова лош, а ме и мразеше. Той никога не нарани преднамерено дори и едно дете. Мислех, че моят род хора са много добри, но вече не съм така сигурна – каза тя тъжно.

– Има добри и лоши хора, Айла, и всеки един носи добро и лошо в себе си – каза той. Усещаше, че тя се опитва да нагоди новите усещания, които беше събрала от последните си неприятни преживявания, към личната си схема за нещата и той знаеше, че това е важно за нея. – Но повечето хора са свестни и се опитват да си помогнат един на друг. Те знаят, че е необходимо; в края на краищата никога не се знае кога ще имаш нужда от помощ и повечето хора предпочитат да се държат приятелски.

– Но има някои, които са изключение, като Атароа.

– Вярно е – кимна мъжът, принуден да се съгласи. – А има и други, които биха дали само това, което им се иска, ако изобщо дадат, но това не ги прави лоши.

– Но един лош човек може да изкара на бял свят лошото у добрите, както Атароа направи със Сармуна и Епадоа.

– Предполагам, че най-доброто, което можем да направим, е да не позволим на злите и жестоките да причинят твърде много беди. Може би трябва да се считаме щастливи, че няма повече толкова лоши като нея. Но, Айла, не разрешавай на някой лош човек да промени начина, по който се отнасяш към хората.

– Атароа не може да ме накара да се отнасям различно към хората, които познавам, и аз съм сигурна, че ти си прав по отношение на повечето хора, Джондалар, но тя ме направи по-предпазлива и по-внимателна.

– Не вреди, ако си малко предпазлив отначало, но дай възможност на хората да покажат добрите си страни, преди да ги съдиш.

Височините от северната страна на реката следваха стъпките им докато продължаваха да се движат на запад. Извяаните от вятъра вечнозелени дървета по заоблените била и платата на масива се очертаваха на фона на небето.

Реката се раздели отново на няколко ръкава, пресичащи низината и образуващи заливи. Южната и северната граници на равнината поддържаха характерните си отличия, но основната скала беше напукана и пропаднала дълбоко между реката и варовиковите подножия на високата южна планина. На запад се издигаше стръмен варовиков ръб на разломна ивица. Течението на реката се обърна в северозападна посока.

Източният край на низината също граничеше с разломен хребет,

създаден не толкова от издигането на варовика, колкото от потъването на земята в залива. На юг земята се простираше равно на известно разстояние, преди да се издигне към планините, но гранитното плато на север се бе приближило плътно до реката и се извисяваше почти отвесно от другата страна на водата.

Разположиха бивака си в ниския залив. В долината близо до реката, сред смърчове, ели, борове и лиственици, се забелязваха гладката сива кора и голи клони на буките; районът беше достатъчно защитен, за да даде възможност за растеж на няколко широколистни дървета. Около дърветата кръжеше в очевидно объркване малко стадо мамути, състоящо се от женски и мъжки животни. Айла се промъкна по-наблизо, за да види какво става.

На земята лежеше един мамут – стар гигант, с кръстосани отпред бивни. Тя се зачуди дали това беше същата група, която бяха видели преди това да чупи лед. Би ли могло да има два толкова стари мамута в един и същи район? Джондалар се приближи до нея.

– Страхувам се, че умира. Бих искала да мога да направя нещо за него – каза жената.

– Зъбите му вероятно са изпадали. След като това стане, никой не може да помогне с нищо, освен това, което те правят. Остават при него, докато умре.

– Може би никой от нас не би могъл да иска повече.

Въпреки сравнително неголемия си размер всеки възрастен мамут ежедневно поглъщаше огромни количества храна, най-вече високи треви с вдървени стебла и единични малки дръвчета. При тази груба храна зъбите им бяха от основно значение. Те бяха толкова важни, че определяха продължителността на живота на мамутите.

Вълнестите мамути развиваха няколко комплекта от големи кътници през живота си, продължаващ около седемдесет години, обикновено по шест отгоре и отдолу на всяка страна. Всеки зъб тежеше около три килограма и половина и беше пригоден изключително за стриване на груби треви. Повърхността на всеки един беше изградена от множество изключително твърди и успоредни ръбчета – пластини от зъбен материал, покрити с емайл, имаха по-високи коронки и повече ръбове, отколкото зъбите на който и да било друг от вида им преди или след тях. Мамутите се хранеха предимно с трева. Парчетата кора, които късаха от дърветата, особено през зимата, листата, клоните и малките дръвчета бяха случайност в основната им храна от груба, жилава трева.

Най-ранните и малки кътници се образуваха близо до предната част

на всяка челюст, а останалите растяха навътре зад тях и постоянно се местеха напред през живота на животното, като само един или два зъба се използваха по едно и също време. Колкото и да беше твърда, стриващата повърхност се износваше при местенето си напред и корените се разрушаваха. Накрая и последните тънки и безполезни частици от зъба падаха и на тяхно място се придвижваха новите зъби.

Последните зъби започваха да се използват при възраст около петдесет години и когато почти изчезнеха, старите сиводрешковци не можеха повече да дъвчат грубата трева. Все още можеха да се хранят с по-меки листа и растения, пролетна растителност, но през останалите сезони те липсваха. В отчаянието си недохранените възрастни мамути често напускаха стадото, търсейки по-зелени насища, но намираха единствено смъртта си. Стадото разбираше кога приближава краят и често можеше да се види да споделя последните дни на възрастния.

Другите мамути защитаваха умирация, така както защитаваха и новородените; събираха се около него, опитвайки се да изправят падналия на крака. Когато всичко свършеше, те погребваха мъртвия праотец под купчина кал, трева, листа или сняг. Знаеше се, че мамутите погребват и други мъртви животни, дори и хора.

Пътят на Айла, Джондалар и четириногите им спътници стана по-стръмен и по-труден, когато оставиха низината и мамутите зад себе си и приближиха някакво дефиле. Подножие на древен масив на север се бе разпростряло също и далеч на юг и бе разсечено от разделящите го води на реката. Те се изкачиха по-нависоко, когато реката се втурна през тясното дефиле, движейки се твърде бързо, за да успее да замръзне, но носеща ледени блокове от по-бавните участъци на запад. Беше странно да се види движеща се вода след толкова много лед. Пред високовърхите бастиони на юг се издигаха скалисти плата, масивоподобни възвишения, покрити с обширни плата и гъсти гори от иглолистни дървета с отрупани в сняг клони. Тънките вейки на широколистните дървета и храсти бяха покрити с ледени висулки, което впечатляваше Айла със зимната си красота.

Височината продължаваше да се увеличава и всяка следваща долина между хребетите беше на по-високо ниво от предишните. Въздухът беше студен, свеж и чист и даже когато беше облачно, не валеше сняг. Валежите намаляваха със задълбочаването на зимата. Единствената влага във въздуха беше топлият дъх, издишван от хората и животните.

Реката, покрита с лед, изчезваше всеки път, когато преминеше замръзналата долина на някой приток. В западния край на низината имаше

още една клисура. Те се изкачиха по скалистия хребет и когато достигнаха най-високата му точка, погледнаха напред и спряха в благоговение пред гледката. Реката пред тях се разделяше отново. Пътниците не знаеха дали това е последният път, когато тя се дели на ръкави и канали, характерно за пътя ѝ през равните полета, през които минаваше по-голямата част от течението ѝ. Клисурата се извиваше остро точно пред низината, събирайки отделните канали в един и образуваща яростен водовъртеж, отнасящ лед и плуващи отпадъци в дълбините си, преди да ги изхвърли в потока надолу по течението, където замръзваха бързо отново.

Те се спряха на най-високото място и се загледаха надолу в малък дънер, който се въртеше в спирала, потъвайки все по-дълбоко и дълбоко при всеки кръг.

– Не бих искала да падна вътре – каза Айла, потръпвайки при мисълта.

– Нито пък аз – отвърна Джондалар.

Погледът ѝ беше привлечен от нещо в далечината.

– Откъде идват тези облаци от пара, Джондалар? – попита тя. – Студено е, а и хълмовете са покрити със сняг.

– Там има езерца с топла вода, подгръвана от горещия дъх на самата Дони. Някои хора се страхуват да се приближат до тези места, но тези, които искам да посетим, живеят близо до един такъв дълбок горещ кладенец или поне така ми казаха. Горещите кладенци са свещени за тях, въпреки че миришат лошо. Говори се, че те използват водата за лекуване на болести.

– Още колко има до тези хора, които познаваш? Тези, които използват водата за лекуване на болести? – попита Айла. Всичко, което можеше да добави нещо към богатството ѝ от медицински знания, винаги възбуждаше интереса ѝ. Освен това храната им беше започнала да намалява или те не желаеха да отделят време, за да търсят, но няколко пъти си бяха лягали гладни.

Наклонът на терена се увеличи видимо отвъд последната равна долина. От двете си страни те бяха оградени с височини от напирещата планина. Ледената покривка на юг увеличаваше дебелината си, колкото повече се придвижваха на запад. Далеч на юг и малко на запад високо над останалите остри планински възвишения се издигаха два върха: единият по-висок от другия, като съпружеска двойка, наблюдаваща чедлата си.

В точката, където височините почти се изравняваха с едно по-тясно

място в реката, Джондалар зави на юг, изостави реката и се отправи към облак пара, издигащ се в далечината. Изкачиха нисък хребет и погледнаха надолу през покрита със сняг поляна към изпускащ пара воден басейн в близост до пещера.

Няколко човека бяха забелязали приближаването им и ги гледаха втренчено, вцепенени от изненада. Но един мъж се целеше в тях с копие.

ГЛАВА 35

– Мисля, че е по-добре да слезем от конете и да отидем до тях пеша – каза Джондалар, наблюдавайки няколкото мъже и жени с копия, които се приближаваха предпазливо. – Сега си спомням, че тези хора се страхуват и се отнасят с подозрение към язденето на коне. Май трябваше да ги оставим скрити и да дойдем пеша. А когато обясним на хората, да се върнем за конете.

Двамата слязоха и внезапно Джондалар видя образа на своя „малък брат“ Тонолан, широко и приятелски усмихнат и приближаващ се уверено към Пещера или Бивак на странници. Приемайки го като знак, високият рус мъж се усмихна, помахна приятелски, бутна назад качулката на шубата си, за да го виждат по-лесно, и след това пристъпи напред с протегнати ръце, показвайки им, че идва при тях открито, без да има какво да крие.

– Търся Ладуни от Лозадунците. Аз съм Джондалар от Зеландониите – каза той. – Преди няколко години с моя брат пътувахме на изток и Ладуни ни помоли да спрем и да го посетим на връщане.

– Аз съм Ладуни – каза един мъж, говорейки езика на Зеландониите със слаб акцент. Той се приближи към тях, вдигнал копие в готовност, и ги погледна отблизо, за да се увери, че мъжът е този, за който се предтавя. – Джондалар? От Зеландониите? Ти наистина приличаш на мъжа, когото срещнах.

Джондалар усети неговата предпазливост.

– Това наистина съм аз. Радвам се да те видя, Ладуни. Не бях сигурен, че ще попадна на вярното място. Изминах целия път до края на Великата майка река и по-нататък, а след това, вече по-близо до дома, бях затруднен да намеря вашата Пещера, но парата от горещия ви кладенец ми помогна. Доведох някого, когото би желал да видиш.

По-възрастният мъж погледна Джондалар, опитвайки се да се увери, че не греша. Човекът пред него изглеждаше малко по-стар, което беше разбираемо. Сега повече приличаше на Даланар – беше срещнал стария каменар преди няколко години, когато той беше дошъл за търговия и както Ладуни подозираше, да открие дали синът на неговото огнище и брат му са минали оттам. „Даланар ще бъде много доволен да го види“ – помисли си Ладуни. Той се приближи към мъжа, държейки копието си по-свободно, но все още в положение, от което можеше да се

хвърли бързо. Погледна към двата необичайно хрисими коня и за пръв път видя, че близо до тях стои жена.

– Конете ви не приличат на тези, които се въртят наоколо. Конете на изток по-покорни ли са? Сигурно е много по-лесно да бъдат хванати – каза Ладуня.

Внезапно мъжът се напрегна, хвана копието в положение за хвърляне и го насочи към Айла.

– Не мърдай, Джондалар! – извика той.

Стана така бързо, че Джондалар нямаше време да реагира.

– Ладуня! Какво правиш?

– Преследва ви вълк. Достатъчно безстрашен, за да излезе на открито.

– Не! – извика Айла, хвърляйки се между вълка и човека с копието.

– Този вълк пътува с нас. Не го убивай – каза Джондалар, втурвайки се между тях.

Тя се отпусна на земята и обви ръце около вълка, държейки го здраво, отчасти да запази него, отчасти да защити мъжа с копието. Козината на Вълчо беше настръхнала, устните му се бяха отдръпнали назад, оголвайки кучешките зъби и от гърлото му излизаше диво ръмжене.

Ладуня се слиса. Беше понечил да защити гостите си, а те се държаха сякаш искаше да им причини вреда. Той погледна Джондалар въпросително.

– Свали копието си, Ладуня. Моля те – каза Джондалар. – Вълкът е наш приятел, каквито са и конете. Той спаси живота ни. Обещавам, че няма да нарани някого, докато не бъде нападнат той или жената. Зная, че изглежда странно, но ако ми дадеш възможност, ще ти обясня.

Мъжът отпусна бавно копието, наблюдавайки предпазливо едрия вълк. След като опасността премина, Айла успокои животното, след това се изправи и се приближи към Джондалар и Ладуня, като направи знак на Вълчо да стои близо до нея.

– Моля ви, извинете Вълчо за настръхването – каза Айла. – Той наистина започва да обича хората, като го опознае, но имаме лош опит с хора на изток оттук. Това го направи нервен в присъствието на непознати и става по-предпазлив.

Ладуня забеляза, че тя говори езика на Зеландониите съвсем добре, но странният ѝ акцент моментално я определи като чужденка. Той забеляза и нещо друго, което не можеше да определи точно. И преди беше виждал много руси, синеоки жени, но линията на скулите и чертите на лицето ѝ, също ѝ придаваха вид на чужденка. Въпреки това тя бе

поразително красива жена. Ако имаше нещо, то просто я правеше загадъчна.

Той погледна Джондалар и се усмихна. Спомняйки си последното му посещение, не се изненада, че този висок, красив мъж от Зеландониите се е върнал от дългото си пътешествие с такава екзотична красавица, но никой не беше очаквал живи, дишащи сувенири от приключение-то му, като конете и вълка. Той с нетърпение очакваше да чуе разказа им.

Младият мъж забеляза възхищението в очите на Ладуните, когато видя Айла, и започна да се отпуска.

– Това е човекът, който исках да видиш – каза Джондалар. – Ладуните, ловец от Лозадуните, това е Айла от Лъвския Бивак на Мамутоите, избрана от Пещерния лъв, пазена от Пещерната мечка и дъщеря на Мамутското огнище.

Когато Джондалар започна официалното ѝ представяне, тя вдигна ръцете си с дланите нагоре и каза:

– Аз те поздравявам, Ладуните, Големия ловец на Лозадуните.

Той се зачуди как е разбрала, че е ловният водач на своя народ. Джондалар не го беше споменал. Може би ѝ е говорил нещо преди, но тя беше достатъчно умна, за да премълчи. Но в такъв случай би трябвало да разбира от тези неща. При толкова много титли и родства тя трябва да е жена с високо положение сред народа си. Трябваше да се досети, че жената, която би довел, ще е точно такава, тъй като майка му и мъжът от неговото огнище са познавали отговорностите на водачеството. Детето наследява кръвта на майка си и духа на мъжа.

Ладуните взе ръцете ѝ в своите.

– В името на Дуна, Великата майка земя, ти си добре дошла, Айла от Лъвския бивак на Мамутоите, избрана от Лъва, защитавана от Великата мечка и дъщеря на Мамутското огнище.

– Благодаря ти за сърдечното посрещане – отговори тя, все още с официален тон. – И ако мога, бих искала да те представя на Вълчо, така че той да знае, че си приятел.

Ладуните се начумери, не съвсем уверен дали наистина иска да се запознае с вълк, но нямаше друг избор.

– Вълчо, това е Ладуните от Лозадуните – каза тя, хващайки ръката на мъжа и я поднесе под носа на вълка. – Той е приятел.

Щом подуши ръката на непознатия мъж, примесена миризмата от ръката на Айла, животното, изглежда, разбра, че това е човек, когото трябва да приеме. Той подуши мъжките му части за голямо смущение

на Ладуни.

– Това е достатъчно, Вълчо – каза жената, даде му знак да се отдръпне и се обърна към Ладуни. – Сега той научи, че си приятел и че си мъж. Ако желаеш да го поздравяваш, той обича да го потупват по главата и да го почешат зад ушите.

Изкушението да докосне жив вълк бе по-силно от страха му. Протегна предпазливо ръка и почувства грубата козина. Видя, че докосването му се приема, и потупа животното по главата, след това го потърка доволен зад ушите. Не че не беше докосвал вълча козина и преди, но не беше го правил на живо животно.

– Съжалявам, че заплаших спътника ви – каза той. – Но никога не съм виждал вълк и коне да придружават хора по свое собствено желание.

– Разбираемо е – каза Айла. – Ще те заведе при конете по-късно. Те се плашат от непознати и им трябва време, докато свикнат с нови хора.

– Всички животни на изток ли са така приятелски настроени? – попита Ладуни, настоявайки за отговор на въпроса, който би заинтересувал всеки ловец.

Джондалар се усмихна.

– Не, животните са едни и същи навсякъде. Тези са по-особени заради Айла.

Той кимна. Имаше още много въпроси към тях, но знаеше, че всички ще искат да чуят разказите им.

– Аз ви приветствах и ви каня да влезете и споделите топлината, храната и мястото за почивка, но мисля, че първо трябва да отида и да разкажа на останалите от Пещерата за вас.

Ладуни се върна при групата, събрала се пред широкия отвор в скалата. Той разказа как преди няколко години е срещнал Джондалар, когато той е започвал Пътешествието си, и го е поканил да посети при обратния си път. Спомена, че Джондалар е роднина на Даланар, и наблегна на факта, че те са хора, а не някакви страшни духове и че те ще им разкажат за конете и вълка.

– Те би трябвало да имат някакви интересни истории за разказване – приключи той, знаейки каква примамка ще бъде това за група от хора, които са прекарвали зимата в пещерата и са започнали да се отегчават.

Езикът, който говореше, не беше езикът на Зеландониите, на който бе говорил с пътешествениците, но след като го послуша малко, Айла беше сигурна, че е доловила прилики. Разбра, че въпреки различните ударения и произношение Лозадуните бяха свързани със Зеландониите

по същия начин, както Сармунаите и Шарамудоите бяха свързани с Мамутоите. Този език даже имаше връзка с езика на Сарамунаите. Тя бе разбрала някои от думите и бе схванала същността на обясненията му. Тя щеше да може да говори с тези хора в срок от няколко дни.

Талантът на Айла към езиците не ѝ се струваше необикновен. Тя не се опитваше съзнателно да ги научава, но чувствителното ѝ ухо към нюансите и модулациите, както и способността ѝ да схваща връзките, ги правеха лесни за нея. Загубата на собствения ѝ език при травмата от загубата на народа ѝ, когато била много малка, и необходимостта от научаване на друг начин за общуване, но такъв, който използва същите области на мозъка както говоримия език, бяха усилили вродените ѝ езикови умения. Нуждата да се научи отново да общува ѝ беше дала несъзнателен, но дълбок стимул за научаване на непознати езици. Комбинацията от естествени възможности и обстоятелства беше подпомогнала уменията ѝ.

– Лозадунка казва, че можете да останете в Огнището за гости – им каза Ладунка след обясненията му.

– Трябва да разтоварим конете и да настаним първо тях – отговори Джондалар. – Изглежда, че на поляната пред пещерата има добра зимна трева. Ще има ли някой против, ако ги оставим тук?

– Можете да използвате поляната. Мисля, че за всички ще бъде интересно да видят коне така отблизо. – Той не можеше да се сдържа да не погледне към Айла, чудейки се какво е направила на конете. Очевидно беше, че тя командва много могъщи духове.

– Трябва да попитам още нещо – каза Айла. – Вълчо е свикнал да спи близо до нас. Той ще бъде безкрайно нещастен на друго място. Ако присъствието му вътре накара вашата Лозадунка или Пещерата ви да се почувстват неудобно, ние ще устроим палатката си и ще спим навън.

Той говори отново с хората и след кратък разговор се върна обратно при гостите.

– Те искат да влезете вътре, но някои от майките се страхуват за децата си.

– Разбирам страха им. Обещавам, че Вълчо няма да нарани никого, но ако това не е достатъчно, аз ще остана отвън.

След още един кратък разговор Ладунка каза:

– Те казват, че вие трябва да влезете вътре. Придружи ги, когато отидоха да разтоварват конете, и беше така развълнуван от срещата си с конете, както когато видя Вълчо. Той бе взел своя дял в лова на коне, но никога не беше докосвал някой, освен в случаите, когато бе успявал да

се приближи достатъчно близо по време на преследването. Айла видя радостта му и реши по-късно да му предложи да пояде Уини.

Докато се връщаха обратно към пещерата, теглейки нещата си в пирога, Ладунни попита Джондалар за брат му. Видя болката, изписана на лицето му, и преди той да му отговори, разбра, че се е случила някаква трагедия.

– Тонолан загина. Беше убит от пещерен лъв.

– Съжалявам да го чуя. Аз го харесвах.

– Всички го харесваха.

– Той беше така нетърпелив да последва Великата майка река из целия път чак до края ѝ. Стигна ли дотам?

– Да, стигна до края на Донау преди да умре, но по това време вече не го желаше. Беше се влюбил в една жена и тя му стана другарка, но умря при раждането. Това го промени и обезкуражи. След това не искаше да живее.

Ладунни поклати глава.

– Какъв срам. Той беше толкова жизнен. Филония дълго мисли за него, след като заминахте. Надяваше се, че той ще се върне.

– Как е тя? – попита гостът, спомняйки си красивата млада дъщеря от огнището на Ладунни.

По-възрастният мъж се намръщи.

– Вече е омъжена и Дуна ѝ се присмива. Има две деца. Малко след като заминахте, тя откри, че е ошастливена. Когато се разчу, че е бременна, мисля, че всеки лозадунайски мъж, който беше за женене, си намери причина да посети Пещерата ни.

– Мога да си представя. Доколкото си спомням, тя беше хубава млада жена. Тя направи Пътешествие, нали?

– Да, с един по-възрастен братовчед.

– И има две деца? – попита Джондалар. Очите на Ладунни блеснаха от удоволствие.

– Дъщеря от първото ошастливяване, Тонолия – Филония беше сигурна, че тя е дете от духа на брат ти, а наскоро доби и син. Живее в Пещерата на съпруга си. Там имат повече място, а не е далече и ние редовно виждаме нея и децата. – В гласа му имаше задоволство и радост.

– Надявам се, че Тонолия е дете от духа на Тонолан. Ще бъде хубаво да мисля, че на света все още съществува късче от духа му.

„Може ли да се случи толкова бързо? – чудеше се Джондалар. – Той прекара само една нощ с нея. Беше ли духът му толкова могъщ? Или ако Айла е права, би ли могъл Тонолан да е заченал дете във

Филония със същината на мъжествеността си през нощта, когато останахме с тях?“ – Той си спомни жената, с която бе спал.

– Как е Ланалия?

– Добре е. Отиде да посети роднини в друга Пещера. Опитват се да я омъжат. Един мъж загубил другарката си и останал в огнището си сам с три деца. Ланалия няма деца, въпреки че винаги е искала. Ако го намери за подходящ, те ще се оженят и тя ще приеме децата. Това може да се окаже много щастливо уреждане на нещата и тя се вълнува много.

– Радвам се за нея и ѝ пожелавам много щастие – каза Джондалар, скривайки разочарованието си. Той се бе надявал тя да е забременяла, след като бе споделила Удоволствието с него. „Каквото и да е, мъжкият дух или същината на мъжествеността, но Тонолан доказва силата си, а аз? Дали моите същина и дух са достатъчно могъщи?“

Влязоха в пещерата и Айла се огледа наоколо с интерес. Беше виждала много жилища на Другите – леки или преносими подслони, които се използваша през лятото, и устойчиви постоянни съоръжения, способни да издържат на суровите условия през зимата. Някои бяха построени от мамутски кости и покрити с пръст и глина, други – от дърво, напъхвани под навес или върху плаваща платформа, но тя никога не беше виждала Пещера като тази, откакто беше напуснала Клана. Имаше широк вход, обърнат на югоизток, а вътре беше просторно и хубаво. „Брун ще-ше да я хареса“ – помисли си тя.

Когато разгледа вътрешността, остана изненадана. Беше очаквала да види няколко огнища на различни места, огнищата на всяко едно семейство. В пещерата имаше семейни огнища, но те бяха навътре и близо до входовете на съоръжения, направени от кожи, привързани към колове. Наподобяваха на палатки, но не бяха с конична форма и отворени на върхове, защото вътре в пещерата не се нуждаеха от защита срещу времето. Доколкото можеше да разбере, те се използваша като платна за скриване на вътрешното пространство от случаен поглед. Айла си припомни забраната на Клана да се поглежда в жилищното пространство на огнището на друг мъж, определено с гранични камъни. Беше въпрос на традиция и самоконтрол, но тя осъзна, че целта е една и съща – уединение.

Ладуни ги поведе към едно от преградените жилищни пространства.

– В неприятните ви преживявания не са били замесени банда от кавгаджии, нали? – осведоми се той.

– Не, имало ли е неприятности? – попита Джондалар. – Когато се

срещнахме преди, ти говореше за някакъв млад мъж, който събрал няколко души. Те се подигравали на Кл..., плоскоглавците. – Той погледна Айла, но знаеше, че Ладуни никога няма да разбере какво представлява „Клан“. – Подмамвали мъжете и след това правели Удоволствието си с жените. Нещо като повишено настроение, водещо до неприятности за всички.

Когато чу „плоскоглавци“, Айла се заслуша по-внимателно, любопитна да узнае дали наоколо има много хора на Клана.

– Да, това са те. Чароли и бандата му – каза Ладуни.

– Може и да е започнало с повишено настроение, но след това прескочи границите му.

– Мислех, че тези млади мъже вече са се отказали от този вид държание.

– Това е Чароли. Предполагам, че поотделно не са лоши младежи, но той им влияе. Лозадунa казва, че иска да покаже колко е смел, защото е израснал без мъж при огнището си.

– Много жени сами са отглеждали момчетата си, които са ставали добри мъже – каза Джондалар. Те бяха така погълнати от разговора си, че бяха спрели в средата на пещерата. Около тях се събираха хора.

– Да, разбира се. Но съпругът на майка му изчезна, когато той беше още бебе, и тя никога не си взе друг. Вместо това насочи към него цялото си внимание, разглезвайки го далеч преди младите му години, когато трябваше да научи занаят и задълженията на възрастните. Сега е право на всички да го спрат.

– Какво се случи?

– Едно момиче от нашата Пещера поставяло примки близо до реката. То беше станало млада жена едва няколко месеца преди това и все още не беше преминало през Обреда на първото удоволствие. Очакваше церемонията на следващото събиране. Случи се така, че Чароли и бандата му го видели само и всички я обладали...

– Всички? Обладали? Насила? – ужаси се Джондалар. – Едно момиче, все още не жена? Не мога да повярвам.

– Всички – отвърна Ладуни, едва сдържайки гнева си, – и ние няма да се примирим с това. Не зная дали са се наситили на жените на плоскоглавците или с какво друго биха се извинили, но това беше твърде много. Те й причиниха болка и кървене. Тя казва, че не иска да има нищо общо с мъжете, никога вече. Отказа да премине през обреда.

– Това е ужасно, но е трудно да бъде обвинена. Това не е начинът, по който една млада жена трябва да научи Дара на Дони – каза гостът.

– Майка ѝ се страхува, че ако откаже да почете майката с церемонията, никога няма да има деца.

– Може и да е права, но какво би могло да се направи?

– Майка ѝ иска Чароли мъртъв и иска да обявим кръвна вражда на Пещерата му – отговори Ладунни. – Отмъщението е нейно право, но кръвната вражда може да унищожи всички! Освен това не Пещерата на Чароли е причината за бедата. Въпросът е в бандата му – някои от тях дори не са от родната Пещера на Чароли. Изпратих вест на Томаси, ловния им вожд и му дадох една идея.

– Идея? Какъв е твоят план?

– Мисля, че е задължение на всички от Лозадунците да спрат Чароли и бандата му. Надявам се, че Томаси ще се присъедини към мен в опита ми да убедя всички да поставят тези младежи под надзора на Пещерите. Даже предложих да дадем право на майката на Мадения да отмъсти, отколкото да допуснем кръвопролитие от кръвна вражда срещу тях. Но Томаси е роднина на майката на Чароли.

– Това ще бъде трудно решение – каза Джондалар. Той забеляза, че Айла ги слуша внимателно. – Знае ли някой къде се крие бандата на Чароли? Те не могат да бъдат при някой от вашите хора. Не мога да повярвам, че някоя от Пещерите на Лозадунците ще подслони такива брутални престъпници.

– На юг оттук има една неплодна област с подземни реки и много пещери. Носи се слух, че те се крият в една от пещерите в края на този район.

– Ще е трудно да се намерят, ако пещерите са твърде много.

– Но те не могат да стоят там непрекъснато. Трябва да търсят храна и тогава могат да бъдат открити и проследени. Един добър следотърсач може да проследи тях по-добре, отколкото някое животно, но ще трябва всички Пещери да ни помогнат. В този случай няма да ни трябва много време, за да ги открием.

– Какво ще направите с тях, когато ги намерите? – този път въпросът беше зададен от Айла.

– Мисля, че след като тези млади престъпници бъдат разделени, няма да мине много време преди връзките им един с друг да бъдат прекъснати. Всяка Пещера може да се оправя с един или двама от своите по техния си начин. Съмнявам се, че повечето от тях действително искат да живеят откъснати от Лозадунците и да не бъдат част от някоя Пещера. Някой ден ще поискат съпруги и няма да са много жените, които ще изберат живота, воден от тях.

– Мисля, че си прав – каза Джондалар.

– Съжалявам за тази млада жена – обади се Айла. – Какво беше името ѝ? Мадения?

– Аз също – добави младият мъж. – Бих искал да останем и да помогнем, но ако не пресечем глетчера скоро, може да ни се наложи да стоим тук до следващата зима.

– Вече може и да е много късно да се прекоси тази зима – каза Ладуни.

– Много късно? – учуди се Джондалар. – Но сега е студено, зима е. Всичко е дълбоко замръзнало. Би трябвало всички пукнатини да са запълнени със сняг.

– Да, сега е зима, но в края на сезона нищо не е сигурно. Все още бихте могли да го направите, но ако фьонът пристигне рано, то снегът ще се стопи бързо. Глетчерите могат да бъдат коварни по време на първото пролетно топене на снега и при тези обстоятелства не мисля, че е безопасно да се пресича страната на плоскоглавците на север. Те не са много приятелски настроени в последно време. Бандата на Чароли предизвика враждебното им отношение. Даже и животните притежават някакво чувство за защита на женските и се бият, за да запазят собствеността си.

– Те не са животни – защити ги жената. – Те са хора, само че различен вид хора.

Ладуни замълча, защото не искаше да противоречи на посетител и гост. С близостта си до животните тя можеше да мисли за всички тях като за хора. „Щом като я пази вълк и тя се отнася към него като към човешко същество, чудно ли е, че смята и плоскоглавците за хора? – помисли си той. – Зная, че са умни, но не са хора.“

Докато разговаряха, около тях се бяха събрали няколко човека. Един от тях, дребен, слаб, доста набръчкан мъж на средна възраст, заговори със стеснителна усмивка:

– Не мислиш ли, че трябва да им позволиш да се настанят, Ладуни?

– Започвам да се питам дали ще ги държиш цял ден тук, за да си приказвате – добави жената, стояща до него. Тя беше пълничка жена, малко по-висока от мъжа.

– Съжалявам, прави сте, разбира се. Позволете ми да ви представя – каза Ладуни. Погледна първо Айла и след това се обърна към мъжа: – Лозадуна, Този, който служи на Майката за Пещерата на горещия кладенец на Лозадунците, това е Айла от Лъвския бивак на Мамутоите, избрана от Лъва, пазена от Великата мечка и дъщеря на Мамутското

огнище.

– Мамутското огнище! Тогава ти също си Тази, която служи на Майката – каза мъжът с усмивка, преди още да я е поздравил.

– Не, аз съм Дъщеря на Мамутското огнище. Мамут ме обучаваше, но никога не съм била посвещавана – обясни тя.

– Но си родена за това! Ти също трябва да си избраница на Майката заедно с всички останали – каза мъжът видимо доволен.

– Лозадуна, ти все още не си я поздравил – смъмри го пълната жена.

Мъжът се обърка за момент.

– О, вярно. Вечно тези формалности. В името на Дуна, Великата майка земя, аз те поздравявам, Айла от Мамутоите, избрана от Лъвския бивак и дъщеря на Мамутското огнище.

Жената въздъхна и поклати глава.

– Обърка я, но ако беше някоя малко позната церемония или легенда за Майката, нямаше да забрави и най-дребната подробност – каза тя.

Айла не се съдържа и се засмя. Тя никога не беше срещала Този, който служи на Майката, който да изглежда по-неподходящ да изпълнява тази длъжност. Всеки един от тези, които беше срещала преди, беше спокойна, лесно различима личност с могъщо присъствие и напълно противоположни на този разсеян, неуверен мъж, небрежен към външността си, с приятно, почти свенливо поведение. Но, изглежда, жената знаеше къде се крие силата му, а и Ладуните не показа липса на уважение. Лозадуна очевидно беше повече от това, което изглеждаше.

– Всичко е наред – каза Айла на жената. – Той съвсем не сгреши.

„В края на краищата наистина съм избрана от Лъвския бивак, приятна, а не принадлежаща им“ – помисли тя и се обърна към мъжа, който беше хванал двете ѝ ръце и продължаваше да ги държи:

– Поздравявам Този, който служи на Великата майка на всички и ти благодаря за сърдечното посрещане, Лозадуна.

Той се усмихна при споменаването от Айла на едно от другите имена на Дуна, когато Ладуните заговори:

– Соландия от Лозадуните, принадлежаща на Пещерата на планинската река, съпруга на Лозадуна, това е Айла от Лъвския бивак на Мамутоите, избрана от Лъва, пазена от Великата мечка и дъщеря на Мамутското огнище.

– Поздравявам те, Айла от Мамутоите, и те каня в нашите жилища – отвърна жената. Всички тези пълни титли бяха казвани вече достатъчно пъти. Тя не смяташе, че трябва отново да ги повтаря.

– Благодаря ти, Соландия.

Ладуни погледна Джондалар.

– Лозадуна, Този, който служи на Майката за Пещерата на горещия кладенец на Лозадунаите, това е Джондалар, главният каменар на кремък от Деветата пещера на Зеландониите, син на Мартона, бивш вожд на Деветата пещера, брат на Джохаран, вожд на Деветата пещера, принадлежащ към Огнището на Даланар, вожд и родоначалник на Ланзадониите.

Айла никога преди не беше чувала всички титли и роднински връзки на Джондалар и остана изненадана. Въпреки че не разбираше напълно значението им, те звучаха внушително. След като и Джондалар беше официално представен, ги заведоха до обширното жилищно и церемониално пространство, определено на Лозадуна.

Вълчо, който бе седял тихо до крака на Айла, изляз кратко, когато стигнаха до входа на жилищното помещение. Беше видял вътре дете, но реакцията му изплаши Соландия. Тя се втурна, сграбчи детето и го вдигна от пода.

– Имам четири деца и не съм сигурна дали този вълк трябва да бъде тук – каза тя и от страх заговори по-високо. – Мичери дори не може да ходи. Как мога да съм сигурна, че той няма да се нахвърли на малкото ми момченце?

– Вълчо няма да нарани малкия – каза гостенката. – Той израсна сред деца и ги обича. По-нежен е с тях, отколкото с възрастните. Не се нахвърляше на бебето, а само беше много щастлив, че го вижда.

Айла беше направила знак на Вълчо да легне, но той не можеше да скрие нетърпението си да се запознае с децата. Соландия наблюдаваше предпазливо хищника. Тя не можеше да разбере дали той проявява нетърпение от щастие или от глад, но също изпитваше любопитство към гостите. Една от най-добрите страни да бъдеш съпруга на Лозадуна се криеше в предимството да бъдеш първата, която говори с редките посетители, и тя винаги можеше да прекарва повече време с тях, защото те бяха настанявани обикновено в церемониалното огнище.

– Е, аз наистина казах, че той може да остане – потвърди тя.

Айла въведе Вълчо, вкара го в един ъгъл и му направи знак да остане. Тя постоя малко при него, знаейки, че ще му бъде трудно, но дори и самото присъствие на деца, които да може да наблюдава, го успокои за момента.

Поведението му успокои Соландия и след като поднесе на гостите си горещ чай, тя им представи децата си и се върна към

приготоввяването на месото, което беше започнала. Жената забрави за животното, но децата бяха омаяни от него. Айла ги огледа дискретно. Най-голямото от четирите деца, Лагори, беше момче на около десет години според предположението ѝ. Имаше и момиче, вероятно на около седем години, Досалия, и още едно на приблизително четири години, Неладия. Бебето все още не можеше да ходи, но непрекъснато пълзеше – беше много подвижно.

По-големите деца проявяваха предпазливост към Вълчо и по-голямото момиче взе бебето в ръце, докато наблюдаваха животното, но след като нищо не се случи, го пусна на земята. Докато Джондалар приказваше с Лозадуна, Айла започна да разопакова багажа им. За гостите имаше резервни легла и тя се надяваше, че ще има време да почисти спалните кожи, докато са там.

Внезапно се разнесе бебешки смях. Тя затаи дъх и погледна към тъгъла, където беше оставила Вълчо. В останалата част на жилищното пространство се възцари абсолютна тишина. Всички зяпнаха в почуда и ужас към бебето, което беше допълзляло до тъгъла, седнало до огромния вълк и го дърпаше за козината. Айла погледна към Соландия и я видя, че се е втренчила в безценното си момченце, което продължаваше да дърпа вълка, а той само въртеше опашка и изглеждаше доволен.

Накрая Айла отиде до тях, вдигна детето и го занесе при майка му.

– Ти си права – каза Соландия с изненада. – Този вълк обича деца. Ако не го бях видяла със собствените си очи, никога нямаше да го повярвам.

Не след дълго и другите деца на Соландия се приближиха до вълка, който обичаше да си играе. След малък проблем, създаден от най-възрастното момче, което дразнеше Вълчо, а той отвърна като хвана ръката му в зъбите си и издаде кратко ръмжене, Айла им обясни, че трябва да се отнасят към него с внимание. Реакцията на вълка изплаши момчето достатъчно, за да го накара да послуша. Когато излязоха навън, всички деца от общността се загледаха като омагьосани във вълка и четирите деца на Соландия.

Айла отиде да провери конете, преди да се е стъмнило. Когато излезе от пещерата, чу Уини да я поздравява с цвилене и почувства, че приятелката ѝ е разтревожена. Изцвили в отговор, няколко глави се завъртяха към нея и я зяпнаха изненадано, а Рейсър откликна с по-дълбоко цвилене. Тя пресече поляната, затрупана със сняг близо до пещерата, за да обърне малко внимание на конете и да се увери, че и двата са добре. Уини я наблюдаваше с вдигната опашка да се приближава. Когато

жената наближи, тя наведе глава, след това я вдигна високо и описа кръг с нея. Рейсър, също толкова щастлив да я види, се изправи на задните си крака.

За тях беше ново пак да се намират около толкова много хора и познатата жена внасяше успокоение. Рейсър изви гърба си в дъга, изпъна уши напред, когато Джондалар се появи на входа на пещерата, и посрещна мъжа в средата на поляната. Айла прегърна, потупа и поговори на кобилата и реши на следващия ден да срещне Уини, защото това щеше да намали напрежението и в двете.

Водени от четирите деца на Соландия, всички деца се бяха събрали накуп и се приближаваха към тях и конете. Гостите разрешиха на децата да докоснат или да потупат единия или другия кон, а Айла помогна на няколко от тях да поюзят Уини, което беше наблюдавано с малко завист от много от възрастните. Жената имаше намерение да позволи на всяко дете, което пожелае да поюзди, но почувства, че е още рано за това. Конете се нуждаеха от почивка и тя не искаше да ги пресилва.

С лопати от еленови рога тя и Джондалар започнаха да разчистват дебелия сняг от пасището близо до пещерата. Няколко души се включиха и ускориha работата им, но разчистването на снега напомни на Джондалар за един проблем, който се опитваше да разреши от известно време. Как щяха да намират храна, паша и достатъчно вода за пиене за тях двамата, вълка и конете, докато пресичат глетчерния лед?

По-късно вечерта всички се събраха в обширното церемониално място, за да изслушат разказа на гостите за пътешествията и приключенията им. Лозандунаите проявяваха особен интерес към животните. Соландия вече беше започнала да разчита на Вълчо, който забавляваше децата ѝ, и дори възрастните се развличаха, като наблюдаваха вълкът да си играе с тях. Беше трудно да се повярва. Айла не навлезе в подробности относно Клана или смъртното проклетие, което я беше принудило да го напусне, въпреки че направи намек за промените, които бяха произтекли от това.

Лозандунаите мислеха, че Кланът е група хора, които живеят далеч на изток и въпреки че тя се опита да им обясни, че процесът на привикване на животните към хората не е нищо свръхестествено, никой не ѝ повярва напълно. Мисълта, че всеки един би могъл да опитоми див кон или вълк, беше трудна за възприемане. Повечето хора приеха, че времето, прекарано в самота в една долина, е било само период на изпитание и въздържание, през който са преминали много от тези, които са се почувствали призовани да служат на Майката, и начинът, по който тя

привличаше животните, потвърждаваше, че е подходяща за Призоваване. И ако все още тя не беше Тази, която служи, то бе въпрос само до време.

Лозандунаите се натъжиха, когато научиха за неприятностите, които гостите им бяха имали с Атароа и Сармунаите.

– Нищо чудно, че през последните години имахме толкова малко посетители от изток. И вие казвате, че един от мъжете, които държат там, е Лозандунаи? – попита Ладуни.

– Да. Не зная как се е казал тук, но там го наричат Ардемун – отвърна Джондалар. – Той се наранил и останал сакал. Не можеше да ходи много добре и с положителност не би могъл да избяга, така че водачката му разрешаваше да се движи свободно из Бивака. Той беше този, който освободи мъжете.

– Спомням си за един млад мъж, който тръгна на Пътешествие – обади се една по-възрастна жена. – Някога знаех името му, но не мога да си спомня..., чакай да помисля..., той имаше прякор..., Ардемун... Арди..., не, Марди. Той имаше навик да нарича себе си Марди.

– Искаш да кажеш Менарди? – попита един мъж. – Помня го от Летните срещи. Наричаха го Марди, но той не отиде на Пътешествие. Ето какво се е случило с него. Той има брат, който ще остане доволен да научи, че е жив.

– Хубаво е да се знае, че отново е безопасно да се пътува по този път. Имали сте късмет, че не сте ги срещнали, когато сте отивали на изток – каза Ладуни.

– Тонолан бързаше да стигне колкото се може по-далеч по Великата майка река. Не искаше да спира. И останахме от тази страна на реката. Имахме късмет.

Когато събранието свърши, Айла с удоволствие отиде да си легне в топлото, сухо място, където не духаше вятър, и заспа бързо.

Айла се усмихна на Соландия, която седеше до огнището и бавеше Мичери. Беше се събудила рано и реши да направи сутрешния чай за себе си и Джондалар. Потърси купчинката от дърва или изсушена тор, независимо какво гориво използваша, което обикновено се държеше наблизено, но всичко, което видя, беше малка камара от кафяви камъни.

– Искам да направя малко чай – каза тя. – Какво горите? Ако ми кажеш къде е, ще отида да донеса.

Айла погледна към Джондалар.

– Мислил съм за това – отвърна той. – Може би ще можем да вземем малко сено в пирогата.

– И може би горящи камъни? Ако успеете да намерите място върху леда, където да запалите огън. Няма защо да се безпокоите, че ще се намокрят, а и ще намалят багажа ви.

Гостът се замисли и след това на лицето му грейна широка и щастлива усмивка.

– Това ще реши въпроса. Можем да ги сложим в пирогата – тя ще може да се плъзга по леда дори и с тежък товар – и да добавим няколко камъка, които да използваме като основа за огнище. Това ме безпокоеше от дълго време и аз не мога да намеря думи, за да ти благодаря достатъчно, Лозадуна.

Когато случайно дочу да говорят за нея, Айла откри, че те считат странния ѝ изговор за мамутойски акцент, въпреки че Соландия го смяташе за незначителен дефект на говора. Независимо от усилията ѝ тя не беше успяла да превъзмогне затрудненията, които срещаше с някои звуци, но беше доволна, че никой друг не го беше много грижа за това.

През следващите няколко дни Айла се запозна по-добре с групата Лозадунаи, които живееха близо до горещия кладенец. Групата се наричаше „Пещера“, независимо дали живееше в някоя или не. Тя особено много се радваше на хората, чието жилище споделяха – Соландия, Лозадуна и децата, и разбра колко много ѝ бе липсвала компанията на приятелски настроени хора, които се държат по нормален начин. Жената говореше сравнително добре езика на народа на Джондалар, примесен с някои лозандунайски думи, но двете с Айла се разбираха без затруднение.

Съпругата на Този, който служи, ѝ стана по-близка, когато разбра, че имат общ интерес. Въпреки че Лозадуна беше този, който би трябвало да изучи растенията, билките и лекарствата, в действителност Соландия беше натрупала тези знания. Айла си припомни за Иза и Креб при това разпределение, според което Соландия лекуваше болните на Пещерата с билкови медикаменти и беше оставила прогонването на духове и други непознати, вредни заболявания с непознат произход на съпруга си. Любопитството на Айла беше възбудено и от интереса на Лозадуна към миналото, легендите, митовете и света на духовете – интелектуални познания, които ѝ бяха забранявани, докато живееше с Клана – и тя започна да оценява богатството от знания, което той притежаваше.

Веднага след като откри искрения ѝ интерес към Великата майка земя и нематериалния свят на духовете, острата проникателност и учудващата способност да запамятава, той с нетърпение се зае да ѝ предава знанията си. Дори без да ги разбира напълно, Айла скоро започна да

рецитира дългите стихове на легенди и истории, пълното съдържание и ред на ритуали и церемонии. Той говореше езика на Зеландониите свободно, макар и със силен лозадунайски привкус в изразите и фразите, което така сближаваше двата езика, че по-голямата част от ритъма и метриката на стиховете се запазваше, въпреки че някои от римите се губеха. За тях двамата малките разлики бяха дори по-чаровни, както и многото сходства в тълкуванията и добитата от Мамутоите мъдрост. Лозадуна искаше да научи измененията и различията и Айла се видя не само в ролята си на проповедник, както с Мамут, но и на учител по поведение, обяснявайки източните начини или поне тези, които познаваше.

Джондалар също се радваше на хората от Пещерата и започна да разбира колко много са му липсвали хората. Прекарваше дълги часове с Ладун и няколко от ловците, но Соландия беше изненадана от интереса, който проявяваше към децата ѝ. Той наистина обичаше деца, но не толкова рожбите ѝ го интересуваха, колкото заниманията ѝ с тях. Когато кърмеше бебето, в него се надигаше желание Айла да има дете, бебе от неговия дух, както се надяваше, или поне син или дъщеря от огнището му.

Най-малкият син на Соландия събуждаше същите чувства у Айла, но тя продължаваше всяка сутрин да пие противозачатъчния си чай. Описанието на глетчера, който все още им предстоеше да прекосят, я плашеше, така че тя даже не можеше и да си помисли да има бебе от Джондалар.

Въпреки че беше благодарен, че не се случи докато пътуваха, той изпитваше противоречиви чувства. Започваше да се безпокои относно неуспеха на Великата майка земя да ошастливи Айла с бременност, чувствайки, че вината се крие донякъде у него. Един следобед сподели опасенията си с Лозадуна.

– Майката ще реши кога е настъпило подходящото време – каза мъжът. – Вероятно тя разбира колко е трудно пътешествието ви. Все пак това време може да бъде времето на церемонията в нейна чест. Тогава можеш да я помолиш да дари Айла с бебе.

– Може би си прав – съгласи се младият мъж. – Нищо – засмя се примирено. – Някой ми беше казал, че съм любимец на Майката и че Тя никога няма да ми откаже каквото и да ѝ поискам, но все пак Тонолан умря. – Челото му се намръщи.

– Ти наистина ли я помоли да не му позволява да умира?

– Ами, не. Случи се много бързо – призна Джондалар. – Лъвът нападна и мен.

– Помисли някой път за това. Опитай се да си спомниш дали някой път направо си я помолил за нещо и Тя е изпълнила молбата ти или е отказала. Все пак аз ще говоря с Ладуни и със Съвета за церемония в чест на Майката – каза Лозадуна. – Искам да направя нещо, за да помогна на Мадения, и една Церемония в Почит може би е точно това, което трябва да се направи. Тя няма да стане от леглото. Даже няма да чуе разказите ви, въпреки че обича разкази за пътешествия.

– Какво ужасно изпитание ще бъде това за нея – каза гостът, потръпвайки от мисълта.

– Да. Надявах се, че тя ще се е възстановила досега. Питам се дали един пречистващ ритуал при Горещия кладенец няма да ѝ помогне – каза той, но беше ясно, че не очаква отговор от Джондалар. Съзнанието му вече беше потънало в мисли, когато започна да обсъжда ритуала. Внезапно вдигна поглед нагоре: – Знаеш ли къде е Айла? Мисля да я поканя да се присъедини към нас. Може да бъде от помощ.

– Лозадуна го обясни и аз силно се интересувам от този ритуал – каза Айла, – но не съм много уверена относно Церемонията за честване на Майката.

– Тя е много важна – намръщи се Джондалар. – Повечето хора я очакват с нетърпение.

Тя не се радваше много и той се усъмни дали ще се получи нещо.

– Може би, ако знаех повече за нея също щях да я очаквам. Има още много да уча и Лозадуна има желание да ми помогне. Бих искала да останем още малко.

– Трябва да тръгваме скоро. Ако изчакаме по-дълго, ще настъпи пролетта. Ще останем до Церемонията за честване на Майката и след това ще трябва да вървим – каза той.

– Почти ми се ще да останем до следващата зима. Така съм изморена от пътуването – оплака се тя. Тя не изрази на глас следваща си мисъл, която я тревожеше. „Тези хора имат желание да ме приемат, но не съм сигурна дали и твоят народ ще го направи.“

– Аз също съм уморен от пътуването, но веднага след като прекося глетчера, ще бъдем близо до целта. Ще спрем да посетим Даланар и да го известим, че съм се върнал, а след това ще бъде лесно.

Айла кимна, но продължаваше да чувства, че все още им предстои дълъг път и е по-лесно да се каже, отколкото да се направи.

ГЛАВА 36

– Не искаш ли да направя нещо? – попита Айла.

– Все още не зная – отговори Лозадунa. – Чувствам, че една жена при тези обстоятелства трябва да бъде с нас. Мадения знае, че аз съм Този, който служи на Майката, но аз съм мъж, а тя сега се бои от мъжете. Мисля, че ще бъде много полезно, ако тя поговори с някого и понякога е по-лесно да се говори на някой съчувстващ непознат. Хората се страхуват, че някой, когото познават, винаги ще съхрани дълбоката тайна, която са му поверили, и всеки път, когато видят отново този човек, той може да им напомни за болката и гнева.

– Има ли нещо, което не трябва да казвам или правя?

– Ти имаш природен усет и ще го разбереш сама. Притежаващ също и рядка естествена дарба към езиците. Аз съм искрено изненадан колко бързо се научи да говориш лозадунайски, а също така и щастлив заради Мадения – каза той.

Айла се смути при тези хвалебствия и отвърна погледа си встрани. За нея съвсем не беше толкова удивително.

– Езикът ви е съвсем сходен със зеландонийския.

Той видя смущението ѝ и не продължи. Дватама вдигнаха погледи, когато влезе Соландия.

– Всичко е готово – каза тя. – Ще взема децата и ще подготвя мястото за вас, когато свършите. Айла, ще имаш ли нещо против, ако взема Вълчо? Бебето се привърза към него, а и той се занимава добре с всички деца – засмя се тихо жената. – Кой би помислил, че някога ще моля за вълк да се грижи за рожбите ми?

– Мисля, че ще бъде по-добре, ако той отиде с теб – отговори Айла. – Мадения не познава Вълчо.

– В такъв случай да отидем и я вземем – каза Лозадунa.

Докато вървяха към жилището на Мадения и майка ѝ, Айла забеляза, че е по-висока от мъжа, и тя си припомни първото впечатление от него за дребен и боязлив човек. Забеляза с изненада колко много са се променили възприятията ѝ. Въпреки че беше нисък на ръст и съдържан в поведението си, несъмненият интелект му придаваше внушителност, а спокойното достойнство прикриваше дълбока чувствителност.

Лозадунa драсна по коравата, сурова дивечова кожа, опъната между четириъгълник от тънки пръти. Входната врата се отвори и те бяха

посрещнати от възрастна жена. Тя се намръщи, когато видя Айла, видимо недоволна от присъствието на непознат.

Жената заговори с глас, изпълнен с горчивина и гняв:

– Открихте ли го вече? Този, който открадна внуците ми още преди да са имали възможността да се родят?

– Намирането на Чароли няма да върне внуците ти, Вердения, и не за него мисля сега, а за Мадения. Как е тя? – попита Лозадунa.

– Не иска да стане от леглото и едва хапва по нещо. Даже не иска да говори с мен. Тя е толкова хубаво дете и беше започнала да се превръща в красива жена. Нямахме да бъде трудно да си намери съпруг, ако Чароли и хората му не я бяха погубили.

– Защо мислиш, че е погубена? – попита Айла.

Възрастната жена я изгледа презрително.

– Тази жена нищо ли не знае? – обърна се тя към Лозадунa, а после каза на чужденката: – Мадения дори не беше преминала през Първите си Обреди. Сега тя е омърсена и погубена. Майката никога няма да я благослови.

– Не бъди толкова сигурна за това. Майката не е чак толкова неопрошаваща – каза мъжът. – Тя знае пътищата на Нейните деца и е предвидила средства, други начини, по които да им помогне. Мадения може да бъде пречистена и обновена, така че все пак да премине през Обредите на Първите Удоволствия.

– Това няма с нищо да помогне. Тя отказва да има каквото и да било с мъже, дори и за Първите си Обреди. Всичките ми синове отидоха да живеят при съпругите си; всички казаха, че в пещерата ни няма достатъчно място за толкова много нови семейства. Мадения е последното ми дете, единствената ми дъщеря. Откакто почина мъжът ми, все очаквах тя да доведе тук съпруг, да има мъж, наоколо който да помага при отглеждането на децата, които тя ще роди, моите внуци. Сега тук няма да има внуци. И всичко това заради... този мъж – просъска тя, – а никой не прави нищо.

– Знаеш, че Ладуни очаква вест от Томаси – каза Лозадунa.

– Томаси! Какво може да направи той? Неговата пещера създаде този... този мъж.

– Трябва да им дадеш шанс. Но ние не трябва да очакваме от тях да помогнат на Мадения. След като тя бъде пречистена и обновена, може да промени мнението си относно Първите си Обреди. Най-малкото трябва да опитаме.

– Можете да опитате, но тя няма да стане – каза жената.

– Може би ще успеем да я окуражим. Къде е тя? – попита Лозадунa.

– Ей там. Зад завесата – посочи Вердения към закритото място близо до каменната стена.

Мъжът се приближи и отдръпна завесата на затъмнената ниша. Момичето в леглото вдигна ръка, за да се запази от светлината.

– Мадения, стани – нареди той. Гласът му беше твърд, но нежен. Момичето отвърна лицето си встрани. – Помогни ми, Айла.

Двамата ѝ помогнаха да стъпи на краката си.

Мадения не се възпротиви, но и не помогна. Придържайки я от двете страни, те я изведоха от нишата, а след това и от пещерата. Момичето не даде вид да усеща студa от покритата със сняг земя, въпреки че беше босо. Насочиха се към голяма конусовидна палатка, която Айла не беше забелязала преди. Беше закътана зад едната страна на пещерата, скрита от скали и храсти, и от една дупка в горната ѝ част се виеше дим. Въздухът беше проникнат от силна миризма на сярa.

Влязоха и Лозадунa дръпна коженото покривало върху входа и го завърза плътно. Намираха се в малко преддверие, отделено от останалата част на вътрешността с тежки завеси от мамутска кожа, както определи Айла. Въпреки че навън температурата беше много ниска, вътре беше топло. Двустенната палатка беше построена върху горещ извор, който осигуряваше топлината, но стените бяха сравнително сухи независимо от изпаренията. Въпреки че част от влагата се събираше по стените, образуваше капки и се стичаше надолу по наклонените повърхности до пода, по-голямата част от кондензираната вода се събираше отвътре на външната стена, където студът отвън се срещаше с топлината от вътре. Изолиращият пласт въздух между двете стени беше топъл и поддържаеше вътрешната облицовка почти суха.

Лозадунa им нареди да се съблекат и когато Мадения не се помръдна, каза на Айла да го направи вместо нея. Младата жена се вкопчи в дрехите си, а широко отворените ѝ очи се бяха втренчили в Този, който служи на Майката.

– Опитай се да свалиш дрехите ѝ и ако не ти позволи, вкарай я вътре с тях – каза Лозадунa и се измъкна зад тежката завеса, позволявайки на струйка пара да се измъкне навън. Когато мъжът излезе, Айла успя да свали дрехите на момичето, съблече се бързо и въведе Мадения в стаята зад завесата.

Облаци пара скриваха в топла мъгла пространството вътре, размазваха очертанятията и замаскирваха подробностите, но до изпускащия пара естествен горещ извор Айла успя да различи малък басейн, облицован с

камъни. Изворът и басейнчето бяха свързани с дупка, запушена с издълбана от дърво тапа. От другата страна на басейнчето имаше издълбан дънер за довеждане на студена вода от един близък поток. Дънерът беше повдигнат и наклонен обратно, за да не позволява на водата да тече в басейнчето. Когато издигащата се на таласи пара се разчисти за момент, Айла видя, че вътрешните стени на палатката бяха нарисувани с животни, много, от които бременни и почти изличени от кондензираната се вода, със загадъчни триъгълници, кръгове, трапецовидни и други подобни форми.

Около басейнчето, без да стигат съвсем до стените на палатката, бяха наредени дебели подложки, натъпкани с вълна от муфлони. Те бяха поставени направо върху покритието на пода, което беше удивително меко и топло под босите им крака. Подложките бяха белязани с фигури и линии, водещи към по-плитката лява страна на басейнчето. Под водата можеше да се видят каменни пейки, издълбани в стената на по-дълбоката дясна страна. Близко до задната част бяха издигнали платформа от пръст, която поддържаше три блещукащи каменни лампи – купи във формата на чинийки, напълнени с разтопена мазнина, с фитили от нещо ароматично, плувачи в средата. Лампите бяха наредени около малка статуйка на щедро надарена жена. Айла различи в нея фигурата на Великата майка земя.

Пред пръстения олтар, в средата на почти идеален кръг от обли камъни, сравнително еднакви по форма и размер, се намираше внимателно положено огнище. Лозадунa изникна от парата и вдигна малка пръчица, оставена до една от лампите. В единия ѝ край имаше топчица от тъмна материя, която той поднесе към пламъка. Тя се запали бързо и по миризмата Айла позна, че е била потопена в смола. Той понесе малката факла, пазейки пламъка в шепата, към подготвеното огнище и запали огън. Разнесе се силно ароматично и приятно благоухание, което премахна миризмата на сярата.

– Последвайте ме – каза той. След това постави левия си крак върху една от вълнените подложки между две успоредни линии и тръгна по прецизно очертаната около басейнчето пътека. Мадения се потътри след него, без да знае или да се интересува къде поставя краката си, но Айла го следеше и стъпваше в дирите му. Направиха пълен кръг около басейнчето и горещия извор, прекрачвайки входния отвор за студена вода и дълбоката вада за източване. В началото на втората обиколка Лозадунa започна да напява, обръщайки се към Майката с нейните имена и титли.

– О, Дуна, Велика майко земя, Велика и благодатна повелителко на семейството, Велика майко на всички, Единствена, Неповторима майко, Тази, която ощастливяваш всички жени. Най-състрадателна майко, чуй молбата ни.

Мъжът повтаряше молитвата си отново и отново, докато обикаляха за втори път водата. Когато стъпи с левия си крак върху подложката, от която бяха тръгнали, беше стигнал до „Най-състрадателна майко, чуй молбата ни“, но вместо да повтори, продължи с „О, Дуна, Велика майко земя, едно от твоите чеда беше наранено. Едно от твоите чеда беше насилино. Едно от твоите чеда трябва да бъде пречистено, за да получи благодатта ти. Велика и благодатна повелителко на семейството, едно от твоите чеда се нуждае от помощта ти. Тя трябва да бъде изцелена. Тя трябва да бъде възстановена. Обнови я, Велика майко на всички и ѝ помогни да опознае насладата от твоите Дарове. Помогни ѝ, Единствена, да опознае твоите ритуали на Първите удоволствия. Помогни ѝ, Неповторима майко, да получи твоята благодат. Най-състрадателна майко, помогни на Мадения, дъщеря на Вердения, рожба на лозандунаите, деца на Земята, които живеят близо до високите планини.“

Айла беше развълнувана и очарована от думите и церемонията и ѝ се стори, че е забелязала признаци на интерес у Мадения, което я зарадва. Завършиха третия кръг и Лозадуна ги поведе с внимателно премерени стъпки към пръстения олтар, където трите лампи горяха около малката фигурка на Майката. До друга лампа беше поставен приличащ на нож предмет, издялан от кост. Беше доста широк, с двойно острие и заоблен връх. Той вдигна предмета и се упъти към огнището.

Седнаха около огъня с лица към басейнчето и близо един до друг. Мадения беше в средата. Мъжът взе от близката купчинка кафяви горящи камъни и ги добави към огъня. След това Лозадуна взе една паница от алкова отсрани на издигнатата пръстена платформа. Паницата беше направена от камък, който вероятно в началото бе имал естествена форма на купа, но е бил издълбан с твърд каменен чук. Дъното ѝ беше потъмняло. Той напълни паницата от мехчето за вода в нишата, добави изсушена трева от една малка кошничка и я постави върху горещите въглени.

След това с костения нож направи знак в едно равно място от ситна суха пръст, заобиколена с вълнени подложки. Внезапно Айла разбра за какво служи костта. Мамутоите използваха подобно приспособление, за да правят белези в праха, да записват резултатите и сметките при игра на комар, да съставят ловни стратегии и като нож за разказване на

случки, рисувайки с него картини. Докато Лозадуна продължаваше да рисува знаци, Айла разбра, че той използваше ножа, за да си помогне да разкаже някаква случка, а не за забавление. Той разказваше историята с монотонно припяване, което беше използвал при молбите си към Майката, и рисуваше птици, за да привлече вниманието им и подсили местата, върху които искаше да наблегне. Скоро Айла разбра, че историята беше алегоричен преразказ на насилието над Мадения и птиците бяха използвани като действащи лица.

Младата жена определено беше започнала да проявява интерес, разпознавайки себе си в младата женска птица, за която той разказваше и внезапно започна да плаче със силни хълцания. Този, който служи на Майката изтри цялата сцена с плоската страна на чертожния нож.

– Изчезна! Никога не се е случвало! – каза той и след това нарисува само женската птица. – Тя отново е цяла, каквато беше в началото. Ето какво ще се случи на теб, Мадения, с помощта на Майката. Ще изчезне, като че ли никога не се е случвало.

Наситената с пара палатка започва да се изпълва с аромата на мента, приятна остра миризма, която Айла не можа да определи точно. Лозадуна провери изпускащата пара вода върху въглените и след това извади пълна чаша от нея.

– Изпий това! – заповяда той.

Мадения беше сварена неподготвена и изгълта течността, преди да успее да помисли или да се противопостави. Той гребна още една чаша за Айла и една за себе си. След това се изправи и ги поведе към басейнчето.

Лозадуна бавно, но решително навлезе в изпускащата пара вода. Мадения влезе след нея и Айла я последва. Но рязко извади крака си, когато стъпи във водата. Беше гореща. „Тази вода е толкова топла, че почти може да се готви с нея“ – помисли тя и само с огромно усилие отново потопи крака си във водата, но остана така за известно време, преди да направи още една крачка. Често се беше къпала и плувала в студените води на реките, потоците и езерата, дори в толкова студена вода, че чупеше тънката ледена корица по повърхността ѝ; беше се къпала във вода, подгривана на огън, но никога преди не беше влизала в гореща вода.

Въпреки че Лозадуна ги въведе бавно в басейнчето, за да им даде възможност да свикнат с топлината, на Айла ѝ трябваше повече време да достигне до каменните седалки. Но докато навлизаше в дълбокото, усети как в тялото ѝ се разлива успокояваща топлина. Седна до

брадичката във вода и се отпусна. „Не е съвсем лошо“ – помисли тя. В действителност от топлината ѝ беше добре.

Когато се настаниха и свикнаха с водата, Лозадуна нареди на Айла да поеме въздух и потопа главата си под водата. Щом се надигна усмихнатата, той каза на Мадения да направи същото. Накрая се потопа и той и след това ги изведе от басейнчето.

Отиде до завесата, закриваща входа, и взе оттам една дървена купа, пълна с гъсто, бледожълто вещество, наподобяващо обилна пяна. Лозадуна остави купата на място, облицовано с плътно наредени плоски камъни. Бръкна в нея, извади пълна шепа от пяната, намаза тялото си и нареди на Айла да направи същото с Мадения и след това със себе си, като не забравя косите.

Мъжът пееше без думи, докато разтриваше тялото ѝ с мекото, плъзгаво вещество и Айла имаше чувството, че пеенето му не беше толкова ритуал, колкото израз на наслада. Тя беше замаяна и се питаше дали не се дължи на отварата, която бяха пили.

Когато сапунената пяна свърши, Лозадуна вдигна дървената купа, отиде до басейнчето и я напълни с вода, след това се върна при облицованото с камъни място и я изля върху себе си, отмивайки пяната. Обля се с още две пълни с вода купи, след това донесе още и ги изля върху двете жени. Водата се оттече встрани от басейнчето и попи в пукнатините на облицовъчните камъни. След това Този, който служи на Майката ги поведе отново към горещия басейн, пеейки без думи.

Седнаха в минералната вода и Айла се почувства напълно отпусната. Горещият басейн ѝ напомни за потните бани на мамутоите, но беше, разбира се, много по-добър. Когато Лозадуна реши, че им е достатъчно, бръкна в дълбокия край на басейнчето и извади дървената тапа. Тя се стресна, когато водата започна да се оттича през дълбокия изпускателен канал и мъжът започна да крещи.

– Сатанински дух, върви си! Пречистващи води на Майката, отнесете всички следи от докосването на Чароли и хората му. Нечистотии, изтичайте заедно с водата, напуснете това място. Когато всичката вода изчезне, Мадения ще бъде изцерена и пречистена. Водите на Майката ще са я направили каквато е била преди! – и те излязоха от водата.

Лозадуна ги изведе навън, без да им позволи да се облекат. Бяха така затоплени от горещата вода, че студеният вятър и мръзнецата земя под босите им крака ги освежиха. Малкото хора отвън не им обърнаха внимание или извиха главите си встрани при преминаването им. Айла внезапно си припомни с неприязън за един друг път, когато хора я

гледаха, но отказаха да я видят. Но сега не беше както при проклятието на Клана. Тя беше сигурна, че хората наистина ги виждаха, но се преструваха по-скоро от учтивост, отколкото заради проклятие. Ходенето ги охлади бързо и когато стигнаха церемониалния навес, с радост намериха горещ ментов чай и сухи одеяла, с които да се завият.

Айла погледна ръцете си стиснали чашата. Бяха набръчкани, но абсолютно чисти. Започна да реши косата си с прибор от няколко зъба от кост и забеляза, че косата ѝ скърца, когато прекарва пръстите си през нея.

– Каква беше тази мека, хлъзгава пяна? – попита тя. – Мие като сапунен корен, но много по-добре.

– Соландия я прави – отвърна Лозадунa. – Има нещо като дървесна пепел и мазнина, но ще трябва да питаш нея.

Айла се среса и се зае с косата на Мадения.

– Как правите водата толкова гореща?

Мъжът се усмихна.

– Това е дар на Майката за Лозадунците. В този район има няколко горещи извора. Част от тях се използват от всички и по всяко време, но останалите са свещени. Считаме този за централен. От него идват всички други, така че е най-свещеният. Той прави тази Пещера особено почитана. Ето защо е толкова трудно да бъде напусната, но вече е пренаселена и част от младите възнамеряват да потърсят друга. Надолу по реката, от другата ѝ страна, има едно място, което може би ще харесат, но е в територията на плоскоглавците или поне много близо до нея, така че все още не са решили какво да правят.

Айла кимна, чувствайки се така затоплена и отпусната, че не ѝ се искаше да мърда. Забеляза, че и Мадения е по-отпусната, вече не така скована и затворена в себе си.

– Какъв чудесен Дар е тази топла вода! – възкликна чужденката.

– Важното е да се научим да бъдем благодарни за всички дарове на Майката – каза мъжът – и особено за Дарът на удоволствието.

Мадения се вдърви.

– Дарът ѝ е лъжа! Не е удоволствие, а само болка – за пръв път проговори тя. – Те не спряха, независимо от молбите ми. Само се смееха и когато някой свършеше, започваше друг. Исках да умра – каза и избухна в хълцания.

Айла се изправи, приближи се до момичето и го хвана за ръка.

– Беше ми за пръв път, а те не искаха да спрат. Не искаха да спрат – продължаваше да плаче жената. – Никой мъж няма повече да ме

докосне.

– Имаш право да се сърдиш. Имаш право да плачеш. Това, което са ти направили, е ужасно. Зная как се чувстваш – каза Айла.

Младата жена се отдръпна встрани.

– Как можеш да знаеш какво чувствам? – попита, изпълнена с горчивина и гняв.

– Някога и аз изпитах същата болка и унижение.

Младата жена се изненада и Лозадуна кимна като че ли внезапно е разбрал нещо.

– Мадения – гласът на Айла беше изпълнен с нежност, – когато бях почти на твоята възраст, може би малко по-млада, скоро след като бяха започнали месечните ми цикли, аз също бях насилена. Беше ми за пръв път. Не знаех, че трябваше да бъде Удоволствие. Усещах само болка.

– Но само един мъж? – попита Мадения.

– Само един мъж, но след това той го искаше много пъти и аз го намразих – отвърна тя, изненадана от гнева, който все още усещаше.

– Много пъти? Дори и след като си била насилена първия път? Защо никой не го спря?

– Всички вярваха, че това е негово право. Мислеха, че греша, като изпитвам такъв гняв и омраза, и не разбираха защо изпитвам болка. Започнах да се питам дали нещо не е наред с мен. След известно не изпитвах нито болка, нито Удоволствие. Не беше правено за Удоволствие, а за да ме унижи и аз никога не престанах да го мразя. Но... престанах да обръщам внимание. Случи се чудо и независимо от това, което той правеше, аз мислех за нещо друго, нещо радостно и не му обръщах внимание. Когато разбра, че не може да ме накара да чувствам нещо, дори и гняв, мисля, че се почувства унижен и накрая се отказа. Но аз вече не исках мъж дори и да се докосне отново до мен.

– Никой мъж повече няма да докосне и мен.

– Не всички мъже приличат на Чароли и бандата му, Мадения. Някои са като Джондалар. Той беше този, който ми показва щастието и Удоволствието от Дара на Майката, и аз те уверявам, че това е великолепен Дар. Дай си възможност да срещнеш мъж като Джондалар и ти също ще опознаеш това щастие.

Мадения поклати глава.

– Не! Не! Това е ужасно!

– Зная, че е ужасно. Даже и най-хубавите Дарове могат да бъдат използвани погрешно и доброто да се превърне в зло. Но някой ден ще поискаш да станеш майка, Мадения, а никога няма да можеш, ако не

поделиш Дара на майката с някой мъж.

Жената плачеше и лицето ѝ беше мокро от сълзите.

– Не говори така. Не искам да слушам за това.

– Зная, че не искаш, но е истина. Не позволявай на Чароли да разруши доброто за теб. Не му позволявай да ти отнеме шанса да станеш майка. Премини през Първите си Обреди, така че да разбереш, че не е ужасно. Научих го най-накрая, въпреки че нямаше събиране и церемония, за да бъде отпразнувано. Майката намери начин да ми даде това щастие. Изпрати ми Джондалар. Дарът е нещо повече от Удоволствие, Мадения, много повече, ако се споделя с нежност и любов. Ако болката, която изпитах първия път, беше цената, с радост бих я платила многократно за любовта, която опознах. Ти си изстрадала толкова много, че може би Майката също ще те възнагради с някой необикновен, ако ѝ дадеш тази възможност. Само си помисли за това, Мадения. Не казвай не, преди да си помислила.

Айла се събуди по-отпочинала и освежена, отколкото си спомняше някога да е била. Тя се усмихна лениво и протегна ръка към Джондалар, но той вече беше станал и излязъл. Почувства за момент разочарование, но след това си спомни, че я беше будил, за да ѝ каже, че отива на лов с Ладуни и няколко други от ловците, и да я попита дали иска да тръгне с тях. Тя беше отклонила предложението, което ѝ беше направено и предишната вечер, защото имаше други планове за деня и беше останала в леглото да полежи в топлите кожи.

Този път реши да стане. Протегна се и прокара ръце през косата си, наслаждавайки се на копринената ѝ мекота. Соландия беше обещала да ѝ покаже как да прави пенливия сапун, който я бе накарал да се почувства така чиста и направил косата ѝ мека.

Закуската беше същата, която получаваха всяка сутрин, откакто бяха пристигнали – бульон от сварени сушени парчета речна риба, хваната в началото на годината с мрежи във Великата майка река.

Джондалар ѝ бе казал, че Пещерата изпитва недостиг от хранителни запаси, което беше причината да тръгне на лов, въпреки че не месото и рибата бяха нещото, за което хората жадуваха. Не гладуваха, дори не изпитваха липса на храна, имаха достатъчно за ядене, но краят на зимата беше толкова наблизо, че разнообразието се беше изчерпило. Сушеното месо и риба бяха омръзнали на всички. Даже пряното месо щеше да бъде някаква промяна, въпреки че нямаше да ги задоволи напълно. Бяха гладни за зеленина и издънки от зеленчуци, пресни плодове. Айла

беше обиколила района около пещерата, но лозадунците го бяха правили през целия сезон и обрала всичко. Все още разполагаха с достатъчно количество мазнина, което ги предпазваше от липса на белтъчини и им даваше достатъчно калории, за да ги поддържа здрави, макар че винаги се прибавяше към супите за по-късните храненияя.

На празненството, което беше част от Церемонията на майката на следващия ден, храната щеше да бъде ограничена. Айла вече беше решила да даде последната си сол и някои от сезонните билки, да прибави подправки и ценни хранителни добавки – витамини и минерали, от които се нуждаеха телата им и към които основно се стремяха. Соландия й бе показала малките си припаси от ферментирани напитки, най-вече брезава бира, за които бе казала, че ще направят случая празничен.

Жената бе казала също, че ще използва част от складираната мазнина, за да направи сапун. Когато Айла изказа загрижеността си, че ще употребят за това от необходимата им храна, Соландия отговори, че на Лозадунци му харесва да го използва при церемониите, и заяви, че запасите им от сапун са почти изчерпани. Докато по-възрастната жена се занимаваше с децата си и подготвяше всичко, Айла излезе с Вълчо, за да нагледа Уини и Рейсър и да прекара известно време с тях.

Соландия отиде до широкия вход на пещерата, за да каже, че е готова, но остана там и се загледа в гостенката си. Айла току-що се беше върнала от галопирането през полето, смееше се и си играеше с животните. От начина, по който тя се отнасяше с тях, на по-възрастната жена й хрумна, че животните й бяха като деца.

Няколко от младоците на Пещерата, включително и две от нейните деца, също наблюдаваха. Крещяха и викаха Вълчо, който погледна към Айла, очевидно нетърпелив да се присъедини към тях, но изчака съгласието й. Тя забеляза жената, стояща до входа на пещерата, и побърза към нея.

– Надявах се, че Вълчо ще се занимава бебето – каза Соландия. – Вердегия и Мадения ще дойдат да помогнат, но процесът иска съсредоточаване.

– О, майко! – извика най-голямото момиче, Дозалия. То беше едно от тези, които се опитваха да примамят Вълчо да отиде при тях. – Бебето винаги се заиграва с него.

– Ами, ако искаш да се погрижиш за бебето вместо...

Момичето се намръщи и веднага след това се усмихна.

– Може ли да го изведем? Няма вятър, а и ще го облека топло.

– Мисля, че може.

Айла погледна към вълка, който беше вдигнал поглед в очакване.

– Пази бебето, Вълчо – заповяда му тя и той излая радостно в отговор.

– Имам малко добра мамутска мас, която претопих миналата есен – каза Соландия, докато вървяха към преграденото ѝ жилище. – Миналата година имахме добър успех в лова на мамути. Ето защо все още имаме толкова много мазнина. Без нея зимата щеше да бъде трудна. Вече започнах да я топя.

Стигнаха до входа точно когато децата изтичаха навън, носейки най-малкото.

– Да не загубите ръкавиците на Мичери – извика Соландия след тях.

Вердегия и Мадения вече бяха вътре.

– Донесох малко пепел – каза Вердегия.

Мадения само се усмихна колебливо.

Соландия видя с удоволствие желанието ѝ да стане от леглото и отново да бъде сред хора. Каквото и да бяха правили при горещия извор, изглежда, беше помогнало.

– Сложих няколко горящи камъка в огъня за чай. Мадения, ще ни направиш ли малко – помоли тя. – След това ще използвам останалите, за да стопля отново водата за топене на мазнина.

– Къде да оставя тази пепел? – попита Вердегия.

– Можеш да я смесиш с моята. Започнах да топя преди малко.

– Лозадуна каза, че използвате мазнина и пепел – забеляза Айла.

– И вода – добави Соландия.

– Изглежда странна комбинация.

– Да, така е.

– Какво ви накара да смесите тези неща? Искам да кажа, как стигнахте до мисълта да го направите?

Соландия се усмихна.

– В действителност стана случайно. Бяхме на лов. Бях запалила огън в огнище в дълбока яма и печях малко тлъсто мамутско месо. Започна да вали силно. Грабнах месото, шиша и всичко останало и хукнах да търся подслон. След като дъждът намаля, тръгнахме обратно насам към пещерата, но бях забравила една чудесна дървена купа за готвене и се върнах за нея на следващия ден. Огнището беше пълно с вода и в нея плуваше нещо, което приличаше на гъста мръсна пяна. Никога нямаше да ми направи впечатление, ако не бях изпуснала вътре един черпак и бръкнах, за да го хвана. Отидох до потока да го измия. Беше гладко и

хлъзгаво като истински сапунен корен, но по-добро, а и ръцете ми бяха станали съвсем чисти. Черпакът също. Мазнината беше напълно отмита. Върнах се обратно, напълних купата с пяна и я донесох тук.

– Толкова лесно ли се прави? – учуди се Айла.

– Не. В действителност не е толкова лесно. Не че е трудно, но иска известен опит – отвърна Соландия. – Първия път имах късмет. Всичко трябва да бъде съвсем точно. Оттогава непрекъснато го правя по същия начин, но не винаги успявам.

– Как го правиш? Би трябвало да си разработила няколко начина, за да постигаш успех в повечето случаи.

– Не е трудно да се обясни. Стопявам почистената мазнина, става от всякакъв вид, но всеки е различен. Най-много харесвам мамутската. След това вземам дървена пепел, смесвам я с топла вода и оставям сместа да престои известно време. След това я прецеждам през мрежа или кошница с дупки в дъното. Сместа, която се прецеди, е силна. Може да разрани или изгори кожата ти, уверих се в това. Трябва незабавно да я отмиеш. Както и да е, след това разбъркваш силната смес в мазнината. Ако имаш късмет, получаваш мека пяна, която чисти всичко, дори кожа.

– Но не винаги успяваш – каза Вердения.

– Не. Много неща могат да се объркат. Понякога бъркаш и бъркаш, и бъркаш, а не иска да се смеси. Ако това се случи, малко нагриване може да помогне. Понякога съставките се отделят и могат да се получат един твърде силен и един твърде мазен пласт. Понякога се пресича на буци. Понякога се получава по-твърда смес, отколкото друг път, но това не е лошо. Независимо от всичко с течение на времето се втвърдява.

– Но понякога се получава, както първия път – каза Айла.

– Едно нещо, което съм научила, е, че мазнината и течността от пепел трябва да бъдат топли почти колкото кожата на ръката. Като я напърскаш малко, не трябва да усещаш нито студ, нито топлина. Пепелявата течност е по-трудна за определяне, защото е силна и може да те изгори слабо, и тогава ще трябва да я измиеш със студена вода. Ако те изгори по-силно, разбираш, че трябва да добавиш още вода. Обикновено не изгаря много, но не бих искала да попадне в очите ми. Може да започне да щипе, ако се приближиш твърде много до изпаренията.

– И смърди – допълни Мадения.

– Вярно е – потвърди Соландия. – Смърди. Ето защо винаги правя сместа в средата на пещерата, дори и когато съм подготвила всичко тук.

– Мамо! Мамо! Ела бързо! – Влетя в пещерата Неладия, втората дъщеря на Соландия и след това изтича навън.

– Какво има? Нещо се случи на бебето ли? – извика жената, втурвайки се след нея. Останалите я последваха до входа.

– Вижете! – посочи Дозалия и те всички погледнаха навън. – Бебето ходи!

Мичери се беше изправил до вълка, държеше се за козината му с широка, самодоволна усмивка и крачеше несигурно, докато Вълчо бавно и внимателно се придвижваше напред. Всички се засмяха с облекчение, последвано от възхищение.

– Този вълк усмихва ли се? – попита Соландия. – Струва ми се, че го прави. Изглежда толкова доволен от себе си, че се смее.

– Аз също мисля така – потвърди Айла. – Често съм си мислила, че може да се смее.

– Не е само за церемонии, Айла – говореше Лозадунa. – Ние често използваме топла вода само за да се къпем. Ако искаш да вземеш вътре и Джондалар само за да се отпуснете, ние нямаме нищо против. Свещените води на майката са като другите й Дарове за Нейните деца. Те са предназначени да бъдат ползвани, да им се наслаждават и радват. Точно както трябва да се наслаждаваме на чая, който си направил – добави той, вдигайки чашата.

Почти цялата Пещера, тези, които не бяха отишли на лов, се бяха настанили около огнището в откритата централна част на пещерата. Повечето хранения не бяха организирани, с изключение на специални случаи. Понякога хората се хранеха поотделно, на семейни групи и понякога с останалите. Този път тези, които бяха останали в пещерата, се бяха събрали за обедното хранене и яли заедно, най-вече заради любопитството на всички към гостите. Яденето се състоеше от гъста месна супа от крехко, изсушено еленско месо, допълнена с малко мамутска тлъстина, която я правеше zasiщаща и достатъчно хранителна. Завършваха с чай, който беше направила Айла, и всички отбелязаха колко е хубав.

– Когато се върнат, може би ще използваме басейна. Мисля, че той ще се зарадва на една топла баня и бих искала да я споделя с него – каза тя.

– По-добре я предупреди, Лозадунa – каза една жена с хитра усмивка. Беше представена като съпруга на Ладуни.

– За какво да ме предупреди, Ларония?

– Понякога се налага да избираш измежду Даровете на Майката.

– Какво искаш да кажеш?

– Иска да каже, че Свещените води могат да бъдат прекалено разпускащи – каза Соландия.

– Все още не разбирам – намръщи се Айла. Знаеше, че всички говорят за едно и в това има елемент на хумор.

– Ако заведеш Джондалар на топла баня, тя ще отнеме силата на мъжествеността му – каза Вердения, по-откровена от другите – и могат да минат няколко часа, преди да се изправи отново. Така че не очаквай много от него след топлата баня. Не и веднага. Много от мъжете не се къпят в Свещените води на Майката именно по тази причина. Страхуват се, че мъжествеността им ще се оттече в Свещените води и никога няма да се върне.

– Може ли това да се случи? – попита Айла, гледайки в Лозадун.

– Никога не съм видял или чул – отвърна мъжът. – Ако все пак има нещо, то обратното изглежда по-вероятно. Мъжът става по-енергичен малко след това, но то е, защото се е отпуснал и се чувства добре.

– Аз наистина се чувствах чудесно след топлата баня и спях много добре, но мисля, че не беше само от водата – каза Айла. – Може би чаят?

Мъжът се усмихна.

– Това беше важен ритуал. В една церемония винаги има нещо повече.

– Е, аз съм готова да се върна в Свещените води, но мисля да почакам Джондалар. Смяташ ли, че ловците ще се върнат скоро?

– Сигурен съм – увери я Ларония. – Ладуни знае, че преди утрешното Празненство на майката трябва да се свършат някои неща. Мисля, че не биха отишли днес, ако не искаше да види как действа дългобойното ловно оръжие на Джондалар. Как го нарича той?

– Копиехвъргач, и е много ефикасно, но както и всичко друго също иска опит. По време на пътешествието си правихме много упражнения.

– Ти можеш ли да си служиш с неговия копиехвъргач? – полюбопитства Мадения.

– Имам свой. Винаги съм обичала да ловувам.

– Защо не отиде с тях днес? – попита момичето.

– Защото исках да разбера как се прави това почистващо вещество. Имам няколко дрехи, които искам да почистя и закърпя – каза Айла, стана и се отправи към церемониалната палатка, но се спря. – Имам нещо, което бих искала да покажа на всички. Някой виждал ли е досега изтегляч на конец? – Всички поклатиха глави с озадачени погледи. – Ако ме почакате за момент, ще донеса моя, за да ви покажа.

Айла се върна от жилищното помещение с принадлежностите си за шиене и няколко дрехи, които беше приготвила за поправка. Всички се

струпаха около нея, за да видят още едно от чудните неща, които бяха донесли пътешествениците, тя извади от принадлежностите си малък цилиндър, направен от леката, куха кост на птичи крак, изтръска от него две игли от слонова кост и подаде едната на Соландия.

Жената разгледа внимателно добре полираното миниатюрно копие. Единият му край беше изострен като шило. Другият беше малко по-дебел и през него беше пробита съвсем малка дупчица. Жената помисли малко и внезапно се досети за какво служи.

– Не каза ли, че това е изтегляч на конец? – попита тя, подавайки го на Ларония.

– Да. Ще ви покажа как да го използвате – отдели Айла тънка ивица сухожилие от по-дебела влакнеста нишка. Намокри края и го заглади до точица, след това го изчака да изсъхне. Конецът от сухожилие се втвърди леко и запази формата си. Тя го наниза през дупчицата в задния край на мъничкото копие от слонова кост и го остави за момент настрана. Взе малък прибор от кремък с остър връх и проби с него дупки близо до краищата на дрехата, чиито бодове покрай страничния шев се бяха изтеглили, а някои от тях бяха прокъсали кожата. Новите дупки бяха малко по-назад от предишните.

След като направи дупките за новия шев, Айла се зае да им демонстрира новото приспособление. Прокара върха на костената игла, през дупките в кожата и хващайки здраво малкото копие изтегли конца, завършващ с малко възелче.

– Ооо! – въздъхнаха в един глас хората, които се бяха разположили наблизко и особено жените. – Вижте! Тя не хвана конца, а направо го изтегли. Мога ли и аз да опитам?

Айла подаде дрехата наоколо и на всяка една да опита, като обясняваше, показваше и им разказваше как ѝ е хрумнала мисълта и как всички в Лъвския бивак са ѝ помагали да я развие и я осъществи.

– Това е много добре направено шило – забеляза Соландия, разглеждайки го отблизо.

– Изработи го Уимез от Лъвския бивак. Също той направи и пробиращ, който използвах, за да пробия дупките, през които мина конецът – обясни Айла.

– Тази принадлежност е много трудна да се направи – каза Лозадун.

– Джондалар казва, че Уимез е единственият каменар на кремък, когото някога е срещнал, сръчен колкото Даланар и може би малко повече.

– Това е висока похвала от него – каза Лозадунa. – Всички признават Даланар за най-големият майстор в обработката на камък. Уменията му са известни даже и от тази страна на глетчера, сред лозадунците.

– Но Уимез също е майстор.

Всички се обърнаха изненадани. Джондалар, Ладунци и няколко от останалите ловци бяха влезли в пещерата, носейки със себе си убита дива коза.

– Имали сте сполука – зарадва се Вердения. – И ако никой не се възпротиви, аз искам кожата. Исках малко вълна от дива коза, за да направя постелята за Майчинството на Мадения – изпревари тя с желанието си всички останали.

– Мамо! – смути се Мадения. – Как можеш да говориш за майчинство?

– Мадения трябва да премине Първите си Обреди, преди да се мисли за Майчинството – каза Лозадунa.

– Доколкото се отнася до мен, тя може да получи кожата – заяви Ларония – и да я ползва, за каквото поиска – долови тя следа от алчност в молбата на Вердения. Не им се случваше често да убият някоя от неувеличимите дивы кози и поради това вълната им беше рядкост и по тази причина скъпа, особено в края на зимата след цял един сезон на съгъстяване преди пролетното окапване да ѝ е придало марцалив вид.

– Мен също не ме интересува. Вердения може да я вземе – каза Соландия. – Независимо кой ще вземе кожата, прясното козе месо е добре дошла промяна, особено за Празненството на Майката.

Няколко от останалите също изразиха съгласието си и никой не се противопостави. Вердения се усмихна. Предявявайки претенциите си първа, тя осигури ценната кожа за себе си, точно както се беше надявала.

– Прясното козе ще стане добре със сушения чесън, който съм донесла, а имам и боровинки.

Отново всички погледнаха към входа на пещерата. Айла видя млада жена, която не беше срещала преди това. Тя водеше за ръка малко момиченце и беше следвана от млад мъж.

– Филония! – извикаха в хор няколко човека.

Ларония и Ладунци се втурнаха към нея, придружени от всички останали. Явно младата жена не им беше непозната. След няколко приветствени прегръдки Ларония взе бебето, а Ладунци вдигна малкото момиченце, изтичало към него, и го постави на раменете си, а то погледна надолу и се засмя доволно.

Джондалар стоеше до Айла и се усмихваше на щастливата сцена.

– Това момиче би могло да ми бъде сестра – каза той.

– Филония, виж кой е тук – поведе Ладуни младата жена към тях.

– Джондалар? Ти ли си? – попита тя, гледайки го с интерес. – Дори и не съм си помисляла, че ще се върнеш. Къде е Тонолан? Има някой, когото искам да види.

– Съжалявам, Филония. Сега той се движи в друг свят – отвърна Джондалар.

– О! Съжалявам да го чуя. Исках да види Тонолия. Сигурна съм, че тя е дете на неговия дух.

– Аз също съм сигурен в това. Тя съвсем прилича на сестра ми като че ли и двете са рожби на едно огнище. Бих искал майка ми да я види, но мисля, че ще бъде доволна дори само да знае, че нещо е останало от него на този свят – детето на духа му.

Младата жена забеляза Айла.

– Но ти не си се върнал сам.

– Не, не е – каза Ладуни, – но почакай да видиш и другите му спътници. Няма да повярваш на очите си.

– Дошъл си в най-подходящото време. Утре ще бъде Празненството на Майката – заяви Ларония.

ГЛАВА 37

Хората от Пещерата на Свещените топли извори очакваха с голям ентузиазъм Празненството в чест на Майката. Айла и Джондалар бяха пристигнали в късна зима, когато животът става изключително еднообразен и отегчителен и бяха предизвикали достатъчно вълнение, за да поддържат дълго възбудата у обитателите на Пещерата, а любопитството им щеше да бъде подхранвано в продължение на много години от неизбежните разкази. От самия момент, в който пристигнаха, яхнали конете си, следвани от Вълка, който обича деца, всички бяха изпълнени с предположения. Двамата разказваха увлекателни случки от пътешествията си, споделяха интересни нови идеи и демонстрираха поразителни приспособления като копиехвъргачите и изтеглячите на конци.

Сега всички говореха за нещо магическо, което жената щеше да им покаже по време на празненството, нещо, което е свързано с огън като техните горящи камъни. Лозадуна беше споменал нещо в този смисъл по време на вечерята им. Гостите бяха обещали също така да демонстрират копиехвъргача на поляната пред пещерата, така че всички да видят възможностите му, а Айла щеше да покаже какво може да се направи с прашка. Но дори обещаните демонстрации не бяха възбудили любопитството им колкото тайната, отнасяща се до огъня.

Айла откри, че да бъдеш непрекъснато център на вниманието е не по-малко уморително от постоянното пътуване. Хората я засипаха цяла вечер с въпроси и искаха мнението и виждането ѝ за неща, за които тя си нямаше понятие. До залез слънце вече бе изморена и нямаше желание да приказва. Скоро след настъпването на мрака напусна събралите се около огъня в средата на пещерата и отиде да си легне. Вълчо тръгна с нея, а Джондалар малко след това, оставяйки Пещерата да гъмжи от разговори и предположения в отсъствието им.

В мястото за спане, отредено им в церемониалното и спално помещение на Лозадуна, те се приготвиха набързо за следващия ден и след това пропълзяха в кожените завивки. Джондалар я докосна, правейки началното предложение, което Айла приемаше като „сигнал“, но тя беше нервна, а и той искаше да запази силите си. Човек никога не знае какво може да очаква от Празненството на Майката и Лозадуна им бе намекнал, че няма да е лошо, ако се въздържат и изчакат да свърши специалния ритуал, който са замислили в чест на Майката.

Беше говорил с Този, който служи на майката за загрижеността си по повод способността да даде деца на огнището си и дали Майката ще намери духа му приемлив за нов живот. Бяха решили да извършат индивидуален ритуал преди празненството, за да поискат помощта на Майката.

Айла не можа да заспи дълго след като чу дълбокото дишане на заспалия мъж, уморена, но неможеща самата тя да потъне в сън. Непрекъснато се обръщаше, опитвайки се да не събуди Джондалар. Сънят не идваше и мислите ѝ се носеха в странни посоки, докато се мяташе между живи образи и колебливи сънища.

Поляната беше потънала в свежата зеленина на тучната пролетна растителност, оживена в различни нюанси от разцъфналите цветя. В далечината стръмната скална стена с цвят на слонова кост надупчена от пещери и нашарена от черни нишки, проточващи се нагоре и около обширна скална канара, блестеше на светлината, хвърляна от високото, чисто небе. Отразената слънчева светлина искреше в реката, течаща в основата и, на места съвсем до нея, след това завиваше встрани, но, общо взето, следваше очертанията на стената.

На средата на полето, простиращо се в равното, надалеч от реката, стоеше и я наблюдаваше мъж, мъж от Клана. След това той се обърна и тръгна към скалата, подпирайки се на тояга и влачейки крака си, по въпреки това вървеше бързо. Не каза нищо и не направи никакъв знак, но тя знаеше, че той иска да го последва. Тя побърза да го настигне и когато застанаха един пред друг, той я погледна с единствено то си здраво око. То беше тъмнокафяво, сълзливо, пълно със състрадание и мощ. Позна наметалото от мечка кожа, което покриваше пънчето от ръката, отрязана още, когато е бил момче. Баба му, призната лечителка, отрязала безполезния, парализиран крайник, гангрениясал след осакатяването му от пещерна мечка. Креб беше загубил окото си по време на същата среца.

Наближиха каменната стена и тя забеляза някакво странно образувание близо до върха на надвисналата канара. Продълговат, малко плосък, огромен каменен блок във формата на колона, по-тъмен на цвят от меката основа на варовика, която го поддържаше, се беше наклонил от върха като че ли замръзнал точно когато е започнал да се смъква надолу. Каменният блок не само даваше чувството, че всеки момент ще падне, което я караше да се страхува, но и разбра, че в него има нещо важно; нещо, което тя трябваше да си спомни; нещо, което

беше направила или би трябвало да направи, или да не направи.

Затвори очи, опитвайки се да си припомни. Видя тъмнина – дълбока, кадифена, тъмнина, така напълно лишена от светлина, каквато би могла да бъде единствено в дълбока планинска пещера. В далечината се появи мъничко петънце светлина и тя тръгна към нея, опипвайки пътя си по тесния коридор. Когато наближи, видя Креб и други могъри и внезапно изпита силен страх. Не искаше този спомени бързо отвори очи.

Намери се на брега на малката рекичка, която се виеше покрай основата на стената. Погледна през водата и видя Креб да се влачи по пътеката към падащото скално образувание. Беше изостанала след него и не знаеше как да прекоси реката и да го настигне.

– Креб, съжалявам. Не исках да те последвам в пещерата – извика след него.

Той се обърна и нетърпеливо я повика с ръка.

– Побързай! – направи ѝ знак да прекоси реката, която беше станала по-широка и дълбока и се беше напълнила с лед.

Ледът се увеличаваше, отдалечавайки го от нея.

– Почакай! Креб, не ме изоставяй тук! – изпищя тя.

Отвори очи и усети чувство на празнота и непонятен, силен страх. Видя стените на жилищното помещение, покрити с кожи, червеникавия отблясък от огнището и неясния силует на мъжа до нея. Протегна ръка и се хвана за него.

– Трябва да побързаме, Джондалар! Трябва незабавно да напуснем това място.

– Ще го напуснем – обеща той. – Веднага след като стане възможно. Но утре е Празненството на Майката, а и трябва да решим дали е необходимо да пресичаме леда.

– Лед! Трябва да пресечем река от лед!

– Да, зная – хвана ръката ѝ и се опита да я успокои. – Но трябва да измислим как да я пресечем с конете и Вълчо. Ще ни е необходима храна и начин за намиране вода за всички ни. Ледът там е дълбоко замръзнал.

– Креб каза да побързаме. Трябва да тръгваме.

– Веднага след като стане възможно, Айла. Обещавам ти, веднага след като стане възможно – каза той. Тревогата ѝ се предаде и на него. Те наистина трябваше да тръгват и незабавно да пресекат глетчера, но не можеха да го направят преди Празненството на Майката.

Въпреки че не успяваше да затопли много мразовития въздух, късното следобедно слънце струеше през клоните на дърветата, които прекършваха искрящите лъчи, но не спираха ослепителната светлина от запад. На изток покритите с лед планински върхове, отразяващи блясъка на кълбото, което бавно потъваше в страховити облаци, обагнени в бледорозова жарава, излъчвана сякаш от леда. Светлината скоро щеше да изчезне, но Джондалар и Айла продължаваха да стоят на поляната пред пещерата и той наблюдаваше в очакване заедно с всички останали.

Айла пое дълбоко дъх, задържа го и се прицели внимателно. Прехвърли двата камъка в ръката си, постави единия в гнездото на прашката, завъртя я около себе си и хвърли, отпусайки единия ѝ край. След това започвайки от другия край, който продължаваше да държи, прекара прашката през ръката си, за да хване свободния, пусна втория камък в чашката, завъртя и хвърли отново. Двата камъка полетяха един след друг по-бързо, отколкото някой от зрителите би могъл да си представи.

– Ооо! Гледайте! – извикаха хората, които стояха до входа на пещерата по време на демонстрацията на копиехвъргача и мятането на камъни, и едновременно изпуснаха дъх, който дотогава бяха задържали, изразявайки изненадата и възхищението си.

– Тя пръсна и двете снежни топки чак в другия край на поляната.

– Мислех, че е добра с копиехвъргача, но тя била още по-добра с тази прашка.

– Тя каза, че са необходими дълги упражнения, за да се научиш да хвърляш точно копията, а колко ли упражнения ще са необходими, за да започнеш да хвърляш камъни по този начин? – удиви се Лароги. – Мисля, че ще е по-лесно да се науча да използвам копиехвъргача.

Демонстрацията приключи и с настъпването на нощта Ладуни излезе пред хората и обяви, че подготовката за празненството е почти привършила.

– Ще се сервира при централното огнище, но първо, Лозадунa ще посвети Празненството на Майката при Церемониалното Огнище и Айла ще направи още една демонстрация. Това, което ще ви покаже, е забележително.

Хората възбудено се отправиха от входа навътре в пещерата и Айла забеляза, че Мадения приказва с няколко приятели, и остана доволна от това, че я вижда да се смее. Мнозина бяха изразили радостта си, че я виждат отново заета с дейностите на групата, въпреки че все още продължаваше да бъде боязлива и затворена в себе си. Младата жена си помисли колко е различно, когато усетиш вниманието на хората към себе

си. За разлика от нейния случай, когато всички смятаха, че Брод има право да я насилва винаги когато пожелае, и я намираха за странна в съпротивата и омразата ѝ към него, Мадения имаше подкрепата на хората. Бяха ядни на насилниците ѝ, разбираха какво изпитание е било за нея, и желяха да поправят злото, което ѝ бе причинено.

Изчаквайки всички да се настанят в закритото пространство на Церемониалното Огнище, Този, който служи на Майката излезе от сянката и застана зад осветено огнище, обградено с еднакви кръгли камъни. Взе малка тояжка с натопен в смола край, задържа я в огъня, докато се запали, обърна се и се приближи до каменната стена на пещерата.

Тялото му пречеше и Айла не можеше да види какво прави, но когато го озари светлина, разбра, че е запалил нещо, вероятно лампа. Той направи няколко движения и започна да напява познат припев – същите имена на Майката, които бе възпял по време на пречиштането на Мадения. Сега отново призоваваше духа ѝ.

Когато се отдръпна и се обърна с лице към събралите се, Айла видя, че светлината се излъчва от каменна лампа, която бе запалил в ниша на стената в пещерата. Огънят хвърляше танцуващи сенки, по-големи от естествените, на малък дунай и осветяваше изящно издяланата фигура на жена с едри гърди и закръглен корем, не бременна, но щедро надарена с резерви от натрупани тлъстини.

– Велика Майко Земя, Единствен праотец и създател на всичко живо, твоите деца дойдоха, за да ти изкажат признателността си, да благодарят за всички твои Дарове, големи и малки и да те удостоят с почитта си – напяваше Лозадунa и към него се присъединиха всички от Пещерата.

– Дойдохме да ти отдадем почитта си за скалите и камъните, за костите в земята, които дават от духа си, за да нахранят почвата. Дойдохме да ти отдадем почитта си за земята, която дава духа си, за да нахрани растенията. Дойдохме да ти отдадем почитта си за растенията, които растат и дават духа си, за да нахранят животните. Дойдохме да ти отдадем почитта си за животните, които дават своя дух, за да нахранят месоядните. Ние дойдохме да ти отдадем почитта си за всички тях, които дават духа си, за да нахранят, облекат и защитят Твоите деца.

Всички знаеха думите. Дори и Джондалар, забеляза Айла, се беше включил, въпреки че изговаряше думите на зеландонийски. Скоро и тя започна да повтаря „почитта си“ и въпреки че не разбираше останалата част, съзнаваше, че е много важна и когато я чу, вече знаеше, че никога няма да забрави тези думи.

– Ние дойдохме да ти отдадем почитта си за големия ти пламтящ син, който осветява деня и добрата ти, блестяща другарка, която пази нощта. Ние дойдохме да ти отдадем почитта си за животодаряващите води, които пълнят реките и моретата и ваят от небето. Ние дойдохме да ти отдадем почитта си за твоя Дар на живота и затова, че си ощастливила жените да дават живот, както и ти. Ние дойдохме да ти отдадем почитта си за мъжете, чийто дух ти вземаш, за да помогнеш на жените да го пресътворят. Ние дойдохме да ти отдадем почитта си за твоя Дар на Удоволствията, който мъже и жени получават един от друг и който отваря жената, за да роди. Велика Майко Земя, твоите чеда се събраха тази нощ, за да ти отдадат почитта си.

След края на този общ призив пещерата потъна в абсолютна тишина. Проплака бебе и това им се стори напълно на място.

Лозадуната отстъпи и като че ли изчезна сред сенките. Тогава се изправи Соландия, вдигна една кошница, оставена близо до Церемониалното Огнище, и от нея изсипа пепел и пръст върху пламъците в кръглото огнище, угасявайки ги и потапяйки всичко наоколо в тъмнина. Дочуха се няколко изненадани „Оооо“ и „Аааа“ и хората се придвижиха напред в очакване. Единствената светлина идваше от малката лампа с мазнина, която гореше в нишата и увеличаваше танцуващите сенки от фигурата на Майката, докато на хората започна да им се струва, че са изпълнили цялото пространство. Въпреки че огънят никога преди не беше угасяван по този начин, ефектът не се беше загубил за Лозадуната.

Гостите и хората, които живееха при Церемониалното Огнище, се бяха упражнявали преди това и сега всеки знаеше какво да направи. Когато всички утихнаха, Айла влезе в затъмненото място и се насочи към друго огнище. Беше решено, че възможностите на кремъка ще бъдат изтъкнати по най-добър начин и с най-драматичен ефект, ако тя запали нов огън в студеното огнище след угасването на Церемониалния огън. До второто огнище бяха поставили бързо възпламеняваща се прахан от сушен мъх, подпалки и няколко по-големи дървени цепеници за горене. След това трябваше да се добавят кафяви въглища, за да поддържат огъня.

Докато се упражняваха, бяха открили, че вятърът помага да се разгорят искрите, особено течението, което се втурваше при отваряне на вратата от кожи на Церемониалното пространство, и Джондалар бе засанал до нея. Айла коленичи, държейки железния пирит в една ръка и парче кремък в другата, удари ги едно в друго и изскочилата искра можеше ясно да се види в тъмнината. Тя ги удари още веднъж, държейки ги

под малко по-друг ъгъл, така че искрата да падне върху праханта.

Това беше сигналът за Джондалар, който отвори входната врата. Студеният ветрец нахлу вътре и жената, коленичила близо до искрата, тлееща в изсушения мъх, започна леко да духа. Внезапно изскочи пламък и обгърна праханта, изтръгвайки възгласи на изненада и възбуда. След това бяха добавени подпалки. Пламъкът в затъмненото място грееше с червеникав блясък, осветявайки лицата на всички и им изглеждаше по-голям, отколкото беше в действителност.

Хората започнаха да приказват бързо и възбудено, изпълнени с учудване, и това намали напрежението, което Айла беше предизвикала, държейки ги в неизвестност. Огънят изведнъж лумна и тя долови някои от разговорите.

– Как го направи?

– Как може някой да запали огън толкова бързо?

От първия огън в Церемониалното Огнище беше подпален втори и тогава Този, който служи на Майката се изправи между пламъците на двата и заговори:

– Повечето хора, които не са виждали, не вярват, че камъните горят, освен, ако не им покажем, но горящите камъни са Дарът на Великата майка земя за лозадуните. Нашите гости също са получили дар – огниво – камък, който дава искра, когато бъде ударен с парче кремък. Дватамата пожелаха да ни дадат парче от огнивото не само да го ползваме, а и да се научим да го разпознаваме, когато го видим. В замяна те искат достатъчно храна и други провизии, които да им позволят да прекосят глетчера.

– Вече съм го обещал – заяви Ладуня. – Джондалар има право на „искане за в бъдеще“ от мен и това е, което той пожела – не че искането е голямо. Ние винаги бихме им дали храна и провизии.

Възгласи на съгласие избухнаха сред събралите се при тези думи.

Младият мъж знаеше, че лозадуните биха им дали храна, както Айла и той биха дали кремък на Пещерата, но не искаше да ги кара да започнат по-късно да съжаляват, че са дали провизии, които не биха им стигнали, ако пролетта закъснее. Искаше да им даде чувството, че са направили добра сделка, а и още нещо и се изправи.

– Ние дадохме кремък на Лозадуня, за да бъде използван от всички – каза той, – но в искането ми има повече, отколкото изглежда на пръв поглед. Ние искаме храна не само за себе си. Не пътуваме сами. Придружават ни два коня и вълк и ние се нуждаем от помощ, за да ги преведем през леда. Ще ни трябва храна за нас, за тях и което е по-важно, ще

ни трябва вода. Ако бяхме само двамата, щяхме да носим една торба със сняг или лед до тялото под туниките си, за да се стопи достатъчно вода за нас и може би за Вълчо, но конете пият много. По този начин няма да можем да топим достатъчно, за да стигне и за тях. Ще ви кажа истината – трябва да намерим начин да носим или да топим достатъчно вода, с която да можем да прекосим глетчера.

Пещерата се изпълни с хор от гласове, които даваха предложения и идеи, но Ладуни ги накара да замълчат.

– Нека да помислим и да се съберем утре с предложения. Тази нощ е Празненството.

Джондалар и Айла бяха внесли вече възхитителна възбуда и загадъчност, оживяващи монотонните зимни месеци на Пещерата и предоставящи им материал за истории, които да си разказват на Летните срещи. Ето че имаха кремък за подарък и като извънредно възнаграждение – предизвикателството да разрешат уникален проблем, интересна практическа и умствена загадка. На пътешествениците охотно щеше да бъде предоставена помощ от все сърце.

Мадения беше дошла на Церемониалното огнище, за да види демонстрацията на кремъка, и Джондалар не можеше да не забележи, че не откъсва очи от него. Беше й се усмихнал няколко пъти, при което тя се бе изчервила и обърнала глава встрани. Той се приближи до нея, когато събралите се започнаха да се разотиват и напускат Церемониалното огнище.

– Здравей, Мадения. Какво мислиш за кремъка?

Усети притеглянето, което винаги изпитваше към свенливите млади жени преди Първия им обред и които не знаеха какво да очакват и малко се бояха, особено тези, които той беше призван да запознае с Дара на удоволствията. Винаги се бе радвал да им покаже Нейния дар по време на Първия им обред и се отнасяше с особено разбиране, което беше причина да бъде призоваван така често. Нейният страх беше лесно разбираем – това не беше неопределеният страх на повечето млади жени и за него щеше да бъде даже още по-голямо предизвикателство да я накара да опознае насладата, а не болката.

Джондалар я погледна с учудващо сините си очи и му се прииска да можеха да останат достатъчно дълго, за да вземат участие в летните ритуали на лозадуните. Желаше искрено да й помогне да превъзмогне страховете си и беше истински привлечен, което извади на показ цялата сила на чара му и чисто мъжкото обаяние. Тогава красивият и чувствен мъж в него й се усмихна и я остави почти без дъх.

Никога преди Мадения не беше изпитвала подобно чувство. Цялото ѝ същество се стопли и тя трябваше да се бори с трудно преодолимото желание да го докосне и да го накара да я докосне, но младата жена нямаше понятие какво да прави с такива чувства. Опита се да се усмихне, след това в смущението си отвори широко очи и се задъха от смелостта си. Обърна се и почти изтича до жилищното си място. Майка ѝ я видя да напуска и тръгна след нея. Джондалар и преди беше виждал реакцията на Мадения. Не беше необичайно за една стеснителна млада жена да му отвърне по този начин и това я правеше само още по-желана.

– Какво направи на това бедно дете, Джондалар?

Той погледна жената, която го бе заговорила, и ѝ се усмихна.

– Защо ли питам? Спомням си, че едно време този поглед едва не подчини и мен. Но брат ти също имаше своя чар.

– И те остави ощастлива – каза Джондалар. – Изглеждаш добре, Филония. Щастлива.

– Да. Тонолан действително остави частица от духа си при мен и аз съм щастлива. Ти също изглеждаш щастлив. Къде срещна Айла?

– Това е дълга история, но тя спаси живота ми. За Тонолан беше твърде късно.

– Чух, че го е убил пещерен лъв. Съжалявам.

Той кимна с глава и затвори очи от болката, която изпита при спомена за случилото се.

– Майко? – повика я някакво момиче. Беше Тонолия, хванала за ръка най-възрастната дъщеря на Соландия. – Мога ли да се нахраня при огнището на Салия и да си поиграя с вълка? Знаеш ли, той обича деца.

Жената уплашено погледна Джондалар.

– Вълчо няма да я нарани. Той наистина обича деца. Попитай Соландия. Той забавлява бебето ѝ – успокои я той. – Вълчо е отраснал с деца. Айла го е обучила и ти си права в това отношение. Тя е забележителна жена, особено в отношението си към животните.

– Мисля, че всичко е наред, Тонолия. Не смятам, че този мъж може да допусне да направиш нещо, което ще ти причини болка. Той е брат на мъжа, чието име носиш.

В пещерата избухна спор. Те погледнаха да разберат какво се е случило, а двете момичета бързо се отдалечиха.

– Кога някой да се заеме с този... този Чароли? Колко дълго трябва една майка да чака? – оплакваше се Вердения на Ладуня. – Може би трябва да свикаме Съвет на Майките, ако мъжете не могат да направят нещо. Аз съм сигурна, че Съветът ще разбере чувствата в майчинското

сърце и незабавно ще издаде присъда.

Лозадуна се беше присъединил към Ладуни, за да му окаже подкрепата си. Свикването на Съвет на Майките обикновено беше последната мярка, към която прибегваха. Това можеше да има сериозни последствия и се правеше само когато не можеше да се намери друг път за решаване на някой проблем.

– Да не прибързваме, Вердения. Човекът, когото изпратихме при Томаси, би трябвало да се върне всеки момент. Ти, разбира се, можеш да изчакаш още малко. А и Мадения е значително по-добре. Не мислиш ли?

– Не съм толкова сигурна. Тя се скри в огнището ни и не иска да ми каже какво не е наред. Казва, че няма нищо и да не се тревожа, но как да престана? – попита майката.

– Мога да ѝ кажа какво не е наред – прошепна Филония, – но не съм сигурна, че тя ще разбере. Все пак е права. Нещо трябва да се направи с Чароли. Всички Пещери говорят за него.

– Какво може да се направи? – попита Айла, приближавайки се към тях.

– Не зная – отговори жената и се усмихна приветливо. Гостенката беше дошла да види бебето ѝ и очевидно изпитваше удоволствие да го държи. – Но мисля, че планът на Ладуни е добър. Той смята, че всички пещери трябва да се обединят, за да открият и върнат младежите. Исква да види членовете на бандата, разделени един от друг и далеч от влиянието на Чароли.

– Идеята наистина изглежда добра – съгласи се Джондалар.

– Проблемът е в Пещерата на Чароли и дали Томаси, който е роднина на майка му, ще се съгласи – заяви Филония. – Ще разберем, когато се върне пратеникът, но разбирам как се чувства Вердения. Ако нещо подобно се случи някога на Тонолия... – поклати тя глава, без да може да продължи.

– Мисля, че почти всички разбират как се чувстват Мадения и майка ѝ – каза Джондалар. – Повечето хора са свестни, но само един лош може да донесе много неприятности на всички около себе си.

Айла си спомни за Атароа и помисли същото.

– Някой идва! Някой идва! – Лароги и няколко от приятелите му се втурнаха в пещерата, крещейки новината, и младата жена се зачуди какво са правила навън в студа и тъмнината. Миг след това бяха последвани от мъж на средна възраст.

– Рендоли! Не можеше да дойдеш в по-подходящо време – извика

Ладуни с очевидно облекчение. – Ела, дай ми багажа си и вземи нещо топло да изпиеш. Върна се съвсем навреме за Празненството на Майката.

– Това е пратеникът, който Ладуни изпрати на Томаси – обясни Филония, изненадана, че го вижда.

– Е, какво каза той? – поиска да узнае Вердения.

– Вердения – сгълча я Лозадуна, – остави човека да си почине и да си поеме дъх. Току-що пристига.

– Няма нищо – каза Рендоли, свали багажа от раменете си и пое чаша горещ чай от Соландия. – Бандата на Чароли нападна Пещерата в близост до пустошта, в която се крият. Откраднаха храна и оръжия и пребили една жена, опитала се да ги спре. Наранена е зле и може да не се оправи. Всички Пещери са се разгневили. Когато чуха за Мадения, това беше последната капка, която преля чашата. Въпреки кръвното си родство с майката на Чароли Томаси е готов да помогне на другите Пещери да тръгнат след бандитите и да ги накажат. Той свика на събрание колкото можа Пещери и това ме забави. Останах да го изчакам. Повечето близки Пещери изпратиха по няколко човека. Аз трябваше да взема решения от името на нашата.

– Сигурен съм, че са били правилни – прекъсна го Ладуни. – Доволен съм, че си бил там. Какво мислят те за моето предложение?

– Вече го приеха, Ладуни. Всяка Пещера ще изпрати следотърсачи, за да ги открият, и някои от тях вече тръгнаха. След като намерят бандата на Чароли, по-голямата част от ловците на всяка Пещера ще тръгнат след тях и ще ги доведат обратно. Никой не иска да ги търпи повече. Томаси ги иска преди Лятната среща – обърна се мъжът и погледна Вердения. – Искат ти да си там, за да предявиш своите обвинения и искане.

Тя се поуспокои, но продължаваше да бъде нещастна от нежеланието на Мадения да участва в церемонията, която щеше официално да я направи жена, способна, с малко късмет, да ражда деца – евентуалните ѝ внуци.

– С радост ще предявя обвинението и и искането си – отговори – и ако тя не се съгласи на Първия обред, можете да сте сигурни, че няма да го забравя.

– Надявам се, че до следващото лято ще промени решението си. Забелязвам напредък след пречистващия ритуал. Започна да излиза и да общува с хората. Мисля, че за това помогна Айла – каза Лозадуна.

Когато Рендоли се прибра в жилищното си пространство, Лозадуна се обърна към Джондалар и му кимна. Високият мъж се извини и

последва Лозадунa в Церемониалното огнище. Айла понечи да ги последва, но усети, че искат да останат сами.

– Чудя се какво ще правят – каза тя.

– Предполагам, че е някакъв личен ритуал – отвърна Филония, с което само засили любопитството ѝ.

– Донесе ли нещо, което си направил сам? – попита Лозадунa.

– Изработих острие. Нямах време да му поставя дръжка, но е най-острото, което можах да направя. – Джондалар извади изпод туниката си малък, увит в кожа пакет. Разгърна го и отвътре се показва каменно острие с ръб, остър като бръснач. Единият край беше обработен във връх. Другият беше заострен, така че да бъде поставен в дръжка от нож.

Лозадунa го разгледа внимателно.

– Това е чудесна изработка – заяви той. – Сигурен съм, че ще свърши работа.

Младият мъж въздъхна с облекчение, макар и да не бе осъзнал колко е загрижен.

– А нещо от нейните вещи?

– Това беше по-трудно. Пътуваме само с най-необходимото и тя помни къде се намира всяка нейна вещ. Има няколко опаковани неща, подарък най-вече от разни хора, и аз не исках да ги пипам. След това си спомних, че беше казал, че няма значение колко е малко, след като е лично – отвърна Джондалар, извади мъничък предмет, също обвит в кожа, и продължи. – Тя носи амулет – малка, украсена кесийка, съдържаща предмети от детството ѝ. Той е много важен за нея и тя го сваля само когато плува или се къпе. Остави го, когато тръгна за свещените горещи извори, и аз отрязах едно от мънистата, които го украсяват.

Лозадунa се усмихна.

– Добре! Това е идеално! И много умно. Виждал съм този амулет и той е съвсем личен за нея. Опаковай ги отново заедно и ми дай пакета.

Джондалар направи, каквото му беше наредено, но мъжът забеляза въпросителния му поглед, когато го пое от него.

– Не мога да ти кажа къде ще го оставя, но Тя ще знае. Хайде, има неща, които трябва да ти обясня и да ти задам няколко въпроса.

Джондалар кимна с глава.

– Ще се опитам да ти отговоря.

– Искаш детето да се роди на твоето огнище, на жената Айла, вярно ли е?

– Да.

– Разбираш ли, че детето, родено на твоето огнище, може да не

бъде от твоя дух?

– Да.

– Какво мислиш за това? Има ли за теб значение чий дух е използван?

– Бих искал да е моя, но... духът ми може и да не е подходящ. Може да не е достатъчно силен или Майката да не може да го използва, или да не иска да го използва. И без това никои и никога не е сигурен чий е духът, но ако се роди дете на Айла и на моето огнище, това ще ми е достатъчно. Мисля, че самият аз бих се почувствал като майка – отговори той убедено.

Лозадуна кимна с глава.

– Добре. Нощес ще честваме Майката и това е много благоприятен случай. Знаеш, че жените, които я почитат най-много, са най-често ощастливяваните. Айла е красива жена и няма да ѝ бъде трудно да намери мъж или мъже, с които да сподели Удоволствието.

Когато Този, който служи на Майката видя намръщеното лице на високия мъж, разбра, че Джондалар е от тези, на които е трудно да видят, че жената, която са избрали, избира някой друг дори и само за церемонията.

– Ти трябва да я насърчиш, Джондалар. Това ще поласкае Майката и за нея е най-важно, ако ти си искрен в желанието си Айла да роди дете на огнището ти. Виждал съм го да става и преди. Много жени забременяват почти веднага. Майката може да остане толкова доволна от теб, че даже да използва твоя дух, особено ако ти също я почетеш достатъчно.

Джондалар затвори очи и кимна с глава, но Лозадуна видя как стисна зъби и заскърца с тях. Нямахше да му бъде лесно.

– Тя никога не е участвала в Празненство в чест на Майката. А ако тя... не поиска никои друг? Трябва ли да ѝ откажа?

– Трябва да я насърчиш да сподели с други, но изборът, разбира се, е неин. Никога не трябва да отказваш на никоя жена, ако можеш да постъпиш така на Нейното празненство, най-малко на тази, която си избрал за своя съпруга. Аз не бих се притеснявал от това, Джондалар. Повечето жени го разбират и не им е трудно да се наслаждават на Празненството на Майката – обясни Лозадуна. – Но е странно, че Айла не е била научена да разбира Майката. Не знаех, че има хора, които да не са ѝ признателни.

– Хората, които са я отгледали, бяха... в много отношения необикновени.

– Сигурен съм, че е така, а сега да отидем и помолим Майката.

„Да помолим Майката! Да помолим Майката!“ Думите къртяха в ушите на младия мъж, докато двамата се приближаваха към церемониалното място. Внезапно той си припомни, че някога му бяха казвали, че е облагодетелстван от Майката, така облагодетелстван, че никоя жена не би му отказала, дори и самата Дони, така облагодетелстван, че даже и да помоли Майката за нещо, Тя ще възнагради молбата му. Беше предупредяван също да бъде предпазлив с тази благосклонност; щеше да получи това, за което моли. В този момент той пламенно се надяваше да е истина.

Спряха пред нишата, където лампата продължаваше да гори.

– Вземи фигурката и я подръж в ръцете си – нареди Този, който служи на Майката.

Джондалар посегна в нишата и внимателно хвана фигурката на Майката. Беше най-красивата скулптурка, която някога беше виждал. Тялото ѝ беше идеално оформено. Фигурката в ръцете му създаваше впечатлението, че скулпторът я е ваял по жив модел на добре сложена жена в естествен ръст. Беше виждал голи жени при съжителството в ограничените по пространство жилища достатъчно често, за да знае как изглеждат. Ръцете, почиващи върху пълните гърди на фигурката, бяха само загатнати, но дори и така, пръстите се очертаваха ясно, както и гривните на китките ѝ. Двата крака бяха събрани един до друг и представяваха нещо като колона, забита в земята.

Главата предизвикваше най-голяма изненада. Повечето от фигурките, които беше виждал, имаха само топка вместо глава, понякога и лице очертано от косите, но никога форми. Тази имаше внимателно изработена прическа от редици плътно прилепнали къдрици, които обгръщаха главата и лицето. Друга разлика между тила и лицето освен във формата нямаше.

Разгледа я съвсем отблизо и с изненада установи, че е изваяна от варовик. Слоновата кост, костите от други животни и дървото бяха значително по-лесни за работа с тях, но фигурката беше така красива и изработена в подробности, та трудно можеше да се повярва, че някой я е изработил от камък. Много кремъчни сечива са били изтъпени, докато се направи това, помисли той.

Неочаквано осъзна, че Този, който служи на Майката беше започнал да пее. Беше така погълнат в изучаване на статуйката, че отначало не го беше забелязал. Беше научил лозадунайски достатъчно добре, за да долови някои от имената на Майката и да разбере, че Лозадунa е започнал ритуала. Почака малко, надявайки се, че оценяването на

материалните естетични качества на резбарското майсторство няма да го отклони от по-дълбоката духовна същност на церемонията. Въпреки че скулптурката символизираше Майката и както се смяташе, беше място за отдых на една от многобройните ѝ духовни форми, той знаеше, че не е Великата майка земя.

– Сега помисли добре и със свои собствени думи, излезли направо от сърцето ти, помоли Майката за това, което искаш – каза Лозадун. Фигурката на Майката, която държиш, ще ти помогне да съсредоточиш всичките си мисли и чувства върху молбата. Не се колебай да изречеш всичко, за което се сетиш. Помни, всичко, което ще поискаш, ще бъде благословено от Майката на всички.

Джондалар затвори очи и се опита да се съсредоточи.

– О, Дони, Велика Майко Земя – започна той, – имало е случаи в живота ми, когато съм мислил... някои неща, които вероятно не са ти били приятни. Не съм искал да те сърдя, но... понякога се случва. Беше време, когато мислех, че никога няма да открия жена, която истински да обичам, и се питах дали не е, защото си сърдита заради... тези неща.

„Нещо много лошо трябва да се е случило в живота на този мъж. Той е толкова добър и изглежда така уверен, че трудно може да се повярва, че е минал през толкова много страдания и грижи“ – помисли Лозадун.

– После, след като преминах отвъд края на реката ти и загубих... своя брат, който обичах повече от всичко, ти доведе Айла в живота ми и накрая узнах какво означава да се влюбиш. Благодарен съм ти за Айла. Дори ако в живота ми нямаше никой друг: нито семейство, нито приятели, пак щях да съм доволен, докато тя е в него. Но с твое позволение, Велика Майко, аз бих искал... бих те помолил за... още едно нещо. Бих те помолил за... дете. Дете, родено от Айла, принадлежащо на огнището ми и ако е възможно, родено от моя дух или от моята същност, както вярва Айла. Ако не е възможно, ако духът ми не е... достатъчен, то, нека тя има бебето, което иска и нека то принадлежи на моето огнище, така че дълбоко в душата ми да бъде мое.

Джондалар започна да връща фигурката обратно, но спря и я задържа в ръце.

– Още нещо. Ако Айла някога забременее с дете от моя дух, аз бих искал да зная, че това е дете на моя дух.

„Интересна молба – помисли Лозадун. – Повечето мъже вероятно биха искали да го знаят, но това не е от много голямо значение. Чудя се защо е толкова важно за него? И какво иска да каже с «дете на неговата

същност»... както вярва Айла? Бих искал да я попитам, но това е личен ритуал. Не мога да ѝ предам какво е говорил тук. Може би някога ще го обсъдим от философска гледна точка.“

Айла видя двамата да излизат от Церемониалното огнище. Беше сигурна, че са постигнали целта си, но по-ниският мъж имаше озадачен израз на лицето си и раменете му бяха застинали неподвижно, а високият бе замръзнал и изглеждаше нещастен, но решителен. Странната им потиснатост усили любопитството ѝ към това, което се бе случило вътре.

– Надявам се тя да промени мнението си – дочу Лозадунa да казва, когато я приближиха. – Мисля, че най-добрият начин да преодолее ужасното си преживяване, е да премине през Първите си ритуали. Въпреки всичко ще трябва много да внимаваме кого ще ѝ изберем. Бих искал да останеш, Джондалар. Струва ми се, че тя проявява интерес към теб. Според мен е хубаво, че започва да изпитва топли чувства към някой мъж.

– Бих искал да помогна, но не можем да останем. Трябва да тръгнем колкото е възможно по-скоро, утре или вдруги ден.

– Прав си, разбира се. Времето може се промени всеки момент. Трябва да бъдеш внимателен, ако забележиш, че някой от вас става раздразнителен – каза Лозадунa.

– Малайзиецът – отвърна Джондалар.

– Какво е „малайзиец“? – попита Айла.

– Идва с фьона, стопяващия снеговете пролетен вятър – обясни Лозадунa. – Вятърът идва от югозапад, топъл и сух и достатъчно силен, за да изкорени дървета. Топи снега така бързо, че високи преспи изчезват за един ден и ако ви връхлети, когато сте на глетчера, може да не успеете да го пресечете. Ледът ще се топи под краката ви, ще потъвате в пукнатини или пътят ви ще бъде пресичан от реки. Налита така бързо, че дори сатанинските сили, които обичат студа, не успяват да се отдръпнат от пътя му. Отскубва ги, измита ги от скритите им места и ги тика пред себе си. Ето защо сатанинските сили яздят челните ветрове на стопяващия снеговете и винаги пристигат малко преди него. Те донасят „малайзица“. Ако знаеш какво да очакваш и можеш да ги управляваш, те служат като предупреждение, но са хитри и не е лесно да ги накараш да служат в твой интерес.

– Как разбираш кога са пристигнали сатанинските сили? – попита Айла.

– Както казах, бъдете нащрек, когато започнете да се чувствате

раздразнителни. Могат да ви разболеят и ако вече сте, могат да влошат състоянието ви, но най-често подтикват към кавги и бой. Някои хора започват да беснеят, но всички знаят, че се дължи на „малайзиеца“, и никой не ги обвинява, докато не причинят сериозни щети или наранявания, а даже и тогава много от постъпките им се извиняват. Въпреки че хората са доволни от стопяващия снеговете, защото той носи ново развитие, нов живот, но все пак никой не го очаква с радост.

– Елате да ядете! – повика ги Соландия, която се бе приближила, без да я усетят. – Хората отдавна започнаха втората си порция. Ако не побързате, няма да остане нищо.

Тръгнаха към централното огнище, където гореше голям огън, подгонени от вятъра, нахлуващ през входа на пещерата. Макар и не напълно облечени за силния студ отвън, повечето от хората носеха топли дрехи в не преградените участъци на пещерата, които бяха изложени на студа и вятъра. Печеният кози бут беше суров в средата, но все пак прясното месо им беше добре дошло. Освен това имаше и тлъста месна супа от изсушено месо, мамутска мазнина, няколко късчета изсушени корени и планински боровинки, вероятно последните им запаси от плодове и зеленчуци. Всички те едва успяваха да изчакаат прясната зеленина на пролетта.

Силният, студен вятър все още налиташе върху тях и колкото и да очакваше пролетта, Джондалар още повече искаше зимата да продължи още малко, само докато пресекат глетчера.

ГЛАВА 38

След като се нахраниха, Лозадунa обяви, че ще им предложат нещо на Церемониалното огнище. Гостите не разбраха думата, но скоро научиха, че това е питие, което се сервира топло. Вкусът му беше приятен и смътно познат. Айла реши, че е някакъв вид леко ферментирал плодов сок, ароматизиран с билки. Изненада се, когато научи от Соландия, че основната му съставка е сок от бреза, докато плодовият сок беше само една част от рецептата.

Питието обаче се оказа измамно. То беше по-силно, отколкото Айла го беше преценила. Тя попита Соландия на какво се дължи това, а тя ѝ откри, че билките допринасят до голяма степен за силата на питието. И тогава жената разбра, че смътно познатият му вкус се дължи на пелина, много силна билка, която може да бъде опасна, ако се поема в големи количества или ако се консумира твърде често. Трудно беше да се установи наличието му поради силно миризливата лазаркиня и други ароматични съставки. Тя се зачуди какво още се съдържа в питието, което я накара да го опита.

Попита Соландия какво мисли за силната билка, като отбеляза пред нея опасностите, които тя крие. Жената ѝ обясни, че растението, което тя нарича абсент, рядко се използва, изключение прави това питие, употребяващо се само на Майчини фестивали. Жената не беше склонна да разкрива конкретните съставки на питието поради Свещената му природа, но въпросите на Айла бяха толкова точни и съдържателни, че тя не можа да се въздържа да не ѝ отговори. Айла откри, че напитката изобщо не е това, което изглежда на вкус. Това, което отначало реши, че е слаба напитка с приятен вкус, се оказа силна сложна смес, съставена специално да стимулира отпускането, спонтанността и установяването на топли взаимоотношения, които бяха желателни за Майчините фестивали.

Докато хората от Пещерата прииждаха в Церемониалното огнище, тя усети повишена сетивна изостреност в резултат на всичките ѝ опитвания на питието, която скоро отстъпи на приятно отмаляване и чувство за топлинa и я накара да забрави за всякакви анализи. Видя, че Джондалар заедно с още няколко мъже разговарят с Мадения, раздели се със Соландия и се запъти към тях. Мъжете я загледаха с възхищение. Тя приближи с усмивка групата и Джондалар усети силната любов, която

нейната усмивка винаги предизвикваше. Нямахте да бъде лесно да се спазят напътствията на Лозадуната и да я подтикне да изживее пълноценно Майчиния фестивал, даже и с помощта на отпускащото питие, което Този, който служи на Майката го беше накарал да употреби. Той пое дълбоко дъх и изпи до дъно остатъка от течността в чашата си.

Филония и особено партньорът ѝ Даралди, с когото се беше запознала по-рано, бяха сред тези, които топло приветстваха Айла.

– Чашата ти е празна – каза той, след което гребна с черпак от дървена паница и ѝ напълни чаша.

– Налей и на мен малко – каза Джондалар с пресилено сърдечен тон.

Лозадуната забеляза пресилената му любезност, но прецени, че другите едва ли ще обърнат много внимание на това. Обаче това не се отнасяше за Айла. Тя веднага видя как пулсира мускулът на челюстта му и разбра, че нещо го измъчва. Усети и бързата реакция на другия мъж. Разбра, че между тях имаше нещо, но питието ѝ действаше и тя реши да мисли за това по-късно. Изведнъж ограденото пространство се изпълни с думкане на барабани.

– Започва танцът! – каза Филония. – Хайде, Джондалар. Да ти покажа стъпките. – Тя го хвана за ръката и го поведе към средата.

– Мадения, върви и ти – подкани я Лозадуната.

– Да – обади се Джондалар – Ела и ти. Знаеш ли стъпките? – Той ѝ се усмихна и Айла реши, че вече изглежда спокоен.

Той не беше спирал да говори и да оказва внимание на Мадения през целия ден и макар че тя се стесняваше и бе мълчалива, усещаше присъствието му. Всеки път, когато той я поглеждаше със завладяващите си очи, сърцето ѝ започваше лудо да бие. Когато хвана ръката ѝ, за да я въведе в мястото за танца, едновременно я побиха тръпки и я обля топлина.

Филония за миг се намръщи, но веднага се усмихна на момичето.

– Можем и двете да му покажем стъпките – каза тя и ги поведе към мястото за танцуване.

– Ще ми разрешиш ли да ти покажа... – Даралди се обърна към Айла точно когато Ладуната каза: – Би ми било приятно... – И двамата си размениха усмивки, опитвайки се да си отстъпят думата един на друг.

Тя също им се усмихна.

– Ами защо и двамата не ми покажете стъпките. Даралди кимна в знак на съгласие, а Ладуната и се усмихна радостно. Те я хванаха за ръце и я поведоха към мястото, където се събираха танцьорите. Докато се

подреждаха в кръг, гостите научиха някои основни стъпки. След това всички се хванаха за ръце и засвири флейта. Айла се изненада от звука. Не беше слушала флейта от свирнята на Манен на Лятната среща на Мамутоите. Нима мина по-малко от година, откакто напуснаха Срещата? Виждаше ѝ се толкова отдавна, а вече никога нямаше отново да ги види.

Примига, за да отстрани сълзите при тази мисъл, а когато танцът започна, не ѝ остана време да се рови в болезнени спомени. В началото танцът беше лесен за следване, но с напредването на вечерта стана по-бърз и по-сложен. Нямаше съмнение, че тя беше в центъра на вниманието. Никой мъж не можеше да ѝ устои. Тълпяха се около нея, опитвайки се да спечелят вниманието ѝ, правеха намеци и даже безсрамни покани, едва прикрити като шегички. Джондалар флиртуваше леко с Мадения и пооткрито с Филония, но усещаше присъствието на всеки мъж, който се въртеше около Айла.

Танцът стана с по-сложни стъпки и смяна на местата и Айла танцуваше с всички. Смееше се на шегите и неприличните им подмятания, докато хората се откъсваха от танца, за да напълнят отново чашите си или да се оттеглят по двойки в уединени места. Ладуни скочи в средата и изпълни енергично соло. Към края му към него се присъедини другарката му.

Айла почувства жажда и няколко души се присъединиха към нея, за да си налят по още едно питие. Тя усети, че Даралди я съпровожда.

– И аз искам още да пийна – каза Мадения.

– Съжалявам – обади се Лозадуна и постави ръка върху чашата ѝ. – Ти, скъпа, още не си извършила Обредите си за първите удоволствия. Ще трябва да се удовлетвориш с чай.

Тя се намръщи и понечи да възрази, но после отиде и си напълни чашата с чай.

Той нямаше намерение да ѝ позволява да се възползва от която и да е привилегия на зрелите жени, докато не преминеше през ритуала по превръщането в истинска жена, и правеше всичко, за да я окуражи да се подложи на важния ритуал. Същевременно даваше на всички да разберат, че въпреки ужасното нещо, което ѝ се беше случило, тя е пречистена и се е възстановила до нормалното си състояние, така че трябваше да спазва същите ограничения и да бъде обект на същите специални грижи и внимание, които получава всяко друго момиче, на което му предстои да прекрачи прага на превръщането в истинска зряла жена. Той чувстваше, че това е единственият начин напълно да се възстанови от

бруталното нападение и многократното изнасилване.

Айла и Даралди пиха последни. Когато всички се пръснаха в различни посоки, те останаха сами. Той се обърна към нея:

– Айла, ти си толкова красива жена.

Докато растеше, тя винаги беше високата и грозната, и колкото пъти Джондалар ѝ кажеше, че е красива, тя винаги си мислеше, че казва това, защото я обича. Тя не се мислеше за красива и думите на Даралди я изненадаха.

– Не – каза тя, смеейки се. – Не съм красива!

Реакцията ѝ го изненада. Не очакваше да чуе такива думи.

– Но... ти наистина си красива.

Цяла вечер правеше опити да предизвика интереса ѝ и макар че тя разговаряше с него топло и приятелски и очевидно танцът ѝ достави удоволствие – движенията ѝ бяха наситени с естествена чувственост, което го окуражаваше, той не можа да запази у нея искрата, която да доведе до повече напредък в отношенията им. Той съзнаваше, че не е непривлекателен мъж и че това е Майчин фестивал. Не можеше да не направи нещо, с което да покаже, че я желае. Накрая реши да го направи по-откровено.

– Айла – започна той, прегръщайки я през кръста. Усети как тя за момент се стегна, но прояви настойчивост и долепи устни на ухото ѝ. – Ти наистина си красива жена.

Тя се обърна с лице към него, но вместо да се притисне с желание, се отдръпна назад. Той я прегърна и с другата си ръка, за да я притегли към себе си. Тя се отдръпна, постави двете си ръце на раменете му и го изгледа право в очите.

Айла не беше разбрала съвсем добре истинския смисъл на Майчиния фестивал. Беше си помислила, че той е просто едно сърдечно и приятелско събиране, независимо че хората бяха говорили за „почитане“ на Майката и тя знаеше какво обикновено означава това. Като виждаше как отделни двойки, а понякога и групички от по три или повече мъже и жени се оттегляха в затъмнените места около параваните от кожи, тя започваше да проумява какво става, но едва след като погледна Даралди и видя желанието в очите му, тя окончателно разбра, какво очаква той.

Отново я придърпа към себе си и се опита да я целуне. Айла изпита прилив на нежност към него и отговори възбудено на целувката. Ръката му намери гърдата ѝ, след това той се опита да бръкне под туниката ѝ. Той беше привлекателен, усещането не бе неприятно, тя се беше отпуснала и бе готова да откликне, но ѝ се искаше да има време да помисли.

Трудно беше да устои, умът ѝ беше замъглен... И тогава чу ритмични звуци.

- Да се върнем при танцуващите – каза тя.
- Защо? Така или иначе те останаха твърде малко.
- Искам да изпълня танц на Мамутоите.

Той се съгласи. Беше откликнала на желанието му и мъжът можеше да поизчака.

Когато стигнаха мястото, Айла забеляза, че Джондалар все още е там. Танцуваше с Мадения, като държеше и двете ѝ ръце и ѝ показваше стъпки, които беше научил от Шарамудоите. Близко до тях Филония, Лозадуна, Соландия и още няколко други жени пляскаха с ръце – флейтистът и този, който отмерваше ритъма, си бяха намерили партньори.

Айла и Даралди се присъединиха към пляскащите с ръце. Тя срещна погледа на Джондалар и вместо да пляска с ръце, започна да пляска по бедрата си в стила на Мамутоите. Мадения спря, за да гледа, после се отдръпна назад, когато той се присъедини към Айла с пляскане по бедрата в сложен ритъм. След това двамата започнаха да се движат заедно, после да се отдръпват назад и да обикалят един около друг, да се гледат с обърнати назад глави. Когато застанаха лице с лице, протегнаха ръцете си и ги хванаха. Откакто улови погледа му, Айла не виждаше друг освен Джондалар. Неопределената нежност и дружелюбие, което беше изпитала към Даралди, се стопи в завладяващото желание, привличане и любов в тези сини очи, които сега гледаха само нея.

Силата на чувството между двамата беше явна за всички. Лозадуна ги погледа внимателно известно време, после кимна почти незабележимо. Очевидно Майката известяваше Своите желания. Даралди сви рамене и се усмихна на Филония. Мадения стоеше с широко отворени очи. Разбираше, че гледа нещо рядко и красиво.

Когато двамата спряха, останаха прегърнати, забравили хората около тях. Соландия започна да ръкопляска и скоро към нея се присъединиха тези, които бяха останали да наблюдават. Най-сетне звукът стигна до ушите на двамата. Те се пуснаха, чувстввайки се малко засрамени.

– Мисля, че има останало още малко за пийване – обади се Соландия. – Да го довършим ли?

– Това е добра идея! – възкликна Джондалар, прегърнал Айла през раменете. Вече нямаше никакво намерение да я изпуска.

Даралди вдигна голямата дървена паница, за да налее по чашите останалото от специалното питие, след което погледна към Филония. „Наистина имам голям късмет – помисли си той. – Тя е красавица и ми е

родила две деца в моето огнище.“ Не виждаше защо трябва да почита Майката с някоя друга вместо с другарката си.

Джондалар изпи питието си на един дъх, остави чашата, после внезапно грабна Айла и я занесе в леглото ѝ. Тя изведнъж се почувства странно замаяна, изпълнена с щастие, също като че ли се беше измъкнала от някакъв неприятен преврат на съдбата, но щастieto ѝ изобщо не можеше да се сравни с неговото. Той я беше наблюдавал цялата вечер, беше видял как я желаят всичките мъже, беше ѝ дал всички възможности да опита съгласно съвета на Лозадунa и беше сигурен, че накрая ще отиде с друг.

И той самият имаше много удобни случаи да се измъкне с някоя друга, но нямаше да го направи, докато не се убедеше, че нея я няма. Затова остана с Мадения, знаейки че тя още не е готова за мъж. Харесваше му да ѝ оказва внимание, да я гледа как се отпуска, като е с него, да се радва на пробуждащата се у нея жена. Макар че не би се сърдил на Филония, ако тя беше изчезнала с някой друг, а тя имаше много удобни случаи за това, беше му драго, че тя остана при него. Щеше да се почувства ужасно да остане сам, ако Айла избереше някой друг. Разговаряха за много неща. За Тонолан и съвместните им пътувания, за нейните деца, особено за Тонолия, за Даралди и за това колко е привързана към него, но Джондалар просто не можеше да говори много за Айла.

И ето, че най-сетне, когато тя дойде при него, той просто не можеше да повярва на очите си. Положи я внимателно на спалния им нар, изгледа я и видя любовта в очите ѝ – почувства болезнена сухота в гърлото си, докато сдържаше сълзите си. Беше направил всичко, което Лозадунa беше казал, беше ѝ дал всички шансове, даже се беше опитал да я окуражи, но тя се върна при него. Почуди се дали това не е знак от Майката, който трябва да му каже, че ако тя забременее, то детето ще бъде заченато от неговия дух.

Размести подвижните паравани, осигуряващи уединение, и когато тя се надигна и започна да се съблича, внимателно я върна обратно на леглото.

– Тази нощ е моя. Искам аз да направя всичко.

Тя се отпусна на леглото и кимна с лека усмивка, предвкушвайки удоволствието от това, което предстоеше. Той излезе иззад параваните, върна се със запалена пръчка, запали малка лампа и я постави в една ниша. Тя не хвърляше много светлина, само толкова, колкото едва да се вижда наоколо. Започна да сваля дрехите си, но спря.

– Мислиш ли, че бихме могли да намерим пътя към горещите

извори с това? – попита той, посочвайки лампичката.

– Казват, че това изсушава мъжа и кара мъжествеността му да омекне – каза Айла.

– Бъди сигурна, че това такова нещо няма да стане тази нощ – отвърна той с широка усмивка.

– Тогава ми се струва, че така би било приятно.

Те облякоха шубите си, взеха лампата и тихичко се заизмъкнаха навън. Лозадунa помисли дали не отиват да се облекчат, но разбра, че не е така, и се усмихна. Горещите извори никога не бяха намалявали желанието му за дълго време. Просто понякога оказваха малко повече контрол върху самия него. Но той не беше единственият, който ги наблюдаваше.

Деца никога не биваха спирани от участие в Майчиния фестивал. Те научаваха уменията и дейностите, които се очакваше от тях да знаят като възрастни, като гледаха какво правят възрастните. Когато си играеха, децата често подражаваха на своите родители и още преди да бяха действително узрели за осъществяването на истински полови актове, момчетата се друсаха върху момичетата, имитирайки бащите си, а момичетата се преструваха, че раждат с кукли, подражавайки на майките си. Скоро след като съзрееха, преминаваха в зрялата възраст с ритуали, които не само, че им даваха статута на възрастните, но и техните задължения, макар че не винаги си избираха другарка или другар в продължение на няколко години. Бебетата се раждаха, когато им дойдеше времето, когато Майката вземеше решение да благослови някоя жена, но твърде млади жени раждаха изненадващо рядко. Всички бебета се посрещаха с радост, за тях се грижеше цялото разширено семейство и негови близки приятели, които образуваха една Пещера.

Мадения беше гледала Майчини фестивали, откакто се помнеше, но този път за нея това беше с нов смисъл. Погледа няколко двойки – това, което правеха, не им причиняваше болка, не беше направено по начина, по който тя беше наранена, даже когато някои от жените избираха по няколко мъже – но тя прояви особен интерес към Айла и Джондалар. Веднага щом те излязоха от пещерата, навлече шубата си и ги последва.

Те намериха пътя до шатрата с двойните стени и влязоха във второто отделение, радвайки се на топлината от парата. Изправиха се вътре, огледаха се, после оставиха лампата на олтара от насипана земя. Свалиха шубите си и седнаха на постелките от сплътена вълна, покриващи пода.

Джондалар първо свали ботите на Айла, след това и своите. Целуна я дълго и нежно, докато развързваше връзките на туниката и долното ѝ облекло, свали ги през главата ѝ, после се наведе, за да целуне и двете ѝ зърна. Развърза покривалата на краката ѝ, подплатени с козина, и на белято, свали ги, спирайки се да погали хълма в слабините ѝ, покрит с меки косми – и двамата не си бяха направили труд да обличат горните си покривала за крака с козина от външната им страна. След това той се съблече и я взе в прегръдките си, радвайки се на допира на нейната кожа до своята и моментално пожелавайки я.

Поведе я към димящия басейн и двамата се потопиха в него, после отидоха на мястото за измиване. Той загреба шепа от течния сапун от съда и започна да го натрива на гърба на Айла и на задните ѝ части, избягвайки засега съблазнителните ѝ топли влажни места. Доставяше му удоволствие гладкото хлъзгане на сапуна по кожата ѝ. Тя затвори очи, усети как ръцете му я гаят, както само той умееше да го прави, за да ѝ достави удоволствие, и се остави в ръцете му, отмалявайки при всяко негово докосване, наслаждавайки се на всяко възбуждащо усещане.

Той взе още една шепа сапун и я разтри по краката, повдигайки първо едното после другото ходило, усещайки как тя леко потръпна. После я обърна с лице към себе си, бавно я целуна, като си играеше нежно и внимателно с устните и езика ѝ, усещайки реакцията ѝ. Той самият се възбуди и мъжествеността му се издигна, опитвайки се да се допре до нея.

Загреба нова шепа сапун и започна да я разтрива под мишниците ѝ и надолу по стегнатите ѝ налети гърди, усещайки как зърната им се втвърдиха в дланите му. През тялото ѝ преминаха тръпки като светкавици, когато той докосна изключително чувствителните ѝ гърди, и достигнаха до скритото място вътре в нея, откъдето идваше нейното желание за него. Когато ръцете му се спуснаха по корема и слабините ѝ, тя изстена от очакване. Той погали с насапунените си ръце гънките ѝ, напипа мястото на Удоволствията ѝ и леко го разтри. След това взе съда за изплакване, загреба вода от горещия басейн и започна цялата да я полива. Изля още няколко съда вода върху нея, преди да я заведе отново в басейна.

Седнаха на каменните пейки и се притиснаха един в друг. После се потопиха във водата, така че само главите им се подаваха на повърхността. След това Джондалар хвана Айла за ръка и я изведе от водата още веднъж. Положи я на меките подови постелки и я загледа как го очакваше мокра и с грейнали очи.

Тя се изненада, когато той разтвори бедрата ѝ и прокара езика си открай докрай по гънките ѝ. Не усети солен вкус, нямаше го и нейният характерен вкус, това беше нещо ново за него, да я вкусува, без да усеща вкуса ѝ, и докато той се радваше на новото усещане, чу как тя започна да стене. Усещането беше толкова изненадващо. Усети как възбудата ѝ се увеличава и достигна връхната си точка, отново я обхванаха спазми на удоволствие, а той изведнъж започна да я смуче.

Тя протегна ръце към него, докато той се наместваше между краката ѝ, и му помогна да проникне в нея. Той нахлу в нея, а тя се изпъна към него и двамата въздъгнаха с дълбоко удовлетворение. Когато той се изтегли назад, тя се изви, копнееща да го поеме отново. Усети как топлината ѝ вътрешност глади и обхваща целия му член и почти стигна до кулминацията си. Когато отново се изтегли назад, от устните му се изтъргна пронизителен стон. Тя се притисна в него и той бликна в нея, сля се с нейната топла влага и двамата изстенаха от взаимното удоволствие.

Постоя отпуснат известно време върху нея, защото знаеше, че тя обожава да усеща тежестта му върху себе си в такъв момент. Претърколи се настрана, изгледа я, видя разнежената ѝ усмивка и я целуна. Езиците им се търсеха с меко нежно движение, без да се опипват един друг, и тя отново усети, че се възбужда. Той разбра и отговори със същото. Този път без припряност я целуна по устата, после по очите, ушите и накрая по нежните места на шията ѝ. Смъкна се по-надолу и напипа зърното ѝ. Бавно го засмука и започна лекичко да го хапе, докато галеше и разтриваше другото, после се прехвърли на първото, а засмука второто и тя започна да се притиска към него с все по-силно и по-силно желание и нарастваща възбуда.

Той също се възбуди. Спадналата му мъжественост отново се издигаше и когато тя усети допира ѝ, рязко седна, за да я поеме в уста и да му помогне. Той се отпусна по гръб и се отдаде на приятните усещания, които тя предизвикваше като пронизващи го тръпки, докато го, налага максимално, засмука го силно, после го отпусна и облиза с устни. Намери твърдия ръб отдолу и бързо го разтри с език; след това дръпна кожата малко назад и започна да облизва въртеливо с език гладката главичка все по-бързо и по-бързо. Той застана от пламенните вълни, които преминаваха през него, после я придърпа върху себе си, докато тя го възседна, протегна се напред, за да вкуси топлината на разтвореното ѝ цвете. Почти едновременно те усетиха как прегърнали се с крака се впиват един в друг, той отново я засмука, после се отдръпна назад, завъртя я, така че тя застана на колене, проникна в нея и отново усети плътната ѝ

дълбока пещера. Тя се избутваше назад в такт с всяко негово движение, люлееше се, извърташе се, приклякваше назад и напред, поемайки всяко негово движение напред и назад и тогава отново стигнаха до кулминацията, първо тя и при следващото движение той изпита мощния изблик на великия Дар на Удоволствието на Майката.

И двамата се строполиха, изтощени от удоволствие, премалели от чудесно удовлетворение. За миг усетиха въздушен полъх, но не помръднаха, а даже задрямаха за известно време. Когато се събудиха, станаха, измиха се и отново се потопиха в горещата вода. Когато най-сетне излязоха от басейна, с изненада откриха, че край входа бяха оставени сухи, чисти одеяла от кожа, мека като кадифе, за да се изсушат.

Мадения се върна в пещерата, изпитвайки непознати досега за нея чувства. Беше разтърсена от силната и контролирана страст на Джондалар и топлата му нежност, от жадното откликване и неудържимото желание на Айла да му се отдаде и довери напълно. Тяхното преживяване изобщо не приличаше на онова, което тя беше изтърпяла. Удоволствията им бяха пламенни, но не бяха брутални; това не беше възползваме на единия от другия за задоволяване на похотта му, а взаимно отдаване за постигане на взаимно удовлетворение и отблагодаряване. Айла ѝ беше казала истината – Удоволствията на Майката можеха да бъдат възбуждаща, чувствена наслада, радостно и приятно празненство на тяхната любов.

И макар че просто не знаеше какво да направи, тя беше силно впечатлена и физически, и емоционално. Очите ѝ бяха пълни със сълзи. В този момент пожела Джондалар. Поиска ѝ се той да бъде този, с когото да изживее обрета си по превръщането в истинска жена, макар да знаеше, че това е невъзможно. Но в този момент тя реши, че ако може да намери някой като него, е готова да се подложи на церемонията и Обреда на първите Удоволствия на следващата Лятна среща.

На другата сутрин всички се чувстваха неразположени. Айла приготви питието „против махмурлук“, което беше създавала, за да облекчава главоболието на хората от Лъвския бивак след празненство, макар че имаше съставки само за участвалите в Церемониалното огнище. Внимателно провери количеството противозачагъчен чай, който пиеше всяка сутрин и реши, че ще ѝ стигне до започването на новия растителен сезон, когато ще събере още билки. Добре, че не ѝ трябваша много.

Мадения дойде да види гостите преди пладне. Като се усмихваше срамежливо на Джондалар, тя обяви, че е решила да извърши Първите си обреди.

– Това е чудесно, Мадения. Ще видиш, че няма да съжаляваш – каза високият, красив и много мил мъж.

Тя го изгледа с такова обожание, че той се наведе и я целуна по бузата, сложи глава на шията ѝ и духна лекичко в ухото ѝ. Изправи се и ѝ се усмихна. Тя потъна в удивително сините му очи. Сърцето ѝ така лудо биеше, че едва си поемаше дъх. В този миг Мадения повече от всичко друго искаше Джондалар да бъде избраникът за нейните Обреди за Първи Удоволствия. Тогава се смути и уплаши, че той е разбрал какво мисли, затова бързо изтича навън.

– Жалко, че не живеем близо до Лозадуните – каза той, като гледаше как тя избяга. – Бих желал да помогна на тази млада жена, но съм сигурен, че ще намерят човек.

– Да, и аз съм сигурна, че ще намерят, но се надявам тя да не очаква кой знае какво. Казах ѝ, че някой ден сигурно ще си намери мъж като теб, Джондалар, защото много е изстрадала и го заслужава. Надявам се да стане така, за да бъде добре за нея – каза Айла. – Но такива като теб не се срещат често.

– Всички млади жени хранят големи надежди и очаквания – каза той. – Но преди първия път всичко е само фантазиране.

– Но тя има на какво да осланя въображението си.

– Разбира се, всички млади жени знаят повече или по-малко какво да очакват. Виждали са мъже и жени, когато правят любов.

– Има и още нещо, Джондалар. Ти как мислиш, кой ни остави снощи сухи одеяла?

– Помислих, че е Лозадуната или може би Соландия.

– Че те бяха в леглата си много преди нас; трябвало и те да почетат Майката. Казаха ми, защото ги попитах. Даже не знаеха, че сме отишли в свещения извор, но на Лозадуната му достави особено удоволствие, като разбра това.

– Ако не са били те, то кой тогава... Мадения ли?

– Сигурна съм, че тя е била.

Джондалар замислено сбърчи чело.

– Толкова дълго време пътешестваме само двамата, че... Не съм го споменавал, но... чувствам се малко... Не знам... струва ми се, че не ми се ще да бъда толкова спонтанен, да се държа така свободно пред други хора. Мислех, че снощи сме били сами. Ако знаех, че тя е там, може би нямаше да бъда така... необуздан – каза той. Айла се усмихна.

– Знам. – Тя все повече осъзнаваше, че на него не му се нрави да разкрива дълбоко чувствителната страна на характера си, и ѝ беше

драго, че се разкрива пред нея с думи и действия. – Радвам се както за себе си, така и за нея, че не си знаел, че тя беше там.

– А защо и за нея?

– Мисля, че точно станалото снощи я убеди да извърши церемонията по превръщането ѝ в зряла жена. Тя често е била при мъже и жени, когато са споделяли Удоволствия, но не се е замисляла за това, докато онези мъже са я насилили. След това се е замисляла само за болката, ужаса да бъде употребена като вещ, без изобщо да помислят, че тя е жена. Това е трудно за обясняване, Джондалар. Едно такова нещо те прави да се чувстваш... толкова ужасно.

– Сигурен съм, че е така, но мисля, че има и още нещо – каза мъжът. – След като на едно момиче е дошло първият лунен период, но не е направило Първите си обреди, то е най-уязвимо и най-привлекателно. Всеки мъж е привлечен от такова момиче, защото то не бива да бъде докосвано. При всички други случаи жената е свободна да избере, но в този период това е опасно за нея.

– Да, също както Лати не биваше да поглежда братята си – каза Айла. – Мамут ми беше обяснил това.

– Е, може би не изобщо – каза Джондалар. – От момичето зависи тогава да покаже въздържание, а това не винаги е лесно. Тя е център на вниманието; всеки мъж я желае, особено по-младите, и на нея може да ѝ трудно да устои на това. Те се увъртат около нея, като се опитват по всякакъв начин да я накарат да им се отдаде. Някои момичета го правят, особено онези, които трябва дълго да чакат настъпването на Лятната среща. Но ако момичето позволи да я отворят без съответните обреди, то тогава то... е било неразумно. Ако това бъде открито, а понякога Майката дарява момичето с рожба, преди то да е станало истинска жена, и всички разберат със сигурност, че то е било отворено... хората понякога са много жестоки – хулят я и ѝ се подиграват.

– Но защо ще хулят нея? Би трябвало да обвиняват мъжете, които са я насилили – каза Айла, възмутена от тази несправедливост.

– Хората казват, че ако момичето не може да покаже въздържание, значи му липсват качествата да поеме отговорностите на Майчинството и Водачеството. Такава жена никога няма да бъде избрана в Съвета на майките или сестрите, или с което име нейният народ нарича своя съвет на най-висшата власт, затова тя загубва репутацията си, което я прави по-малко желана за партньорка. Не че загубва статута си на майка или огнището си – нищо, което ѝ е дадено по рождение, не може да ѝ бъде отнето – но тя никога няма да бъде избрана от мъж с висок статус или

дори от такъв, който има заложбите за това. Мисля, че Мадения се е опасявала от това не по-малко, отколкото от каквото и да е друго.

– Нищо чудно, че Вердегия каза, че тя била пропаднала. – Жената загрижено сви вежди. – Джондалар, нейният народ ще приеме ли прецистващия ритуал на Лозадуна? Ти знаеш, че след като веднъж е била отворена, тя не може вече да се върне в предишното си състояние.

– Мисля, че ще го признае. Нейният случай не е бил невъздържание. Тя е била насилена и хората изпитват искрено негодувание към Чароли, така че могат да го излеят върху него. Може да има няколко, които няма да реагират, но защитниците й никак няма да бъдат малко.

Тя помълча известно време.

– Хората са много сложни, нали? Понякога се чудя дали едно нещо е наистина такова, каквото действително изглежда.

– Мисля, че така ще стане, Ладуни – каза той. – Да, наистина така ще стане! Нека да повторим още веднъж. Ще използваме пирогата, за да превозим достатъчно суха трева и запалителни камъни, за да стопим лед, от който да получим вода, плюс допълнителни парчета скала за изграждане на огнище и тежката мамутска кожа, на която да поставим скалните късове, за да не потънат в леда, когато се нагорещат. Можем да носим храна за нас и вероятно за Вълчо на самарите ни за гръб.

– Ще бъде тежък товар – каза Ладуни, – но не е нужно да кипват водата – така ще спестите запалителни камъни. Просто трябва да я разтопите достатъчно, за да могат конете да я пият, а също и вие, и вълкът. Не е необходимо да бъде гореща. Но непременно гледайте да не е леденостудена. И пийте достатъчно вода; не се опитвайте да я пестите. Ако имате топли дрехи, почивайте повече и пийте достатъчно вода; така ще издържите на студа.

– Мисля, че трябва предварително да опитат, за да видят колко ще им трябва – обади се Ларония.

Айла видя, че предложението дойде от другаря на Ладуни.

– Това е добра идея – каза тя.

– Но Ладуни е права, товарът ще бъде много тежък – каза Ларония.

– Ами тогава ще прегледаме вещите си и ще се освободим от всичко, без което можем – каза Джондалар. – Няма да ни трябва кой знае колко много. Ще минем отгъток, ще бъдем близо до Бивака на Даланар.

И без това бяха си оставили само най-необходимото. Та от какво още биха могли да се освободят? Това си мислеше Айла преди събралите се да се разотидат. Мадения тръгна редом с нея, докато тя вървеше

към мястото им за спане. Момичето-жена не само че харесваше Джондалар, но беше започнало да боготвори и Айла в известна степен, от което тя се чувстваше неловко. За да не обиди Мадения, тя я попита дали не би поседяла при нея, докато си преглежда вещите, за да види кои още може да остави.

Започна да разопакова и разпределя принадлежностите си, като се чудеше за кой ли път го прави през това Пътешествие. Трудно щеше да бъде да реши какво да вземе и какво да остави. Всичките имаха някакъв смисъл за нея, но ако смятаха да пресекат този опасен ледник, за който Джондалар се тревожеше още от самото начало, тя трябваше да се раздели с много неща.

В първия вързоп беше разкошната дреха, направена от мека шамоа, която Рошарио ѝ беше подарила. Тя я издигна и я разпротря пред себе си.

– Ооо! Колко е красиво! Никога не съм виждала такова нещо, с тези избродирани шарки и такава кройка! – възкликна Мадения и я докосна. – И е толкова мека! Никога не съм пипала такава мека материя.

– Подари ми я една жена от Шарамудоите, народ, който живее много далеч оттук, близо до края на Великата майка река, там, където тя наистина е огромна река. Просто не можеш да повярваш колко голяма става Майката река. Шарамудоите в действителност са два народа. Шамудоите живеят на сушата и ходят на лов за диви антилопи. Познаваш ли това животно? – попита Айла. Мадения поклати глава. – То е планинско животно, нещо като дива коза, но по-малко.

– Да, знам го, но ние го наричаме с друго име.

– Рамудоите са Речния народ и ловят есетра – това е една такава голяма риба. Двата народа имат специален начин за обработка на кожата на дивите антилопи, за да ги правят такива меки и еластични.

Айла взе избродираната туника и се замисли за Шарамудоите, с които се беше запознала. Струваше ѝ се, че е било толкова отдавна. Можеше да заживее с тях; не беше променила чувствата си към тях, а знаеше, че повече никога няма да ги види. Никак не ѝ се искаше да се раздели с подаръка от Рошарио. Но тогава видя с какво възхищение го гледа Мадения и бързо взе решение.

– Мадения, искаш ли да имаш тази дреха?

Мадения рязко отдръпна ръцете си, сякаш беше докоснала нещо горещо.

– Не, не мога да я взема! Това е подарък за теб.

– Ние трябва да намалим багажа си. Мисля, че Рошарио би била

доволна, ако ти я приемеш, след като толкова много ти харесва. Беше предназначена за сватбена церемония, но аз вече имам такава.

– Сигурна ли си? – попита Мадения.

Айла виждаше как очите ѝ блестяха и не можеха да повярват, че може да стане собственичка на тази дреха.

– Да, сигурна съм. Можеш да я използваш за Бракосъчетателната ти церемония, ако е подходяща за това. Приеми я като подарък от мен, с който ще ме запомниш.

– Не ми трябва подарък, за да те запомня – каза тя с напирасци в очите ѝ сълзи. – Никога няма да те забравя. Ти си причината, поради която един ден може би ще имам Бракосъчетателна церемония и ако това наистина стане, ще бъда облечена в него.

Тя просто гореше от нетърпение да го покаже на майка си, на всичките си приятелки и връстнички по време на Лятната среща.

Айла беше доволна, че реши да даде подаръка на нея.

– Искаш ли да видиш моята дреха за Бракосъчетанието?

– О, да, разбира се.

Айла разгъна туниката, която Нези ѝ беше направила, когато възнамеряваше да се свърже с Ранек. Беше с цвета на жълта охра, като косата ѝ. В нея беше увита статуетка на кон и две идеално съответстващи едно на друго парчета кехлибар. Мадения просто не можеше да повярва, че Айла има два такива екзотично красиви и същевременно толкова различни един от друг тоалети, но си мълчеше, защото се опасяваше, че тя може да ѝ подари и втория.

Айла се загледа замислено в него, като се опитваше да реши какво да го прави. Поклати глава. Не, не можеше да се раздели с него, това беше Бракосъчетателната ѝ туника.

Ще я облече, когато се свърже с Джондалар. Тя носеше в себе си и нещо от Ранек. Взе статуетката на коня, изваяна от мамутски бивник и разсеяно я прегърна. И нея ще запази. Замисли се за Ранек, зачуди се как ли е сега той. Никой не я беше обичал повече от него и тя никога нямаше да го забрави. Можеше да се свърже и да бъде щастлива с него, ако не обичаше толкова много Джондалар.

Мадения се беше опитала да потисне любопитството си, но не издържа и попита:

– Какви са тези камъни?

– Наричат се кехлибар. Подари ми ги водачката на Лъвския бивак.

– А това ваяние на твоя кон ли е?

Айла и се усмихна.

– Да това е ваяние на Уини. Направи я за мен един мъж със смеещи се очи и кожа с цвета на Рейсър. Дори Джондалар каза, че не познава по-добър ваятел.

– Мъж с кафява кожа? – Попита Мадения с изумление.

Жената кисело се усмихна. Не можеше да ѝ се сърди за това, че тя се съмнява.

– Да. Той е Мамутои и се казва Ранек. Първия път, когато го видях, просто не можех да откъсна очите си от него. Опасявам се, че е било много невъзпитано от мря страна. Казаха ми, че майка му е била черна като... парче въглен. Живяла е далеч на юг, оттатък едно огромно море. Един Мамутои, на име Уимез направил дълго Пътешествие. Събрал се с нея и нейният син се родил в неговото огнище. Тя умряла по пътя на връщане, затова той се върнал само с момчето. Отгледала го сестрата на мъжа.

Мадения леко потрепери от вълнение. Тя мислеше, че на юг има само планини, които продължават безкрай. Айла беше пътувала толкова далеч и знаеше толкова много. Може би някой ден тя ще направи Пътешествие като нея и ще срещне някой кафяв мъж, който ще ѝ извае красив кон, и хора, които ще ѝ подарят красиви дрехи, и ще открие коне, които ще ѝ позволят да ги язди, и вълк, който обича децата, и мъж като Джондалар, който ще язди и ще направи дълго Пътешествие с нея. Тя започна да мечтае за големи пътешествия.

Досега не беше срещала друга като Айла. Тя боготвореше красивата жена, която водеше такъв вълнуващ живот, и се надяваше донякъде да стане като нея. Айла говореше със странен акцент, но това само допринасяше за нейната загадъчност, а нали и тя беше преживяла насилничество на мъж, когато е била младо момиче? Беше го преживяла, но разбираше как се чувства жена, която е изпитала такова нещо. Мадения беше започнала да се отърсва от ужаса на сполетялото я нещастие сред топлината, обичта и разбирането на хората около нея. Започна да си представя, че е зряла и мъдра и че говори на някакво младо момиче, което е било подложено на такова насилие, за да му помогне да го преодолее.

Докато бленуваше, видя Айла да взима един добре завързан вързоп. Жената го вдигна, но не го развърза, знаеше много добре какво има в него и нямаше никакво намерение да го оставя.

– Това какво е? – попита момичето, когато тя отдели вързоп настрана.

Жената пак го вдигна – тя не беше виждала вързоп известно

време. Огледа се, за да се увери, че Джондалар го няма, и развърза възлите. Вътре имаше чисто бяла туника, украсена с хермелинови опашки. Мадения ахна.

– Бяла е като сняг! Никога досега не съм виждала толкова бяла кожа!

– Правенето на бяла кожа е тайна на Огнището на Жерава. Аз се научих на това от една стара жена, която пък го беше научила от своята майка – обясни й Айла. – Тя просто нямаше на кого да предаде знанията си, затова когато я помолих да ме научи, тя се съгласи.

– Ти ли си направила това?

– Да. За Джондалар, но той не знае за това. Ще му я дам, когато стигнем неговия дом, смятам да му бъде за Бракосъчетателната ни церемония.

Когато вдигна вързоп, от него изпадна по-малък пакет.

Мадения наистина се убеди, че е мъжка туника. С изключение на хермелиновите опашки, по нея нямаше никаква друга украса, никакви бродирани шарки или фигурки, никакви раковинки или мъниста, но те бяха излишни. Всякакви украшения само биха я загрозили. Белият цвят беше зашеметяващ с простотата и чистотата си.

Айла отвори по-малкия пакет. Вътре имаше странна фигурка на жена с изваяно лице. Да не беше чудото подир чудо, което се появяваше пред очите му, момичето щеше да се уплаши – дунаите никога нямаха лица. Но това някак си не важеше за тази.

– Джондалар я изработи за мен – каза Айла. – Каза ми, че я направил, за да хване духа ми и за церемонията по превръщането ми в зряла жена – първия път, когато ме научи на Дара на Удоволствието на Майката. Никой друг не присъстваше, но не ни й трябваше. Джондалар извърши церемонията. По-късно ми даде това да го пазя, защото в него се крие голяма сила, казва той.

– Сигурно е така – каза Мадения. Не изпитваше желание да докосне статуетката, но не се съмняваше, че Айла може да управлява каквато й да е сила, скрита в нея. Жената усети безпокойството й и внимателно уви фигурката в бялата туника, после я сложи във фините, съшити с тънки конци заешки кожи, които я предпазваха, и след това завърза вързоп.

В друг вързоп бяха някои от подаръците, получила ги, когато я приеха за член на Мамутоите. Тях щеше да ги запази. Естествено ще вземе със себе си и лечителската чанта, комплекта за палене на огън, комплекта за шиене, една смяна вътрешни дрехи, подплати за боти, спалните

завивки и ловните оръжия. Прегледа паниците и готварските принадлежности и отстрани всичко освен най-необходимото. Трябва да почака да дойде Джондалар, за да реши какво ще правят с платниците за шатрата, въжетата и другите неща.

Канеха се да излязат с Мадения и Джондалар влезе в жилището. Беше се върнал току-що заедно с неколцина други и носеха кафяви въглища. Влезе, за да прегледа своите вещи. С него се появиха Соландия с децата си и Вълчо.

– Ама наистина така се привързах към този звяр, че ще ми липсва. Предприлагам, че няма да ви се иска да го оставите – каза тя.

Айла подаде знак на вълка. Колкото и да обичаше децата, той незабавно дойде при нея и застана в краката ѝ, гледайки я с очакване.

– Не, Соландия. Не смятам да го оставяме.

– И аз така помислих, но все пак реших да попитам. И ти ще ми липсваш – добави тя.

– И ти на мен. Най-трудното в това Пътешествие е, че се сприятелюваш с някого, а после го напуснеш и знаеш, че едва ли някога пак ще го видиш.

– Ладунни – каза Джондалар, вдигайки парче мамутски бивник със странни знаци, изсечени по него. – Талут, водачът на Лъвския бивак, направи тази карта на територията до далечния изток, на която се вижда първата част от нашето Пътешествие. Надявах се да я запазя като спомен от него. Сега тя не е от първостепенна важност за нас, но никак не ми се иска да я захвърля. Бихте ли ми я запазили? Знае ли човек, току-виж някой ден съм се върнал да си я взема.

– Да, аз ще ти я запазя – каза Ладунни, като взе бивниковата карта и я огледа. – Изглежда интересна. Може би ще имаш възможност да ми я обясниш, преди да тръгнете. Аз наистина се надявам да се върнете, но ако това не стане, може някой, който отива по този път, да ти я донесе.

– Освен това оставям и някои сечива. Можете да ги запазите или да ги изхвърлите. Винаги ми е много неприятно да се разделям с каменен чук, с който съм свикнал да работя, но съм сигурен, че ще си осигуря друг веднага щом стигнем при Ланзадониите. При Даланар винаги има достатъчно. Ще оставя и костните си чукове и няколко остриета. Но все пак ще задържа тесла и брадва, за да мога да къртя лед.

Когато отидоха на мястото за спане, Джондалар попита.

– Айла, ти какво взимаш със себе си?

– Ами то всичкото е тук, на нара.

Той забеляза тайнствения пакет сред другите вещи и каза:

– Каквото и да има в това, сигурно е много ценно.

– Аз ще го нося – отвърна тя.

Мадения се усмихна срамежливо, доволна, че знае тайната. Това я накара да се почувства много горда.

– Ами това? – попита той, посочвайки друг вързоп.

– Това са подаръци от Лъвския бивак – каза тя и го отвори, за да му ги покаже. Откри красивото острие на копие, което Уимез ѝ беше дал, и го взе, за да го покаже на Ладунни.

– Я виж това – каза той.

Беше голямо острие, по-дълго от ръката му и широко колкото длан-та му, но беше по-тънко от малкия му пръст, отлично заострено по рещите ръбове.

– Обработвано е двустранно – каза Ладунни, като го обърна в ръцете си. – Но как е било изтънено толкова? Мислех, че обработването на камъка от две страни е груба техника, която се използва при прости брад-ви. Но това е най-финото произведение на каменоделско майсторство, което съм виждал.

– Уимез го направи – каза Джондалар. – Бях ти казал, че много го бива. Той загръбва кремъка, преди да го обработва. Това променя качест-вото на камъка, така по-лесно от него се отделят фини отломъци и по този начин го изтънява. Горя от нетърпение да го покажа на Даланар.

– Сигурен съм, че ще го оцени – каза Ладунни.

Джондалар го върна на Айла и тя отново го уви внимателно.

– Мисля да вземем само една кожа за навес, по-скоро, за да се пред-пазваме от вятъра – каза той.

– Ами постелка за под? – попита тя.

– Мъкнем толкова тежък товар скални парчета и камъни, че никак не ми се иска да взимаме повече, отколкото ни трябва.

– Глетчерът е от лед. Една постелка за под може да ни бъде от голя-ма полза.

– Мисля, че имаш право.

– Ами тези въжета?

– Ама наистина ли мислиш, че ни трябват?

– Предлагам да ги вземете – обади се Ладунни. – Може да ви свър-шат много работа на ледника.

– Щом мислиш така, ще послушам съвета ти – каза Джондалар.

Вечерта опаковаха нещата си и след това се сбогуваха с хората, ко-ито им бяха станали толкова мили през краткия престой сред тях. Вер-дегия поиска да говори с Айла.

– Айла, искам да ти изкажа моята благодарност.

– Няма защо да ми благодариш. Ние трябва да благодарим на всички тук.

– Имам предвид това, което направи за Мадения. Не знам какво точно си направила или си и казала, но то ѝ оказа голямо въздействие. Преди да се появиш, тя се криеше и ѝ се искаше да умре. Не искаше да разговаря дори с мен и изобщо не желаше да чуе, че трябва да стане зряла жена. Мислех, че вече няма да се оправи. А сега тя е почти такава, каквато беше преди, и очаква с нетърпение Първите си обреди. Само се надявам нищо да не ѝ се случи, че отново да промени решението си преди лятото.

– Мисля, че всичко ще бъде наред при нея, стига всички да ѝ оказват подкрепа. Да знаеш, че това е най-голямата помощ за нея.

– Все още искам да накажат Чароли – каза Вердегия.

– Мисля, че всички искат това. Щом всички са съгласни той да бъде наказан, мисля, че това ще стане. Мадения ще бъде реабилитирана и ще направи Първите си обреди, за да стане зряла жена. Ще имаш внуци, Вердегия.

Сутринта станаха рано, доупаковаха багажа си и се върнаха в пещерата за прощално сутрешно ядене с Лозадуните. Присъстваха всички, за да се сбогуват с тях. Лозадуната накара Айла да запомни още няколко стиха мъдрости и силно се развълнува, когато тя го прегърна за сбогом. След това той бързо отиде при Джондалар, за да му каже нещо. Соландия не прикриваше чувствата си и им каза колко ѝ е тъжно, че си тръгват. Дори Вълчо като че ли разбираше, че и той, и децата вече няма да се виждат. Близна лицето на бебето и Мичери се разплака за първи път.

Но щом излязоха от пещерата, Мадения ги изненада. Беше облякла разкошната дреха, която Айла ѝ беше подарила, вкопчи се в нея, като се опитваше да не се разплаче. Джондалар ѝ каза колко е красива и че наистина ѝ се възхищава. Тоалетът ѝ придаваше необичайна красота и зрялост, като загатваше каква истинска жена ще стане един ден.

Яхнаха конете, които бяха отпочинали добре и нетърпеливи да тръгнат, погледнаха назад към хората, застанали на входа на пещерата, и Мадения излезе напред. Но тя беше твърде млада и докато махаха, от очите ѝ рукунаха сълзи.

– Винаги ще ви помня, и двамата – извика тя, след което се втурна в пещерата.

Когато се отдалечиха по посока на Великата майка река, която беше малко по-голяма от поток, Айла помисли, че никога няма да забрави

Мадения, нито нейния народ. На Джондалар също му беше тъжно, че се сбогува с тях, но мислите му бяха насочени към трудностите, които ги очакваха. Той знаеше, че най-трудната част от Пътешествието едва сега започва.

ГЛАВА 39

Джондалар и Айла тръгнаха на север към Донау – Великата майка река, която беше ръководила стъпките им през по-голямата част от Пътешествието. Когато я достигнаха, те се обърнаха отново на запад и продължиха към изворите на реката, но големият воден път беше променил вида си – Донау вече не представляваше огромна криволичеща вълна, напредваща с бавно достойнство през равните поля, присъединяваща безброй притоци и много наноси, а след това се разделяше на канали и образуваше крайречни езера.

Там, където реката извираше, водата бе по-бистра и по-бълбукаща – един по-маловоден и по-плитък поток, който клокочеше в широкото си скалисто корито, като се спускаше по стръмния планински склон. Но маршрутът на пътешествениците в западна посока по продължение на бързо течащата река се бе превърнал в едно дълго катерене към неизбежната среща с дебелия слой нестопяем лед, покриващ обширното високо плато на каменистите планини.

Формите на ледниците следваха контурите на повърхнината. Тези, намиращи се на високите планински върхове, представляваха скалисти ледени хълмове, тези на земното ниво се разстилаха с почти еднаква дебелина, издигащи се малко по-високо в средната си част, оставяйки зад себе си чакълени насипи и издълбавайки вдлъбнатини, които се превръщаха в езера и блата. В най-изнесеня си край най-южният дял от обширния континентален леден кейк, чийто равен връх беше почти толкова висок, колкото планината наоколо, се разминаваше за пет градуса географска ширина със сблъсък с най-северните подстъпи на планинските ледници. Между континенталния и планинските ледници се намираще най-студената зона на земята.

За разлика от планинските ледници, замръзналите реки, пълзящи бавно надолу по планинските склонове, вечният лед върху заоблените възвишения – ледникът, който толкова интересуваше Джондалар, беше все още на запад от тях. Той представляваше платовиден ледник – една миниатюрна версия на огромната дебела покривка от лед, която се простираше над равнините от континента и продължаваше на север.

Тъй като продължиха по поречието на реката, те печелеха височина с всяка стъпка. Изкачваха се с тежко натоварените коне, като през повечето време ги водеха вместо да ги яздат. Айла беше особено загрижена

за Уини, мъкнеща основната част от затоплените камъни, благодарение на които се надяваха да оцелеят при прекосяване на ледената повърхност.

Освен прътовете, които влачеше Уини, двата коня носеха тежки вързопи, въпреки че товарът на гърба на кобилата беше по-лек, за да компенсира плазовете, които теглеше. Товарът на Рейсър беше натрупан толкова високо върху гърба му, че беше труден за носене, но и денковете на гърбовете на мъжа и жената бяха значителни. Само вълкът беше освободен от допълнителни товари и Айла беше започнала да наблюдава неговите необременени движения, мислейки, че и той също би могъл да поеме своя дял от товара.

– Толкова усилия да носим камъни – отбеляза тя една сутрин, докато наравваше денка си. – Някои хора биха си помислили, че е странно да влачим този тежък товар по планините.

– Много повече хора мислят, че е странно да пътуваме с два коня и вълк – отвърна Джондалар. – Но ако ще ги прекарваме през леда, ще трябва да изкачим камъните там горе. И има нещо, за което да се радваме.

– Какво е то?

– Колко лесно ще бъде, щом веднъж достигнем другата страна.

Горното течение на реката пресичаше северната граница на планинските вериги в посока юг. Разстоянието бе толкова огромно, че пътищата имаха малка представа за неговия изключителен размер. Лозадунаните живееха в една област точно на юг от реката, състояща се от позаоблени, масивни варовикови планини и обширни територии от сравнително равнинни плата. Въпреки разрушителното действие на вятъра и водата през вековете ерозиралите възвишения бяха достатъчно величествени, за да носят тежестта на блестящите корони от лед през цялата година. Между реката и планините се разкриваше пейзаж от скрита растителност, наслояваща зона от пясъчници. Тя от своя страна беше покрита от тънка покривка зимен сняг, която развиваше очертанията на по-ниските граници на вечния лед, но синкавата светлина на ледника разкриваше неговата същност.

По на юг, блестейки на слънцето като огромни чирепи от счупен алабастр, се извисяваха величествените зъбери на централната зона. Пътешествениците продължаваха своето изкачване по високата западна верига. Пред себе си виждаха мрачна двойка назъбени върхове, извисени далече над останалите.

На север, отатък реката, се издигаше стръмно дрянният кристален

масив като хълмистата му повърхност понякога биваше надвишавана от скалисти зъбери и покривана от каменни полета с високи ливади помежду им. Гледайки напред, в посока запад, по-високите заоблени хълмове, някои, от които покрити с малки ледени корони, се простираха през замръзналата река, за да се съединят с леда на по-младо нагънатите хребети на южната верига.

Все по-рядко валеше сняг. Пътешествието им ги отвеждаше към най-студената част на континента – областта, намираща се между най-отдалеченото северно разширение на планинския ледник и най-южните подстъпи на обширните, простиращи се по континента ледени покривки. Дори и ветровитите степи, покрити с льос в източните равнини, не можеха да се сравнят със суровия студ на този район. Земята беше спасена от опустошението на замръзналите ледени покривки само благодарение на смекчаващото морско влияние на западния океан.

Високопланинският ледник, през които възнамеряваха да преминат, може да се бе увеличил и да бе направил невъзможен техния преход. Морските въздействия, които им позволиха да преминат на западните степи и тундри, задържаха напредването на ледниците към земята на Зеландониите, спестявайки ѝ тежкия леден слой, който покриваше други-те земи от същата географска ширина.

Джондалар и Айла се завърнаха лесно към своя маршрут, макар че на нея ѝ се струваше, че са пътували цяла вечност. Тя копнееше да достигнат края на своето Пътешествие. Мислеше си за спокойната зима, прекарана в землянката на Лъвския бивак, докато едвам си проправяха път през монотонността на зимния пейзаж. Тя с удоволствие си припомняше и най-малките случки, забравяйки за тъгата, която беше помрачавала дните ѝ през цялото време, докато си бе мислела, че Джондалар е престанал да я обича.

Тъй като почти не валеше сняг, налагаше се да топят речен лед, за да си осигурят вода. Смразяващият студ обаче имаше и някои предимства. Притоците на Голямата майка река бяха по-малки и добре замръзнали, което ги правеше по-лесни за преминаване. Те постепенно се забързваха, пресичайки дефилетата на десния бряг заради свирепите ветрове, които бушуваха през долините на реки и потоци. Тези напори на вятъра изгласкваха ледения въздух от районите с високо налягане в южните планини, добавяйки студенината на вятъра към вече смразяващия въздух.

Треперейки дори в дрехите си от дебели кожи, Айла почувства облекчение, когато накрая преминаха широката долина и достигнаха

защитната преграда на близките височини.

– Толкова ми е студено! – каза тя, тракайки зъби. – Бих искала малко да се позатопли.

Джондалар я погледна с безпокойство.

– Не си пожелавай това, Айла!

– Защо не?

– Ние трябва да сме преминали глетчера преди да се промени времето. Топлият вятър означава фьон, който топи снеговете и ще промени сезона. Тогава ние ще трябва да заобиколим в посока към север, през страната на Клана. Това ще ни отнеме много повече време и след всичките неприятности, които Чароли им е причинявал, не вярвам да бъдат много гостоприемни.

Тя кимна с разбиране, гледайки към северния бряг на реката.

– Те притежават по-добрата страна – рече Айла, след като го наблюдава известно време.

– Какво те накара да го кажеш?

– Дори отгук можеш да видиш, че има равнини с хубава трева, и това би могло да привлече повече дивеч за ловуване. От тази страна се намират най-вече иглолистни храсталаци, което означава пясъчлива земя и оскъдна трева. Тази страна трябва да е твърде близо до леда, за да бъде студена и по-малко богата.

– Може би си права – каза Джондалар, мислейки, че преценката ѝ бе твърде проникателна. – Аз не знам как е през лятото; бил съм тук само през зимата.

Тя беше преценила правилно. Земите в северните равнинни части на долината на Великата река представляваха предимно лъос, разположен върху варовикова основна скала, и бяха много по-плодородни в сравнение с тези от южната страна. В допълнение планинските ледници от юг се събираха по-наблизо един до друг, правейки зимите по-сурови, а летата – толкова хладни, че натрупаните снегове и зимният скреж по земята не можеха да се стопят. Повечето от ледниците нарастваха непрекъснато.

Спящото състояние, в което се намираха дърветата през зимата, често караше Айла да се съмнява в тяхното разнообразие, докато не провереше чрез опитване на част от клонче или пъпка или пък на парченце от вътрешната страна на кората. Близо до реката, където преобладаваше елшата, а така също и по протежение на ниските долини на нейните притоци, тя знаеше, че щяха да се намират в торфени блатисти гори, ако беше през лятото; местата, където тези гори се смесваха с върби

и тополи, щяха да бъдат най-влажните, докато случайните ясен, бряст или габър – едва ли повече от една оскъдна горица, говореха за суха почва. Рядко срещаният нисък дъб, борещ се за оцеляване в по-защитените кътчета, едва ли наемкваше на масивните дъбови гори, че един ден щеше да заеме по-умерени територии. Върху пясъчливите почви, които се намираха на издигната камениста земя, не се срещаша никакви дървета. Там вирееха само храсти, боровинки, редки треви, мъхове и лишеи.

Дори и при този студен климат някои птици и животни оцеляваха; тук имаше много от приспособените към студа животни от степите и планините и ловуването беше лесно. Само в редки случаи Айла и Джондалар използваша храната, дадена им от Зеландониите, тъй като искаха да я запазят за прекосвяването. Нямаше да се наложи да разчитат изцяло на запасите, които носеха, докато не стигнеха до замръзналата пустош.

Жената видя необикновено дребно снежно бухалче и го показва на Джондалар. Той се превърна в експерт по намирането на диви кокошки, които имаха вкус на бяла яребица, която толкова бе заобичал, особено по начина, по който Айла ги приготвяше.

Преливащите се цветове на перата на дивата кокошка й осигуряваха по-добро прикритие в една територия, непокрита изцяло със сняг. Младият мъж си спомни, че бе имало повече сняг последния път, когато беше идвал насам.

Областта беше повлияна както от континенталния изток, така и от морския запад, представени от необичайна смесица от животни и растения, които при други условия рядко съжителстваха. Малките пухкави животинчета бяха един пример, макар че през студения сезон мишките, съселчетата, плъховете, съселите и хамстерите се забелязваха трудно, освен когато случайно не попаднеха на хралупа, в която те бяха складирали зеленчукова храна за зимата.

По високите равнини и речните долини често съглеждаха дълговлакнести маймуни, обикновено в стада от сродени женски индивиди и един мъжки екземпляр, въпреки че през студения сезон групи от мъжки животни се събираха често заедно. Носорозите бяха неизменни самотници, с изключение на женските с по едно или две още неспособни да се грижат за себе си малки. През по-топлите сезони изобилстваха бизонът, зубърът и всички разновидности на сърната – от огромните елени до малката планинска сърна, но само северният елен оставаше и за през зимата. Дивата овца, дивата коза и ибексът бяха мигрирали по-надолу от своите високи летни обителни и Джондалар никога не беше виждал толкова много мускусни бикове.

Изглеждаше да бе година, в която популацията на мускусния бик се намираще в своя апогей. Следващата година те вероятно щяха да намаляят до минимум, но междувременно пътешествениците откриха колко полезен е уредът за изхвърляне на копие. Когато биваха застрашени, мускусните бикове, особено войнствените мъжкари, образуваха здрава преграда от наведени ниско рога, обърнати с гръб към един кръг, за да защитят малките и някои женски индивиди. Това ги спасяваше от повечето хищници, но не и от уреда за изхвърляне на копие.

Без да се приближават до животните и да се излагат на опасност, Джондалар и Айла се прицелваха от безопасно разстояние. Това беше твърде лесно, въпреки че трябваше да бъдат точни и да хвърлят силно, за да бъдат сигурни, че копието ще проникне през дебелината четина.

При наличието на няколко вида животни, измежду които можеха да избират, на тях не им липсваше храна и те доста пъти оставяха парчета месо за други месоядни хищници и лешояди. В този случай не ставаше дума за разточителство, а за необходимост. Тяхната храна с високо съдържание на протеини, състояща се от крехко месо, не им бе достатъчна. Вътрешността на дървените кори и чайовете, приготвени от иглички и връхчета на дървета, предлагаха само ограничено облекчение.

Всеядните човешки същества можеха да преживяват при едно разнообразие на храната, като протеините бяха от съществено значение, но сами по себе си недостатъчни. Знаеше се за хора, умрели от протеинов глад, без наличието на поне един или друг от зеленчуковите продукти или мазнините. Пътешествайки в края на зимата почти без растителна храна, Джондалар и Айла се нуждаеха от мазнина, за да оцелеят, но сезонът привършваше и затова животните, които улавяха, бяха изразходвали повечето от своите собствени запаси. Пътешествениците избирателно взимаха месото и вътрешните органи, които съдържаха по-голямата част от мазнината, като оставяха постното или го даваха на Вълчо. Той сам си набавяше обилна храна от горите и равнините по пътя.

Животни от друг вид също обитаваха района и въпреки че те винаги ги забелязваха, нито Джондалар, нито Айла можеха да си наложат да ловят коне. Техните придружители се хранеха твърде добре с грубата суха трева, мъховете, лишеите и дори малките клонки и тънката кора.

Двамата пътуваха на запад, следвайки течението на реката и завивайки леко на север. Когато реката се изви в известна степен на югозапад, Джондалар знаеше, че бяха близо. Земята между древните северни високи плата и южните планини се издигаше нагоре към един див пейзаж, който се показваше в скалисти зъбери. Те отминаха мястото,

където се съединяваха три потока, за да образуват видимото начало на Голямата майка река, след това пресякоха и продължиха по левия бряг на средното течение – Средната майка река. Това беше реката, за която Джондалар беше чул, че е истинската Майка река, макар че всяка една от трите би могла да бъде считана за такава.

Достигането на това, което всъщност представляваше началото на Великата река, не беше онова дълбоко преживяване, което Айла очакваше. Великата майка река не извираше от точно очертано място, както огромното вътрешно море, в което се вливаше. Нямахме ясно начало и дори границата на северната територия, считана за страната на плоскоглавците, беше несигурна, но Джондалар изпитваше чувството, че познава областта, в която се намираха. Той мислеше, че бяха близо до ръба на истинския ледник, въпреки че бяха вървели през заснежени места и беше трудно да се отгатне.

Беше само следобед, но те решиха да потърсят място за бивак и пресякоха през територията към десния бряг на горния приток. Решиха да спрат по-нататък – точно отвъд долината на един относително дълъг поток, който се присъединяваше откъм северната страна.

Когато Айла видя открита крайречна ивица чакъл, тя спря да избе-ре няколко гладки заоблени камъка, които щяха да бъдат идеални за прашката ѝ, и ги прибра в торбичката си. Мислеше, че ще може да отиде на лов за бяла яребица или бял заек по-късно този следобед, или може би на следващата сутрин.

Мислите им за краткия им престой при Лозадуните бяха отстъпили място на безпокойството за ледника. Особено разтревожен бе Джондалар. Заради тежкия товар изминаваха пътя пеша. Това ги бе забавило и той се опасяваше, че краят на дългата зима ще настъпи твърде скоро. Пристигането на пролетта винаги беше непредсказуемо, но това беше година, в която той се надяваше тя да закъснее.

Натовариха конете и изградиха бивака си. Тъй като беше още рано, решиха да наловят пресен дивеч. Навлязоха в една рядка гора и попаднаха на следите на сърна, което озадачи и двамата и разтревожи Джондалар. Той се надяваше, че завръщащата се сърна не бе знак за това, че пролетта ще да последва скоро. Тя свирна на Вълчо и те продължиха през горите, вървейки един зад друг, като Джондалар беше начело. Жената го следваше, а Вълчо вървеше по петите ѝ. Тя не искаше той да ти-ча наоколо и да плаши плячката им.

Проследиха следата през откритите гори към една висока оголена скала, която им пречеше да виждат. Айла забеляза, че раменете на

Джондалар се отпуснаха, той престана да върви дебнешком. Следите на сърната показваха, че се е носела с голяма бързина. Нещо очевидно я беше изплашило.

И двамата застинаха, като чува тихото ръмжене на Вълчо. Той подушваше нещо. Айла беше сигурна, че е чула шум от боричкане от другата страна на дългата скала, която препречваше пътеката. Двамата с Джондалар се спогледаха, мъжът също беше чул шума. Запромъкваша се бавно напред, придвижвайки се по края на оголената скала. След това последваха викове, шум от нещо, което се приземи тежко, и почти едновременно с това ужасен вик.

Имаше нещо във вика, от което по гърба на Айла полазиха ледени тръпки. Това беше познат вик.

– Джондалар! Някой е в беда! – каза тя, втурвайки се покрай скалата.

– Почакай, Айла! Може да е опасно! – извика той, но вече беше твърде късно.

Сграбчвайки копието си, той изтича да я настигне.

Около голата скала неколцина млади мъже се бореа с някого на земята. Отправяха груби забележки към един мъж, който беше на колене, надвесен над някого, когото други двама се опитваха да удържат.

– Побързай, Дануси! Колко още помощ ти трябва? Тази се бори.

– Може би той се нуждае от помощ да я намери.

– Той просто не знае какво да прави с нея.

– Тогава дай на някой друг да опита.

Айла съзря руса коса и с чувство на отвращение осъзна, че държаха жена. Знаеше какво се опитват да направят с нея. Когато изтича към тях, бе обзета от друго прозрение. Това се дължеше може би на формата на крака или на ръката, или на гласа, но изведнъж тя разбра, че пред нея е жена от Клана. Тя беше потресена.

Вълчо ръмжеше, готов за атака, но наблюдаваше Айла и се въздържа.

– Това трябва да е бандата на Чароли! – каза Джондалар, настигайки я.

Той сграбчи този, който беше най-отгоре за връхната му дреха и го изтръгна от жената. Тогава отстъпи встрани и свивайки юмрук го прасна в лицето. Мъжът падна на земята. Другите двама зяпнаха от изненада, пузнаха жената и се обърнаха, за да нападнат непознатия. Единия скочи на гърба му, докато другите го удряха с юмурици по лицето и гърдите. Големият мъж отхвърли единия от гърба си, посрещна силен удар

в рамото си и се прицели с юмрук в корема на този, който стоеше пред него.

Когато двамата мъже тръгнаха след Джондалар, жената се обърна и отстъпи назад, за да се отдалечи и да изтича към другата група борещи се мъже. Докато единият от мъжете се превиваше от болка, Джондалар се обърна към другия. Айла забеляза, че първият се опитва да се изправи!

– Вълчо! Помогни на Джондалар! Хвани тези мъже! – каза тя, давайки му знак.

Големият вълк се впусна с желание в битката, докато Айла си сваляше вързопа, разхлабваше прашката около главата си и бъркаше в торбичката за камъни. Единият с тримата мъже беше повален отново и тя наблюдаваше другия, който с ужас издигна ръка, за да отстрани огромния вълк. Животното скочи на задните си крака, заби зъбите си в ръкава на дебелия зимно палто и отпра ръкава, докато Джондалар стовари силен юмрук върху челостта на третия мъж.

Слагайки камък в джоба на прашката, тя насочи вниманието си към другата група борещи се мъже. Единият беше вдигнал костена бухалка с две ръце и беше готов да я стовари. Тя бързо запрата камъка и видя, че мъжът с бухалката падна на земята. Друг мъж, който държеше копие в заплашителна стойка върху някого на земята наблюдаваше приятеля си да пада. Поклати глава и не видя втория камък да лети, но извика от болка, когато го удари. Копието падна на земята и той хвана наранената си ръка.

Шестима мъже не успяха да се справят с този, който бе на земята. С прашката си Айла улучи двама, а нападнатата жена здраво налагаше трети. Той бе вдигнал ръце и се опитваше да се предпази от нейните удари. Друг, който беше много близо до мъжа, когото се опитваха да обуздаят, беше блъснат от силен удар. Той се запромъкна назад. Айла имаше още два камъка, готови да излетят. Тя запрата единия, предоставяйки на поваления мъж – един мъж от Клана, както се беше досетила – благоприятна възможност. Въпреки че седеше, той сграбчи най-близкия до него мъж, повдигна го от земята и го хвърли към другия мъж.

Жената от Клана поднови своята дива атака, прогонвайки накрая мъжа, с когото се бореше. Въпреки че боят не беше характерен за тях, жените от Клана бяха толкова силни, колкото и техните мъже. И въпреки че би предпочела да се примири, отколкото да се защитава срещу мъж, който би я пожелал, за да облекчи нуждите си, тази жена беше принудена да се бори, за да защити своя наранен другар.

Никой от младите мъже вече не се бореше. Единият лежеше в безсъзнание близо до крака на мъжа от Клана с рана на главата, от която се стичаше кръв, сплъстяваща мръсната му коса. Друг си разтриваше рамото, гледайки кръвнишки жената, която държеше прашката си готова. Останалите бяха контузени и съсипани, а окоето на единия се беше подуло и затворило. Тримата, които бяха преследвали жената, трепереха сгущени един до друг с разпокъсани дрехи в страх от вълка, който стоеше и ги наблюдаваше с оголени зъби и предупредително ръмжене.

Джондалар обикаляше наоколо, за да се убеди, че Айла не е пострадала, след което погледна човека на земята и изведнъж бе озарен от мисълта, че това бе мъж от Клана.

Чудеше се защо мъжът все още лежи. Издърпа мъжа, който бе в безсъзнание, далеч от себе си и го преобърна; той дишаше. И тогава видя защо мъжът от Клана не се повдига. Бедрото на левия му крак, точно над коляното, беше наклонено под неестествен ъгъл. Джондалар погледна мъжа с възхищение. Той бе удържал шестима мъже дори със счупен крак! Знаеше, че плоскоглавците са силни, но не беше осъзнал големината на силата и решителността им. Мъжът трябваше да изпитва огромна болка, но не го показваше.

Изведнъж се появи друг мъж, който не беше участвал в нито една от битките. Той се заоглежда наоколо и повдигна вежди. Всичките млади мъже се сгърчиха от неудобство под презрителния му поглед. Те не знаеха как да обяснят това, което се бе случило. В първия момент бяха успели да се отнесат грубо и да се позабавляват с двамата плоскоглавци, които за нещастие се бяха изпечили на пътя им, а в следващия момент зависеха от снизхождението на жена, която можеше да се цели с камъни, от един мъж с твърди като скала юмруци и от най-големия вълк, който някога бяха виждали.

– Какво се случи? – попита новодошлият.

– Твоите хора накрая си го получиха. Сега ти си наред.

Жената беше напълно непозната. Откъде знаеше, че това беше неговата банда? Тя говореше на неговия език, но със странен акцент и той се учуди коя бе тя. Когато Айла изрече това, жената от Клана извърна главата си и започна да я изучава отблизо, въпреки че никой друг не забеляза погледа ѝ. Мъжът с цицината на главата започна да се събужда и Айла отиде да види колко е ударен.

– Махни се от него – нареди мъжът, но в гласа му се долавяше страх.

Айла спря, явно прецени, че мъжът се опитва да запази авторитета

си пред бандата, а не проявяваше особена загриженост за ранения.

Тя продължи:

– Той ще има главоболие няколко дни, но ще се оправя. Ако наистина исках да го нараня, нямаше да се спра. Той щеше да е мъртъв, Чароли.

– Откъде знаеш името ми! – извика младият мъж уплашено.

Откъде тази непозната знаеше кой е той?

– Ние знаем повече от твоето име. – Сви рамене Айла. Тя погледна по посока на мъжа и жената от Клана. За повечето от присъстващите те изглеждаха невъзмутими, но Айла можеше да забележи тяхната изненада и притеснение. Те внимателно наблюдаваха хората от Другите, опитвайки се да проумеят странния обрат на събитията.

Мъжът си казваше, че в момента, изглежда, са в безопасност. Не разбираше обаче защо този грамаден мъж им помагаше, като се опълчваше срещу своите. А жената? Ако тя беше жена. Тя владееше оръжието по-добре от повечето мъже, които познаваше. Коя жена използваше оръжие? Срещу хора от нейния род? Дори по-обезпокояващ беше вълкът – животно, което се беше справило с тези мъже, които се бяха опитали да наранят неговата жена... неговата много специална нова жена. Може би високият мъж имаше вълк тотем, но тотемите бяха духове, а това беше истински вълк. Всичко, което можеше да направи, бе да чака. Да не показва болката и да чака.

Забелязвайки неговия предпазлив поглед, отправен към Вълчо, и отгатвайки страховете му, Айла реши да поднесе всички изненади наведнъж. Тя изсвири, ясен настойчив звук, наподобяващ повика на птица, но на птица, която никой никога не беше чувал. Всички я зяпнаха неспокойно, но когато нищо не се случи веднага, те си отдъхнаха. Не след дълго обаче чуха удари на копита и два послушни коня – една кобила и един необикновен кафяв жребец, се появиха и се запътиха право към жената.

„Какво странно нещо? Мъртъв ли съм или се намирам в страната на духовете?“ – помисли си човекът от Клана.

Конете, изглежда, изплашиха много повече младите мъже, отколкото хората от Клана. Въпреки че се опитаха да не го показват, те се страхуваха, защото знаеха, че някой ден ще бъдат разкрити и ще трябва да отговарят за стореното. Някои дори желяеха това да се случи по-скоро, преди нещата да са се влошили.

Дануси, този, който беше предмет на подигравки, защото имаше проблеми с покоряването на една жена, го беше споделил с двама от

другите, на които мислеше, че може да се довери. Плоскоглавите жени бяха едно нещо, но това момиче, което викаше и се биеше. Дори да беше вълнуващо за момента – жените на този етап бяха винаги вълнуващи – след това той беше засрамен и уплашен от отмъщението на Дуна. Какво щеше да им стори тя?

И сега тук имаше жена, непозната, с едър русокос мъж – не се ли предполагаше, че Нейният любовник ще бъде по-едър и по-светъл от другите мъже? И един вълк! И коне, които пристигаха при нейното повикване. Никой не я беше виждал преди, но въпреки това тя знаеше кои бяха те. Говореше по особен начин, със сигурност идваше отдалеч, но знаеше техния език. Бяха ли казали откъде идва? Беше ли дунайка? Майка – дух в човешки образ? Дануси потръпна.

– Какво искате от нас? – попита Чароли. – Ние не ви безпокояхме. Просто се забавлявахме с няколко плоскоглавци. Какво лошо има малко да се позабавляваме с няколко животни?

Джондалар забеляза, че Айла полагаше големи усилия да не избухне.

– А Мадения? – попита той. – Тя също ли беше животно?

Те знаеха. Младите мъже се спогледаха, а после погледнаха към Чароли за помощ. Акцентът на мъжа не беше същият като нейния. Той беше от Зеландониите. Ако Зеландониите знаеха, те нямаше да могат да отидат там и да се скрият при необходимост, претендирайки, че са на пътешествие, както бяха запланували. Кой още знаеше? Имаше ли място, където можеха да отидат?

– Тези хора не са животни – възмутено извика Айла.

Джондалар я погледна учудено. Никога не я беше виждал толкова ядосана.

– Ако бяха животни, щяхте ли дори да се опитате да ги насилите? Насилвате ли вълци? Насилвате ли коне? Не, вие търсите жена, но нито една жена не ви желае. Това са единствените жени, които можете да намерите – каза тя. – Но тези хора не са животни! – Тя погледна към хората от Клана. – Вие сте животните! Вие сте хиени! Душещи около остатъците и миришещи на гнило, мирисът на вашата злина. Нараняващи хора, насилващи жени, грабещи това, което не е ваше. Ще ви кажа, че ако сега не се върнете, ще загубите всичко. Няма да имате семейство, Пещера, народ и никога няма да имате жена край огнището. Ще прекарвате живота си като хиени, винаги обирайки остатъците на другите, и ще бъдете принудени да крадете от своя собствен народ.

– Те знаят и за това също! – каза един от мъжете.

– Не казвай нищо! – предупреди го Чароли. – Те не знаят, само предполагат.

– Ние знаем – каза Джондалар. – Всички хора знаят. Той не владееше перфектно езика им, но говореше разбираемо.

– Това го казваш ти, но ние дори не те познаваме – отвърна Чароли. – Ти си непознат, дори не си Лозадунай. Ние няма да се върнем. Не се нуждаем от никого и имаме собствена Пещера.

– Затова ли сте принудени да крадете храна и насилвате жени? – попита Айла. – Пещера без жена до вашите огнища не е Пещера.

Мъжът отговори:

– Ние нямаме нужда да слушаме това. Ще вземем всичко, което искаме и когато го искаме – храна, жени. Никой не ни е спирал преди и никой няма да го направи сега. Хайде, нека се махаме оттук – каза той, обръщайки се да си върви.

– Чароли! – извика Джондалар след младия мъж, като го достигна с няколко крачки.

– Какво искаш?

– Имам да ти давам нещо – отвърна големият мъж.

След това без предупреждение той сви юмрука си и го заби в лицето му. Главата на Чароли се наклони назад и той загуби равновесие от зашеметяващия удар.

– Това е за Мадения! – каза Джондалар, гледайки към мъжа, просят на земята.

После се обърна и се отдалечи. Айла погледна замаяния млад мъж. Тънка струйка кръв течеше от устните му, но тя дори не помръдна, за да му помогне. Двама от приятелите му сториха това. Тогава тя насочи вниманието си към бандата млади мъже, като се вглеждаше във всеки един от тях поотделно. Те представляваха жалка картина: несресани, мръсни, дрехите им бяха дрипави и кирливи. Изпитите им лица показваха, че гладуват. Нищо чудно, че крадяха храна. Те имаха нужда от помощта и подкрепата на семейството и приятелите в Пещерата. Може би свободният скитнически живот с бандата на Чароли беше започнал да губи своето очарование и те бяха готови да се завърнат.

– Те ви търсят – каза им тя. – Всички са съгласни, че вие отидохте твърде далеч, дори Томаси, който е роднина на Чароли. Ако се завърнете в Пещерата си и изгърпите това, което заслужавате, може би ще имате възможност да се присъедините отново към семействата си. Ако чакате, докато ви намерят, ще стане по-лошо за вас.

Затова ли бе тя тук? Беше ли дошла да ги предупреди, чудеше се

Дануси, преди да бе станало твърде късно? Ако се завърнеха сами и се опитаха да се поправят, щяха ли техните Пещери да ги приемат отново?

Когато бандата на Чароли се оттегли, тя се приближи до двамата от Клана. Те бяха наблюдавали с изненада както разговора на Айла с мъжете, така и удара, който беше повалил другия мъж на земята. Хора от Клана никога не удряха други хора от Клана, но хората от Другите бяха странни. Те приличаха на мъже, но всъщност не постъпваха много като мъже и особено мъжът, който беше ударен. Всички от клана го познаваха и мъжът на земята трябваше да признае, че почувства особено задоволство да го види повален. Беше още по-доволен да види всичките да си тръгват.

Сега той желаше и другите двама да си отидат. Техните действия бяха толкова неочаквани, че той се чувстваше неудобно. Просто искаше да се върне обратно при своя клан, макар да не знаеше как щеше да го направи със счупен крак. Следващият жест на Айла напълно изненада мъжа и жената. Дори Джондалар можа да забележи тяхното объркване. Тя грациозно се наведе, като кръстоса краката си пред мъжа и погледна скромно надолу към земята.

Джондалар също беше изненадан. Тя беше правила същото пред него понякога, обикновено, когато имаше да му казва нещо важно и биваше разстроена, защото не можеше да намери думи да се изрази, но сега за пръв път я виждаше да използва тази поза като жест на уважение. Тя искаше разрешение да го заговори, но големият мъж беше много изненадан да види Айла, която беше толкова способна и независима, да се обръща към този плоскоглавец, този мъж от Клана с такава почит. Веднъж се беше опитала да обясни на Джондалар, че това е акт на внимание, традиция, техният начин на изразяване, а не непременно позор, но той знаеше, че нито една жена от Зеландониите или някоя друга, която познаваше, някога би доближила някого, мъж или жена, по този начин.

Докато Айла седеше търпеливо, чакайки мъжа да потупа рамото ѝ, тя дори не беше сигурна, дали езикът на тези хора от Клана беше същият като този на клана, който я беше отгледал. Разстоянието между тях беше огромно и тези хора изглеждаха по различен начин. Но тя беше забелязала прилики в езиците, на които говореха, макар че колкото по-далеч живееха народите един от друг, толкова по-малко си приличаха езиците им. Тя можеше само да се надява, че езикът на знаците на тези хора ще е същият като на нейния клан.

Тя считаше, че техният език на жестовете, подобно на много от техните познания и видове дейности, произтичаха от спомените им,

расовите спомени, по подобие на инстинкта, с който всяко дете се ражда. Ако тези хора от Клана произхождаха от същите древни издънки, като тези, които беше познавала, езикът им трябваше да бъде поне подобен.

Докато чакаше неспокойно, започна да се чуди дали мъжът имаше някаква представа какво се опитва да направи. Тогава почувства неговото потупване по рамото си и пое дълбоко дъх. Беше минало доста дълго време, откакто не беше говорила с хора от Клана, не и откакто беше прокълнатата... Трябваше да забрави за това. Не трябваше да допусне тези хора да разберат, че тя бе мъртва, що се отнасяше до Клана. В противен случай те щяха да престанат да я забелязват, като че ли не съществуваше. Тя вдигна поглед към мъжа и те започнаха да се изучават.

Той не можеше да открие никакви белези на Клана в нея. Тя беше жена от Другите. Не беше като тези, чиито черти бяха странно деформирани чрез смесица на духове, както много бяха родени в тези времена. Но откъде тази жена от Другите беше научила правилния начин да се обръща към един мъж?

От много години Айла не беше виждала лице от Клана, а неговото лице беше типично, но то не изглеждаше като лицето на хората, които познаваше. Косата и брадата на мъжа бяха по-светлокафяви и изглеждаха меки и не толкова къдрави. Очите му бяха също по-светли, кафяви, но те не бяха дълбоките, влажни, почти черни очи на нейния народ. Неговите черти бяха по-силни, по-подчертани: краищата на веждите му бяха по-тежки, носът му бе по-остър, челото му изглеждаше да се извижда назад по-рязко и главата му беше по-удължена. Той, изглежда, бе повече Клан, отколкото нейния Клан.

Айла започна да говори с жестовете и думите от ежедневиия език на клана на Брун, езика на Клана, който беше научила като дете. Веднага стана ясно, че той не разбира. Тогава мъжът издаде няколко звуци. По интонация и артикулация те приличаха на звуците на Клана – доста гърлени, с почти недоловими гласни и тя се напрегна, опитвайки се да разбере смисъла им.

Кракът на мъжа беше счупен и тя искаше да му помогне, но освен това ѝ се щеше да узнае повече за тези хора от рода на Клана. В известен смисъл тя се чувстваше по-добре с тях, отколкото с хората от Другите. Но за да му помогне, тя трябваше да намери общ език с него, да го накара да я разбере. Той отново заговори и направи няколко знака с ръце. Стори ѝ се, че тези жестове би трябвало да са ѝ познати, но не можа да схване смисъла им, а звуците му ѝ бяха съвсем непознати. Толкова ли

беше различен езикът на нейния Клан, че да не може да общува с кланове от този край?

ГЛАВА 40

Айла не знаеше как да се разбере с тези хора. Мъжът от Клана се беше втренчил в нервната и разстроена млада жена пред него. След това, припомняйки си съборите на Клана, опита стария, официален и преди всичко безсловесен език, който се използваше при общуването им със света на духовете и другите кланове, които говореха на различен език.

Мъжът кимна и направи жест. Тя се зарадва, когато установи, че той я разбира. Тези хора наистина имаха същото потекло като на нейния Клан. Някога, в далечното минало, този мъж бе имал същите праотци с Креб и Иза.

Джондалар наблюдаваше омаян разговора им със знаци. Беше му трудно да следи бързите им плавни движения, които придаваха на езика им повече сложност и неуловимост, отколкото бе предполагал. Когато Айла учеше хората от Лъвския бивак на някои от знаците на езика на Клана: – официален език, защото беше по-лесен за научаване от децата – така че Ридаг да може да се разбира с тях. Момчето винаги се беше радвало да говори повече с нея, отколкото с някой друг. Джондалар се бе досещал, че Ридаг общува с нея по-пълно, но едва сега започна да разбира широтата и дълбочината на този език.

Айла се изненада, когато мъжът пропусна някои от формалностите на запознаването. Той не назова имена, места или кръвни връзки.

– Жено от Другите, този мъж би искал да знае откъде си се научила да говориш.

– Когато тази жена беше малко дете, семейството и народът ѝ се изгубили по време на земетресение. Тя е била отгледана от един клан – обясни Айла.

– Този мъж не знае за някой клан, който да е взимал дете от Другите – направи знак мъжът.

– Кланът на тази жена живее много далеч. Не е ли чувал мъжът за река, наричана от Другите Великата майка?

– Това е границата – направи той нетърпеливо движение.

– Реката продължава много по-далеч, отколкото е известно на мнозина, и стига до голямо море далеч на изток. Кланът на тази жена живее отвъд края на Великата майка.

Той я погледна недоверчиво и изпитателно. Знаеше, че за разлика

от народа на Клана, чийто език включваше разбиране на несъзнателните движения и жестове на тялото, които правеше почти невъзможно да се каже едно нещо, а да означава друго, Другите, които говореха със звуци, бяха различни. Той не можеше да бъде сигурен в нея. Не можеше да открие признаци на преструвка, но разказът ѝ изглеждаше така неестествен.

– Тази жена пътува от началото на последния топъл сезон – добави тя.

Той отново стана нетърпелив и Айла разбра, че болката е много силна.

– Какво иска жената? Другите си отидоха. Защо жената не тръгва?

Тя бе спасила живота му и бе помогнала на жена му, което означаваше, че ѝ е задължен, че това ги прави роднини. Тази мисъл го объркваше.

– Тази жена е лечителка. Тази жена иска да види крака на мъжа – обясни Айла.

Той изсумтя презрително.

– Жената не може да бъде лечителка. Жената не принадлежи към Клана.

Тя не се опита да спори. Размисли за момент и след това реши да пробва друг начин.

– Тази жена желае да говори с мъжа от Другите – помоли се тя и той кимна в съгласие. Тя се изправи и тръгна заднишком, преди да се обърне и да отиде при Джондалар.

– Успяваш ли да се разбереш с него? – попита я той. – Зная, че полагаш много усилия, но Клана, при който си отраснала, се намира твърде далеч и аз не съм сигурен, че го правиш добре.

– В началото използвах всекидневния език на моя клан и не успяхме да се разберем. Трябваше да зная, че обикновените им думи и знаци няма да са същите, но когато употребих древния официален език, затрудненията изчезнаха.

– Правилно ли те разбрах? Казваш, че хората от Клана могат да общуват по начин, който се разбира от всички тях? Независимо къде живеят? Не мога да повярвам.

– Предполагам, че е така, но древният начин е в паметта им.

– Искаш да кажеш, че се раждат, знаейки как да говорят по този начин? И всяко бебе може да го прави?

– Не съвсем. Те се раждат с паметта си, но трябва да бъдат „научени“ как да го използват. Не зная как става, нямам спомени, но изглежда

нещо като „припомняне“ на това, което знаят. Обикновено трябва да им се припомни веднъж и след това всичко си идва на място. Ето защо някои от тях мислеха, че не съм много умна. Усвоявах много бавно, преди да се науча да запаметявам бързо, но даже и тогава не беше лесно. Ридаг имаше паметта, но нямаше кой да го научи... да му припомни. Ето защо не познаваше езика на жестовете, преди да дойда аз.

– Ти да усвояваш бавно! Никога не съм виждал някой, който да учи езици по-бързо от теб – възкликна Джондалар.

– Това е различно. Мисля, че Другите имат някакъв вид памет за словесен език, но ние се учим да говорим със звуците на тези около нас. За да научиш различен език, трябва единствено да запомниш групите звуци и понякога друг начин за подреждането им заедно – каза тя. – Даже да не си съвършен, все пак ще можете да се разбирате един друг. Езикът на този мъж е по-труден за нас, но не това е проблемът, който имам с него. Задължението е проблемът.

– Задължението? Не разбирам.

– Него адски го боли, въпреки че никога няма да го покаже. Аз искам да му помогна, искам да наместя крака му. Не зная как ще се върнат при клана си, но за това ще мислим по-късно. Първо трябва да оправя крака. Но той вече ни е длъжник и след като зная езика му, зная и задължението. Ако той вярва, че сме спасили живота му, то е роднински дълг. Той не желае да ни дължи повече от това – опита се да му обясни твърде сложната зависимост по прост начин.

– Какво е роднински дълг?

– То е задължение... – помъчи се тя да го представи в разбираем вид. – Обикновено е между ловците на един клан. Ако един мъж спаси живота на друг, той „притежава“ частица от духа му. Мъжът, който е щял да умре, дава такава частица, за да бъде върнат към живота. Тъй като никой мъж не иска дори и една частица от духа му да умре – да отиде преди него в другия свят – ако друг притежава частица от духа му, то той ще направи всичко, за да спаси живота на този мъж. Това ги прави кръвни роднини, по-близки от братя.

– В това има смисъл – кимна Джондалар.

– Когато мъжете ловуват заедно – продължи Айла, – се налага да помагат един на друг и често да спасяват живота на другите, така че обикновено частица от духа на всеки принадлежи на някой от другите. Това ги прави роднини по начин, който излиза извън рамките на семейство. Ловците в един клан могат да бъдат сродници, но роднинството в семейството не може да бъде по-силно от връзката между ловците,

защото те не могат да предпочетат едното пред другото. Те всички трябва да зависят един от друг.

– В това има мъдрост – промълви той замислено.

– Това се нарича роднински дълг. Този мъж не познава обичаите на Другите, а и не разсъждава много за това, което наистина знае.

– Кой може да го обвинява след Чароли и бандата му?

– Това е много извън повече Джондалар. Но той не се чувства щастлив да ни бъде в дълг.

– И той ти каза всичко това?

– Не, разбира се, че не. Но езикът на Клана е повече от жестовите, направени с ръце. Той е начинът, по който човек седи или стои, изражението на лицето – дребни неща, но всички те имат своето значение. Аз израснах в клан. Тези неща са дотолкова част от мен, колкото и от него. Зная какво го безпокои. Ако ме приеме като лечителка от Клана, то ще свърши работа.

– Каква ще е разликата?

– Това ще означава, че аз вече имам частица от духа му.

– Но ти даже и не го познаваш. Как можеш да притежаваш частица от неговия дух?

– Лечителката спасяват живот. Тя би могла да предяви претенция за частица от духа на всеки, когото спаси; би могла да стане „притежателка“ на частици от всички в много къс срок. Така че когато стане лечителка, тя дава частица от духа си на Клана и в замяна получава частица от всеки член на Клана. По този начин независимо кого ще спаси, дългът е вече платен. Ето защо една лечителка има свой собствен статут. – Айла се замисли и добави; – Сега за пръв път съм доволна, че духовете на Клана не бяха взети обратно...

Джондалар понечи да заговори, но забеляза, че се е втренчила в празното пространство, и разбра, че тя се вглежда в себе си.

– ... когато бях прокълната със смърт – продължи тя, – бях обезпокоена за дълго. След като Иза умря, Креб взе обратно всички духовни частици, така че да не отидат с нея в другия свят. Но когато Брод ме прокле, никой не ги взе от мен, въпреки че за Клана бях мъртва.

– Какво би се случило, ако те знаеха това? – попита Джондалар, кимвайки към двамата от Клана, които ги наблюдаваха.

– За тях повече няма да съществувам. Те няма да ме забелязват, няма да си позволят да ме забелязват. Може да стоя точно пред тях и да викам, без да ме чуват. Ще мислят, че съм лош дух, който се опитва да ги улови в капана на другия свят – отвърна Айла, затвори очи и

потръпна от спомена.

– Но защо каза, че си доволна, че все още притежаваш частиците от духове – озадачи се Джондалар.

– Защото не мога да кажа едно, а да означава друго. Не мога да го лъжа. Той ще разбере. Но мога да се въздържа да го спомена. Не е необходимо да говоря за проклятието, въпреки че той ще усети, че премълчавам нещо, но мога да кажа, че съм лечителка на Клана, защото е вярно. Все още съм. Все още притежавам късчетата духове – намръщи се тя. – Но някой ден ще умра, Джондалар. Ако отида в другия свят с къчета от духовете на всички в Клана, какво ще се случи с тях?

– Не зная.

Тя вдигна рамене, отхвърляйки тази мисъл.

– Е, сега би трябвало да се безпокоя за този свят. Ако той ме приеме като лечителка на Клана, то не би трябвало да бъде толкова загрижен, че ще има дълг към мен. За него е достатъчно лошо да има роднинско задължение към някой от Другите, но още по-лошо е, ако този някой е жена и при това такава, която е използвала оръжие.

– Но ти си ловувала, когато си живяла с Клана – напомни ѝ Джондалар.

– Това беше специално изключение и само защото преживях един лунен цикъл от смъртното проклятие, задето ловувах и използвах прашка. Брун даде разрешение за това, защото тотемът на Лъвската пещера ме покровителстваше. Той го прие като изпитание и аз мисля, че това му даде накрая основание да приеме жена с такъв силен тотем. Той беше този, който ми даде ловен талисман и ме нарече Жената, която ловува.

Айла докосна кожената торбичка, която винаги носеше около врата си ѝ си спомни за първата простичка кесийка с шнур, която Иза беше направила за нея. Като нейна майка Иза беше поставила в нея парченце червена охра, когато Айла беше приета от Клана. Този амулет изобщо не приличаше на великолепната торбичка, която носеше сега и която ѝ беше дадена на церемонията при приемането ѝ от Мамутоите, но тя все още съдържаше специалните подаръци, включително и това първо парченце охра. Всички знаци, които нейният тотем ѝ беше дал, бяха вътре: и изпръсканият в червено овал от върха на мамутски зъб, който беше ловният ѝ талисман, и черният камък, малък отломък от черен манганов диоксид, който пазеше духовните къчета на Клана и който ѝ бе даден, когато тя стана лечителка на клана на Брун.

– Джондалар, мисля, че ако поговориш с него, ще помогне. Той е

объркан. Навиците му са съвсем традиционни, а се случиха твърде много необичайни неща. Ако вместо жена има един мъж, с когото да поговори, даже и някой от Другите, това може би освободи съзнанието му. Помниш ли жеста, с който един мъж поздравява друг?

Джондалар направи движение и Айла кимна. Тя знаеше, че му липсва изящност, но значението бе ясно.

– Засега не прави опит да поздравяваш жената. Това е израз на лош вкус и той може да го приеме като оскърбление. Не е обичайно или подходящо един мъж да заговори жена, без да има причина за това, а дори и тогава трябва да му бъде разрешено. При роднини формалностите са помалко, а и близък приятел дори може да облекчи нуждите си, да сподели Удоволствията с нея, въпреки че се счита за учтиво, ако първо се поиска разрешението му.

– Да се поиска неговото разрешение, а не нейното? Защо жените позволяват да бъдат третираны, като че ли са по-незначителни от мъжете? – попита той.

– Те не разсъждават по този начин. Те знаят, че жените и мъжете са еднакво значими, но мъжете и жените на Клана са съвсем различни едни от други – опита се да му обясни тя.

– Разбира се, че са различни. Всички мъже и жени са различни... и аз съм доволен от това.

– Не искам да кажа, че са различни по начина, по който ти виждаш разликата. Ти можеш да направиш всичко, което може и една жена, Джондалар, с изключение да имаш бебе и въпреки че си по-силен, аз мога да направя почти всичко, което можеш и ти. Но мъжете от Клана не могат да свършат много от нещата, които вършат жените, така както и жените не могат да направят това, което могат мъжете. Те нямат памет за това. Когато се обучавах да ловувам, много хора останаха по-изненадани от това, че имам способностите и дори желанието да се науча, отколкото че съм тръгнала срещу обичаите на Клана. След това те вече не биха се учудили дори и да родиш дете. Мисля, че жените бяха дори по-изненадани отколкото мъжете. Такава мисъл не би хрумнала на някоя жена от Клана.

– Мислех, че каза, че хората на Клана и Другите си приличат много.

– Наистина е така. Но в някои неща те са по-различни. Даже аз не мога да си го представя, а бях една от тях за малко. Сега готов ли си вече да говориш с него?

– Така мисля.

Високият, рус мъж тръгна към якия, набит мъж, който все още седеше на земята с огънато под неестествен ъгъл бедро. Айла го последва. Джондалар се наведе, за да приседне до мъжа, и погледна към Айла, която кимна одобрително.

Никога не се бе намирал в непосредствена близост до възрастен плоскоглавец и първата му мисъл беше за Ридаг. Сравнението с този мъж говореше повече от красноречиво, че момчето никога не е било изцяло от Клана. Спомняйки си странното, умно и болнаво дете, Джондалар осъзна, че чертите му са били силно променени, омекотени беше думата, която му хрумна. Лицето на мъжа пред него беше голямо: едновременно дълго и широко и някак си изпъкнало, с внушителен и остър нос. Добре сресаната му брада не успяваше напълно да скрие дръпнатата назад челюст и липсата на брадичка.

Сплъстената му гъста, леко къдрава и светлокестенява коса покриваше огромна, продълговата глава, издута и заоблена отзад. Тежките надочни ивици заемаха по-голямата част от челото. Джондалар трябваше да положи усилие, за да удържи желанието си да посегне с ръка и да докосне високото си чело и куполообразната си глава. Сега можеше да разбере защо ги наричаха „плоскоглавци“. Струваше му се, че някой е взел глава, оформена като неговата, но малко по-голяма и направена от пластичен материал като мокра глина, и след това я е премоделирал, натискайки надолу и изравнявайки челото, принуждавайки масата да се измести назад.

Тежките надочни ивици на мъжа бяха подчертани от рунтави вежди и напръсканите със златни точки, почти кафяви очи излъчваха любовитство, интелигентност и болка. Джондалар разбра защо Айла искаше да му помогне.

Той направи несръчно жеста за поздрав, но беше окуражен от израза на изненада върху лицето на мъжа от Клана, който му отвърна. Джондалар не беше уверен какво трябва да направи след това. Помисли си какво би направил, ако бе срещнал някой непознат от друга Пещера или Бивак, и се опита да си спомни знаците, които се бе научил да прави с Ридаг.

Направи жест, който означаваше „този мъж се нарича...“ и след това изговори името си и основната си принадлежност „Джондалар от Зеландониите“.

Беше твърде мелодично, твърде изпълнено със срички, твърде много за мъжа от Клана, за да чуе всичко наведнъж. Той поклати глава, след това наклони глава, като че ли това щеше да му помогне да чуе по-

добре, и потупа Джондалар по гърдите.

„Не е трудно да се разбере какво иска да каже“ – помисли Джондалар. Отново направи жеста „този мъж се нарича...“ и след това изговори името, но само него и по-бавно – „Джондалар“.

Мъжът затвори очи, за да се съсредоточи, отвори ги и поемайки дълбоко дъх, изговори високо „Дъндар“.

Джондалар се усмихна и кимна в потвърждение. Думата беше изговорена с дълбок глас, не напълно артикулирана и с поглъщане на гласните звуци, но все пак достатъчно близка. И странно позната. В този момент се сети. Разбира се! Айла! Макар и не толкова силно изразено, това се долавяше и в нейния изговор на думите. Това бе причина за странния ѝ акцент. Нищо чудно, че никой не бе успял да го определи. Това бе акцентът на Клана и никой не знаеше, че те могат да говорят.

Айла се изненада колко добре мъжът бе произнесъл името на Джондалар. Испита съмнение дали тя самата го е направила толкова добре, когато се бяха видели за първи път, и се запита дали този мъж не бе имал контакти с Другите и преди. Ако е бил избран да представя народа си или да създаде някаква форма на контакт с така наречените „Други“, то това би говорило за високо положение. Още една причина за него, разбра тя, да бъде предпазлив при създаване на кръвни връзки с Другите, особено с Други с неизвестно положение. Той не би искал да обезценява собственото си положение, но задължението си е задължение, и независимо дали той или другарката му бяха готови да го приемат, продължаваха да се нуждаят от помощ. По някакъв начин тя трябваше да го убеди, че те са Други, които разбират значението на връзката и заслужават общуването.

Мъжът гледеше Джондалар, потупа още веднъж с ръка гърдите му и се приведе леко напред.

– Гюбан – каза той.

Джондалар беше също толкова затруднен да повтори името, колкото и Гюбан с „Джондалар“, а мъжът също така великодушно прие неправилното произнасяне на името си, както и Джондалар своето.

Айла испита облекчение. Размяната на имената не беше много, но все пак беше някакво начало. После с изненада забеляза, че косата на жената от Клана е по-светла от нейната. Главата на непознатата беше покрита с пухкави меки къдри, толкова светли, че изглеждаха почти бели, но тя беше млада и много привлекателна. Вероятно втора жена в огнището на Гюбан, защото той беше мъж в разцвета на силите си, и тази жена вероятно произхождаше от различен клан и беше наистина нещо,

за което си струва да се бори човек.

Жената погледна към Айла и бързо отвърна поглед встрани. Айла се учуди. И преди беше виждала тревога и страх в женски очи и затова погледна по-внимателно, но също така неуловимо, както го беше направила и младата жена от Клана. Наистина ли имаше напълняване в кръста? Не беше ли препаската около гърдите твърде стегната? Тя е бременна! Нищо чудно, че е разтревожена. Един мъж с лошо излекуван счупен крак вече не е пълноценен. И тъй като този мъж вероятно притежава високо положение, то и отговорностите му също са тежки. „Трябва – помисли си Айла – да убедя Гюбан да ми позволи да му помогна.“

Двамата мъже продължаваха да седят, наблюдавайки се един друг. Джондалар не знаеше какво следва да направи, а Гюбан изчакваше. Накрая Джондалар се обърна отчаяно към Айла.

– Тази жена е Айла – каза той, използвайки прости жестове и след това изговаряйки името ѝ.

В първия момент тя си помисли, че е направил груба грешка, но видя реакцията на Гюбан и реши, че може би не е. Представяйки я толкова бързо, само показваше високата почит, с която тя се ползваше като лечителка. А след това, когато той продължи, се зачуди дали не е прочел мислите и.

– Айла лечител. Много добър лечител. Добри лекарства. Искра помогне Гюбан.

Жестовите, които Джондалар правеше, не бяха нищо повече от бешки говор за мъжа от Клана. В тях нямаше нюанси, подсказващи отсенки, никаква сложност, но искреността им личеше. Беше изненадващо да се открие мъж от Другите, който изобщо да може да говори правилно. Повечето от тях бърбореха, мъкнаха или ръмжаха като животни. Те бяха като деца и в крайна сметка Другите не бяха считани за много умни.

От друга страна, жената притежаваше изумителна дълбочина да схваща неуловимите нюанси, както и способност да общува. С неуловима изисканост тя бе превела някои от тънките изразни средства на Дъндар, улеснявайки ги в общуването им, без да ги притесни. Колкото и невероятно да бе, че е отгледана от някой клан и е пропътувала такова голямо разстояние, тя така добре разговаряше, че почти можеше да се поярва, че принадлежи на Клана.

Гюбан никога не беше чувал за клана, за който говореше жената, а той познаваше много от тях. Освен това говоримият език, който тя бе използвала, му бе напълно непознат. Даже езикът на клана, към който

принадлежеше неговата блондинка, не беше толкова странен, но все пак тази жена от Другите познаваше древните свещени жестове и можеше да ги използва с голямо умение и точност. Много рядко явление за една жена! Той предположи, че тя може би скриваше нещо, но не бе сигурен. В края на краищата тя беше жена от Другите и той в никакъв случай нямаше да я попита. Жените, особено лечителките, обичаха да запазват някои неща за себе си.

Болката от счупения крак се усилваше и той едва се съдържаше да не започне да стене.

Но как можеше тя да бъде лечителка? Не беше от Клана. Нямаше спомени за това. Дьондар заяви, че е лечителка, и говореше за умението ѝ с голямо убеждение..., а кракът му беше счупен. Гюбан изскърца със зъби. Може би беше лечителка, но това не я правеше лечителка на Клана. Задължението му и без това беше вече твърде голямо. Кръвният дълг дори само към този мъж беше достатъчно лошо нещо, а какво оставаше и за такъв към жена, и то жена, която използва оръжие?

И все пак какво биха могли да направят той и жена му без тяхната помощ? Неговата жена очакваше бебе. Тревожеше се за нея. Беше почувствал неизразим гняв, когато онези мъже се нахвърлиха върху нея, опитвайки се да я изнасилват. Ето защо беше скочил от върха на скалата.

Беше му отнело много време да се изкачи там и не можеше да си позволи да слиза обратно толкова дълго.

Беше видял следите на елен и се бе изкачил, за да се огледа наоколо, да види какво би могъл да ловува, докато тя събираше кора и правеше разрези в нея за сока, който скоро щеше да потече. Беше казала, че скоро ще се затопли, въпреки че някои от останалите не ѝ бяха повярвали. Все още беше странница, но беше казала, че има паметта за това и е сигурна. Той искаше да ѝ даде възможност да го докаже на другите и я бе взел със себе си въпреки опасността от тези мъже.

Беше студено и той предполагаше, че ще ги избегнат, ако се придържат към заледените върхове. Върхът на скалата му се струваше добро място, откъдето можеше да огледа околността. Силната болка при тежкото приземяване и изпукването на крака го замаяха, но не можеше да се предаде. Мъжете се нахвърлиха върху него и той трябваше да се бие, независимо дали боли или не. Почувства топлина при спомена как тя се спусна към него. Бе се изненадал, когато я видя да удря онези мъже. Никога преди това не беше виждал жена да го прави и никога нямаше да каже на някого, но му бе харесало, че се опитва да му помогне.

Той премести тежестта си, опитвайки се да обуздае пронизващата

болка. Но не беше само болката. Много отдавна се бе научил да устоява на болка. Страховете бяха по-трудни за преодоляване. Какво би се случило, ако загубеше винаги способността си да ходи? Счупен крак или ръка изискваха дълго лечение и ако костите зараснеха лошо, изкривяха се, променяха формата си или се скъсяха..., какво щеше да стане, ако не можеше да ловува?

Ако не можеше да ловува, щеше да загуби положението си. Повече нямаше да бъде вожд. Беше обещал на вожда на клана ѝ да се грижи за нея. Тя му беше любимката, но неговото положение бе високо и тя беше поискала да тръгне с него. Даже му беше казала в уединението на кожата им, че бленувала за него.

Първата му жена не бе останала твърде доволна, когато се бе върнал въщи с младата и красива втора жена, но тя беше добра съпруга от Клана. Беше се грижила с много старание за огнището му и щеше да запази положението си на Първа съпруга. Беше обещал да се грижи за нея и за двете ѝ дъщери. Не бе имал нищо против. Въпреки че винаги бе искал тя да има син, дъщерите на жена му бяха възхитителни. Обаче скоро щяха да пораснат и да си отидат.

Но ако той не можеше повече да ловува, нямаше да може да се грижи за никого. Вместо това кланът щеше да трябва да се грижи за него като за старец. А как щеше да се грижи за своята блондинка, която скоро щеше да му роди син? На нея нямаше да ѝ бъде трудно да си намери мъж, който да я вземе с желание, но той самият щеше да я загуби.

Дори не би могъл да се върне обратно при клана, ако не можеше да ходи. Тя трябваше да отиде за помощ. Ако не успееше сам да се върне, щеше да падне в очите на хората от своя клан, но щеше да бъде дори още по-лошо, ако счупеният крак започнеше да го забавя и да пречи на умението му да ловува, или изобщо не му позволеше да ловува отново.

„Може би ще трябва да говоря с тази лечителка от Другите – помисли той, – въпреки че е жена и използва оръжие. Може би положението ѝ е високо, Дьондар се отнася към нея с голямо уважение, а и неговото също ще да е високо, защото в противен случай не би взел за съпруга една лечителка. Наравно с мъжа беше накарала онези мъже да избягат... тя и вълка. Защо един вълк ще им помага?“ Беше я видял да говори на животното. Знакът беше прост и заповеден. Беше го накарала да ги изчака при дървото близо до конете и вълкът я разбра и послуша. Все още беше там, очаквайки заповедите ѝ.

Губан погледна настрана. Беше трудно дори да се помисли за тези животни без дълбок, спотаен ужас от духовете. Какво друго би могло да

привлече вълка или конете към тях? Какво друго би накарало зверовете да се държат така неподобаващо на животни?

Можеше да се закълне, че блондинката му се тревожи, но как да я обвинява? След като Дъндар беше способен да представи неговата жена, може би щеше да бъде подходящо да спомене и своята. Не искаше те да си помислят, че положението ѝ, спечелено благодарение на него, е по-ниско от това на Дъндар. Гюбан направи незабележимо движение към жената, която бе наблюдавала и видяла всичко, но като добра съпруга от Клана, бе успяла да остане незабележима.

– Тази жена е... – направи той жест, потупа я по рамото и добави – Йорга.

Джондалар доби впечатлението за две лястовици, разделени от сплескано „р“. Не можеше дори да започне д произнесе звука. Айла видя затруднението му и се помъчи да измисли начин, по който да се справи с положението. Тя повтори името така, както Джондалар би могъл да го произнесе, но се обърна към нея като жена.

– Йорга – добави с жестове, – тази жена те поздравява. Тази жена се нарича... – и много внимателно и бавно произнесе – Айла. – След това продължи едновременно със знаци и думи, така че Джондалар да може да разбере.

– Мъжът, наречен Дъндар, също би искал да поздрави съпругата на Гюбан.

Това не беше начинът, по който щеше да бъде направено в Клана, помисли Гюбан, но все пак тези хора бяха Други не беше обидно. Беше любопитен да види как ще постъпи Йорга.

Тя погледна към Джондалар и отново сведе поглед към земята. Гюбан мръдна съвсем леко, но достатъчно, за да даде да разбере, че е доволен. Тя беше признала съществуването на Дъндар, но не повече от това.

Джондалар не се показва толкова изтънчен. Никога преди не се бе срещал с хора от Клана... и беше любопитен! Погледът му се задържа върху нея много по-дълго. Чертите ѝ бяха подобни на тези на Гюбан, но по женски смекчени и той беше забелязал вече, че е яка, но ниска като момиче. Не беше красива, с изключение на светложълтите, пухкави и меки къдрици, но би могъл да разбере защо Гюбан я намира за прекрасна. Внезапно осъзна, че той го наблюдава, кимна едва-едва и отмести поглед от жената. Мъжът от Клана бе започнал да гледа сърдито, трябваше да бъде по-внимателен.

Гюбан не бе харесал вниманието, с което Джондалар бе удостоил

жена му, но почувства, че в това не се крие преднамерена липса на уважение, така че физическата болка беше по-трудна за обуздаване. Той трябваше да научи повече за тази лечителка.

– Бих искал да говоря с твоята... лечителка, Дьондар – направи знак той.

Високият мъж разбра какво иска да каже и кимна. Айла, която ги наблюдаваше, се приближи бързо и седна в почтителна поза пред мъжа.

– Дьондар каза, че жената е лечителка. Жената казва, че лекува. Гюбан би искал да знае как една жена от Другите може да бъде лечителка на Клана.

Айла заговори с думи и с жестове, така че Джондалар да може да разбира какво точно казва.

– Жената, която ме взе и отгледа, беше лечителка. Иза произхождаше от най-древен род на лечителки. Иза беше като майка на тази жена и я обучи заедно с родната си дъщеря – обясни Айла. Той я гледаше недоверчиво, но въпреки това искаше да научи повече. – Иза знаеше, че тази жена не притежава паметта, както дъщеря ѝ.

Гюбан кимна в знак на съгласие.

– Иза накара тази жена да помни, накара тази жена да разказва на Иза отново и отново, да показва отново и отново, докато лечителката се увери, че тази жена няма да загуби паметта. Тази жена беше щастлива да лекува, да повтаря многократно, за да придобие навиците на лечителка.

– Иза ми каза, че е мислила, че тази жена също произхожда от дълго потекло на лечителки – лечителки на Другите. Иза каза, че аз мисля като лечителка, но ме научи как да мисля за лекуването като жена от Клана. Тази жена не е родена с паметта на лечителка, но паметта на Иза е вече и моя памет.

Айла бе привлякла вниманието на всички върху себе си.

– Иза се разболя от кашлица, която дори тя не можеше да излекува, и аз започнах да върша повече работи. Дори вождът беше доволен, когато излекувах едно изгаряне, но Иза запази статута си в клана. Когато беше вече твърде болна, за да измине пътя до Събора на Клана, а истинската ѝ дъщеря беше все още твърде млада, вождът и Мог-ърът решиха да ме направят лечителка. Те казаха, че след като притежавам паметта, аз съм лечителка от нейното потекло. По-младите мог-ъри и вождове, присъстващи на Събора на Клана, в началото не харесаха идеята, но накрая също ме приеха.

Забеляза интереса на Гюбан и усети, че иска да ѝ повярва. Взе

декорираната торбичка от врата си, развърза шнурчето и разпиля в дланта си част от съдържанието ѝ, след това взе едно малко, черно камъче и му го подаде.

Той знаеше какво е то – черният камък, който оставя следи, беше мистика. Даже и най-малкото парченце можеше да съдържа миниатюрна частица от духовете на всички хора на Клана и беше давано на лечителка, когато се вземеше частица от нея. Амулетът, който тя носеше, е странен, помисли той, типичен за начина, по който Другите вършеха нещата, но той не предполагаше, че те изобщо носят амулети. Може би не всички от Другите бяха невежи и скотове.

Гюбан забеляза друг от предметите в амулета ѝ и ѝ го посочи.

– Какво е това?

Айла върна останалите предмети обратно в амулета и го постави на земята, за да може да отговори.

– Това е ловният ми талисман.

„Това не може да е вярно – помисли той. – Това доказва лъжите ѝ.“

– Жените от Клана не ловуват.

– Зная, но аз не принадлежа на Клана. Аз бях избрана от тотем на Клана, който ме защити и отведе при клана, който стана мой, и моят тотем искаше аз да ловувам. Нашият мог-ър се върна назад в миналото и намери старите духове, които му казаха. Те извършиха специална церемония. Бях наречена Жената, която ловува.

– Какъв е този тотем на Клана, който те избра? За голяма изненада на Гюбан Айла повдигна туниката си, развърза шнурчетата около тясната част на гамашите си и ги смъкна надолу, за да открие лявото си бедро. По плътта ясно проличаха четирите успоредни линии, издрани в младостта ѝ от нокти.

– Моят тотем е Пещерният лъв.

Жената от Клана затаи дъх. Тотемът беше твърде силен за жена. Щеше да ѝ бъде трудно да има деца.

Гюбан изръмжа в признание. Пещерният лъв беше най-силният ловен тотем, мъжки тотем. Никога досега не бе виждал жена, която да го притежава, и все пак това бяха белезите, които се издълбаваха в дясното бедро на момче, чийто тотем беше Пещерният лъв, след като бе извършило първото си значително убийство и бе станало мъж.

– Тотемът е на левия крак. Белегът е оставен върху десния крак на мъжа.

– Аз съм жена, а не мъж. Страната на жената е вляво.

– Твоят мог-ър ли те беляза там?

– Самият Пещерен лъв ме беляза, когато бях момиче, точно преди моят клан да ме намери.

– Това обяснява използването на оръжието – направи знак Гюбан – но как ще имаш деца? Има ли мъжът с коси като на Йорга достатъчно силен тотем, който да надделее твоя?

Джондалар изглеждаше смутен. Самият той понякога си бе задавал този въпрос.

– Пещерният лъв избра също и него и остави своя белег. Зная, защото Мог-ърът ми каза, че Пещерният лъв избрал мен и оставил бележите на крака ми, за да го потвърди, така както Пещерната мечка избра ла него и взела окоето му...

Гюбан беше потресен. Изостави официалния език, но тя го разбра.

– Могор Едноокия! Ти познаваш Могор Едноокия?

– Живях при огнището му. Той ме отгледа. Той и Иза бяха родственици и когато нейният съпруг умря, той взе нея и децата ѝ. На Събора на Клана той беше наречен Мог-ър, но за тези, които живееха при огнището му, беше Креб.

– Дори на нашите Събори на Клана се говори за Могор Едноокия и неговия могъщ... – Искаше да каже още нещо, но размисли. Мъжете не трябваше да говорят пред жени за лични и тайни мъжки церемонии. Умението ѝ в древните жестове лесно би могло да се обясни, ако е била учена от Могор Едноокия. Гюбан си припомни, че Могор Едноокия бе имал родственица лечителка от древно потекло, внезапно той се отпусна и разкри колко го боли счупения крак. Пое дълбоко дъх и погледна към Айла, седнала с кръстосани крака и сведен поглед в позата на истинска жена от Клана. Потупа я по рамото.

– Почитана лечителко, този мъж има... малък проблем – направи жест Гюбан на безсловесния език на Клана на Пещерната мечка. – Този мъж желае да помоли лечителката да погледне крак. Кракът може да е счупен.

Айла затвори очи и въздъхна. Беше успяла да го убеди.

Щеше да ѝ позволи да лекува крака му. Тя направи знак на Йорга да му приготви легло. Прегледа счупения крак и реши, че съществува голяма възможност той отново да може да използва крака си пълноценно, но за да бъде излекуван, тя ще трябва да го изправи, намести и постави в шина от брезова кора, за да не му позволи да го движи.

– Изправянето ще бъде болезнено, но аз имам нещо, което ще го успокои и приспи – обърна се тя към Джондалар. – Ще преместиш ли лагера ни тук? Зная, че ще бъде трудно, но искам да направим палатка за

него. Те не са имали намерение да отсъстват повече от един ден, а той не трябва да бъде на студено, особено след като му дам приспивателно. Също така ще ни трябва дърва за огън. Не искам да използваме горящите камъни и ще трябва да отрежем малко дърва за шина. Когато заспи ще набавя брезова кора и може би ще направя патерици. След известно време той ще поиска да се разхожда.

Джондалар я наблюдаваше как командва и се усмихна. Не му се щеше да закъсняват, дори и един ден щеше да бъде твърде много, но той също искаше да помогнат. Освен това Айла нямаше да се съгласи да тръгнат. Единствената му надежда беше да не се задържат много на това място.

Джондалар отиде с конете до първия им лагер, натовари ги, върна се и свали багажа, след което заведе Уини и Рейсър до сечището, където можеха да потърсят изсъхнала трева. Тук-там се намираще по някой изправен стрък, но повечето беше под снега. Сечището се намираще близо до новото им местоположение, но не се виждаше, така че животните помалко щяха да безпокоят хората от Клана. Изглежда, те считаха, че питомните животни са друг израз на странното поведение на Другите, но Айла забеляза, че двамата почувстваха облекчение, когато неестествено кротките коне бяха скрити от погледа им и остана доволна, че Джондалар е помислил за това.

Веднага след завръщането му Айла извади медицинската си торба от една кошница. Въпреки че бе приел помощта ѝ като лечителка, Гюбан с облекчение забеляза торбата ѝ от видрова кожа, изработена в стария стил на Клана, удобна и неукрасена. Тя се погрижи да отстрани също и Вълчо, който обикновено бе любопитен и дружелюбен към хора, с които Айла и Джондалар са се сприятелили, не показва желание да се сдружи с хората от Клана. Изглеждаше доволен да стои настрана и наблюдава. Айла се запита дали не усеща неспокойството, което създава.

Джондалар помогна на жените да преместят пострадалия мъж в палатката. Беше изненадан от тежестта му. Джондалар осъзна също, че преместването е много болезнено за него, въпреки че лицето на Гюбан не го показваше. Нежеланието на мъжа да признае болката го накара да попита Айла, дали той наистина я усеща, но тя обясни, че този стоицизъм се възпитава в мъжете от Клана още в детската им възраст. Уважението му към мъжа нарасна. Той не принадлежеше към раса от слабаци.

Жената също беше изненадващо силна, макар и не колкото мъжа. Любопитството му бе започнало да се възбужда при откриването на приликите и разликите между хората от Клана и неговия собствен вид.

Не беше съвсем сигурен кога точно се бе случило, но в един момент си даде сметка, че вече не се пита дали те са човешки същества или не. Бяха различни, разбира се, но определено бяха хора, не животни.

Накрая Айла приключи, като използва няколко горящи камъка, целейки да повиши температурата на огъня и за да пригответи по-бързо тагула, хвърли няколко горещи камъка за готвене направо във водата. Гюбан се възпротиви да изпие цялото количество. Намести крака му с помощта на Йорга и Джондалар и след това направи здрава шина. Гюбан заспа чак когато всичко беше свършило.

Йорга настоя тя да пригответи яденето, въпреки че интересът на Джондалар към процедурите и вкусовете я объркваше. През нощта, докато седяха около огъня, той започна да дяла патерици за Гюбан, докато Айла обясняваше на Йорга как да приготвя лекарство против болка. Обясни ѝ как се използват патериците и необходимостта от подложка под ръцете. Йорга непрекъснато се изненадваше от познанията на Айла за Клана и обичаите му, но беше забелязала и „акцента“ ѝ. Накрая разказа за себе си и Айла преведе за Джондалар.

Йорга бе искала да събере лико и отреже някое и друго дърво. Гюбан я придружил, за да я пази; защото твърде много жени били нападени от бандата на Чароли и не им позволявали вече да излизат сами, което създавало затруднения на клана. Мъжете разполагали с по-малко време за ловуване, защото трябвало да придружават жените. Това било причината Гюбан да се качи на скалата и да се огледа за животни, докато тя събирала лико. Мъжете на Чароли вероятно помислили, че е сама, и може би нямало да я нападнат, ако били видели Гюбан, но когато той ги видял да се нахвърлят върху нея, скочил от скалата, за да я защити.

– Изненадан съм, че е счупил само един крак – каза Джондалар, поглеждайки към върха на каменната стена.

– Костите на хората от Клана са изключително здрави – заяви Айла – и дебели. Не се чупят много лесно.

– Тези мъже не трябваше да бъдат много груби с мен – отбеляза Йорга с жестове. – Щях да приема нещата, ако ми бяха дали сигнал и ако не бях чула писъка му. Тогава разбрах, че става нещо много лошо.

Продължи да разказва. Няколко мъже нападнали Гюбан, а трима се опитали да я насилят. Тя разбрала по крясъка от болка, че нещо не е наред с Гюбан, и се опитала да избяга от мъжете. Тогава двама други я повалили на земята. Неочаквано точно в този момент се появил Джондалар, удрайки мъжете от Другите, а вълкът скочил върху тях и започнал да ги хапе.

Тя погледна младата жена закачливо.

– Твоят мъж е много висок и носът му е много малък, но когато го видя да се бие с другите мъже, тази жена мислеше за него като за дете.

Айла доби озадачен вид и след това се разсмя.

– Не разбрах добре какво каза или искаше да каже – заяви Джондалар.

– Пошегува се.

– Пошегува се? – Той не предполагаше, че те са способни да се шегуват.

– Тя каза, че въпреки грозотата ти, когато те е видяла да идваш на помощ, е могла да те целуне – каза Айла и след това обясни думите си на Йорга.

Жената се смути, но погледна Джондалар и след това Айла.

– Благодарна съм на твоя висок мъж. Може би, ако детето, което нося, е момче и ако Гюбан ми позволи да предложи име, ще му кажа, че Дъндар не е чак толкова лошо.

– Това не беше шега, нали, Айла? – попита той, изненадан от неочаквания изблик на чувства.

– Не, не мисля, че беше шега, но тя може само да предложи, защото за едно момче ще бъде трудно да израсне в Клана с това необичайно име. Все пак Гюбан може да се съгласи. За мъж от Клана той е изключително отворен към нови идеи. Йорга ми разказа как са се бракосъчетали и аз мисля, че са се влюбили, което се среща безкрайно рядко. Повечето бракосъчетания се планират и уреждат.

– Какво те кара да мислиш, че са се влюбили? – попита Джондалар. Беше му интересно да чуе една любовна история на Клана.

– Йорга е втората жена на Гюбан. Кланът ѝ живее много далече от тук, но той отишъл там, за да съобщи за голям Събор на Клана и да обсъдят нас, Другите, както и за Чароли, който създава неприятности на жените им. Аз ѝ разказах за плановете на Лозадунците да го спрат, но ако разбирам правилно, някои групи от Другите са направили опити да търгуват с няколко от клановете.

– Това е изненадващо.

– Да. Общуването е най-големият проблем, но мъжете на Клана, включително Гюбан, не вярват на Другите. При посещението си в далечния клан той видял Йорга и тя него. Гюбан я поискал, но причината, която изтъкнал, била да установи по-близки връзки с някои от далечните кланове, така че да могат да обменят новини, особено за всички тези нови намерения. Върнал се с нея. Повечето от тях биха известили

намеренията си на вожда, биха се върнали и обсъдили проблема със собствения си клан и биха дали възможност на първата си жена да свикне с мисълта, че ще дели огнището си с друга.

– Първата жена на огнището му не е знаела? Това се казва смел мъж.

– Първата имала две дъщери, а той искал жена, която да му даде син. Мъжете от Клана залагат много на синовете от съпругите си и разбира се, Йорга се надява, че бебето, което носи, ще бъде момчето, което той иска. Тя имала известни затруднения, докато свикне с новия клан – те не я приели веднага – и ако кракът на Гюбан не зарасне добре и той загуби положението си, тя се страхува, че ще обвинят нея.

– Нищо чудно, че изглеждаше толкова разстроена. Айла не спомена пред Джондалар, че е казала на Йорга, че тя също е на път към дома на мъжа си, далеч от своя народ. Не виждаше никаква причина да засилва тревогите му, но продължаваше да се безпокои от мисълта как ще бъде посрещната от народа му.

Двете жени желяха да имат възможността да се виждат една друга и обменят опита си. Те се чувстваха почти роднини поради кръвното задължение между Гюбан и Джондалар и за краткото време, което бяха прекарвали заедно, Йорга бе почувствала Айла по-близка, отколкото която и да е друга от жените, които беше срещала преди това. Но Кланът и Другите не се срещаха.

Гюбан се събуди в полунощ, но продължаваше да се чувства замаян. До сутринта се ободри, но преживяното предния ден напрежение го бе изтощило. Когато следобед Джондалар провря глава в палатката, той с изненада установи колко е доволен да види високия мъж, но не знаеше какво да прави с патериците, които той държеше.

– Аз използвам същото след атака на лъв – обясни Джондалар. – Помага ми ходи.

Гюбан изпита внезапен интерес и пожела да ги изпробва, но Айла не позволи. Беше твърде рано. Накрая той отстъпи само след като заяви, че ще го направи на следващия ден. Вечерта Йорга уведоми Айла, че Гюбан иска да разговаря с Джондалар по някои много важни въпроси и моли за помощта ѝ да им превежда. Тя разбра, че е сериозно, предполагаше за какво става дума и поговори предварително с Джондалар, така че да му помогне да разбере в какво биха могли да се състоят затрудненията.

Мъжът все още продължаваше да се безпокои за кръвния дълг към Айла, която беше помогнала с оръжие при спасяване на живота му.

– Трябва да го убедим, че дългът му е към теб, Джондалар. Ако му кажеш, че си мой съпруг, би могъл да го убедиш, че след като носиш отговорност за мен, то всеки дълг към мен е в действителност към теб.

Той се съгласи и след известна подготовка за установяване на процедурите пристъпиха към по-сериозните разисквания.

– Айла е моя съпруга и принадлежи на мен – заяви Джондалар, а тя превеждаше с цялата си изкусност. – Аз съм отговорен за нея и дълговете към нея са дългове към мен – след което за нейна изненада добави, – и аз също имам задължение, което тежи на духа ми. Имам кръвен дълг към Клана.

Гюбан запази спокойствие.

– Дългът тежи много на духа ми, защото не зная как да го изплатя.

– Разкажи ми за него – направи знак Гюбан. – Може би ще успее да ти помогна.

– Бях нападнат от пещерен лъв, както спомена Айла. Бях белязан, избран от Пещерния лъв, който сега е мой тотем. Тя беше тази, която ме намери. Бях близо до смъртта и моят брат, който беше с мен, вече бе отишъл в света на духовете.

– Съжалявам. Тежко е да загубиш брат.

Джондалар само кимна в отговор.

– Ако Айла не ме беше намерила, аз също щях да бъда мъртъв, но когато тя била дете и близо до смъртта, Кланът я взел и отгледал. Ако не е била взета от Клана, когато била дете, тя нямаше да е жива. Ако не е останала жива и не е била научена от Клана да лекува, аз нямаше да оживея. Аз дължа живота си на Клана, но не зная как да се издължа и на кого.

Гюбан кимна с голямо съчувствие. Беше сериозен проблем и огромно задължение.

– Имам молба към Гюбан – продължи той. – След като Гюбан има кръвен дълг към мен, аз го моля да приеме в замяна моя към Клана.

Мъжът от Клана остана доволен да научи проблема и обмисли молбата задълбочено. Да обмени кръвния дълг беше далеч по-приемливо, отколкото просто да дължи живота си на мъж от Другите и да даде частца от духа си. Накрая кимна с глава.

– Гюбан ще приеме замяната – каза той с дълбоко облекчение. Сваля амулета си от шията и го отвори. Изгърси съдържанието му в ръката си и взе един от предметите – зъб, един от първите му кътници. Въпреки че не бе загубил нито един зъб, зъбите му бяха износени по особен начин, защото ги използваше като сечива, Този в ръката му беше също

така износен, но не толкова много, както постоянните му зъби.

– Моля те, вземи това като знак – каза той.

Джондалар се смути. Не бе съобразил, че ще има размяна на лични вещи като символ за размяна на задълженията и не знаеше какво да даде на мъжа от Клана, което да носи същото значение. Пътуваха с много малко багаж и почти нямаше какво да даде. Внезапно му хрумна.

Извади една малка торбичка от колана си и изсипа съдържанието ѝ в ръката. Гюбан се изненада. В ръката му лежаха няколко нокътя и два кучешки зъба от пещерна мечка – пещерната мечка, която беше убил предишното лято, малко след като бяха започнали дългото си пътешествие. Взе единия от зъбите.

– Моля те, приеми това като символ на кръвно родство.

Гюбан съдържа нетърпението си. Зъб от пещерна мечка беше могъщ знак, който издаваше високо положение, и подаряването му го удостои с висока чест. Почувства задоволство от мисълта, че този мъж от Другите признава положението му и оценява правилно задължението си към целия Клан. Щеше да направи добро впечатление на останалите, когато им разкажеше за размяната. Прие символа на кръвното родство, сви го в юмука си и го стисна силно.

– Добре – каза накрая с решителност като че ли приключваше сделка, и след това попита: – След като сме вече роднини, може би трябва да си кажем къде се намират клановете ни и териториите, които владеят.

Джондалар описа най-общо местонахождението на родната си земя. По-голямата част от територията, простираща се отвъд глетчера, беше на Зеландониите или техни Сродници. След това разказа подробно за Деветата пещера Зеландониите. Гюбан описа своята родина и Айла доби впечатлението, че не са толкова далеч едни от други, както бе и предполагала.

Името на Чароли стана тема на разговор. Джондалар говори за проблемите, които младежът създаваше на всички, и обясни в подробности какво бяха намислили, за да го спрат. Гюбан реши, че информацията е достатъчно важна, за да бъде съобщена на други кланове и се запита дали счупеният му крак няма да може да се превърне в голям актив за него.

Щеше да има какво да разказва на клана си. Не само, че самите Други имаха проблеми с този мъж и възнамеряваха да се справят с него, но и някои от Другите имаха желание да се бият с хора от собствения си род, за да помогнат на народа на Клана. Дори между тях имаше някои, които можеха да говорят правилно. Една жена, която общуваше добре, и

един мъж с ограничени, но полезни възможности, които в някои отношения можеха да бъдат ценни, защото той беше мъж, а сега вече и роднина. Такъв контакт с Другите, както и вникването в тяхната природа и опознаването им щяха да му донесат дори още по-високо положение, особено, ако отново можеше да използва пълноценно крака си.

Вечерта Айла му направи превръзка от брезова кора. Гюбан си легна в отлично настроение. А и кракът почти не го болеше.

На сутринта младата жена се събуди разтревожена. Отново бе имала странния си сън, съвсем жив, с пещери и Креб в тях. Разказа го на Джондалар и след това обсъдиха как да върнат Гюбан на народа му. Джондалар предложи конете. Тревожеше се за голямото им закъснение. Айла чувстваше, че мъжът от Клана никога няма да се съгласи. Опитомените коне го плашеха.

Станаха и помогнаха на Гюбан да излезе от палатката. Айла помогна на Йорга да приготви закуската, а Джондалар му показа как да използва патериците. Въпреки несъгласието на Айла Гюбан настоя да опита сам и след като се поупражнява малко, с изненада установи колко са полезни. Можеше да ходи, без да прехвърля тежестта си върху крака.

– Йорга – повика той жена си, след като остави патериците, – приготви се за тръгване. Веднага след закуската. Време е да се връщаме при клана.

– Много е рано – каза Айла, използвайки едновременно и жестовете на клана. – Кракът ти трябва да почива или няма да може да се излекува добре.

– Кракът ми ще почива, докато аз ходя с това – махна той към патериците.

– Ако трябва да тръгвате веднага, можеш да яздиш един от тези коне – предложи му Джондалар.

Мъжът се вцепени.

– Не. Гюбан ходи на собствени крака. С помощта на тези ходещи пръчки. Ще споделим още едно ядене с нов роднина и след това ние тръгваме.

ГЛАВА 41

След като закусиха заедно, се приготвиха да тръгнат по своя път. Гюбан и Йорга само погледнаха към Джондалар и Айла за момент, избягвайки вълка и конете. Мъжът се облегна върху патериците и закуцуква по пътя. Йорга го последва.

Нямаше сбогуване, нямаше благодарности – това бяха чужди за хората от Клана понятия. Не беше обичайно да се обсъжда заминаването на някого. Беше ясно, че особено от роднини може да се очакват помощ или внимание. Поетите задължения не изискваха благодарности, а само взаимност, ако някога се наложеше. Айла знаеше колко трудно ще бъде, ако някога Гюбан ще трябваше да отвърне с взаимност. В съзнанието си той им дължеше повече, отколкото някога би имал възможност да им даде. Беше получил повече от живота си, беше получил шанс да възвърне положението си, статута си, което означаваше повече за него, отколкото просто да остане жив – особено, ако бе останал сакат.

– Надявам се, че не трябва да ходят много далеч. Не е леко да изминеш с тези ходещи пръчки каквото и да е разстояние – каза Джондалар.
– Дано да успее.

– Той ще се справи – увери го тя, – независимо колко е далеч. Дори и без ходещите пръчки ще успее да се върне, даже и да трябва да пълзи по целия път. Не се безпокой, Джондалар. Гюбан е мъж от Клана. Той ще успее... дори ако се наложи да умре, докато опитва.

Джондалар свъси вежди замислено. Наблюдаваше как Айла хваща поводата на Уини, след това тръсна глава и отиде при Рейсър. Независимо от трудността за Гюбан трябваше да признае, че е доволен от отказа му на предложението да го закарат обратно до клана с конете. Бяха закъснели твърде много.

Напуснаха лагерното място и тръгнаха през рехавата гора, докато се изкачиха на високо. Спряха и погледнаха назад към пътя, по който бяха дошли. Високи борове, изправени и стройни като стражи, охраняваха бреговете на Майката река далеч назад; колона от дървета се виеше встрани от иглолистните и се разпростираше върху склоновете на планините, които настъпваха от юг.

Височините пред тях постепенно се заравняваха и продължението на боровата гора, започващо от реката, се разпростираше през малка долина. Слязоха от конете, за да ги преведат през гъстака, и навлязоха в

полумрака на дълбока и зловеща тишина. Прави и тъмни стволоче подпирара ниския покров от дългоиглени клони, препречващи пътя на слънчевата светлина и подгискащи растителността под тях. Пласт от натрупвани с векове кафяви игли приглушаваше шума от стъпките им и от конските копита. В основата на едно дърво Айла забеляза купчинка гъби и коленичи, за да ги огледа. Бяха замръзнали, изненадани от внезапния студ на миналата есен. Не беше падал и сняг. Изглеждаше, като че ли гъбите са били прибрани, складирани и съхранени във все още студената гора. Вълчо изскочи до нея и притисна муцуна към голата й ръка. Погали го по главата, забеляза парообразния му дъх, след това своя и й се стори, че малката им компания от пътници са единствените живи същества наоколо.

Далечният край на долинката се изкачваше стръмно нагоре, очертан от блещукащото сребро на елите, изпъкващи на фона на наситено зелените, величествени смърчове. Боровете намаляваха с увеличаването на височината и накрая изчезваха, оставяйки смърчовете и елите да господстват около Средната майка.

Джондалар яздеше и мислите му се връщаха към хората от Клана, които бяха срещнали – никога повече нямаше да ги смята за различни от другите хора. „Трябва да убедя брат си. Може би той ще се опита да създаде контакт с тях, ако все още е вожд“. Когато спряха да починат и да изпият по един горещ чай, Джондалар изказа мислите си гласно.

– Върнем ли се у дома, ще разкажа на Джохаран за хората от Клана, Айла. Щом други могат да търгуват с тях, ние също бихме могли и той трябва да знае, че те се срещат с далечни кланове, за да обсъждат неприятностите, които имат с нас. Това може да означава беда за нас и аз не бих искал да се бия с подобните на Гюбан.

– Не мисля, че трябва да се бърза. Ще им отнеме много време, докато вземат някакви решения. Промяната е трудна за тях – отвърна Айла.

– Какво ще кажеш за търговията с тях? Мислиш ли, че те ще имат желание за това?

– Смятам, че Гюбан ще го желае по-силно, отколкото повечето от тях. Той държи да научи повече за нас. Пролича си по нетърпението му да опита ходещите пръчки, макар и да не искаше да язди конете. Да си доведе такава необикновена жена от далечен клан, също показва, че в него има нещо. Рискувал е, макар и тя да е толкова красива.

– Мислиш ли, че е красива?

– А ти?

– Мога да разбере защо Гюбан я намира за такава.

– Предполагам, че зависи от мъжа.

– Да. И аз мисля, че ти си красива.

Айла се засмя и още веднъж го убеди в красотата си.

– Радвам се, че мислиш така.

– Вярно е. Знаеш го. Помниш ли с какво внимание беше обградена на Майчините фестивали? Не съм ли ти казвал досега колко съм щастлив, че избра мен? – попита той, усмихвайки се на спомена.

Тя се сети за нещо, което той беше казал на Гюбан.

– Е, аз ти принадлежа, нали? – попита и се усмихна. – Добре е, че не знаеш добре езика на Клана. Гюбан щеше да разбере, че не говориш истината, когато каза, че съм твоя съпруга.

– Не, нямаше. Ние може все още да не сме преминали Брачния обред, но в сърцето ми сме женени. Не беше лъжа.

Айла беше трогната.

– Аз чувствам същото – каза тя тихо, свела поглед надолу опитвайки се да прикрие чувствата си. – Още от долината.

Джондалар усети да го изпълва такъв силен прилив на любов, че му се стори, че ще се пръсне. Посегна към нея и я взе в ръце, чувствайки, че с тези няколко думи е преминал през Брачен ритуал. Нямаше никакво значение дали някога ще премине през такъв, който неговият народ ще признае. Щеше да свърши тази работа само за да удовлетвори Айла, но самият той не изпитваше нужда от това. Единственото, което искаше, беше да я заведе къщи невредима.

Внезапен порив на вятъра охлади Джондалар, отнасяйки прилива на топлина, който беше почувствал, и го остави със странно чувство на раздвоение. Стана, отдалечи се от топлината на малкия огън и пое дълбоко дъх. Мразовитият въздух го накара да се задъха. Сви се в кожената качулка, дръпна я плътно около лицето си и изчака топлината на тялото да стрее поетия въздух. Последното нещо, което желаше, беше топъл вятър, но знаеше, че такъв остър студ е изключително опасен.

Големият континентален глетчер на север от тях се разстилаше на юг като че ли се опитваше да обгърне красивите ледени планини в смазвачата си, мразовита прегръдка. Намираха се в най-студената част на света, между искрящите планински чукари и необятния северен лед. Зимата беше в разгара си. Самият въздух беше изсушен от глетчерите, обиращи влагата и лакомо обсебващи всяка капка от нея, за да увеличат подпухналите си, смазващи основната скала туловища, трупаци резерви, за да устоят на убийствената за тях лятна жегата.

В битката между ледниковия студ и топящата топлина над

Великата майка земя силите се бяха изравнили, но преимуществото все още беше на страната на глетчера. Щеше да напредне още веднъж и да достигне най-отдалечената си точка, преди да бъде отблъснат обратно до полярните земи. И там щеше да чака своето време.

Продължиха да се изкачват по стръмнината и им се струваше, че студът се усилва с всяка крачка. Повишаващата се височина неумолимо ги водеше все по-близо до неизбежната им среща с леда. За конете ставаше все по-трудно да намират фураж. Изсъхналата трева близо до здравия лед на потока лежеше върху замръзналата земя. Слабият сняг представляваше твърди, сухи и жилещи зрънца, носени от вятъра.

Яздеха мълчаливо, но се разприказваха, след като направиха лагер и се притиснаха един към друг в палатката си.

– Косата на Йорга е красива – каза Айла, сгушила се в кожата.

– Да, красива е – потвърди Джондалар.

– Ще ми се Иза да можеше да я види или някой от клана на Брун. Те винаги са смятали моята коса за необикновена, въпреки че Иза винаги твърдеше, че това е най-хубавото в мен. По-рано беше светла като нейната, но сега потъмня.

– Обичам цвета на косата ти, Айла, и начина, по който пада на вълни, когато я разпуснеш – заяви той, докосвайки кичура, обгръщащ лицето ѝ.

– Не знаех, че хора от Клана живеят толкова далеч от полуострова.

Тя мислеше за хората от Клана, както и той преди това.

– Все пак Гюбан е различен. Той изглежда... не зная, трудно е да се обясни. Веждите му са по-тежки, носят му е по-голям, лицето по-издадено. Всичко в него изглежда по-изразено от това, което е присъщо на Клана. Мисля дори че е по-мускулист, отколкото беше Брун. Освен това като че ли не забелязваше студа. Кожата му беше топла при допир дори когато лежеше на замръзналата земя. И сърцето му биеше по-бързо.

– Може би са свикнали със студа. Ладуни каза, че много от тях живеят на север отгук и там трудно се стопля, дори и през лятото.

– Може би си прав. Все пак те разсъждават като нас. Какво те накара да кажеш на Гюбан, че изплащаш кръвен дълг към Клана? Това беше най-добрият аргумент, който би могъл да изтъкнеш.

– Не съм сигурен. Но е вярно. Аз наистина дължа живота си на Клана. Ако не бяха те приели, ти нямаше да си жива, нито пък аз.

– Не би могъл да намериш също така и по-добър знак от зъба на пещерна мечка, който му даде. Много бързо схвана начина им на мислене, Джондалар.

– Навиците им не са много по-различни от нашите. Зеландониите също държат на задълженията си. Всяко неизплатено задължение може да даде власт на този, комуто го дължиш, върху частица от духа ти, когато отидеш в другия свят. Чувал съм, че няколко от Тези, които служат на Майката се опитват, да попречат на хората да изплатят дълговете си, така че да могат да властват над духовете им, но вероятно това е само слух.

– Гюбан вярва, че неговият дух и твоят сега са преплетени в този и в другия свят. Частица от твоя дух винаги ще бъде с него, както и частица от неговия винаги ще бъде с теб. Ето защо беше толкова загрижен. Той загуби частицата си, когато спаси живота му, но ти му върна друга, така че сега няма празнина.

– Аз не бях единственият, който спаси живота му. Ти направи също толкова, колкото и аз, даже и повече.

– Но аз съм жена, а жена от Клана не е същото като мъж от Клана. Размяната не е равностойна, защото никой не може да направи това, което е по силите на другия. Те нямат памет за тези неща.

– Но ти намести крака и го оправи, така че да може да се върне.

– Щеше да успее да се върне, не се тревожех за това. Беше ме страх, че кракът няма да зарасне правилно. В такъв случай той нямаше да може да ловува.

– Толкова ли е лошо да не можеш да ловуваш? Не би ли могъл да върши нещо друго? Както тези Сармунайски момчета?

– Положението на един мъж от Клана зависи от способността му да ловува и това е по-ценно за него от живота му. Гюбан носи отговорности. В огнището си има две жени. Първата има две дъщери, а Йорга е бременна: Обещал е да се грижи за всички тях.

– А ако не може? – попита Джондалар. – Какво ще стане с тях?

– Няма да умрат от глад, защото кланът му ще се погрижи за тях, но начинът им на живот, храната и дрехите, уважението, което им се оказва, всичко това зависи от неговото положение. Той ще загуби Йорга. Тя е млада и красива и всеки друг ще бъде щастлив да я вземе. Ако роди сина, който Гюбан винаги е искал, ще го вземе със себе си.

– Какво ще стане, когато той остарее твърде много, за да ловува?

– Старците се отказват от лова бавно и с достойнство. Отиват да живеят при синовете на своите съпруги или дъщерите им, ако те продължават да живеят в същия клан. По този начин не тежат на целия клан. Зоуг разви уменията си в лова с прашка, така че все още може да е полезен; дори съветите на Дорв са все още ценени, въпреки че почти не

вижда. Но Гюбан е в разцвета на силите си и е вожд. Загубата на всичко това наведнъж ще го обезсърчи.

Джондалар кимна.

– Мисля, че разбирам. Аз няма да се обезпокоя чак полкова, ако не мога да ловувам. Но въпреки това ще се чувствам ужасно, ако нещо се случи и не мога да обработвам кремък. – Направи пауза, за да помисли, и продължи: – Ти направи много за него, Айла. Дори жените от Клана да са различни, не би ли трябвало това да има някакво значение? Не би ли трябвало поне да е признателен?

– Гюбан изрази благодарността си към мен, Джондалар, но го направи съвсем неуловимо, както и трябваше да бъде.

– Наистина трябва да е било неуловимо. Аз не го забелязах.

– Разговаряше направо с мен, не чрез тебе и се вслуша в съвета ми. Позволи на своята съпруга да говори с теб, което ме направи равна с нея, и тъй като неговото положение е високо, то и нейното е същото. За теб си създаде много добро мнение, знаеш ли? Направи ти комплимент.

– Така ли?

– Намери сечивата ти за много добре изработени и се възхити на уменията ти. Ако не беше, нямаше да приеме, ходещите пръчки или знака ти.

– Какво друго можеше да направи? Аз приех зъба от него. Мислех, че е странен дар, но разбрах значението му. Щях да приема знака му независимо какъв е.

– Ако го беше намерил за неподходящ, щеше да откаже, но този знак беше повече от дар. Той пое сериозно задължение. Ако не те уважаваше, нямаше да приеме частица от духа ти в замяна на своя, която му е много скъпа. По-скоро би останал с празнота, отколкото да приеме частица от дух без стойност за него.

– Права си. Тези хора от Клана са пълни с изненади. Не съм сигурен, че някога ще успее да ги разбере – заяви Джондалар.

– Мислиш ли, че Другите са много по-различни? Аз все още се затруднявам да разбира отношенията им – отвърна Айла, – но те са по-толерантни. Твоите хора по-често се посещават, пътуват повече от Клана и са по-свикнали с непознати. Сигурна съм, че съм правила грешки, но мисля, че твоите хора са ги пренебрегнали, защото съм гост, и са схванали, че обичаите на моя народ са различни.

– Айла, моите хора са и твои – каза той нежно.

Тя го погледна и изрече:

– Надявам се, Джондалар. Надявам се.

Смърчовете и елите започнаха да оредяват и да се израждат с увеличаване на височината. Въпреки че пътешествениците можеха да виждат през растителността, пътят им покрай реката ги преведе близо до оголени скали и през дълбоки долини, които не им позволяваха да видят околните височини. При един завой на реката планинският поток скачаше в Средната майка, която също идваше откъм възвишенията. Студеният, пронизващ въздух бе хванал и заледил падащите води, а силните и сухи ветрове бяха изваляли от тях странни и гротескни форми. Карикатури на живи същества, пленени от мраза, бяха застинали в намерението си да започнат безразсъден полет по течението на дългата река и очакваха нетърпеливо смяната на сезона и своето освобождение, които не бяха много далеч.

Мъжът и жената преведоха внимателно конете си през начупения лед, заобиколиха височината на замръзалия водопад и спряха като омагьосани пред гледката на масивния платовиден глетчер. Бяха го зървали и преди, но сега, подведени от зашеметяващата му прелест, им се струваше достатъчно близък, за да го докоснат. Величественият необятен леден колос с почти хоризонтално било беше значително по-далеч, отколкото изглеждаше.

Замръзалият поток до тях беше неподвижен, но очите им проследиха маршрута му, който се виеше и се гънеше, преди да изчезне. Появяваше се отново по-нататък заедно с няколко други тесни потока, раздалечени на неравномерни разстояния и извиращи от глетчера като шепи сребристи панделки, украсяващи масивния леден калпак. Далечни планини и по-близки хребети очертаваха платото със скалистите си, наръбени и замръзали върхове. Ледът изглеждаше така ослепително бял, че само отразяваше яркия, дълбок цвят на небето.

Двата високи близнака на юг, които за кратко ги бяха придружавали в скорошното им пътуване, отдавна се бяха загубили от поглед. Един нов, висок връх, който се бе появил на запад, отстъпваше на изток и върховете на южната верига, проследили пътя им, все още показваха искрящите си корони.

На север се извисяваха смесени върхове от още по-древни скали, но масивът, който оформяше северните граници на речната долина, бе изостанал при завоя, където реката се връщаше от най-северната си точка, преди мястото им на среща с хората от Клана. Реката се бе приближила до новите планини от варовик, приети от тях като северна граница на пътя им нагоре към началото на реката.

Растителността продължаваше да се променя. Смърчовете и

сребърните ели отстъпваха на лиственици и борове, растящи върху тънката кисела почва, покриваща непропускливата основна скала, но това не бяха величествените стражи от низините. Двамата бяха достигнали едно място от планинска тайга с осакатени вечнозелени дървета, чиито корони бяха покрити с плътен сняг и лед, споени към клоните през по-голямата част от годината. Макар и съвсем гъсти на места, всеки клон дръзнал да изпъкне над останалите, бързо биваше окастриан от вятъра и мраза, които свеждаха върховете на всички дървета до едно общо ниво.

Дребните животинки се движеха свободно по утъпканите от тях пътечки под дърветата, докато по-едрият дивеч си пробиваше път главно със сила. Джондалар реши да се отдалечат от безименния малък поток, който следваха – един от многото, които накрая оформяха началото на голяма река – и да тръгнат по дивечовата пътека през гъстака от дребна иглолистна растителност.

С приближаването на надморската височина, до която можеха да растат дървета, гъсталакът оредяваше и те видяха район напълно лишен от изправени стебла. Но животът е жилив. Нискорастящи храсти и треви вирееха върху обширните торфени полета, покрити на места с одеяло от сняг.

Подобни, но много по-обширни райони съществуваха в низините на северните континенти. В закътаните им и по-ниски места се бяха съхранили широколистни дървета, граничещи на север с по-издръжливите, вечнозелени гори. Далеч на север, ако изобщо съществуваха, те обикновено бяха изродени и дребни. Обширните глетчери бяха превърнали високите ливади, обграждащи вечния лед на планините, в необятни степи и тундри, където оцеляваха единствено тези растения, които успяваха да завършат жизнения си цикъл.

Над тази линия на съществуване растяха голямо количество издръжливи растения, приспособили се към суровите условия на околната среда. Айла, движеща се пред другаря си, забеляза тези промени с интерес и пожела да има повече време, за да наблюдава промените. Планините в района, където бе израсла, се намираха далеч на юг и растителността там беше различна поради затоплящото въздействие на вътрешното море. Растенията, които съществуваха във височините на заледените, безводни райони, я очароваха.

Величествени върби, украсяващи почти всяка река, поток или ручей, растяха като ниски храсталаци, а високите и яки брези и борове се превръщаха в изтощени дървесни израстъци, пълзящи по земята. Сини и червени боровинки се разстилаха като дебел килим, висок едва десет

сантиметра. Тя се зачуди дали като боровинките, растящи по северния глетчер, тези също раждат едри и сладки плодове. Въпреки че голите скелети на изсъхналите клони говореха за много растения, тя не винаги успяваше да различи вида, да разбере как познатите растения можеха да бъдат различни и се опитваше да си представи как изглеждат високопланинските ливади през по-топлите сезони.

Пътувайки в пустошта на зимата, двамата не можеха да си представят пролетната и лятната красота на планините. Нямаше ги дивите рози или рододендроните, оцветяващи пейзажа с розовите си цветове; нямаше минзухари или инемони, или прекрасни сини тинтяви, или жълти нарциси, които да дръзнат да предизвикат суровия вятър; игликите и виолетките нямаше да разцъфнат в многоцветно великолепие до първото пролетно затопляне. Нямаше ги камбанките, сините камбанки, билките, кръстовчетата, маргаритите, лилиите, потайничетата, карамфилите, вълчето биле и прелестните малки еделвайси, които да намалят тъжната, студена монотонност на замръзналите зимни полета.

Друга, още по-величествена гледка се изпречваше пред погледите им. Ослепителна крепост от искрящ лед стоеше на пътя им. Тя сияеше на слънцето като великолепен, много странен диамант. Белите кристали грееха с яркосини сенки, които криеха недостатъците му – пукнатини, тунели, пещери и „джобове“, които набраздяваха гигантския скъпоценен камък.

Бяха достигнали глетчера.

Наближиха износената снага на древната планина, която поддържа плосковърхата ледена корона, и не бяха сигурни дали тесният планински поток продължаваше да бъде все същата река, която им беше спътница от дълго време. Тъничката ледена следа беше почти неразличима между многото замръзнали ручеи, очакващи пролетта да освободи водите и те да заподскачат надолу по кристалните скали на високото плато.

Великата майка река, която бяха следвали по пътя си от широката ѝ делта, където се вливаше във вътрешното море, големият воден път, който бе напътствал стъпките им през по-голямата част от трудното им пътешествие, си беше отишла. Дори скованият от лед намек за необуздан малък поток щеше скоро да остане зад тях. На пътешествениците щеше да липсва успокояващата сигурност на реката, посочваща пътя им. Щяха да продължат пътешествието си, ръководени само от слънцето, звездите и знаците по пътя, които Джондалар се надяваше да е запомнил.

Растителността над високите ливади беше още по-оскъдна. Единствено мъховете, лишите и някои други редки видове, характерни за скалите и сипеите, можеха да оцелеят в борбата за съществуване. Айла бе започнала да храни конете с част от сеното, което носеха със себе си. Без гъстата си, рошава козина и дебели кожи нито конете, нито вълкът щяха да оцелеят. Но природата се бе погрижила да ги приспособи към студа. Хората, лишени от собствена козина, се бяха пригодили сами. Вземаха кожата на убитите от тях животни, защото без тях нямаше да оцелеят. Без защитата на кожата и огъня предците им никога не биха тръгнали на север.

Дивите кози, алпийските антилопи и муфлоните се чувстваха у дома си из планинските ливади, включително и тези в по-безводните и сурови райони. Често се срещаха и на по-големи височини, макар и не толкова късно през сезона, но конете не живееха на такава надморска височина. Дори и по-равните склонове на масива не винаги насърчаваха вида им да се катери толкова нависоко, но Уини и Рейсър напредваха уверено.

С ниско наведени глави конете пристъпваха тежко по стръмнината в подножието на леда и пренасяха храната и кафяво-черните горящи камъни, които означаваха живот за всички тях. Хората водеха животните по необичайни за тях земи и се оглеждаха за разни места, където да опнат палатката и да построят лагера си.

Всички бяха уморени от борбата с непоносимия студ и острия вятър, докато изкачваха стръмнините. Беше изтощително. Дори вълкът предпочиташе да се върти около тях, отколкото да тича наоколо и да изследва района.

– Уморена съм – каза Айла, докато се опитваха да построят лагера си под напора на бурния вятър. – Уморена съм от вятъра, уморена съм и от студа. Не мога да повярвам, че някога пак ще се стопли. Не съм предполагала, че може да бъде толкова студено.

Джондалар кимна, но знаеше, че студът, с който още не се бяха сблъскали, е далеч по-силен. Видя я да поглежда към огромната ледена маса, след това да отмества погледа си като че ли не искаше да го види, и заподозря, че студът е най-малкото, което я безпокои.

– Наистина ли ще прекосим всичкия този лед? – попита тя, признавайки накрая страховете си. – Възможно ли е? Дори не мога да си представя как ще се изкачим на върха му.

– Трудно е, но не е невъзможно. С Тонолан го направихме. Искам, докато е все още светло, да потърся най-добрия път, по който да

изведем конете горе.

– Струва ми се, че пътуваме от векове. Колко още трябва да изменим, Джондалар?

– Все още има доста път до Деветата пещера. Но щом преминем леда, ще остане много малко до Пещерата на Даланар. Там ще спрем за кратко, за да можеш да се запознаеш с него, Джерика и всички останали. С нетърпение очаквам да покажа на Даланар и Джоуля някои от каменарските си умения, които научих от Уимез, но дори и да останем и да им погостуваме, ще трябва да стигнем вкъщи преди лятото.

Айла се почувства нещастна. Лятото! Но сега бе зима, помисли тя. Запита се дали ако беше разбрала колко дълго ще бъде пътешествието, щеше да бъде толкова нетърпелива да тръгне с Джондалар към дома му. Може би щеше да се опита да го накара да останат при Мамутоите.

– Хайде да отидем и да разгледаме глетчера по-отблизо – предложи Джондалар – и да изберем най-удобния път за изкачването му. След това трябва да приготвим всичко и да се подготвим за прекосяването на леда.

– Довечера ще трябва да запалим огън с част от горящите камъни – каза тя. – Наоколо няма нищо, което да гори. Ще се наложи да стопим лед за вода. Дано да намерим.

С изключение на няколко закътани места, където имаше малко сняг, навсякъде земята бе оголена от ледения вятър. Джондалар бе минавал по този път само веднъж преди, но цялата околност му се струваше много по-суха, отколкото си спомняше. Беше прав. Намираха се в дъждовната, задна част на планините и оскъдният сняг в района обикновено падаше малко по-късно, след смяната на сезона. По пътя си надолу с Тонолан бяха попаднали в снежна буря.

През зимата по-топлият и влажен въздух, носен от ветровете, идващи от океана на запад, се издигаше нагоре по склоновете, докато достигнеше обширните равнини от лед с високо атмосферно налягане. При тежавайки действието на огромна фуния, насочена към високия масив, влажният въздух се охлаждаше, съгъстяваше се и се превръщаше в сняг, който валеше върху леда, пълнейки ненаситния търбух на жадния глетчер.

Ледът, покриващ изцяло разрушения и заоблен връх на древния масив, образуваше почти хоризонтална повърхност. Охладеният въздух, изцеден от влагата, се спускаше ниско надолу по страните, без да носи сняг отвъд краищата на леда.

Джондалар и Айла обикаляха основата на леда и търсеха най-

лесния път нагоре. Забелязаха тук-там кал и скали. Глетчерът растеше.

На много места в подножието на глетчера се виждаха оголените скали на планината. Масивът, огъван и издиган от огромното налягане, създадо планините на юг, бил някога солиден блок от кристален гранит. Силите, действали срещу неподвижната стара планина – най-древната Скала на земята, оставили доказателство за себе си във формата на разлом, разцепил блока на части.

Право на запад, от другата страна на глетчера, склонът на масива беше стръмен и противостоеше на обърнатия на изток успореден ръб от другата страна на пукнатинната долина. В средата на широкото дъно на разломното корито течеше река, защитена от високите успоредни страни на пукнатия масив. Въпреки това Джондалар реши да пресекат глетчера диагонално и да слязат по по-полегатата страна. Искаше да прекосят реката близо до извора ѝ високо в южните планини, преди да е заобиколила глетчерния масив и да се втурне в разломната долина.

– Това откъде се взе? – попита Айла. Предметът, който той и подаде, се състоеше от два овални дървени диска, поставени в рамка, която ги държеше здраво съвсем близо един до друг, с кожени ремъци от двата края. В средата на дървените овали бяха изрязани тънки прорези, минаващи почти по цялата им дължина, разделяйки ги на две.

– Направих ги, преди да тръгнем. Има и за теб. То е за очите ти. Понякога блясъкът от леда на глетчера е толкова ярък, че не виждаш друго освен белота – хората го наричат снежна слепота. Тя обикновено преминава бързо, но очите се зачервяват силно и се възпаляват. Това ще ги предпази. Хайде, постави ги – нареди Джондалар и добави, виждайки я, че не знае какво да ги прави: – ето, ще ти покажа.

Постави необикновените слънчеви щитове и ги завърза с ремъците зад главата си.

– Как виждаш? – попита Айла. Тя едва различаваше очите му зад продълговатите, хоризонтални прорези, но си сложи тези, които ѝ даде. – Вижда се почти всичко! Трябва само да завъртиш глава, за да виждаш и настрана. – Беше изненадана, но се засмя. – Изглеждаш толкова смешен с тези големи, празни очи. Приличаш на някакъв странен дух... или бръмбар. Може би духът на бръмбар.

– Ти също си смешна – разсмя се той, – но тези очи на бръмбар могат да спасят живота ти. Трябва да виждаш къде стъпваш по леда.

– Много е хубаво, че имаме тези ботуши, подплатени с вълна от муфлон – отбеляза Айла, поставяйки ги на достъпно място, за да са ѝ

под ръка. – Даже и да се намокрят запазват краката топли.

– Може би ще сме благодарни, че имаме резервни, когато стъпим на леда – добави Джондалар.

– Когато живееш при Клана, имам навик да тъпча калъфите си за крака с шавар.

– Шавар?

– Да. Той запазва краката топли и съхне бързо.

– Това е полезно да се знае – каза той и взе един ботуш. – Обуй ботушите с подметки от мамутска кожа. Те са здрави и почти непромокаеми. Ледът понякога е остър, а те са достатъчно груби, за да не се пързаяш, особено при изкачване. Я да видим! Ще ни трябва тесла за къртене на лед – постави той сечивото върху купчинката, която приготвяше. – И въже. Също и добър и здрав канап. Ще ни трябва палатката, кожи за спане и храна, разбира се. Ще можем ли да оставим някои от готварските си прибори? Няма да ни трябва много на леда, а и ще можем да вземем ОТ Ланзадониите.

– Ще използваме суха храна. Няма да готвя. Реших да вземем голямото кожено гърне, окачено на рамка, което взехме от Соландия, за да топим в него лед за вода. Ще го слагаме направо върху огъня. Така ледът ще се топи по-бързо, а и няма да се налага да варим водата. Само да топим лед – каза Айла.

– Непременно вземи копие.

– Защо? По леда няма животни, нали?

– Не, но можеш да почукваш с него пред себе си, за да си сигурна, че ледът е здрав. Какво ще кажеш за тази мамутска кожа? Носим я с нас, откакто сме тръгнали, а дали наистина ни трябва? Тежка е.

– Кожата е добра, хубава и гъвкава, а и служи като водонепромокаемо покривало за пирогата. Ти каза, че върху леда вали сняг. – Не искаше тя да се раздели с кожата.

– Можем да използваме палатката като покривало.

– Вярно е, – замисли се тя. След това погледът ѝ бе привлечен от друго. – Откъде взе тези факли?

– От Ладунни. Ще ставаме преди изгрев слънце и ще ни трябва светлина, докато опаковаме. Искам да стигнем върха на платото, преди слънцето да се вдигне много високо, докато всичко е все още дълбоко замръзнало – поясни Джондалар. – Дори и при този студ слънцето може да разтопи малко леда и да направи изкачването на върха още по-трудно.

Легнаха си рано, но Айла не можа да заспи. Беше нервна и

възбудена. Намираха се пред глетчера, за който Джондалар бе говорил още от самото начало.

– Как, какво става? – стресна се тя.

– Няма нищо. Време е да ставаш – каза Джондалар, вдигнал факлата. Натика дръжката в чакъла, за да я закрепил, и ѝ подаде чаша димящ чай. – Запалих огън. Заповядай малко чай.

Тя се усмихна доволно. Беше правила сутрешния му чай почти всеки ден по време на пътуването им и сега той изпитваше удоволствие от това, че един път е станал пръв и е направил чай за нея. В действителност изобщо не беше заспивал. Той също беше твърде нервен, твърде възбуден и твърде обезпокоен.

Вълчо наблюдаваше хората и очите му отразяваха светлината. Усещайки нещо необичайно, животното подскочаше наоколо. Конете също бяха неспокойни – пръхтяха, цвилеха и издишваха шумно облаци от пара. С помощта на горящите камъни Айла стопи лед на вода и ги нахрани със зърно. Даде на Вълчо една питка от сухата храна за из път на Лозадунаите. Двата с Джондалар също изядоха по една. На светлината на факлата опаковаха палатката, кожите за спане и малкото си принадлежности. Оставиха няколко дреболии, един празен съд за зърно, няколко каменни сечива и в последния момент тя хвърли мамутската кожа върху кафявите въглища в пирогата.

Джондалар вдигна факлата, за да осветява пътя. Хвана юздата на Рейсър и тръгна, но светлината се разсейваше. Можеше да вижда само малък осветен кръг пред себе си, макар че държеше факлата високо. Луната беше почти пълна и той реши, че може да вижда пътя по-добре без нея. Накрая я хвърли и продължи в тъмното. Айла го последва. Очите им бързо привикнаха. Зад тях остана да догаря факлата, захвърлена на чакълестата земя.

На светлината на почти пълната луна чудовищният лед гореше с мистична и мимолетна светлина. Черното небе беше обсипано със звезди, а въздухът пукаше и пращеше от студа.

Колкото и да беше студен, въздухът като че ли ставаше все по-мразовит с приближаването им към огромната ледена стена, но Айла зъзнеше от ужас пред неизвестното. Джондалар наблюдаваше блестящите ѝ очи и леко отворената уста, през която си поемаше дъх дълбоко и учестено.

Винаги се вълнуваше от възбудата ѝ и дори сега почувства тръпка в слабните си. Тръсна глава с усилие. Сега нямаше време за това.

Чакаше ги глетчерът.

Той извади от пакета си едно дълго въже.

– Ще трябва да се завържем заедно.

– И конете ли?

– Не. Ще можем да се издържим един друг, но ако конете се подхлъзнат, ще ни повлекат със себе си.

Беше загрижен преди всичко за Айла, колкото и неприятна да му бе мисълта, че могат да загубят Рейсър или Уини.

Тя се намръщи, но кимна утвърдително.

Шепнеха, защото потъналият в тишина лед ги караше да снижават гласовете си. Не искаха да безпокоят задрямалото му величие или да го предупредят за предстоящото си нахлуване.

Джондалар завърза единия край на въжето около кръста си, а другия около нея. Нави хлабавата част и прокара ръка през клупа, за да го носи на рамо. Всеки от тях хвана поводата на коня си. Вълчо трябваше да се справя сам.

Преди да тръгнат, Джондалар изпита моментна паника. *Какво си бе въобразявал? Какво изобищо го бе накарало да повярва, че може да преведе Айла и конете през глетчера? Трябваше да поемат по дългия, обиколен път. Макар и по-дълъг, беше по-сигурен. Поне щеше да е сигурен, че ще се справят.* Прогони тези мисли от главата си и стъпи на леда.

В подножието на глетчера често се случваше да има разделяне на леда и земята, което оформяше подобно на пещера пространство под леда или надвиснала ледена стряха, достигаща до натрупания ледников чакъл. Надвисналата стряха в мястото, което Джондалар беше избрал за начало на изкачването им, се беше срутила и направила наклона по-полегат. Беше примесена с чакъл, който им осигуряваше по-сигурно стъпване. От срутения край започваше едно огромно натрупване на чакъл – морена, което водеше нагоре по ръба на леда като добре оформена пътека и не им се струваше твърде стръмно за тях или конете. Можеше и да им бъде трудно да прехвърлят върха, но преди да стигнат там, не можеха да знаят колко тежко ще се окаже в действителност.

Джондалар ги поведе по стръмнината и Рейсър се стъписа за момент. Въпреки че беше добре подреден, тежкия му товар все пак беше неудобен и промяната на наклона го беше разбъркала. Подхлъзна се, след това стъпи здраво и след кратко колебание младият жребец потегли. Дойде реда на Айла и Уини, теглеща плазовете. Но кобилата бе влачила тези прътове толкова дълго, по толкова разнообразен терен, че беше свикнала с тях и за разлика от Рейсър, който носеше товара върху

гърба си, раздалечените пръти ѝ придаваха устойчивост.

Вълчо се движеше най-отзад. Тялото му беше най-ниско до земята и лапите му го предпазваха от плъзгане. Но той усети опасността, застрашаваща спътниците му, и ги следваше отзад като че ли да защити гърба им от някаква невидима заплаха.

Назъбените и оголени ледени късове блестяха на ярката лунна светлина и огледалните повърхности на гладките им плоскости приличаха на застинали черни езера. Не беше трудно да се вижда морената, разливаща се надолу като бавно течаща река от пясък и скали, но нощната светлина замъгляваше очертанията и размерите на предметите и скриваше дребните подробности.

Джондалар наложи бавен и предпазлив ход, водейки внимателно коня си покрай препятствията. Айла беше по-загрижена да намери най-добрата пътека за коня, който водеше, отколкото за своята собствена сигурност. С нарастване на наклона тежкия товар на конете наруши равновесието им и те започнаха да пристъпват с усилие. Когато мъжът се опита да преведе Рейсър покрай едно стръмно възвишение близо до върха, едното копито на коня се плъзна, той изцвили и се дръпна назад.

– Хайде, Рейсър – подкани го той и опъна повода, като че ли искаше да го изтегли със сила. – Почти стигнахме. Можеш да се справиш.

Жребецът се напрегна, но копитата му се плъзгаха по коварния лед под тънката снежна покривка и Джондалар почувства, че поведът го дърпа назад. Разхлаби въжето и освободи главата на Рейсър, но и това не помогна и накрая съвсем отпусна повода. В багажа имаше неща, с които не искаше да се раздели, а и загубата на животното щеше да му причини силна болка, но се опасяваше, че жребецът няма да успее да се задържи.

Все пак копитата на коня намериха опора, Рейсър спря да се плъзга и без да бъде ограничаван от въжето, вдигна глава и скочи напред. Внезапно се намери над ръба, прескочи умело една тясна пукнатина в края на разлома и стъпи на равното. Докато потупваше нежно и хвалеше коня, Джондалар забеляза, че цветът на небето се бе променил от черен в наситено индигово синьо, просветляващо към хоризонта на изток.

Усети подръпване на въжето през рамото му. Сигурно Айла се е подхлъзнала, помисли той и го отпусна малко. Вероятно беше стигнала стръмнината. Внезапно почувства въжето да се изплъзва през ръката му, докато бе дръпнат силно. Вероятно е хванала повода на Уини, помисли отново той. *Трябва да гопусне.*

– Пусни го, Айла! Ще те повлече със себе си! – изкрещя сграбчи

въжето с двете си ръце.

Тя или не беше чула, или не беше разбрала. Уини бе тръгнала по стръмнината, но копитата ѝ не можеха да намерят опора и тя продължаваше да се пързала назад. Айла държеше повода, като че ли можеше да задържи кобилата, и се пързеляше назад заедно с нея. Самият Джондалар беше изтеглен в опасна близост до ръба. Опитвайки се да намери нещо, което да го задържи, той сграбчи повода на Рейсър. Жребецът изцвили.

Плазовете бяха тези, които спряха пързелянето на Уини. Един от прътите попадна в пукнатина и издържа достатъчно дълго, за да позволи на кобилата да възстанови равновесието си. Копитата ѝ се забиха в снежна преспа, като ѝ придадоха устойчивост, и тя стъпи върху чакъл.

Мъжът усети как спъването на въжето отслабна и отпусна повода на Рейсър. Стъпи здраво в пукнатина в леда и нави въжето около кръста си.

– Отпусни малко – извика Айла, стискайки повода на Уини, която се опитваше да се оттласне напред.

Айла внезапно изникна над ръба и той я изтегли до себе си. След нея се появи Уини. Кобилата подскочи напред през пукнатината и краката ѝ стъпиха на равния лед. Прътовете на плазовете шръкнаха във въздуха и пирогата легна върху ръба, който бяха преодолели. Утринното небе бе прорязано от розова ивица, очертаваща хоризонта, и Джондалар изпусна една тежка въздишка.

Неочаквано през ръба прелетя Вълчо и се втурна към Айла. Започна да подскача върху нея, но тя не се чувстваше много стабилна и му заповяда да престане. Той се отдръпна назад, погледна Джондалар и след това конете. Вдигна глава към небето, изскимтя няколко пъти и зави вълчата си песен високо и проточено.

Въпреки че бяха изкачили стръмния наклон и ледената покривка беше равна, все още не бяха стигнали върха на глетчера. Близо до ръба имаше пукнатини и начупени блокове от извисяващи се ледени натрупвания. Джондалар прекоси една снежна могила, която покриваше назъбената и разцепена грамада зад ръба ѝ, и накрая краката му стъпиха върху равната повърхност на леденото плато. Рейсър го последва, събаряйки големи отломъци, които подскачаха и се търкаляха с трополене през ръба. Мъжът продължи да придържа въжето здраво около кръста си, докато Айла също извървя последните стъпки. Вълчо изтича пред Уини, която го последва.

Небето се бе превърнало в мимолетен и неповторим отенък на

синьото при зазоряване и на хоризонта сияеха искрящите лъчи на слънцето. Жената погледна надолу към стръмния склон и се запита как са могли да се справят. От удобното място на върха това изглеждаше невъзможно. Обърна се, за да продължи, и затаи дъх.

Изгряващото слънце надзърташе над източния ръб на платото с ослепителен взрив от светлина, който разкриваше невероятната гледка. На, запад пред тях се простираше ослепително бяла, неимоверно еднообразна равнина. Небето над нея беше нюанс на синия цвят, който тя не бе виждала никога преди това. Изглеждаше като да е погълнал отражението на червената зора и синьо-зеления полутон на глетчерния лед, но въпреки това си оставаше син. Но това синьо беше толкова прекрасно, че на нея и се струваше, че грее със собствена светлина, чийто цвят не се поддаваше на описание и се променяше към далечния югозападен хоризонт в мъгливо синьо-черно.

Когато слънцето се издигна на изток, избледнелият несъвършен кръг, блестял с такава брилянтна светлина, когато се бяха събудили преди зората, се закрепил над далечния западен ръб като неясен спомен за предишна слава. Нищо не нарушаваше неземната прелест на обширната пустиня от замръзнала вода – липсваха дървета, скали или някакво движение, които да развалят величието на девствената повърхност.

Айла изпусна шумно дъх. Не бе усетила, че го е затаила.

– Джондалар! Това е великолепно! Защо не ми каза? Щях да измина разстоянието два пъти, за да мога да видя това тук – възкликна тя.

– Грандиозно е – каза той, усмихвайки се на реакцията и, но също бе смаян. – Но не можех да ти го кажа. Никога преди не съм виждал такава гледка. Вилиците тук също са внушителни. Хайде да тръгваме, докато можем да виждаме пътя. Не е толкова твърдо, колкото изглежда, а и това ясно небе и ярко слънце могат да отворят някоя пукнатина или да срутят надвиснал корниз.

Тръгнаха през равнината, предшествани от дългите си сенки. Започнаха да се потят в дебелите си дрехи, преди още слънцето да се беше изкачило твърде високо, и Айла понечи да свали връхната кожена парка с качулка.

– Свали я, ако искаш – каза Джондалар, – но се покрий. Тук можеш жестоко да изгориш и не само от слънцето. Осветен от него, ледът също може да те изгори.

Малки кълбести облаци бяха започнали да се образуват сутринта и до обяд се сляха в един голям. Следобед се появи вятър. Когато спряха, за да стопят сняг и лед за вода, Айла облече топлатата си връхна кожена

дреха. Слънцето се бе скрило зад наситените с влага кълбесто-дъждовни облаци, които пръскаха лека мъглица от сух сняг върху пътешествениците. Глетчерът растеше.

Платовидният ледник, който прекосяваха, подпираше върховете на скалистите планини далеч на юг. Влажният въздух, издигащ се нагоре по високите бариери, се кондензираше в капчици мъгла, но температурата решаваше дали те ще паднат като студен дъжд или като леки снежинки. Не вечният мраз беше този, който образуваше ледниците, а по-скоро снегът, натрупващ се върху този от предишната година, пораждаше глетчерите, които с времето се превръщаха в пластове лед, разделящ континентите. Въпреки малкото топли дни мразовитите зими и хладните облачни лета, които не успяваха да стопят напълно останалите в края на зимата сняг и лед, както и по-ниските средногодишни температури наклоняваха везните към ледниковата епоха.

Под извисяващите се заострени върхове на южните планини, твърде стръмни, за да задържат върху себе си сняг, се бяха образували малки циркусови езера, които обграждаха върхове и от които произхождаха глетчерите. Леките, сухи и дантелени снежинки се наслаждаваха във високо планинските падини, образувани от незначителни количества вода, замръзнала в пукнатините и след това разширила се, за да изрони тонове скала. Накрая масата замръзнала вода, разбиваше нежните снежинки на парченца, които се съединяваха в малки, кръгли топчици лед – фирнов, зърнест сняг.

Фирнът не се образуваше на повърхността, а дълбоко в циркуса, и когато навалеше още сняг, по-тежките плътни сфери бяха изтласквани нагоре и през ръба на гнездото. При натрупване на по-голямо количество от тях почти кръглите топки от лед бяха притискани една в друга така силно от тежестта над тях, че се освобождаваше малка частица енергия под формата на топлина. За частици от секундата те се стопяваха в множеството си допирни точки и след това отново замръзваха, споявайки топките. С увеличаване дебелината на ледения пласт по-голямото налягане преподреждаше структурата на молекулите в твърд, кристален лед, но с една малка разлика – ледът течеше.

Глетчерният лед, образуван под огромно налягане, бе по-плътен и все пак в по-ниското голямата маса твърд лед се движеше плавно като течност. Глетчерът заобикаляше препятствията по пътя си, като изпречилите се планински върхове, съединяваше се от другата им страна, често понасяше големи части от скалата и оставяше след себе си островърхи острови, следваше контурите на терена, стриваше ги и променяше

формата им.

Реката от твърд лед имаше своите потоци и въртопи, застинали езерца и стремителни средни течения, но напредваше към друго време, бавно и тромаво поради огромната си грамада. Трябваша й години, за да преодолее няколко сантиметра, но времето не беше от значение. Тя при тежаваше всичкото време на света. Докато средните температури оставаха под критичната граница, глетчерът щеше да се подхранва и нараства.

Не само планинските циркуси раждаха глетчери. Те се образуваха също и върху равнини, покриваха достатъчно широки райони и мразовитото им въздействие разстилаше валежите от антициклоналната фуния, разположена в средата, към периферията, така че дебелината на леда оставаше почти еднаква навсякъде.

Глетчерите никога не бяха напълно сухи. От тях винаги се процеждаше по малко вода, образувана от топенето вследствие голямото налягане. Тя запълваше малките пукнатини и цепнатини, охлаждаше се и наново замръзваше, разширявайки се във всички посоки. Глетчерът също нарастваше във всички посоки и скоростта на нарастване зависеше от наклона на повърхността му, а не от наклона на земята под него. Ако повърхността на наклона беше много стръмна, водата в глетчера се стичаше по-бързо надолу по цепнатините в леда, разпространявайки го при новото си замръзване. Глетчерите нарастваха по-бързо в младата си възраст, в близост до океани и морета или когато високите планински върхове осигуряваха изобилен снеговалеж. Забавяха растежа си, когато нараснеха много, широката им повърхност започнеше да отразява надалеч слънчевите лъчи и въздухът в средата изстинеше и се изсушеше, оставайки почти без сняг.

Глетчерите в планините на юг се бяха спуснали от високите им върхове, бяха запълнили долините им до нивото на високите планински проходи и се бяха разлепили из тях. В периода на ранното им нарастване планинските глетчери бяха запълнили дълбоката пропаст на разломната линия, разделяща подножията на планината от древния масив. Ледът беше покрил планината, след това се беше разпрострял до старите ерозирали планини на северната верига. Беше се оттеглил по време на краткото затопляне, което вече свършваше, и се бе стопил в ниската разломна долина, давайки началото на голяма река и дълго, подприщено от морена езеро, но платовидният глетчер в планинската област, която пресичаха, оставаше замръзнал.

Не можаха да запалят огън направо върху леда и решиха да

използват пиригата като основа на речните камъни, които бяха взели със себе си за тази цел. Но първо трябваше да изпразнят плавателния си съд от горящите камъни. Айла вдигна тежката мамутска кожа и й хрумна, че можеха да я използват със същия успех като основа за огъня си. Даже и да се опърлеше малко, нямаше да е от значение. Радваше се, че са решили да я вземат. Пиха по малко вода и се нахраниха.

Докато почиваха, слънцето се скри зад тежки облаци и преди отново да поемат пътя си, започна да вали сняг. Северният вятър виеше из ледения простор и върху обширната покривка на масива нямаше нищо, което да го спре. Задаваше се виелица.

ГЛАВА 42

Снегът и вятърът внезапно се усилиха. Блъсна ги студен въздух и ги тласна пред себе си.

– Мисля, че ще е по-добре да почакаме това да премине – изкрещя Джондалар, опитвайки се да надвие воя на вятъра.

Двамата започнаха да се мъчат да построят палатката си, а мразовитите пориви се опитваха да грабнат малкия им подслон, измъкваха колчетата от леда, а палатката се вееше и плющеше под напъна им. Бурният, напорист вятър заплашваше да откъсне кожата от ръцете на двете слаби живи същества, опитващи се да си пробият път през леда и осмелили се да застанат на пътя на свирепата снежна виелица, беснееща из равнинната пустош.

– Как ще задържиш палатката? – попита Айла. – Винаги ли е толкова лошо тук, на високото?

– Не си спомням преди да е духало толкова силно, но не съм изненадан.

Конете стояха кротко с наведени глави и се опитваха да издържат на бурята. Близо до тях Вълчо копаеше дупка за себе си.

– Може би трябва да накараме един от конете да застане до хлабавия край и да го задържи докато забием колчето – предложи тя.

Използваха конете едновременно и като колчета, и като опори за палатката. Преметнаха кожената палатка върху гърбовете на двата коня, след което Айла накара Уини да стъпи върху единия край, подгънат отдолу, надявайки се, че кобилата няма да мръдне и да го освободи. Хората се свиха един до друг с вълка под сгънатите им колене и седнаха почти под търбусите на конете върху другия край на палатката, подгънат под тях.

Стъмни се, преди внезапната вихрушка да утихне, и те трябваше да останат да лагеруват на същото място, но преди това построиха палатката както трябва. На сутринта Айла се озадачи от няколко тъмни петна близо до ръба на палатката, където бе стояла Уини.

На втория ден изминаха по-голямо разстояние, въпреки че трябваше да се катерят по струпани могили от натрошен лед и да си проправят път около няколко зеещи успоредни пукнатини. След обяд отново се изви буря, въпреки че вятърът не беше толкова силен и премина по-бързо, като им позволи да продължат пътешествието си до по-късно.

С приближаването на вечерта Айла забеляза, че Уини накуцва. Усети сърцето си да бие ускорено от страх. Когато погледна надолу, имаше червени петна върху леда. Повдигна крака на Уини и разгледа копитото. Беше срязано и кървеше.

– Джондалар, виж. Краката ѝ са нарязани. От какво е станало?

Той погледна, а след това огледа и тези на Рейсър. Забеляза същите рани и се намръщи.

– Трябва да е от леда – каза той. – По-добре прегледай и Вълчо.

Възглавничките на вълчите лапи също бяха наранени, но не толкова, колкото копитата на конете.

– Какво ще правим? – попита Айла. – Те са осакатели или поне скоро ще станат.

– Никога не ми е идвало наум, че ледът може да бъде толкова остър, че да нареже краката им – каза мъжът. – Опитах се да предвидя всичко, но не помислих за това – самообвини се той.

– Копитата са корави, но не като камъни. По-скоро като ноктите на пръстите и лесно се нараняват. Джондалар, конете не могат да продължат. Съвсем ще окуцвят след някой ден и изобщо няма да могат да вървят. Трябва да им помогнем.

– Но какво можем да направим? – попита Джондалар.

– Аз все още нося торбата си с лекарства и мога да излекувам раните им.

– Но ние не можем да останем тук, докато това стане. А и веднага след като тръгнат ще се разранят отново. – Мъжът спря и затвори очи. Дори не искаше да си помисли, а камо ли да изрече това, което мислеше, но намираше само един изход от дилемата, – Айла, ще трябва да ги изоставим – каза с най-голямата нежност, на която бе способен.

– Да ги изоставим? Какво искаш да кажеш с това „да ги изоставим“? Откъде ще си намират вода? Или храна? Върху леда няма какво да пасат. Те ще умрат от глад или измръзване. Не можем да направим това – каза тя и лицето ѝ изразяваше отчаяние. – Не можем да ги изоставим тук просто така! Не можем, Джондалар!

– Права си. Не можем да ги изоставим. Няма да е честно. Ще страдат твърде много..., но... имаме копия и копиехвъргачки... – промълви той.

– Не! Не! – изпищя Айла. – Няма да ти позволя.

– Ще бъде по-добре, отколкото да ги оставим да умрат тук бавно и да страдат. Конете и преди са били... убивани. Повечето хора го правят.

– Но тези не са като другите. Уини и Рейсър са ни приятели.

Толкова много сме изтърпели заедно. Помагали са ни. Уини спаси живота ми. Не мога да я изоставя.

– И аз не искам да ги изоставяме – каза Джондалар, – но какво друго можем да направим? – Мисълта да убие жребца, с който бяха пътували толкова дълго, беше непоносима за него и той разбираше чувствата на Айла към Уини.

– Ще се върнем. Трябва просто да се върнем. Ти казваше, че има и друг околен път.

– Пътувахме вече два дни по този лед и конете са почти осакатели. Можем да се опитаме да се върнем, Айла, но не мисля, че те ще се справят. – Той не беше сигурен дори и за Вълчо. Беше изпълнен с чувство за вина и угризения. – Съжалявам, Айла. Грешката е моя. Глупаво беше от моя страна да мисля, че ще можем да прекосим ледника с конете. Трябваше да хванем по-дългия околен път, но се страхувам, че вече е късно.

Айла видя сълзи в очите му. Не го беше виждала често да плаче. Въпреки че не беше необичайно за мъжете от Другите да плачат, в природата му беше да крие тези си чувства. Това по някакъв начин правеше любовта му към нея по-силна. Беше дал почти всичко от себе си единствено на нея и тя го обичаше за това, но не можеше да изостави Уини. Конят беше неин приятел, единственият приятел, който имаше в равнината, преди да се появи този мъж.

– Трябва да направим нещо, Джондалар! – изхълца тя.

– Но какво? – Той никога не се бе чувствал така опустошен, така разстроен от невъзможността да намери някакво решение.

– Ами, поне засега – избърса Айла замръзналите сълзи – ще се опитам да излекувам раните им. Това е, което мога да направя. – Тя извади чантата от видрова кожа. – Ще трябва да накладем достатъчно голям огън, за да кипнем вода, а не само да стопим лед.

Дръпна мамутската кожа от кафявите горящи камъни и я просна върху леда. Върху гъвкавата кожа забеляза няколко опърлени петна, които все пак не бяха успели да я повредят. Постави речните камъни на различни места, но близо до средата, като основа, върху която да запали огъня. Поне нямаше вече да се тревожат за съхраняването на горивото. Можеха да оставят по-голямата част от него.

Не говореше, просто не можеше, а и Джондалар нямаше какво да каже. Изглеждаше невероятно. Всичките им намерения, планове и приготовления, правени, за да прекосят този глетчер, да бъдат провалени от нещо, за което дори не бяха помислили. Айла се вторачи в малкия огън. Вълчо припъзля до нея и зави тихо, не от болка, а защото разбираше, че

нещо не е наред. Тя отново прегледа лапите му. Не бяха много пострадали. Бе внимавал повече къде стъпва и старателно бе излизвал снега и леда, когато бяха спирали да почиват. Тя се страхуваше да помисли, че могат да загубят и него.

За известно време в съзнанието ѝ не бе се появявала мисълта за Дърк – един спомен, студена болка, която никога нямаше да премине. Сега тя мислеше за него. Беше ли започнал вече да ловува с Клана? Беше ли се научил да използва прашка? Уба щеше да му е добра майка, щеше да се грижи за него, да му готви, да му шие топли зимни дрехи.

Айла потръпна при мисълта за студа и си припомни първите зимни дрехи, които Иза бе направила за нея. Бе обичала заешката шапка, подплатена отвътре с кожа. Зимните калъфи за крака също имаха кожа отвътре. Спомни си как припикаше наоколо в един нов чифт от тях и как простичко бяха направени. Бяха само едно парче кожа, събрано и завързано при коляното. След малко придобиваха формата на крака, въпреки че в началото ги чувстваше малко неудобни, но в това се състоеше и част от очарованието да имаш нови калъфи за крака.

Айла продължи да се взира в огъня, наблюдавайки как водата започва да къкри. Нещо я измъчваше. Нещо важно, беше сигурна в това. Нещо за...

Внезапно затаи дъх.

– Джондалар! О, Джондалар!

– Какво има, Айла? – Вълнението ѝ се предаде и на него.

– Не става въпрос в какво сме сгрешили, а какво трябва да се направи – извика тя. – Току-що си спомних нещо!

– Не разбирам – стори му се, че тя започва да се държи странно. Зачуди се дали мисълта за загубата на двата коня не е била твърде много за нея. Тя дръпна тежката мамутска кожа изпод огъня, изгърсвайки един горещ въглен направо върху кожата.

– Дай ми един нож, Джондалар! Най-острия си нож!

– Моят нож? – попита той.

– Да, твоят нож. Ще направя ботуши за конете.

– Какво ще направиш?

– Ще направя ботуши за конете, а също и за Вълчо. От тази мамутска кожа.

– Как ще направиш конски ботуши?

– Ще изрежа кръг от мамутската кожа, след това ще прорежа дупки по краищата, в тях ще нанижа връв и ще я завържа около коленете на конете. Щом мамутската кожа може да предпазва нашите крака от леда,

тя трябва да може да защитава и техните.

Джондалар размисли за момент, опитвайки се да си представи описаното от нея, и се усмихна.

– Айла! Мисля, че ще свърши работа. В името на Великата майка, мисля, че ще помогне! Каква чудесна идея! Как така го измисли?

– По този начин Иза правеше ботушите ми. Така хората от Клана правят калъфи за крака. Също и калъфи за ръце. Опитвам се да си спомня дали Губан и Йорга също носеха такива. Трудно е да се каже, защото не след дълго те придобиват формата на крака.

– Ще стигне ли тази кожа?

– Трябва да стигне. Докато огънят гори, ще успее да завърши лекарството за порязванията и може би ще успее да направя малко чай. Не сме пили от няколко дни и е възможно да не прием, докато слезем от леда. Ще трябва да пестим горивото, но мисля, че чаша горещ чай точно сега ще ни се отрази много добре.

– Права си – съгласи се мъжът, усмихвайки се отново.

Айла прегледа много внимателно всяко копито на двата коня, изгледа всички неравности, намаза ги с лекарството си и завърза отгоре им конските ботуши от мамутска кожа. В началото конете се опитаха да отръснат странните калъфи от себе си, но те бяха здраво притегнати и животните бързо свикнаха с тях. След това жената взе комплекта калъфи, които беше приготвила за Вълчо, и му ги завърза. Той започна да ги дъвче и гризе, опитвайки се да се отърве от тях, но след малко също се примири. Огромните му вълчи лапи бяха в много по-добро състояние.

На следващата сутрин натовариха конете с малко по-лек багаж, защото бяха изгорили част от кафявите камъни, а и тежката мамутска кожа беше вече на краката им. Айла ги разтовари, когато спряха да почиват, и самата тя взе малко повече от товара. Но не можеше да носи повече от яките коне. Въпреки че не почиваха, с настъпването на нощта копитата и краката им бяха в много по-добро състояние. Вълчо изглеждаше съвсем добре, което беше голямо успокоение за Айла и Джондалар. Ботушите осигуряваха и едно неочаквано предимство – служеха като снегоходки и не позволяваха на едрите и тежки животни да затъват, където снегът беше дълбок.

Режимът им от първия ден се запази с малки изменения. Сутрин изминаваха повече път, защото следобедите донасяха сняг и вятър с променяща се сила. Понякога успяваха да повървят малко след преминаването на бурята, друг път трябваше да остават за през нощта там, където бяха спрели следобеда, а веднъж им се наложи да престоят и два дни, но

вихрушките не бяха вече така свирепи както тази, с която се сблъскаха през първия ден.

Повърхността на глетчера не беше съвсем равна и гладка, каквато им се бе сторила на слънцето през първия ярък ден. Спъваха се през дълбоки преспи от мек, прахообразен сняг, натрупани високо от ограничените снежни бури. В други случаи прескачаха остри издадености, където вятърът беше измел повърхността или се смъкваша в плитки ровове, в чиито теснини хлътваша краката им. Неочаквани краткотрайни виелици се нахвърляха върху тях, а свирепите ветрове почти не преставаха и те изпитваха постоянна тревога да не попаднат в невидими пукнатини, свързани с нестабилни мостове или с надвиснали корнизи от сняг.

Заобикаляха отворени пукнатини, особено тези в близост до центъра на глетчера, където сухият въздух съдържаше толкова малко влага, че снегът не беше достатъчен, за да ги запълни. А мразовитият, непоносим, хапещ и проникващ до мозъка на костите студ не намаляваше. Дъхът им замръзваше по козината на качулките – капка вода замръзваше, преди да докосне земята. Лицата им, изложени на суровия вятър и яркото слънце, се обелиха и почерняха. Бялата смърт непрекъснато ги грозеше.

Напрежението започна да казва думата си. Реакциите им се забавиха, както и вземането на решения. Една яростна следобедна буря продължи и през нощта. На сутринта Джондалар трудно съдържаше нетърпението си да тръгнат веднага на път. Бяха загубили повече време, отколкото беше планирал. Водата се загря по-трудно на острия студ, а и запасите им от горящи камъни бяха на привършване.

Айла отново опаковаше багажа и започна да търси спалната си кожа. Не можеше да си спомни от колко дни бяха върху леда, но ако питаха нея, бяха твърде много.

– Побързай Айла! Какво се мотаеш? – сопна се Джондалар.

– Не мога да намеря предпазителите си за очи – отвърна тя.

– Казах ти да внимаваш да не ги загубиш. Да не искаш да ослепееш? – избухна той.

– Не, не искам да оследея. Защо мислиш, че ги търся? – възрази тя.

Мъжът сграбчи кожената ѝ завивка и я разтърси енергично. Дървените защитни очила се изръсиха на земята.

– Следващия път внимавай къде ги оставяш – изръмжа, – а сега да тръгваме.

Събраха и опаковаха набързо лагера си. Айла беше обидена и отказваше да разговаря с него. Той се приближи до нея, за да провери

отново въжетата, както правеше винаги. Айла сграбчи поводата на Уини и тръгна напред, отдалечавайки се с коня, преди той да успее да огледа пакетите.

– Не мислиш ли, че не зная как да натоваря един кон? Каза, че искаш да тръгваме. Защо губиш време?

– Само се опитвах да бъда внимателен – разсърди се Джондалар. „Тя дори не знае пътя. Да я видя какво ще направи, като се завърти в кръг. Тогава сама ще дойде и ще ме помоли да вода“ – помисли той и пое след нея.

Айла измръзна и се умори от изтощителния поход. Движеше се решително напред, без да обръща внимание на околността. „Щом като толкова много иска да бързаме, то ще бързаме – мислеше тя. – Ако някога стигнем края на този лед, надявам се никога повече да не видя глетчер.“

Вълчо нервно тичаше между Айла, движеща се напред, и следващия я Джондалар. Внезапната промяна на постовите им не му харесваше. Високият мъж бе водил винаги преди това. Вълкът изскочи пред жената, която се влачеше сляпо напред, забравила всичко друго освен сковаващия студ и изранените си крака. Животното спря внезапно пред нея и ѝ препречи пътя.

Айла го заобиколи, повела кобилата. Вълкът отново я изпревари и спря пред нея. Жената не му обърна никакво внимание. Той се хвърли в краката ѝ и тя го избута встрани. Отново изтича малко напред и седна виейки, за да привлече вниманието ѝ. Тя се потътри покрай него и той се втурна назад към Джондалар, изправи се на задните си крака и зави, след това отскочи виейки на няколко стъпки към Айла и отново се върна към мъжа.

– Нещо не е ли наред, Вълчо? – попита той, забелязвайки накрая възбудата на животното.

Внезапно той чу ужасяващ звук – приглушено тупване. Главата му се стрелна по посоца на фонтана от лек сняг запълнил въздуха пред него.

– Не! О, не! – изкрещя Джондалар с болка и се хвърли напред. Снегът се успокои и откри самотен кон, стоящ на брега на зейнала пукнатина. Вълчо вдигна муцуна нагоре и зави протяжно и безнадеждно.

Джондалар се просна върху снега до ръба на пукнатината и погледна надолу.

– Айла! – извика той отчаяно. – Айла!

Стомахът му се сви. Знаеше, че е безнадеждно. Тя никога нямаше

да го чуе. Беше мъртва – върху леда на дъното на дълбоката пукнатина.

– Джондалар? – долови той тих уплашен глас, идващ отдалеч.

– Айла? – Обнадежден, той погледна надолу. Далеч под него уплашената жена стоеше върху тясна ледена издатина обгръщаща стената на дълбоката дупка. – Айла, не мърдай! Стой абсолютно неподвижна! Издатината може да се откърти.

„Жива е – помисли той. – Не мога да повярвам. Това е някакво чудо. Но как ще я измъкна оттам?“

Вътре в ледената бездна Айла се бе притиснала към стената, стъпила в малка пукнатина и стърчащо парче, вкаменена от ужас. Беше се промъквала през снега почти на колене, потънала в собствените си мисли. Беше изморена, безкрайно изморена от студа, от борбата да си пробие път през дълбокия сняг, от глетчера. Походът през леда бе изцедил силите ѝ и тя беше уморена до смърт от изтощение. Въпреки усилията да продължава напред единствената ѝ мисъл беше да достигне края на масивния глетчер.

От рояка мисли я изтръгна силно пукане. Зави ѝ се свят при усещането от поддаване на твърдия лед под краката ѝ и внезапно си припомни, едно отдавнашно земетресение. Опита се инстинктивно да хване нещо, за което да се задържи, но пропадащите лед и сняг не ѝ предложиха нищо. Усети, че пада, почти задушена сред лавината от сняг, която се бе срутила под краката ѝ, и не разбра как се е отзовала върху тясната издатина.

Погледна нагоре, опасявайки се да направи дори и това незначително движение от страх, че и най-малкото преместване на тежестта ще събори несигурната ѝ опора. Небето над нея изглеждаше почти черно и ѝ се стори, че вижда слабото блещукаме на звезди. От ръба на пукнатината се отронваха по някоя игла лед или топка сняг, откъснали се накрая от нестабилните си легла, и по пътя си надолу засипваха жената с частици от себе си.

Издатината, която я бе спряла, представляваше тясна изпъкналост от по-стара повърхност, отдавна покрита с нов сняг. Тя се опираше върху назъбен объл камък, откъснат от масивната скала, когато снегът бавно запълнил долината и започнал да се разлива встрани към съседната. Величествената течаща река от лед, натрупала огромни количества от прах, пясък, чакъл и балвани, които откъснала от твърдата скала и които се носели бавно към по-бързото течение в средата ѝ. При движението си по течението тези морени образували на повърхността дълги ивици от отломъци. Когато понякога температурата се повишавала достатъчно, за

да стои масивните ледници, те оставяли доказателства за преминаването си, изразяващи се в натрупани камари и хълмове от неподредени скални късове.

Докато чакаше, страхувайки се да помръдне, тя дочу едва доловим тътен и приглушено стържене, идващи от недрата на ледената дупка. В началото помисли, че си въобразява. Но ледената маса не беше толкова плътна, колкото изглеждаше от покривашата я твърда повърхност. Тя непрекъснато се наместваше, разширяваше, местеше и плъзгаше. Гръмовният тътен от отваряне на нови пукнатини или от затваряне на стари в някоя далечна точка на повърхността или дълбоко в недрата на глетчера, изпращаше вибрации. Огромната ледена планина бе надупчена от катакомби – проходи, които завършваха неочаквано, дълги галерии, които завиваха и криволичеха, спускаха се надолу или се извисяваха нагоре, джобове или пещери, които се отваряха приканващо и след това се затваряха плътно.

Айла започна да се оглежда. Отвесните ледени стени грееха с ослепителна, невероятно наситена синя светлина, която имаше дълбок зелен нюанс. Внезапно осъзна, че е виждала този цвят и преди, но само на едно място. Очите на Джондалар имаха същото наситено, чудесно синьо. Беше изпълнена с копнеж да ги види отново. Начупените повърхности на огромните ледени кристали й даваха усещане за мистериозно и неуловимо движение извън периферното й зрение. Имаше чувството, че ако завърти главата си достатъчно бързо, ще успее да види някаква ефимерна фигура, изчезваща в огледалните стени.

Но това бе само илюзия – магическа игра на светлината. Кристалният лед филтрираше по-голямата част от червения спектър на огненото слънчево кълбо, задържахше наситеното синьо-зелено и ръбовете и плоскостите на оцветените огледални повърхности си правеха шеги, пречупвайки и отразявайки светлината.

Върху Айла се изсипа сняг и тя погледна нагоре. Видя главата на Джондалар да се подава над ръба на пукнатината и след това към нея се спусна извиващ се като змия край на въже.

– Завържи здраво въжето около кръста си, Айла – извика той. – Кажи ми, когато си готова.

„Ето, че отново го правя – каза си Джондалар. – Защо винаги трябва да проверявам какво е направила, след като знам, че ще се справи и сама? Защо й казах да направи нещо, което е съвсем очевидно? Тя знае, че въжето трябва да се завърже здраво. Ето защо се бе разсърдила и избързала напред, поради което сега е в толкова опасно положение...“

тя трябваше да бъде по-разумна.“

– Готова съм, Джондалар – извика жената, след като обви въжето около себе си и го стегна с много възли. – Тези възли няма да се развържат.

– Добре. Сега увисни на въжето. Ще те изтеглим горе.

Айла усети, че въжето се опъва и я повдига от издатината. Краката ѝ увиснаха във въздуха и тя започна бавно да се издига към ръба на пукнатината. Видя лицето на Джондалар и красивите му разтревожени, сини очи, сграбчи ръката, която беше протегнал, за да ѝ помогне да се прехвърли през ръба. Отново беше на повърхността и той я притисна в прегръдката си. Тя се притисна в него, също толкова силно.

– Стори ми се, че си си отишла завинаги – прегръщаше я и я целуваше той. – Съжалявам, че ти изкрещях, Айла. Зная, че и сама можеш да натовариш. Само че много се безпокоя.

– Не, грешката е моя. Не трябваше да бъда толкова нехайна с предпазителите си за очи и не биваше да се втурвам напред по този начин. Все още не познавам добре леда.

– Но аз ти позволих, а трябваше да бъда по-разумен.

– Аз трябваше да бъда по-разумна – каза тя едновременно с него и двамата се засмяха.

Айла почувства подръпване в кръста и видя, че другият край на въжето е вързан за кафявия жребец. От пукнатината я бе изтеглил Рейсър. Захвана се неумело да развързва възлите около кръста си, докато Джондалар задържаше силния жребец в близост до нея. Накрая се принуди да среже въжето с ножа. Бе направила толкова много възли и ги бе стегнала така силно, а и те се бяха дозатегнали, докато я изтегляха нагоре, че беше невъзможно да се развържат.

Заобиколиха пукнатината, която за малко не се бе оказала гибелна, и продължиха пътя си на югозапад през, леда. Бяха сериозно обезпокоени от намаляващия им запас от горящи камъни.

– Колко още ни остава до другия край, Джондалар? – попита Айла на сутринта, след като бе стопила вода за всички. – Останали са ни съвсем малко горящи камъни.

– Зная. Надявах се, че досега ще стигнем. Бурите ни забавиха повече, отколкото бях запланувал, и започвам да се тревожа, че времето, ще се смени, докато сме все още на леда. Може да стане много бързо – каза той, оглеждайки внимателно небето, докато говореше, – Страхувам се, че приближава.

– Защо?

– Мисля си за този глупав спор, който водихме, преди да паднеш в пукнатината. Спомняш ли си как всички ни предупреждаваха за злите духове, които препускат пред топящия снеговете вятър?

– Да. Соландия и Вердегия казваха, че той прави хората раздразнителни, и аз се чувствах раздразнителна. И все още съм. Така ми е писнало от този лед, че трябва да се насилвам, за да продължавам да се движа. Може ли това да е така?

– И аз се чудя. Айла, ако е вярно, ще трябва да побързаме. Ако фьонът пристигне, докато сме върху този глетчер, може всички да пропаднем в пукнатините.

Опитаха се да разпределят торфените кафяви камъни по-внимателно и пиеха водата едва степеня. Започнаха да носят меховете с вода под кожените си парки, така че топлината от телата им да топи достатъчно вода за тях и Вълчо. Но количеството не стигаше. Телата им не можеха да стопяват вода и за конете и когато последните горящи камъни свършиха, те нямаше какво да пият. Храната им също се бе изчерпала, но водата беше по-важна. Айла ги забеляза да дъвчат лед и се разтревожи. Обезводняването и дъвканият от тях лед можеха да ги охладят дотолкова, че да не могат да поддържат достатъчна телесна температура, която да ги топли върху студения глетчер.

След като построиха палатката си, двата коня се приближиха до нея, за да търсят вода, но всичко, което Айла можеше да им предложи, бяха няколко глътки от собствената си вода и да начупи малко лед за тях. Този ден не бе имало следобедна буря и те бяха пътували почти докато се виждаше. Бяха изминали голямо разстояние, но тя изпитваше странно неспокойство, беше й трудно да заспи. Опитва се да се отърси от неспокойството, внушавайки си, че се тревожи само за конете.

Джондалар също лежа буден дълго време. Струваше му се, че хоризонтът се е приближил, но се страхуваше, че се лъжели не искаше да го споменава. Накрая задрямва, но се събуди в средата на нощта и откри, че и Айла е напълно будна. Станаха при първата плаха промяна от черно към синьо и тръгнаха, докато на небето все още имаше звезди.

В средата на утринта вятърът се промени и той се увери, че най-лошите му предчувствия започват да се сбъдват. Вятърът не беше толкова топъл, колкото по-малко студен, но идваше от юг.

– Побързай, Айла! Трябва да побързаме – извика той и почти затича. Тя кимна и го последва.

Към обяд небето се изясни и свежият бриз, духащ в лицата им, беше топъл и нежен. Силата на вятъра се увеличи, забави придвижването

им и те трябваше да се приведат срещу него. Топлината му, галеща студената повърхност на леда, беше смъртоносна милувка. Преспите от сух прахообразен сняг се намокриха, уплътниха и след това се превърнаха в киша. В плитките падинки на повърхността започнаха да се образуват локвички вода. Дълбочината им се увеличи и те придобиха живия син цвят, който като че ли извираше от центъра на леда, но жената и мъжът нямаха нито време, нито сърце, за да се насладят на красотата. Нуждата от вода на конете бе лесно задоволена, но това беше малка утеха за хората.

Ниско по повърхността започна да се стеле мека мъгла и стремителният топъл южен вятър я отнасяше, преди да е успяла да се издигне нависоко. Джондалар използваше едно от дългите копия, за да опипва пътя пред себе си, но продължаваше почти да тича и Айла едва успяваше да го следва. Поиска ѝ се да скочи на гърба на Уини и да остави коня да я носи, но в леда се отваряха все повече и повече пукнатини. Джондалар беше вече съвсем сигурен, че хоризонтът е наблизко, но ниско пълзящата мъгла правеше разстоянията измамни.

По леда заподскачаха тънки ручейчета, които съединиха локвите и направиха пътя им коварен. Цапаха във водата и усещаха как леденият ѝ мраз се пропива в ботушите им. Неочаквано на няколко крачки пред тях се срути огромно парче от измамно твърд лед и откри зейнала пропаст. Вълчо изскимтя и зави, а конете се дръпнаха встрани, цвилейки от страх. Джондалар тръгна покрай ръба на пукнатината, търсейки околел път.

– Джондалар, не мога да продължа. Съвсем се изтосих. Трябва да спра – изхлипа Айла и започна да плаче. – Няма да се справим.

Той спря, върна се и започна да я успокоява.

– Почти стигнахме, Айла. Вече се вижда колко сме близо до края.

– Но ние почти хлътнахме в тази пукнатина и някои от локвите се превърнаха в дълбоки, сини дупки, в които пропадат потоците.

– Тук ли искаш да останеш?

Тя пое дълбоко дъх.

– Не, разбира се, че не. Не зная защо плача. Ако останем тук, със сигурност ще умрем.

Той си проби път покрай широката пукнатина, но когато отново тръгна на юг, вятърът, силен колкото и северния, повиши температурата. Ручейчетата се превърнаха в потоци, които се втурнаха надлъж и нашир по леда и се съединиха в реки. Пътешествениците минаха покрай две по-широки пукнатини и видяха края на леда. Пробягаха оставащото

разстояние, спряха и погледнаха надолу през ръба.

Бяха стигнали другата страна на глетчера.

Точно под себе си видяха водопад от забулена в млечен облак вода, извираща от дъното на леда. В далечината под линията на снега се виждаше тънка светлозелена покривка.

– Искаш ли да останем тук и да починем малко? – попита Джондалар, но изглеждаше разтревожен.

– Искам единствено да слезем от този лед. Можем да починем, когато стигнем до поляната.

– Тя е по-далеч, отколкото изглежда. Това не е място, където можеш да бързаш или да бъдеш невнимателен. Ще се вържем един за друг с въжета и ти ще тръгнеш първа. Ако се плъзнеш, ще мога да удържа тежестта ти. Избирай внимателно пътя си надолу. Ще можем да водим и конете.

– Не, не мисля, че трябва. Може би ще трябва да свалим оглавниците и товара им, както и плъзгачите и да ги оставим сами да търсят пътя си надолу – предложи тя.

– Може би си права, но в такъв случай ще трябва да оставим багажа тук... освен, ако...

Айла проследи погледа му.

– Хайде да сложим всичко в пирогата и да я плъзнем надолу – каза.

– С изключение на някои дребни принадлежности, които можем да вземем със себе си – усмихна се Джондалар.

– Ако завържем всичко добре и внимаваме къде ще се спусне, ще можем да я намерим.

– А ако се счупи?

– Какво да се счупи?

– Рамката може да се счупи – каза Джондалар, – но дори и това да стане, кожата вероятно ще я задържи.

– И всичко вътре ще се запази, нали?

– Би трябвало – усмихна се той. – Мисля, че идеята е добра.

След като натовариха кръглата лодка отново, Джондалар вдигна малкия пакет с принадлежности, а Айла поведе Уини. Въпреки страха си от подхлъзване те тръгнаха покрай ръба в търсене на път надолу. Като обезщетение за закъснението и опасностите, през които бяха преминали, отвъд една стръмнина от гладък лед те скоро откриха полегатия склон на морена, изцяло покрит с чакъл, по който можеха да слязат. Изтеглиха лодката до ледения склон и жената развърза плазове: Свалиха оглавниците и въжетата от двата коня, но оставиха конските ботуши от

мамутска кожа. Тя ги провери, за да се увери, че са завързани здраво. Бяха придобили вече формата на конските копита и прилягаха плътно. След като ги огледа внимателно, заведоха конете до върха на морената.

Уини изцвили и Айла започна да я успокоява, зовейки я с подобно то на цвилене име, което кобилата познаваше най-добре, и говорейки ѝ със знаци, звуци и измислени думи.

– Уини, трябва сама да намериш пътя си надолу по леда – говореше жената. – Никой друг не може да го избере по-добре от теб самата.

Джондалар успокояваше жребеца. Слизането щеше да бъде опасно, всичко можеше да се случи, но поне бяха превели конете дотук. Сега вече те трябваше сами са слязат. Вълчо обикаляше нервно напред-назад по ръба на леда, както когато се страхуваше да скочи в някоя река.

Подтиквана от Айла, кобилата първа прекрачи ръба, избирайки внимателно къде стъпва. Рейсър я последва по петите и скоро я изпревари. Стигнаха до гладко място, подхлъзнаха се, запързалиха се, но възвърнаха стабилността си и продължиха по-бързо надолу. Щяха да бъдат долу невредими, преди Айла и Джондалар да успеят да стигнат дъното.

Вълчо виеше на върха с подвита под краката опашка, без да се срамува да показва страха, който изпитваше, наблюдавайки слизането на конете.

– Хайде да избутаме лодката през ръба и да тръгваме. Чака ни дълъг и труден път надолу – настоя Джондалар.

Добутаха пирогата близо до стръмния леден ръб и вълкът скочи неочаквано в нея.

– Сигурно мисли, че се готвим да преминаваме река – каза Айла. – Искане ми се да можем да преплуваме надолу по този лед.

Двамата се спогледаха и разсмяха.

– Какво си намислила?

– Защо не? Нали каза, че ще издържи?

– Но дали ще успеем ние?

– Да видим.

Разместиха някои неща, за да освободят място, и се вмъкнаха с Вълчо в кръглата лодка. Джондалар се помоли с надежда на Майката и се отгласнаха от ръба, използвайки единия от прътите на плазовете.

– Дръж се – извика той, когато потеглиха.

Бързо набраха скорост, устремявайки се в началото право напред. След това налетяха на буца, лодката подскочи и се завъртя. Отклониха се встрани, полетяха нагоре по малка стръмнина и се намериха във въздуха. Двамата изпищяха едновременно от обзелите ги възбуда и страх.

Приземиха се с трясък, подскочиха от удара, след това отново се завъртяха, но успяха да се заловят за ръбовете.

Вълкът се опитваше да се снижи на дъното и в същото време показваше муцуна над лодката.

Айла и Джондалар се държаха с всички сили, защото това бе всичко, което можеха да направят. Нямаха никакъв контрол над кръглата лодка, която летеше надолу по стръмнината на глетчера. Правеше зигзаги, подскачаше и се въртеше като че ли подрипваше от радост, но беше натоварена много, а и дъното ѝ беше достатъчно тежко, за да ѝ позволи да се преобърне. Въпреки че мъжът и жената пищяха неволно, не можеха да устоят да не се засмеят. Беше най-бързото, най-вълнуващото пренебрежение, което някой от тях бе правил някога.

Не мислеха как ще приключи, но когато наближи дъното, Джондалар си спомни за обичайната пукнатина на дъното, разделяща леда от земята под него. Едно тежко приземяване върху чакъла можеше да ги изхвърли и нарани или нещо по-лошо, но звукът не му направи впечатление, когато го чу в началото. Той долетя до тях, след като се бухнаха тежко и вдигнаха огромен фонтан в средата на ревящ водопад от облаци вода, и разбраха, че пътуване им надолу по мокрия и хлъзгав лед ги бе върнало в река от разтопена вода, бликаща от дъното на глетчера.

След още един фонтан от пръски се приземиха в дъното на водопада и скоро след това плуваха спокойно в средата на малко езерце от мътнозелена глетчерна вода. Вълчо беше толкова щастлив, че скочи върху тях и започна ближе лицата им. Накрая седна, вдигна глава и зави поздрав.

Джондалар погледна жената.

– Айла, успяхме! Успяхме! Прекосихме глетчера!

– Направихме го, нали? – усмихна се тя широко.

– Все пак беше опасно. Можем да се нараним и дори да загинем.

– Може и да беше опасно, но пък весело – каза тя, а очите ѝ продължаваха да блестят от възбуда.

Ентусиазмът ѝ беше заразителен и въпреки загрижеността му да я върне къщи здрава, той се усмихна.

– Права си! Беше весело и в известен смисъл изпитание. Не мисля, че някога пак ще опитам да прекося глетчер. Два пъти в един живот е достатъчно, но съм доволен, че мога да кажа, че съм го направил, и никога няма да забравя това спускане.

– А сега всичко, което трябва да направим, е да стигнем земята, ей там – каза Айла, като посочи към брега, – и след това да намерим Уини

и Рейсър.

Слънцето залязваше и за очите беше трудно да се приспособят от заслепяващата яркост на хоризонта към измамните сенки на мрака. Вечерният мраз отново бе понижил температурата под точката на замръзване. Можеха да видят вдъхващия утеха чернозем на твърдата земя, примесен с петна от сняг около езерото, но не знаеха как да стигнат до там. Нямаха гребла и бяха оставили пръта върху глетчера.

Въпреки че езерото изглеждаше тихо, бързо течащата глетчерна вода образуваше подводно течение, което бавно ги отнасяше към брега. Наближиха го, изскочиха от лодката, последвани от вълка, и я изтеглиха на сушата. Вълчо се изтръска, пръскайки наоколо вода, но нито Айла, нито Джондалар забелязаха. Двамата се бяха прегърнали и изразяваха любовта си и облекчението от достигането на твърда земя.

– Наистина се справихме. Почти сме си вкъщи, Айла. Почти сме си вкъщи – каза Джондалар, държейки ръцете й и доволен, че е при него, за да я прегърне.

Снегът около езерото беше започнал отново да замръзва, превръщайки меката киша в твърда кора от лед. Прекосиха чакълестата отсечка, държейки се за ръце, и достигнаха полето. Нямаше дърва, за да наладат огън, но не ги беше грижа. Хапнаха малко от храната за из път и пиха вода от меховете, напълнени върху глетчера. След това построиха палатката и разстлаха спалните си кожи, но преди да се настанят вътре, Айла огледа околността, потънала в тъмнина, и се запита къде ли могат да бъдат конете.

Свирна на Уини и почака да чуе звука от копита, но конете не се появиха. Погледна към облаците отгоре и свирна отново. Беше твърде тъмно, за да ги търсят. Щяха да го направят на сутринта. После пропълзя в спалната си кожа до високия мъж и протегна ръка към свилия се до нея вълк. Помисли за конете и потъна изтощено в сън.

Мъжът погледна разрошената руса коса на жената до себе си. Главата й почиваше удобно под рамото му и той се отказа да става. Вече не беше необходимо да бързат и липсата на тревога го остави бездеен. Припомни си отново, че вече не са върху глетчера, и могат да останат да лежат цял ден завити в спалните си кожи.

Глетчерът беше зад тях и Айла беше невредима. Той потръпна при мисълта за падането й и стегна прегръдката си. Жената се повдигна на лакът и го погледна. Обичаше да го гледа. Тъмнината в палатката смекчаваше яркосиньото в очите му и челото, често набръчквано от съсредоточаване или загриженост, сега беше гладко. Прокара леко пръстите си

по лицето му.

– Знаеш ли, че преди да те видя, се опитвах да си представя как изглежда един мъж? Не мъж от Клана, като мен. Никога не успях. Ти си красив, Джондалар – каза тя.

Джондалар се засмя.

– Айла, жените са красиви. Не мъжете.

– Тогава какво е мъжът?

– Може да се каже, че е силен или храбър.

– Ти си силен и храбър, но това не е същото като красив. Как ще наречеш мъж, който е красив?

– Хубав, предполагам – смути се той. Често бе наричан хубав.

– Хубав. Хубав – повтори тя на себе си. – Красив ми харесва повече. Мога да го разбера.

Джондалар отново се засмя с дълбокия си смях. Несдържаната му топлина беше неочаквана и Айла се хвана, че го е зяпнала. Бе така сдържан по време на пътуването им. Беше се усмихвал, но никога не беше се смял с глас.

– Ако искаш да ме наричаш красив, можеш да продължаваш – придърпа я той по-близо до себе си. – Как мога да се противопоставя на една красива жена да ме нарича красив?

Айла също започна да се смее.

– Обичам да се смееш, Джондалар.

– И аз те обичам, забавна жено.

Прегърна я, след като спряха да се смеят. Усетил топлината на тялото ѝ и меките, едри гърди, той посегна към едната и я притегли върху себе си, за да може да я целуне. Тя плъзна езика си между устните му и усети да отговаря на целувката му с изненадваща жажда за него. Осъзна, че е изминало доста време, откакто го бяха вършили за последен път. През цялото време върху глетчера двамата бяха твърде неспокойни и изтощени, за да имат настроение или възможност да се отпуснат достатъчно, че да стигнат дотук.

Той почувства пламенната ѝ готовност и усети собственото си внезапно желание. Претърколи я, докато се целуваха, отхвърли кожата, за да не му пречат, и започна да целува шията и врата ѝ, преди да стигне гърдата. Хвана твърдото зърно в устните си и го засмука.

Тя простена от острата тръпка на невероятно желание, пронизало тялото ѝ със сила, която я накара да се задъха. Беше зашеметена от собствената си реакция. Едва я бе докоснал и тя беше готова и така нетърпелива.

Джондалар посегна надолу, докосна мястото на Удоволствие между бедрата ѝ, усети твърдия клитор и го потърка. Тя издаде няколко кратки писъка, достигна внезапно до върха и остана готова за него, нуждаеща се от него.

Той почувства влажната топлина и усети готовността ѝ. Неговата необходимост от нея нарасна до нейната. Разбутвайки кожата, за да не ѝ пречат, тя се отвори за него. Той насочи внушителното си мъжество към дълбокия ѝ кладенец и влезе.

Тя го дръпна върху себе си и той тласна силно напред, прониквайки дълбоко навътре. Усети плътната ѝ прегръдка и тя извика от удоволствие. Беше изпитвала нужда от него и го усещаше толкова пълно, че беше нещо повече от наслада, нещо повече от Удоволствие.

Той беше готов като нея. Отдръпна се назад, след това отново тласна навътре и само веднъж още, когато разбра, че нищо не го задържа. Усети вълнението да се надига, да достига максимума си и да прелива. С няколко последни движения се изпразни, след това бутна навътре и се отпусна върху нея.

Тя остана неподвижна, със затворени очи, усещайки тежестта му върху себе си и чувствайки се чудесно. Не искаше да мърда. Накрая той се изправи, погледна надолу към нея и я целуна. Тя отвори очи.

– Беше чудесно, Джондалар – каза отмаляла и доволна.

– Беше бързо. Ти беше готова. И двамата бяхме. А сега на лицето ти стои най-странната усмивка.

– Това е, защото съм много щастлива.

– Аз също. – Целуна я отново и се изгърколи настрана.

Лежаха безмълвно един до друг и отново задряха. Джондалар се събуди преди Айла и я загледа, докато спеше. Странната лека усмивка отново се появи и го накара да се зачуди какво сънува. Не можа да се противопостави на желанието си. Целуна я нежно и погали гърдата ѝ. Тя отвори очи. Бяха леко разширени, тъмни и влажни, пълни със скрити тайни.

Той целуна клепачите ѝ, след това гризна игриво меката част на ухото и накрая зърното на гърдата. Тя му се усмихна, когато посегна към хълмчето ѝ и докосна меките косъмчета, отзивчива, ако не и отново напълно готова, което го накара да желае да са в началото, а не току-що свършили. Неочаквано той я прегърна силно и започна буйно да я целува, галейки тялото, гърдите, хълбоците и бедрата ѝ. Не можеше да отдръпне ръцете си от нея като че ли едва избягнатата опасност да я загуби беше създала в него нужда – дълбока като пукнатината, която почти

му я бе отнела. Не можеше да се насити да я целува, прегръща и люби.

– Никога не съм мислил, че ще се влюбя – каза той, като се успокои и лениво милваше вдлъбнатината на кръста ѝ и гладките издатини под него. – Защо трябваше да пътувам отгатък края на Великата майка река, за да намеря жената, която да обичам?

Бе мислил за това, откакто се бе събудил, и осъзна, че са почти вкъщи. Беше добре, че са от тази страна на глетчера, и той беше изпълнен с очакване и нетърпение да види близките си.

– Защото моят тотем те е определил за мен. Пещерният лъв те е ръководил.

– Тогава защо Майката е позволила да се родим толкова далеч един от друг?

Айла вдигна глава и го погледна.

– Учих, но все още зная твърде малко за навиците на Великата майка земя и не много повече за защитните духове на тотемите на Клана, но зная едно – ти ме намери.

– И след това едва не те загубих – сграбчи го внезапно прилив на смразяващ страх. – Айла, какво щях да правя, ако те бях загубил? – попита той с глас прегракнал от възмущение, което рядко показваше. Претърколи се, покри тялото ѝ със своето и зарови глава във врата ѝ, прегръщайки я така силно, че тя едва успяваше да диша. – Какво щях да правя?

Тя се прилепи към него, желяйки по някакъв начин да стане частица От него, и се отвори благодарно, когато усети желанието му отново да набъбва. Той я взе с настойчивост, силна като любовта му, и тя му отвърна със също толкова енергично желание.

Свършиха дори по-бързо от първия път и с освобождаването напрежението от бурните им страсти се стопи в топлината на последвалата приятна отмала. Когато той се опита да се отдръпне, тя го прегърна, желяйки да задържи прелестта на момента.

– Не бих искала да живея без теб, Джондалар – каза Айла, връщайки се отново към разговора. – Частица от мен ще отиде с теб в света на духовете и аз никога няма да бъда отново цяла. Но ние сме щастливи. Помисли си за всички онези хора, които никога не са откривали любовта, или онези, които са обичали някого, без да бъдат обичани.

– Като Ранек?

– Да, като Ранек! Все още изпитвам болка, когато си спомня за него.

Джондалар се изтърколи встрани и седна.

– Мъчно ми е за него. Харесваше ми – или поне така ми се

струваше. – Внезапно изпита нетърпение да тръгнат.

– По този начин никога няма да стигнем до Даланар – каза и започна да навива спалните кожи. – Не мога повече да чакам да го видя отново.

– Но преди това трябва да намерим конете – подсети го тя.

ГЛАВА 43

Айла стана и излезе от палатката. Ниско по земята се стелеше мъгла и тя усети допира на влажния и студен въздух върху кожата си. В далечината долавяше рева на водопада, но изпаренията се съгъстяваха в гъста мъгла близо до задния край на езерото – продълговата тясна ивица от зеленикава вода, толкова замъглена, че изглеждаше почти непрозрачна.

Тя беше сигурна, че на такова място не живеят риби, както и че по края няма никаква растителност, защото мястото беше твърде ново за живот, твърде сурово. Съществуваха само вода, камъни и свидетелства за много епохи напред – древни наченки отпреди да се зароди животът. Потрепери и почувства вкочаняващия вкус на нейната ужасяваща самота, преди Великата майка земя да роди всички живи твари.

Изтича през ръбестия чакълест бряг, нагази във водата и се гмурна. Беше леденостудена и кална. Искаше да се изкъпе, което не бе възможно, докато пресичаха леда, но не в тази вода. Студът не беше от голямо значение, но тя искаше чиста и прясна вода.

Тръгна обратно към палатката, за да се облече и да помогне на Джондалар да опакова багажа. По пътя погледна през мъглата, покрила безжизнената околност, към някакво подобие на дървета. Внезапно се засмя.

– Ето къде сте били – каза и свирна високо.

Джондалар веднага изскочи от палатката. Усмихна се широко като Айла при вида на двата коня, галопиращи към тях. Следваше ги Вълчо и на нея ѝ се стори, че е доволен от себе си. Тази сутрин не го бяха виждали наоколо и тя се запита дали не е изиграл някаква роля в завръщането на конете. Поклати глава, осъзнавайки, че никога няма да разбере.

Поздравиха конете с прегръдки, ласкави потупвания, приятелски почесвания и нежни думи. В същото време тя ги прегледа, за да се увери, че не са се наранили. Конският ботуш на десния заден крак на Уини липсваше и на Айла се стори, че кобилата се дръпна, когато оглеждаше крака. Беше ли възможно да е преодоляла леда в края на глетчера и когато се е почувствала на свобода, да е скъсала ботуша и да е изкълчила крака? Това беше единственото, за което се сещаше.

Свали и останалите ботуши на кобилата, като вдигаше всеки крак, за да ги развърже, а Джондалар стоеше до нея и здраво държеше

животното. Рейсър все още носеше конските ботуши, но той забеляза, че върху копитата са изтънели – дори мамутската кожа не можеше да бъде носена дълго върху копита.

Когато събраха всичките си неща и отидоха да домъкнат лодката по-наблизо, забелязаха, че дъното ѝ е мокро.

Тя беше протекла.

– Не мисля, че някога отново ще поискам да премина река с това – каза Джондалар. – Не мислиш ли, че трябва да я оставим?

– Ще трябва, освен, ако не искаме да я теглим. Нямаме прътове за плазозете. Оставихме ги, когато полетяхме надолу по леда, а наоколо няма дървета за нови.

– Е, това решава въпроса. Хубаво е, че вече не се налага да влачим камъни и сме намалили товара дотолкова, че ще можем да го носим дори без помощта на конете.

– Точно това щяхме да правим, докато ги търсехме, ако не бяха се върнали – каза Айла, – но се радвам, че ни намериха.

– Аз също се тревожех за тях.

Докато слизаха по стръмния югозападен скат на древния масив, подпрял опустошителното ледено поле върху износеното си било, заваля слаб дъжд и отми мръсния сняг, натрупал се в сенчестите котловини на откритата смърчова гора, през която минаваха. Оцветената в зелено водна баня обаче едва обагри кафявата земя на наклонената поляна и само докосна леко върховете на близките храсталаци. През мъглата успяха да зърнат река, виеща се от запад на север, принуждавана от околните височини да следва извивките на дълбоката пукнатинна долина. Оттатък реката назъбените планински възвишения на юг от тях чезнеха в пурпурна мъгла, над която като призрак се извисяваше единствено високата планинска верига, покрита до половината с лед.

– Даланар ще ти хареса – говореше мъжът, докато язدهа един до друг. – Всички Ланзадонии ще ти харесат. Повечето от тях произхождат от Зеландониите като мен.

– Какво го накара да основе нова Пещера?

– Не съм сигурен. Бях съвсем малък, когато той и майка ми се разделиха. В действителност аз не го познавах, преди да отида да живея с него, и той научи мен и Джоплая как да обработваме камъка. Не мисля, че е бил решил да се установи на едно място и да основе нова Пещера, преди да срещне Джерика, но избрал това място, защото открил находището на кремък. Хората вече говореха за камъка на Ланзадониите, когато станах момче.

– Джерика е другарката му и... Джопляя... ти е братовчедка, така ли?

– Да. Близка братовчедка. Дъщеря на Джерика, принадлежаща към огнището на Даланар. Тя също е добра каменоделка, но не бива да разбере, че аз съм ти го казал. Тя е голяма драка и винаги се шегува. Ще се учудя, ако си е намерила другар. Света Майко! Толкова време мина оттогава. Ще се изненадат, като ни видят.

– Джондалар! – възкликна Айла със силен, настоятелен шепот и той мигновено спря. – Погледни ей там, близо до онези дървета. Там има елен.

Мъжът се усмихна.

– Да го пипнем! – Посегна той към едно от копията, извади копиехвъргача и с коленете си даде знак на Рейсър. Въпреки че начинът му на яздене не беше съвсем като нейния, след една година на пътуване той беше станал също толкова добър ездач, колкото и Айла.

Почти едновременно с него тя обърна Уини, която, необременена от плазовете, се радваше на свободата, и постави копие в копиехвъргача си. Еленът се отдалечи с високи подскоци, подплашен от бързото движение, но те препуснаха след него, приближавайки го от двете страни и с помощта на копиехвъргачите лесно убиха младия и неопитен самец. Отрязаха от него любимите си части и отделиха други подобрани парчета, които да занесат като подарък на народа на Даланар. След това позволиха на Вълчо да си избере от това, което бе останало.

Привечер откриха един препускащ, бълбукащ и видимо чист поток и тръгнаха по течението му, докато стигнаха обширно и открито поле с няколко дървета и храсти около водата. Решиха да построят лагера си рано и да сготвят част от еленското месо. Дъждът беше спрял и вече не бе необходимо да бързат, въпреки че непрекъснато трябваше да си го припомнят.

На следващата сутрин Айла излезе от палатката, спря и зяпна от изненада, зашеметена от гледката. Пейзажът беше нереален – почти като сън. Изглеждаше невероятно, че предишния ден бяха преминали през най-суровите и мъчителни зимни условия, а ето днес съвсем внезапно е настъпила пролет.

– Джондалар! О, Джондалар! Ела и погледни!

Мъжът провря глава през процепа на палатката и се усмихна широко.

Намираха се в ниското и ситният дъждец и мъгла от предишния ден бяха отстъпили на яркото ново слънце. Небето бе придобило наситен

син цвят, украсен с бели кълба. Дърветата и храстите бяха отрупани със свежи и яркозелени нови листа, а тревата в полето изглеждаше достатъчно добра за ядене. Цветята – жълти нарциси, момини сълзи, кошнички, ириси и всякакви други – цъфтяха изобилно. Птици във всякакви цветове и разновидности хвърчаха и се рееха във въздуха, цвърчаха и пееха.

Айла разпозна повечето от тях – дроздове, славеи, синигери, орешарки, черноглави кълвачи и речни коприварчета – и им подсвирна в отговор. Джондалар стана и излезе от палатката съвсем навреме, за да успее да види с възхищение как тя примамва една сива врана да кацне на ръката ѝ.

– Не разбирам как го правиш – каза той, когато птицата отлетя.

– Ще потърся нещо прясно и вкусно за закуска – усмихна се младата жена.

Вълчо отново бе изчезнал и тя бе сигурна, че изучава околността или ловува. Запъти се към конете, които пасяха вкусните къси стръкчета сладка трева в средата на пролетната поляна. Беше сезонът на плодородие, време на растеж из цялата земя.

През по-голямата част от годината обширните равнини, обграждащи дебелия една миля лед, както и високопланинските ливади бяха сухи и замръзнали. Върху земята едва успяваха да паднат оскъдни дъждове или сняг, защото глетчерите всмукваха повечето от влагата във въздуха. Въпреки че постоянният мраз върху древните степи беше пронизващ, както и в по-влажните северни тундри от по-късно време, родените от глетчерите ветрове поддържаха лятото сухо, земята безводна и корава с изключение на някои блатата. Ветровете през зимата натрупваха лекия сняг на преспи и оставяха големи участъци от замръзнала и оголена земя, покрита с изсушена трева, служеща за храна на огромните преживни животни.

Но не всички пасища бяха еднакви. Образуването на много равнини през Ледниковата епоха не зависеше толкова от количеството валежи, което все пак беше достатъчно, колкото от това кога падаха – разликата се състоеше в комбинацията от влага и изсушаващи ветрове.

Поради ъгъла на падане на лъчите в по-ниските части слънцето започваше да затопля земята скоро след зимното слънцестоене. По-голямата част от ранното пролетно слънце се отразяваше в пространството в местата с натрупан сняг и лед и малкото, което се поглъщаше и обръщаше в топлина, трябваше да се използва за стопяване на снега, преди растенията да са пораснали.

Но в древните пасища, оголени от ветровете, слънцето изливаше енергията си върху тъмната земя, която я приемаше с благодарност. Сухите и замръзнали връхни пластове на вечния мраз се затопляха и макар и все още студени, богатството от слънчева енергия подтикваше семената и едрите корени да се приготвят за растеж. Но за цъфтежа им бе необходима вода.

Искрящият лед се съпротивляваше на топлите пролетни лъчи и отразяваше слънчевата светлина. Но при толкова малко влага, натрупана в планинските ледени пластове, той не успяваше да отблъсне напълно настъплението на слънцето или милувките на топлите ветрове. Върховете на глетчерите започваха да се топят, от пукнатините пропълзяваха капки вода и се събираха в поточета и след това в реки, които в късното лято доставяха скъпоценната течност на изсушената земя. Още по-съществени бяха мъглите, изпаряващи се от замръзналите маси глетчерна вода, защото запълваха небето с дъждовни облаци.

Топлите слънчеви лъчи през пролетта принуждаваха огромната ледена маса по-скоро да отдава влага, отколкото да я поема. Това бе почти единственото време през цялата година, когато дъждовете валяха не върху глетчера, а върху жадната и плодородна почва, която го обграждаше. Лятото през ледниковата епоха можеше да бъде горещо, но кратко – първобитната пролет беше дълга и мокра и растенията се развиваха бързо и в изобилие.

Животните през Ледниковата епоха също растяха през пролетта, когато всичко беше свежо, зелено и богато на необходимите им хранителни вещества. В природата, независимо дали сезонът е плодороден или сух, пролетта е времето, когато животните уголемяват младите си кости или старите бивни и рога или им порастват нови и по-големи, или опадат гъстите им зимни козини и започват да растат нови. Тъй като пролетта започваше рано и продължаваше дълго, периодът за растеж на животните също беше продължителен, което окуражаваше щедрия им растеж и ги окичваше с внушителни рога.

По време на дългата пролет всички животински видове се хранеха от зеленото тревно изобилие, но към края на сезона на растеж се изправяха пред жестока борба за презряващите, по-малко хранителни или потрудно смилаеми треви и билки. Борбата не се изразяваше в свади кой ще яде пръв или повече, нито пък се водеше за запазване на територии. Стадните животни от равнините не живееха на едно място. Те се придвижваха на огромни разстояния, живееха на огромни общности и по пътя търсеха компанията на своя собствен вид, като разделяха районите си

и с други видове, приспособили се към живот върху открити пасбища.

Но когато повече от един вид животни имаха почти еднаква прехрана и навици на живот, единият от тях неизбежно налагаше надмощие. Останалите трябваше да търсят други начини за съществуване, да използват някой друг елемент от наличната храна, да се преместят на нова територия или да умрат. Никои от многото различни преживни или тревопасни животни не бяха в пряка борба помежду си за една и съща храна.

Битките винаги бяха между мъжкарите от един и същи вид, и то само през размножителния период, когато най-често единствено демонстрирането на особено внушителни рога или бивни беше достатъчно за установяване на господство и право на размножаване – генетично непреодолимите причини за великолепните украшения, чието развитие се поощряваше от пролетния растеж.

Но след като пролетното пресищане приключи, животът на странстващите обитатели на степите навлизаше в установеното си русло, което никога след това не биваше толкова лесно. През лятото те трябваше да поддържат израстването си от пролетта, да напълняват и трупат тлъстини за предстоящия тежък сезон. Есента за едни беше сезон на разгонване, за други – на растеж на дебела козина и други защитни мерки. Но най-тежка от всички беше зимата – трябваше да се борят за оцеляване.

Зимата определяше възможностите на земята – решаваше кой ще живее и кой ще умре. Зимата беше трудна за мъжкарите с по-едри им тела и по-тежки украшения, които трябваше да бъдат поддържани или отново да пораснат. Зимата беше тежка за женските, които бяха с по-малки размери и трябваше не само да поддържат себе си със същото количество храна, но също и следващото поколение, което или растеше в тях, или отглеждаха, или и двете заедно. Но зимата беше особено тежка за младите, които не притежаваха размерите на възрастните, за да складират резерви и да изразходват това, което бяха натрупали по време на растежа. Ако успееш да оцелеят първата година, шансовете им след това се увеличаваха.

Многото разнообразни животни върху сухите и студени древни пасища близо до глетчерите си поделяха цялата продуктивна земя и успяваха да се запазят, защото навиците на хранене и съществуване на един вид се приспособяваха или почти съответстваха на тези на другите видове. Дори хищниците проявяваха предпочитание към плячката си. Въпреки това започваше да се усеща присъствието на нови, изобретателни и съзидателни видове, които не толкова привикваха към околната

си среда, колкото я променях, за да я нагодят към себе си.

Айла беше странно тиха, когато спряха да починат близо до един бълбукащ планински поток и да довършат еленовото месо и пресен зеленчук, които бяха сготвили сутринта.

– Вече не е много далеч. С Тонолан спряхме наблизко, когато тръгнахме – каза Джондалар.

– Възбуждащо е – отвърна тя, но само част от съзнанието ѝ беше ангажирано със смайващата картина.

– Защо си толкова мълчалива, Айла?

– Мислех си за твоя род. Кара ме да осъзная, че аз нямам никакви роднини.

– Ти също имаш род. Какво ще кажеш за Мамутоите? Не си ли Айла от Мамутоите?

– Не е същото. Те ми липсват и аз винаги ще ги обичам, но не ми беше трудно да ги напусна. По-трудно беше другия път, когато трябваше да изоставя Дърк – в очите ѝ имаше болка.

– Айла, знай, че трябва да ти е било трудно да изоставиш син – погледна той ръцете си, – но това няма да го върне, а Майката може да те дари с други деца... някой ден... дори може би деца от моя дух.

Тя не отговори.

– Казаха, че Дърк е уродлив, но той не беше. Той принадлежеше на Клана, но и на мен също. Беше част от двете. Те не ме намираха уродлива, а само грозна, а аз бях по-висока от всички мъже на Клана... огромна и грозна...

– Айла, ти не си огромна и грозна. Ти си красива и запомни, че моят народ е и твой народ.

– Докато ти не беше дошъл, аз си няхах никого, Джондалар. Сега имам теб, за да те обичам и може би някой ден ще имам дете от теб. Това ще ме направи щастлива – изгря на лицето ѝ усмивка.

От усмивката ѝ изпита облекчение, но още по-голямо бе то от споменаването ѝ на дете. Погледна нагоре, за да види къде се намира слънцето.

– Днес няма да успеем да стигнем пещерата на Даланар, ако не побързае. Хайде, Айла, конете се нуждаят от едно добро препускане. Ще се надбягваме до отсрещния край на поляната. Не мисля, че ще мога да изкарам още една нощ в палатката, когато сме толкова близо.

Вълчо изскочи от горичката, пълен с енергия и игрив. Подскочи, постави лапи на гърдите ѝ и я близна по челюстта. „Това е моето семейство – помисли тя и го хвана за козината на врата. – Този

великолепен вълк, вярната и търпелива кобила, смелият жребец и мъжът – чудесният и любещ мъж. Скоро той щеше да срещне семейството си.“

Мълча, докато опаковаше някои от нещата и след това започна неочаквано да опразва един друг пакет.

– Джондалар, ще се изкъпя в потока и ще си сложа чиста туника и гамаши – свали тя кожената туника, която носеше.

– Защо не почакаш, докато стигнем? Ще замръзнеш, Айла. Вероятно тази вода идва направо от глетчера.

– Не ме интересува. Не искам да срещна семейството ти мръсна.

Стигнаха до мътнозелена река с глетчерен произход и пълноводна, въпреки че нивото ѝ щеше да се покачи още по-високо, когато достигнеше пълния си обем в разгара на пролетта. Завиха на изток срещу течението, докато намериха достатъчно плитко място, за да я пресекат, и след това поеа в югоизточна посока. Късно следобед стигнаха до полегат склон, който стигаше близо до скална стена. Под една надвиснала коризка се очертаваше тъмният вход на пещера.

На земята, с гръб към тях, беше седнала млада жена заобиколена от кремъчни парчета и отломки. В едната си ръка беше хванала шило – заострена дървена пръчка, която беше опряла в сърцевината на тъмносив камък, и се беше съсредоточила в точното му нагласяване, готова да нанесе удар върху него с тежкия чук от кост, който държеше в другата си ръка. Беше така погълната в заниманието си, че не забеляза мълчаливо прокрадващия се зад нея Джондалар.

– Продължавай да се упражняваш, Джопляя. Някой ден ще станеш добра колкото мен – каза той с усмивка.

Тя се завъртя и чукът от кост се спусна неточно, разбивайки острието, което тъкмо щеше да отцепи. На лицето ѝ бе изписана изненада.

– Джондалар! О, Джондалар! Това наистина си ти! – извика тя и се хвърли в прегръдките му. Той обгърна кръста ѝ с ръце, вдигна я и я завъртя около себе си. Тя се прилепи към него, като че ли не искаше никога да го пусне. – Мамо! Даланар! Джондалар е тук! Джондалар се върна!

От пещерата изскочиха хора и един по-възрастен мъж, висок колкото Джондалар, изтича към тях. Дватама се сграбчиха в прегръдките си, след това се отдръпнаха, погледнаха и отново се прегърнаха.

Айла наблюдаваше, хванала поводите на двата коня, и повика Вълчо, който се гуши близо до нея.

– Значи се върна! Толкова дълго те нямаше. Не мислех, че пак ще те видя – говореше мъжът.

След това през рамото на Джондалар по-възрастният мъж съзря най-смайващата гледка в живота си. Два коня с кошници, завързани около тях, и кожи, заметнати върху гърбовете им, и един огромен вълк, който се въртеше около висока жена, облечена в кожена парка и с гамаши в необичаен стил, украсени с непознати шарки. Качулката беше отметната назад и тъмно златистата коса на жената се спускаше във водопад от вълни около лицето ѝ. В чертите на лицето, както и в непознатата кройка на облеклото ѝ имаше нещо определено чуждоземно, но то само ѝ придаваше изключителна красота.

– Не виждам брат ти, но не се връщаш сам – забеляза мъжът.

– Тонолан е мъртъв – отвърна Джондалар и неволно затвори очи. – Аз също щях да бъда, ако не беше Айла.

– Съжалявам да го чуя. Момчето ми харесваше. Уиломар и майка ти ще потънат в скръб. Но забелязах, че вкусът ти към жените не се е променил. Винаги си имал вкус към красива зеландония.

Джондалар се запита защо той бе помислил Айла за Някоя, която служи на Майката. След това я погледна, заобиколена от животните, видя я през очите на по-възрастния мъж и се засмя. Отиде до края на разчистеното място, хвана поводата на Рейсър и тръгна обратно, следван от Айла, Уини и Вълчо.

– Даланар от Ланзадониите, моля те да приветстваш Айла от Мамутоите.

Даланар протегна ръце си напред с обърнати нагоре длани в израз на сърдечен и приятелски поздрав. Айла ги хвана с две ръце.

– В името на Дони, Великата майка земя, аз те приветствам с добре дошла, Айла от Мамутоите – каза той.

– Аз те поздравявам, Даланар от Ланзадониите – отвърна Айла с подходяща официалност.

– Ти говориш езика ни твърде добре за човек, дошъл отдалече. Щастлив съм да се запозная с теб – усмивката опровергаваше официалния му тон. Беше забелязал начина ѝ на говорене.

– Джондалар ме научи да говоря – обясни тя, едва сдържайки се да не зяпне в почуда: погледна Джондалар, след това отново Даланар, зашеметена от приликата им.

Дългата руса коса на Даланар беше малко по-рядка на темето и кръстът му бе по-тънък, но очите му бяха също толкова наситено сини, с няколко бръчки в ъгълчетата. Имаше същото високо чело, но с малко по-вдълбани гънки. Гласът му притежаваше същия тембър, височина и тон. Даже наблюдаваше на думата „щастлив“ по същия начин, като ѝ

придаваше нюанс на многозначителност. В това имаше нещо тайнствено. Топлината на ръцете му предизвика в нея странен трепет. Приликата му смути дори тялото ѝ за момент.

Даланар усети отклика ѝ и се усмихна с усмивката на Джондалар, схващайки причината и харесвайки я за това. „С този странен акцент – помисли той, – тя трябва да идва от някъде много отдалеч.“ Когато пусна ръцете ѝ, към тях се приближи вълкът, без да се страхува, макар че мъжът не можеше да каже същото и за себе си. Вълчо провря главата си под ръката на Даланар, търсейки ласка, като че ли го познаваше. За своя изненада мъжът несъзнателно започна да потупва красивото животно като че ли беше напълно естествено да гали големия жив вълк.

Джондалар се смееше.

– Вълчо те мисли за мен. Всички казват, че си приличаме напълно. Следващото е да се качиш върху гърба на Рейсър – подаде му той повода.

– „Гърба на Рейсър“ ли каза? – не повярва на ушите си Даланар.

– Да. През по-голямата част от пътя дотук ние яздохме върху конете. Рейсър е името, което дадох на жребца – обясни Джондалар. – Конят на Айла се нарича Уини, а този огромен звяр, който ти демонстрира обичта си, се казва Вълчо. Това е думата, с която Мамутоите назовават тези животни.

– Как изобщо успяхте да хванете вълк и коне... – започна Даланар.

– Даланар, къде са ти обноските? Не смяташ ли, че и други искат да ги видят и чуят разказите им?

Айла, все още малко объркана от изумителната прилика на двамата, се обърна към този, който говореше, и отново зяпна учудено. Жената не приличаше на никого, когото Айла беше срещала преди това. Косата ѝ, дръпната от лицето и свита отзад на главата, беше искрящо черна и прошарена в сиво при слепоочията. Но лицето беше това, което привлече вниманието ѝ. Беше кръгло и плоско, с високи скули, малък нос и тъмни, полегати очи. Усмивката на жената контрастираше на суровия ѝ глас и Даланар се усмихна, когато погледна към нея.

– Джерика! – засия щастливо Джондалар.

– Джондалар! Много е хубаво, че се върна! – прегърнаха се те с видима нежност. – Тъй като този голям мечок, който ми е съпруг, няма обноси, защо ти не ме представиш на спътничката си? И след това ще ми разкажеш защо тези животни стоят тук, а не бягат – каза жената.

Застана между тях и като че ли се смали помежду им. Те бяха еднакво високи и главата ѝ едва достигаше до средата на гърдите им.

Говорът ѝ бе бърз и енергичен. Напомняше на Айла за птица – впечатление, което се подсилваше от дребния ѝ ръст.

– Джерика от Ланзадониите, моля те поздрави Айла от Мамутоите. Тя е отговорната за поведението на животните – каза Джондалар, усмихвайки се на жената с усмивката на Даланар. – Тя по-добре ще ти обясни защо не бягат.

– Добре си дошла, Айла от Мамутоите – протегна ръце жената. – Също и животните, ако можеш да обещаеш, че ще продължат да се държат по този необичаен начин – погледна тя Вълчо, докато говореше.

– Поздравявам те, Джерика от Ланзадониите – отвърна Айла на усмивката ѝ. Дребната жена я хвана за ръка с неподозирана сила, която отговаряше на характера ѝ. – Вълкът няма да нарани никого, освен ако не бъде заплашен. Той се държи приятелски, но притежава силно развито чувство за самозащита. Конете нервничат в присъствието на непознати и могат да се вдигнат на задните си крака, ако бъдат наобиколени от много хора, което може да стане опасно. Ще бъде по-добре да не се приближавате до тях в началото, докато ви опознаят.

– Това е разумно и аз съм доволна, че ни предупреди – погледна я със смущаваща прямота. – Идвате от дълъг път. Мамутоите живеят отвъд края на Донау.

– Познаваш ли земята на Ловците на Мамути? – попита Айла изненадана.

– Да и дори още по на изток, въпреки че не помня много. Хочаман ще ти разкаже за това с радост. Нищо друго няма да му достави повече удоволствие от нов слушател на историите му. Майка ми и той дойдоха от земите близо до Безкрайното море – най-далечната точка на изток, до която достига земята. Живяхме с много народи, понякога в продължение на няколко години. Спомням си Мамутоите. Добър народ. Чудесни ловци. Те искаха да останем при тях.

– Защо не го направихте?

– Хочаман не беше готов да се установи на едно място. Мечтата му беше да пътува до края на света, да види докъде стига земята. Срещнахме Даланар скоро след като умря майка ми и решихме да останем и му помогнем да започне да добива кремък. Но Хочаман доживя да види мечтата си сбъдната – каза Джерика, втренчила се във високия си другар. – Той пропътува цялото разстояние от Безкрайното море на изток до Великата вода на запад. Даланар му помогне да извърши пътешествието си преди няколко години, носейки го на гръб през по-голямата част от пътя. Хочаман се заля в сълзи, когато видя великото западно

море и ги изми със солена вода. Сега вече не може да се движи много, но никой друг не е направил толкова дълго пътешествие колкото него.

– Или ти, Джерика – добави Даланар гордо. – Ти също си пътувала почти толкова.

– Хмммм – сви рамене тя. – Нямах друг избор. Това е упрек към Даланар, но май много се разприказвах.

Джондалар прегърна с една ръка през кръста жената, която беше изненадал.

– Бих искала да се запозная със спътничката ти – настоя тя.

– Извинявай, разбира се – каза Джондалар. – Айла от Мамутоите, това е братовчедка ми, Джопляя от Ланзадониите.

– Добре дошла, Айла от Мамутоите – поздрави Джопляя и протегна ръце.

– Поздравявам те, Джопляя от Ланзадониите – отговори Айла, осъзнавайки неочаквано акцента си и доволна, че под парката си има чиста туника. Джопляя беше висока колкото нея, може би съвсем малко по-висока. Имаше високите скули на майка си, но лицето ѝ не беше толкова плоско и носът ѝ приличаше на този на Джондалар, само че беше по-нежен и по-фино изваян. Гладките тъмни вежди подхождаха на дългата черна коса. Гъсти черни мигли очертаваха очите, съвсем слабо скосени като на майката, но ослепително зелени.

Тя беше изумително красива жена.

– Щастлива съм да се запознаем – каза гостенката. – Джондалар ми е говорил много често за теб.

– Доволна съм, че все пак не ме е забравил – отвърна Джопляя. Отстъпи назад и ръката на Джондалар отново я прегърна през кръста.

Около тях се бяха струпали останалите членове на Пещерата и Айла се поздрави официално с всеки един от тях. Всички те бяха любопитни да видят жената, която той бе довел, но начинът, по който я оглеждаха, и въпросите им я накараха да се почувства неудобно. Беше доволна, когато се намеси Джерика.

– Мисля, че трябва да оставим някои от въпросите за по-късно. Сигурна съм, че те двамата имат много да разказват, но сега са изморени. Ела, Айла! Ще ти покажа къде можеш да се настаниш. Животните имат ли нужда от нещо специално?

– Трябва само да сваля товара им и да намеря място, където да пасат. Вълчо ще остане вътре с нас, ако нямате нищо против.

Айла видя, че Джондалар оживено разговаря с Джопляя, и започна сама да сваля багажа от двата коня, но той се приближи бързо до нея и ѝ

помогна да внесат нещата си в пещерата.

– Мисля, че зная подходящо място за конете – каза. – Ще ги заведа. Искаш ли да оставиш повода на Уини? Ще завържа Рейсър с дълго въже.

– Не, не мисля така. Тя ще стои близо до Рейсър. – Забеляза, че той се чувства толкова удобно, че дори не намира за необходимо да иска разрешение. Но защо не? Тези хора бяха семейството му. – Все пак ще дойда с теб, за да я настаня.

Отидоха до малка тревиста долчинка, през която течеше малък поток. Вълчо ги последва. След като завържа здраво повода на Рейсър, Джондалар тръгна обратно.

– Идваш ли? – попита той.

– Ще остана малко при Уини – отвърна тя.

– В такъв случай ще отида да внеса нещата ни.

– Добре. – Не го обвиняваше, че е нетърпелив да се върне. Направи знак на вълка да остане при нея. Всичко беше ново и за него. С изключение на Джондалар на всички тях им трябваше време да свикнат. Когато се върна, го завари да разговаря с Джопляя. Поколеба се дали да ги прекъсне.

– Айла – забеляза я той. – Разказвам на Джопляя за Уимез. Ще ѝ покажеш ли по-късно върха за копие, което ти даде? – Тя кимна и той отново се обърна към братовчедка си. – Имай търпение. Мамутоите са отлични ловци на мамути и на копията си поставят върхове от кремък вместо от кост. Така по-лесно се пронизва дебелия кожа, особено, ако остриетата са тънки. Уимез разработил нова технология. Върхът се заостря двустранно, но не като необработена брадва. Той нагрива камъка, в което се състои и разликата. По този начин се отстраняват по-фините и тънки люспи. Той може да направи острие по-дълго от ръката ми, толкова тънко и с толкова остър ръб, че няма да повярваш.

Двамата стояха така близо един до друг, че телата им се докосваха, докато Джондалар обясняваше възбудено подробностите на новата технология, и Айла се почувства неудобно от интимността на тези случайни докосвания. Бяха живели заедно по време на юношеските си години. Какви тайни ѝ бе разкривал? Какви радости и скърби бяха познали заедно? Какви разочарования и успехи бяха делили, докато заедно бяха усвоявали трудностите на каменоделството? Колко по-добре го познаваше Джопляя, отколкото самата тя?

Преди това и двамата бяха непознати за хората, които срещаха по пътя си. Сега странница беше само тя.

– Защо да не отида да донеса това острие? – обърна се той към Айла. – В коя кошница си го оставила? – попита, вече запътил се към пещерата.

Тя му каза и той ги напусна, а тя се усмихна нервно на тъмнокосата жена, но никоя от двете не проговори. Джондалар се върна почти веднага.

– Джопляя, казах на Даланар да дойде. С нетърпение очаквах мига да му покажа това острие. Чакай само да го видиш!

Внимателно отвори загънатия пакет и с пристигането на Даланар откри красиво изработено кремъчно острие. Мъжът взе острия връх за копие от Джондалар и го огледа отблизо.

– Това се казва майсторлък! Никога не съм виждал такава майсторска работа! – възкликна той. – Погледни тук, Джопляя! Издялано е от двете страни, но много фино и малките люспи са премахнати. Помисли си само каква прецизност е била необходима. Усещането от този кремък, а и блясъкът му са други. Изглежда почти... мазен. Откъде взе това нещо? Друг вид кремък ли има на изток?

– Не! Това е нов процес, разработен от един мъж на Мамутоите, наречен Уимез. Той е единственият друг каменоделец, който може да се мери с теб, Даланар. Той нагрива камъка. Ето кое му придава блясъка и усещането от него и което е още по-добро, след като се нагрее, могат да се премахнат всички люспи – обясни младият мъж с голямо въодушевление.

Айла се хвана, че го наблюдава внимателно.

– Те се отчупват почти самостоятелно – ето къде се крие прецизността. Ще ти покажа как става. Не съм добър колкото него – необходимо ми е да усъвършенствам техниката си, но ти ще добиеш представа от това, което казвам. Искам да намеря малко добър кремък, докато сме тук. С помощта на конете можем да носим малко повече багаж и аз искам да отнеса вкъщи няколко ланзадонийски камъка.

– Тук също е твой дом, Джондалар – промълви Даланар.

– Но, добре, утре ще отидем да изкопаем няколко нови камъка. Искам да видя как се прави това, но то наистина ли е острие за копие? Изглежда толкова нежно, грациозно и крехко, за да се ловува с него.

– Използват тези върхове за лов на мамути. Наистина се чупят лесно, но острият кремък пронизва дебелата кожа по-леко от костен връх и се плъзга между ребрата. Имам да ти покажа още нещо. Изработих го, докато лекувах раните си в долината на Айла от борбата с пещерния лъв. То е копиехвъргач. С него копие то лети два пъти по-

далече. Само да го видиш как действа!

– Мисля, че ни викат за ядене – каза Даланар, забелязвайки махачите им хора при входа на пещерата. – Всички ще искат да чуят разказите ти. Да влезем вътре, където ще се почувствате удобно и всички ще могат да ви чуват. Предизвикахте любопитството ни с тези животни, които ви се подчиняват, както и с подробностите за борбата с пещерния лъв, копиехвъргачите, новите каменоделски технологии. Още какви приключения и чудеса имате за разказване?

Джондалар се засмя.

– Дори не сме започнали. Ще повярваш ли, че сме видели камък, който прави огън, и камъни, които горят? Домове, направени от мамутски кости, остриета от слонова кост, които теглят конец, и огромни лодки за лов на толкова големи риби, че ще трябва петима мъже с твоя ръст да се качат един върху друг, за да стигнат от главата до опашката.

Айла никога не го беше виждала толкова щастлив и спокоен, толкова свободен и несдържан и осъзна колко е щастлив сред своя народ.

Тръгнаха към пещерата и той прегърна Айла и Джопляя.

– Избра ли си вече съпруг, Джопляя? – попита той. – Не забелязах никой, който да предявява претенции над теб.

Тя се засмя.

– Не. Чаках теб, Джондалар.

– Хайде де, пак започна да се шегуваш – засмя се Джондалар и се обърна да обясни на Айла: – близки братовчеди не могат да се събират, нали знаеш?

– Всичко съм намислила – продължи Джопляя. – Възнамерявам да избягаме заедно и да основем своя Пещера, както направил Даланар. Но, разбира се, ще направим изключение само за каменоделци. – Смехът ѝ прозвуча пресилено, а тя не откъсваше поглед от него.

– Виждаш ли, че съм прав, Айла? – попита я, обръщайки се към нея, но в същото време притисна Джопляя към себе си. – Винаги се шегува. Тя е най-голямата драка.

Младата жена не беше сигурна, че е разбрала шегата.

– Сериозно, Джопляя, трябва все пак да си обещана вече.

– Екозар ме поиска, но аз още не съм решила.

– Екозар? Май не го познавам. Зеландониец ли е?

– Той е Ланзадониец. Присъедини се към нас преди няколко години. Даланар спаси живота му – намерил го полуудавен. Мисля, че е все още в пещерата. Той е умен – ще разбереш, когато се запознаеш с него. Изглежда... хъ, различен. Не обича да се запознава с чужденци и казва,

че не иска да идва с нас на Летния събор на Зеландониите. Но е много мил, когато го опознаеш, и е готов на всичко за Даланар.

– Ще ходиш ли на Летния събор тази година? Надявам се да го направиш или поне на Бракосъчетанието? С Айла ще се женим – този път той притисна към себе си Айла.

– Не зная – отвърна Джопляя, гледайки в земята. След това вдигна поглед към него – винаги съм знаела, че няма да се ожениш за Марона, която те чака, откакто замина, но не предполагах, че ще доведеш жена със себе си.

Той се изчерви при споменаването на жената, на която беше обещал да се оженият, и не забеляза как Айла замръзна на място, докато Джопляя забърза към един мъж, който излизаше от пещерата.

– Джондалар! Този човек!

Той почувства уплахата в гласа ѝ и са обърна към нея. Беше побледняла.

– Какво има, Айла?

– Той прилича на Дърк! Или поне както би изглеждал синът ми като порасне. Джондалар, в този човек има частица от Клана.

Джондалар го погледна по-внимателно. Вярно беше. Мъжът, който Джопляя подбутваше към тях, имаше вид на човек от Клана. Докато се приближаваха, Айла забеляза една поразителна разлика между него и мъжете от Клана, които тя познаваше. Беше висок почти колкото нея.

Той се приближи и тя направи движение с ръката си. Беше недоловимо, трудно забележимо за останалите, но големите кафяви очи на мъжа се отвориха широко от изненада.

– Къде си научила това? – попита той и направи същия жест. Гласът му беше плътен, но ясен и отчетлив. Не се затрудняваше да говори – сигурен знак, че е със смесена кръв.

– Бях отгледана от един клан. Намериха ме, когато бях малко момиче. Не помня семейството си отпреди това.

– Отгледал те е клан? Те проклеха майка ми, защото ме роди – каза той горчиво. – Кой клан те отгледа?

– Не мисля, че акцентът ѝ е на Мамутоите – намеси се Джерика. Около тях се бяха събрали неколцина от семейството.

Джондалар пое дълбоко дъх и изпъна рамене. От самото начало бе знаел, че произходът на Айла ще излезе най-рано или късно.

– Когато я срещнах, тя дори не можеше да приказва, Джерика, или поне не с думи. Но тя спаси живота ми, когато бях нападнат от пещерен лъв. Била е приета от Мамутоите в Мамутското огнище заради

лечителските ѝ умения.

– Тя е Мамут! Тази, която служи на Майката! Къде ѝ е знакът? Не виждам никаква татуировка на бузата ѝ – каза тя.

– Айла се научила да лекува от жената, която я отгледала – лечителка от народа, който тя нарича „Клан“ или „плоскоглавци“, но е добра колкото всеки зеландони. Само започна да се обучава за „Тази, която служи на Майката“, преди да тръгнем и не бе посветена. Ето защо няма знак.

– Знаех си, че е зеландонийка. Би трябвало да може да обуздава животни, но как е могла да се учи да лекува от плоскоглава жена? – възкликна Даланар. – Преди да срещна Екозар, мислех, че в развитието си са малко над животните. От него разбрах, че могат да говорят малко, а сега от теб чувам, че имат лечители. Трябваше да ми кажеш, Екозар.

– Как можеш да знаеш? Аз не съм „плоскоглавец“ – изплю думата той. – Познавах само майка си и Андован.

Айла се изненада от омразата в гласа му.

– Ти каза, че са прокляли майка ти? И все пак е оцеляла и те е отгледала? Трябва да е била забележителна жена.

Екозар погледна право в сиво-сините очи на високата руса жена. Тя не се смути, нито се опита да отклони погледа си. Той се почувства странно спокоен и привлечен от тази жена, която не беше виждал никога преди това.

– Тя никога не говореше много за това – каза Екозар. Била е нападната от няколко мъже, които убили съпруга ѝ, опитал се да я защити. Бил е брат на вожда на клана ѝ и тя била обвинена за неговата смърт. Вождът казал, че тя носела лош късмет. Но по-късно, когато разбрала, че носи в себе си дете, той я взел за втора жена. Когато съм се родил, казал, че раждането ми доказвало, че тя носи нещастие. Не само била убила съпруга си, но и родила уродливо бебе. След това я проклет със смъртно проклятие. – Разказваше на тази жена по-свободно отколкото на други и се изненада.

– Не съм сигурен какво означава това „смъртно проклятие“ – продължи той. – Веднъж бе започнала да ми обяснява, но не успя да завърши. Каза, че всички се отдръпнали от нея, като че ли не съществува. Казвали, че е мъртва и въпреки че се опитвала да ги накара да я погледнат, се държали все едно я няма или е мъртва. Трябва да е било ужасно.

– Беше – потвърди Айла тихо. – Трудно е да продължаваш да живееш, когато не съществуваш за хората, които обичаш. – Очите ѝ се насълзиха от нахлулите спомени.

– Майка ми ме взе и ги напусна, за да се махне и да умре, както се очакваше от нея да направи, но Андован я намери. Още тогава беше стар и живееше сам. Никога не ми каза точно защо е напуснал Пещерата си, но мисля, че е било свързано с жесток вожд...

– Андован... – прекъсна го Айла. – Не беше ли Сармунай?

– Да, така мисля. Никога не говореше много за народа си.

– Чули сме за жестокия им вожд – намръщи се Джондалар.

– Андован се погрижи за нас – продължи Екозар. – Обучаваше ме да ловувам. От майка ми се научи да говори езика на жестовете на Клана, но тя никога не произнесе повече от няколко думи. Аз научих двата езика и тя се изненада, че мога да придавам звук на думите му. Той умря преди няколко години, а с него и желанието на майка ми за живот. Накрая смъртното проклетие я настигна.

– Какво направи ти след това? – попита Джондалар.

– Живях сам.

– Не е лесно – заяви Айла.

– Не, не е лесно. Опитвах се да намеря някого, с когото да живея. Никой клан не ме допусна близо до себе си. Хвърляха камъни по мен и казваха, че съм уродлив и нося нещастие. Никоя Пещера не искаше да има нещо общо с мен. Казваха, че съм отвратителна смесица от духове – половин човек, половин животно. Не след дълго се уморих да опитвам. Не исках да живея сам. Един ден скочих от една скала в реката. Следващото, което си спомням, е, че Даланар се беше надвесил над мен. Доведе ме в пещерата си. Сега съм Екозар от Ланзадониите – завърши той гордо, поглеждайки високия мъж, когото обожаваше.

Младата жена помисли за сина си, благодарна, че беше осиновен още като бебе, благодарна, че се бяха намерили хора, които да го обичат и да го искат при себе си, когато тя напусна.

– Екозар, недей да мразиш народа на майка си – каза тя. – Не са лоши, а просто твърде първобитни и това им пречи да се променят. Традициите им са древни и не им позволяват да възприемат новото.

– Все пак са хора – каза Джондалар на Даланар. – Научих го по време на пътешествието. Срещнахме една двойка, преди да се качим на глетчера, което е друга история, и те имат намерение да се срещнем по проблеми, които имат с някои от нас, по-точно с няколко младежи от Лозадунците. Някой дори се е опитал да търгува с тях.

– Плоскоглавците да провеждат срещи? Да търгуват? Този свят се променя по-бързо, отколкото мога да разбера – удиви се Даланар. – Нямахте да повярвам, ако не бях срещнал Екозар.

– Хората могат да ги наричат плоскоглавци и животни, но ти знаеш, че майка ти е била храбра жена, нали Екозар? – попита Айла и протегна ръце към него. – Зная как се чувства човек, когато няма род. Сега аз съм Айла от Мамутоите. Ще ме приветстваш ли с „добре дошла“, Екозар от Ланзадониите?

Той хвана ръцете ѝ, които трепереха.

– Ти си добре дошла тук, Айла от Мамутоите.

Джондалар пристъпи напред с протегнати ръце.

– Поздравявам те, Екозар от Ланзадониите.

– Добре дошъл, Джондалар от Зеландониите, но ти не трябва да бъдеш приветстван тук. Чувал съм за сина на огнището на Даланар. Няма никакво съмнение, че си роден от неговия дух. Твърде много приличаш на него.

Младият мъж се усмихна.

– Всички казват така, но не мислиш ли, че носят му е малко по-голям от моя?

– Не. Аз намирам твоя за по-голям – засмя се Даланар и плесна младия мъж по рамото. – Влизайте вътре. Яденето ще изстине.

Айла поостана за момент, за да поговори с Екозар, и когато се обърна, за да влезе в пещерата, бе задържана от Джопляя.

– Искам да говоря с Айла, Екозар, но не бързай да влизаш. Искам да говоря също и с теб – помоли го тя. Той веднага се отдалечи, за да остави двете жени насаме, но не достатъчно бързо, така че Айла успя да забележи обожанието в очите му, когато погледна към младата жена.

– Айла, аз... – започна Джопляя, – аз... мисля, че разбрах защо Джондалар те обича. Искам да кажа..., искам да ви пожелаея да бъдете щастливи заедно.

Айла погледна внимателно младата жена. Усети промяна в нея – някаква решителност, усещане за твърда категоричност. Внезапно разбра какво в тази жена я бе карало да се чувства толкова неспокойна.

– Благодаря ти, Джопляя. Много го обичам и щеше да ми бъде трудно да живея без него. Това щеше да остави огромна празнина в мен, която нямаше да мога да понеса лесно.

– Да, трудна е за понасяне – затвори Джопляя очите си за миг.

– Няма ли да дойдете и да ядете? – попита Джондалар, излизайки от пещерата.

– Отивай, Айла. Преди това трябва да свърша нещо.

ГЛАВА 44

Екозар погледна големия къс обсидиан и след това встрани. Накъдрената повърхност на блестящото черно стъкло изкривяваше отражението му, но нищо не можеше да се промени, а и в този ден той не можеше да се гледа. Беше облечен в туника от еленова кожа, украсена с ресни и мъниста от кухи птичи кости, боядисани пера и остри животински зъби. Никога дотогава не беше притежавал нещо толкова хубаво. Джопляя беше изработила туниката за него, за да я облече на церемонията, която официално щеше да го приеме в Първата пещера на Ланзадониите.

Влизайки в главната част на пещерата, той почувства меката кожа и я погали с благоговение, знаейки, че беше направена от ръцете ѝ. Дори мисълта за нея болеше. Беше я обикнал още от самото начало. Тя беше тази, която приказваше с него, слушаше го, опитваше се да го накара да приказва. Той никога не би се съгласил да се срещне с всички тези Зеландонии на тазгодишния Летен събор, ако не беше тя, и му се прииска да умре, когато видя как мъжете се тълпят около нея. Трябваша му месеци, докато събере кураж да я поиска. Как можеше някой, приличаш на него, да се осмели дори да помисли за жена като нея? Не му отказа и надеждата в него започна да расте. Но тя забави отговора си толкова дълго и той започна да вярва, че това е начинът, по който казва „не“.

След това в деня на пристигане на Айла и Джондалар тя го попита дали още я иска и той едва повярва на ушите си. Дали я иска? В живота му не бе съществувало друго, което да иска повече. Изчака удобно време, за да поговори с насаме с Даланар, но гостите им бяха постоянно около него. Не искаше да ги безпокои. Освен това се страхуваше да попита. Само мисълта, че може да загуби единствената си възможност за повече щастие, отколкото някога беше сънувал, му даваше кураж.

Даланар би трябвало да отговори, че тя е дъщеря на Джерика и трябва да говори с нея, но само го беше попитал дали Джопляя е съгласна и дали я обича. Дали я обича? Дали я обича? О, Майко, дали я обича!

Екозар зае мястото си сред очакващите хора и почувства, че сърцето му започва да бие по-бързо, когато видя Даланар да се изправя и да се приближава към огнището в средата на пещерата. В земята пред огнището беше забита малка дървена скулптурка на добре закръглена жена. Едрите гърди, пълният корем и широкият ханш на дони бяха изобразени точно, но главата не беше нищо повече от топка без отличителни

черти, а ръцете и краката бяха само загатнати. Мъжът застана до огнището и се обърна с лице към събралите се.

– Отначало искам да обявя, че тази година отново ще ходим на Летния събор на Зеландониите – започна Даланар – и каним всички, които искат, да дойдат с нас. Това ще бъде дълго пътешествие за нас, но аз се надявам, че ще успеем да накараме някой от по-младите Зеландонии да се върне с нас и създаде дом тук. Нямаме Ланзадонии, а ни трябва Някой, който служи на Майката. Ние се увеличаваме. Скоро ще се създаде Втора пещера и някой ден Ланзадониите ще имат свои собствени Летни събори.

– Има още една причина за отиването ни. На Бракосъчетанието ще се освети не само женитбата на Джондалар и Айла. Тази година имаме и друг повод за празнуване.

Даланар вдигна дървеното изображение на Великата майка земя и кимна с глава. Екозар беше неспокоен, макар и да знаеше, че това е само предварителна церемония и много по-проста, отколкото сложното Бракосъчетание с неговите пречистващи ритуали и табута. Двамата се изправиха пред Даланар и той започна.

– Ти Екозар, Син на жената, благословена от Дони, от Първата пещера на Ланзадониите, си поискал Джопляя, дъщеря на Джерика, съпруга на Даланар, за своя жена. Вярно ли е?

– Вярно е – отговори той с толкова тих глас, че едва го чуха.

– Джопляя, дъщеря на Джерика, омъжена за Даланар...

Думите бяха различни, но със същото значението и Айла се разтърси в ридания, припомняйки си подобна церемония, когато бе стояла до един мрачен мъж, гледал я по начина, по който сега Екозар гледаше Джопляя.

– Айла, не плачи! Това е щастливо събитие – каза Джондалар, прегърнал я нежно.

Беше й трудно да му отговори – знаеше какво е да стоиш не до този, когото желаш. За Джопляя нямаше надежда, нито дори можеше да сънува, че някой ден мъжът, когото обича, ще пренебрегне обичая заради нея. Той дори не подозираше, че тя го обича, а не можеше да му го каже. Беше братовчед, близък братовчед, даже по-близък от братовчед, мъж, за когото не можеше да се омъжи, а освен това той обичаше друга. Почувства болката на другата жена като своя и продължи да хълца до мъжа, с който се обичаха.

– Мислех за времето, когато стоях по същия начин до Ранек – каза накрая тя.

Джондалар помнеше това добре. Усети свиване в гърдите и болка в гърлото и я притисна силно към себе си.

– Ей, жено, ще ме разплачеш.

Погледна към Джерика, която седеше в сковано достойнство и по лицето ѝ се търкаляха сълзи.

– Защо жените винаги плачат в тези случаи? – запита той.

Джерика погледна Джондалар и след това хлипащата в ръцете му Айла.

– Време е да се омъжи, време е да забрави невъзможните си мечти. Не можем всички да получим идеалния мъж – прошепна тя тихо и се обърна, за да види церемонията.

– ... Ще приеме ли Първата пещера на Ланзадониите това бракосъчетание? – попита Даланар и вдигна поглед.

– Приемаме – отговориха всички в един глас.

– Екозар, Джопляя, обещахте сте да се ожените. Нека Дони, Великата майка земя, благослови бракосъчетанието ви – завърши вождът, докосвайки с дървената фигурка темето на Екозар и корема на Джопляя. Поставете скулптурката обратно пред огнището и натиснете подобните на колчета крака в земята, така че да може да стои, без да бъде подпирана.

Двойката се обърна с лице към събралата се Пещера и тръгнаха бавно около централното огнище. Тържествената тишина и неизразимата тъга, витаещи около красивата жена, ѝ придаваха благородство, което я правеше дори още по-изящна и прекрасна.

Мъжът до нея беше малко по-нисък. Големият, гърбав нос стърчеше над масивната и без брада, издадена напред, челюст. Надвисналите надочни дъги, съединяващи се в средата, бяха подчертани от гъсти и рошави вежди, които пресичаха челото като непрекъснатата черта. Ръцете му бяха мускулести, а огромният гръден кош и дълго туловище се подпираха от къси и космати, дъгообразни крака. Това бяха характерните черти на Клана. Но той не можеше да бъде наречен плоскоглавец. За разлика от тях при него липсваха полегатото чело, което преминава в голяма, продълговата глава, която подсказваше произхода на наименованието им. Вместо това челото на Екозар се издигаше отвесно и високо над кокалестите надочни дъги като на всички членове от Пещерата.

Но той беше невероятно грозен за разлика от жената до него. Единствено завладяващите му очи го правеха привлекателен. Огромните кафяви очи бяха така пълни с нежно обожание към жената, която обичаше, че почти премахваха унието, което тегнеше във въздуха.

Но дори това доказателство за любовта на Екозар не можеше да

превъзможне болката, която Айла изпитваше за Джоуля.

Тя зарови глава в гърдите на Джондалар, защото ѝ беше непоносимо да гледа.

Двойката завърши третата обиколка и тишината беше нарушена от хората, скочили да им поднесат пожеланията си. Младата жена не помръдна от мястото си, опитвайки се да се успокои. Накрая Джондалар успя да я убеди да отидат и да пожелаят на двамата щастие.

– Джоуля, толкова съм щастлив, че ще празнуваш бракосъчетанието си с нас – прегърна я Джондалар и тя се притисна към него. Той остана изненадан от силата на прегръдката ѝ. Имаше смущаващото чувство, че тя му казва сбогом, като че ли никога повече няма да го види.

– Не е необходимо да ти пожелавам щастие, Екозар – каза Айла. – Вместо това ще ти пожелаю винаги да си щастлив колкото сега.

– Как бих могъл да изпитвам друго в присъствието на Джоуля? – попита той и тя го прегърна непринудено. За нея не беше грозен – имаше познат и приятен вид. В първия момент той не можа да реагира – не бе прегръщан често от красиви жени – и беше изпълнен с топла признателност към тази златокоса жена.

След това тя се обърна към Джоуля. Погледна я в очите, които бяха толкова зелени, колкото тези на Джондалар сини и думите заседнаха в гърлото ѝ. Протегна се към нея с болезнен вик, завладяна от безнадеждното ѝ примирение. Жената я прегърна и потупа по гърба, като че ли Айла беше тази, която се нуждаеше от утеха.

– Всичко е наред, Айла – каза тя спокойно. Очите ѝ бяха сухи. – Какво друго можех да направя? Никога няма да намеря друг мъж, който да ме обича колкото Екозар. Отдавна знаех, че ще се омъжа за него. Няма причина да чакам повече.

Айла се отдръпна, опитвайки се да спре сълзите, пролени вместо другата жена, и видя приближаващия се Екозар. Той постави нерешително ръка около кръста на Джоуля, не можейки да повярва напълно, че го е направил. Страхуваше се, че ще се събуди и всичко ще се окаже само сън. Не разбираше, че притежава само черупката на жената. Но това нямаше значение. Черупката беше достатъчна.

– О, не. Не го видях със собствените си очи – говореше Хочаман – и не мога да твърдя, че повярвах. Но след като вие можете да яздите коне и да накарате един вълк да върви след вас, защо друг да не може да се качи на гърба на мамут?

– Къде казваш, се е случило? – попита Даланар.

– Не беше много след като тръгнахме, когато бяхме стигнали вече

далеч на изток. Трябва да е било четирипръст мамут.

– Четирипръст мамут? Никога не съм чувал за такова нещо – удиви се Джондалар, – дори и от Мамутоите.

– Те не са единствените, които ходят на лов за мамути нали а и не живеят достатъчно далеч на изток. Повярвай, те са ни сравнително близки съседи. Когато се движиш право на изток и стигнеш близо до Безкрайното море, мамутите имат по четири пръста на задните си крака и са по-тъмни на цвят. Много от тях са почти черни.

– Е, след като Айла може да язди пещерен лъв, не се съмнявам, че някой друг би могъл да се научи да язди мамут. Какво мислиш? – погледна той към нея.

– Ако хванеш някой достатъчно млад – отвърна тя. – Искам да кажа, че ако го отгледаш около хората от бебе, почти всяко животно може да бъде научено на нещо. Най-малкото да не се страхува от хора. Мамутите са умни – могат да бъдат научени на много. Ние наблюдавахме как чупят лед, за да се снабдят с вода. От нея се възползваха също и много други животни.

– Могат и да подушват отдалеч – допълни Хочаман.

– На изток е много по-сухо и хората там казват: „Ако свърши водата, търсете мамути.“ Ако им се наложи, те могат да минат за кратко и без нея, но накрая винаги намират.

– Това е добре да се знае – заяви Екозар.

– Да, особено, ако пътуваш много – добави Джопляя.

– Нямам намерение да пътувам дълго.

– Но ще дойдете на Летния събор на Зеландониите – подсети ги Джондалар.

– Разбира се, за Бракосъчетанието ни – отвърна Екозар, – а и искам пак да ви видя. – Усмихна се нерешително. – Много хубаво щеше да бъде, ако с Айла живеехте тук.

– Да. Надявам се вие двамата да обсъдите предложението ни – каза Даланар. – Знаеш, че тук винаги е било твой дом, Джондалар, а ние нямаме лечител, с изключение на Джерика, която не е обучена. Айла ще бъде съвсем на място. Можете да посетите майка ти и да се върнете с нас след Летния събор.

– Повярвай, ние сме благодарни за поканата ти, Даланар, и ще я обсъдим.

Айла хвърли поглед към Джопляя, затворила се в себе си. Харесваше тази жена, но бяха говорили повечето за повърхностни неща. Тя не можеше да надмогне болката от годежа на Джопляя – беше изпадала в

подобно обстоятелство – и собственото ѝ щастие беше постоянно напомняне за болката на другата жена. Беше започнала да харесва всички и беше доволна, че ще си тръгнат на следващата сутрин.

Най-много щяха да ѝ липсват Джерика и Даланар с техните разгорещени „дискусии“. Макар и дребничка – ако Даланар протегнеше напред ръката си, тя можеше свободно да мине под нея – жената притежаваше непреклонна воля. Тя беше вожд на Пещерата, колкото и той и спореше на висок глас, когато мнението и се различаваше от неговото. Той я слушаше сериозен, но не винаги отстъпваше. Благодаренството на народа му беше първата му грижа и често поставяше проблемите за общо обсъждане, но повечето от решенията вземаше сам, както повечето вождове. Никога не търсеше, а просто вдъхваше уважение.

След първите няколко пъти, когато не бе разбрала добре, Айла бе започнала да харесва споровете им, без да си дава труд да крие усмивката си при вида на жената, дребна като дете, спореща разгорещено с едрия мъж. Най-много я изненадваше начинът, по който прекъсваха буйните спорове с една-единствена дума на нежност или започваха да говорят за нещо друго като че ли допреди малко не се бяха хванали за гушите, и веднага след това да подновяват словесната си битка като най-люти врагове. Забравяха за споровете веднага след като ги бяха разрешили. Но, изглежда, се наслаждаваха на тези словесни битки, които въпреки разликата в ръстовете бяха битки между равни. Не само се обичаха, но и изпитваха дълбоко уважение един към друг.

Времето се затопляше и пролетта беше в разгара си, когато двамата отново тръгнаха на път. Даланар изпрати по тях поздравии на Деветата пещера на Зеландониите и отново им напомни за предложението си. Те се чувстваха добре при тях, но съчувствието на Айла към Джоула не ѝ позволяваше дори да помисли, че може да живее сред Ланзадониите. Щеше да бъде прекалено трудно и за двете, но то беше нещо, което не можеше да обясни на Джондалар.

Все пак той беше доловил особеното напрежение в отношенията на двете, въпреки че на пръв поглед изглеждаше, че се харесват една друга. Беше усетил различното поведение на Джоула към него. Беше по-сдържана, не се шегуваше и закачаше, както бе правила. Но най-много се беше изненадал от силата на последната ѝ прегръдка. Очите ѝ се бяха напълнили със сълзи. Беше ѝ напомнил, че не заминава на толкова дълго пътешествие, от каквото току-що се бе върнал, и ще се видят съвсем наскоро на Летния събор.

Бе почувствал облекчение при топлото посрещане на двама им и

със сигурност щеше да обмисли предложението на Даланар, особено, ако Зеландониите не приемеха Айла по същия начин. Беше хубаво да знаят, че винаги ще има място за тях, но колкото и да обичаше Даланар и Ланзадониите, дълбоко в сърцето му Зеландониите си оставаха неговият народ. Това беше мястото, където при възможност искаше да живее с Айла.

Накрая си тръгнаха и тя почувства, че от раменете ѝ падна товар. Радваше се на затоплящото се въпреки дъждовете време и красотата на слънчевите дни не ѝ позволи да остане дълго тъжна. Беше влюбена жена, тръгнала със своя любим на среща с народа му, където щеше да бъде новият ѝ дом. Въпреки това се чувстваше раздвоена – пълна с надежда и безпокойство.

Беше добре позната на Джондалар земя и той възбудено поздравяваше всички забележителности, като често разказваше историята на някоя от тях. Минаха през проход между две планински вериги и тръгнаха срещу течението на река, която се виеше в, общо взето, върната посока. Напуснаха я при извора ѝ и прекосиха няколко широки реки, течащи от север на юг през ниска долина. След това се изкачиха върху обширен масив, покрит с вулкани, от които единият все още димеше, а останалите бяха спокойни. Пресичайки едно плато, минаха покрай няколко топли извора, от които водеше началото си някаква река.

– Сигурен съм, че това е началото на реката, която тече тъкмо пред Деветата пещера – каза той въодушевено. – Почти стигнахме, Айла. Ще си бъдем въщи преди да е паднала нощта.

– Това ли са топлите лековити води, за които си ми разказвал?

– Да. Наричаме ги Лечебните води на Дони.

– Хайде да останем тук тази нощ – помоли тя.

– Но ние почти стигнахме. Почти сме в края на пътешествието си и отсъствах толкова дълго.

– Ето защо искам да прекараме нощта тук. Това е краят на пътешествието ни. Искам да се изкъпя в топла вода и да прекарам една последна нощ насаме с теб, преди да се срещнем с всичките ти роднини.

Джондалар я погледна и се усмихна.

– Права си. Какво е още една нощ, след всичкото това време? И това е последният път, когато ще бъдем сами. Освен това ми харесва да бъда с теб в близост до топли извори.

Издигнаха палатката си на място, което явно беше използвано и преди. На Айла се стори, че конете са възбудени, когато ги пуснаха да пасат свободно свежата трева по платото, но беше забелязала израслите

наоколо млади листенца подбел и киселец. Приблужи се да ги откъсне и откри няколко пролетни гъби, цветовете на киселица и по-стари стръкчетата. Върна се в лагера, напълнила предната част на туниката си като кошница с пресни зеленчуци и други деликатеси.

– Мисля, че си замислила пир – каза Джондалар.

– Идеята не е лоша. Видях гнездо, което ще се върна да проверя за яйца.

– А какво ще кажеш за това? – вдигна той една пъстърва. Тя се засмя доволно. – Стори ми се, че ги видях да плуват в потока, наточих една зелена пръчка и изкопах червейче, което нанизах на нея. Тази риба клъвна толкова бързо, като че ли само ме чакаше да го направя.

– Това определено е подготовка за пир.

– Можем все пак да почакаме, нали? – предложи той. – Имам намерение веднага да взема една топла баня. – Сините му очи бяха препълнени с мисъл за нея и събудиха отзивчивостта ѝ.

– Чудесна идея! – Изпразни тя туниката си пред ямата за огнище и се хвърли в ръцете му.

Седяха заситени, доволни и напълно отпуснати един до друг малко встрани от огъня и наблюдаваха танца на искрите, извиващи се нагоре и изчезващи в нощта. Вълчо дремеше наблизко. Внезапно вдигна глава и наостри уши по посока на платото. До тях долетя високо цвилене с цяло гърло, което не им беше познато. Кобилата изхленчи издайнически в отговор, а Рейсър изцвили.

– В полето има непознат кон – скочи Айла. Немаше луна и в тъмнината беше трудно да се види.

– Сега няма да успееш да го откриеш. Ще се опитам да намеря нещо, от което да направя факла.

Уини отново изхленчи, непознатият кон изцвили и те дочуха заглъхващ в нощта тропот от копита.

– Това реши въпроса – каза Джондалар. – Вече е твърде късно. Мисля, че тя си отиде, пленена от друг кон.

– Смятам, че този път ни напусна, защото го пожела. Стори ми се нервна и трябваше да ѝ обърна повече внимание. Сега е сезонът ѝ, Джондалар. Сигурна съм, че това беше жребец, и ми се струва, че и Рейсър отиде с тях. Той е все още твърде млад, но предполагам, че и други кобили са в сезона си и той ще бъде привлечен от тях.

– Много е тъмно вече, за да ги търсим сега, но аз познавам добре района. Ще можем да ги проследим утре сутрин.

– Последния път, когато я изведох, се появи кафявият жребец.

Тогава тя сама се върна при мен и по-късно роди Рейсър. Мисля, че отиде, за да зачене отново – седна Айла до огъня. Погледна Джондалар и се усмихна. – Изглежда справедливо – и двете бременни по едно и също време.

Изминаха няколко мига, преди думите ѝ да стигнат до съзнанието му.

– И двете... бременни... по едно и също време? Айла! Искаш да кажеш, че си бременна? Ще имаш бебе?

– Да – кимна тя. – Ще имам твоето бебе, Джондалар.

– Моето бебе? Ще имаш бебе от мен? Айла! Айла! – Вдигна я, завъртя я около себе си и след това я целуна. – Сигурна ли си? Искам да кажа, сигурна ли си, че ще имаш бебе? Духът би могъл да дойде от някой от мъжете в Пещерата на Даланар или дори от Лозадуните... Все пак е добре, щом като желанието на Майката е такова.

– Лунният ми цикъл мина, без да кървя, и мисля, че съм бременна. Тази сутрин малко ми се повръщаше. Мисля, че го направихме, когато слязохме от глетчера. Твое бебе е, Джондалар. Сигурна съм. Не може да бъде на друг. Започна с твоята същност. Същността на мъжеството ти.

– Мое бебе? – Нежно я погледна той. Постави ръка на корема ѝ. – Тук имаш мое бебе? Толкова много го исках! – Отвърна поглед и замига с очи. – Знаеш ли, че дори молих Майката за това?

– Нали ми беше казал, че Майката винаги ти дава това, за което я молиш, Джондалар? – Усмихна се тя на неговото и на своето щастие. – Кажи ми, за момче или момиче я помоли?

– Само за бебе, Айла. Без значение какво.

– В такъв случай няма да имаш нищо против, че този път ще се надявам на момиче.

Той поклати глава.

– Само твое бебе и може би мое.

– Бедата при преследване на коне е, че те се движат много по-бързо от нас – каза тя.

– Предполагам, че знаят къде отиват – отвърна Джондалар, – и познавам по-кратък път през билото на този хребет.

– А ако ги няма, където мислиш, че са?

– Ще се върнем обратно и отново ще хванем следата им, но дирите им водят в същата посока. Не се безпокой, Айла, ще ги намерим.

– Ще трябва, Джондалар. Минахме през толкова много. Не мога да я оставя сега да се върне в някой табун.

Той пое напред към едно закътано поле, където често бе виждал коне по-рано. Намериха ги там. Айла бързо разпозна приятелката си.

Слязоха с труд до дъното на затревената поляна и Джондалар наблюдаваше жената внимателно, страхувайки се, че прави повече, отколкото ѝ е възможно. Тя подсвирна познатия сигнал.

Уини вдигна глава и препусна в галоп към нея, последвана от огромен светъл жребец и друг един – кафяв и млад. Светлият жребец са обърна предизвикателно към младия, който побърза да се върне обратно. Макар и възбуден от присъствието на разгонени женски, не беше готов да се сблъска с опитния жребец от стадото заради собствената си майка. Джондалар изтича при Рейсър с копиехвъргача в ръка, готов да го защити от могъщото, превъзхождащо го животно, но младият жребец се защити сам с постъпката си. Светлият жребец свърна към отзивчивата кобила.

Айла стоеше, прегърнала шията на Уини, когато жребецът пристигна и се изправи на задните си крака, демонстрирайки цялата си мощ. Кобилата се отдръпна от жената и му отговори. Джондалар се приближи разтревожен, водейки Рейсър със здраво въже, вързано за оглавника.

– Опитай да ѝ поставиш оглавника.

– Не. Ще трябва да лагеруваме тук през нощта. Тя още не е готова да тръгне. Те правят бебе, а Уини го иска. Ще ѝ дам тази възможност.

Мъжът сви примирено рамене.

– Защо не? Няма за къде да бързаме. Можем да останем тук още известно време – съгласи се той, наблюдавайки как Рейсър се стреми към табуна. – Той също иска да се присъедини към останалите. Смяташ ли, че ще е безопасно, ако го пусна при тях?

– Не смятам, че ще отидат някъде другаде. Поляната е огромна и ако наистина се преместят, ще можем да се изкачим на високото и да видим накъде са тръгнали. За него може да е добре да прекара някой и друг ден сред други коне. Може да научи нещо от тях.

– Мисля, че си права – пусна оглавника и загледа как конят се отдалечава в галоп през полето. – Питам се, дали някога Рейсър ще бъде водач на табун? Дали ще споделя Удоволствията с всички кобили? – „И може би ще поставя началото на малки кончета, които ще растат в тях“ – помисли Джондалар.

– Ние също бихме могли да потърсим място за лагер и да се настаним удобно – предложи тя. – Мисля да убием нещо за ядене. В дърветата покрай потока може да има гъски.

– Много е лошо, че тук няма топли извори – каза младият мъж. –

Изненадващо е колко отпускащо действа топлата баня.

Айла погледна надолу в бездната към безкрайната водна шир. Отсреща, докдето стигаше погледът и, се простираха обширни зелени равнини. Наблизо се намираше позната планинска ливада с малка пещера в скалната стена в края и. Пред стената растяха лешникови храсти и закриваха входа.

Беше я страх. Навън от пещерата валеше сняг и затрупваше входа, но когато тя разбута храстите встрани и излезе навън, разбра, че е пролет. Цъфтяха цветя и пееха птици. Навсякъде избуяваше нов живот. От пещерата долетя силен вик на новородено.

Следваше някого надолу по планината и на бедрото си носеше бебе, увито в походно покривало. Този пред нея накуцваше, помагаше си с тояга и на гърба си носеше нещо завито в плащ. Беше Креб, пазец новороденото и. Вървяха, както им се струваше от векове, прекосявайки планини и обширни равнини, докато стигнаха долина със закътана, обрасла с трева поляна. Тя често бе посещавана от коне.

Креб спря, свали издутия плащ и го остави на земята. На нея се стори, че отвътре се подаде бялото на кост, но от плаща изскочи кафяв млад кон и изтича към една сиво-кафяво-жълта кобила. Айла свирна на кобилата, но тя се отдалечи, галопирайки до светъл жребец.

Креб се обърна и ѝ махна с ръка, но тя не може да разбере жеста му. Беше някакъв ежедневен език, който тя не знаеше. Той отново направи знак: „Ела, ще стигнем, преди да се е стъмнило.“

Намираше се в дълъг тунел, навътре в пещера. Пред нея блещукаше светлинка. Беше изходът за навън. Изкачваше се по стръмна пътека покрай стена от млечнобяла скала и следваше мъж, крачещ с дълги, нетърпеливи стъпки. Тя познаваше мястото и побърза, за да го настигне.

– Чакай! Чакай ме! Идвам! – извика високо.

– Айла! Айла! – разтърсваше я Джондалар. – Лош съм ли снуваше?

– Странен, но не лош – отвърна тя. Стана, усети пристъп на гадене и легна отново, надявайки се да премине.

Той замахна с кожената постеля към светлия жребец, а Вълчо изджавка, за да го пришпори, докато Айла нахлузи оглавника върху главата на Уини. Бяха натоварили кобилата с малко багаж. Рейсър, вързан здраво за едно дърво, беше поел по-голямата част от товара.

Жената скочи върху гърба на кобилата и препусна, насочвайки се към края на дългата поляна. Жребецът ги последва, но забави бяг, когато се отдалечи от останалите кобили. Накрая спря, изправи се на задните си крака и изцвили, зовейки Уини. Изправи се отново и препусна назад към табуна. Няколко жребци вече се бяха опитали да се възползват от отсъствието му. Приблужи и се изправи на задни крака, цвилейки предизвикателно.

Айла продължи да язди върху Уини, но намали скоростта на бързия галоп. Чу зад себе си тропот на копита, спря и изчака Джондалар и Рейсър с Вълчо по петите им.

– Ако бързаме, ще успеем да стигнем, преди да се е стъмнило – каза той.

Айла и Уини го последваха. Тя имаше странното усещане, че го е правила и преди. Яздеха в спокойно темпо.

– Мисля, че сега и двете ще имаме бебета – обади се тя, – и то втори, а преди и двете имахме синове. Намирам го за добре. Ще изкараме заедно това време.

– Ще има много хора, с които ще можеш да изкараш бременността си.

– Сигурна съм, че си прав, но ще бъде хубаво да я изкарам с Уини, защото и двете забременяхме по време на това пътешествие. Все пак тя е много по-млада от мен. Аз съм стара, за да имам бебе.

– Не си толкова стара, Айла. Аз съм старецът.

– Тази година станах на деветнадесет. Това е много за бебе.

– Аз съм много по-стар. Вече преминах двадесет и три. Късно е за мъж да установява свое собствено огнище за пръв път. Даваш ли си сметка, че съм отсъствал пет години? Чудя се дали ще има някой, който да си спомни за мен.

– Ще си спомнят, разбира се. Даланар изобщо не се затрудни, както и Джоплая – увери го тя. „Всички ще го познаят – помисли тя, – но никой няма да познава мен.“

– Виж! Виж тези скали, ей там. Точно зад завоя на реката. Там убих за пръв път – пришпори той Рейсър. – Беше един голям елен. Не знаят какво се страхувах повече – дали от големите му рога или да не препусна и се върна вкъщи с празни ръце.

Айла се усмихна на спомена му, но самата тя нямаше какво да помни. Отново щеше да бъде непозната. Всички щяха да я зяпат, да разпитват за странния ѝ акцент и откъде е дошла.

– Един път тук проведехме Летния си събор – посочи Джондалар. –

Из цялото място бяха изградени огнища. Беше първият ми събор, след като бях станал мъж. О, как се перчих, опитвайки се да изглеждам възрастен, но много се страхувах, че никоя млада жена няма да ме покани на Първия си обред. Предполагам, че не е имало защо да се тревожа. Бях поканен на три и това още повече ме уплаши.

– Там има няколко човека, които ни наблюдават, Джондалар.

– Това е Четиринадесетата пещера – помахаша той с ръка. Никой не му върна поздрава. Вместо това се скриха под силно издадена напред козирка.

– Сигурно е заради конете.

– Ще свикнат с тях – намръщи се той и поклати глава.

„Разчитам на това – помисли Айла, – а също и с мен. Единственото познато ми нещо тук ще бъде Джондалар.“

– Айла! Ето я! – извика той. – Деветата пещера на Зеландониите!

Тя погледна в посоката, накъдето ѝ сочеше, и усети, че пребледнява.

– Винаги се открива много лесно по оголената скала на върха. Виж там, където изглежда, че камъкът ѝ е готов да падне. Но няма да стане, освен, ако не се срути всичко – обърна се Джондалар към нея. – Айла, болна ли си? Толкова си бледа.

– Виждала съм това място и преди, Джондалар – спря тя.

– Не може да бъде. Ти никога досега не си била тук.

Внезапно се досети: „Това е пещерата от съня ми. Този, който бе предизвикан от спомена за Креб. Сега вече зная, какво се опитваше да ми каже.“

– Казах ти, че тотемът ми те е предназначил за мен и те е изпратил да дойдеш и да ме вземеш. Той искаше да ме доведеш вкъщи, мястото, където духът на моя Пещерен лъв ще е щастлив. Аз също пристигнах в своя дом, Джондалар. Твоят дом е мой дом.

Той се усмихна, но преди да успее да отговори, дочуха глас, викащ името му: „Джондалар! Джондалар!“

Погледнаха нагоре по пътеката, водеща към надвиснала канара, и видяха млада жена.

– Мамо! Ела бързо – кръстеше тя, – Джондалар се върна! Джондалар си е вкъщи!

„А също и аз“ – помисли Айла.

КРАЙ

© 1990 Джийн М. Оел
© 1994 Мариана Пампорова-Стойчева, превод от английски
© 1994 Георги Стойчев, превод от английски

Jean M. Auel
The Plains of Passage, 1990

Сканиране, разпознаване и редакция: pqgolova, 2007

Публикация:

Айла през равнината (глави 1–19)
Премеждието (глави 20–33)
Дългият път на север (глави 34–44)
Издателство „Плеяда“
Първа публикация за България
Художник: Петър Станимиров
Коректор: Лилия Анастасова
Печат: ПОЛИПРИНТ – Враца

First published in the USA 1990 by CROWN
THE PLAINS OF PASSAGE

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3537>]